Z B O R N I K

DOKUMENATA I PODATAKA
0 NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
JUGOSLOVENSKIH NARODA

TOM
V
KNJIGA 38

REDAKTOR
Sander Kaufer, spofjnl saradnlk

Izbor dokumenata izvršio
Muharem Kreso, potpukovnik

ODGOVORNI UREDNIK
Miloš Krstić, potpukovnik

IZDAJE
VOJNO ISTORIJSKI INSTITUT

VOJNOISTORIJSKI INSTITUT

ZBORNIK

DOKUMENATA 1 PODATAKA O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU J.UGOSLOVENSKIH NARODA

. TOM

V

KNJIGA 38

BORBE U HRVATSKOJ 1945. GODINE

BEOGRAD
1969.

BORBE U HRVATSKOJ 1945. GODINE

— Februar —

DOKUMENTI
JEDINICA NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA JUGOSLAVIJE

BR. 1

IZVJEŠTAJ ŠTABA 34. DIVIZIJE OD 1. FEBRUARA 1945. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ Ö NAPADU NA ŽAŽINU[1]

ŠTAB
XXXIV UDARNE DIVIZIJE
IV. KORPUS N.O.V. JUG.
Op. br. 189
Dne 1. II 1945. g.

ŠTABU IV UDARNOG KORPUSA N.O.VJ.

Operativni izvještaj
0 likvidaciji uporišta
žažina.—

Uporište žažina sačinjava kota na kojoj se nalazi žažinska crkva sjeverno od s. žažine. Oko crkve nalazilo se nekoliko zgrada koje su sve opasane dobro smišljenim sistemom rovova, većinom otkrivenih sa jačim drvenim bunkerima na svim važnijim pravcima i sve skupa opasano jednim redom bodljikave žice. Zemljište [je] predstavljeno na sekciji Zagreb 1:100.000,.

Uporište žažina iako utvrđeno samo u tipu poljske fortifikacije i sa dosta slabom žičanom preprekom predstavljalo je ipak jednu vrlo jaku točku otpora usljed topografskog stvora okolnog zemljišta. Ovo zemljište „omogućavalo je posadi retko dobru preglednost na sve strane i mogućnost najjačeg tučenja sveg okolnog zemljišta do daljine od 400—500 metara, a u nekim pravcima i do daljine dometa pješadijskog oružja. Potpuni nedostatak mrtvih uglova kao i zaklona od oka čine svaki prilaz utvrđenom vrhu kote vrlo teškim d mogućim samo

1 [1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 12—2, k. 1225.

uz velike žrtve. Uz ove teške uslove sam napad u još većoj meli je otežavao snijeg dubok 40—80 cm. i vrlo svijetla i hladna noć.

Posadu uporišta sačinjavao je 1. sat III. 'Bojne 14. pješadijskog zdruga IV, Hrvatske divizije[2] jačine 220 ljudi, naoružani sa jednim teškim bacačem, 3 teška mitraljeza, 12 puškomitraljeza, a ostalo puške. Ova posada već dva puta napadana[3] u istom uporištu bez uspjeha umjela je vrlo dobro koristiti prednost koju. joj je davalo zemljište i u borbi je već i u ranijim napadima pokazala veliku upornost. Zapovjednik posade bio je domobranski satnik Kovačević.

Napad na uporište vršila je cijela Ud. brigada »Franje Ogulinca-Selje« pojačana sa baterijom brdskih topova. Osiguranje od pravcä Petrinje i Siska vršila je Ud. Karlovačka brigada, a osiguranje od pravca Turopolja vršila je II. Muslimanska brigada Unske Operativne Grupe na prostoru Novo Selo — Buševac — Ogulinac.

Obzirom da je uporište žažina zatvaralo prilaz Petrinji sa sjevera, a Sisku sa zapada, i osim toga u velikoj mjeri ometalo i otežavalo političku i vojnu aktivnost u tom kraju i.politički taktički razlozi zahtijevali su likvidaciju istoga. Iz ovih razloga donijeta je odluka da se uporište likvidira, a u toku borbe ova naša odluka naglašena je i od strane G.Š.H-a.

Za ovu akciju izdata je pismena zapovijed Op. br. 13/45 ovog štaba koja se prilaže.[4] Prema zapovijedi akcija je predviđena za dan 22. I., no po naređenju štaba IV Korpusa akcija je odložena zbog dolaska II. Muslimanske brigade U.O.G. i koordinacije sa akcijama VII. Ud. Divizije južno od Petrinje.[5] Uslijed iznijetoga između zapovijedi i izvršenja iste nastala je razlika u tome'što je osiguranje prema Turopolju vršila II. . Muslimanska brigada U.O.G., a Ud. Karlovačka brigada prema Sisku i Petrinji.

Napad je vršen 25. I. o.g. u 23.00 sata.

Zauzimanje polaznog položaja za napad od strane Ud. Brigade »F.O.-Selje« izvršeno je na. vrijeme i prikriveno. Od 2310 do 2320 sati vršena je jaka artiljerijska i minobacačka priprema za koje vrijeme se pješadija privukla na 150—200 met. od žičane prepreke. Usljed vrlo teškog kretanja za kratko vrijeme trajanja ove pripreme pješadija se nije uspjela bliže

r Odnosi se na 4. ustaško-domobransku. diviziju (vidi knj. 37, dok. br. 121 i 170).

[3] Prvi napad na ustaše u žaž'ni izveli su dijelovi 8. NOU divizije .14/15. oktobra 1944 (vidi knj. 34, dok. br. 35, 36, 53/110 i 138).

[4] Zapovijest za napad na. žažinu pisana je 20. januara 1945. i objavljena u 37. knj. kao dok. br. 80.

[5] O dejstvima 7. NOU divizije južno od Petrinje vidi dok. br. 4 i 65 u ovoj knjizi i knj. 37, dok. br. 121.

privući pa da u jednom naletu pređe prepreku. Usljed ovoga pješadija je morala prelaziti prostor od 150—200 metara po dubokom snijegu na brisanom prostoru i uz dobru vidljivost pod jakom branioćevom vatrom. Uprkos ovako teških uslova pješadija je uspjela doći do same prepreke, no vrlo žestoka branioćeva vatra prisilila ju je da odstupi, ah je ipak usljed brisanog prostora i dalje ostala izložena neprijateljskoj vatri.

Napad je ponovljen 26. I u 0045 sati također uz prethodnu artiljerijsku i minobacačku pripremu, no i ovaj puta je napad odbijen od strane branioca.[6] U 0200 sata izvršen je treći napad, koji je bio dobro sređen od strane pješadije, no kao i prva dva puta nije bio "najbolje usklađen sa radom-artiljerije i teških bacača. Vrlo precizna i jaka vatra branioćeva uspjela je i ovaj napad odbiti. Veliki gubici kod pješadije ü dva prethodna napada i njena izloženost kroz vrijeme od tri sata jakoj neprijateljskoj vatri smanjili su njezinu udarnu snagu, te stoga ni ovaj treći napad nije donio uspjeha.

Kada se je vidjelo da neprijateljski otpor ne postaje slabiji ni poslije tri izvršena napada, od strane .ovoga štaba naređeno je da se od daljnjeg napada odustane i da se Ud. brigada »Franje Ogulinca-Selje« sa tri bataljona povuče u Letovanić, a jedan bataljon da zaposjedne raskrsnicu Rajbervirt sa zadatkom da blokira uporište do ponovnog napada. Ovo je izvršeno u 0400 sata. Istovremeno je naređeno povlačenje osiguranja od. pravca Petrinje, te da bi se tako neprijatelju dala mogućnost izvlačenja prema Petrinji, pošto se pretpostavljalo da bi to učinio, jer se pod kraj borbe osjetilo da mu ponestaje municije. - -

26. I u 0900 sati jedno slabije osiguranje iz Petrinje dopremilo je posadi u žažini municiju i hranu. IV. bataljon U.b. »Franje Ogulinca-Selje«, koji je imao zadatak da blokira Zažinu, opazivši približavanje neprijateljske kolone selu Petrovec-nije istoj spriječio kontakt sa posadom u žažini, već se bez naređenja i bez borbe povukao u s. Dužicu.

26. I u 0700 sati neprijateljske snage u jačini od 800 ljudi sastavljene od ustaša; kozaka, mornara i domobrana počele su od pravca Siska nadirati prema S. Gredi. Ud. Karlovačka brigada u tom času nalazila se sa dva bataljona u Gredi i dva bataljona u s. Dužici.. Prvi nalet neprijatelja odbijen je od strane bataljona u s. Gredi i neprijatelj se povukao u s. Sela. Tokom dana neprijatelj je još nekoliko puta pošao prema našim položajima u. s. Greda, no pušten na najbliže odstojanje odbijen je svaki put jakom pješadijskom vatrom. U 1600 sati

[6] Opširnije o tome vidi knj. 37, dok. br. 121 i 170; Arhiv VII, reg. br. 1/12—2, k. 119/6: depešu Štaba 4. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 27. januara 1945.

neprijatelj je pod zaštitom jake artiljerijske i minobacačke vatre ponovio napad sa tri pravca: prugom, cestom i od k. 101 prema kapelici. Pod jakom neprijateljskom artiljerijskom i pješadijskom vatrom naši su se bataljoni u 1630 sati povukli u s. Dužicu. Kako je neprijatelj odmah poslije upada u s. Gredu[7] napustio selo i povukao se u pravcu Siska, druga dva bataljona Ud. K. Brigade zaposjela su položaje u s? Gredi.

U ovoj borbi iako su se jedinice odlično držale učinjena je greška od strane štaba III i IV bataljona time što je naređeno povlačenje iz s. Grede, jer bi jedinice uz malo više upornosti spriječile upad neprijatelja u s. Gredu. Ovo dokazuje njegovo trenutno napuštanje sela čim je do istoga došao.

27. I po usmenom naređenju ovoga štaba u 2200 sata ponovljen je napad na uporište žažina sa istom jedinicom, no sa izmenjenim rasporedom. Raspored je bio slijedeći: Jedan bataljon napada duž druma Letovanić — žažina, a dva bataljona duž nasipa koji od r. Kupe ide prema crkvi u žažini. Jedan bataljon u rezervi u s. žažina. Teški bacači,sa topovima na sjevernoj ivici s. žažina, a oko 25 automatskih oruđa izdvojeno je i pod objedinjenom komandom svojom vatrom tukli branioca sa južne strane. Vrlo vidna noć dala je mogućnost neprijatelju da osjeti pokrete f namjere naših jedinica, te je ii težište odbrane skoncentrisao prema jugu. Napad je otpočeo uz jednovremehu artiljerijsku i minobacačku vatru i vatru specijalno izdvojenog automatskog oruđa. U ovome napadu uspio je proći kroz žicu samo bataljon koji je napadao od žažine, i to samo svojim desnim krilom, dok je na ostalom dijelu jaka neprijateljska vatra onemogućila prilaz žici. Kada se ovo primijetilo, prema mjestu prodora upućen je odmah rezervni bataljon, no kako napad ovoga nije bio dovoljno poduprt artiljerijskom i minobacačkom vatrom, neprijatelj je uspio koncentracijom vatre na taj pravac odbiti napad.

28. I u 0015 sati ponovljen je napad sa istim rasporedom. Uprkos upornosti ovoga napada koji je trajao do 0130 sati, zahvaljujući opet samo jako brisanom prostoru, neprijatelj je uspio i ovaj napad odbiti. Zbog osjetljivih gubitaka, naročito u komandnom kadru, štab brigade predložio je da se od daljnjeg napada odustane, što je i usvojeno, te je naređeno povlačenje. Zbog vrlo teških izvlačenja poginulih i ranjenih izvlačenje je trajalo sve do 0400 sata. Brigada je povučena u s. Letovanić.

28. I u 1730 sati neprijatelj je napustio uporište i povukao se u pravcu Petrinje. Odmah potom u s. žažinu poslat je jedan bataljon, gde je i ostao.

[7] U Gredu su tada upali dijelovi Mornaričke škole iz Siska (vidi knj..37, dok. br. 166).

Neprijateljski gubici u uporištu žažini cijene se na 60 mrtvih i ranjenih, a 1 je zarobljen.

Naši gubici su: 44 poginula i 141 ranjen.

Poginuli su: komandant bataljona poručnik Babić Lovro, pom. komesara bataljona Kraljik Marko i Fiolić Miško; intendant bataljona Škorić Dušan; komandiri četa poručnik Zubek Stjepan, poručnik Ivičar Ivan, potporučnik Periček Josip, komesar čete Vularić Juraj; pomoćnici komesara četa: Zagorac Ivan, Šandor Ivan, Galović Stjepan; vodnici: Brdek Ivan, Sedmak Juraj, Mikulin Stjepan, Jengić Ivan; delegati: Filipović Stjepan, Harapin Irma, Türk Branko, Herceg. Josip; desetari: Vitas Marko.

Ranjeni su: komandanti bataljona kapetan Plepelić Kazimir, poručnik Vuletić Mirko; komandiri četa: st. vodnik Kenig Franjo, potporučnik Maslak Ivan, st. vodnik Živanović Nedeljko, vodnik Raljević Pavao; zamj. komandira čete Iskra Vinko; komesari četa: Topoljnjak Juraj, Grbiniček Mirko, Popovčić Dragutin, Rezvjakov Ivan, Korpar Valent; pomoćnici komesara četa: Fijolić Ivan, Tomašković Josip; vodnici: Puhek Franjo, Britvec Ivan, Stijačić Mirko, Juratović Alojzije, Svekrić Stjepan, šoštar Emil, Borković Ivan, Cvetković, Vinko, Pokas Josip, Crnolatec Slavko, Išek Milan, Matković Stjepan, Hrnjak Dragutin, Slivšek Slavica, Car Janko; delegati: Biškupić Nikola, Ilić Zdravko, Stupljanec Josip, Štrkalj Vlado; desetari: Šimunjer Stjepan, Krvarić Ivan, Petrac Juraj, Radovanović Obrad i Cerovski Vinko.

U borbi nije zaplijenjeno oružje i municija.

Izgubljeno je: 1 p. mitraljez, 26 pušaka, 2 šmajsera i 3 pištolja.

Utrošeno je 48000 puščane i mitraljeske municije, 488 mina za teške bacače, 29 mina za lake bacače i 400 topovskih granata.

Od jedinica u ovoj borbi naročito su se istakle inžinjerska četa, jurišni pionirski vod, četa za vezu, 2. i 3. četa I. bataljona, 1, 2 i prateća četa II bataljona, 2 i 3 četa III bataljona, 1 i 3 četa IV bataljona[8] iz Seljine brigade.

Od pojedinaca naročito su se istakli hrabrošću i požrtvovanošću slijedeći drugovi: poručnici Rezvjakov Ivan, Guštin Lovro, Popovčić Dragutin, Bradica Franjo, Staniničić Tripo; potporučnioi: Miletić Dušan, Šubert Zvonko, Tomljenović Karlo, Maslak Ivan, Živičnjak Vera, Fijolić Ivan, žužić Stjepan, Jurković Ivan; zastavnici: Laptjev Andrij, Burger Ernest, Štrkalj. Vladimir; Kuzmić Stjepan, Cvetković Josip, Trusk Anton, Kovačić Krešo, Marcetić Milan, Ilić Zdravko, Lacković

[8] Naredni dio rečenice dopisan je crvenim mastilom.

Stjepan, Jagarčac Nikola, Periček Josip; st. vodnici: Crnolatec Slavko, Hrnjak Dragutin, Ušakov Mihael, Kongurcev Aleksander, Pavlaković Slavko, Brodarić Stjepan, Živanović Nedeljko, Mankas Ivan, Kirin Janko, Markulin Jure, Herman Pavao, šoštar Emil, Fištrić Franjo, Malić Janko, Mišerić Stjepan, Božić Slavko, Pirjak Slavko; vodnici: Kraljević Ivan, Licitar Stjepan, Matković Stjepan, Majetić Mate, Matković Franjo, Kundrašev Mihael, Loskutov Vasilije, Pučko Marko, Svilić Tomo, Bogoslovski Vasilije, Raljević Pavao, Jordan Ivka, Svekrić Stjepan, Borković Ivan, Britvec Ivan, Jambrek Stevo; ml. vodnici: Maglečić Leo, Išek Milan, Slivšek Slavica, Piškur Stjepan, Čikulin Ivan, Brodarić Stevo, Pokas Josip, Herman Pavao, Dugač Stjepan, Žunac Mijo, Sedmak Juraj, Muža Ivan, Dumbović Nikola, Gajski Janko, Rulek Ivan i Kanić Stjepan; desetari: Rožić Ivan, Petravec Stjepan, Večković Petar, Ponomarjev Ilija, šuškovski Georgije, Đuretić Đuro, Kundakov Andrej, Kocijan Ivan, Radanović Obrad, Vlašić Mijo, Ferko Tomo, Šimunjer Stjepan, Jändras Josip, Asić Pavao, Turčin Tomo, Cerovski Vinko; borci: Mikulec Andrija, Žugaj Slavko, Petrac Danijel, Đuretić Franjo, Dobrozdravić Mijo, Župetić Marko, Paljević Josip, Đuretić Josip, Martinči Vinko, Đurković Ivan, Dubraovac Marko, Besediček Stjepan, Andel Adolf, Pavlinić Mirko, Jurina Franjo, Kudjinov Ivan, Rajić Petar, Kušan Ivan, Azov Andrej, Čipoimoj Aleksander, Kovačević Stevo, Tkačenko Vasilije, Petravić Tomo, Kirinčić Juraj, Hrkovac Ivan, Šestak Tomo, Varjačić Slavica, Gršetić Ivan, Zadorov Boris, Vuksan Vid, Sačerić Stjepan, Srem Josip, Kuzman Josip, Broz Stjepan, Mikušević Tomo, Likšić Tomo, Pučko Dragutin, Skledar Stjepan, Stanić Mihajlo, Kranjčina Josip, Đikić Vinko, Grdešić Tomo, Matušin Katica, Tkalec Andrija, Car Josip, Žunec Franjo, Havidić Pavao, Sniolković Vjekoslav, Skender Stjepan, Stupljanec Josip, Tkalec Josip, Martinec Ivan, Petrić Ilija, Frule Janko, Mikulčić Franjo, Hrnjak Jelka, Vlašić Mijo, Kožar Alojzije, Skender Mato, Plepelić Juraj, Komar Ilija, Fartula.Dušan, Mihaljević Ivan, Rešetić Zvonko, Fištrić Stjepan, Žugaj Ivan, Antolo^dć Josip, Leblanović Ivan, Benjak Nikola, Graber Mirko, Kušan Stjepan, Streljcov Aleksej, Sarovčanin Pavao, Mišerić Juraj, Hrkovac Mijo, Civić Lovro, Strižak Franjo, Žilac Ivan, Krvarić Ivan, Drk Juraj, Kovršin Grigorij, Divjak Mirko, Tomić Vera, Mihanović Ivan, Brdarić Dragutin, Vukmanić Zdravko, Popratović Jakov, Đureković Josip, Štimac Slavko, Bačurin Stjepan, Poluhin Ivan, Stanković Dušan, Mihanović Ivan, Lobranić Nikola, Kundić Ljudevit, Tičak Miroslav, Hubelić Đuro,- Iskra Vinko, i Poljak Dragutin.

Za vrijeme napada na uporište žažinu noću 27/28. I osiguranje od pravca Petrinje i Siska opet je davala Ud. Karlovačka brigada i to sa dva bataljona prema Petrinji na liniji s. M. Gorica k. 103, a sa dva bataljona prema Sisku na liniji s. Greda — s. Sela. Istovremeno je izdato usmeno naređenje štabu Ud. Karlovačke brigade, da sa jednim bataljonom likvidira neprijatelja u Selima, koji se tu nalazio u jačini od 40 oružnika i 20 domobrana.

Napad na ovu posadu izvršen je 27. I u 2330 sati.

Likvidacija posade izvršena je 'brzo i bez velikog otpora." Ubijeno je 8, a zarobljeno 27 neprijateljskih vojnika.

Naših gubitaka nije bilo.

Zaplijenjeno, je 2 puškomitraljeza, 25 karabina, .1 šmajser, 5000 metaka i nešto sitne spreme.

28. I u 0930 sati neprijatelj u jačini 300—400 ustaša i domobrana prugom od Stupna prema ž. st. Greda i cestom Sela — Greda napao je ovo naše osiguranje uz pripomoć jake artiljerijske vatre. Poslije dvosatne borbe neprijatelj je odbijen i odstupio u pravcu s. Sela.

U toku borbi sa neprijateljem koji je nadirao iz Siska dana 26. I i 28. I Ud. Karlovačka brigada nanijela je neprijatelju slijedeće gubitke:

Ubijeno 15, a nepoznat veći broj ranjen.

Naši gubici su 7 mrtvih i 19 ranjenih.

Poginuli su: komandir čete Pavlić Mijo, Ivičak Josip; komesar čete Markus Rudolf; vodnik Pirša Slavko; desetar Šimunić Nikola.

Ranjeni su vodnik Žganjer Janko, Resavac Petar, Graša Janko; desetar Karlović Mijo.

U borbi uništen je 1 naš puškomitraljez.

Utrošeno je 11000 puščane municije, 200 šmajserske, 20 miria za laki bacač, 1 mina za Piat.

U vremenu od 25. I pa dalje na osiguranju od'pravca Turopolja i Vel. Gorice nalazi se II Muslimanska brigada U. O. Grupe na prostoru Novo Selo — Buševac — Ogulinac — Peščenica.

Dana 28. I u 0530 sati neprijatelj je u jačini od 300 — 400 ustaša od pravca Turopolja napao na naše jedinice u Buševcu.[10] Neprijatelj je pušten da upadne u s. Buševac, no dalj-

[8] Detaljnije o tome vidi knj. 37, dok. br. 121 i 167; Arhiv VIT, reg. br. 1/13—2, k. 119/6: depešu Štab'a 4. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 29. januara 1945.

[10] Navedenim pravcem prodirali su dijelovi 2. ustaško-domobranske divizije (vidi knj. 37, dok. br. 121 i 164).

nje nadiranje mu je spriječeno, te se neprijatelj, u 1330 sati povukao prema Turopolju.

Dana 29. I u 0600 sati neprijatelj je ponovno sa istom snagom izvršio ispad iz Turopolja te i ovaj puta pušten u Buševac, no daljnje nadiranje mu se spriječilo. Borba"sa neprijateljem trajala je do 1700 sati kada se isti povukao u Turopolje. .

U ovim borbama ubijeno je 19, a ranjeno 25 neprijateljskih vojnika. Teško je ranjen zapovjednik ustaške bojne u Turopolju satnik Kos.

Plijena niti izgubljenog materijala nema. .

Naši gubici su 4 mrtva i 12 ranjenih. Poginuo je komandir čete Zorić Novak, ranjen je komesar brigade Terzić Smail, komandir čete Velagić Safet, komesar kapetan Velagić Safet, delegat Horvat Milan.

U borbi je utrošeno: 11500 puščane municije, 700 šmajserske i 13 mina za teški bacač..

KRITIKA OVE AKCIJE:

Akcija je bila dobro pripremljena kod svih jedinica. Borbenost i volja za pobjedom i kod rukovodilaca i kod boraca bila je na velikoj visini. Izdate pismene i usmene zapovijedi bile su realne, a tok borbe je pokazao da su bile i taktički ispravne.

Rukovodioci, naročito niži, u napadu na žažinu podbacili su u rukovođenju. Vrlo teški uslovi za napad zahtijevali su od rukovodilaca veliku sposobnost snalaženja i vještine u komandovanju. Oni međutim to nisu pokazali, nego su samo svojom hrabrošću bili nosioci svojih jedinica u napadima. Broj iz stroja izbačenih rukovodilaca dokazuje ovo.

Pješadija nije znala iskoristiti vatru artiljerije i teških bacača.

Tokom borbe osjetila se još nedovoljna izvježbanost u suradnji pješadije sa artiljerijom. Rad artiljerije bio je zadovoljavajući.

Rad jedinica za vezu naročito Ud. brigade »Franje Ogulinca Selje« bio je vrlo dobar. Rad saniteta dobar.

Uslovi pod kojima je ova akcija vršena bili su po nas .vrlo teški. Dubok snijeg učinio je pokret jedinica i boraca vrlo teškim i sporim, naročito pod neprijateljskom vatrom. Vrlo svijetle noći i na daleko brisan prostor oko uporišta isključivao je svako iznenađenje. Uz sve ovo iskusna, izdržljiva i borbena posada, koja se vrlo lukavo branila mogla je biti savladana samo našom većom upornošću, a time i žrtvama.

U borbama jedinica na osiguranju rukovođenje jedinicama bilo je dobro. Propust je jedino učinjen u napuštanju s. Grede 26. I u 1630 sati, ali isti nije imao loših posljedica po nas.

POUKE IZ OVE AKCIJE:

1. Suradnji artiljerije i pješadiji posvetiti više pažnje.
2. Pješadiju vježbati da bolje koristi vatru artiljerije i teških oruđa.
3. Vojničkoj" izgradnji rukovodilaca posvetiti još veću pažnju. U ovoj borbi jasno je došla do izražaja njihova vojnička neizgrađenost i nedovoljna spremnost.
4. Borba pod ovako teškim uslovima za napadača mora biti poduprta većim brojem artiljerije i drugih teških oruđa, a naročito za vrijeme podilaženja pješadije, jer ova sama u tim uslovima ne može da si stvori vatrenu nadmoć, a time i mogućnost podilaženja na ovako brisanom prostoru.

PREGLED GUBITAKA

U borbama pri likvidaciji uporišta **Žažina** dana 25 do 29. I 1945 g.

	Fogiiiu1o					Ranjeno					Nestalo				
	Oficira			Boraca	SVEGA	Oficira			Boraca	SVEGA	Oficira			Boraca	SVEGA
Ud. brigada »Franje Ogulinca-Šelje«	4	10	7	23	44	3	12	26	100	141					
Ud. Karlovačka brigada	3	1	1	2	7	3	–	1	15	19	–		–		–
II. Muslimanska brig U.O. Grupe	1			3	4	1	3		8	12				1	1
Artilj. divizion 34. ud. divizije						1				1					
UKUPNO:	8	11	8	28	55	8	15	27	123	173	–	–	–	1	1

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, p.pukovnik: S.O. M. P. Komandant, p. pukovnik M. **Dasović**

BR. 2

IZVOD IZ KNJIGE DEPEŠA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE UPUĆENIH ŠTABU 10. KORPUSA 1. I 2. FEBRUARA 1945. GODINE[1]

2 '

— **Za** X. **korpus:** Izvijestite da li je sigurno utvrđeno da je neprijatelj blagovremeno dešifrovao naše depeše pred napad na. Pitomaču[3] i da li napad nije uspio samo zbog toga ili ima i drugih propusta.[4] 1. IL 1945 (G.)

Br. 47

— Za X. **korpus: borcima i rukovodiocima** X. **korpusa »Zagrebačkog«**

Boreći se na.terenu koji za neprijatelja ima osobiti značaj vojnički i politički,[5] Vi ste u prvoj godini života Vašeg Korpusa nanosili protivniku teške udarce, dok ste svoje redove znatno ojačali novim borcima. Čestitajući Vam godišnjicu osnivanja Korpusa uvjereni smo da ćete i dalje produžiti svoj slavni put ka pobjedi nad porobljivačima naše zemlje. Politkom Rade Žigić, komandant general-lajtnant Ivo Gošnjak.
1. II. 1945 (G.)

Br. 48

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1—2, k. 119/9.

[2] Depeše Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske upućene .Štabu 10. korpusa u januaru 1945. objavljene su u izvodu u 'knj. 37, kao dok. br. 121. / - •

[3] Jedinice 6. i 10. korpusa NOVJ, uz podršku artiljerije 233. divizije Crvene armije, napale su u Pitomaoi dijelove njemačke 1. kozačke konjičke divizije 8/9. januara 1945 (vidi knj. 37, dok. br. 27, 110 i 121; Arhiv VII, reg. br. 1/5—2, k. 119/9: depešu Štaba 10. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 11. januara 1945).

[4] Štab 10. korpusa NOVJje odgovorio 2. februara 1945. slijedeće: »Provjereno je da je nepr.[ijatelj] saznao za naš napad i čas početka napada. Nije isključeno da je to moglo biti i putem špijuna. Naređenje za napad na Pitomaču dobili smo od Štaba 3. armije, jer je [to] nalagala situacija. Naročitog izgleda za likvidaciju Pitomače nije bilo, jer su snage neprijatelja bile jednake našima. Cilj napada bio je odbrana mostobrana kod Virovitice. Matetić«. (Arhiv VII, reg. br. 1/14—2, k. 119/9.) • -

[5] Deseti korpus NOVJ od svog formiranja (19. januara 1944) dejstvovao je u sjeverozapadnom dijelu Hrvatske.

__ Za X. korpus. — Odlukom V. Š. vaš Korpus stavlja se i u organizacionom pogledu pod komandu III. Armije.® Uvereni smo da ćete se pod novom komandom boriti isto tako dobro kao i do sada i da ćete dostojno reprezentovati Hrvatsku. — i II. 1945. (Ž.)

Br. 52

BR. 3

DIREKTIVA ŠTABA 11. KORPUSA NOVJ OD 2. FEBRUARA 1945. POTČINJENIM JEDINICAMA DA SPRIJEČE PRODOR NEPRIJATELJSKIH SNAGA NA OSLOBOĐENU TERITORIJU LIKE[1]

DIREKTIVNA ZAPOVIJEST
Štaba XI. Korpusa NOVJ za dan 2. II. 1945. g.
Sekcija Gospić 1 : 100.000

Podaci o neprijatelju: Prema dobivenim podacima, 392-»Plava divizija«, posljednjih par däna vrši izvjesne pripreme za pokret u svojim uporištima, koje ona drži, a naročito na liniji Vrhovine — Otočac — Gospić. Također u ovim uporištima primijetila se priprema i ustaških jedinica. Kod ovih jedinica primijetila su se jača skijaška odjeljenja obučena u bijele kabanice. Izvještaji su dvojaki:

a) navodno da bi neprijatelj (legija i ustaše) sa jačim snagama iz uporišta Vrhovine — Otočac — Gospić izvršio ispad na naš slobodni teritorij prema Korenici i ovladao komunikacijom Jezera — Korenica, sve u cilju ometanja saobraćaja Kordun — Lika, pljačke materijala, koji se prevozi iz Dalmacije i imovine stanovništva, a ujedno i odbacivanje naših snaga sa ove linije[2] i

[6] Prilikom formiranja 3. armije, 1. januara 1945, Vrhovni štab NOV i POJ je naredio da 6. i 10. korpus, u operativnom pogledu, ulaze u sastav 3.- armije (vidi knj. 37, dok. br. 4; Arhiv VII, reg. br. 1/1—2, k. 119/4: depešu Vrhovnog štaba NOV i POJ upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 1. januara 1945).

[1] Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8—1, k.„915 A. .

[2] Po naređenju Štaba njemačkog 15. brdskog korpusa jedinice njemačke 373. i 392. legionarske divizije i 11. i 13. ustaško-domobranske divizije vršile su pripreme za napad na jedinice 8. divizije 4. korpusa i 35. divizije li. korpusa NOVJ na području Plitvičkih jezera s

b) da bi 392. »Plava divizija« imala se rokirati na sjever prema Karlovcu i dalje u.vezi ofenzive Crvene armije na Njemačku.

Obje ove pretpostavke su moguće, ali je vjerovatnija pretpostavka pod a), jer većina izvještaja ide tome u prilog.

• *Raspored i zadatak naših jedinica:* 35. ud. divizija sa jednom brigadom zatvara pravac od Čudina Klanca i Babina Potoka, linijom Homoljac — Vrelo — Jezerce, sa dvije brigade na liniji Poljanak — Rakovica na odmoru i kao rezerva za dejstvo na pravac Čudin Klanac — Vrhovine [3]

13. ud. divizija sa jednom brigadom na liniji Trnovac — Čanak, prema uporištu Ramljane, jedna brigada Medak — prema Ribniku i Bilaju, a njen jedan bataljon na Ljubovu prema Širokoj Kuli, u cilju zatvaranja i osiguranja pravca prema nepr. uporištima. Jedna brigada na liniji Grabušić — Bjelopolje, kao rezerva za pravac Bunić — Ljubovo i eventualno Udbina — Lapac.[4]

Na ovim položajima naše jedinice, pored zatvaranja i osiguranja pravaca prema oslobođenom teritoriju, imaju zadatak izviđanja i ispitivanja neprijateljskih garnizona u cilju prikupljanja podataka i proziranja njihovih namjera.

U vezi podataka sa kojima do sada raspolažemo o neprijatelju na ovoj liniji, pod pretpostavkama iznijetim pod a) i b)

n a r e đ u j e m o :

1) da bi se onemogućio svaki prodor neprijatelja na slobodan teritorij ili njegovo eventualno izvlačenje sa uporišta, koja drži u lici, štab 13. i 35. ud. divizije, pored već poslatih izviđačkih dijelova prema neprijateljskim uporištima, angažovati će i jedinice, u koliko je potrebno, da borbom prikupe podatke što tačnije i u što kraćem roku, te time da se omete svaka namjera neprijatelja.

2) 35. ucl. divizija, pod pretpostavkom a), zatvarati će pravac prema Korenici i 'komunikaciji Kordun — Lika, angažujući brigadu sa ove linije, dok će ostale dvije brigade iz rezerve baciti na bok neprijatelju, težeći da ga po dijelovima razdvoji i uništi, što bi u ovom slučaju bilo moguće- obzirom na bočno dejstvo glavnine snaga divizije; pod pretpostavkom

ciljem: ovladati komunikacijom Bihać — .Prijeboj — Plitvički Leskovac — Vrhovine — Otočac i Plitvički Leskovac — Poljanak — Lička Jesenica — Plaški i onemogućiti vezu između Like i Korduna. Opširnije o tome yidi dok. br. 30, 44, 114 i 115; Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 119/10: depeše Štaba 11. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske u prvoj polovini februara 1945.

[3] i [4] O rasporedu jedinica 35. i 13. NOU divizije u prvoj polovini februara 1945. vidi dok. br. 46 i 77.

b) divizija će se što prije angažovati u gonjenju neprijatelja i sprečavanju njegovog izvlačenja, a naročito njegovih komora i težeg naoružanja.

3) 13. ud. divizija, pod pretpostavkom a) angažovati će brigadu na liniji Čanak prema Ramljanima i bataljon sa Ljubova prema Kuli, tj. na pravcu gdje bi neprijatelj pokušao prodrijeti, dok bi brigadu iz rezerve sa linije Grabušić — Bje-]o Polje angažovao kao pojačanje na jednom od. ovih pravaca, gdje bude najpotrebnije. Brigadu sa Medka angažovati prema. Ribniku i Bilaju ofenzivno i vezati snage neprijateljske iz ovih garnizona za sebe. Pod pretpostavkom b) divizija bi se angažovala po brigadama svaka na svom pravcu koristeći najpogodnije momente i mjesta za doček neprijatelja komunikacijom, posjeđajuoi zgodne pozicije.

4) Divizija će svoje- divizione upotrijebiti na pravcima gdje to bude najpotrebnije i najkorisnije pod ovim pretpostavkama, za što predvidjeti sve i osposobiti ih za brzo izvlačenje na položaj i dejstvo.

Štabovi divizija će besprekidno izvještavati ovaj štab o svim promjenama na svom sektoru, za što [će] se sa svoje strane angažovati da veze funkcionišu kako treba. Prikupljanju podataka posvetiti najveću pažnju starajući se da to bude brzo i tačno.[3]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Folitkomesar pukovnik: Šime Balen v.r.

Komandant generälmajor: M.° Šakić v.r.

Da je prepis vjeran svom originalu potvrđuje:

Načelnik — potpukovnik: Dim.[7] Vojvodić

M. P.

Dostavljeno:

Na izvršenje: Štabu 13, 35. ud. div.
Na uvid: G.Š.H.

[5] O izvršenju postavljenih zadataka vidi dok. br. *44,* 45, 65, 77, 114 i 115; Arhiv VI, reg. br. 1—2, k. 119/10 i reg. br. 1—2, k. 119/6: depeše Štaba 4. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske u prvoj polovini februara 1945. godine.

[0] Mićun

[7] Dimitrije

BR. 4

IZVEŠTAJ ŠTABA **7. DIVIZIJE OD 2.** FEBRUARA **1945.** ŠTABU **4.** KORPUSA NOVJ O BORBAMA NA KOMUNIKACIJI KOSTAJNICA — BOSANSKI NOVI I O NAPADU NA ZAMLAČU, GRABOŠTANE I PRAČNO[1]

ŠTAB
VII. UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N.O.V.
JUGOSLAVIJE
Op. Br. *15145*
2-11 1945

Operativni izvještaj o zasjedi na cesti Dvor — Divuša — Volinja. Napad na Zamlaču, Graboštane i Pračno.

ŠTABU IV. UDARNOG KORPUSA NOVJ.—

Prebacivši se na dvorski sektor sa našom I. i III. brigadom i artiljerijskim divizionom odmah su stupili u djelatnost naši izviđački dijelovi, koji su imali zadatak da osmatraju neprijateljsku komunikaciju Dvor — Kostajnica.

Saobraćaj na toj liniji bio je vrlo živ i donijeli smo odluku da se postavi zasjeda na toj komunikaciji koja se proteže lijevom obalom rijeke Une. Zemljište je prema zapadu ispresijecano, dok prema istoku tj. Uni se spušta u ravnicu, a prema sjeveru je šumovito. Zemljište je predstavljeno na sekciji Kostajnica 1 : 100.000.—

Zasjedu smo postavili sa našom I, III brigadom i uz pomoć jedne brdske baterije.

Za napad je bila izdata pismena zapovijest koju prilažemo.[2]

Borba sa neprijateljem vođena je 19. I. t.g. skoro ceo dan.[3]

Jedinice su zaposjele svoje određene položaje nezapaženo do 6 časova izjutra, 19. januara t.g.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 2—2, k. 814.

[2] Zapovijest se nalazi u Arhivu VII, reg. br. 2—1, k. 814.

[3] Borba je vođena protiv dijelova 4. ustaško-domobranske divizije (vidi knj. 37, dok. br. 83 i 121; Arhiv VII, reg. br. 1/10—2, k. 119/6: depešu Štaba 4. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 19. januara 1945).

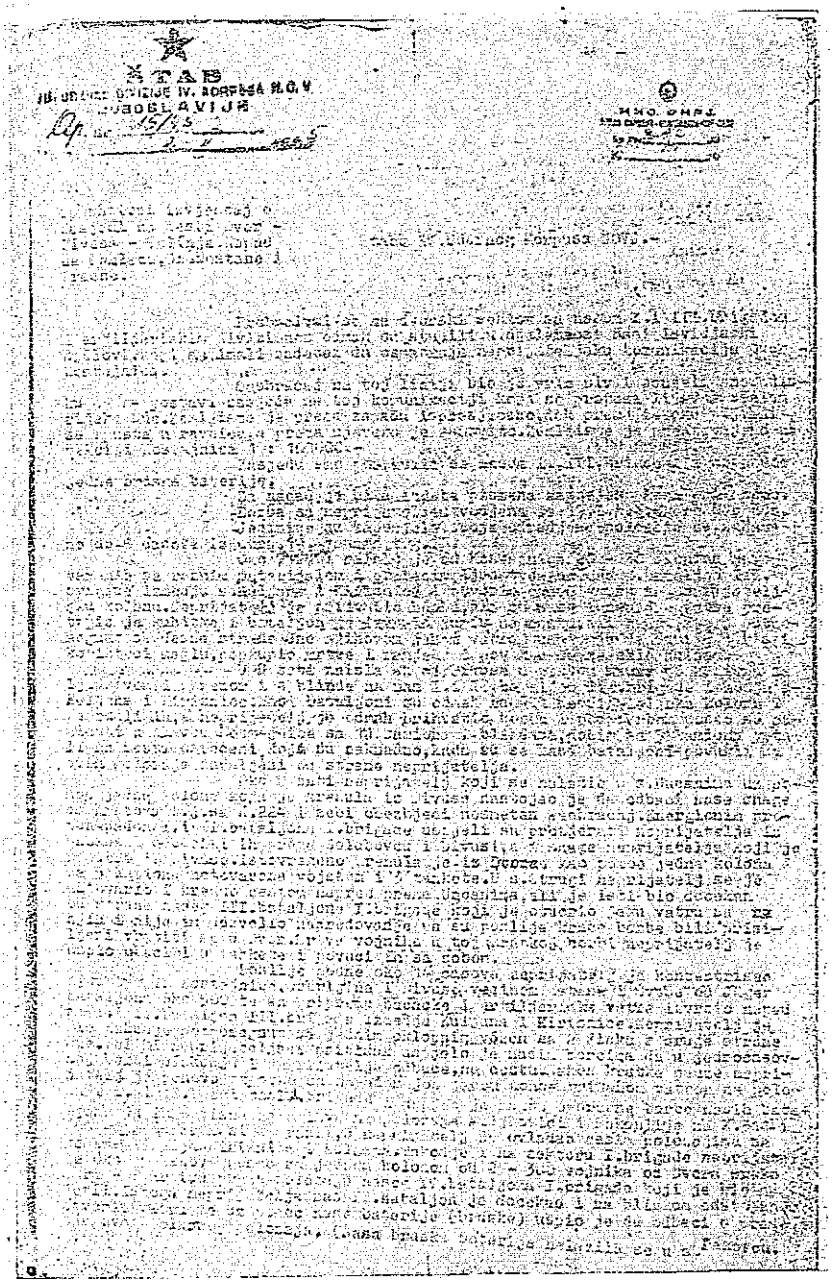

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 4

Oko 7 sati naišlo je od Kostajnice 20—30 saonica natovarenih sa raznim materijalom i pratećim ljudstvom na naš j. bataljon III. brigade između s. Kuljana i Kirisnice i otvorio [je] odmah vatru na neprijateljsku kolonu. Neprijatelj je prihvatio borbu, ali od naše iznenadne vatre pretrpio je gubitke i bataljon je izvršio juriš na cestu, ali neprijatelj potpomognut sa desne strane Une njihovom jakom vatrom uspio je da odbije juriš i koristeći maglu pokupio mrtve i ranjene i povukao se za selo Kuljane.

U 8 sati naišli su od Divuše u pravcu Unčana 16 kamiona sa ljudstvom i spremom i 4 blinde na naš I. i II. bataljon III. brigade između s. Kuljana i Kirisnice: Naši bataljoni su odmah napali neprijateljsku kolonu i zadržali ih, a neprijatelj je odmah prihvatio borbu i pod borbom počeo se odmicati 'u pravcu Kostajnice sa 11 kamiona i blindama, dočim su 5 kamiona ostali na cesti oštećeni, koji su naknadno, kad su se naši bataljoni povukli sa ovih položaja, zapaljeni od strane neprijatelja.

Oko 9 sati neprijatelj koji se nalazio u s, Unčanima uz pomoć jedne kolone koja je krenula dz Divuše nastojao je da odbaci naše snage sa Krstova, tj. sa (K. 224) i sebi obezbijedi nesmetan saobraćaj. Energičnim protunapadom I. i II. bataljona I. brigade uspjeli su protjerati neprijatelja iz Unčana i odbaciti ih prema Golubovcu i Divuši, a i snage neprijatelja koji je nadirao iz Divuše. Istovremeno krenula je iz Dvora kao pomoć jedna kolona sa 5 kamiona natovarena vojskom i 3 tankete. U s. Strugi neprijatelj se je istovario »i krenuo cestom napred prema Unčanima, ali je isti bio dočekan od strane našeg III bataljona I. brigade koji je otvorio jaku vatru na njih i nije im dozvolio napredovanje pa su posle kraće borbe bili prisiljeni vratiti se u Dvor. Mrtve vojnike u toj kratkoj borbi neprijatelj je uspio ubaciti u tankete i povući ih sa sobom.

Poslije podae oko 14 časova neprijatelj je koncentrisao ljudstvo iz Kostajnice, Dobrljina i Divuše, većinom ustaše i Švabe od Jäger[4] bataljona, oko 500, te uz .pripremu bacačke i artiljeriske vatre izvršio napad na I. i II. bataljon III. brigade između Kuljana i Kirisnice. Neprijatelj je bio takođe potpomognut sa jednim oklopnim vozom sa 2 Flalca s druge strane Une. Veliki neprijateljski pritisak uspjelo je našim-borcima da u jednočasovnoj borbi olakšaju i neprijatelja odbace na cestu. Nakon kratke pauze, neprijatelj je ponovo otpočeo sa napadom još jačom- koncentrisanom vatrom na položaje I. i II. bataljona III. brigade i uspjeo je nakon ogorčene borbe

[4] Lovačkog

naših bataljona da ih potisne na prihvatne položaje Miljkovići i Sakanlije na K. 314 i 188, gdje su se naši zadržali, a neprijatelj je ovladao našim položajima na kosama između Kirisnice i Kuljana. Takođe i na sektoru I. brigade neprijatelj je oko 15 časova pošao sa jednom kolonom od 2 — 300 vojnika od Dvora preko Strage i Hrtića prema položaju našeg IV. bataljona I. brigade koji je'bio na Metli. Istoga neprijatelja naš IV. bataljon je dočekao i na bliskom odstojanju otvorio vatru te uz pomoć naše baterije (brdske) uspio je da odbaci ü pravcu njegovog polaznog položaja. (Naša brdska baterija nalazila se u s. Pakovcu.)

Postavljeni zadaci su postignuti.

Neprijateljski gubici u mrtvim i ranjenim oko 80.—

Zaplijenjeno 12 ćebadi i 6 šatorskih krila.

Oštećeno 5 kamiona (naknadno zapaljeni od neprijatelja). Ubijeno 9 konja.

Naši gubici: 5 mrtvih i 11 ranjenih. Među mrtvima nalazi se komandir 2 čete II. bataljona I. brigade drag Opačić Ljuban.

U ovim borbama naročito su se hrabro držali borci i rukovodioci I. i II. bataljona III. brigade koji se dugo nisu pomakli sa svojih položaja uprkos jake koncentrisane artiljerijske i bacačke vatre.

U ovoj borbi nije bilo jedinica ni pojedinaca koji su se slabo držali.

U ovoj borbi utrošeno je 24.400 puščane municije,- 65 mina za t. bacač, 65 kom. mina za laki bacač, 30 kom. za Džon Bul i 120 kom. za Flak.

Štednji municije nije se posvećivalo dovoljno pažnje i utrošen je veliki broj metaka.

Iz ove operacije možemo izvući slijedeću pouku:

1.— Ukoliko se borci dobro, utvrde da ih ni najjača artiljerijska vatra ne može natjerati na napuštanje položaja.

Napad na s. Zamlaču.

Selo Zamlača nalazi se na komunikaciji Dvor — Kostajnica; selo je srednje dužine i u njemu je bilo nekoliko izgrađenih bunkera od drveta iz kojih je neprijatelj davao mali otpor. Zemljište je sa zapadne strane ispresijecano i dijelom pošumljeno, dok je sa istočne strane ravno i otvoreno koje se proteže do rijeke Une. Zemljište je predstavljeno na sekciji Kostajnica 1 : 100.000.—

Öd naših jedinica učestvovala je naša I. brigada, a III: brigada osiguravala je napad i potpomognuta od jedne baterije topova (brdskih).

Neprijateljsku posadu sačinjavali su 70 — 80 domobrana i nešto ustaša,[5] koji su služili kao jedan dio osiguranja neprijateljskoj komunikaciji Dvor — Kostajnica.

Naša odluka je bila napasti neprijatelja u Zamlači, likvidirati uporište.

Za napad je izdana pismena zapovijest.[0]

Borba se vodila 22/23. I. 1945. g., a počela je [u] 23 časa.

Napad naših snaga izgleda da neprijatelj nije očekivao, jer kad je IV". bataljon I. brigade počeo napadati od pravca Starog groblja, K. 245, i sa dvije čete od rijeke Une mogli su se naši privući do na 50 m. i snažnim i brzim naletom i iznenadnom vatrom potjeraju ih prema Dvoru. Naš I. bataljon koji je napadao sa južne strane od Dvora kasno je stigao na odstojanje sa kojeg bi morao vršiti juriš i to je neprijatelj iskoristio i veći dio. uspio je pobjeći. III. bataljon koji se nalazio na osiguranju od Dvora, tj. na K. 119 pripustio je neprijatelja koji je bježao na blisko odstojanje, otvorio jaku vatru i jedna grupa pobjegla je u šumu zapadno od Zamlače i sa istom nastala je borba. Od ove grupe uhvaćeno je 17 živih, nekoliko ubijeno i ranjeno.

Postavljeni zadaci u ovom napadu su postignuti.

Zarobljeno je ukupno 19, ranjeno i ubijeno 16 neprijateljskih vojnika.

Zaplijenjen je 1 **p.** mitr., 19 karabina, 3.000 metaka i 10 konja.

Naši gubici su bili u ovoj borbi: ranjenih 6.

U ovoj borbi nije bilo jedinice niti pojedinaca koji su se slabo držali od bataljona koji sü vodili borbu.

Utrošeno 2.090 puščanih i mitraljeskih metaka.

U ovoj borbi zakasnila je jedna četa I. bataljona I. brigade i nije stigla na vrijeme da napadne neprijatelja, te je isti uspio u većem broju da pobjegne.[7]

Iz ove operacije možemo povući slijedeće pouke:

1.— Samo brzim i .energičnim napadom iznenađuje se neprijatelj i zadatak se izvrši.

2.— Za vrijeme dok još traje snijeg potrebno je prve udarne grupe obući u bijele pelerine, jer lakše izvode zadatak.

Napad na s. Graboštane.—

Selo Graboštani nalazi se na glavnoj komunikaciji Sunja — Kostajnica, kuće su drvene i zidane. Zemljište oko sela

[5] Iz sastava 4. ustaško-domobranske divizije (vidi knj. 37, dok. br. 168).

[0] Vidi knj. 37, dok. br. 92.

[7] Detaljnije o napadu na Zamlaču vidi knj. 37, dok. br. 121 i 168.

pregledno, bez ikakvih prirodnih zaklona, nalazi se na sekciji Kostajnica 1 : 100.000.—

Napad na isto uporište izvršila je naša II. Ud. brigada.

Neprijateljsko uporište imalo je posadu od jedne satnije Nijemaca koja ima zadatak da obezbjeđuje saobraćaj na komunikaciji Sunja — Kostajnica.

Naša odluka je bila da II. Ud. brigada napadne iznenadno to uporište i tim prepadom uništi neprijatelja i osvoji selo.

Za napad izdala je II. Ud. brigada zapovijest.[8] Raspored za napad bio je sledeći: I. bataljon napašće sjeverni dio sela, tj. od G. Hrastovca i od istočne strane, tj. od Mračaja iz Srednje Kose, a III. bataljon napašće južni dio sela. II. bataljon ima zadatak osigurati ispred sela Stubija, od Majura, a IV. bataljon u rezervi.

Borba je vođena 22/23 ov. mj., a počela je u 23 časa i trajala do 4.30 časa.

. U samom privlačenju za napad neprijatelj je primijetio na 200 m. da se naše udarne grupe privlače, te kada su se približile na 100 m. neprijatelj je otvorio jaku vatru, tako da bombaška odelenja nisu uspjela izvršiti zadatak po pripremljenom planu, tj. da se privuku neopaženo do kuća i izvrše prepad bombama.

Pošto iznenađenje nije uspjelo, neprijatelj je organizovao odbranu i nije dozvolio prilaženje njihovim položajima. Borba je trajala oko 5 sati, ali je neprijatelj bio uporan te uslijed jake. zime Štab brigade izdao je naređenje da se jedinice povuku sa položaja.

Postavljeni, zadatak nije izvršen.

Gubici neprijatelja nisu nam poznati.

Zarobljeno i zaplijenjeno nije ništa.

Naši gubici: 7 mrtvih i 5 ranjenih.

Utrošeno 3.800 puščanih i mitraljeskih metaka, šmajserske 650, mina za laki bacač 15 kom., tromblonskih bombi 10.—

Razlozi ovom neuspjehu bili su sledeći:

Štab brigade nije pripremio potrebne podatke o neprijatelju da bi mogao izvršiti akciju prepadom. Prelaz preko rijeke Sunje nije bio napravljen, te se idući na akciju izgubilo mnogo u vremenu, a pored toga borci su izmrzli prije početka samoga napada. Borci i niži rukovodioci nisu bili detaljno pripremljeni za ovaj zadatak, tj. nije svaki borac bio detaljno upoznat šta treba da radi. Takođe nije ništa preduzeto da se oružje ne smrzava te se je desilo da mnoga automatska oružja nisu mogla dejstvovati-,

[8] Redakcija nije mogla pronaći tu zapovijest.

Napad na s. Pračno.—

Selo Pračno nalazi se na jugoistočnoj strani rijeke Kupe na komunikaciji Sisak — Petrinja. Isto je dugačko 2 — 3 km, kuće su drvene a ima izvjestan broj zidanih kuća, naročito oko raskrsnice Pračno — Novo Selo, Pračno —- Mošćenica. Zemljište oko sela je dosta pregledno i nema prirodnih zaklona, zemljište je predstavljeno na sekciji Kostajnica 1 : 100.000.

Napad na isto uporište vršila je naša I. Ud. brigada sa snagama od dva bataljona, i to jedan bataljon od pravca Novog Sela, a drugi sa sjeverne strane od pravca Capraga i pored Kupe.

Neprijateljska posada sastojala se od 3 satnije (Čerkeza),[9] a uporište služi neprijatelju kao predstraža neprijateljskog garnizona Sisak, a ujedno ima zadatak da kontroliše komunikaciju Sisak — Petrinja radi nesmetanog saobraćaja.

-Naša odluka je bila da izvršimo prepad na to uporište" i očistimo [ga] od neprijateljske posade.

Zapovijest brigade bataljonima izdata je usmeno. Učestvovalo je u napadu dva bataljona i to: jedan je imao zadatak da napada iz pravca Novog Sela (IV. bataljon), dok je II. bataljon imao zadatak da podilazi sa sjevera od pravca Capraga. Jedan bataljon je bio na osiguranju od Mošćenice, a dvije čete od tog bataljona fingirali su napad na Mošćenicu. Jedna četa II. bataljona osiguravala je od pravca Capraga. I. bataljon nalazio se u rezervi. Prilikom ovoga napada težili smo da postignemo iznenađenje kod neprijatelja, i to naročito kod jedne strojničlce satnije[10] koja je bila u selu Pračnu u sjevernom dijelu sela.

Prilikom privlačenja i podilaženja naša patrola IV. bataljona naišla je nä neprijateljsku patrolu u Novom Selu i pripucalo se, tako da je neprijatelj znao da se naše snage nalaze u Novom Selu i obratio je naročitu pažnju na taj pravac, dok je II. bataljon koji je podilazio sa sjevera postigao u potpunosti iznenađenje.

Borba se vodila 29/30. I. t.g. a počela je [u] 23.30 časa.

Odmah kada je napad započeo neprijatelj je- pod.pritiskom naših snaga počeo sa povlačenjem sa oba pravca prema raskrsnici u zidane kuće i tu je organizovao jak otpor. Borba je trajala oko. 2 sata i pošto je otpor bio žilav, a za uporno čišćenje uporišta bile su male snage (dva bataljona) i pošto nismo imali potrebna jaka osiguranja to smo riješili da povučemo naše snage.

Postavljeni zadatak je djelimično uspio.

[n] Iz sastava njemačke 1. kozačke konjičke divizije.
[10] Riječ je o četi automatičara.

Zarobljeno 8, i to 6 Čerkeza i 2 domobrana. Mrtvih 25, sve Čerkezi.

Zaplijenjeno je 2 teška mitraljeza (ruska), jedan teški njemački bacač 81 mm, 9 konja, 40 mina za teški bacač, ruske municije 3.000 metaka, 3 poluautomatske puške, 9 karabina, 2 gasera, 20 šinjela, 12 hlača, 6 bluza i ostale ratne spreme.[11]

Naši gubici: 9 ranjenih i 1 poginuo. Među ranjenim nalazi se politkomesar 2 čete IV. bataljona drug Puškadije Franje Dragutin.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik: **Uroš Krimić**

Komandant, potpukovnik: **Mil. Pavlović**

M. P.

BR. 5'

IZVJEŠTAJ ŠTABA **10.** KORPUSA OD **3.** FEBRUARA **1945.** GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE I ŠTABU **3.** ARMIJE NOVJ O BORBAMA ZA VIROVITIČKI MOSTOBRAN[1]

ŠTAB X. KORPUSA
ZAGREBAČKOG
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj 112
Dana: 3/II 1945

Koncept:

I. GLAVNOM ŠTABU NOV I. PO HRVATSKE
II.. ŠTABU III. ARMIJE NOV I POJ

Dostavlja petnaestodnevni operativni izvještaj za vrijeme od 16. do 31. siječnja 1945.

Prema naređenju Štaba III. armije NOVJ Str. Pov. br. 3 od 7.1. 1945. dostavlja se petnaestodnevni operativni izvještaj za period vremena od 16. do 31. siječnja 1945. godine.

[11] Opširnije o prepadu na Pračno vidi Arhiv VII, reg. br. 1/14—2, k. 119/6: depešu Štaba 4. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 31. januara 1945. godine.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 25-3, k. 557. 1

]6. siječnja 1945. godine:

Raspored snaga bio je slijedeći:

33. divizija u glavnom na položajima od prošlog dana: Radotić (k. 235) — k. 273 — Bogaz (k. 228).

XII. proleterska brigada sa 2 bataljona drži s. Brzaju, jedan bataljon u sj.[evernoj] polovini s. Zrinska i jedan bataljon u rezervi u s. Šibeniku.

Zagorska brigada drži Bubanj. - -

32. divizija: brigada »Matije Gubca« na odsjeku Tavan — Obrova šuma.

XVIII. brigada[2] na liniji: Injatički Brijeg (sj. ist. izlaz iz Grub.[išnog] Polja) — potok Peratovica.[3]

Oko 10 sati uslijedio je do tada najjači neprijateljski napad na položaje 33. divizije,[4] a poglavito na k. 235. Neprijateljska artilerija plasirana na V. Brdu tukla je direktnom vatrom taj položaj, a koncentrična vatra od najmanje 10 minobacača neutralizirala je prilično rad naših strelaca i mitraljezaca, koji su u glavnom uz slabu podršku vlastitih bacača i haubičke baterije imali držati položaj. To je pomoglo neprijatelju da stvori veliku vatrenu nadmoćnost, a sve zajedno odlučilo je o ishodu borbe za ovu kotu. Nakon 30 minuta naše jedinice bile sü potisnute sa ovog položaja. Bataljoni II. brigade dali su na ovom položaju svoju najbolju borbu u cijeloj ovoj operaciji i ispoljili veliku izdržljivost i volju da izvrše dobiveno naređenje — održati položaj, ali je bilo jasno da bi daljnji otpor taj položaj očuvao još za koji sat, ali. bi ovo iziskivalo toliko žrtava, da to ne bi bilo opravdano. Nakon ovoga — jedinice 33. divizije povukle su se prema Srednjoj Zanogi i tu se učvrstile.

Napredujući dalje, neprijatelj je ovoga dana ovladao i k. 238 (Radotić), koju je branio jedan bataljon Virovitičke brigade, i ž. st. Vukosavljevica, koju je zauzeo na prevaru. Ovdje je neprijatelj poslao napred nekoliko kozaka, koji su digli ruke u zrak u znak predaje, a kada su naši napustili položaje i izašli iz utvrđenih kuća u pravcu ovih kozaka, neprijatelj je sa jednom drugom jačom grupom, koja je nastu-

[2] Riječ je o 18. brigadi 40. divizije 6. korpusa NOVJ.

[3] Opširnije o rasporedu jedinica 6. i 10. korpusa NOVJ vidi.knj. 37, dok. br. 56, 61, 95, 97, 100, 103, 121 i 130; Arhiv VII, reg. br. 9/4, k. 557: izvještaj štaba 10. korpusa upućen Štabu 3. armije NOVJ 27. januara 1945.

[4] O sastavu i jačini njemačkih i ustaško-domobranskih jedinica koje su učestvovale u borbama za virovitički mostobran u drugoj polovini januara 1945. vidi knj. 37, dok. br. 17 i 60.

pala iza ovih" prvih, iznenadno otvorio vatru na naše' borce, nanio im prilične gubitke i odbacio ih od stanice.

Na ostalom sektoru fronta nije bilo veće aktivnosti ni sa naše, ni sa neprijateljske strane.

17. siječnja 1945. godine:

Ovog dana izvršena je smjena jedinica 33. divizije, koje su neprestanom borbom bile zamorene — sa jedinicama 36. vojvođanske divizije.[5] 33. divizija povučena je u rezervu na prostor: Cremušina — Šibenik, radi odmora. 36. divizija preuzela je položaje 33. divizije i pripremala se za opoi protivnapad.

Na odsjeku 32. divizije neprijatelj je koristeći maglu prethodno dobro izvidio položaje brigade »Pavleka Miškine« i ove napao podišavši kroz Obrovu šumu potokom Barna, te napao položaje brigade s boka i iz pozadine. Nakon kraće borbe', brigada je bila odbačena na položaj sjeverno od M. Barne. Odmah zatim poduzet je povratni napad na M. Barnu sa brigadom »Pavleka Miškine« i vraćeni su položaji, koje je ta brigada ranije držala, dok krajnji cilj: istjerivanje neprijatelja iz M. Barne nije uspio, zbog njegove nadmoćnosti.

Inače ovog dana nije bilo važnijih događaja.

18. siječnja 1945. godine:

Dolaskom XXXVI. divizije na ovaj dio fronta otpočinje II. faza ove operacije, u kojoj inicijativa prelazi u naše ruke.

Po završenoj smjeni XXXIII. divizije jedinice 36. divizije dobile su zadatak, da energičnim napadom unište neprijatelja, koji se zavukao u naše položaje na -sektoru Vukosavljevica, lc. 235 — V. Brdo — Sedlarica, te da se time razbije i cijela neprijateljska druga ofanziva na'mostobran kod Virovitice.

Napad 36. divizije otpočeo je ovog dana u 0,6 sati i to sa jednom brigadom pravcem: Lozan — Babino brdo — Sv. Jelena (k. 131) — Kuturište — Sedlarica, a sa jednom brigadom pravcem: Radotić (k. 238) — k. 235 — V. Brdo — Karšanj. Težnja je bila da se neprijateljske snage opkole i unište.

Čim su jedinice krenule u napad, naišle su odmah na jak otpor neprijatelja, koji je svuda bio dobro ukopan. Oba krila dobro su napredovala. Desna kolona ubrzo je zauzela Sv. Jelenu i produžila nadiranje dalje prema s. Sedlarici. Lijeva kolona naišla je na jak otpor neprijatelja na Radotiću (k. 238).

[5] Trideset šesta divizija 12; korpusa NOVJ prešla je u Slavoniju 16. januara 1945. Opširnije o njenim dejstvima na virovitičkom mostobranu od 17. januara do 10. februara 1945. vidi dok. br. 6, 12, *29,* 37 i 39 i knj. 37, dok. br. 65, 103 i 129.

Poslije podne ovog dana neprijatelj je bio prinuđen da bez borbe napusti Radotić, kao i ž. st. Vukosavljevicu, zbog opasnosti da bude otsječen na ovom odsjeku od strane naše desne kolone, koja je uspješno i dosta brzo dalje n-adiirala prema s. Sedlarica i Turnašica.

Na ostalom napadnom frontu jedinice 36. divizije su polako, ali sigurno napredovale i neprijatelj je [na] tome sektoru došao postepeno u tešku situaciju. On je ovdje ubacio u borbu skoro sve svoje raspoložive snage tako, da na svom komunikacijskom pravcu Pitomača — Kloštar — Đurđevac nije imao skoro nikakve rezerve. Zbog ovoga bacio je neprijatelj u toku ovoga dana 1. pukovniju PTS sa Bilo Gore u Podravinu u Kloštar. "

19. siječnja 1945. godine:

Preko cijelog dana produžava se napad 36. divizije na neprijatelja na sektoru Turnašica —Sedlarica. Divizija uspjeva da ovlađuje k. 235 — V. Brdo. Oko 16 sati neprijatelj je uspeo da artiljerijskom vatrom prikrije svoje izvlačenje i konačno je napustio cijeli sektor i povukao se prema s. Otrovanec i Pitomači. Na ovaj način razbijeno je neprijateljsko lijevo krilo, koje je imalo glavni zadatak u cijeloj ovoj ofanzivi.

Zbog situacije u Podravini, kao i neuspjeha u ofanzivi na širokom frontu, neprijatelj ovog dana napušta Grubišno Polje, V. Barnu i V. i M. Zdence, kao i Kovačicu, te svoje snage s ovog sektora rokira prema zapadu na prostor: Pavlovac — V. Grđevac i V. Pisanicu.

Ovo izvlačenje neprijateljskih snaga zapaženo je s naše strane dosta kasno, te je poduzeto gonjenje od strane" naših snaga bilo neefikasno.

Čim su dobiveni podaci da se neprijatelj povlači, naređeno je od strane ovog štaba odmah gonjenje neprijatelja i to: 32. divizijom i 18. brigadom, ti ovom gonjenju brigada »Pavleka Miškine« zauzima istočni dio s. Pavlovca, dok je u zapadnom dijelu ostao neprijatelj. Brigada »Braće Radića« zauzela je s. V. Jasenovaču, dok je brigada »Matije Gubca« zaposjela Grubišno. Polje. Daljnje gonjenje neprijatelja nije više bilo moguće, jer se on na liniji: Pavlovac — V. Grđevac — V. Pisanica već sredio i dovoljno učvrstio, te je pružao jak otpor.

Na taj način 19. o.mj. konačno je slomljena neprijateljska druga ofanziva na ovome sektoru na svim odsjecima i našim protivnapadom, te razbijanjem njegovog lijevog krila u Podravina, natjeran je neprijatelj na prelaz u defanzdvu. Tim je postignut cilj ove operacije u potpunosti.[0]

[G] Detaljnije o tome vidi knj. 37, dok. br. 159, 161, 162, 163, 164 i 165.

20. siječnja 1945. godine:

U toku ovog dana, osim obostrane izviđačke aktivnosti nije bilo važnijih događaja.

Sa naše strane vršene su pripreme za opći napad, da se neprijatelj odbaci dalje prema zapadu.

XXXII. divizija goneći neprijatelja izbila je 19. o. mj. na liniju s. Pavlovac — V. Zdenci — Grubišno Polje.

II. brigada 33. divizije održala je svoje položaje u G. Kovačici, a III. brigada na liniji Bačkovica — Mladine.

Neprijatelj je napao iz V. Pisanice položaj I. Zagorske brigade kod Prokopa, lc. 220, a istovremeno sa sektora Ribnjačka i Bedenička I. brigadu kod Čađavice[7] i Poloma. Kod Prokopa neprijatelj je odbijen a I. brigada morala se povući na Javorovac (k. 233).

21. siječnja 1945. godine:

Ovoga dana do podne na cijelom frontu samo obostrana izviđačka aktivnost. Naše jedinice spremaju se za izvršenje novog zadatka.

Po izvlačenju snaga na komunikaciju Bjelovar — Pavlovac neprijatelj se ograničio na obranu.

U 16 sati 36. i 40. divizija i 12 proleterska udarna brigada zauzele su u Podravskom sektoru polazne položaje za napad na Pitomaču, Otrovanec i Dinjevac. Na Bilogorskom sektoru, radi osiguranja leđa ovim napadnim snagama — 32. i 33. divizija zauzele su položaje na liniji: Grubišno Polje — V. Barna — G. Kovačica (k. 176) — k. 220 — k. 208 — 227 —- Turski Grobovi.

U toku noći na Podravskom sektoru 36. divizija uspjela je probiti se u Otrovanec, a 12. ud. brigada zauzela je Đuretinu.[8] Neprijatelj se uporno branio.

22. *siječnja 1945. godine:*

Jedinice 36. i 40. divizije i .12. proleterske udarne brigade ne uspjevši u toku noći likvidirati neprijateljske objekte, zbog jakog neprijateljskog otpora, povukle su se 22. o. mj. pred zoru na polazne položaje, radi izvršenja priprema za protivnapad.

U toku dana izviđanja neprijateljskih položaja.

U 18 sati ovog dana izvršen je ponovno napad, koji zbog ogorčenog otpora neprijatelja nije uspio, te su se-jedinice u toku noći *12./23.* I povukle na svoje polazne položaje.

[7] čađavica nije pronađena na -karti 1:100.000. Vjerovatno se misli na s. Čađavac, 17 km jugozapadno od Pitomače.

[8] Opširnije o tome vidi knj. 37, dok. br. 103, 129 i 130; Arhiv VII, reg. br. 1/9—2, k. 119/9: depeše Štaba 10. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 22. i 23. januara 1945.

Na južnom odsjeku fronta kod 32. i 33. divizije jaka vlastita izviđačka djelatnost u pravcu Garešnice d Bačkovice, gdje se osjećaju neprijateljski pokreti.

Radi pojačanja južnog sektora, jedna brigada 36. divizije prebačena je na sektor Turski Grobovi — Bogaz, a I. i III. brigada prebačene su na liniju: Topolovci — Gakovo, kao rezerva.

23. siječnja 1945. godine:

Tog dana pred noć i u toku noći napustili su Čerkezi sektor Grubišno Polje, M. i V. Zdence i Hercegovac, kamo su stigli u toku dana, a povukli se u pravcu Pavlovca i Garešnice.

24. *siječnja 1945. godine:*

U 0,7.30 sati neprijatelj nepoznate jačine napao je sa pravca G. Kovačica položaje I. Moslavačke 'brigade kod M. Grđevca, koja je taj napad odbila. Istovremeno neprijatelj je vršio pritisak na s. Ziinsku i povremeno gađao artiljerijom položaje I. Zagorske brigade na Bubnju. Napad jedne satnije PTS na odsjeku Turski Grobovi također je odbijen.

U 0,8 sati izvršila su napad dva bataljona I. Donskog puka na položaje 33. divizije kod M. Grđevca i uspjela potisnuti naše prednje dijelove iz zapadnog dijela sela i tu se zadržati do 15 sati, kada je koncentričnim napadom naših jedinica neprijatelj protjeran uz vrlo osjetljive gubitke u G. Kovačicu i V. Grđevac.

Istovremeno je prema položajima 32. divizije nastupala 1. bojna 21. pukovnije, kao osiguranje desnog boka kozačkih snaga, a prema položajima I. Zagorske brigade na Bubnju jedna satnija 21. pukovnije. Nakon kratke borbe neprijatelj je protjeran u svoje ishodne baze.

Na Podravskom sektoru obostrana izviđačka aktivnost.

25. *siječnja 1945. godine:*

Na našem sektoru, osim obostrane izviđačke aktivnosti, ništa nova.

Sa pravca Garešnice krenuo je neprijatelj nepoznate jačine u pravcu Hercegovca i Klokočevca.

U toku današnjeg dana 40. divizija smjenjuje snage 33. divizije i Zagorske brigade. 33. divizija odlazi na sektor Grubišno Polje, radi izvršenja novog zadatka, a Zagorska brigada u Viroviticu, kao rezerva.

26. siječnja 1945. godine:

U toku dana samo obostrana izviđačka djelatnost.

U noći 26./27. I. kratka obostrana aktivnost artiljerije, radi uznemirivanja.

Na južnom odsjeku fronta neprijatelj je vršio prisilna izviđanja prema položajima 40. divizije kod M. Grđevca i 32. divizije kod Grbavca od pravca Pavlovca. Neprijatelj je odbijen bez vlastitih gubitaka i protjeran u ishodne baze. Zarobljen je jedan kozak.

27. *siječnja 1945. godine:*

25. o. mj. Moslavački odred djelujući u pozadini neprijatelja postavio je nagazne mine na prostoriji Dišnik, na. koje je naišla neprijateljska patrola, od koje je ubijeno 5, a ranjen 1 nepr. vojnik.

Noću 25./26. I. jedan bataljon Moslavačkog odreda sa diverzantima porušio je 5 mostova na sektoru Hercegovac —' Pavlovac — Dražice. Iste noći postavljene su mine na cesti s. Voloder, gdje su dijelovi Moslavačkog odreda postavili i zasjedu, na kojü je naišao neprijatelj i tom prilikom je ubijeno 17 neprijateljskih vojnika, bez vlastitih gubitaka.

Inače na cijelom frontu nije bilo važnijih događaja.

28. siječnja 1945. godine:

' Na južnom sektoru fronta neprijateljska kozačka grupa sa prostora Pavlovca i V. Grđevca izvršila je jednim dijelom snaga rokiranje preko V. Zdenaca prema Končanici. Istovremeno je jedna kozačka kolona neutvrđene jačine nastupala iz Garešnice preko Sokolovca za Brestovac d dalje prema s. Končanici. Točna namjera ovih neprijateljskih snaga nije poznata.

Naša 33. divizija, koja je sa sektora Šibenika bila upućena preko Grub.[išnog] Polja, Končanice i Hercegovca u desni bok i pozadinu I. hrvatske udarne divizije na.prostoru Pisanica — Bedenička —- Ribnjačka — Lasovac, zbog novo nastale situacije zadržana je na sektoru Končanica — G. Daruvar sa zadatkom da spriječi daljnje neprijateljsko nadiranje prema Daruvaru i da aktivnim djelovanjem odbaci neprijatelja sa tog pravca. '

U toku dana 33. divizija imala je sukob s neprijateljem kod s\ Končanice i kote 175 (2 km ist. od Brestovca). U ovim borbama zadržano je daljnje neprijateljsko nadiranje prema Daruvaru.

Na ostalim sektorima fronta, osim izviđačke djelatnosti, nije bilo važnijih događaja.

.29. siječnja 1945. godine:

Na sektoru kod Daruvara 33. divizija energičnim protunapadom izbacila je neprijatelja iz Brestovca i kod s. Končanice desnom napadnom kolonom divizije, izbila je na k. 173 kod sredine samog sela. Uslijed jakog neprijateljskog otpora,

daljnje nadiranje ove kolone bilo je zadržano. Isto tako intervencija brigade 32. divizije od Grubišnog Polja preko V. Zdenaca u pozadinu neprijateljskih snaga kod Končanice nije uspjela, zbog jakog otpora neprijatelja u dobro izgrađenim položajima na raskrsnici puteva s. V. Zdenci.[9]

Na ostalom dijelu fronta samo izviđačka djelatnost.

30. siječnja 1945. godine:

Na sektoru Daruvara neprijatelj dovlači pojačanja sa pravca Garešnice i pravca V. Grđevac — Pavlovac, te ponovo zaposjeda s. Dežanovac i Brestovac, odakle u zajednici sa snagama u Končanici vrši jak pritisak na položaj 33. divizije. Svi neprijateljski napadi odbijeni su. Obzirom da neprijatelj na južnom odsjeku našeg fronta prikuplja jake snage i time ugrožava za nas najvažniji pravac prema Suhopolju, odnosno Virovitici, to je u cilju bolje organizacije stavljena 40. divizija opet pod komandu svojeg VI. Korpusa i naređeno je njeno rokiranje sa odsjeka Brzaja — Zrinska na sektor Grubišno Polje. Na njeno mjesto upućena je 32. divizija sa sektora Grub.[išno] Polje, kao i .Zagorska brigada, koja je do tada bila u rezervi u Virovitici.

Na ostalim sektorima izviđačka i artiljeriska djelatnost.

31. siječnja 1945. godine:

Poslije podne ovog dana pod pritiskom naše 33. i 40. divizije neprijatelj napušta Končanicu, Brestovac, V. i M. Zdence i Pavlovac, te se povlači prema Garešnici.

Na ostalom sektoru fronta samo izviđačka djelatnost.

XXXIII. divizija upućena je na prostor Drljanovac — Bulinac — Rača u cilju napada u bok i pozadinu I. Hrvatske Udarne Divizije[10] na prostoru V. Pisanica — Bedenik—Lasovac, kako je to ranije bilo predviđeno.

Inače u toku dana nije bilo važnijih događaja.

Iz saslušanja zarobljenika naknadno je utvrđeno, da su na prostoru Brestovac — Končanica operirali 2. sibirski, koji je došao sa pravca Garešnice, IV. kubanski i dijelovi I. donskog puka sa prostora Pavlovac — V. Grđevac.

Neprijateljski i vlastiti gubici:

U vremenu od 16. do 31. I. 1945. jedinice X. korpusa (32. i 33. divizije, Zagorska brigada i Moslavački odred) zadale su neprijatelju slijedeće gubitke:

[9] Vidi kaj. 37, dok. br. 169.

[10] Odnosi se na 1. ustaško-domobransku diviziju (vidi toj. 35, dok. br. 147; knj. 36, dok. br. 167).

2) Osjetljivost naših boraca u borbi protiv neprijateljskih oklopnih snaga i pored većeg broja protivoklopnih oružja — znatna je.

Uzrok: — Nedovoljna obučenost i neprekaljenost boraca u vođenju frontalnih bojeva.

3) Službi izviđanja neprijateljskih snaga posvećeno je malo pažnje. Sadanja organizacija naših izviđačkih organa pruža velike mogućnosti i garancije za uspješno pribavljanje potrebnih podataka o neprijatelju.

Do sada osjećalo se pomanjkanje samoinicijative kod rukovodilaca obavještajne službe.

4) Artiljerijske jedinice naših divizija za vreme svih bojeva koji su vođeni u ovom vremenskom periodu uglavnom su vrlo uspješno tukle sve ciljeve postavljene u zadatak artiljeriji.[5]

Protivkolski topovi redovno su dejstvovali iz neposredne blizine iz streljačkog stroja.—

Činjenica je da naša pješadija još nije obučena i osposobljena da do maksimuma iskoristi uspješno dejstvo artiljerije.

5) Osjeća se da se naša brigadna rukovodstva i jedinice nalaze u prelaznoj fazi — u preorijentaciji iz partizanskog vida ratovanja, ü frontalni (tzv. normalni) vid ratovanja.

Dok pojedini brigadni rukovodioci i suviše »istrčavaju naprijed« — u streljački stroj — dotle drugi i prilično kruto zaostaju i suviše pozadi tako da nisu u mogućnosti vladati i pravilno rukovoditi svojim jedinicama u toku akcije, reagirajući pravilno na sve novonastale momente u situaciji.—

6) Redovna je pojava da brigadni rukovodioci škrtare sa upotrebom rezerve — manevarskom snagom — koja ima jedini zadatak da eksploatiše postignute uspjehe.

Uzrok: Još nedovoljna rutina za upotrebu snaga i suvišna opreznost.

Kao posljedica ovoga redovno se zakašnjava sa upotrebom rezerve i proširenje početnih uspjeha izostaje..—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab XII. Korpusa —
načelnik, major:
Rebula«

M. P.

[5] Opširnije o sadejstvu pješadijskih i artiljerijskih jedinica u borbama za virovitički mostobran vidi knj. 37, dok. br. 103 i 129.

[0] Eduard

ŠTAB
XII. UDARNI KORPUS NOVJ.
Op. br. 1.—
3. februara 1945. god.

ŠTABU III ARMIJE NOVJ.

Dostavlja se izvod operacijskog dnevnika ovoga Korpusa u vremenu od 16. I. do 31. januara 1945. god.

16. I. 1945.

16.N.O.U. divizija

Oko 6 časova ujutro posle jače artiljerijske pripreme kao i bacačke neprijatelj u jačini do 2000 vojnika i par tenkova[7] izvršio je napad na sektoru IV brigade i bataljona 2. brigade koji su držali položaj na liniji čađavički potok — selo Čađavica — železnička stanica/ Čađavica.— U jednom silovitom napadu uspeo je neprijatelj potisnuti iiaše, jedinice sa položaja i produžio sa prodiranjem uglavnom cestom Čađavica — Podravska Slatina.

U svom nadiranju neprijatelj je stigao do sela Šaševa gde je bio smešten jedan bataljon I. brigade radi odmora. Ovaj bataljon je odmah primio borbu i izvestio ostale bataljone I. brigade u selu Vranješevcu i selu Medinci da odmah sa svojim jedinicama krenu prema neprijatelju. Posle žestoke i uporne borbe, naše jedinice pod cenu velikih žrtava uporno su branile svoje položaje, ali neprijatelj pošto, su mu pristigla sveža pojačanja ! nekoliko bornih kola uspeva da potisne naše jedinice i da polagano napreduje ka Vranješevcu.[8] II brigada po izveštaju sa svim svojim snagama krenula je u pomoć jedinicama I. i IV. brigade i uspela je oko 15.30 časova da stigne na sektor Senkovac.

Jedinice IV. brigade u toku celog dana vodile su borbu sa neprijateljem, koji je nadirao üz samu Dravu i posle žestoke borbe uspeo je da ovlada Noskovcima ne pokušavajući dalji prodor.

XV. brigada »Petefi«[9] sem jednog bataljona usiljenim maršem dospeva na sektor Bukovica — G. Viljevo — To-

[7] Vjerovatno dijelovi njemačke borbene grupe »Fišer« (vidi dok. br. 12, objašnjenje br. 2).

[8] Detaljnije o tim dejstvima vidi knj. 37, dok. br. 126. ~

[9] Njen formacijski naziv bio je: 15. vojvođanska NO brigada »Šandor Petefi«.

poljak sa zadatkom zatvaranja toga pravca, dok je jedan bataljon ostao na sektoru D. Predrijevo — Milanovac sa zadatkom zatvaranja pravca od Crnca.
Oko 16 časova neprijatelj-u jačini do 700 vojnika ušao je u Crnac i manjim delovima pokušao je da [se] probije ka selu Dobroviču, došavši do samoga sela oko 20 časova vratio se natrag u Crnac osiguravajući sebe sa jačin delovima oko samog Crnca.

Oko 18 časova jedinice I. i II. brigade izvršile su napad na neprijatelja, koji je ušao u selo Vranješevac. Posle borbe koja je trajala do 23 časa naše jedinice uspele su da zauzmu polovinu sela,, ali posle izvršenog snažnog kontranapada nepr. pešadije potpomognute sa tri tenka naše jedinice bile su prisiljene da napuste selo Crnac i povuku na svoje polazne položaje. U ovoj borbi uništen je jedan nepr. tenk od strane naše artiljerije. Za vreme borbi naša artiljerija vrlo je uspešno potpomagala naše jedinice kako u napadu tako i u povlačenju. Po prikupljenim podacima gubici nepr. iznose oko 90 mrtvih i 150 ranjenih. Naši gubici su sledeći: 67 poginulih, 95 ranjenih. Gubici u oružju: 4 t. mitraljeza, 4 t. bacača, 5 1. bacača, 59 pikavaca,[10] 24 p. mitraljeza i 6 protivkolslcih pušaka.

36. N.O.U. Divizija

Po izvršenoj smjeni i predaji položaja jedinicama Bugarske armije na levoj obali Drave (sektor od Torjanci — Zalata) vrše usiljeni marš prema Barču.[11]

51. N.O.U. Divizija. —

Smena svih jedinica 51. N.O.U. D. od strane XII. Bugarske diviz. završena.[12] Divizija vrši pokret na prostoriji šikloš — Vilanj — Beremend u cilju odmora i izvođenja obuke.

Štab divizije prima od Štaba III. Armije zapovest[13] po kojoj sve jedinice 51. N.O.U. Divizije imaju sa prostorije šikloš — Vilanj — Beremend izvršiti usiljeni marš i doći na prostor Daranj — Koštel-Domba — Lakoča.

[10] Riječ je o automatima.
[11] i [12] Trideset šestu i 51 NOU diviziju smijenile su li. i 12. bugarska divizija u prvoj polovini januara 1945 (opširnije o tome vidi knj. 37, dok. br. 31, 34 i 129).
[13] Redakcija nije pronašla to naređenje.

Noću 16—17. januara o.g. VII. brigada upućena je da se usiljenim maršem prenaesti u Daranj radi rasterećenja puta šikloš — Vajslo — Šelje.[14]

17. I. 1945.

16. N.O.U. Divizija.—

Jedinice ove. divizije nalaze se na novoposjednutim položajima na liniji G. Predrijevo — Krčevine — Šibovac — D. Bazije.

Neprijatelj nije ispoljavao nikakvu aktivnost u toku dana.—

36. N.O.U. Divizija.—

Sve su jedinice u pokretu ka Barču.

51. N.O.U. Divizija.—

Sve su jedinice u pokretu u cilju dolaska na prostoriju Daranj — Koštel-Domba — Lakoč.

18. I. 1945.

16. N.O.U. Divizija

Jedinice ove divizije nalaze se na istim položajima.
Oko 9 časova ujutro nepr. u jačini do 300 vojnika izvršio je napad na bataljon 2. brigade koji je ostavljen u Baziju. U prvom naletu neprijatelja, bataljon je uspeo da vrati nepr. na polazne položaje. U toku celog dana nepr. je pet puta vršio juriš, ali je svaki puta bio odbačen na polazne položaje. Prema neproverenim podacima nepr. je u ovoj borbi imao oko 25 mrtvih i 35 ranjenih vojnika i oficira. "
Naši gubici u ovoj borbi iznose 3 mrtva i 5 ranjenih. Na ostalim otsecima naših jedinica obostrano izviđanje i manje čarke.

36. N.O.U. Divizija.—

Tokom noći 17/18 januara dve pešad. brigade i artiljerijska brigada prebačeni sii preko Drave kod Barča na sektor zapadno od Virovitice i po dolasku odmah ubačene

[14] Štab 3. armije NOVJ naredio je Štabu 7. NOU brigade 16.. januara 1945. u 22.10 časova da iz sela Daranja usiljenim maršem krene odmali preko Virovitice za Podravsku Slatinu, a ne 17. januara ujutro, kako joj je ranije naredio Štab 51. NOU divizije (vidi Arhiv VII, reg. br. 33—4, k. 1399 A).

u borbu protiv neprijatelja koji pokušava da ugrozi mostobran kod Virovitice.[13]

Borba je počela u 06.00 časova, čim su naše jedinice krenule u napad na svim pravcima naišle su na nepr.[16] koji se dobro utvrdio. Oba krila su brzo napredovala, dok se na željezničkoj stanici Vukosavljevica i Radotić brdu nepr. uporno branio sve do 16 časova 19. januara o.g. kada se povukao.[17]

51. N.O.U. Divizija.—

Za vreme marša Štab divizije dobio je novu zapovešt po kojoj sve jedinice ne zadržavajući se na ranije predviđenoj prostoriji (Daranj — Koštel-Domiba — Lakoč) imaju produžiti usiljenim maršem pravcem Barč —.Virovitica — Podr. Slatina.

Prebacivanje jedinica preko Drave nailazi na poteškoće usled malog broja prevoznih sredstava. Ipak Divizija je uspela da se u toku od 48 sati prebaci (bez intendanture i komore).

Radi rasterećenja prelaza kod Barča naređeno je VIII. i XIV. brigadi da svoje jedinice prebaci preko Drave kod Budakovca. Po prelasku Drave sve jedinice usiljenim maršem kreću na prostoriju Podr. Slatina — D. Bazije — Bukovica. •

19.1.1945.

16. N.O.U. Divizija.—

Jedinice ove divizije nalaze se na istim položajima. U toku dana jedan bataljon 2. brigade vodio je lokalnu borbu i sadejstvovao sa jedinicama VII. brigade 51. Divizije, koje su napadale na neprijatelja u Adolfovom Selu.[15] Uspelo je da se neprijatelj protera iz sela, ali nepr. pošto je primio pojačanje izvršio je kontranapad, prisilio je naše jedinice da napuste selo i povuku na svoje položaje. U ovoj borbi neprijatelj je imao osetne gubitke naročito od artiljerije i bacača.

Naši gubici u ovoj borbi su jedan mrtav i 2 druga ranje-

[15] Opširnije o tome vidi dok. br. 5 i knj. 37, dok. br. 129.

[16] Riječ je o dijelovima 15. SS kozačkog konjičkog korpusa (vidi dok. br. 5, 12 i 39; knj. 37, dok. br. 17 "i 103).

[17] Opširnije o borbama za navedene položaje vidi dok. br. 9; knj. 37, dok. br. 63 i 96; Arhiv VII, reg. br. 9/4, 557: izvještaj Štaba 10. korpusa od 27. januara 1945. pisan Glavnom" štabu NOV i.PO Hrvatske i Štabu 3. armije NOVJ.

[18] Opširnije o tome vidi knj. 37, dok. br. 85 i 131.

na. Na ostalim sektorima naše jedinice u toku celog dana nije bilo promene. *

36. N.O.U. Divizija.— •

Oko 16 časova neprijatelj je uspeo da artiljerijskom vatrom kamuflira izvlačenje svojih trupa koje je primećeno tek kada su se zadnji delovi izvlačili.
Neprijatelj se povukao u pravcu Otrovanec — Pitomača, Otrovanec — Kloštar.

51. N.O.U. Divizija.— .

Sve jedinice ove divizije nalaze se u maršu pravac Podrav. Slatina — D. Bazije — Bukovica.

20. I. 1945.

16. N.O.U. Divizija.—

Od 3 do 5 časova bugarska artiljerija sa leve obale reke Drave tukla je neprijatelja u Čađavici, Noskovcu, Saševu, Adolfovcu i Vranješevcu.

Po prikupljenim podacima neprijatelju su naneseni osetni gubitci. S obzirom na aktivnost (pojačanu) nepr. na sremskom frontu,[18] naša divizija dobila je zadatak da u zajednici sa jedinicama 51. N.O.U. Divizije u toku dana napadne i protera neprijatelja sa položaja i ovlada N. v dravskim kanalom.[20]

Artiljerijsku pripremu koja je počela u 15 časova i trajala do 15.15 časova izvršila je Artilj.[erijska]. brigada ove divizije i artilj. bugarskih jedinica sa leve obale reke Drave.

Jedinice IV. brigade koje su prodirale ka Noskovoima, u prvom naletu proterale su nepr. sa položaja ispred Rastika na k. 116, a leva kolona ove brigade u jačini od dva bataljona izbila je sevemo od sela Noskovca i uspela posle jednog juriša ovladati k. 99, nateravši nepr. u samo selo. Po ovome nepr. je ubacio izvesna pojačanja, izvršio kontranapad i u žestokoj borbi- koja je trajala jedan sat uspeo je da zbaoi jedinice sa već zauzetih položaja na k. 116. Posle ovoga usledila su još tri uzastopna napada

[19] Riječ je o protivofanzivi Nijemaca na pravcima Staro Selo — Spajinske njive i Orolik — Ostojić 17. januara 1945 (vidi knj. 37, dok. br. 156; tom I,, knj. 18, dok. br. 19, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 29, 30,-34 i 57).

Zadatak za napad na položaje njemačkih jedinica na Novom dravskom kanalu izdao je Štab 3. armije .NOVJ 19. januara, a. Štab 12. korpusa 20. januara 1945 (vidi knj. 37, dok. br. 65 i 69).

IV. brigade, no nepr. se očajnički i uporno branio, tako da jedinice ove brigade ni posle tri izvršena juriša nisu mogle postići željene rezultate.—
Jedinice I. brigade, koje su napadale na nepr. u selu Vranješevci, glavninom svojih snaga zaobišle su severno i južno ovo neprijateljsko uporište i napale ga bočno i sa leđa, dok su samo jači vatreni pritisak vršili frontalno, tj. sa zapadne strane. Posle kraće borbe nepr. je sateran u selo i jedinice I. brigade preuzele su napad na samo selo. Nezapamćenom upornošću nepr. se branio. Prilaze ka svojim položajima neprijatelj je osvetljavao u toku cele noći, paleći pojedine kuće po uporištu kao i slame, po dvorištima.—

Naše jedinice posle izvršenih nekoliko uzastopnih juriša i potpomognute protivkolskim brdskim topovima u samom streljačkom stroju nisu uspele ovladati ni jednom kućom, već su bile prisiljene da se povuku na svoje polazne položaje. Jedinice 2. brigade uspele su izbiti na komunikaciju Podrav. Slatina — Čađavica u visini sela Šaševa, no pošto je neprijatelj" ubacio jaka pojačanja u pešadiji sa 2 tenka uspeo je odbaciti naše jedinice sa komunikacije. Prilaze ka svojim položajima neprijatelj je tako uporno branio da ni novi napad naš nije uspeo.
Gubitci: neprijateljski, po saznanju koje još nije provereno iznose oko 500 izbačenih iz stroja.
Sopstveni: 47 poginulih i 212 ranjenih drugova.

36. N.O.U. Divizija.—

Jednica drži svoje stare položaje, a bez ikakvih promena u toku dana.

51. N.O.U. Divizija.

Sve jedinice 51. Divizije prebačene su na prostor Bukovica — Bjelkovac — Bazije gde su smenile jedinice 16. Divizije. Na osnovu zapovesti ovoga Štaba Korpusa jedinice 51. Divizije raspoređene su ovako:
VIII. brigada smenila je jedinice 16. Divizije na prostoru Milanovac — Bjelkovac — Đurin Lug, sa zadatkom da sa ove linije napadne neprijatelja pravcem Crnac — Moslavina i ovlada uporištima Crnac i Suhomlaka[21] i izbije na liniju Martinci — železnička stanica Moslavina.
VII. brigada smenila je jedinice 16. Divizije na prostoru Đurin Lug — D. Bazije. — k. 102 sa zadatkom da

[21] Na karti 1:100.000: Suha Mlaka.

sa ove linije napadne neprijatelja pravcem Adolfovo — S. Adolfovac — Čađavica i ovlada svim neprijateljskim uporištima.

XII brigada sa jednim svojim bataljonom produžava levo krilo VII. brigadi, a sa ostalim snagama u divizijskoj rezervi na području N. Baäje.

XIV. brigada u Korpusnoj rezervi kod Grabić — Bakić sela.

Art. brigada postavlja se na prostoru D. Bazije — Đurin Lug i potpomaže napad Divizije.
Određeno je da napad Divizije počne u 16 časova i da mu prethodi artilj. priprema u trajanju od 15 minuta. Štab Divizije u Dobroviću.

20. I. 45, u 15 časova započeo je"napad. U najkraćem roku polazi VII. brigadi za rukom da potera neprijatelja iz Adolfovog sela i istim ovlada. Pod snažnim pritiskom VIII. brigade nepr. je prinuđen da napusti Oskoruša pst. i Suhomoljsko groblje.

Bataljon koji je dobio zadatak da napadne selo Crnac nije na vreme — greškom komandanta bataljona — krenuo u napad. U toku borbe osećalo se da neprijatelj raspolaže slabom artiljerijom i da municiju štedi, ali iz svojih uporišta pruža ogorčen otpor.[22]

Nalet VII. i VIII. brigade je zadržan, te artiljerija vrši pripremu za novi napad. Naređeno je da se napad izvrši jurišem. Napad je izvršen oko 20 časova i VIII. brigada je uspela da upadne u selo Suhomlaku i dopre do sredine istog. Potpomognut nepr. sa 6 tenkova preduzima protivnapad, protera VIII. brigadu iz Suhomlake te se ista zadržala na liniji Suhomoljsko groblje — Palež. U 23 časa pokušava VII. brigada da popravi svoje položaje ali je napad nepr. odbio.

21. I. 1945.

16. N.O.U. Divizija.—

Jedinice ove Divizije nalaze se na istim položajima kao i prethodnog dana.

Prema naređenju Štaba XII Korpusa doneta je odluka da se jedinice pregrupišu i da se jedna brigada izvuče sa položaja, u cilju odmora i sređivanja, a koja će ujedno i služiti kao Divizijska rezerva. U tom cilju posle izvršene

- Opširnije o tome vidi knj. 37, dok. br. 156 i 159. .

smene jedinice I. brigade povučene su na prostoriju sela Bakić i Grabić. Smenjivanje je izvršeno u toku noći 21. i 22. o.m.

36. N.O.U. Divizija

Prema prikupljenim podacima nepr. koncentriše svoje jedinice na sektoru Pitomača — Otrovanec da bi ugrozio naše desno krilo.

- Na osnovu ovih podataka jedinice ove Divizije izvršile su napad u 17 časova na svim sektorima. Za nepuna 4 sata borbe naše levo krilo očistilo je potpuno öd nepr. selo Otrovanec, dok je desno krilo uspelo da prodre u ulice, na periferiji sela Pitomače. Odlučnu odbranu neprijatelj je dao na k. 126, na železničkoj stanici Pitomača, kao i na okuci ceste iznad železničke stanice, tako da naše snage nisu uspele proterati neprijatelja sa ove linije. Zbog ovako nezgodno stvorenog položaja naše jedinice [morale] su [da] se povuku na svoje polazne položaje.

51. N.O.U. Divizija

U 15 časova izvršen je ponovni napad na nepr. uporišta. Bataljon XII brigade uspeo je da prodre na ulazu u selo Čađavicu i uništio [je] 2 bunkera i dospeo do prvih kuća u selu. Radi neuspeha na ostalim otsecima naređeno je da se ovaj bataljon povuče, a svim ostalim jedinicama da se zadrže na dostignutim linijama i utvrde ža upornu odbranu. Rezultat ove operacije je zauzeće Adolfovog sela i pst. Oskoruše.

Neprijateljski gubici u. toku poslednja dva dana bili su: 1 zarobljen a ostalo neustanovljeno.

Vlastiti gubici su 400 izbačenih iz stroja. Naknadno j^ ustanovljeno da se prema 51. i 16. Diviziji nalaze glavnine 264. nemačke peš. divizije[23] delovi 111. nemačke vazduh. Divizije.

[23] Njemačka 264; pješadijska divizija tada nije postojala. Ona je uništena u borbama za Knin od 26. novembra do 4. decembra 1944 (vidi dok. br. 33; knj. 35, dok. br. 75, 80, 82; knj. 36, dok. br. 17, 18, 19, 27, 35, 45, 98 i ,111; knj. 37, dok. br. 104).

Njemačka Vrhovna komanda za Jugoistok naredila je krajem septembra 1944. da se iz "sastava 264. pješadijske divizije- izvuče jedna ojačana pukovska grupa i uputi u rejon Beograda. Poslije povlačenja iz Beograda ona je dejstvovala u Sremu i istočnoj Slavoniji (vidi 'knj. 34, dok. br. 4, objašnjenje br. 12, str. 28; Erih Šmit-Rihberg (Erich Schmidt--Richberg), Das Ende auf dem Balkan (dalje: Kraj na Balkanu), Band 5, Kurt Vowinckel Verlag, Heidelberg, 1955).

22. I. 1945.

16. N.O.U. Divizija.—

Jedinice ove divizije nalaze se na istim položajima. U toku dana nije bilo ništa novoga. Aktivnost neprijatelja svodila se samo nä povremenu aktivnost izviđačkih patrola.

36. N.O.U. Divizija.—

U 18 časova po izvršenoj artilj. slaboj pripremi za napad jedinice su ponovo izvršile napad na obrambene linije nepr. koje su došle do samih obrambenih linija, odakle su se-u zoru 23. o.m. povukle na svoje polazne položaje.

22. *23, 24 i 25 januar 1945*

51. N.O.U. Divizija.—

Sve jedinice ove divizije nalaze se na dostignutim položajima. Jedinice su izvršile fortifikaoijske radove.
XIV. brigada dolazi u sastav divizije i postavlja se na liniji Rastovac -— Milanovac.

23. I. 1945. .

16. N.O.U. Divizija.—

Na položajima jedinica ove divizije nema promena.

36. N.O.U. Divizija.— '

Nä položajima jedinica nema nikakvih promena sem izviđačkih patrola.

24. I. 1945. . ' •

16. N.O.U. Divizija.— . •

- U toku dana na položajima ove divizije nije bilo naročitih promena.

36. N.O.U. Divizija.—

U toku dana na položajima ove divizije nije bilo naročitih promena.— '

25. *I. 1945.*

16. N.O.U. Divizija.

U toku dana na položajima ove divizije nije bilo naročitih promena.—

U cilju likvidacije i prbterivanja nepr, izbočine zapadno od N. dravskog kanala i uspostavljanja čvrste odbrambene linije na istom,, u zajednici ša Štabom 12. Divizije, donet je plan[24] za napad na neprijatelja na ovom prostoru. Obrazovana je glavna udarna grupa u koju je ušla i I. brigada ove Divizije sa zadatkom prodiranja pravcem: levo od komunikacije Adolfovo selo — Čađavica, a zatim dejstvovati u pravcu zapada na Saševo — Starim i Vranješevac. Ostale jedinice ove Divizije vršit će demonstrativan napad na svojim položajima, s tim što će se ovaj napad pretvoriti u stvaran napad na neprijatelja.

U 18 časova posle izvršene artilj. pripreme, koja je trajala 30 minuta, sve jedinice ove divizije krenule su u napad na određene položaje.

I. brigada izvršila je napad i uspela doći do samog sela, ali i posle 3 izvršena juriša nije uspela ući u selo pošto se nerpijatelj vrlo uporno branio. Jedan bataljon uspeo je izbiti na cestu Čađavica — Podr. Slatina, gde su se ove brigade zadržale na dostignutim položajima.

II. brigada sa svoja 3 bataljona 'izvršila je napad na selo Vranješevac i u pr-vom jurišu uspela proterati neprijatelja sa glavne borbene linije. Napad na samo selo nije uspeo pošto se je neprijat. vrlo uporno i žilavo branio, tako da ni art. ni bacači nisu neprijat. pokolebali. Brigada se zadržala na svojim dostignutim novim položajima.

IV. brigada sa svoja 4 bataljona izvršila je napad na k. 116 i Noskovce. Sa jednim snažnim naletom brigada je uspela da potisne neprijatelja sa svojih prednjih položaja i sterala ga u samo selo, gde se na ovoj liniji zadržala pošto napad na selo nije uspeo.

Pošto je ljudstvo naših jedinica pretrpelo osetne gubitke, Štab divizije doneo je odluku da se jedinice povuku na svoje polazne položaje koja je izvršena u 4 časa ujutro. Gubitci u ovoj borbi iznose 68 poginula i 149 ranjenih.

51. N.O.U. Divizija

U toku današnjeg dana nije bilo na položaju ove divizije nikakvih promena.

Divizija dobija zadatak da u zajednioi sa jedinicama XVI. Divizije pristupi likvidaciji nepr. izbočine od N. dravskog kanala.

[21] Operativni štab 16. i 51. NOU divizije zapoviješću od 24. januara 1945. postavio je zadatak jedinicama da ovladaju izbočinom na Novom dravskom kanalu i selom Čađavicom, a zatim da otjeraju neprijatelja u pravcu sela Moslavine (vidi knj. 37, dok. br. 99).

Po stvorenom planu Štaba XII. Korpusa obrazovana je jedna snažna udarna grupa od VIII, XII. i I. brigade 16. Divizije, s tim da ova grupa dejstvuje pravcem Adolfovo Selo drumom Čađavica — Čađavica Most na kanalu i likvidira sva nepr. uporišta na ovom pravcu. Po likvidaciji rečene izbočine Divizija obrazuje front na N. dravskom kanalu i na istom organizuje najuporniju odbranu.
Divizijsku rezervu obrazuju dva bataljona VII. brigade i jedan bataljon XIV. brigade.

Artiljerija je dobila zadatak da se postavi na prostoru D- Bazije — Đurin Lug i potpomaže napad.. Početak napada predviđen je za 18 časova.
U 17 časova bugarska artiljerija sa dravskog fronta tuče neprijateljske položaje u Moslavini i čađavici.
U 17.30 časova otpočela je priprema naše artiljerije koja je trajala do 18 časova. .
U 18 časova peš'adija je pošla u napad.
Štab XII. brigade javlja se u 18.50 časova da brigada nadire ka Čađavici bez velikih zapreka.
VIII. brigada pristupa izvršenju svog zadatka sa znatnim zakašnjenjem, te ne pridržavajući se potpuno o uspostavljanju veze sa Štabom Divizije radi bez veze sa XII. brigadom. Iz Adolfovca neprijat. je pružio ogorčen otpor, naročito na mostu, te je Štabu brigade naređeno da protiv. istog dejstvuje obuhvatno.

Oko 20 časova uspeva XII. brigada da se primakne Čađavici na 50 metara. U isto vreme VII. brigada ogorčeno se bori za Adolfovac, naročito za most.
U 20.35 časova XII. brigada vrši juriš na .Čađavicu i polazi joj za rukom da ovlada sa par kuća na kraju sela i protera neprijatelja sa željez. stanice, ali istu ne zauzima. U toku dalje borbe VII. Brigada je uspela da ovlada mostom pred Adolfovcem.

Do 24 časova VIII. brigada je uspela da prodre do druma istočno od Čađavice te se ista tu i zadržala na ovoj liniji.
XIV. brigada prilazi Suhomlaki na 100 metara.
Naši gubitci u ovim operacijama bili su osetni a i zamorenost trupa velika, kao i nepodesnost za odbranu novih položaja. Štab divizije je izdao naređenje da se sve jedinice povuku na svoje polazne položaje koje je izvršeno

u 4 sata ujutro:[25] U prvom borbenom redu ostala je VII. i XIV brigada, a VIII. i XII. u divizijskoj rezervi.
Naši gubitci 200 izbačenih iz stroja, a neprijateljski znatni ali neustanovlj'eni.

26. I. 1945.

16. N.O.U. Divizija.—

Neprijatelj nije ispoljavao nikakvu aktivnost u pravcu naših jedinica.

36. N.O.U. Divizija.—

Neprijatelj nije ispoljavao nikakvu aktivnost u pravcu naših jedinica.—

26. 27. 28 i 29. I. 1945. •

51. N.O.U. Divizija

Neprijatelj ne pokazuje nikakve znake aktivnog dejstva.
Divizija se je učvrstila na svojim položajima.
Rad izvidnica u toku.
Noću 29/30. jedinice 51. NOU divizije smenjuju "sve jedinice XVI. NOU divizije, koje odlaze u korpusnu rezervu. Prema novom zadatku divizija poseda i uporno brani liniju Rastovac — Milanovac — Đurin Lug — D. Bazije — Žilovac[2]" — G. Predrijevo — Drava.
Obrazuje i organizuje svoj II. i III. položaj da bi se postigla najupornija odbrana po dubini.
Raspored snaga izvršen je ovako:
XIV. brigada poseda i uporno brani liniju Rastovac — Milanovac — Đurin Lug —• zaključno.

VII. brigada: Đurin Lug (isklj.) Bazije — Adolfovo Selo do Cađavičkog potoka.
XII. brigada od Cađavičkog potoka — Šibovac — Drava.

27. *I. 1945.*

16. N.O.U, Divizija.—

Divizija na istim položajima. U toku dana nije bilo Aikakvih promena.

[25] Opširnije o toj borbi vidi knj. 37, dok. br. 103 i 126; Arhiv Vit, reg. br. 3—2, k. 590: izvještaj Štaba 51. divizije upućen Štabu 12. korpusa NOVJ 26. januara 1945.
[2r]- Ovo mjesto nije pronađeno na karti 1 : 100.000. Vjerovatno: Šibovac, predio 12 km sjeveroistočno od Podravske Slatine.

36. N.O.U. Divizija.—

Na ćelom Divizijskom položaju bez promene.—

28. I. 1945.

16. N.O.U. Divizija.—

Na položajima jedinica ove divizije nema bitnih promjena. Povremena čarkanja izviđačkih patrola.

36. N.O.U. Divizija.—

Jedinice ove divizije nalaze se na istim položajima bez promene.—

29. I. 1945.

16. N.O.U. Divizija.—

S obzirom što se jedinice divizije već 60 dana nalaze na položajima bez odmora i smene i da su pretrpele dosta velike gubitke[27] po naređenju Štaba ovoga Korpusa izvršena je smena ove divizije sa 51. N.O.U. Divizijom, te su sve jedinice ove Divizije upućene na odmor i sređivanje. Inače u toku ovoga dana nije bilo značajnijih promjena.

36. N.O.U. Divizija.—

Divizija se nalazi na istim položajima bez promjene, sem povremenog čarkanja izviđačkih patrola.

30. I. 1945.

16. N.O.U. Divizija.—

Jedinice I. brigade, koje su bile smeštene u Bakiću i Grabiću, izvršile su pokret i smestile su se na prostoriju Gradina — Hađici[28] — Mitrovica.
Na delovima ostalih jedinica ove divizije nije bilo promjena u toku celog dana.
Smena cijele divizije izvršena je oko 20 časova i u toku noći izvršile su pokret na novu prostoriju.—

36. N.O.U. Divizija.—

Divizija se nalazi na istim položajima bez ikakve značajnije promjene.

[27] O gubicima 16. NOU divizije od 10. decembra 1944. (kada je prešla u Slavoniju), pa do kraja januara 1945. vidi dok. br. 68; knj. 36, dok. br. 61, 70 i 123; knj. 37, dok. br. 52 i 126.
[28] Na karti 1 :100.000: Hadžićevo.

51. N.O.U. Divizija—

Organizacija i uređenje položaja. Primopredaja pojedinosti.

31. I. 1945.

16. N.O.U. Divizija. —

U toku ovoga dana jedinice su stigle na novoodređene prostorije i smestile su se na sledećim položajima:
II. brigada: G. Miholjac — Višnjica — Španat — D. Mejani.
IV. brigada: Gaćište — Orešac — Žiroslavlje.
XV. brigada »Petefi«: Rušani — Želebine — Lukački~Budrovac.
1. artiljerijska brigada: Bistrica — Cab'una.—

36. N.O.U. Divizija

Ova divizija nalazi se na istim položajima bez promjena.

51. N.O.U. Divizija.

Doterivänje fortifikacijskih postroja na položajima.— .

ZAKLJUČAK:

16. N.O.U. Divizija.

— Vlastiti gubitci —

1. Poginulih:	186 —		
ranjenih;	465 —		
nestalih:	45 —	od kojih se veći broj povratio u svoje jedinice.	

— Neprijateljski gubitci.

1. Poginulih:	212 —		
ranjenih:	625 —		
izbačenih iz stroja:	500 —	-	-

Gubitci u oružju: — vlastiti —

1. 4 teš. mitraljeza
4 teš. bacača
5 lak. bacača
59 pikavaca
24 puš. mitraljeza
6 protivkolskih pušaka.

36. N.O.U. Divizija.

— Vlastiti gubitci —

1. Mrtvih 173 —
   ranjenih 736 —

' — Neprijateljski gubitci —

1. Mrtvih i ranjenih: 2130 —
   zarobljenih: - 5 —

Gubitci u oružju: — vlastiti —

1. 20 puš.mitraljeza,
   5 lak. bacača,
   6 pikavaca,
   11 pušaka.

Gubitci u oružju — neprijateljski—

1. 2 puškomitraljeza »šarca«.

51. N.O.U. Divizija.

— Vlastiti gubitci —

1. Izbačenih iz stroja: 600.—

— Neprijateljski gubitci —

1. Neprijateljski gubitci su znatni ali neustanovljeni.
   Zarobljenih: 1 vojnik.
   Dezertera: 5 (muzičari)
   Samoranjavanih 6 (istraga u toku)

Celokupni gubitci XII **Udarnog korpusa** — vlastiti —

Mrtvih 359 —
Ranjenih 1201— "
Izbačeno iz stroja: 600— (iz 51. div.)
Nestalih: 43 —(veći broj se povratio u svoje jedinice).
Samoranjavanja: 6— (istraga u toku).
Dezertiralo: 5— (muzičara).

Gubitci u oružju:—vlastiti —

4 tešk. mitraljeza, 4 teš. bacača, 10 lak. bacača,
44 puš.mitraljeza, 65 pikavaca, 11 pušaka,
6 protivkolskih pušaka.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab XII. U. Korpusa:
načelnik, major:
Rebula

BR. 7

ZAPOVIJEST ŠTABA 33. NOU DIVIZIJE OD 3. FEBRUARA " 1945. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA LADISLAV[1]

ŠTAB XXXIII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. br. 35
- Dana 3/II 1945. god.

Z A P O V I J E S T
(Sekcija Bjelovar 1:100.000)

Jedinice ove Divizije u toku ove noći izvršiti će napad na uporište Ladislav koje še nalazi na glavnoj komunikaciji neprijateljskog pokreta i u neposrednoj blizini fronta prema mostobranu u Virovitici.

Neprijatelj se nalazi u s. Ladislavu po cijeloj dužini do same ž. pruge i ž. stanice u s. Ladislavu. Prilaz zapadnom dijelu sela kod ž. stanice je moguć i vjerovatno nije mnogo ni branjen.

Raspored neprijateljskih snaga je slijedeći:

Garešnica: jačina nepoznata, kozaci i domobrani, i jedan manji dio Nijemaca.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, ree. br. 6—1, k. 1208 I.

Zdenčac: u školi i jednom dijelu sela snage jednog eskadrona kozaka.

Palešnik: kozaci u cijelom selu sa osiguranjem na ž. stanici.

Hercegovac: kozaci u cijelom selu.

Trnava: neispitano.

Ladislav: kozaci, ustaše i domobrani. Nalaze se u cijelom selu. Osiguranje kod ž. stanice na zapadnom dijelu sela.

Pavlovac: kozaci u zapadnom dijelu sela.[2]

Dražica i ž. stanica Pavlovac — Dražica: nema neprijatelja.

Neprijateljske snage u gore pomenutim uporištima su većim dijelom snage koje su u pokretu i koje se svakodnevno kreću, te nije isključeno da uporište bude napunjeno ili bude ispražnjeno od vojske. Broj neprijateljskih snaga u pojedinim uporištima je nemoguće ustanoviti radi neprekidnog kretanja.[3]

Radi izvršenja prednjeg

NAREĐUJEMO:

1.) I. Brigadi:
sastav:
3. bataljona
6. t. bacača
1. pr. kol. top

Ima zadatak izvršiti napad na uporište Ladislav sa zapada, jugozapada i jugozapadne strane. Nastojati po mogućnosti precvikati selo, tj. razdvojiti jedan dio snaga i uništiti neprijatelja u odsječenom dijelu. U svom napadu težiti likvidaciji zapadnog dijela sela od crkve.

2.) II. Brigadi:
sastav:
3 bataljona
6. t. bacača

Ima zadatak postaviti osiguranje prema uporištima Trnava i Hercegovac na liniji groblja [kod] s. Trnave paralelno pored puta Hercegovac — Trnava te obuhvatiti najistočniji dio šume Trupinski Gaj zaključno do ž. stanice. Svojim lijevim krilom održavati vezu sa jedinicama I brigade koje će napadati uporište Ladislav sa jugozapadne strane.

3.) **III Brigadi:**
»Nikola Demonja«

Ima zadatak postaviti osiguranje u pravcu neprijateljskih uporišta Pavlovca i sjeveroistočnog dijela s. Ladislava sa zadatkom da

[2] U navedenim mjestima nalazili su se dijelovi njemačkog 1. kozačkog konjičkog korpusa (vidi dok. br. 14 i knj. 37, dok. br. 17).

[3] U trouglu Bjelovar — Daruvar — Virovitica prikupljale su se tada njemačke i ustaške jedinice pripremajući se za opšti napad na virovitički mostobran (opširnije o tome vidi dok. br. 12, objašnjenje br. 2).

sastav:	spriječi obuhvat naših snaga koje. će napadati.
'3 bataljona	Zasjedu postaviti na liniji s. Dražica od crkve
6. t. bacača	preko Rakovca, te preko ž. stanice Dražica — Pavlovac u pravcu kapele na putu Ladislav — Dražica, gdje će svoju zasjedu okrenuti' paralelno s. Ladislav u pravcu k. 141 na Staroj zemlji.

4.) **Mjesto štabova:** Štab I brigade nalaziti će se na putu Ladislav —• Trnovitica i kako budu jedinice napredovale kroz selo Stab će se pomerati za jedinicama u sela.

Štab II brigade nalaziti će se u šumi Trupinski Gaj u polovici rasporeda svojih snaga.

" Štab III brigade »N. Demonja« nalaziti će se na mjestu gdje presijeca put Ladislav — Dražica ž. prugu.

Štab Divizije ostaje na svom sadašnjem mjestu.

5.) Znaci: Znaci raspoznavanja za noć 3/4. II. 1945 jesu:
U borbu — za domovinu

6.) **Početak napada:** Početak napada na uporište jeste u 21 sat[4] .3. II. 1945 g.

7.) **Veza:** Prema zapovijesti referenta za vezu.

8.) **Sanitet:** Prema zapovijesti referenta saniteta.[5]

9.) **Povlačenje:** Jedinica sa položaja izvršiti će se prema za-' povijesti ovog Štaba.

Napomena: Napad na uporište Ladislav biti će vršen istovremeno sa ostalim našim .snagama sa istočne strane.[8]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik: **Mutak Vlado**

Komandant, potpukovnik: **JJ Antolović**

M. P.

DOSTAVLJENO:
Štabu X Korpusa »Zagrebačkog« NOVJ
na uvid.
Štabu I brigade
Štabu II brigade
Štabu III brigade »N. Demonja«
na izvršenje.

Položaj, dne 3. II. 1945 u l i sati.

•» Napad je započeo dva sata kasnije (vidi dok. br. 14).
[5] Referent saniteta 33. NO divizije bio je Josip Cimaš.
[B] O toku i rezultatima napada na Ladislav vidi dok. br. 14 i 65.
[7] Josip

BR. 8

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. KORPUSA OD *4.* FEBRUARA 1945. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O OPERATIVNOJ SITUACIJI I ORGANIZACIJI JEDINICA[1]

A. 73
4.11.1945.

Opći vojno-organizacioni izveštaj za mjesec januar 1945. dostavlja se

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

1. Opća vojna situacija

U toku mjeseca januara naš Korpus nije bio naročito aktivan, jer je visoki snijeg ograničio mogućnost djelovanja. S druge strane neprijatelj na našem sektoru drži garnizone uzduž glavnih komunikacija, koji su dobro utvrđeni, te ih je teško zauzeti u uslovima visokog snijega i velike hladnoće. Neprijatelj u toku ovog mjeseca nije preduzimao veće akcije protiv naše oslobođene teritorije.

Poslije akcije na Vaganac, koja je završena početkom ovog mjeseca,[2] dekoncentrisali smo snage. VII. udarna divizija vraćena je na Baniju, a VIII. ud. divizija i Unska operativna grupa ostale su prema Bihaću i nä sektoru Rakovica — Poljanak; Divizije su po tom djelovale svaka na svom sektoru.[3]

VII. Udarna divizija djelovala je na *cesti* Dvor — Kostajnica, gdje je likvidirala uporište Zamlaču kod Dvora, i na cesti Kostajnica — Sunja, gdje je izvršen neuspeli napad na Graboštane.[4] Krajem mjeseca izvršen je prepad na Pračno kod Siska i postignut samo djelimičan uspjeh.[5]

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 27—2, k. 434.

[2] Napad na Vaganac otpočeo je 31. decembra 1944, a završio se 2. januara 1945 (vidi knj. 36, dok. br. 106; knj. 37, dok: br. 16, 19, 21, 28 i 121; Arhiv VII, reg. br. 1/2—2, k. 119/6: depešu Štaba 4. korpusa od 2. januara 1945. upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske).

[3] Opširnije o dejstvima 8. NOU divizije i Unske operativne grupe u januaru 1945. vidi knj. 37, dok. br. 19, 21, 40, 111 i 121; Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 119/6: depeše Štaba 4. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske u januaru 1945.

[4] Vidi dok. br. 4.

[5] Napad na Pračno izveden je 29/30. januara 1945. O postignutim rezultatima vidi dok. br. 4.

VIII. Udarna divizija izvršila je prepad na neprijatelja u Baljevcu i postigla djelimičan uspjeh.[6] Nekoliko upada neprijatelj je izvršio u Plaščansku Dolinu, ali je bio izbačen.[7]

34. Udarna divizija likvidirala je železničke stanice Draganići, Domagović i Lazinu i uporišta Rajić, Breganu i Rečicu.[8] Krajem mjeseca izvršen je napad na uporište žažinu." Napad nije uspio, ali se je neprijatelj usled pretrpljenih gubitaka povukao iz žažine. Sada naše snage kontrolišu ugao između Save i Kupe do Odre kod Siska i na sjeveru do Turopolja.

Neprijatelj je izvršio više ispada na Karlovački sektor. Karlovački odred nije bio u stanju spriječiti ga u tome, tako da je tamo neprijateljski uticaj dosta ojačao. Neprijatelj je također vršio ispade sa pruge Zagreb — Karlovac prema Žumberku, a da ga u tome Samoborsko-jaskanski odred, koji tamo djeluje, nije bio u stanju uspješno spriječiti.

Saobraćaj prugom Zagreb — Karlovac i prugom i cestom Zagreb — Sisak (osim na dijelu Turopolje — Zagreb) bio je u toku cijelog mjeseca prekinut. Neprijatelj je jedino jačim snagama povremeno saobraćao cestom Zagreb — Karlovac.

Unska operativna grupa vodila je manje borbe s neprijateljem prema Bihaću i pored Unske komunikacije.[10] Pošto je izgubio Vaganac, neprijatelj je uspostavio čvršću odbranu" u Izačiću i Turi.[11]

Taktičke saradnje sa savezničkim avijacijom nije bilo. Neprijateljska avijacija nije bila aktivna.

II. **Organizacija štabova**

U štabu našeg Korpusa organizovani su novi odsjeci: propagandni, artiljerijski i veterinarski. Šef artiljerijskog otsjeka je major Magličić,[12] koji se do sada kao referent artiljerije nalazio ü operativnom otsjeku. U otsjeku je još potporuč-

[6] Neprijateljsku posadu u Baljevcu napala je 2. brigada 8. NOU divizije 26. januara 1945 (opširnije o tome vidi knj. 37, dok. br. 111).

[7] Opširnije o tome vidi knj. 37, dok. br. 121; Arhiv VII, reg. br. 1/12—2, k. 119/6: depešu Štaba 4. korpusa od 27. januara 1945. rupućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske.

[8] O rezultatima napada na navedena mjesta vidi knj. 37, dok. br. 29, 46, 78 i 121.

» Viidi dok. br. 1.

[10] O rezultatima tih borbi vidi knj. 37, dok. br: 40 i 121.

[11] Sela Izačić, Turiju i Vrstu zauzeo je neprijatelj 6. januara 1945 (vidi knj. 37, dok. br. 40; Arhiv VII, reg. br. 1/5—2, k. 119/6: depešu Štaba 4. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 6. januara' 1945).

≻ Ivo

nik Živković Vladimir. Referent veterine odvojen je od sanitetskog odjeljenja, te je formiran veterinarski otsjek. Šef tog otsjeka je poručnik Badovinac Josip, dosadašnji referent veterine u VI. ud. diviziji.

Štab VII. Ud. divizije je potpun. Za pomoćnika politkomesara došao je drug Milutin Omazić, dosadašnji pomoćnik komesara 2. brigade te divizije. Komandant 2. brigade kapetan Zebić[13] premješten je u G.Š.H.,[14] te je za komandanta došao kapetan Sava Milutinović, koji izgleda da će biti dobar u radu. U artiljerijskom divizionu divizije za ađutanta postavljen je kapetan Mrđan Milosav, aktivni artiljerijski oficir, koji je u jesen 1944 došao iz domobranstva.

Štab VIII. Ud. divizije je potpun. Za pomoćnika politkomesara upućen je drug Stevo Ilić, dosadanji rukovodilac-politodjela VII. Ud. divizije.

Štabovi I. i II. brigade su potpuni. Komandant III. brigade major Pajić Dragan, zbog rane ne može privremeno da vrši dužnost, te se nalazi u operativnom otsjeku štaba Korpusa. Brigadom komanduje načelnik kapetan Čujić Đuro.

Štab 34. Ud. divizije je potpun..Za pomoćnika politkomesara postavljen je drug Livada Dušan, dosadanji rukovodilac politodjela. Štab brigade F.O.S.[15] nema načelnika. Inače je štab priličan. Štab Karlovačke brigade nema operativnog oficira. Ovaj štab je dobar. Naročito se ističe komandant major Boco Balaš. Štab žumberačke brigade je vrlo slab. Zbog krivice za gubitak jednog bataljona (koji je zarobljen od neprijatelja u Kupčini), štab ove brigade stavljen je pod istragu koja je u toku. Za v.d. komandanta postavljen je Ljuban Ajdinović, načelnik Seij ine brigade.

U Štabovima Unske operativne grupe nije bilo promjena.

III. U formacijskom pogledu nije bilo promjena. Vrši se dalja popuna i ofo'rmljavanje specijalnih jedinica.

IV. **Pregled brojnog stanja i naoružanja** prilaže se.[w]

V. **Socijalni i nacionalni sastav** prilaže se.[17]

VI. **Obuka**

U okviru našeg operativnog otsjeka formirali smo nastavni centar u kojem je sada samo potpukovnik Latas, ali

[13] Janko
[14] Glavni štab Hrvatske
[15] »Franjo Ogulinac Seljo«
[16] O brojnom stanju i naoružanju 34. NO divizije u januaru 1945. vidi toj. 37, dok. br. 79.
[17] Redakcija nije pronašla taj prilog. O socijalnom i nacionalnom sastavu ljudstva 34. NO divizije u februaru 1945. vidi dok. br. 57..

cvrno ii ovaj centar postaviti još jednog vojnika po profesiji, icr notpiikovnik J.atas ne uspjeva da potpuno savlada posao na oi-«ʻaiiizac:iji vojničke obuke. U smislu raspisanog takmičenja pojačana je vojnička obuka u jedinicama, 0 toku obuke ii mjesec ll januaru poslali smo mjesečni izvještaj.

VII. U radu specijalnih službi i jedinica nije bilo znatnijih promjena u toku ovog mjeseca. Veću pažnju posvetili smo artiljerijskim jedinicama. U divizijama formirani brdski divizioni dobro se razvijaju. Pored haubičkog diviziona formirali smo i poljski divizion od 2 baterije sa po 3 oruđa.

VITI. Moral i borbenost

Uslovi pod kojima su vođene borbe u toku mjeseca januara bili su usled snijega, hladnoće i slabije ishrane nešto teži"nego ranije, pa je to imalo u nekim jedinicama i odraza. U Žumberačkoj brigadi 34. Ud. divizije dezerterstvo je bilo stalo, ali slučaj sa zarobljavanjem cijelog jednog bataljona te brigade pokazao je, da je tamo moral još uvijek slab. Druge dvije brigade te divizije dobre su, naročito Seljina, na koju ni veliki gubici kod žažine nisu negativno utjecali. Kod VII. i VIII. Ud. divizije i Unske operativne grupe stanje je nepromenjeno.

Ishrana je bila slabija nego prošlih mjeseca. Naročito se osjeća oskudica u mesu.

Oprema je dosta dobra. U toku mjeseca nismo primili nove količine odijela i obuće, jer zbog snijega nije bilo prometa. Osjeća se jedino pomanjkanje šinjela i veša. Za Omladinsku brigadu[18] na vježbi trebaće nam također oko 400 pari odijela.

Zdravstveno stanje slabo je kod VII. ud. divizije, gdje je bilo preko stotinu slučajeva oboljenja od tifusa, dok je kod drugih jedinica bilo samo nekoliko sporadičkih slučajeva. Drugih zaraznih bolesti nije bilo. U VII. ud. diviziji, kao i na cijelom terenu Banije preduzete su sve mjere predohrane, pa se nadamo da tifus neće uzeti većeg zamaha.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik Komandant, ppukövnik

[18] Omladinska dopunska NO brigada 4. korpusa NOVJ formirana je ü januaru 1945, a njen je zadatak bio da obučava novomobilisano ljudstvo (opširnije o tome vidi knj. 37, dok. br. 112 i 113").

BR. 10.

IZVJEŠTAJ GLAVNOG ŠTABA HRVATSKE OD 6. FEBRUARA 1945. VRHOVNOM ŠTABU NOVJ O ORGANIZACIONOM STANJU ARTILJERIJSKIH JEDINICA[1]

GLAVNI ŠTAB
N**ARODNO** OSLOBODILAČKE VOJSKE **I**
PARTIZANSKIH ODREDA HRVATSKE.
Pov. Op. br. 147
6. II. 1945.

Mjere preduzete za kompletiranje artilerije.

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ.

Prema vašem naređenju depešom br. 3 od 1. I. 1945 g., koje se odnosi na kompletiranje artiljerije,[2] dostavljamo sljedeći izvještaj:

U vezi sa pretstojećim kompletiranjem artilerijskih jedinica, preduzete su sljedeće mjere:

1) Po Korpusima izvršen proračun potrebnog ljudstva i stoke, ali samo približno, jer još nije dobijena formacija motorizovanih artilerijskih jedinica, zbog čega nije poznato formacijsko brojno stanje ljudstva po kategorijama u tim jedinicama.

Također nije poznato, koje jedinice će biti motorizovane i u kojoj mjeri, zbog čega se ne može tačno odrediti potrebno brojno stanje konja.

2) U pogledu popune ljudstvom i konjima:

a) Ljudstvom:

Iz jedinica je povučeno sve ljudstvo, koje je ranije služilo u artileriji i uvršteno u artilerijske jedinice, bilo na formacijska prazna mjesta, bilo u dopunske jedinice, gdje se sa istim vrši obuka.

Povučeni su svi artilerci do položaja komandanta bataljona.

Artilerijskim oficirima popuna se vrši uzdizanjem kadrova u 1. art. oficirskoj školi i na vodničkom kursu lcod VIII Korpusa.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivü VII, reg. br. 12/2, k. 118.
[2] Vidi dok. br. 73, objašnjenje br. 3.

Neđostak u ljudstva, koji je velik, popunit će se mobilizacijom,, izvršenj"e koje je naređeno Vojnim Oblastima,[3] ali mobilizacijom neće se moći podmiriti potpuno formacijsko brojno stanje, naročito na teritoriju IV. i XI. Korpusa, jer je sve sposobno ljudstvo na oslobođenom teritoriju već mobilisano i nalazi se u pješadijskim jedinicama. Mobilizaciju i prebacivanje iz Istre za sada je nemoguće izvršiti.

Do sada mobilisano ljudstvo za artileriju upućeno je u dopunske artilerijske jedinice, koje postoje u svakom korpusu, na obuku.

Za popunu specijalista također su preduzete mjere^

Šoferi u koliko ih je bilo povučem su iz pješadijskih jedinica u minimalnom broju, a nedostatak će se donekle osposobiti na šoferskim kursevima kod IV. i VIII. Korpusa, kod kojih već ovi kursevi postoje.

Za artilerijske majstore obrazovani su kursevi.

Ljudstvo za vezu osposobljava se već postojećim kursevima i u jedinicama za vezu.

Niže veterinarsko i bolničarsko osoblje osposobit će se na kursevima kod odnosnih otsjeka, dok veterinarskih oficira nema i u tom pogledu bit će veliki nedostatak.

Pirotehničari i laboranti ne mogu se kod nas uzdići, jer za to nema stručnjaka ni uslova.

Topografi također ne mogu da se spreme, jer nema artileriskih oficira topografa, a niti postoje mogućnosti za njihovo uzdizanje zbog pomanjkanja instrumenata i stručne literature, kao i slabe osnovne naobrazbe kadrova.

b) Konjima:

Za popunu konjima, također su preduzete mjere i naređen je popis konja, ali na teritoriji ovog štaba za sada nema dovoljno konja niti za sadanje potrebe artilerije i mahom ne odgovaraju potrebama artilerije. Ishrana stoke na većem dijelu teritorije je jako otežana i nedovoljna.

Dostavljajući- prednje, molimo, a u cilju da bi se omogućila pravilna popuna art. jedinica stručnjacima, odnosno izvršili pripremni radovi:

1) Da se čim prije dostavi formacija motorizovanih art. jedinica.

2) Da se kod Vašeg štaba obrazuju kursevi za veterinarske oficire, na koje bi mogli, poslati potreban broj kandidata, ili da se isti dodijele u potrebnom broju ovome štabu, ako takovim raspolažete.

[a] Odnosi se na korpusne vojne oblasti.

3) Da se kod vojno-geografskog instituta obrazuje art. topografski kurs, na kome bi se osposobio za nas potreban broj topografa.

4) Također, molimo, da se omogući uzdizanje pirotehničara i laboranata, za uzdizanje kojih mi nemamo mogućnosti.

5) Da nam se ukaže pomoć u. stoci i stočnoj brani, odnosno predviditi veći procenat motornih vozila sa dovoljnom količinom goriva.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar: **R.[4] Žigić**

Komandant, **Gošnjak[5]**

- M. P.

BR. 11

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. BRIGADE OD 6. FEBRUARA 1945. ŠTABU 12. NOU DIVIZIJE O NAPADU NA ZDENČAC I O BORBI KOD HRASTOVCA[1]

ŠTAB IV. BRIGADE
XII. UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Br. 307
Dana: 6/II 1945 .g.

Koncept[7]

Predmet: Operativni izvještaj.

ŠTABU XII. UDARNE DIVIZIJE
(Sekcija Bjelovar — Pakrac 1:100.000)

Položaj

1. — Jedinice ove brigade, t.j. IV. bataljon imao je zadatak da napadne a ujedno i da zaposjedne s. Zdenčac, a II. bataljon, koji se nalazio u s.'Hrastovcu, vršio je odbranu pošto je neprijatelj, koji še nalazio u uporištu Garešnici, napao naš II. bataljon.

[4] Rade -
[3] Ivan.

[1] Original (/pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, res. br. 5—2, k. 887.

IV. bataljon ove brigade po svome dobivenom zadatku, da napadne a ujedno i da zaposjedne s. Zdenčac, poradi toga što su jedinice XII. Proleterske brigade, t.j. 2 bataljona napadale uporište Hercegovac.[2] .

2. — IV. bataljon po dolasku u s. Zdenčac stupio je u borbu sa neprijateljem, a desno od nas borile su se jedinice, tj. 2 bataljona XII. Proleterske brigade u uporištu Hercegovac, dok 1 bataljon XII. Proleterske brigade, koji se nalazio pod komandom Operativnog štaba ove brigade, nalazio se ispred s. Kajgane od pravca s. Garešnice i nije imao borbe, ä naš II. bataljon, koji se nalazio u s. Hrastovcu, i -po nailasku neprijatelja *iz* uporišta Garešnica, primio je borbu. I. bataljon naše brigade, koji se nalazio u s. Duhovi i braneći prilaz neprijatelju iz s. Antunovca u toku ovih operacija tj. borbe, nije bio od strane neprijatelja napadnut, tj. nije učestvovao u borbi.

3. — Neprijateljske snage koje su se nalazile u s. Zdenčacu, koje je napadao naš IV. bataljon, nisu nam poznate, kao i imena- njihovih komandanata, a neprijateljske snage, koje su napadale naš II. bataljon, koji se nalazio u s. Hrastovcu, jačina neprijatelja .bila je oko 500—600 Čerkeza i Nijemaca" i nešto ustaša, dok imena njihovih komandanata nisu nam poznata.

4. — IV. bataljon. naše brigade prema dobivenom naređenju imao je zadatak da spreči neprijatelja u njegovom nadiranju u pravcu napadnutih u uporištu Hercegovac, dok. II. bataljon ove brigade bio je napadnut od strane neprijatelja, a namjere neprijatelja bile su te da iz istog sela u kojem se nalazio naš II. bataljon — sela Hrastovca izvuče hranu koja je ostala od Švaba, koji su napustili isto selo.

Zbog jačine neprijatelja, koji se nalazio u s. Zdenčacu, IV. bataljon nije mogao po dobivenom naređenju da zaposjedne položaj, pošto neprijateljske snage su mnogo jače, a isto tako i naš drugi bataljon, koji je imao zadatak da brani pristup neprijatelja u s. Hrastovac, nije mogao odbiti istoga pošto u istom pravcu neprijatelj je nastupao sa mnogo jačim snagama.

5. — Zapovijesti za posjedanje položaja, kao i odbranu bile su izdate pismeno,[4] i koje se prilažu uz ovaj izvještaj.

6. — Borba koja se vodila na sektorima naših bataljona, tj. II. i IV. bataljona; kod II. bataljona borba je počela

[2] Vidi dok. br. 72.

[s] Riječ je o dijelovima njemačkog 15. SS konjičkog 'korpusa (vidi dok. br. 12, objašnjenje br. 2).

[4] Redakcija nije pronašla te zapovijesti.

u 06,30, a završila se u 10,00 čas., a kod IV. bataljona borba je počela 4. II. u 05,00 čas. a završila se u 08,00 čas.

7. iv. bataljon ove brigade u svom nastupu ka neprijatelju, koji se nalazio u s. Zdenčac; početak kao i razvijanje borbe bio je dosta dobar, dok neprijatelj nije nastupio iz uporišta Garešnice i počeo da napada naš bataljon, koji je morao da se povuče sa prvih položaja na druge položaje, a II. bataljon ove brigade davao je otpor na nastupajućeg neprijatelja, koji je isto nastupao iz uporišta Garešnice, ali pred jačim snagama neprijatelja morao se povući. Borba koja se vodila na sektoru ovih bataljona, kao i njen završetak bio je taj, po odstupanju IV. bataljon završio je borbu na k. 124, dok II. bataljon prilikom povlačenja iz s. Hrastovca i upada neprijatelja u isto selo, po čemu je završena borba, pošto neprijatelj od gore navedenog položaja kao i pomenutog sela nije dalje nastupao.

8. — Prema dobivenim naređenjima, zadatak kao i postavljeni ciljevi nisu u potpunosti izvršeni, s tim što je neprijatelj u većim snagama nalazio se u s. Zdenčac, a isto napad neprijatelja na s. Hrastovac bio,je u većim snagama.

Gubitoi neprijatelja: oko 22 mrtva, i oko 30 ranjenih.

Dana 3. II. o.g. II. bataljon je zarobio jednog njemačkog podoficira, vođu patrole 9. njemačke kompanije,[5] koja se nalazi u Garešnici.

U toku akcije dana 4. II. nije zarobljeno niti zaplijenjeno ništa, a dana 3. II. zarobljena je 1 puška, opasač, fišeklije, uprtač i 2 handgranate,[0] koje su uhvaćene kod gore navedenog zarobljenog podoficira.

9. — Naši gubitci: 5 ranjenih, od kojih 3 lakše. Među ranjenim nalazi se i komesar 1. čete II. bataljona Petrin Martin.

Poginulih nije bilo, a materijalne štete također nije bilo.

10. — Utrošeno municije: mauzer 1450 kom., manliher 200 kom., engleske 2200 kom., talijanske 300 kom., šmajserske 550 kom., mina za laki bacač 24, za teš. bacač 40 i za Džon--bul 5 komada.

Izgubljenog i oštećenog oružja nije bilo.

11. — U ovoj borbi naročito se istakao mitraljezac Demir Räsim, kao i posluga teškog bacača iz II. bataljona, koji su precizno gađali.

12. — U toku ovih borbi nije bilo nikoga tko se slabo držao i koga bi trebalo pozvati na odgovornost.

[5] To jest: čete.
[11] Ručne bombe.

13. — U toku ovih borbi, jedinice ove brigade, tj. IV. bataljon nije stigao na vreme po dobivenom naređenju, pošto prelazi, tj. mostovi na r. Ilovi bili su porušeni i time je bio otežan prelaz. Zapovijesti za ove operacije bile su izdate od strane štaba ove brigade pismeno. Komandovanje, kao i rukovođenje nižih jedinica bilo je dosta dobro. Za samo zaposjedanje položaja kao i za uzajamni rad kako snagom ljudskom, tako i sa oružjem nije bilo učešća u ovome zadatku od strane drugih jedinica, kao i pojedinih bataljona, pošto ostali bataljoni kao i ostale jedinice bile su udaljene jedne od drugih u dosta velikom prostora. Zato u buduće u koliko bi učestvovala ili bila napadnuta koja naša jedinica trebale bi ostale jedinice da bez naređenja priteknu jedna drugoj u pomoć.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba
poručnik
Šljivarić[7]

BR. 12

IZVJEŠTAJ ŠTABA 12. KORPUSA OD 7. FEBRUARA 1945. ŠTABU 3. ARMIJE NOVJ O PRODORU NEPRIJATELJSKIH SNAGA U PRAVCU VIROVITIČKOG MOSTOBRANA[1]

ŠTAB
XII UDARNI KORPUS NOVJ.
Op. Broj: 5/1945.
Dana 7. februara 1945. g.,

ŠTABU III. ARMIJE NOV. JUGOSLAVIJE.—

1.) Prema izjavama zarobljenih njemačkih vojnika i izvještaja dobivenih obavještajnih organa 51. i 16. divizije, neprijateljske (njemačke) jače snage koje su do sada bile angažovane na sremskom frontu, pojačane izvjesnim jedinicama koje su se probile kroz istočnu Bosnu, pokreću se ka zapadu, sa namjerom da se probiju od Našica preko Podr. Slatine ka Virovitici i dalje ka-Koprivnici.

[7] **Franjo**

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 10—3, k. 590.

Svi dosada prikupljeni podaci o neprijateljskim snagama koje su u pokretu ovim pravcem ka zapadu govore o.pet njemačkih divizija, i to: 297. pješadijska div. — 7. SS »Princ Eugen« divizija, 181. njemačka divizija, 41. tvrđavska divizija i 117. Jäger divizija.[2]

Do sada je tačno utvrđeno i provjereno da se u prethodnici neprijateljskih snaga kreću 297. pješ. divizija i 7, SS »Princ Eugen« divizija, i iz istih divizija do sada uhvaćeno je nekoliko vojnika koji nam daju te podatke.

Položaje koje su ove njemačke snage držale na sremskom frontu preuzele su ustaške i domobranske jedinice.

2.) 6. o. m. rano u zoru 297. divizija sa prostorije Našice— Đurđenovac — Bokšić preduzela je energičan i silovit napad na jedinice XII. divizije VI. korpusa[3] i posle kraće borbe uspjela zbaciti iste sa položaja i potisnuti ih nazad ka Feričancima.

U isto vrijeme dok je 297. divizija vodila borbu sa jedinicama XII. divizije potiskujući stalno i energično istu ka zapadu, jedinice 7. SS »Princ Eugen« divizije kretale su se i prodirale u levo od ove divizije krećući se u glavnom padinama i grebenom istočnog dijela Papuka tako da je ova nepr. kolona prodrla 6. o. m. do mraka do u visinu manastira sv. Nikole, gdje je i zanoćila.

[2] Zbog planirane protuofanzive na prostom Blatnog jezera Nijemcima su smetali virovitički mostobran, i pojačana aktivnost jedinica 3. armije NOVJ u pozadini sremskog fronta. Zato su odluči! da što prije očiste prostoriju Virovitica — Donji Miholjac — Valpovo i njeno zaleđe. Za tu operaciju grupisane su početkom februara 1945. islijedeće jedinice: njemačka 297. pješadijska, 7. SS divizija, 1. i 2. kozačka konjička divizija, borbena grupa »Fišer« ojačana jednim pukom 11. poljske vazduhoplovne divizije i dijelovi 1. i 5. ustaško-domobranske divizije. Sa prikupljenim snagama Nijemci su 6. februara 1945. prešli u koncentričan napad nä cijelom frontu mostobrana.

a) Borbena Grupa »Fišer« ojačana pukom 11. poljske vazduhoplovne divizije nastupala je od Donjeg Miholjca duž Drave na zapad;

b) 297. pješadijska divizija sjeverozapadno od Našica preko Podravske Slatine do Virovitice i Barča;

c) 7. SS divizija zapadno od Našica preko Voćina do Virovitice;

d) 1. kozačka konjička divizija pravcem Pitomaca — Virovitica;

e) 2. kozačka konjička divizija iz Pakračke Poljane i Garešnice preko Uljanika i Sokolovca ka Končanici;

f) 1. i 5. ustaško-domobranska divizija i PTZ (Poglavnikova tjelesna garda) sa Istočnih padina Bilo-gore ka Virovitici (vidi dok. br. 29, 31, 37, 38, 39, 72, 80, 91, 92, 93, 94, 95, 96 i 97; Erih Šmit-Rihberg (Erich Schmidt-Richberg): Kraj na Balkanu, str. 95—96).

[3] Na navedenom području nalazile su se Osječka NOU brigada i čehoslovačka NO brigada »Jan. Žiška« 12. NOU divizije. Dvanaesta proleterska i 4. NOU brigada te divizije dejstvovale su tada u rejonu Daruvara (vidi dok. br. 38 i 72; Arhiv VII, reg. br. 1—6, k. 881/A: istorijat 12. NOU divizije).

7. o. m. nepr. obe divizije produžile ,su dalje sa prodorom ka zapadu svaka svojim određenim pravcem i jedinice 297. nepr. divizije uspjele su 7. o.[1]m. ujutro potisnuti jedinice XII. divizije koje su se postavile na položaj Pištana — šuma/ Bukovica — Humljani, VojlovieM potok.[5] Neprijatelj izbjegao je frontalni napad i napao ove jedinice bočno i leđno tako da su se iste bez neke naročite žestoke borbe morale povući u nazad. Neprijatelj težište svoga prodora usmjerio je pokretom preko planinskih grebena težeći da izmanevriše naše utvrđene linije i položaje, izbjegavajući na taj način ujedno borbe u ravnici.

U toku današnjeg dana nepr. je ovladao' selom Čačincima, Mi'kleušom, željez. stanicom Vojlovica, s. Humljani — s. Pušina i Slat.[inskim] Drenovcima.[0]

Leva neprijateljska kolona (jedinice divizije »Princ Eugen« produžile su tokom današnjeg dana dalji pokret grebenom Papuka odvajajući izvjesne snage) po neprovjerenim podacima jačine jednog puka ka Slat.[inskom] Drenovcu i dalje ka s: Rijenci. •

Vjerövatna namjera neprijatelja je produžiti sa prodorom grebenom Papuka ka Voćinu a potom dalje drumom ka Suhom Polju.[7]

3.) Obzirom na ovakovu situaciju i na vrlo brze prodore neprijatelja u pravcu Podr. Slatine ubacili smo u pravcu nepr. prodora u borbu dve brigade XVI. divizije" i jednu brigadu 51. divizije[8] koje su u susretu sa neprijateljskim snagama na liniji Miljevci — kanal — k. 181, Balinoi — Čeralije i posle žestoke borbe u kojima je neprijatelj pretrpeo velike gubitke uspjelo se da se dalji nepr. prodor zadrži i onemogući.

Gubici nepr. prema podacima naših bataljona iznose oko 500 mrtvih i ranjenih.

Gubici naših jedinica osjetni su (detaljnije podatke o ovome dostavit ćemo naknadno);[9]

[4] Vjerovatno se misli na šumu u predjelu zvanom Bukovica, sjeverozapadno od Orahovice.

[5] Taj pravac je zatvarala Osječka NOU brigada (vidi Arhiv VII, reg. br. 1—6, k. 881/A).

" Opširnije o tome vidi dok. br. 31 i 92.

[7] Neprijateljeve jedinice su zauzele Suhopolje 9. februara 1945 (vidi dok. br. 39 i 94).

[8] Odnosi se na 2. i 4. brigadu 16, i-8. brigadu 51. NOU divizije (vidi dok. br. 31 i 38).

[3] Vidi dok. br. 29.

4.) Na sektoru 36. divizije u toku dana u glavnom bez promjena.[10] Jedna neprijateljska *kolona* u jačini od 200 vojnika jutros oko 10.00 časova krenula je Turskim grobovima iz Siječice, gdje su ih sačekale jedinice X. korpusa i u zajednici sa dijelovima 36. divizije razbile i protjerale.[11]

" SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR
Pukovnik:
Jovo Kapičić

KOMANDANT
- general-major:
Gligor Mandić

M. P.

BR. 13

ZAPOVIJEST ŠTABA **7.** NOU DIVIZIJE OD **7. FEBRUARA** 1945. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA MOŠĆENICU[1]

Op. br. 17/45

Z A P O V I J E S T
ŠTABA VII. UDARNE DIVIZIJE IV. UDARNOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE ZA 7. FEBRUAR 1945 GOD. ZA NAPAD NA S. MOŠCENICU
(Sekcija Kostajnica — Petrinja 1 : 100.000.—)

I. PODATCI O NEPRIJATELJU:

Mošćenicci: Jedna satnija ustaša jačine oko 140 vojnika,[3] naoružanih sa 2 I. bacača, 13 p. mitr. d ostalo karabini. Posada je smještena i utvrđena u sredini sela oko raskrižja. Od utvrđenja imaju nekoliko bunkera izgrađenih od drveta i zemlje i rovove, te jedan red bodljikave žice. Glavne tačke njihove odbrane su dio sela oko crkve i željezničke stanice.

[10] Trideset šesta NOU divizija se nalazila u rejonu Pitomače (vidi dok. br. 37).

« Vidi dok. br. 37 i 57.

[1] Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, res. br. 28—1, k. 814.

[2] U Mošćenici su se nalazili dijelovi 19. ustaškom zdruaa (vidi dok. br. 113).

Sisak: Dvije kompanije Nijemaca oko 260 vojnika. Jedna opkoparska[3] bojna jačine oko 210-vojnika, dvije ustaške bojne jačine oko 620 vojnika, jedna radna kompanija jačine 60 Nijemaca i 100 Talijana.. Pomoćni skup • 100 vojnika. Jedna protuzrakoplovna bitnica jačine oko 100 vojnika. Dvije satnije domobrana jačine oko 180 vojnika. Jedan bataljon Čerkeza.[4] Ukupna jačina oko 2.000 vojnika.

Caprag: Dvije satnije opkoparške bojne jačine oko 200 vojnika.

Petrinja: Jedna ustaška bojna jačine oko 860 vojnika. Jedna bojna domobrana oko 320 vojnika. Doknadna Žestra bojna[5] jačine oko 400 vojnika. Pomoćni sat 105 vojnika. Dijelovi jedne bitnice[6] 105 mm. sa dva topa, jačina posluge oko 80 vojnika i oružnički vod 40 vojnika, te razni pomoćni dijelovi sa manjim snagama. Ukupna jačina oko 2.300 vojnika.

Češko Selo: Jedna satnija ustaša jačine oko 180 vojnika, naoružani sa 2 1. bacača, 1 t. mitr. i 7 p. mitr.

II. ZADATAK NAŠIH SNAGA:

Naša divizija ojačana jednom brigadom Unske Operativne grupe[7] i jednom haubičkom baterijom ima zadatak napasti i likvidirati neprijatelja u s. Mošćenici. Za izvršenje ovoga zadatka.

N a r e đ u j e m o :

1. I. Brigada ojačana jednim bataljonom Musi. brig. i odelenjem protukol. topova i vodom pionirske čete.	*Zadatak:* osigurače pravac od Češkog Sela i Petrinje. Položaj zaposjesti na Tiniji s. Drenčina, k. 103, istočni dio Češkog Sela, k. 159 — Generalovo brdo (k. 178) i s. Taborište. Od desnog krila iz s. Drenčine upućivati patrole prema Kupi i kontrolisati desnu, obalu rijeke Kupe. Predvidjeti rušenje pruge i trganje telefonskih veza na pruzi Petrinja — Sisak kod Češkog Sela u momentu kada otpočne napad na Mošćenicu. Minerskim odelenjima podminati cestu prema Petrinji.

[3] Pionirska

[4] Pripadali su njemačkoj 1. kozačkoj konjičkoj diviziji (vidi dok. br. 4 i 113).

[5] Dopunski željezničko-stražarski bataljon

[6] Baterija

" Odnosi se na 2. muslimansku NO brigadu (vidi dok. br. 36).

2. II. Ud. brigada ojačana vodom protukolskih topova i minerskom četom. -	*Zadatak:* osigurače pravac od Siska i Capraga. Položaj zaposjesti na liniji i to: lijevo, desna obala rijeke Kupe, k. 104, pa u desno sjeverna ivica šume V. Lasinja, Kanak — Crnac tako da desno krilo kontroliše desnu .obalu rijeke Save. Pri posjedanju položaja zaposjesti i prve kuće u sjevernom dijelu s. Pračno. Minerskom četom podminati sav predteren ispred položaja birajući pravce kuda bi neprijatelj mogao naići. Predvidjeti rušenje pruge i trganje telefonskih veza prema Sisku u momentu kada počne napad na s. Mošćenicu.
3. III. Brigada ojačana jednoni brdskom baterajom 75 mm. i jednom protukol. bater.	*Zadatak:* napasti i likvidirati neprijateljsku posadu u s. Mošćenici. Pravac napada, glavni pravac od šume Kotar pa niz južni dio sela ka križanju i crkvi. Pomoćni pravac napada od šume zapadno od s. Pračno prema železničkoj stanici.
4. II. Musl.[iananska] brigada bez jednog bat.	*Zadatak:* nalaziće se u divizijskoj rezervi u s. Komarevu sa tri bataljona i upućivati patrole prema Vučjaku i Brđanima. Jedan bataljon uputiti Štabu I. Ud. brigade VII. Ud. Divizije gdje će dobiti zadatak i pod njihovom komandom ostaće do daljnjeg naređenja.
• 5. P.O.[8] Banije.	*Zadatak:* osigurače pravac od Sunje i Kostajnice. Sa dva bataljona zaposjesti položaje na liniji Brđani —.Vukoševac tako da im lijevo krilo bude naslonjeno na cestu i prugu. Patrole upućivati preko Oršlaka u pravcu s. Graduse i rijeke Save. Sa jednim bataljonom u cilju osiguranja od Kostajnice zaposjesti položaj između Prevršca i Kukuruzara, k. 213, kukuruzarsko groblje.
6. Artiljeriski divizion	*Zadatak:* 2 haubice i brdsku bate[1] riju 75 mm. (Američku)[9] plasirati na prostoru raskrsnica puteva Komarevo — Pračno— Madžari pa u lijevo lugarnica

[8] Partizanski odred
[9] Riječ je o bateriji američke proizvodnje.

sjeveroistočno od s, Klobučaka i tući dio - sela oko crkve i želj. stanice. Brdsku ^bateriju 75 mm. »Škoda«, 3-odelenja protukolskih topova 47 mm. i jedno odelenje protukolskih topova 52 mm. uputiti u sastav III. brigade i dejstvovaće pod komandom navedenog štaba. Jedno odelenje protukolskih topova 47 mm. uputiti š.tabu I. brigade, a jedno štabu II. Ud. brigade u čijem će sastavu i dejstvovati.

7. Inžinjerski bataljon. *Zadatak:* minersku četu sa nagaznim i šrapnel minama uputiti štabu II. Ud. brigade gdje će dobiti zadatak. Od pionirske čete jedan vod uputiti I. brigadi, a jedan II. Ud. brigadi. Ostatak bataljona sa pontonirskom četom biće u Bijelniku.

8. Izviđačka četa. *Zadatak:* spustiće se u s. Vučjak, istočno od s. Komareva, i kontroHsati desnu obalu rijeke Save prema Gradusi i pokrete neprijatelja na komunikaciji Sisak — Lukavac lijevom obalom. rijeke - Save.

9. V e z a. Glavni centar veze biće u Novom Selu, a sve ostalo prema priloženoj zapovijesti za vezu.

10. S a n i t e t. Divizijsko zavojište i kirurška ekipa biće u s. Madžari, a sve ostđlo prema priloženoj zapovijesti[10] za sanitet.

11.— Početak napada noću 7/8. ov. mj. u 2 sata do kog vremena sve jedinice moraju biti na svojim mestima.

12.— Štab Divizije nalaziće se u Novom Selu ü blizini crkve.

13.— *Utvrđivanje:* jedinice na osiguranju trebaju svoj položaj dobro da urede, da se utvrde i maskiraju, jer u koliko se neprijatelj ne likvidira tokom noći napad će se produžiti tokom dana, a neprijateljska intervencija nije isključena. U koliko se vrijeme promijeni d .bude hladnije treba voditi strogo računa o čistoći oružja i njihovom pravilnom podmazivanju kako ne bi došlo do zamrzavanja.

[10] Redakcija-nije mogla pronaći tu zapovijest.

14. — Ishrana će se vršiti preko intendanture divizije doturom na položaj. Svima borcima treba izdati suve hrane bar za dva obroka.

15. — Znaci raspoznavanja za noć 7/8. ov. mj. biće: Karabin — Komarevo, a ugovoreni znaci Jovo — Milan. Ugovoreni vidni znaci za dan biće: u stavu stojećem ispružiti obe ruke u stranu, a odgovor u stavu klečećem izdići obe ruke u vis. Znaci raspoznavanja za noć 8/9. ov. mj. biće: Metak — Mošćenica, ugovoreni znaci Kapa — Kupa. Ugovoreni vidni znaci za dan 9. ov. mj. biće: kapu na pušci izdići dva puta vertikalno u vis, a odgovor kapu na pušci izdići vertikalno u vis i napraviti dva kruga oko glave.

Napomena: Za vrijeme dok naša divizija vrši napad na Mošćenicu[11] snage XXXIV. Divizije vršiće pritisak vatrom na Petrinju — Mošćenicu i Sisak sjeverno od rijeke Kupe.[12]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik:
Uroš Krunić v.r.

Komandant, potpukovnik:
Mil.[13] Pavlović, v.r.

M. P.

DOSTAVLJENO:
Štabu IV. Ud. Korpusa na uvid
Štabu 1—3 brigade, Štabu II. Musi. brigade, Štabu P.O. Banije, Štabu artiljerijskog diviziona, Štabu inžinjerskog bataljona.
Referentu za vezu i referentu saniteta.
Komandi izviđačke čete.

Tačnost prepisa ovjerava
Načenilk major:
M." Trninić

M. P.

[11] O toku i rezultatima napada vidi dok. br. 36 i 65; Arhiv VII, reg. br. 1/17—2. k. 119/6: depešu *Štaba 4.* korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 9. februara 1945.

[12] Sadejstvujući 7. NOU diviziji jedinice 34. NOU divizije su vodile borbe kod Odre i Bresta. Pri tom je poginulo 15, zarobljeno 7 i ranjeno više neprijateljskih, vojnika i zaplijenjeno: 1 teški mitraljez, 7 pušaka i 500 metaka (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/17—2, k. 119/6; depešu štaba 4. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 9. februara 1945).

[13] Milan

[14] Milan

BR. 14

IZVJEŠTAJ ŠTABA 33. DIVIZIJE OD 7. FEBRUARA 1945. ŠTABU 10. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA LADISLAV[1]

ŠTAB XXXIII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. br. 36
Dana 7. II 1945 god.

Operativni izvještaj za borbe vođene oko Ladislava 3, 4 i 5. II. 1945, dostavlja.—

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV I POJ

Zemljište na kojem je vođena borba jest valovito, djelomično pošumljeno, pokriveno tankim slojem snijega i naseljena mesta Ladislav, predstavlja na sekciji Bjelovar *1:100.000.* Prilog: skica.[2]

Napad na uporište Ladislav i osiguranje u pravcu uporišta Hercegovac i V. Grđevac vršile su jedinice XXXIII Divizije. Lijevo i desno nije bilo naših jedinica.

Neprijateljske jediniće pripadale su I Kozačkoj Diviziji, tj. II Sibirskom, I Donskom i IV Kubanskom puku. jačina neprijatelja u samom mjestu Ladislav cijenila se na 500 kozaka, dok je 5. o. mj. u 7 sati isto uporište pojačano sa 600 konjanika iz pravca Pavlovca. Imena komandanata nepoznata.

Neprijatelj se nalazio u odbrani na liniji Garešnica — V. Grđevac i vršio sređivanje svojih jedinica, popunjavao ih ljudstvom i materijalom za nove pothvate u pravcu Daruvara.[3]

Za vrijeme tog sređivanja naša Divizija prebačena je sa sektora Daruvara na sektor V. Trnovitica sa zadatkom da djeluje na neprijateljskoj komunikaciji i ometa sređivanje neprijateljskih jedinica. Imajući pred sobom neprijatelja koji se pripremao za nove pothvate donesena je odluka da ga se napadne i uništi dio njegove žive snage u selu Ladislavu.

Napad je izvršen prema zapovijesti Op. br. 35 od 3. II 1945 koju prilažemo.[4]

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arliivu VII, reg. br. **8—2, k. 1208.**

[5] Redakcija nije pronašla tu skicu.

[3] O namjerama neprijatelja vidi dok. br. 7, objašnjenje br. 2. .

[4] Vidi dok. br. 7.

Ostale zapovijesti izdavane su telefonskim putem za vrijeme same borbe.

Napad je počeo 3. II. o. g. u 23 sata.

U prvom naletu I brigada izbacila je neprijatelja iz predstražnih položaja i zaposjela zapadnu polovicu s. Ladislava. Neprijatelj je tokom noći vršio više povratnih napada, ali su svi bili odbijeni. Poslije izvršene popune municijom 4. II. o.g. u 5 sati produžen je napad u pravcu crkve u s. Ladislavu. Juriš I. Ud. bataljona I brigade nije uspio, bataljon. je vraćen na polazne položaje. Odmah poslije odbijenog juriša neprijatelj je izvršio artilerijsku i minobacačku pripremu i odbacio taj bataljon iz sela do ž. pruge, i zaposjeda položaje istočno od mosta na bezimenom potoku u zapadnom dijelu s. Ladislava. Jedinice I brigade pretrpjele su u tom noćnom napadu "dosta velike gubitke, a ujedno su ostale bez mina za t. bacač. I Brigada zaposjela [je] položaje na pruzi i povezala se sa II i III brigadom koje su vršile osiguranje. Kod tih brigada nije bilo nikakovih promjena do 15 sati, kada je neprijatelj iz Pavlovca izvršio pritisak prema ž. stanici Pavlovac — Dražica, a iz Ladislava uspio da odbaci bataljon sa Stare zemlje. Neprijatelj iz Hercegovca također je odbacio bataljon II brigade koji se nalazio na istočnoj ivici Trupinski Gaj. Položaji Divizije u glavnom su se prostirali uz prugu između ž. stanice Pavlovac — Dražica i ž. stanice. Trnovitica — Hercegovac. U 17 sati II brigada odbacila je neprijatelja iz Trupinskog Gaja i zaposjela ranije položaje. Uhvatila je vezu sa XVI Omladinskom brigadom[5] u s. Trnavi.

U toku noći trebao je biti izvršen napad na s. Ladislav kad bi stigle mine za t. bacač koje su poslane iz Korpusa. Jedinice su bile spremne za izvršenje toga zadatka, ali su mine stigle tek 5. II. o. g. u 5 sati. Izvršena je popuna po jedinicama i određen je čas za napad u 6,30 sati. Istovremeno kad je 1 brigada otpočela napad na zapadni dio sela Ladislava, III brigada nastupala je putem Dražica — Ladislav i zauzela Kapelicu na Staroj zemlji. Jedinice XVI Omladinske brigade vršile su pritisak sa jugoistoka preko slova V. riječi »Ladislav«. I brigada uspjela je da pređe preko mosta na bezimenom potoku, ali je tom prilikom pretrpjela teške gubitke. Za vrijeme .tog napada ranjen je cijeli Štab I brigade osim pom. politkomesara, što je unijelo pometnju u redovima cijele brigade, tako da [su] se bataljoni opet povukli na prugu. Neprijatelj je kao i prošle noći odmah izvršio povratni napad i dobivši pojačanje iz Pavlovca u jačini od 600 konjanika krenuo jednom

[5] Odnosi se na Omladinsku brigadu »Joža Vlahović«, koja je bila U sastavu 40. NO divizije (vidi dok. br. 80).

kolonom u pravcu jugoistoka kroz bezimeni potok i stigao do slova »J« riječi »Jazmak«, zatim je ta kolona krenula u pravcu zapada, izbila na ž. prugu.

Izbijanjem neprijatelja na ž. prugu bile su razdvojene snage I. i II.. brigade. Sa pruge jedna kolona neprijatelja krenula je prema sjeveru, a druga prema jugu. Izbivši I brigadi na desni bok i u leđa, jedinice su se povukle bez naređenja. Osjetivši komešanje u našim redovima neprijatelj je izvršio jak frontalni pritisak i odbacio brigadu u pravcu V. Trnovitice. Neprijateljska kolona koja je krenula u pravcu juga razbijena je od II brigade i vraćena kilometar nazad. U toku tih borbi oko 13 sati neprijatelj iz Hercegovca izvršio je ispad kroz šumu Trupinski Gaj i zašao za leđa jedinicama II brigade, koje su vršile napad na neprijatelja koji je prugom nadirao prema jugu. Imajući neprijatelja za leđima, a nalazeći se u pokretu, jedinice II brigade morale su obustaviti gonjenje neprijatelja u pravcu Ladislava i prihvatiti borbu s neprijateljem iz Hercegovca. Sredivši se, kolona koja je nastupala prugom izvršila je ponovni pritisak u pravcu juga i uz pomoć kolone iz Hercegovca odbacili su III brigadu u pravcu V. Trnovitice. U 14 sati I i II brigada zaposjele su položaje u V. Trnovitici južno i sjeverno od puta V. Tmovitica — Ladislav.

Jedinice III brigade »N. Demonja« izvršile su oko 13 sati pritisak na neprijatelja koji je izbio na ž, prugu-zapadno od s. Ladislava. U isto vrijeme neprijatelj iz Pavlovca napao je III brigadu »N. Demonja« na ž. stanici Pavlovac — Dražica, ali nije uspio da odbaci naše jedinice nego se oko 21 sat povukao u pravcu Pavlovca, isto kao i neprijatelj sa pruge zapadno od Ladislava. U 19 sati stigao je neprijatelj u jačini od 300 žandara iz N. Rače u Orlovac i izvršio pritisak preko mostova na Česmi u pravcu Dražice, ali je odbijen i u toku noći povukao se ponovo u Novu Raču. III. brigada »N. Demonja« povučena je oko 22 sati u M. Trnoviticu.

Neprijateljske jače patrole ostale su na ž. stanici Tmovitica — Hercegovac.

Borba je završena 5. II o. g. u 21 sat, s tim da su. naše jedinice zaposjele Veliku i Malu Trnoviticu.[6]

Ciljevi koji su postavljeni pred našu Diviziju djelomično su izvršeni. Uništen je samo dio neprijateljskih snaga u Ladislavu, a usporeno je provođenje ranije zamišljenog.neprijateljskog plana, tj. prodora prema Daruvaru, jer je neprijatelj bio angažovan u borbi sa našom Divizijom. Ubijeno neprijatelj-

[0] Opširnije o toku borbi oko Ladislava vidi dok. br. 87, 88, 89. 90 i 91; Arhiv VI, reg. br. 4—2, k. 557: tabelarni pregled dejstava jedinica 33. NO divizije u februaru 1945.

skih vojnika 60, a ranjeno 120, dok je jedan živ zarobljen. Zaplijenjena je 1 puška, 1 šmajser.

Naši gubitci su 30 poginulih, 119 ranjenih i 1 nestao. Među poginulima nalaze se slijedeći oficiri, odnosno politrukovodioci: kapetan Ivanišević Teodor, komandant II bat. I brig., poručnik Cmić Drago, komandant I bataljona II brigade, te politđelegati— zastavnici Valentak Franjo, Lecak Viktor i Pilaš Drago, svi iz I brigade. Ranjeni su slijedeći: major Čorković Dušan, komandant I brig., kapetan Simatović Pero, načelnik Štaba I brig., politkomesar I brigade Župančić Zvonko, Banovac Dragutin, politkomesar bataljona I brig., pom. polkomesara čete I bat. I brig. Makovica Stjepan, Štaglar Mijo, pom. polkomesara čete I bat. I brig., Nemet Josip, pom. polkomesara čete I bat. I brig., pom. polkomesara I bat. I brig., Trlaja Dane, pom. polkomesara III bat. I brig., Sušić Žarko, politkomesar čete I bat. I brig., Vrpka Josip, komandant čete I bat. I brig. Đuras Franjo, komandir čete II bat. I brig., Sertić: politđelegati — zastavnici Babić Drago, i Uzelac, komandir čete I bat. II brig., Jušić Josip, komandir čete II bat. III brig., Božić Eduard.

Utrošeno je za puške i p. mitraljeze 64.560 metaka, za šmajsere 7.830 metaka, mina za t. bacač 674, mina za 1. bacač 188, mina za džon-bul 54, ručnih bombi 48. Uništen 1 p. mitraljez engleski, a izgubljen 1 šmajser i 1 puška.

U ovim borbama naročito [su] se istakli svojim požrtvovanjem i hrabrošću slijedeći borci i rukovodioci: Iz I brigade Alojz Belov, v.d. komandira čete III bat., Ivan Belošić, delegat, Savo Živković, borac, Mijo Dobriković, vodnik, Joso Ivančić, borac, Ivan Šafradi, borac, Husein Đajić, borac, Mato Pohrebnoj, borac, sto iz III bataljona; Ristojević Mirko, borac, Pahar Mijo, desetar, Sabol Mato, borac, Barlević Vlado/borac, Trupec Dragica, bolničarka, svi iz I bataljona; i Vestelc Pavao, st. vodnik iz III bataljona.

Iz II brigade: Podunajec Stjepan, mitraljezac, Kos Josip, pom. mitraljesca, Bermanec Mato, ml. vodnik, Zovt Petar, borac, Vučinić Josip, borac, Cedermas Slavlco, borac, Hamdanović Hagan, vodnik, Brcković Ivan, mitraljezac, Ramić Ramo, desetar.

Iz III brigade »N. Demonja«: Sajdović Resile, komesar čete, Bodinovac Branko, st. vodnik, Babić Petar, borac, Zdorc Drago, vodnik.

Sam napad bio je dobro pripremljen i organizovan, jedino što je za vrijeme borbe ponestalo mina za t. bacač i džon--bul, što je bilo presudno za dalje provođenje napada. Nedostatak u ovoj borbi, a ujedno i glavni nedostatak naših jedinica uopće jeste nesnalaženje nižeg komandnog kadra i nedr-

žanje jedinica čvrsto u rukama počev od .komandira četa pa na niže. Dešavalo se da pojedini borci napuštaju položaj i odlaze do jedinica koje ne vode borbu i javljaju se tek po završetku borbe u svoju jedinicu. Samim tim slabila se udarna moć naših jedinica koja je uslijed malog brojnog stanja i, onako dosta slaba.

Još jedan momenat koji je naročito uticao na razvoj borbe bio je gubitak komandnog kadra u I brigadi. Niti jedan Štab bataljona nije po završetku borbe ostao kompletan. U svakom štabu poginuo je odnosno bio ranjen komandant ili politkomesar odnosno pomoćnik politkomesara. Najodsudniji momenat bio je u času kada je jedna mina ranila Štab I brigade.

Upotreba teških kao i lakih bacača bila je pravilna i ista je glavni činilac postignutih uspjeha.

Od specijalnih jedinica naročito se može pohvaliti "veza i sanitet koje su za vrijeme borbe potpuno izvršavali postavljene zadatke.

Ishrana je također funkcionirala.

Gubitci koje su pretrpjele naše jedinice bili su u glavnom za vrijeme napada na uporište i nisu posljedica nedovoljnog utvrđivanja, što bi se moglo pretpostaviti.

Udarna moć naših jedinica poslije ovih borbi još je više smanjena ;i najhitnije bi trebalo izvršiti popunu naših jedinica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik: Mutak Vladimir

Komandant, potpukovnik: J. Antolović

M. P.

BR. 15

NAREĐENJE ŠTABA 3. ARMIJE NOVJ OD 9. FEBRUARA 1945. POTČINJENIM JEDINICAMA DA RÄSKLOPE PONTONSKI MOST KOD VIROVITICE[1]

ŠTAB III. ARMIJE
NARODNO OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Pov. O. Br. *SI*
9 februara 1945 god.
U 19.00 h.

— ŠTABU XII KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
— INŽINJERSKOM ODELENJU OVOGA ŠTABA I
• — INŽINJERSKOM BATALJONU III ARMIJE.

Pošto će noćas biti završeno prebacivanje na levu obalu Drave svih jedinica koje su se prema planu ovoga Štaba imale prebaciti,- to ćete u toku noći početi sa rasklapanjem pionirskog mosta preko Drave.

N a r e đ u j e m o :

1.) Početak rasklapanja mosta biće noćas 9/10 o. m. u 1 sat posle pola noći.

2.) Rasklapanje mosta vršiti na najbrži način, tako da do svanuća sve plovne potpore budu izvučene na ovostranu obalu, iznete i slavljene na najbliža sklonita omesta, kako bi se na taj način očuvale od puščane i mitraljeske Vatre.

Ovostrani deo mesta na stojnim potporama uopšte ne rasklapati. Imaju se rasklopiti do svanuća takođe i sve skele.

3.) Da bi rasklapanje mosta išlo što brže, u krajnjem slučaju može se gornji stroj mosta (sem gvožđarije)-baciti u vodu, no ako bude bilo moguće izvlačenje potpora do svanuća, onda se može izneti i gornji stroj na obalu, (patos mosnice i ograda).

4.) Na železničkom mostu, postaviti nekoliko pionira, koji će kad dobiju naređenje od komandanta XXXVI Divizije^ uništiti improvizirane drvene lestvice preko kojih su prelazili pešaci.

[1] Kopija orisdnala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8—1/2, k. 293.

- O prebacivanju jedinica 12. NOU korpusa na lijevu obalu Drave, poslije napuštanja virovitičkog mostobrana, vidi dok.br. 29, 39 i 72. Komandant 36. NOU divizije bio je tada Dušan Vukasović.

5.) Štab XII Korpusa odrediće jedan kompletan bataljon pešadije, koji će pomoći nositi pontone sa obale na sklonita mesta prema uputstvu štaba inžinjerskog" bataljona ove Armije. - ;

6.) Dok most ne bude raskloplјen na desnoj strani Drave odrediti jednu zaštitnicu u jačini jedne čete koja će obezbeđivati rasklapanje mosta.[4] Ova zaštitnica prebaciće se preko železničkog kolskog mosta kada bude dobila naređenje od komandanta XXXVI Divizije.

Rukovodioci Inžinjerskog odelenja i Inžinjerskog bataljona založiće se do krajnjih granica za izvršenje ovoga naređenja u potpunosti.[5]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab
Načelnik štaba
pukovnik
V.« Subotić

M. P.

[4] Kao zaštitnica Inžinjerijskog bataljona ostavljena je jedna četa 36. NOU divizije. O njenom povlačenju vidi dok. br. 37.

[5] O izvršenju postavljenog zadatka vidi dok. br. 39.

[0] Vukašin .

BR. 14

IZVJEŠTAJ ŠTABA 11. KORPUSA OD 9. FEBRUARA 1945. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O RADU VETERINARSKOG ODSJEKA I BROJNOM STANJU STOKE[1]

Koncept[2]

ŠTAB XI. KORPUSA NOVJ!
VETERINARSKI ODSJEK '
Broj: 1 •
Dne 9. februara 1945. god.

Predmet: Veterinarski
izvještaj za mjesec januar 1945.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE
Veterinarsko odjeljenje

Podnosi se veterinarski izvještaj za mjesec januar 1945. sastavljen na temelju izvještaja referenata veterine pojedinih jedinica, kao i opažanja veterinara Štaba korpusa.

1) **Brojno stanje stoke:** prilaže se ispunjen obrazac broj 3.

2) **Opće zdravstveno stanje stoke:** U odnosu prema prošlom mjesecu, opaža se pogoršanje općeg zdravstvenog stanja. Zbog oštre zime, nedovoljnog hranjenja kao i vrlo lošeg smještaja pala je kondicija stoke, a vrlo se je proširila šugavost na teritoriji Like, gdje se sada nalazi glavnina stoke, dok su prilike u Gorskom Kotaru znatno bolje, jer .su ishrana i smještaj povoljniji.

Među civilnom stokom u Lici jako je proširena šugavost, pa kako je radi pomanjkanja štala i vojska prisiljena stavljati svoju stoku u seljačke štale, gdje se nalazi zaražena seljačka-stoka, to je glavni razlog za veliku proširenost [šuge kod] vojne stoke baš ü tom [kraju].

Da bi se popravilo stanje, nabavljena je posredovanjem ovog štaba veća količina nafte za Okružni NOO za Liku, čime će se liječiti civilna stoka. Nadalje je učinjen pokus, da se la-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1—19, k. 575.

- Dopisano mastilom.

kim mazanjem dlaka naftom kod zdrave nezaražene stoke sprječi zaražavanje, što je do sada pokazalo dobre rezultate.

18. I. 1945. pretvorena je stočna ambulanta 35. ud. divizije u korpusnu stočnu bolnicu zajedno sa svim personalom. U 35. ud. diviziji osnovat će se nova stočna ambulanta. Uz stočnu bolnicu gradi se plinska komora za liječenje šuge, te će u najskorije vrijeme biti sagrađena. Isto takva komora gradi se uz stočnu ambulantu 13. ud. divizija. Poduzete su mjere za nabavku veće količine sumpora. U divizijske ambulante- smješta se stoka koja se ne može liječiti u jedinici, dok se teže oboljela stoka upućuje u stočnu bolnicu korpusa. Nabavljena je dovoljna količina nafte, s kojom su opskrbljene bolnice i ambulante.

0 broju i vrsti oboljenja prilaže se obrazac broj 15.

3) Potkivanje i stočna oprema: Potkivanje stoke vrši se po mogućnosti redovito, u čemu se međutim nailazi na velike zapreke. Radi velikog snijega bio je obustavljen saobraćaj -s drugim područjima, pa je ponestalo potkova i čavala. U zadnje vrijeme stigla je veća količina čavala, te će pokriti potrebu za nekoliko mjeseci. Za pokrivanje potreba za potkovama poduzete su mjere da ih izrađuju sami potkivači, ali do sada uspjeb ne zadovoljava, budući da često nedostaje željeza, ugljena itd.

Nabavljena je i veća količina pribora za čišćenje stoke, koji se također u manjoj količini izrađuje u pojedinim jedinicama. Isto tako se u pojedinim radionama izrađuju i popravljaju samari i sedla. Većina tovarne i jahaće stoke opskrbljena je pokrivačima.

Sada su uglavnom sve jedinice opskrbljene potkivačkim osobljem, ali se osjeća manjak potkivačkog alata.

4) **Higijena, njega i smještaj stoke:** 43. divizije relativno su povoljni, dok je u 13. i 35.' diviziji stanje u tom pogledu mnogo lošije iz naprijed već navedenih razloga. Zbog nedostatka pribora za čišćenje još se uvijek vrši većinom s gužvom od slame ili sijena.

Kako je većina nastamba u Lici popaljena, to su u ovom hladnom vremenu jedinice prisiljene smještati stoku u već prenatrpane i nehigijenske štale.

5) **Ishrana stoke:** Zbog teške mogućnosti nabavke hrane, stoka se hrani neredovito i nedovoljnom količinom. Većinom

se hrani sijenom i slamom, a rijetko sa zobi ili kukuruzom, osim jahaćih konja, lcoji se nešto bolje hrane.

6) Pregled mesa i živežnih namirnica animalnog porijekla: vrši se jedino u mjestu gdje ima veterinara. Inače se pazi na čistoću klanja. Ostaci kod klanja se ne prerađuju u tehničke svrhe.

7) **Stanje sanitetskog materijala i instrumenata:** Svoje potrebe sanitetskog materijala pokrivaju jedinice u divizijskim apotekama te uglavnom zadovoljava.

Stanje instrumenata ne zadovoljava, te je zatraženo nešto instrumenata od veterinarskog odjeljenja G.Š.H., ali do sada nije ništa primljeno. Stanje bolničarskih torba ostalo je nepromijenjeno od prošlog mjeseca.

8) Organizaciono stanje:

a) *Kadrovi:* U toku zadnjeg mjeseca zbile sü se slijedeće promjene veterinara i potkivačkog osoblja: u korpusnu stočnu bolnicu postavljen je za upravnika veterinar dr. Veljko Smalc, prije ref.. veterine 35. ud. divizije. Na mjesto referenta veterine 35. ud. divizije postavljen je drug Jure Prša, prije marveni bolničar iste divizije. U veterinarski odsjek došao je do daljeg rasporeda veterinar Artur Randić, do sada veterinar Okružnog NOO-a za Gorski Kotar. U korpusnu stočnu bolnicu postavljen je za potkivača drug Matija Pleše, koji je do sada bio u službi kod Općinskog NOO-a Dalmacije, te će na kursu, koji će se održavati za stočne bolničare biti nastavnik potkivanja.

U 43. diviziji postavljen je za ref. veterine dr. A. Sadiković, koji je stigao s neoslobođenog teritorija.

b) *Rada veterinarskog osoblja u operacijama nije bilo,* jer nije bilo ni većih operacija u toku prošlog mjeseca.

c) *Kursevi vet. propagande.* Kako se u jedinicama osjeća manjak stočnih bolničara, to će se održati kurs za stočne bolničare u korpusnoj stočnoj bolnici.

U toku mjeseca održan je sastanak s referentima veterine 13. ud. divizije, 35. ud. divizije i upravnikom stočne bolnice. Od veterinarskog odjeljenja GŠH-a primljene su brošure »Pregled mesa i mesnih proizvoda« i »Šuga konja« koje su podijeljene jedinicama i vojno-pozadinskim ustanovama.

Primljeni su slijedeći akti od vet. odjeljenja GŠH: br. 9, 5, 4, i 24/45.

Primjedbe i prijedlozi: Rad veterinarskog osoblja u toku prošlog mjeseca bio je u odnosu na stručnu obrazovanost većine "osoblja zadovoljavajući, ali kako su većina vet. osoblja marveni bolničari s kratkim kursem, to se moli Veterinarsko] odjeljenje GŠH, da što prije uputi ovamo obećane veterinare i studente veterine.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar—pukovnik: **Šime Baien**

Komandant — generalmajor: **M.[3] Šakić**

Šef odsjeka
A.[4] Širk
M. P.

[1] Mićun
Antun

PREG

brojnog stanja konja, mula i

JEDINICA		KATEGORIJA		
		Tegleća (vozni)		
		Teški (za težku artiljeriju i si.)	Srednji (za srednjo-tcŠki leret poljsku artiljerju)	Laki (za. laki teret laka kola itd.)
		VT	VS	VL
Štab korpusa	Pripada po form, raciji]			
	Ima na licu		18	
	Nedostaje			
	PretiČe			
Korpusni artiljerijski divizion	Pripada po form.			
	Ima na licu	34	18	• 2
	Nedostaje			
	Pretiče			
13. Udarna divizija	Pripada po form.			
	Ima na licu	4	20	30
	Nedostaje			
	Pret'če			
35. Udarna divizija .	Pripada po form.			
	Ima na licu	17	29	30
	Nedostaje			
	Pretiče			
43. divizija	Pripada po form.			
	Ima na licu		32	
	Nedostaje			
	Pretiče			
Stočna bolnica	Ima na licu			
Ukupno	Ima na licu	55	117	62

M. P.

LED

magaraca na dan 1. veljače 1945.

KONJA			Mule	Magarci	Ukupno	OPASKA
	Tovarili					
Jahaći	Teški (za brdsku artiljeriju)	Laki (za mitraljeze)				
J	TT	TL	M	MAG		
16			3		37	
6		2-	2		64	
24		90	55	• 2	225	
						8
38		101	17	3	235	
16	*1*	20	15	43	133	Podaci za. mjesec prosinac 1944.
1		1			39	
100	7	213	92	48	733	

Veterinar
A. Širk

IZV-E

o stanju zdravlja i kretanju bolesti kod XI.

1	2	3		4	5	6	7	8	9	10	11	12
Jedinica	**Brojno stanje stoke**	**Zarazne i parazit, bolesti**		**Bolesti organa za disanje**						**Bolesti organa za kretanje**	**Različite povrede i bolesti**	**Fistuleedrosi (gnojenje grebena)**
		Scabies (šuga)	**Tetanus (ražac)**									
Štab korpusa	**37**	**1**										
Korpusni art. divizion	**64**	**2**										**3**
13. ud. divizija	**225**	**7**								**1**	**1**	**6**
35. ud. divizija	**235**	**9**									**3**	**7**
43. divizija	**133**	**5**									**2**	**13**
Stočna bolnica	**39**	**30-**	**1**	**1**						**5**	**1**	**6**
Ukupno	**733**	**•54**	**1**	**. 1**						**6**	**7**	**35**

M. P.

ŠTAJ

korpusa u mjesecu siječnju 1945.

13		14	15		16	17		18	19	20	21'	
Ostalo bolestnih iz prošlog mjeseca			Svega bolovalo			Ostaje na liječenju						
u jedinici	u bolnici	Prinovljeno	u jedinici	u bolnici	Ukupno	u jedinici	a bolnici	Uginulo	Onesposobljeno	Ubijeno u borb	Nestalo	i Opaska
		1	1		1 '	1						
2		3 "	5		5	5						
9		6	15		15	8		6				
			19		19	• 7		8			4	
7	1	12 1	12	8	20	7	9					
	24	20		44	44		39	5				
18	• 25	42	52	52	104	28	48 '	19			4	

Veterinar.
A. Širk

BR. 14

NAREĐENJE ŠTABA 12. KORPUSA NOVJ OD 9. FEBRUARA 1945. ŠTABU 36. DIVIZIJE DA PREUZME KOMANDU NAD PONTONSKIM MOSTOM KOD VIROVITICE I OBEZBIJEDI PREBACIVANJE JEDINICA NA LIJEVU OBALU DRAVE[1]

ŠTAB
XII. UDARNI KORPUS NOVJ.
Op. Broj: 7/1945
Dana 9. februara 1945 g.

ŠTABU 36.. N.O.U. DIVIZIJE.—

1.— Odmah po povlačenju jedinica 16. i 51. divizije, preduzmite najhitnije miniranje čitavog predterena mostobrana.[2] Za tu svrhu uzmite pod svoju komandu inžinjerski bataljon 51. N.O.U. Divizije (isti se nalazi na radu oko mosta).

Izraditi skicu minskih polja i upoznati detaljno sve svoje jedinice o rasporedu istih.—

2.— Preduzmite komandu nad pontonskim mostom na Dravi, ostvarujući punu kontrolu nad saobraćajem preko istog.

Predvideti i pr'eduzeti potrebno da se u slučaju jačeg neprijateljskog pritiska na mostobran i vašeg povlačenja na levu obalu Drave isti rasklopi ili minira.[3]

U ovom pogledu inžinj. bataljon III. Armije dobio je potrebna uputstva.—[4]

3.— Dobro fortifikacijski utvrditi cijelu liniju mostobrana, a naročitu pažnju obratiti na levi bok mostobrana, na liniju Žljebine — k. 107 — Poljanka — k. 113 — Drava.

Nemojte dozvoliti da dođete u tešku situaciju, eventualnim jačim dejstvom neprijatelja, na bokove mostobrana.—

[1] Original (pisan na mašini, latinicom.) u Arhivu VII, reg. br. 23—1, k. 590.

[2] Jedinice 16. i 51. NOU divizije prebačene su na lijevu obalu Drave 9. februara 1945 (opširnije o tome vidi dok. br. 31, 38 i 39).

[3] Zadržavajući pritisak neprijatelja na mostobran, jedinice 36. NOU divizije su započele povlačenje na lijevu obalu Drave 9. februara u 21.30 časova, tako da su 10. februara u 01,00 čas prebačene sve jedinice, sem jedne čete koja je obezbjeđivala- Inžinjerijski bataljon dok je rasklapao «most, a zatim se i ona povukla u 04.30 časa (vidi dok. br. 37).

[4] Vidi dok. br. 15.

4.— Našu brigadu plasirajte ispred Barča, tako da može efikasno tući predteren mostobrana.—

5.— Sve vaše teške dijelove i komore prebacite na levu obalu Drave a snabdijevanje jedinica vršite iz Barča.—

6.— Redovno nas izvještavajte o situaciji, telefonskom vezom, koju s nama uspostavite hitno.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

- •

KOMANDANT
general-major:
M. P. Gligor Mandić

DOSTAVLJENO:
Štabu 36. N.O.U. Divizije.—

BR. 14

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA 40. DIVIZIJE OD 9. FEBRUARA 1945. ŠTABU 6. KORPUSA NOVJ[1]

ŠTAB XL. UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Str. Pov. Broj 12
Dana: *9/II 1945* god.

ŠTABU VI. UDARNOG KORPUSA.

U priloga dostavljaju se:

1) Pregled brojnog stanja i naoružanja sa stanjem na dan 5. II. 1945. g.
2) Objašnjenje viška,[2]
3) Objašnjenje manjka,[3]
4) Objašnjenje rashoda,[4]
5) Nacionalni socijalni sastav.[5]

Sve sa stanjem na dan 5. II. 1945. g.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — potpukovnik: **I.[6] Vondraćek**
V.d. Komandanta — major: **Miljanović Savo**

M. P.

[1] Original (tabela štampana, nazivi jedinica i cifre pisani'"mastilom) u Arhivu VII, reg. br. 10—2, k. 1293.

[2] [3] i [4] Navedena objašnjenja nalaze se u Arhivu VII, res. br. 10—1/2, k. 1293.

[5] Redakcija nije pronašla taj dokumenat. O nacionalnom i socijalnom sastavu ljudstva 40. NO divizije u januaru 1945. vidi kaij. 37, dok. br. 53.

[6] Ivan *

BR. 14

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. KORPUSA OD 10. FEBRUARA 1945. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O RADU I ORGANIZACIONOM STANJU KORPUSNE VOJNE OBLASTI[1]

ŠTAB IV. UDARNOG KORPUSA
NARODNO OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
A. Broj *81/45*
10. II. 1945. •

GLAVNI ŠTAB NOV I POH
Broj *921* dne *14. II 1945*
4/45

Izveštaj o radu i
stanju Korpusne vojne
Oblasti za mjesec
januar 1945 dostavlja se

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

Političko-ekonomska situacija

Od novih momenata u političkoj situaciji na teritoriji ove Korpusne oblasti u prošlom mjesecu,[2] moglo bi se lconstatovati slijedeće:

Općenito na svim područjima vladalo je interesovanje 0 stanju u Grčkoj, naročito poslije izjave kralja Petra, u kojoj se on izjasnio protiv sporazuma Tito — šiibašić.[3]

Osim toga ovi događaji išli su na ruku nekim četničkim 1 Maček'ovim agentima, da u još neobaviještenom dijelu srpskog i hrvatskog stanovništva, na oslobođenom i poluoslobođenom teritoriju, pojačaju svoj uticaj. Ovo se naročito odrazilo u povećanom broju dezertera i odlaženja u miliciju, i to uglavnom na Žumberačkom (kotar Jaska), na Turopoljsko-pokupskom (kotar Pisarovina i Sisak) i na II. Kordunaškom području (općina Cetingrad), odakle je 16 mladića otišlo u neprijateljsku vojsku.

Da u vezi tih događaja vlada neizvjesnost i izvjestan strah i kod nekog dijela srpskog stanovništva, to se moglo primijetiti za vrijeme demonstracija protiv izjave kralja Pe-

[1] Original- (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 4—4, 'k. 128.

[2] O političkoj situaciji na teritoriji Korpusne vojne oblasti u decembru 1944. vidi knj. 37, dok. br. 12.

[3] Opširnije o sporazumu između Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije i izbjegličke jugoslovenske vlade i o napadima Petra Karađorđevića na taj sporazum vidi knj. 37, dok. br. 15, 16, 35 i 121.

tra na I. Kordunaškom i Banijskom području, gdje se neka sela nisu odazvala demonstracijama, nasjedajući lažnoj propagandi četničkih elemenata, da treba ostati po strani, jer da bi moglo doći i kod nas do istog stanja kao u Grčkoj.

Posebno ža pojedina područja od važnijih momenata moglo bi se navesti za Banijsko, da tamošnju situaciju otežava povlačenje većeg broja izbjeglica sa Kostajničkog, a kasnije i sa Petrinjskog kotara dublje u oslobođeni teritorij, zbog češćih ispada neprijatelja i paljenja sela sa njegove strane. Ove izbjeglice, u većini gole i bose, nose sobom epidemiju tifusa, koja je na tim kotarevima, u nekim selima, uzela već priličnog maha i sada njihov smještaj i ishrana, ako se uz to još želi suzbiti epidemija, stvara prilične teškoće.

Na Karlovačkom području također je slična situacija u vojnom pogledu. Neprijatelj gotovo svakoga dana iz uporišta vrši ispade u obližnja sela. Ovo vrši uglavnom radi pljačke hrane, jer sada ustaše dobivaju novčanu hranu, što im nije dosta, što je također jedan od razloga da pljačkaju.

Pored manjih ispada na Karlovačkom području u prošlom mjesecu ustaše i Nijemci izvršili su jedan širi ispad na oslobođeni teritorij, kojom prilikom, osim. pljačke koju su vršili, vršili su i zvjerstva nad narodom. Tako u selu Ponikvama poklali su oko 40 žena i djece, a i u drugim selima bilo je manjih slučajeva. Narodu govore da su partizani uništeni i da od njihovih porodica neće ostati nitko pošteđen. Traže odbornike po selima i koga uhvate vode ga u Karlovac i tamo ga obično strijeljaju ili objese. U Ozlju je formiran jedan trup, kome je jedan od glavnih zadataka čišćenje i hvatanje odbornika po selima. No i pored ovih svih zvjerstava i zastrašivanja od strane neprijatelja, narod se još uvijek drži dobro i voli i u tim ugroženim selima da da dobrovoljni- prilog za partizane, nego za neprijateljsku vojsku.

Ekonomska situacija

Općenito zalihe hrane su vrlo slabe. Za sada rezerve u žitu i mesu predviđene su do kraja ovoga mjeseca, inače za iduće mjesece, u koliko se ne nađu' novi izvori, snabdijevanje će biti otežano.

Sa Žumberačkim, Karlovačkim i II. Kordunaškim područjem ne možemo računati. Na prva dva područja, što se još prikupi biće odaslano u Gorski Kotar i za 43. diviziju.[4] I. Kor-

[4] Četrdeset treća divizija bila je u sastavu 11. korpusa NOVJ. Dejstvovala je na području Gorskog kotara, Hrvatskog primorja i Istre (vidi dok. br. 41 i 61; Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 119/10: depeše štaba 11. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske u februaru 1945).

dunaško područje isto slabo, sad već ne može da prehranjuje ni 8. diviziju, pored svojih ustanova koje snabdijeva sa hranom. Na Bihaćkom području bi se još stvorile neke zalihe, ali je postavljeno od ZAVNOBIH-a[5] da se kampanja vrši samo za njihove potrebe.

Što se tiče Banije, čiji je sektor bio pored Turopoljsko--pokupskog područja jedan od glavnih izvora hrane, ni s njim ne možemo mnogo računati. Već se iscrpljuju posljednje rezerve. Veće količine hrane otpremljene su za XI. Korpus, sada za Dalmaciju, a uglavnom ispomoć ishrane garnizona i 8. divizije vrši se sa Banije. Ekonomsku situaciju na Baniji naročito oslabio je gubitak »trokuta«,[6] koji je sada popaljen i popljačkan, a i neka ekonomski jača sela sa Petrinjskog kotara, tako da je još pored toga i ishrana izbjeglica s tih sektora pala na teret preostalom dijelu Banije.

Jedino još preostaje Posavina, otkuda se može još jedan dio hrane izvući, i novooslobođena sela Sisačkog kotara. Osim ovih, za sada drugih izvora hrane sa kojima bi mogli računati trajnije, ne bi bilo. Tako je isto stvar i sa stočnom hranom.

Kad se uzme svakodnevna potrošnja hrane, te zalihe i izvori koje imamo, onda već sada pitanje obezbjeđenja ishranom postaje važan problem koji se može riješiti samo na taj način, ako pronađemo nove izvore. Ovo proizlazi još iz razloga toga što od kampanje idućeg proljeća ne možemo očekivati zadovoljavajuće rezultate, jer su kampanje već nekoliko puta vršene i mnogo su ranije počele u prošloj, nego u pretprošloj godini. Tome bi se još moglo nadodati da je u prošloj jeseni zasijano od zimskih usjeva svega 50%, i da je zbog velike suše prošlog ljeta prihod kukuruza podbacio negdje 30, a negdje 50%.

U. Organizaciono stanje KVO i rad po referadama

Izmjene u organizacionom pogledu u prošlom mjesecu bile su ove: Riješen je dužnosti šefa'otsjeka za mobilizaciju drug kapetan Hrženjak i upućen na novu dužnost u propagandni otsjek Korpusa. Riješen je dužnosti šefa industrijske sekcije poručnik drug Dobrijevic Jovo'i upućen po vlastitoj želji u V. Korpus. Šef željezničke sekcije drug Malinarić Branko podlegao je'od pjegavca. Drug kapetan Mrđen, koji je do sada bio na radu u tehničkom otsjeku, riješen je svoje dužnosti i

[5] Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine

[6] Odnosi se na područje između rijeke Save i komunikacije Sunja —• Kostajnica — Dubica.

upućen u VII. ud. diviziju na raspolaganje. Tehničarka vodnik drugarica Paula Vajs poslana je nä raspolaganje u X. Korpus.

Na nove dužnosti u otsjeoima KVO primljeni su drugovi i to: za šefa industrijske sekcije potporučnik drug Koceić Ni; kola, u ekonomski otsjek za tehničara drug Ivo Vratarić, a privremeno na rad uzeti su: u tehnički otsjek drag kapetan' Ivan Radoš, a u saobraćajni Dragutin Ivanek.

2) U prošlom mjesecu rad KVO bio je uglavnom usmjeren na organizaciju prikupljanja i prebacivanja hrane iz Posavine i sa Pokuplja, zatim rad na čišćenju snijega na svim glavnim komunikacijama. Ovi radovi bili su savladani sa dosta dobrim uspjehom, premda - su bile teškoće zbog golotinje i bosotinje radnih jedinica. Tehnički otsjek u vezi s ovim radovima također izvršio je svoj zadatak pravovremenim snabdijevanjem komunikacija sa dovoljnim brojem ralica i drugog materijala.

Već sada je postignuto da u radu otsjeka postoji puna koordinacija na terenu i da se složeni zadaci, koji se stavljaju pred KVO mogu na vrijeme i dosta uspješno izvršavati. Povećana je odgovornost u radu i disciplina, naročito kod rukovodećeg kadra u otsjecima. Sa šefovima otsjeka redovno" se održavaju tjedni sastanci i pretresaju se najaktuelnija pitanja za koja treba donesti plan da se što prije zadatak može izvršiti.

3. Rad po referadama

Ekonomski otsjek

U radovima na prikupljanju hrane u prošlom mjesecu u .Posavini, na Turopoljsko-pokupskom području'i Banijskom, otsjek je sa svoje strane dao punu pomoć, tako da su radovi dali dobre rezultate. U cjelini rad otsjeka zadovoljava i drugovi su marljivi i poletni u radu. Rezultati o prikupljanju hrane po područjima jesu slijedeći:

Banijsko područje: 25.056 kg kukuruza, 4.538 kg pšenice, 556 kg ječma, 2.108 kg zobi, 5.795 kg krumpira, 318 kg masti, 756 kom. blaga i 310 kom. svinja. Uglavnom ova hrana prikupljena je rekvizicijom.

Turopoljsko-pokupsko područje: 88.502 kg kukuruza, 14.789 kg pšenice, 749 kg ječma, 230 kg zobi, 7.154 kg graha, 490 kg masti, 490 kom. blaga, 162 kom. konja i 75 kg špeka. Ovo je prikupljeno uglavnom na dobrovoljnoj bazi.

Na Karlovačkom području kao i na Žumberačkom sakupljeno je ukupno sve hrane 22.961 kg, što je upućeno za Gorski Kotar i 43. diviziju. Na ostalim područjima prikupljene količine hrane su dosta neznatne. U kampanji na Bihaćkom području prikupljene su veće količine, ali kako je već napred

navedeno, ta je hrana prikupljena za ZAVNOBIH. Tražiti od ZAVNOBIHA da nam pomogne.[7]

Ishrana operativnih jedinica, garnizona, raznih kurseva i drugih ustanova na teritoriji KVO za sada još teče zadovoljavajuće, također i ishrana -bolnica. Jedino nedostaje variva, što je uglavnom uzrok velika zima, pa se ne može krumpir, kao gla.vni artikl variva, vaditi iz trapova.

Rad po radionicama kojima rukovodi direktno ekonomski otsjek dao je u prošlom mjesecu slijedeće rezultate.

Šusterska radionica izradila je 257 pari cipela, 12 pari čizama, popravila 246 pari cipela i 9 pari čizama.

Šnajderska radionica izradila je 157 ogrtača, 20 pari odijela, 83 kape i 52 kom. ženskog veša.

Sapunara izradila je 312 kg kolomaza, 105 kom, svijeća, 215 kg vazelina, 208 tutkala, 400 kg masti za sapun, a zbog pomanjkanja sode izrađeno je svega .167 kom. sapuna."

Tekstilna radionica izradila je 219. m zavoja, 170 m platna.

Keksara izradila je. 146 kg tarane i 97 kg keksa.

Uljara izradila je 80 kg ulja.

Četkarska radionica izradila je 57 kom. četaka.

Otsjek za mobilizaciju

U ovome otsjeku sada radi svega jedan drug, poručnik Mladen Drakulić, dok šef otsjeka biće kroz kratko vrijeme postavljen. U prošlom mjesecu mobilisano je:

na Banijskom području	227	na Karlovačkom	243
„ I. Kordunaškom	66		
„ Turopoljsko-pokupskom	57		
„ II. Kordunaškom	166		
„ Bihaćkom	103"		
„ Žumberačkom	64		

Svega je mobilisano u prošlom mjesecu . . . . . 926, od čega je Srba 395, Hrvata 446, muslimana 85, od toga' upućeno u operativne jedinice 472, na omladinski kurs 83, na vojno pozadinske dužnosti 270, a ostalo (101) kao nesposobno otpušteno kući.

Kako je već u prošlom izvještaju navedeno, uslovi za mobilizaciju na oslobođenom teritoriju gotovo ne postoje, tek sad se nešto mobiliše u novo oslobođenom dijelu Sisačkog kotara i mobilizacija kreće dobro. Inače ovaj otsjek po pita-

[7] U originalu dopisano mastilom, vjerovatno u Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske.

nju mobilizacije i sređivanju spiskova mobilnih I. i II. poziva zadovoljio je u potpunosti.

Saobraćajni otsjek

Rad ovoga otsjeka u 'cjelosti zadovoljava, rukovodeći drugovi u otsjeku su dobri organizatori, marljivi i inicijativni. Gotovo svaki zadatak koji se stavi pred otsjek bude sa uspjehom izvršen.

Željezničku sekciju sada je vodio drug Malinarić Branko, međutim on je sada podlegao od pjegavca i mjesto njega biće postavljen drug Malović, .šef saobraćajne sekcije u Karlovačkom području. Radovi željezničke sekcije u prošlom mjesecu na izgradnji pruge i pragova su bili zastali iz razloga što su radne jedinice, koje su radile na pruzi, uglavnom bez odjeće i obuće. Nešto se radilo na povezivanju pragova na Banijskom području i na izgradnji šlipera na Turopoljsko-pokupskom području.

Rad PTT sekcije bio je ograničen na manje radova, dok na podizanju novih linija i udaranju stupova uslijed velike zime i snijega nije rađeno. Pošto je rad pošta na svim područjima bio sveden na bivše poštanske pravilnike, osim na Žumberačkom i Karlovačkom području, to je sada upućen sa strane saobraćajnog otsjeka pomoćnik šefa sekcije, da rad pošta i na ova dva područja prevede na isti pravilnik.

Transportna sekcija, kao i uvijek, tako i u prošlom mjesecu, imala je izvršiti veće prevoze žita i ostale brane, kao i raznog drugog materijala, na svim područjima. Najveće teškoće u ovom radu činila je slaba ishrana i iscrpljenost konja koje ima narod, tako da će u idućim mjeseoima pitanje prevoza konjskom spregom biti još veći problem. Unatoč toga svi potrebni prevozi bili su izvršeni. Prevaljeno je 168. 956 km puta, preveženo hrane i ostalog 914.859 kg sa ukupno 8.232 kolska prevoza. Stanice za snabdevanje kamiona gorivom raspolažu sa 44.840 kg drva i 14.600 uglja.

Sekcija za nadzor i održavanje komunikacija u prošlome mjesecu svodila je • uglavnom svoj rad na čišćenje komunikacija od snijega. U tim radövima očišćeno je 293 km ceste, izrađeno 338 mimoilaznica, očišćen 51 inost, 306 propusta, 381 stup, 951 kolobran. Za taj rad je utrošeno 4.587 radnika i 146 stočnih nadnica.

Pod komandom ovog otsjeka nalazi se vozarsld eskadron sa 16 pari konja, koji služi uglavnom za prevoz hrane, a u sastav ovog eskadrona dolaze i eskadroni komandi područja. Pored toga otsjek ima 3 saugas kamiona, koji mu mnogo olakšavaju prevoz hrane i ostalog materijala, a ujedno služe za obučavanje ha saobraćajnom kursu koji vodi ovaj otsjek."

Tehnički otsjek

Rad ovoga otsjeka krenuo je u zadnje vrijeme na bolje. Dosadanji šef industrijske sekoije drug poručnik Dobrijević smijenjen je, jer nije u radu zadovoljavao i na njegovo mjesto postavljen je novi drug, koji se prilično dobro snašao i očekuje se da će rad ove sekcije moći mnogo više dati nego ranije. Ova sekcija rukovodi neposredno sa radionicom br. 4, gdje radi ukupno 79 drugova. U prošlom mjesecu ova radionica izradila je 44 samara; 367 vijaka i matica, 1.750 zvjezdica, 300 kašika, 25 karbitlampi, 25 vezova za skije, 4 osovine, 25 lagera, 95 kom. raznog posuđa, 25 ogrijevnih peći, 25 kolenringa i popravila 3 topa.. Također je popravljeno nekoliko bacača, protuavionski mitraljez, puškomitraljeza, pušaka, šmajsera, pisaćih mašina itd.

U radionici Bešlihac rade 64 druga i u prošlom mjesecu izradila je: 126 peći i šparheta, 25 dijelova za tenk, 400 kašika, 7 lagera za mlin, 1 mašina za užare, 1 kotao za lijevanje, 200 kom. čavala i oko 1.800 raznih drugih predmeta. Popravljeno je 48 šmajsera, 25 karabina, 2 topa; nekoliko pištolja.

Po građevinskoj sekciji postignuti su u prošlom mjesecu ovi rezultati: izgrađena su 2 mosta, 3 zgrade, 1 sušionica za kukuruz, 1 peć za sušenje i kuhanje skija, električna centrala u Cetin Gradu, sazidano 6 peći, formirana je automehanička radionica u Topuskom, otesano je 2.582 kom. željezničkih pragova, dovršena je pilana u selu Brezovici i raznih drugih građevinskih predmeta.

Pod komandom ovoga otsjeka nalazi se radni bataljon lcoji broj* na licu 105 drugova, od kojih je sada 20 prebačeno za pomoć oko transporta žita iz Posavine, uglavnom nestručnih radnika. U prošlom mjesecu bataljon je izgradio 2 zgrade, ukupne površine 85 m^2, popravljeno 2 zgrade, napravljeno 13 kreveta, 51 sanduk i raznog drugog materijala. Osim toga otsjek vodi tehnički kurs, od kojih je jedan završen prošlog mjeseca od 40 slušača i nastavio drugi sa 33 slušača.

Pred otsjek je postavljeno da se tehničke radionice razviju u što više grana i pojačaju sa stručnim radnioima, kako bi kapacitet mogao biti što veći, a kursevi da se dalje nastavljaju, kako bi se što više vlastitim odgojem osposobilo stručnog osoblja za rad u radionicama.

III. *Organizaciono stanje Komandi područja i rad po referadama*

U prošlom mjesecu organizacione promjene na područjima bile su ove:

Banijsko područje: Za komesara Komande mjesta Kostajnica postavljen je drug Vouk .Stanko, dosadanji zamjenik komandanta Petrinjske komande, a na njegovo mjesto postav-, ljen je drug Hrelac Ivan, upravnik pilane Despot, dok je prijašnji komesar Komande mjesta Kostajnica razriješen dužnosti i stavljen na raspolaganje Okružnom NOO-u Banija, budući je po zanimanju geodet.

Bihaćko područje: Razriješen je dužnosti referent ekonomije i stavljen na raspolaganje Ekonomskom otsjeku KVO, a mjesto njega postavljen je drug Delić Dušan. Postavljen je za komandanta Komande mjesta Cazin drug .. . .[8], do sada na dužnosti komandanta bataljona u Unskoj operativnoj grupi, pošto zbog dobivene rane nije mogao više da bude u operativnoj jedinici.

I. *Kordunaško područje:* Smijenjen je referent ekonomije drug Nikola Fićur i postavljen za člana ekonomskog otsjeka KVO. Na njegovo mjesto postavljen je drug Mrkić Dragan, dosadanji pomoćnik referenta ekonomije:

II. *Kordunaško područje:* Na ovom području tokom prošlog mjeseca nije bilo organizacionih promjena.

Pokupsko-turopoljsko područje: Razriješen je dužnosti dosadanji referent naoružanja i upućen u 34. diviziju na raspolaganje. Njegovu dužnost preuzeo je dosadanji komandant Komande mjesta Pisarovina. Razriješen je dužnosti referent tehničke sekcije i na njegovo mjesto" biće postavljen drugi drug. Rasformirana je Komanda mjesta Pokupsko. Komandant te Komande mjesta postavljen je za komandanta Komande mjesta Pisarovina, a komesar postavljen je za- komesara Komande mjesta Orleković. Dosadanji komesar ove komande upućen je u 34. diviziju. Zamjenik komandanta Komande mjesta Pokupsko postavljen je za zamjenika komandanta Komande mjesta Pisarovina, a zamjenik Komande mjesta Pisarovina postavljen je za nastavnika podoficirskog kursa.

Žumberačko područje: Smijenjen je zamjenik komandanta područja i postavljen za komesara Turopoljskog područja. Također je smijenjen zamjenik komandanta Komande mjesta Sošice Ljepović Stevo i "postavljen za komandanta radnog bataljona. Na njegovo mjesto postavljen je drag Kukulj Jure, dosadanji komandir čete bolničke straže.

Na *Karlovačkom području* nije bilo organizacionih promjena tokom prošlog mjeseca.

Rad Komandi područja u, celini kreće se povezano u smjeru zadataka koji su postavljeni pred otsjeke KVO, i po svim sektorima rada moglo bi se reći da su po područjima

[8] Ime je izostavljeno u originalu.

postignuti povoljni rezultati. Po svim linijama, kako u organizacionom tako i u vojno-političkom pogledu, Komande područja stoje danas mnogo bolje nego ranije. Također je postignuto i to, da se kod Komandi područja razvio u dovoljnoj mjeri osjećaj odgovornosti, što se vidi po rješavanju zadataka i problema i po postignutim uspjesima, i uopće po načinu na koji Komande područja shvaćaju i primaju pojedine zadatke koji se pred njih postavljaju. Nije se još dogodio slučaj, da je jedna od Komandi područja primljeni zadatak ostavila neriješen ili da ga je zanemarila. Kod svih Komandi područja ima električno osvjetljenje, a isto tako gotovo i u svim odjeljenjima bolnica. Tehničke i druge radionice formirane su po svim područjima i od strane komandi poklanja im se mnogo pažnje i one se stalno povećavaju i pojačavaju svoj kapacitet.

IV. *Organizaciono stanje i djelatnost partizanskih straža*

U vojničkom pogledu čete partizanske straže prilično dobro stoje. Mnoge od njih već su danas dorasle da ih se komotno može uvesti u novo oslobođene gradove. U tome još najslabije stoje neke Komande mjesta Turopoljsko-pokupskog područja. Inače straže Žumberačltog, Karlovačkog područja neprekidno su na terenu i često puta dolaze u sukob sa neprijateljem. Isto tako na Bihaćkom području straža Komande mjesta Bužim uspješno je odbila jedan trup, nanesavši neprijatelju gubitke od nekoliko mrtvih i ranjenih, što je podiglo i ugled ove komande u očima naroda, pošto je ranije već jednom ova komanda bila razbijena i protjerana od jednog trupa koji ju je napao. U prošlom mjesecu također su straže imale uspjeha i u čišćenju dezertera. Tako je na Banijskom području uhvaćeno *174,* I. Kordunaškom 75, II. Kordunaškom *76,* na Bihaćkom *152,* Turopoljsko-pokupskom *101,* Žumberačkom *163,* dok Karlovačko nije u svom izvještaju navelo broj uhvaćenih dezertera. Svi pohvatani dezerteri upućeni su u jedinicu. Također je pohvatano dosta švercera i drugih sumnjivih lica.

Brojno stanje Komandi područja:

Banijslco područje ima brojno stanje po spisku *1.850,* od čega otpada na 7 četa partizanske straže 530. Ostalo u radnim jedinicama, radionicama, a najviše je zaposleno oko pomaganja u transportu hrane po ekonomskoj grani.

I. Kordunaško područje ima brojno stanje *1.290,* od čega otpada na 6 četa partizanske straže 332.

II. Kordunaško-područje ima brojno stanje 1.093, od čega otpada na 6 četa partizanske straže 311.

Bihaćko područje ima brojno stanje 970 od, Čega otpada na 6 četa partizanske straže 310.

Pokupsko-turopoljsko područje ima brojno stanje 959, od čega otpada na 5 četa partizanske straže 314.

Žiimberačko područje ima brojno stanje 811, od čega otpada na 6 četa partizanske straže 322.

Karlovačko područje ima brojno stanje 644, od čega otpada na 6 četa partizanske straže 180."

V. *Razno*

Sve straže i radne jedinice po područjima vrlo su slabo obučene, što otežava njihov rad na terenu. Također nekim će se Komandama područja trebati dati pomoč u oružju i municiji.

VI. *Problemi i zadaci*

Glavni zadaci ove Oblasti jesu stvaranje novih zaliha hrane, mobilizacija novog ljudstva i čišćenje dezertera, a jedan od glavnih zadataka Komandi područja je davanje pomoći i zalaganje za što efikasnije sprečavanje epidemije pjegavca, koji se već sada pojavio na svim područjima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik S.O.

Zamj. Komandanta ppukovnik S.[10] **Bjelajac**

M. P.

"Na uvid

Načelnicima Elc., Sao.br. i Tehn. odjeljenja GŠH[12] .

[a] Opširnije o brojnom stanju, naoružanju, socijalnom i nacionalnom sastavu ljudstva u komandama područja, ustanovama i radionicama Vojne oblasti 4. korpusa NOVJ vidi dok. br. 50.

[10] Štanko

[11] Dopisano olovkom.

[12] Načelnici navedenih odjeljenja Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske bili su tada: Ekonomskog odjeljenja Dragutin Čokalica, Tehničkog odjeljenja inž. Bogumil Čop, Saobraćajnog odjeljenja Đorđe Pauča.

BR. 14

IZVJEŠTAJ ŠTABA 11. KORPUSA OD 10. FEBRUARA 1945. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O OPERATIVNOJ SITUACIJI I OPŠTEM STANJU U JEDINICAMA[1]

Koncept[2]

ŠTAB
XI. KORPUSA N.O.V.
—JUGOSLAVIJE—
Op. br. 51, 10.11.1945.

Opći vojno-organiza-
cioni izvještaj za
mjesec januar 1945.

GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE

OPERATIVNA SITUACIJA:

Na teritoriji ovog Korpusa u toku mjeseca januara bile su slijedeće promjene: njemačka 237. planinska divizija, koja se nalazila na sektoru Hrvatske Istre, rokirala se prema Trstu i dalje prema Slovenskom Primorju, a dijelom prešla je granicu Austrije.

Tri četnička korpusa popa Đuića: 501, 502. i 509 koji su se povlačili iz Dalmacije[3] preko Like i Hrv. Primorja dislocirali su se na području Istre.

188. lovačka njemačka divizija još se uvijek sa svoja tri puka: 137, 139 i 128. artiljerijskim nalazi na sektoru Trst — Kopar — Tržič, Trst — Umag; 136. puk prema nekim podacima krenuo je u pravcu Piave, dok se 138. puk sa svoja tri bataljona nalazi na sektoru Rijeka — Matulje — Rijeka — Urdnj — Kraljevica.

- Na području Istre neprijatelj u toku mjeseca januara o.g. nije preduzimao ofanzive većeg stila, već je manjim grupama bio vrlo aktivan, te vršio čišćenje terena u cilju uništavanja pozadinskih ustanova i kočenja mobilizacije za NOV.

U Primorju u toku mjeseca nije bilo značajnih promjena. Neprijatelj je bio prilično aktivan, .te je preduzimao ma-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 39—2, k. .573.

[2] Dopisano mastilom.

[3] O povlačenju četnika iz Dalmacije vidi dok. br. 33; kuj. 36, dok. br. 27, 72, 75 i 102.

njim odjeljenjima češće prepade, postavljao'zasjede, u čemu je prilično uspijevao.[4]

U Gorskom Kotaru na sektoru Ogulin — Brinje, neprijatelj je bio manje aktivan uslijed vremenskih nepogoda, te nije dolazilo do naročitog sukobljavanja sa našim jedinicama. U cilju rasterećivanja komunikacije Žuta Lokva — Brinje — Ogulin, neprijatelj je prebacio I. Udarnu bojnu 13. hrvatske divizije (ranije 33. ustaške bojne) sa. sektora Gospić na sektor Ogulin u cilju angažovanja[5] snaga naše 43. divizije za pomenuti .sektor, kako bi komunikacija Brinje — Ogulin bila rasterećena i osposobljena za nesmetan saobraćaj.

U Lici tokom ovog mjeseca nije bilo značajnih promjena. Držanje neprijatelja bilo je defanzivno nä svima odsjecima, osim što je sa manjim skijaškim jedinicama vršio ispade u pravcu našeg položaja u cilju izviđanja, prikupljanja podataka o našim snagama i njihovom rasporedu.®

Naše jedinice u toku mjeseca januara nisu preduzimale ofanzivne akcije uslijed velikog snijega, te se rad sveo na patrolna izviđanja, .prikupljanje podataka o neprijatelju i na vojno-političku nastavu.

II. ORGANIZACIJA ŠTABOVA I JEDINICA SA NJIHOVOM OCJENOM.

Korpus se sastoji iz: štaba, jedinica pri štabu, art. diviziona korpusa, 13, 35. i 43. divizije.

Štab korpusa je kompletan. Od posljednjeg izvještaja[7] nije bilo nikakovih promjena.

ODSJECI:

Operativni odsjek: mjesto šefa operativnog odsjeka je još upiažnjeno. U operativnom odsjeku sada se nalazi kapetan Todorić Simo od ranije i kapetan Hodanić Vjekoslav, koji se vratio iz bolnice i sada vrši dužnost šefa oper. odsjeka. Poručnik Sava Tomić koji je bio na službi u operativnom odsjeku postavljen je za šefa kancelarije štaba korpusa. Rad u odsjeku do sada bio je vrlo slabo razvijen, uslijed nedostatka kadra.

[J] Opširnije o-tome vidi Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 119/10: depeše Štaba 11. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske u januaru 1945.

[5] Smisao je: vezivanje.

[0] O aktivnosti neprijateljevih jedinica u Lici u januaru 1945. vidi knj. 37, dok. br. 10, 116. 121 i 128; Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 119/10; reg. br. 39—2, k. 915: operacijski dnevnik 13. NOU divizije.

[7] Redakcija nije pronašla taj izvještaj.

Za referenta inžinjerije postavljen je novo došli drug Devetak Josip (bivši jugoslov. inžinjerski kapetan) koji je dodijeljen od Glavnog Štaba. Pored referenta inžinjerije u odsjeku nalazi se potporučnik Trope Srećko, bivši komandant inžinjerijskog bataljona 13. Ud. divizije, koji se do sada nalazio na bolovanju. Za davanje ocjene o radu referenta inžinjerije bilo bi prerano, jer je novodošli i tek se uvodi u posao.

Za referenta nastave određen je drug Crnković Andrija, koji je ranije vršio dužnost šefa Nastavnog centra ovog Korpusa. Za šefa Nastavnog centra postavljen je drug Hamović Milorad — ranije nastavnik izviđačkog kursa pri Nastavnom centru Korpusa. Mjesto politkomesara još je upražnjeno.

Za nastavnike pri kursu Nastavnog centra postavljeni sü slijedeći drugovi: - Pavičić Luka — oficirski kurs, povučen iz Nastavnog centra 35. ud. divizije; Tomac Josip —- nastavnik iz fiskulture kod svih kurseva, do sada borac 35. ud. divizije; Brnčić Ivan, intendantski kurs, ranije na službi u intendanturi XI. Korpusa; Mikulić Joso, potporučnik, nastavnik u minobacačkom kursu, ranije u'Nastavnom centru 35. ud. divizije; Kurtini Ivan, referent fiskulture u XI. Korpusu, ujedno je vršio dužnost nastavnika kursa; Starčević Vilim, potporučnik, Semenčić Mate i Rakić Rudolf, nastavnici pri kursu za-vezu povučeni iz Odsjeka za vezu XI. Korpusa.

Referent nastave drug Crnković novo je postavljeni. Marljiv je i pokazuje volju za rad. Rezultati dosadašnjih kurseva pri Nastavnom centru ovog Korpusa zadovoljavaju.

Vojno-Obavještajni odsjek: Za šefa odsjeka čije je mjesto bilo upražnjeno postavljen je kapetan Kovačić Jože, ranije na službi u ob. odsjeku **IV.** Korpusa. Poručnik Jakešević Franjo povučen je sa dužnosti ob. oficira 43. divizije, a kapetan Mile Pokrajac postavljen je za šefa Obavještajnog punkta Gospić.

Rad u odsjeku kao i na terenu postepeno se popravlja: Velik se nedostatak još uvijek pojavljuje u nestručnom kadru i ljudstvu kao i sredstvima za vezu.

Šef odsjeka je u svom kratkom radu do sada pokazao volju i organizatorsku sposobnost.

Odsjek **za vezu:** O.vaj odsjek uglavnom je popmijen starješinskim kadrom. Za referenta veze artiljerije postavljen je potpomčnik Vojvodić Danilo, bivši komandir čete za vezu pri Štabu ovog Korpusa. Veza u Korpusu još uvijek ne zadovoljava uslijed manjkavosti materijala i nedovoljnog stručnog osoblja. Šef odsjeka kapetan Rajčević Janko prilično se angažirao po svom sektoru rada, ali nema dovoljno širine u svom radu i organizatorske sposobnosti. Na dosadanje nedostatke uka-

zano mu je i u radu data puna potpora ovog Štaba. Radio-veza svakim danom daje bolje rezultate.

Šifrantski odsjek: U ovom odsjeku nije bilo značajnih promjena. Predstoji reorganizacija odsjeka prema formaciji. Rad odsjeka zadovoljava.

Personalni odsjek: Nije bilo naročitih promjena. Na službu u ovaj odsjek povučen je bivši komesar čete 35. ud. divizije poručnik Božanič Nikola — invalid. Šef odsjeka Gašparović Drago dobro se snalazi u poslu tako da posao u odsjeku prilično se razvija. Osjeća se da odsjek u radu sve više se osamostaljuje.

Artiljerijski odsjek: Ovaj odsjek je novoformirani i u razvitku. Za šefa odsjeka dodeljen je major Adamik Rudolf. Pored šefa odsjeka na službu je dodeljen potporučnik Milovan Dupor, do sada oficir pri štabu art. diviziona 13. ud. divizije. Kapetan Bujan Filip do sada na dužnosti u ovom odsjeku, postavljen je za šefa art. odsjeka 13. ud. divizije.

Rad u odsjeku se prilično dobro odvija i ako ima objektivnih poteškoća dosta. Šef odsjeka je marljiv, dobar organizator, ali još nije uspio da upozna prilike i saobrazi svoj rad njima, našto mu je ukazana pažnja. Na svojoj dužnosti do sada zadovoljava.

Intendantura: U toku mjeseca bile su slijedeće promjene: za pomoćnika načelnika postavljen je kapetan Branko Loušin, do sada nastavnik na nižem intendantskom kursu. U profijant intendanture došao je potporučnik Milan Marčetić iz VIII. Korpusa. Formirana je pri intendanturi radna četa od 45 drugova. Drug Brnčić na službi u intendanturi određen je za nastavnika nižeg intendantskog kursa pri Nastavnom centru Korpusa.

Rad u intendanturi u ovom mjesecu nije u. potpunosti zadovoljio. Iako su bile velike teškoće za dotur hrane zbog snijega, nisu se iskoristile sve mogućnosti koje su bile i jedinice su gladovale više dana.

Sanitetsko odjeljenje: U toku ovog mjeseca nije bilo značajnijih promjena. Formirana je korpusna kirurška ekipa kojoj je upravnik kirurg dr. Fink. Rad sanit. odjeljenja prilično je oživio, a naročito u organizaciji sprečavanja protiv pjegavog tifusa.

Veterinarski odsjek: Ovaj odsjek je u razvitku. Za šefa odsjeka postavljen je drug Širk Anton, do sada referent veterine ovog Korpusa. U ovom odsjeku kao i po jedinicama osjeća se veliko pomanjkanje stručnog osoblja tako da po divizijama dužnost veterinara vrše "marveni bolničari. U ovom mje-

secu otvorena je lcorpusna max-vena bolnica, koju vodi dipl. veterinar dr. Veljko Šmalc, do sada na dužnosti ref. veterine 13. ud. divizije.

Odsjek za **naoružanje:** Šef odsjeka kapetan Mihovilović Milanko premješten je u 35. ud. diviziju za šefa *art.* odsjeka. Za v.d. šefa odsjeka postavljen je prijašnji član potporučnik Maravić Ilija, koji se sa voljom i elanom unio u posao.

Vojni sud: U mjesecu januaru nije bilo nikakvih promjena.

Jedinice pri štabu: Prateća četa je kompletna i zadovoljava u svom radu. Značajnijih promjena nije bilo,.

Četa za vezu: komandir čete za vezu potporučnik Vojvodić Danilo'povučen je u odsjek za vezu, a za komandira ove čete postavljen je vodnik iste čete Zlatković Ivan. Četa je kompletna i u vršenju svoje dužnosti zadovoljava.

Auto-četa: U toku ovog mjeseca nije bilo nikakvih promjena.

Artiljerijski divizion: Dosadanji v.d. komandanta XI. korpusa poručnik Žurčin Živan postavljen je za komandanta art. diviziona 43. divizije. Za v.d. komandanta diviziona postavljen je drug Joco Njegomir, do sada na službi u art. odsjeku Korpusa. Komesar diviziona je drug major Maras Jure, a pomoćnik komesara drug Sekardi Albert, ranije komesar baterije art. diviziona 13. ud. divizije. Divizion još nije kompletan, ali može zadavoljiti.

13. Udarna divizija: U toku mjeseca nije bilo nikakvih promjena. Mjesto operativnog oficira i ađutanta stoji upražnjeno. Rad u Štabu se odvija pravilno i nije bilo većih promjena.

I. brigada: Štab brigade je kompletan. Komesar Stipančić Ivan koji se nalazio kao rukovodioc part. kursa, vratio se na svoj raniji položaj. Načelnik štaba kapetan Platiša. Nikola vratio se sa višeg vojnog kursa pri GŠH i primio svoju raniju dužnost. Drugih promjena nije bilo.

II. brigada: Štab brigade je kompletan. Promjene u toku mjeseca bile su slijedeće: načelnik štaba drug Frank Ivan upućen je na viši pješadijski kurs, ama njegovo mjesto postavljen je kapetan Emil Antić, ranije u Grupi odreda.[8] Obavještajni] oficir ove brigade Ivanišević Rudolf povučen je na dužnost u Štab divizije, a na njegovo mjesto postavljen je drug Dobrić Josip. Štab brigade ü ovom sastavu može zadovoljiti.

[8] Riječ je. o Grupi primorsko-goranskiih NOP odreda.

III. brigada: Štab brigade je kompletan. Dosadänji komandant kapetan Kombol Stanko premješten je u I. hrvatsku diviziju KNOJ-;[0] a na njegovo mjesto postavljen je raniji komandant Grupe odreda kapetan Lončar Bogdan. Pomoćnik politkomesara drug Dovečar Fric postavljen je za rukovodioca politodjela 13. ud. divizije, a na njegovo mjesto postavljen je drug Trbović, ranije na dužnosti komesara I. odreda 13; ud. divizije. Za zamjenika komandanta brigade postavljen je kapetan Potrebić Danilo, ranije na službi u VIII. Korpusu.

Štab u ovakvom sastavu je dobar i moći će da zadovolji. Komandant brigade kapetan Lončar slabog je teornog znanja, ali u rukovođenju energičan je i prodoran.

Pionirski bataljon: Na upražnjeno mjesto komandanta bataljona postavljen je poručnik Frbežar Josip, bivši komandant bataljona III. brigade. Za v.d. komesara, postavljen je drug Čohar Milan.

Artiljerijski divizion: koji je ranije postojao rasformiran je tako, da su dvije trećine ljudstva i stoke ušle u sastav korpusnog diviziona, a jedna trećina ostala je u Gorskom Kotaru i ušla u sastav art. diviziona 43. divizije. Formiran je novi art. divizion te se vrši popuna'ljudstvom i materijalom.

Za komandanta diviziona postavljen je potporučnik To-Ijagić Bogdan, ranije komandir baterije u 35. diviziji. Za komesara postavljen je drug Mićo Domjan, a za pomoćnika komesara drug Baričević Mato.

Dopunski bataljon: je u formiranju i ima svega jednu četu.

35. Udarna divizija: U Štabu divizije tokom ovog mjeseca nastale su slijedeće promjene: načelnik štaba kapetan Milan Počuča otišao je na viši oficirski kurs, a njegovu dužnost primio je major Trbović Gojko. Za v.d. oper. oficira postavljen je Dronjalc Milojko, do tada načelnik štaba II. brigade iste divizije. Dužnost ob. oficira primio je drug Javornik Ivo, ranije ob. oficir I. brigade iste divizije. Ob. oficir ove divizije Zec Radovan premješten je i postavljen na dužnost načelnika štaba II. brigade. Štab je uglavnom popunjen i može izvršavati postavljene zadatke.

I. udarna brigada: Štab brigade je potpun, sem što nedostaje ob. oficir. Dosadanji ob. oficir drug Javornik Ivo postavljen je za ob. oficira štaba divizije. Ovaj štab ne snalazi se u potpunosti/ Slabost se osjeća kod komandanta brigade kapetana Gostovića Branka, koji nema dovoljno širine i snalažljivosti u komandovanju. Od Štaba divizije mu je ukazana pomoć, te ima izgleda da će zadovoljiti.

" Riječ je o Korpusu narodne odbrane Jugoslavije.

II. brigada: Štab brigade je popunjen i kao takav zadovoljava. Od zadnjeg izvještaja nastale su slijedeće promjene: načelnik štaba brigade poručnik Dronjak Milojko povučen je na dužnost oper. oficira iste divizije, a na njegovo mjesto postavljen je drug Zec Radovan, bivši vojnoobavještajni oficir divizije.

III. *brigada:* U toku mjeseca nastupile, su slijedeće promjene: komesar brigade drug Bašić Rudi stavljen je na raspoloženje Štabu XI. Korpusa. Dužnost komesara primio je drug Rapajić Milan. Ovom izmjenom komesara i pruženom pomoći Štaba divizije moći će zadovoljiti.

Artiljerijski divizion: formiran je, ali raspolaže samo sa najpotrebnijim kadrom i materijalom, tako da još uvijek ostaje otvoreno pitanje komandnog kadra i stručnog osoblja. Vrši se popuna materijalom. Za v.d. komandanta diviziona postavljen je poručnik Zorić D. Lazo, za komesara Vujnović D. Jovo, kapetan, a za pomoćnika komesara drug Lukić K. Vojo.

Dopunski bataljonr je "formiran i izvodi se nastava-po predviđenom planu. Daljnji rad i funkcija ove jedinice ovisit će o uspješnoj mobilizaciji.

43. divizija: U toku mjeseca u ovom štabu bile su slijedeće promjene. Operativni oficir kapetan Mrvoš Rade, koji je privremeno vršio dužnost komandanta I. brigade primio je ponovno dužnost oper. oficira "divizije. Vojno-obavještajni oficir poručnik Jakešević Franjo upućen je u Štab korpusa, a na njegovo mjesto postavljen je poručnik Drinković Marko. Za referenta veterine postavljen je drug Sadiković dr Asaf. Za šefa art. odsjeka ove divizije postavljen je kapetan Bursać Đuro. **U** Odsjeku za vojne vlasti nije bilo nikakvih promjena.

I. brigada: Za v.d. komandanta postavljen je kapetan Vukićević Pero, a za pomoć, politkomesara drug Blažić Vlado, ranije na istoj dužnosti u II. brigadi iste divizije. Zä v.d. načelnika štaba postavljen je privremeno poručnik Kadar Josip, ranije komandir punkta Ogulin. Članovi štaba brigade sem komesara, svi su novopostavljeni te se ne može dati konačna ocjena, ali ima izgleda da će uz svesrdnu pomoć štaba divizije zadovoljiti.

II. brigada: Pomoćnik komesara drug Vlado Blažić premješten je na istu dužnost u 1. brigadu, a na njegovo mjesto postavljen je.drug Mišljenović Milivoj. Za v.d. načelnika štaba brigade postavljen je poručnik Jajić Ighjatije. Za obavještajnog oficira poručnik Mladenić Ivan. Oper. oficir kapetan Klobas Ivan upućen je na kurs te je njegovo mjesto ostalo upražnjeno. Uz pomoć štaba divizije, štab brigade razvit će se i može se očekivati da će zadovoljiti.

III. brigada: U štabu ove brigade nastupile su slijedeće promjene. Komandant brigade kapetan Ivošević Miloš upućen je u štab korpusa na raspoloženje. Za v.d. komandanta postavljen je kapetan Jolca Nikola. Za ob. oficira postavljen je poručnik Tepšić Aćim. Politkomesar drug Deželin Jože poletan je i dobro se snalazi. Uz pomoć štaba divizije dat će se mogućnosti za razvijanje ostalih članova štaba.

Artiljerijski divizion: Za komandanta art. diviziona postavljen je poručnik Curčin Živan, a za politkomesara kapetan Matić Vlado. Za pomoć, politkomesara postavljen je drug Marčelja Josip, ranije pomoć, politkomesara bataljona. Divizion je formiran ali još nedostaje komandnog 'kadra i stručnog osoblja.

S obzirom da je to novo postavljeni štab, ne može se dati pravilna ocjena.

Grupa istarskih odreda: U toku mjeseca nije bilo značajnih promjena. Bataljona su podijeljeni na manje čete zbog lakšeg djelovanja i situacije u Istri.

Dopunski bataljon je u razvitku. Za komandanta bataljona postavljen je potporučnik Ličina Savo, za komesara drug Buneta I. Branko, a za ađutanta drug Ružić F. Branko.

Brojno stanje i naoružanje: dostavlja se u prilogu.[10]

Socijalni i nacionalni sastav: dostavlja se u prilogu.[11]

Nastava u jedinicama, školama i kursevima: Nastava po jedinicama izvodi se po nastavnom planu, koji je ovaj Štab dostavio divizijama. Po jedinicama bio je predviđen najviše praktičan rad, ali uslijed vremenskih nepogoda u ovom mjesecu moralo se odstupiti od plana, te se rad sveo na teornu nastavu.

Naročita pažnja je posvećena nižem starješinskom kadru u kojem cilju postoje razni kursevi, radi poprimanja vojničke, stručne i opće naobrazbe, a kod divizija osnovani su dopunski bataljona kroz koje ima da prođu novomobilisani drugovi, kao i zarobljeni i k nama prebjegli vojnici, kako bi dobili osnov vojnog-političkog znanja.

Slušaoci postojećih kurseva do sada su pokazali dobre rezultate.

. Pri Štabu korpusa održavaju se slijedeći kursevi: ofic.-[irski] kurs, izviđački, niži intendantski, minobacački, fiskulturni, kurs za vezu, šifrantski i niži tehnički kurs.[12]

[10] i [11] Redakcija nije pronašla te priloge. O brojnom stanju, naoružanju, socijalnom i nacionalnom sastavu jedinica 11. korpusa NOVJ u januaru 1945. vidi knj. 37, dok. br. 118 i 119.

[12] Detaljnije o kursevima koji su održavani u jedinicama vidi dok. br. 65.

Specijalne jedinice:

Izvđačke jedinice: Rad ovih jedinica svodio se uglavnom na manja izviđanja uslijed vremenskih nepogoda. VeHki je nedostatak ovih jedinica što misu osposobljene za pokret na skijama kao i sam nedostatak skija i ostale opreme. Ujedno, ove jedinice do sada nisu pravilno korišćene te im nisu davani odgovarajući zadaci. Na ovo je ukazano svim štabovima od strane Štaba korpusa.

Artiljerijske jedinice: U svim divizijama formiran je po jedan divizion. Vrši se popuna komandnim kadrom, ljudstvom kao i materijalom. Ovaj Štab nastoji svim silama da se ove jedinice u što kraćem periodu osposobe za eventualne zadatke.

Intendantura: ovog korpusa popunjena je sa starješinskim kadrom kao štabovi divizija i brigada, te se svaki dan osjeća sve agilniji rad intendanata, čemu je mnogo doprinijelo održavanje intendantskih kurseva, gdje je drugovima koji su bili zaduženi po ovoj grani ukazata svestrana pomoć i dato impotrebno uputstvo.

Sanitet: U toku ovog mjeseca sanitetska služba je zadovoljila.[13]

Vojno-obavještajna služba iako teži da zadovolji po svom sektoru, nije polučila željenih rezultata. Nedostatak stručnog kadra i ljudstva kao i udaljenost pojedinih sektora od svojih centara u dostavljanju raznih izvještaja zakašnjava. Nedostatak sredstava za javljanje (radio-stanica) u velikom onemogućuju brzi rad po ovoj službi.

Moral, borbenost, ishrana, oprema, zdravstveno stanje ***jediniGa,*** *razni problemi koji se postavljaju:*

Moral, borbenost i udarna moć kod naših jedinica na dostojnoj su visini, što se naročito osjeća kod jedinica 13. i 35. divizije. Kod jedinica 43. divizije borbenost se svaki dan sve više izdiže, na što ima naročito utjecaj stručna sposobnost i borbeno držanje starješinskog kadra.

Ishrana jedinica u toku mjeseca bila je vrlo slaba, tako da je uslijed pomanjkanja hrane kondicija boraca znatno opala, te je dolazilo do slučajeva da su vojnici oboljevali od slabosti pa čak i padali u nesvijest.

Oprema i obuća boraca po divizijama prilična je, sem što još nedostaje priličan.broj šinjela, donjeg veša i čarapa.

[13] O stanju i radu sanitetske službe u jedinicama 11. korpusa NOVJ vidi Arhiv VII, reg. br. 5—1, k. 575: izvještaj Sanitetskog odjeljenja upućen Štabu 11. korpusa NOVJ 10. februara 1945.

Zdravstveno stanje jedinica našeg Korpusa osrednje je. Pojavilo se nekoliko slučajeva pjegavog tifusa, a što je uzrok slabe stambene prilike, nemanje rezervnog veša i miješanje vojske sa pučanstvom. Preduzete sli najstrože mjere od strane Saniteta, te se sprečilo daljnje širenje ove epidemije. Bilo je priličan broj slučajeva gripe bez naročitih posljedica.

Problem se još uvijek pojavljuje u pomanjkanju kadrova u jedinicama 43. divizije iako je od strane Glavnog Štaba Hrvatske u tome pružena pomoć.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — pukovnik: **Šime Baien**

Komandant — generalmajor: **M. Šakić**

M. P.

BR. 21

IZVJEŠTAJ SANITETSKOG ODJELJENJA ŠTABA 11. KORPUSA NOVJ OD 10. FEBRUARA 1945. O ORGANIZACIJI I RADU SANITETSKIH USTANOVA I O ZDRAVSTVENOM STANJU U JEDINICAMA[1]

ŠTAB XI. KORPUSA NOVJ
SANITETSKO ODJELJENJE
Broj 273.
Dne 10. II. 1945. god.

ŠTABU XI. KORPUSA

A) *Organizaciono stanje.*

U mjesecu januaru nastupile su slijedeće promjene u organizaciji saniteta XI. Korpusa:

1. Iz naših bolnica u Italiji vratili su se major dr. Milan Premru i kapetan doktor Dinko Kozulić. Obojica su raspoređeni na dužnost Oblasnoj vojnoj bolnici — na kirurška odjeljenja.

2. Poručnik doktor Lenzi Luiđi, dermatovenerolog Oblasne vojne bolnice, pušten je u svoju domovinu na jednomjesečni dopust.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 5—1/18, k. 575.

3. Student medicine Rossi, zaposlen u oporavilištu prihvatne bolnice 13.. Divizije, također Italijan, na traženje vraćen je u domovinu.

4. Poručnik doktor Senegagliezi vraćen je iz Žumberačke bolnice gdje je bio ostavljen sa našim zaraznim bolesnicima prilikom prebacivanja Korpusa iz Goranskog na Lički sektor[2] i momentalno raspoređen na zarazno odjeljenje XI/2.

5. Zubar drug Lekić, koji nam je stavljen na raspoloženje sa strane Sanitetskog odjeljenja IV. Korpusa raspoređen je [u] Oblasnu vojnu bolnicu, gde vodi zubnu ambulantu.

6. Zubar 35. divizije, drug Montiljo Marušić radi bolesti (akutna upala vena) upućen je u Oblasnu vojnu bolnicu na liječenje.

7. Apotekarski pomoćnik drug Frančić radi nedisciplinovanosti prebačen je iz Centralne apoteke XI. Korpusa u operativnu jedinicu u istom svojstvu — III. brigade 13. divizije.

B) Higijensko stanje i opće zdravstveno stanje boraca.

1, Stanovanje.

Smještaj jedinica XI. korpusa u toku mjeseca januara ostao je nepromijenjen, sa svim svojim nedostacima, osim jedinica 43. divizije čije su smještajne prilike vrlo 'dobre. U Lici se i nadalje smještava po bajtama, drvenjarama i trošnim kućicama. Primorani smo da se stalno miješamo sa civilnim pučanstvom, što je razlog pojave pjegavca među nekim, našim jedinicama (Tmovac, Srkašić[3] itd.).

2. Ishrana.

Nije zadovoljila — kako u pogledu količina tako i u pogledu kakvoće. Uslijed velikih vremenskih nepogoda, bio je kroz više tjedana sav saobraćaj ugrožen, pa je doturivanje hrane bilo nedostatno i skopčano sa velikim objektivnim poteškoćama.[4] Jedinice su dobivale samo dva obroka kašice, a nekad i jedan. Često je ista bila neslana i nemasna. Uslijed toga je i fizička kondicija boraca pala, a sljedstveno tome i otporna snaga prema bolestima. Kalorična vrijednost kretala se između 1200—2000 kalorija. Da bi poboljšali ukusnost ishrane i kod naših operativnih jedinica, uveli smo u 13. dir viziji i kratki kuharski tečaj. Kada uslijedi redovitije i obilni-

[2] Štab 11. korpusa NOVJ zajedno sa 13. divizijom prešao je iz Gorskog kotara u Liku u prvoj polovini novembra 1944 (opširnije o tome •vidi knj. 34, dok. br. 110; knj. 35, dok. br. 2,'58 i 97).

[3] U rejonu Trnovća nalazili su se tada dijelovi 35. NOU divizije, a u Frkašiou dijelovi 1. brigade 13. NOU divizije (vidi dok. br. 67 i 77).

[4] O radu jedinica 8. i 11. korpusa NOVJ na raščišćavanju snijega na komunikaciji Gračac — Obrovac — vidi knj.- 37, dok. br. 121.

je sledovanje vidjet ćemo koliko smo u tom pogledu uspjeli. I 43. divizija bori se također sa teškoćama ishrane. U velikoj oskudici mesa a donekle i masti. Bolesti u direktnoj vezi sa ishranom nije bilo.

3. Voda. Odgovara svim higijenskim zahtjevima.

4. Odjeća i obuća.

Odjeća i obuća zadovoljava. Ima još u svakoj jedinici po nekoliko drugova nedovoljno obučenih i obuvenih — specijalno novomobilisani, ali ti nedostaci stalno se uklanjaju novim pošiljkama robe. Rublje još uvijek nedostaje u velikoj mjeri, kao i čarape i rukavice. Da bi sačuvali obuću, a' time i noge naših drugova od smrzavanja, potrebno bi bilo riješiti problem maziva za iste.

5. Lična higijena.

Tokom mjeseca naše jedinice uglavnom su se odmarale, i to smo iskoristili u sprovođenju svih mjera lične i opće higijene. Stalno se pere, po mogućnosti i kupa. Sve su jedinice, naredbom štaba Korpusa podvrgnute obaveznom šišanju, brijanju stidnih i pazušnih dlaka, pranju i raskuživanju. Uslijed tih mjera ušljivost je znatno pala. Istim mjerama podvrgnuti su i civili u selima u kojima zajednički borave sa vojnicima. Seoski zdravstveni odbori, koji su u toku ove kampanje protiv pjegavca u svim srezövima postavljeni, još se nisu pokazali dovoljno efikasni, zato i svu higijensku službu preuzeo je na sebe vojni sanitet.

C) *Kretanje zaraznih bolesti i borba protiv njih.*

U toku mjeseca januara imali smo u svemu 33 slučaja pjegavca i to: 13. divizija 4 slučaja, 35. divizija 18 slučajeva, prištapske jedinice Korpusa 3 slučaja (artiljerijski divizion 1, prateća četa 1 i vojni sud 1), auto četa GŠH 1,1. Ličko područje, 1, II. Ličko područje 4, Okružni NOO za Liku 1 i zarobljenički logor u Gračacu 1. Najveći broj slučajeva pada na 35. diviziju, i to prvenstveno na I. brigadu. Kod iste bilo je u četi za vezu 8 slučajeva, u 2. bataljonu iste brigade 2 slučaja, u 3. bataljonu 1 slučaj i 3 slučaja u 4. bataljonu. Sanitet brigade 1 slučaj i štab divizije 2 slučaja. Epidemiološkom anketom utvrđena su 3 izvora zaraze:

1. Prvi izvor bila je četa za vezu, gdje je zarazu donio drug Hrnja:k Dane, koji je početkom januara bio na odsustvu u Krbavici, odakle je posjećivao neke svoje rođake u Čanku, među kojima su neki po njegovom pričanju preležali neku jaku influencu. U tom dobu, po našim obavještenjima bilo je sigurnih pjegavaca među civilnim pučanstvom u Čanku.

2. Drugi izvor predstavlja prihvatnu bolnicu 35. divizije u Srednjoj Gori. Tu se nalazio drug Horvatin, koji se zbog visoke temperature nalazio nekoliko dana u odjeljenju za pösmatranje iste bolesti. Vatra je pala-nakon tri dana i drug je vraćen u jedinicu. (Bez sumnje da se zarazio u odjeljenju za posmatranje, jer je bolest nakon 10-tak dana izbila.)

3. Treći izvor bila je jedna drugarica, higijeničarka u I. brigadi — Petrović Ljubica, koja se je vjerojatno inficirala negdje oko Korenice, kada je kao konačarka sprovađala higijensko preventivne mjere u bajtama u kojima je neprijatelj boravio.

U 13. diviziji među oboljelim drugovima nalaze se izviđači, koji su se sigurno zarazili na »ničijoj zemlji«, gdje neke bajte koriste i naši i neprijateljski vojnici za kratko boravljenje prilikom svojih patroliranja. Od ostalih slučajeva u Komandama područja i drugih ustanova radi se većinom o kuririma, terenskim radnicima i šoferima — drugim riječima o ljudima koji su uslijed svoga zvanja i zaposlenja primorani na česte pokrete i boravke po raznim sektorima. Samo oboljenje ima za sada prilično lagani tok. Nakon 10—14 dana veće ili manje temperature, sa velikim brojem slučajeva bez osipa, nastupa kritični pad temperature i usporeni oporavak. Od 33 slučaja imali smo samo 1 smrtni, dakle mortalitet oko 3%. Do sada nismo zabilježili niti jednu komplikaciju.

~ Među civilnim pučanstvom pjegavac je poprimio na sektoru Gračaca (Zrmanja — Otrić) kao i na sektoru Gospića epidemični karakter. Epidemija na gračačkom sektoru nastala je još početkom novembra, a u gospićkom kotaru koncem decembra. Glavni izvor zaraze bile su četničke i ustaške bande, koje su se tokom tih mjeseci prebacivale iz sjev. Dalmacije i Centralne Bosne za Krajinu i Liku.[3] Upada u oči dosta veliki mortalitet u općini Zrmanja, gdje se kreće u pojedinim selima između 12—20%. Što nije ni čudno znajući bijedne higijenske prilike u kojima živi i stanuje ondašnji živalj, kao i-nedostatak stručne liječničke pomoći.

Na sektoru Gospića zaraza se je uglavnom lokalizirala u općini Medak. Tu je započela u selima Divoselo, Čitluk pa preko Počitelja i Brezika za Papuču, Vrebac, [Vrebački] Pavlovac i Mogorić. Epidemija zadnjih dana jenjava. Tu su naime.angažirane i vojne higijenske ekipe, koje sprovode u zajednici sa brigadnim sanitetom sve zaštitne mjere i među civilnim pučan-

[5] Njemačke, ustaško-domobranske i četničke jedinice su se povlačile iz Dalmacije pod pritiskom 8. korpusa NOVJ. (vidi dok. br. 33;-knj. 35, dok. br. 56; knj. 36, dok. br. 17, 19, 27, 35, 45 i 111).

stvom. Mortalitet je nizak i kreće se oko *4%*. Tačni podaci nalaze se u izvještaju šefa vojno-pozadinskog saniteta.

Među jedinicama 43. divizije, kao i na čitavom sektora Gorskog Kotara, Primorja i Istre nije bilo slučaja pjegavca.

Od ostalih, zaraznih bolesti imali smo tokom mjeseca januara dva slučaja trbušnog tifusa među borcima 13. divizije. Radi se o kontaktnoj infekciji, jer baš na tom sektoru bilo je prošlih mjeseci među civilnim pučanstvom nekoliko slučajeva istog oboljenja (kliconoše!).

Od polnih bolesti imali smo 5 slučajeva luesa, i to: 35. divizija 3 slučaja, 13. divizija 1 slučaj, prekomorska brigada (VIII. korpusa) jedan slučaj. Epidemiološkom anketom utvrđeno je, da je drug Silobrčić, referent saniteta III. brigade dok je boravio u novembra mjesecu na Kordunu, zarazio se ne znajući za zarazu iako je imao jasni ulkus durum, a i jedan lijepo izraženi maculo papulozni eksantem. Imenovani drug zarazio je i bolničarku svoje ambulante. Nakon ozdravljenja povest će se prema istom disciplinski postupak. Drugi izvor bila je neka drugarica iz okoline Štaba 35. divizije. Slučaj u 13. diviziji datira još iz Istre. Drug iz prekomorske brigade zarazio se je u Napulju.

Osim toga imali smo i tri slučaja gonoreje, i to dva slučaja iz 43. divizije i 1 slučaj iz 35. divizije. Sva tri slučaja su starijeg datuma i sada se radi o eksarcerbaciji hroničnog procesa. U sanitetskoj četi 35. divizije imali smo dva slučaja morbilla. Malo čudno, ali sigurno (tipičan Koplik, enantem, eksantem, kataralne pojave na očnim veznicama, treneobronhitis i t.d.).

Od ostalih oboljenja imali smo mali broj influenca i dosta običnih nazeba.

Prilikom akoije na Kamensko" imali smo i desetak slučajeva smrzotina prstiju nogu, prvog i drugog stepena.

U cilju suzbijanja akutnih zaraznih bolesti u jedinicama i vojno-pozadihskim ustanovama, a specijalno pjegavca uspjeli smo zatalasati široke mase boraca i pridobiti ih za aktivno učešća u ovoj našoj svestranoj kampanji. Da bi naše upute a i naređenja dobili što veći autoritet, izdano je nekoliko naredbi sa strane štaba ovoga korpusa u cilju sprovađanja svih higijensko-preventivnih mjera i to kako u jedinicama koje su samo ugrožene od pjegavca, tako i za jedinice gdje se već pojavio pjegavac. Sve smo. ove mjere najvećim dijelom uspjeli

[0] Dijelovi 11. korpusa NOVJ vodili su borbe u rejonu Kamenskog protiv jediniica njemačke 373. legionarske divizije -u drugoj polovini decembra 1944 (vidi Arhiv VII, reg. br. 3/29—1, k. 119/10: depešu Štaba 11. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 22. decembra 1944). . "

'prebaciti i na civilno pučanstvo, specijalno u mjestima gdje zajedno borave sa vojskom. Nesumnjivo, da nailazimo na mnoge teškoće zbog bijednih uslova života naših jedinica, specijalno u pogledu stanovanja, nedostatka rublja, sapuna itd., itd. Jedan razlog što se je u I. brigadi 35. divizije pojavio najednom veći broj oboljelih od pjegavca jeste i stručna nespremnost dotičnog referenta saniteta brigade. Dotična drugarica nije kriva, jer nije niti student niti ljekar. Nedostatak je u manjkavosti našeg kadra. Iako smo već prije 3 "mjeseca tražili nekoliko studenata medicine, koji bi podigli stručni nivo rada u našim brigadama sa strane GŠH još do danas nismo ih dobili. Sličan primjer stručne nespreme pokazuje i drug Silobrčić, koji iako [neko] nosi jasne i vidljive znakove luetične infekcije na sebi nije u stanju uslijed neznanja da ih utvrdi. Mi nastojimo i preko referenata saniteta divizija, a i nas samih — članova Sanitetskog odjeljenja Korpusa, da čim više budemo na terenu i da pomognemo tamo gdje ustreba stručni liječnički pregled i savjet. Ali uslijed velikih razdaljina i teških saobraćajnih veza, često smo u nemogućnosti. Zato smo mišljenja da je apsolutno potrebno da svaka brigada, kad već nema liječnika, da ima barem starijeg i iskusnijeg medicinara za referenta brigade.

U cilju aktiviranja civilnog pučanstva u borbi protiv pjegavca, a shodno naređenju GŠH održana je i konferencija sa predstavnicima- vojnih i civilnih vlasti. Organizirani su odbori počam od Okružnog do seoskih. Dat je detaljan plan rada tim odborima i svestrana pomoć sa strane vojnog saniteta, ali po svim dosadašnjim rezultatima njihov rad je još mlitav i nedorastao danom zadatku. Prema naknadnom naređenju Sar . nitetskog odjeljenja GŠH angažirao se je vojni sanitet u ovoj kampanji protiv pjegavca u potpunosti, tako da je sada ne samo savjetodavni organ, već i glavni nosilac cjelokupne borbe i kod civilnog pučanstva. To sü ogromni problemi i verujem da ćemo ih teško riješiti sa potpunim uspjehom, ako nam se ne pruži puna podrška i sa strane civilnog saniteta, koji je do sada apsolutno slab i nedorastao svome zadatku.. (Na ovom sektoru bila bi potrebna za potrebe civilnog saniteta najmanje 3 agilna liječnika.) S druge strane potrebna nam je svestrana pomoć naših tehničkih otsjeka područja i odjeljenja vojne oblasti radi izgradnje potrebnih higijenskih postrojenja, tj. raskužnih stanica. U ovom potonjem smislu .održane su i konferencije sa predstavnicima tehničkih odjeljenja u sanitetskom otsjeku ovoga Korpusa. Već se vide i pojedini plodovi ovih zajedničkih napora u vidu dovršavanja izgradnje raskužnih stanica u Korenici, Udbini, Ričicama, Gračacu i Obrovcu —• na tim našim glavnim saobraćajnicama. Pristupilo se je i

izgradnji suhih komora u pojedinim brigadama i Komandama područja. Svakim danom se osposobljava veliki broj buradi u lcorpusnoj sanitetskoj četi, koja se zajedno sa higijenskim ekipama šalju na ugroženi teren. Tek zadnjih dana kada je vojni sanitet preuzeo izvještajnu službu prijave zaraznih bolesti i kod civila u svoje ruke, počela je bolje funkcionisati obavještajna služba.

Da bi u vojnim jedinicama naša kampanja bila što uspješnija, raspisali smo i natjecanje među našim divizijama. Drugovi se stalno putem usmene i pismene propagande upoznaju sa' opasnostima koja im prijeti od pjegavca. Na svakom mjestu, na svakom koraku uz punu podršku vojno-političkih rukovodilaca vrši se propaganda. Dobro nam dolazi i propagandni materijal, koji nam redovno šalje Sanitetsko odjeljenje GSH.

D) *Funkcionisanje saniteta u operacijama.*

Operacije većeg opsega nije bilo. Sve se je svodilo, na male akcije pojedinih bataljona i na nasilna izviđanja. Tako je III. brigada 35. divizije imala jednu omanju akciju na Leskovac.[7] Druga akcija bila je na Gradinu kod Kamenskog, koju su također vodili bataljoni 35. divizije. Evakuacija ranjenika bila je teška zbog dubokog snijega i vremenske nepogode. Sanitet je uglavnom zadovoljio.

E) *Rad kirurških ekipa.* [1]

Tokom prošlog mjeseca cjelokupni rad divizijskih kirurških ekipa sveo se je na kiruršku obradu nekoliko rana i prijeloma. Mnogo aktivnija bila je korpusna kirurška ekipa koja je momentalno u sastavu područne vojne bolnice XI/2. Iz izvještaja koji piileži,[8] vidjet će se i par uspjelih većih intervencija. Čitav ovaj mjesec upotrijebili smo u kompletiranju naših kirurških ekipa, a specijalno korpusne kirurške ekipe. Ona je sada snabdjevena sa instrumentarijom, odabranim osobljem, potrebnim sanitetsko-apotekarskim materijalom i drugim najnužnijim potrebama. Istovremeno smo u sklopu sanitetskog odjeljenja Korpusa obrazovali korpusnu sanitetsku' četu. Ona se za sada sastoji iz jednog evakuacionog voda i jedne higijenske desetine. U svemu od 36 boraca (uslijed malobrojnog stanja naših jedinica). Svi rukovodioci te čete poslani su u sanite.tsko-podoficirsku školu. Za ostale pripadnike iste održavamo jednomjesečni kurs. Četa iako je brojčano dosta

[7] Riječ je o borbi koju je 3. brigada 35. NOU divizije vodila kod Plitvičkog Leskovca protiv dijelova njemačke 392. legionarske divizije 6. januara 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/7—2, k. 119/10).

[8] Redakcija nije pronašla taj prilog.

mala, pokazala je već do sada dragocjenih rezultata. Izgrađeno je kupatilo pri štabu Korpusa i savremena raskužna stanica u Korenici. Stalno se izgrađuju burad za raskuživanje u radionicama te čete, kao i potrebne udlage za naše operativne jedinice. Četa prihvata naše ranjenike kao i ranjenike ostalih korpusa koji se prebacuju kroz naš sektor, te ih evakuira do pozadinskih bolnica. Uvjereni smo da će ova četa ubrzo služiti kao primjer ostalim sanitetskim četama, a ujedno poslužiti će nam kao centar za popunu naših kadrova po divizijama (rukovodilaca).

F) *Bolnice.*

1. Prihvatne bolnice. Smještajne prilike ovih bolnica znatno su se popravile, dolaskom na nova odredišta. Prihvatna 13. divizije smjestila se je u Debelom Brdu, a prihvatna.35. divizije u Klašnici. Prihvatna 43. divizije nalazi se oko Kuželja — također.dobro smještena. Higijena ii istima znatno je bolja. Sve prostorije su okrečene, nužnici uređeni, raskužne stanice propisno izgrađene. Svaka bolnica ima svoje izolaciono odjeljenje, odjeljenje za kirurgiju, interno odjeljenje, proširena zarazna odjeljenja i rekonvalescentno odjeljenje. Zarazna odjeljenja smo proširili kako bi izbjegli dugim transportima sijanje zaraze. I ove kao i ostale naše bolnice, osim Oblasne, osjetile su nedostatak u hrani, a specijalno u dijetalnoj ishrani. Nema riže, bijelog brašna, čaja I šećera." Stručni rad je na osrednjoj visini. Odnosi su zdravi. Osiguranja dostatna. Administracija, nedovoljna uslijed nedostatka kancelarijskog materijala. Brojno stanje ovih bolnica kreće se između 80—120 ranjenika i bolesnika.

2. *Područne bolnice.*

a) Područna bolnica XI/2. I u ovoj bolnici stanje se popravlja. Stručni nivo se podiže kao i higijena u istoj uglavnom zaslugom agilnoga doktora Finka. Tako da je u vrlo kratko vrijeme formirana ranjenička prihvatnica. raskužna stanica sa kupatilom, nova kuhinja itd. Ishrana je.osrednja. I ovdje nedostaju artikli za dijetalnu ishranu. Oprema sanitetsko-apotekarskim materijalom je dovoljna. U bolnici vlada drugarstvo i harmonija u radu između liječnika i komesara. Kad bi mogli ovoj bolnici da popunimo »inventar (kreveti, rublje, osvetljenje), osiguramo dobru ishranu, specijalno dijetsku, zatim kad bi mogli da obučemo i odjenemo bolničko i stražarsko osoblje, onda bi se bolnica mogla staviti uz bok oblasne. I ovoj bolnici kao i ostalim nedostaje sapun. Brojno stanje bolnice kreće se oko 150 ranjenika.

b) Područna bolnica .XI/5.

Promjena u toj bolnici prošloga mjeseca nije bilo. Smještaj dobar, stručni rad osrednji (uglavnom mala kurirgija), higijena dobra, ishrana osrednja, osiguranje dovoljno, odnosi zdravi. Ova bolnica ima slijedeće potrebe: Upotpunjavanje -kirurškog instrumentarija, snabdijevanje bolnice sa specijalnim artiklima ishrane i upotpunjavanjem- bolnice još nedostatnim inventarom (plahte, slamarice, ćebad, kreveti). ~

3. *Oblasna vojna bolnica.*

Smještaj je bolnice vrlo dobar. Ishrana jednolična ali obilata, higijena se znatno popravila (svi nužnici se pretvaraju u čučavce, zbog nedostatka vode), osvjetljenje je uvedeno, a obećana je i nafta (1000 kg. mjesečno) sa" strane štaba VIII. Korpusa kao i ugljen za ugrijevanje bolničkih prostorija. Inventar bolnice se svakim danom popunjava. Snaibdjevenost sa. lijekovima, sanitetskim materijalom dostatna. Dolaskom doktora Kozulića i doktora Premrua i stručni rad se brže i pravilnije odvija. Sam rad je na visini, jedino sam primijetio pri obilasku iste tri nedostatka:

1. nemogućnost sprovađanja transfuzije, krvi, 2. neupotreba gazgangren seruma u terapiske svrhe i 3. nemogućnost aktivnog liječenja tuberkuloze u našoj bolnici. Na zajedničkim konferencijama pretresana su mnoga aktuelna pitanja pa i ova potonja. Angažirana je straža bolnice kao i stručno bolničko osoblje kao dobrovoljni davaoci krvi. U pogledu aktivnog liječenja tuberkuloze pluća (kolaps terapija, tj. pneumotorax, frenico exaereza, pneumoliza itd.)-složili smo se da bi intervencijom Sanitetskog odjeljenja GŠH bila osnovana za sada na teritoriju VIII. Korpusa jedna bolnica u koju bi se sklonili tuberkulozni bolesnici sviju zainteresovanih korpusa. U toj bolnici pored dobrog interniste trebao bi biti uz potreban rentgen aparat i dobar stručnjak kirurg za grudnu kirurgiju (doktor Komljenović, dr. Neubauer ili koji drugi).

Odnosi među liječnicima i komesarima pojedinih odeljenja vrlo su dobri." Pomoćno stručno osoblje je dostatno, te vrši svoju dužnost savjesno. Ima po koji slučaj nedisciplinovanosti, ali taj se u zametku riješava. Osiguranje bolnice je dostatno, administracija još uvijek nije. na visini.

Pri oblasnoj vojnoj bolnici radi i sanitetska podoficirska škola. I. klasa započela je svoj jednomjesečni kurs po jedinstvenom programu raspisanom sa strane Sanitetskog odjeljenja GŠH. Komandu škole sačinjava komandant i komesar škole. Nastavnici su liječnici i komesari pojedinih odjeljenja: Polaznika' ima 30.

G) Kadrovi. U cilju usavršavanja i popunjavanja sanitetskog osoblja održavaju se rnnogobrojni kursevi kao: Kursevi za četne bolničare pri svim divizijama, za bolničko osoblje u svim bolnicama. Kurs za bataljonske referente pri područnoj bolnici XI/2. Pri oblasnoj vojnoj bolnici gore spomenuta podoficirska sanitetska škola. Kursevi za instrumentarke pri područnoj bolnici XI/2 i XI/5 kao i pri oblasnoj vojnoj bolnici. I nadalje šaljemo drugove u sanitetsku oficirsku školu i u školu za zdravstvene nadzornike pri GŠH. Za sada Još uvijek upućujemo naše apotekarsko osoblje na kurs za apotekarske pomoćnike u centralnu apoteku IV. Korpusa.-

H) *Odnosi.* Odnosi među sanitetskim kadrom s jedne strane i vojno-političkim rukovodstvima s druge strane dobri su. Odnosi između liječnika i komesara svakim su danom sve bolji, kao i između ovih potonjih i stručnog pomoćnog sanitetskog osoblja. Ophođenje sa ranjenicima drugarsko je. Odnos prema civilnom sanitetu na. žalost još uvijek je jednostran, tj. na svakom koraku pružamo im punu pomoć i podršku, ali od njega još nemamo nikakve pomoći ili je ista sasma neznatna. Naprotiv, ne možemo vjerovati kako se malo pažnje posvećuje sa strane ZAVNOH-a civilnom sanitetu ovoga kraja. Stalno tražimo da se pojača civilna sanitetska služba; što je vrlo aktuelno baš sada u kampanji protiv pjegavca. Međutim do sada to pitanje ostalo je neriješeno.

I) Sanitetska oprema. Dolaskom materijala iz Bari-a kao i bacanje istog od strane saveznika u Gorskom Kotaru, zadovoljene su uglavnom naše potrebe. Detaljniji izvještaj vidi se iz izvještaja apotek. referenta ovog Korpusa. .

J) *Fiskultura.* U cilju sprovođenja fiskulture u našim jedinicama i stvaranja jednog solidnog kadra instruktora i nastavnika održan je jedan desetodnevni tečaj za instruktore fiskulture. Kursu je prisustvovalo 10 slušalaca iz brigade. Uspjeh je bio vrlo dobar. Drugovi su upućeni u jedinice, da u zajednici sa komandnim kadrom, sprovađaju fiskulturu. Nastavnom centru našeg Korpusa dali smo također jednog instruktora kpji je zadužen sa radom fiskulture u tom centru, Pri svim našim štabovima održava se propisana tjelovježba. Na izviđačkom kursu kao i u pratećoj četi i četi za vezu Korpusa održavaju se specijalni skijaški kursevi. Dolaskom ljepših dana biti će nam omogućeno i sprOvođenje raznih sportova na terenu specijalno iz područja lake atletike.

K) *Plan daljeg rada.* 1) Otvaranjem očnog odjeljenja Korpusne vojne bolnice povisit ćemo stručni nivo u istoj. 2) Dolaskom obećanih studenata medicine podići ćemo stručni

nivo u našim brigadama kao i u kirurškim ekipama divizija. 3) Dolaskom epideroiologa dr. Švalbe pojačati ćemo cjelokupnu službu u našem korpusu a specijalno službu suzbijanja akutnih zaraznih bolesti. 4) Otvaranjem jednog odjeljenja za grudne bolesnike u sastavu jedne od bolnica VIII. Korpusa riješiti ćemo problem smještaja i liječenja tuberkuloznih bolesnika. Molimo Sanit. odjeljenje GSH da poradi kod zdravstvenog odsjeka ZAVNOH-a dolazak makar triju liječničkih sila. na teritorij Like radi pojačanja civilne sanitetske službe u istoj.

SMRT FAŠIZMU SLOBODA NARODU!

Politkomesar — pukovnik:
Šime Baien

M. P.

Komandant
general-major .
M. Šakić

Načelnik — major:

BR. 22

IZVJEŠTAJ ŠTABA 3. DIVERZANTSKOG ODREDA OD 10. FEBRUARA 1945. ŠTABU 10. KORPUSA NOVJ O DIVERZIJAMA NA PODRUČJU SJEVERNE HRVATSKE[1]

ŠTAB
III. DIVERZANTSKOG ODREDA
GRUPE DIVERZ. ODREDA
N.O.V.- JUGOSLAVIJE
Op. Br. 38/45
Dana 10. II. 1945 g.

ŠTABU X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG«[2]

Izvještaj o izvršenim akcijama na dolje navedenim komunikacijama od 25. I. 45. — 10. II. 1945 g. kao i onima koje su prije izvršene, a o njima nisu stigli podaci.

20. I. 45 g. U Zagrebu u Supilovoj ulica postavljena mina od koje su ubijena 3 agenta (ustaše). Ovom akcijom su rukovodili i izvršili ju dva borca 2. čete. Akcija je izvršena pod teškim okolno-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u 'Arhivu VII, reg. br. 29—3, k. 557.
[2] U originalu dopisano mastilom.

stima, zbog jake neprijateljske kontrole samoga grada. Utrošena je 1. magnet mina.

Na pruzi Dugo Selo — Bjelovar, između Ro- = višta i Cirkvene uništeno je 120 šina i dignut "i most dug 6 m. Akcijom je rukovodio zamjenik komandanta II. Bataljona Radošević Drago, sa dva komandira, 3 vodnika, 2 delegata, 4 desetara, i 29 boraca. Akcija izvršena bez ikakove smetnje i ako banda daje jaka osiguranja po pruzi. Utrošeno je 120 kg. [eksploziva],. 65 štapinskih kapsla, 70 m. brzo gorećeg štapina, 15 m. sporogorećeg štapina.

Na pruzi Varaždin — Koprivnica kod Ludbrega, dignut je u vazduh 1 most dug 5 metara. Akcijom je rukovodio vodnik 2. čete Krčmar Adam, sa još 5 drugova. Ova akcija izvršena [jej pod dosta teškim okolnostima, pošto neprijatelj daje jaka osiguranja po ovoj pruzi. Utrošeno je 40 kg. eksploziva, 3. štap. kapsla, 2 m. brzogorećeg štapina.

Na cesti Zagreb — Varaždin, između Sv. Ivana Zeline i Komina, postavljene su dve anti-tenk mine, od kojih daljnjih podataka nemamo.

Na pruzi Zagreb — Bjelovar između Pribraja i Vrbovca, postavljene su dve pješadijske mine. Daljnjih podataka nemamo.

U selu' Luka opć. Ludbreg susreli smo se sa nadmoćnijim neprijateljem, bio je 1 ubijen i dva ranjena neprijateljska vojnika. — Akcijom je rukovodio komandir 1. čete Đuretek Vlado, sa još 10 **drugova.** Utrošeno je 200 šmajserskih, 50 puščanih metaka.

Na cesti Koprivnica — Varaždin, kod Malog Bolfana dignut je u vazduh njemački kamion sa vojskom. Isti je potpuno uništen. Istoga dana dignuta su u vazduh civilna kola, sa civilom, koji je išao u uporište. Kola, konje i civila mina je raznijela. Akcijom je. rukovodio vodnik 2. čete Mato Lončarić, 1. desetar i 3 borca. Akcija je izvršena pod lakim okolnostima, pošto nije bilo nikakvih smetnji prilikom izvršavanja te akcije. —- Utrošene su 4 antitenkovske mine.

22. I. 45. Na cesti Vrbovac — Božjakovina, kod sela Lonjice, dignut je. u vazduh drveni most dug 12 m. Daljnjih podataka nemamo.

24. I. 45. g. Na cesti Zagreb — Banova Jaruga kod Graber-" ja, ubijen je 1 domobran, od šrapnel-mine, a za 3 još nemamo podataka. Utrošene su 4 šrap. mine. .

24. I. 45. Na cesti Koprivnica — Varaždinske Toplice, na rijeci Bednji, dignut je u vazduh cestovni drveni most dug 25 m. Sa akcijom je rukovodio pom. komesara 2. čete Golubović Ivan, jedan vodnik, 1 delegat, 1 desetar, 11 boraca. Akcija je izvršena pod teškim okolnostima, pošto smo se morali probijati kroz neprijateljske zasjede do mosta, a isto kod mosta 100 m. bila je zasjeda. Utrošeno je 120 kg eksploziva, 6 štap. kapsli, 30 m. brzogorećeg štap., 1 m. sporogor. štap.

24. I. 45. Na cesti Koprivnica — Križevci dignuta su u vazduh dva mosta, 10 i 6 metara. S akcijom je rukovodio komandir 2. čete Vitas Branko, sa , 1 vod., 1 desetarom [i] 4 borca. Akcija je vršena pod lakim okolnostima, jer neprijatelj po noći ne može dovoljno kontrolisati cestu. Utrošeno je 70 kg. ekspl., 6 rad. kapsli i 1 m. sporogorećeg štapina.

24. I. 45. g. Na cesti Ludbreg — Varaždinske Toplice, dignut je u vazduh betonski most. Utrošeno je 160 kg. eksploziva, 3 štap. kapsla, i 1 met. sporogorećeg štapina.

24. I. 45. g. Na cesti Koprivnica — Križevci kod sela Majurca, dignuta su u vazduh dva mosta 12 i 6 metara dugi (betoski). Sa akcijom je rukovodio zamj. komandanta II Bataljona, Radoše--vić Drago. Akcija je izvršena pod lakim okolnostima. Utrošeno je 100 kg. eksploziva, 6 štap. . " kapsli, 1 metar sporogorećeg i 2 m. brzog štapina.

24. I. 45. g. Pripucali smo na Varaždinske Toplice, poslije toga banda je tukla iz svega oružja čitavu noć. S akcijom je rukovodio pomoćnik polit, komesara 2. čete Golubović Ivan sa još 12 drugova. Utrošeno je 120 mitr. i 400 šmajserskih metaka.

25. I. 45. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga »kod stanice Vojnog Križa uništeno je 20 šina.[3] Sa akcijom je rukovodio pom. polit, komesara II. Bataljona Kapusta Drago, sa još 10 drugova. Akcija je izvršena pod vrlo teškim okolnostima, pošto je neprijatelj imao jake zasjede na pruzi. Sam prelazak preko ceste bio je težak, a dolazak na prugu trebalo je rastjerati zasjedu i zapaliti mine. Poslije detonacije mina, banda je tukla iz Novo-Seica[4] i iz Križa sä brzometnim topovima i sa svim oružjem,'dulje vremena, dok mi smo se povukli bez ikakovih gubitaka. Utrošeno je 20 kg. eksploziva, 20 štap. kapsli, 10 m. brzogorećeg, 2 metra sporogorećeg štapina, 10 temp. olovki.

25. I. 45. Na cesti Zagreb — Banova Jaruga između Kutine i Volodera, dignut je u vazduh kamion sa vojskom.[5] Isti je potpuno uništen, što se znade ima mrtvih od postavljenih mina 31 neprijateljski vojnik i 10 ranjenih, a dok ih ima i više, ali nismo mogli doznati. S akcijom je rukovodio vod.[nik] 2. čete II. Bat. Krčmar A. ša 10 boraca, 1 delegat, uz osiguranje Mosl.jjavačkog] Odreda. Akcija je izvršena pod lakim okolnostima pošto smo imali osiguranje prilikom postavljanja mina. Utrošeno je 12 antitenkovskih i 15 šrapnel mina.

25. I. 45. Na cesti Garešnica — Bjelovar kod Ladislava dignuto je u vazduh 5 cest. mostova duljine 5 — 12 m. Akcijom je rukovodio vodnik 1. čete Knez Ivan, 1 delegat, sa 5 boraca. Akcija je izvršena pod povoljnim okolnostima: Utrošeno je 200 kg ek.[sploziva], 10 štap. kapsli, 5 met. brzogorećeg i 2 metra sporogor. štap. — Ova akcija je izvršena uz pomoć 1. čete Mösl. Odreda.

25. I. 45. Na cesti Dugo Selo — Bjelovar, između Vrbovca i Gradeca, dignut je u vazduh armirano-betonski most dug 12. m. Sa akcijom je rukovodio komandir 1. čete Vitas Branko sa još 10

[3] Opširnije o tome vidi dok. br. 109.
[4] Na »karti 1:100.000: Novoselec.
[5] Opširnije o tome vidi Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 119/9: depešu Štaba 10. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 30. januara 1945.

boraca. Utrošeno 40 kg. eksploziva i 5 štapinskih kapsla, 1 metar sporogorećeg štapina.

25, I. ,45. Na pruzi Koprivnica — Varaždin, uništeno je 70 šina, sa akcijom je rukovodio zamjenik komandanta II. Bataljona drug Radošević Drago, komandir 2. čete, 2 vod. i 1 delegat, dva desetara, 16 boraca. Akcija je izvršena pod lakim okolnostima pošto smo imali osiguranje 1. četu Kalničkog Odreda. Utrošeno 105 kg. eksploziva, 25 štap. kapsli, 70 met. brzogorećeg i 10 met. sporogorećeg štapina.

26. I. 45. Pripucali smo na ustašku posadu u selu Čukovcu opć.[ina] Ludbreg, sa akcijom je rukovodio zamjenik komandanta Drago Radošević, sa još 10 boraca. Akcija je izvršena pod teškim okolnostima, pošto smo se privlačili nekoliko sati do samog uporišta. Utrošeno je 2Ö0 šmajserskih i 40 puščanih metaka.

26. I. 45. Na cesti Zagreb — Banova Jaruga između Kutine i Volodera, dignut je u vazduh betonski most dug 8 m., akcija je izvršena pod lakim okolnostima pošto smo imali osiguranje od II. Bataljona Mösl, odreda. Utrošeno je 50 kg. eksploziva, 4 štapinske kapsle, 2 m. brzogorećeg štapina i pol. metra sporogorećeg štapina.

26. I. 45. g. Na pruzi Dugo Selo — Bjelovar, kod Gradeca, uništeno je 120 šina.® Sa akcijom je rukovodio komandir 2. čete Ivan Vrbas, sa 20 — boraca, od toga 2 vodnika, 1 delegat, 3 desetara. Akcija je izvršena pod povoljnim okolnostima, pošto banda slabo osigurava prugu po noći. Utrošeno je 120 kg. eksploziva, 120 štap. kapsli, 80. met. brzogorećeg, 2 met. sporogor. štapina.

26. I. 45. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga između Dijanovca i Ivanić Grada uništeno je 80 šina, sa akcijom je rukovodio vodnik Svetlečić Ivan,

[7] i [8] Opširnije o tome vidi Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 119/9: depeše Štaba 10. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 30. januara 1945.

* sa još 10 drugova. Akcija je izvršena pod vrlo teškim okolnostima, pošto se treba provlačiti između neprijateljskih zasjeda preko ceste, a isto tako teško je doći i na prugu, jer su zasjede. Utrošeno je 80 kg. eksploziva, 40 štap. kapsli, 30 met. brzogorećeg i 2 metra sporogorećeg štapina.

26. I. 45. Na cesti Zagreb — Banova Jaruga, kod sela Volodera, dignut je u vazduh 1 most betonski, dug 12 met. Sa akcijom je rukovodio pom. komesara 1. čete Popec Drago sa dva borca. Akcija je izvršena pod lakim okolnostima, pošto su imali osiguranje II. Bataljona Mösl. Odreda. Utrošeno je 45 kg. eksploziva, 2 štapinske kapsle i 0,50 m, sporogorećeg štapina.

27. I. 45. Na pruzi Dugo Selo — Bjelovar kod Prikraja, ubijeno je 6, a 13 ranjeno neprijateljskih vojnika,[7] akoijom je rukovodio komesar 2. čete I. Bat. Božičnik Milan sa 5 drugova. Utrošena je 1 nagazna antitenk mina.

27. I. 45. Na cesti Zagreb — Križevci kod Sv. Ivana Žabna na rijeci Glogovnici[8] dignut je u vazduh drveni most dug 20 m. Akcijom je rukovodio komandir 2. čete I. Bataljona, sa 1 vod., 1 delegatom, 2 desetara f 14 boraca. Akcija je izvršena pod teškim okolnostima, pošto banda daje zasjede oko mosta, te se k mostu trebalo privlačiti, tako da zasjede ne opaze prilazak k mostu. Uništeno je 40 kg. eksploziva, 20 mt. brzogor., 2 met. sporogorećeg štapina i 6 štapinskih kapsli.

27. I. 45. Na cesti Zagreb — Banova Jaruga u selu Graberju, dignut je u vazduh neprijatelj, kamion, koji je potpunoma uništen. Ubijeno 8 ustaša koji su naišli .na mine koje su bile postavljene kraj kamiona, i dignut je u vazduh 1 most betonski dug 6 met., sa akcijom je rukovodio zamj. komandanta I. Bat. Mršić Stjepan, sa 1 vodnikom, 1 delegatom, dva desetara, i 16 boraca. Akcija je izvršena pod težim okolnostima pošto neprijatelj daje jaka osiguranja na cestu a obično kod mostova postavlja zasjedu. Utrošeno je 20 kg. eksploziva, 6 anti tenk.

mina, 0,50 met. sporogor. štapina, - 2 štap. kapsle.

27. I. 45. U selu Ladislavu kod D. Garešnice ubijeno je 10 Čerkeza koji su naišli na šrapnel mine. Sa akcijom je rukovodio vodnik 3. voda 1. čete I Bat. sa 6 boraca. Akcija je izvršena pod lakim okolnostima jer smo imali osiguranje od Moslavačkog Odreda. Utrošena je 1 šrapnel mina.

27. I. 45. g. Na cesti Zagreb — Banova Jaruga kod Volodera, dignut je u vazduh 1 kamion, 4 konja i 1 kola i 5 Nijemaca. Akcijom je rukovodio pom. polit, komesara 1. čete I. Bataljona Popec Drago sa dva borca. Akcija je izvršena pod lakim, okolnostima, pošto je bilo osiguranje II. Bat. Mösl. Odreda. Utrošene su: 2 šrapnel i dve antitenlc mine.

28. I. 45. g. U selu Ciglenici kod Kutine, dignuti su u vazduh dva Čerkeza zajedno sa konjima i 1 žena koja je išla u uporište. Akcijom je rukovodio vod. 2. voda I. čete I. bataljona Knez Ivan, sa još 10 boraca. Akcija je izvršena pod težim okolnostima, pošto smo išli sami bez ikakvog osiguranja, a neprijatelj daje jača osiguranja po cesti. Uništena je 1 šrapnel i 1 antitenk • mina.

28. I. 45. g. Na rijeci Česmi između St. Plošćice i Međuraće, dignut je u vazduh drveni most dug 40 m., sa akcijom je rukovodio vodnik 3. voda 1. čete 1. Bataljona Mikec Stjepan, sa još 6 drugova. Akcija je izvršena pod lakim okolnostima: Utrošeno materijala 60 kg. eksploziva, 10 štap. kapsli, 2 m. brzogorećeg, 2 mt.. sporogorećeg štapina.

29. I. 45. U Srp. Selištu kod Kutine ubijena su dva Čerkeza sa konjima, koji su naišli na nagazne mine i vođena je borba sa neprijateljem koji je nadirao od Kutine. Akcijom je rukovodio vod.-[nik] 2. voda 1. čete I. Bataljona, Knez Ivan, sa 10 boraca. Akcija je vršena pod teškim okolnostima, jer je prihvaćena borba sa protivno [mnogo] nadmoćnijim neprijateljem. Utrošeno je 2 pešad. nagazne mine, 1-50 metaka mitraljeske i 300 komada šmajserske municije.

29- I- 45. . Kod mosta na rijeci Česmi, između Stare Plošćice i Međuraće, ubijena su 3 ustaša, a 6 ih je ranjeno. Akcijom je rukovodio vodnik 3. voda 1. čete I. Bat. Mikec Stjepan, sa 6 drugova. Akcija je izvršena pod lakim okolnostima. Utrošeno dve šrapnel mine.

29. I. 45. i Na pruzi Kiiževac — Bjelovar između Rovišća i Sv. Ivana Žabna, uništene su 192 šine.[9] Sa akcijom je rukovodio komesar I. Bataljona Šepak Zlatko sa 1 komandirom, 1 delegatom, dva vodnika, 3 desetara i 20 boraca. Akcija je izvršena pod lakim okolnostima. Utrošeno je 192 kg. eksploziva, 9.6 komada štap. kapsli, 70 met. brzogoreće, 15 met. sporogoreće.

30. I. 45. U selu Koritnu kod Vrbovca jedan vod 2. čete 1 bat. pucao je na avion, koji je pao između Dugog Sela i Andrilovća, ubijena su dva avijatičara. Akcijom je rukovodio komesar I. Bat. Šepak Zlatko, sa komandirom 2. čete Vrbasom I. i 10 boraca. Akcija je izvršena pod lakim' okolnostima, pošto avion nije dao nikakav otpor jer se odmah zapalio. Utrošeno je 60 komada mitr. metaka, 25 mauz.[erskih] metaka.

30. I. -45. Na pruzi Dugo Selo" — Bjelovar, između Gradeca i Repinca, uništeno je 200 šina, stanica Gradec, 1 vodoorpka, 1 automatska vaga za vaganje vagona, ubijen je 1 ustaša. S akcijom je rukovodio komesar I. Bataljona Zlatko Šepak, sa 1 komandirom, 2 vodnika, 2 delegata, 4 desetara i 18 boraca. Akcija je izvršena pod teškim okolnostima, pošto banda pravi zasjede, u samom Gradecu i po pruzi, te je trebalo ispitati da li je zasjeda ili ne. Utrošeno je 215 kg. eksploziva, 100 kapsli štap., 70 met. brzogorećeg, 20 met. sporogorećeg štapina, 100 mitr. metaka, 200 šmajserskih i 50 mauzerskih metaka.

31. I. 45. Na putu između Kutine i Gračanice ubijeni su 2 ustaše, isti su naišli na šrapnel mine. Sa akcijom je rukovodio vodnik 2 voda 1 čete I bat. Knez Ivan sa delegatom, 2 desetara i 8 boraca. Akcija je izvršena pod lakim okolnostima po-,

" Neprijatelj je sutradan popravio prugu.

što smo imali osiguranje od 1. čete II bat. M. P.[10] Odreda. Utrošene su 2 šrapnel mine.

31. I. 45. Na putu između Repinca[11] i Kutine — ubijena su 2 Čerkeza i 1 civil. Akcijom je rukovodio vodnik 2. voda 1. čete I. bataljona Knez Ivan sa još 8 boraca. Akcija' je izvršena pod lakim okolnostima, pošto je bilo osiguranje 1. čete II. Bataljona M.P. Odreda. Utrošeno je 12 kg. elcspl., 1 temp. olov., 2 šrap. mine 1 nag. mina.

1. II. 45. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, između Prečeca i Ostrne, pokušalo se ići na prugu, ali se nije moglo, pošto je bila jaka neprijateljska zasjeda. Sa akcijom je rukovodio komesar I. Bat. Zlatko Šepak, sa komandirom, pom. komes. čete, i 10 boraca.

1. II. 45. Na cesti Zagreb — Banova Jaruga, u selu Šumećanima eksplodirale su dve mine, od kojih nemamo podataka. Sa akcijom je' rukovodio vodnik 1. voda Svetlečić Mato, sa delegatom, 2 desetara, i 12 boraca. Akcija je izvršena pod teškim okolnostima, pošto sam dolazak u to selo je težak, jer banda stalno je u njemu. Utrošene su 4 tenk mine, 4 šrapnel mine, 30 met. brzogorećeg štapina, 10 štapinskih kapsla.

2. II. 45. U Žitnjaku (Zagreb) dignuto je u vazduh vatrogasno spremište, u kome je banda imala namjeru da se useli i da stvori garnizon. Akciju su izvršili i rukovodili sa njome dva borca od 2. čete. Akcija je izvršena pod vrlo teškim okolnostima, pošto je to predgrađe Zagreba, i tu je banda naseljena u jakim formacijama. Utrošeno je 10 kg. eksploziva, 3 štap. kapsle i 3 temp. olovke.

2. II. 45. g. Na pruzi Zagreb — Križevci između Prikrajä i Božjakovine uništene su 144 šine, sa akcijom je rukovodio komesar I. Bat. Zlatko Šepak, sa komesarom čete i komandirom 1. čete I. Bat. te sa 15. boraca. Akcija je izvršena pod lakim okolnostima. Utrošeno je 225 kg. eksploziva, 108 štap. kapsla, 100 m. brzogorećeg štapina, 20 met. sporogorećeg štapina.

[10] Moslavačkog partizanskog
[11] Vjerovatno:- Repušnica. .

II. 45. • Na pmzi Dugo Selo — Bjelovar, između Crkvene i Rovišća, uništeno je 120 šina i 1 most dug 6 met. (betonski). Sa akcijom je rukovodio zamj. komandanta II. Bataljona Radošević Drago, 2 komandira, 3 vodnika, 2 delegata, 4 desetara, 28 boraca. Akcija je izvršena pod lakim okolnostima,. Utrošeno je .120 kg. ekspl., 65 štapinskih kapsla, 65 met. brzogorećeg i 15 - • met. sporogorećeg štapina.

3. II. 45. Na pruzi Dugo Selo — Bjelovar, između Rovišća i Crkvene, dignuto je u vazduh 10 Boba:-novaca,[12] koji su popravljali prugu. Istoga dana na cesti između Crkvene i Rovišta dignuti su u vazduh 4 ustaše, 1 civil sa konjima i kolima koji su naišli na minu, tom akcijom je rukovodio zamj. komandanta Radošević Drago sa 2 komandira, 3 vodnika, 2 delegata, 4 desetara i 28 boraca. — A akcija je izvršena pod lakim okolnostima. Utrošene su 4 šrapnel mine i 2 nägazne drvene mine.

3. II. 45. I selu Ivanja Rijeka kod Zagreba, priključila su [se] Pos. P. Odredu 4 borca, i zajednički su napali ustaše, bilo je 17 mrtvih i 8 ranjenih ustaša. Utrošeno je 200 komada šmajseiskih metaka.

3. II. 45. Na cesti Garešnica — Veliko Vukovje dignut je u vazduh drveni most, dug 8 met. Kraj mosta ubito je 8 a ranjeno 10 Čerkeza, te dva čerkeska konja, pomenuti su naišli na mine. Akcijom je rukovodio zamj. komandira 1. čete I. Bataljona Petljak Franjo, sa 9 boraca. Akcija je izvršena pod lakim okolnostima, pošto je davala osiguranje 1. četa I. Bataljona M. P. Odreda. Utrošeno je 80 kg. eksploziva, 4 šrapnel mine, dva štap. kapsle.

3. II. 45. Kod sela Mostari u zajednici sa jednom četom Zagr. [ebačlcog] P.[artizanskog] Odreda, prihvatili smo borbu. Neprijatelj je pobjegao prema Kloštru Ivaniću. Akcijom (diverzantima) je rukovodio vodnik 1. voda, 1. čete Svetlečić Mato, sa 1 delegatom, 2 desetara i 12 boraca. —

[12] Misli se na pripadnike 5. ustaško-domobranske divizije kojom je komandovao Rafajlo Boban.

Utrošeno 200 komada šmajserske, 70 kom. mauzer, 400 kom. mitraljeske municije.

3. II: 45. g. Na cesti Zagreb — Banova Jaruga kod Graberja, postavljene su 1 tenk. i" dve šrapnel mine. Daljnjih podataka nemamo. Sa akcijom je rukovodio vodnik 1. voda 1. čete Svetlečić Mato, sa 1 delegatom, dva desetara i 12 boraca. Akcija je izvršena pod teškim okolnostima pošto smo najprije morali bandu istjerati sa ceste,- a onda postavljati mine. Utrošeno je 150 šmajserskih, 60 k.[omada] mitraljeskih metaka, 1 [protiv] tenk. i 2 šrap. mine.

6. II. 45. Na pruzi Varaždin — Koprivnica, dignut je u vazduh željeznički most, dug 10 met. Uništeno 8 šina i ubijen 1 njemački vojnik.[13] Sa akcijom je rukovodio komesar II. Bat. Samošćanac Alojz.

6. II. 45. Na cesti Zagreb — Banova Jaruga, između Deanovca i Ivanić Grada, dignut je u vazduh 1 oklopni automobil. Isti je potpunoma uništen. Sa akcijom je rukovodio zamj. komandanta I. Bat. Mršić Stjepan, sa 1 vod., 1 delegatom, 2 desetara i 10 boraca. Akcija je izvršena pod teškim okolnostima, pošto stalno cestom prolaze neprijateljske kolone, te zbog njih daju jaka osiguranja. Utrošene su 2 antitenkovske mine.

7. II. 45. Na cesti Zagreb — Banova Jaruga, kod Volodera, postavljani su nagazili aparati i napadana je neprijateljska zasjeda, u zajednici sa II. Bat. Mösl. Part. Odreda. Sa diverzantima je rukovodio vodnik 2. voda Knez Ivan, sa 1 delegatom, 2 desetara i 6 boraca. Utrošeno je 13 kg. eksploziva, 1 m. sporogorećeg štap., 11 kom. štap. kapsli, 3 olovke (temp.).

7. II. 45. Na pruzi Dugo Selo — Bjelovar, između Vrbovca i Gradeca uništeno je 60 šina. Sa akcijom je rukovodio pkomesar II. Bataljona Kapusta Drago, sa 1 komandirom, 1 komesarom, 1 vodnikom, 1 delegatom, 2 desetara i 20 bora-

[13] Prema dnevnom izvještaju Glavnog stožera Ministarstva oružarnih snaga NDH diverzija je izvedena 5. februara 1945'. (vidi dok. br. 98).

ca. Akcija je .izvršena pod lakim okolnostima. Utrošeno je 90 [kg] eksploziva, 15 štap. kapsii. 22 m. brzogorećeg i 7 met. sporogorećeg - štapina.

S. II. 45. ' Na pruzi Dugo Selo — Bjelovar, između Brezovijana i Sv. Ivana Žabna, uništeno je 120 šina, 1 most dug 6 met. Akcijom je rukovodio zamj. komandanta II. Bat. Radošević Drago sa 1 komandirom, 1 komesarom, 2 vod., 2 delegata, 2 desetara i 31 borac. Akcija je izvršena pod teškim okolnostima, pošto neprijateljska su uporišta blizu, te izbacuje van zasjede i patrole, te prilikom miniranja na tom mjestu neprijatelj je tukao sa topom, sa bacačem, i sa više automatskog oružja. Našem se nije nikome ništa dogodilo, jer je neprijatelj podbacivao i prebacivao. Utrošeno je 230 kg. eksploziva, 33 štap. kapsle, 50 met. brzogorećeg, 20 met. sporogorećeg štapina.

8. II. 45. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga između Deanovca i Ivanić Grada, uništeno je 40 šina.[14] Sa akcijom je rukovodio komandant I. Bataljona, Josip Grdak, 1 vodnik, 1 delegat, 2 desetara.i 10 boraca. Akcija je izvršena pod lakim okolnostima. Utrošeno je 60 kg. eksploziva, 42 štap. kapsle, 20 met. brzogorećeg štapina, 10 temp. olovaka.

Imali bi i više akcija, ali uslijed velikog snijega, i jakog neprijateljskog osiguranja, tj. tačno vršenje kontrole, nad prugom, nemoguće je postavljati na pruzi mine za vlakove, pošto ih neprijatelj pronalazi, a isto zbog velikog snijega i jakog neprijateljskog osiguranja, prilaz je bio mjestimično nemoguć, a dok iz II. Bat. nismo dobili izvještaje u potpunosti, jer će oni naknadno stići.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pom. Polit, komesara - Komandant:
Jovan S. **Rusić** **Milan Vignjević**

M. P.

» Vidi dok. br. 92.

BR. 25

NAREDBA BR. 87 ŠTABA 10. KORPUSA OD 11. FEBRUARA 1945.' O RASFORMIRANJU ISTOČNE I ZAPADNE GRUPE I FORMIRANJU GRUPE ODREDA 10. KORPUSA[1]

N A R E D B A Br. 87
Štaba X. Korpusa »Zagrebačkog» NOVJ od 11. februara 1945. god.

I.

RASFORMIRANJE ISTOČNE I ZAPADNE GRUPE PO HRVATSKE.[2]

Prema ukazanoj potrebi rasformiraju se Istočna i Zapadna Grupa Partizanskih Odreda Hrvatske kao i štabovi obih grupa.

Komandant Zapadne Grupe major Stjepan Kučiš stavlja se na raspoloženje Štabu X. Korpusa.

Politkomesar Boris Majer stavlja se na raspoložanje Štabu X. Korpusa.

Načelnik Štaba Marko Lučić stavlja se na raspoloženje Štabu X. Korpusa.

II.

FORMIRANJE GRUPE ODREDA X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG«

Formira se Grupa Odreda X. Korpusa »Zagrebačkog« sa sektorom djelovanja na cijelom teritoriju X. Korpusa »Zagrebačkog«. U sastav Grupe Odreda ulazi Moslavački, Posavski, Kalnički, Zagrebački i Zagorski Partizanski Odred.

Za komandanta Grupe Odreda postavlja se major Kličković Nikola.

Za politkomesara postavlja se Janić Vjekoslav.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 4—1, k. 558.

[2] U sastavu Istočne grupe NOP odreda 10. korpusa NOVJ bili su: •Moslavački, Posavski i Bilogorski odred, a u Zapadnoj grupi: Kalnički, Zagorski i Zagrebački NOP odred (vidi knj. 37, dok. br. 17).

Za v.d. načelnika Grupe Odreda postavlja se poručnik **Dopuđa** Milan.

Štab Grupe Odreda potpada pod neposrednu komandu ovog Štaba.[3]

III.

Prva Zagorska brigada koja se. nalazila u sastavu Zapadne Grupe PO Hrvatske ulazi u sastav XXXII. Divizije NOVJ.[4]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — pukovnik: **Ivan Šibi**

Komandant — general-major: **Vlado Matetić**

M. P.

Dostavljeno:

Štabu III. Armije na uvid.
Štabu XXXII. Divizije NOVJ.
Štabu XXXIII. Divizije. NOVJ.
Štabu Grupe Odreda POH.
Štabu Moslavačkog P. Odreda
Štabu Posavskog P. Odreda
Štabu Kalničkog P. Odreda
Štabu Zagrebačkog P. Odreda
Štabu Zagorskog P. Odreda
Korpusnoj vojnoj oblasti
na znanje.

[3] Štabovi Istočne i Zapadne grupe NOP odreda također su bili pod neposrednom komandom Štaba 10. korpusa.

[4] Opširnije o tome vidi dok. br. 57 i 60.

BR. 31

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. KORPUSA OD 12. FEBRUARA 1945. GLAVNOM ŠTABU NOV I PO HRVATSKE O NAPADU NA MOŠĆENICU[1]

ŠTAB IV UDARNOG KORPUSA
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Op. broj 60
12. II. 1945.

Dostavlja op. izvešlaj ö'
napadu na s. Mošćenicu.

GLAVNOM ŠTABU HRVATSKE

Mjesto Mošćenica nalazi se jugozapadno od Siska na komunikaciji Sisak -— Petrinja. Selo je dosta veliko, proteže se u tri pravca, u njemu ima nekoliko zidanih kuća, zidana škola i crkva, sa sjeverne strane proteže se željeznička pruga i rijeka Kupa. Na željezničkoj pruzi iznad sjeveroistočnog dijela sela nalazi se željeznička stanica i oko nje nekoliko zidanih zgrada. Zemljište oko sela sa sjeverozapadne strane je ravno i otkriveno, sa istočne strane imade jedan manji dio pošumljen, dok se južni dio blago uzdiže i prelazi u pošumljeni deo. Za svoju odbranu neprijatelj se utvrdio u bunkere izgrađene od drveta i zemlje i zidane kuće u zapadnom dijelu sela, u dijelu sela oko raskrižja i crkve, istočnom dijelu sela i stanici.[2] Južni dio sela neprijatelj nije držao. Utvrđeni dio sela neprijatelj je opasao jednim redom bodljikave žice, a iza toga na svim prilazima podminao teren pješadijskim nagaznim minama. Držanjem željezničke stanice neprijatelj je svojom vatrom zatvarao prilaze sa istočne, sjeverne i zapadne strane. Prilaz ovom uporištu bio je moguć i najpovoljniji pravac južnim dijelom sela, pošto ovaj dio sela neprijatelj nije držao •i pružao mogućnost da se koristeći kuće izvrši napad u sredinu neprijateljskog rasporeda. Prostorija na kojoj se vodila borba predstavljena je na sekciji Kostajniča-Petrinja 1:100.000.

Namjere neprijatelja bile su, držati u svojim rukama Mošćenicu i time obezbediti slobodan saobraćaj komunikacijom Sisak — Petrinja, s jedne strane i kao predstraža za Sisak i Caprag s druge strane.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 10—2, k. 434.

[2] Vidi dok. br. 13.

Naš cilj bio je, napasti i uništiti neprijateljsku posadu u Mošćenici, te time prekinuti saobraćaj Sisak — Petrinja i na taj način garnizonu u Petrinji oduzeti i poslednju komunikaciju i pravac za snabdijevanje, a u vezi sa daljnjim razvojem situacije produžiti sa napadom na spoljne odbrane Petrinje i na sam grad.

Neprijateljske snage ü Mošćenici: jedna satnija ustaša, jačine oko 150 vojnika. Zapovjednik posade ustaški zastavnik Martinović.

Napad na uporište vršila je cijela III. Brigada VII. Udar. Divizije, potpomognuta sa dve brdske baterije 75 mm. i jednom protivkolskom baterijom; Osiguranje od pravca Siska vršila je II. Ud. Brigada iste divizije, osiguranje prema Petrinji vršila je I. Ud. Brigada iste divizije, ojačana sa jednim bätaljonom. II. Muslimanske brigade. II Muslimanska brigada bez jednog bataljona nalazila se u rezervi.

Obzirom da je uporište u Mošćenici zatvaralo prilaz k Sisku sa južne strane, a Petrinji sa istočne strane i pošto je garnizonu u Petrinji ostao još jedini pravac za snabdevanje i vezu sa susjednim garnizonima preko Mošćenice, donijeta je odluka, da se uporište likvidira.

Za ovu akciju izdata je pismena zapovjest Štaba VII Udarne divizije Op. br. 17/45, koja se prilaže.[3] Prema odluci štaba divizije akcija je predviđena za dan 6/7 t.g., ali'po naređenju ovog štaba, akcija je odložena za dan 7/8 t.g. zbog koordinacije sa akcijom 34. Udarne divizije.[4]

Napad je počeo 7/8. II. 1945. g. u 00.2 sata.

Na osnovi neprijateljskog rasporeda i sistema utvrđenja donijeta je odluka, da se napad na uporište izvrši u dva pravca. Glavni pravac napada niz južni dio sela ka raskrižju i crkvi, pomoćni pravac od šume istočno od sela prema željezničkoj stanici.

Razvođenje jedinica i izbijanje na polazne položaje izvršeno je na vrijeme i neopaženo. Napad pješadije određen je poslije dobro izvedene artilerijske pripreme. Dijelovi artilerije bili su raspoređeni, jedna brdska baterija 75 mm, i protivkolska baterija pridodata je brigadi na glavnom pravcu napada kao prateća artilerija, a jedna brdska baterija 75 mm, neposredno je potpomagala napad brigade. Od 2 do 2.30 sati vršena je artilerijska priprema, kao i minobacačka, za koje vrijeme su se jurišni pioniri uspjeli privući do same žice i napraviti brešu za prelaz pješadije. Za to vrijeme i pješadija prišla je u neposrednu blizinu žice na oko 100 metara. Na glavnom pravcu napada neprijatelj je usled jake artilerijske i minobacačke vatre napustio prve rovove i kuće do žice i povukao se dublje prema crkvi, što je omogućilo pješadiji da na

gat Kovačević Vjelcoslav. Među ranjenima nalazi se komesar bataljona kapetan Blagojević Stevo, poručnik Kljajić Dragan, komesar bataljona kapetan Panjković Svetozar, komandir čete potporučnik Mrazovac Dragan, zastavnik delegat Mađarac Uroš, komandant bataljona poručnik Keser Petar, poručnik Bukvić Rade, komesar čete poručnik Rakas Božo, zastavnik delegat Tadić Stjepan, komesar čete poručnik Oljača Milan, i potporučnik Cvijanović Jovo.

Utrošeno municije: puščane i mitraljeske raznih vrsta 72.725 komada, za bacač *81* mm. 280 komada, za lake bacače 376 komada, za Džon Bul bacače 102 komada, ručnih bombi 102 komada. Artilerijska municija: 75 *mm.* 232 komada, 47 mm 158 komada, 52 mm. 9 komada, haubice 100 mm. 25 komada.

Napad na Mošćenicu- bio je vojnički i politički pripremljen. Sve odluke i zapovijesti lcoje su izdavane bile su realne i odgovarale situaciji. Za osiguranje nije se unapred moglo sve predviditi, ali u toku borbe jedinice.su se dobro snalazile. Naročito za vrijeme napada na Mošćenicu došlo je do dobre saradnje artilerije i ostalih jedinica.

Jedino što je kao nedostatak u ovoj akciji primijećeno, a to je, da pojedini štabovi bataljona.znadu vrlo malo o artileriji, o načinu gađanja, probojnosti, dometu, rasturanju zrna, te zbog svega toga kad imaju u sastavu ili pod komandom dio artilerije ne znaju pravilno da joj izaberu položaj i da joj odrede ciljeve koje će tući.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — pukovnik: **V.[8] Holjevac**

Komandant —• potpukovnik: **M.[9] Šumonja**

M. P.

[8] Vjećeslav
" Miloš

BR. 25

ZAPOVIJEST ŠTABA 10. KORPUSA NOVJ OD 12. FEBRUARA 1945. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD'NA NEPRIJATELJA NA KOMUNIKACIJAMA GAREŠNICA — GRUBIŠNO POLJE — BASTAJI — SUHOPOLJE[1]

ŠTAB X. KORPUSA
»ZAGREBAČKOG«
NARODNO OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Adj. Broj 94/45
Dana 12/11 1945 u sati

Z A P O V I J E S T
(sekcija Bjelovar 1:100.000)

Dijelovi kozačke divizije u toku jučerašnjeg i današnjeg dana odbacili su naše jedinice od komunikacije Bastaji — Grubišno Polje i istom ovladali.[2] Nije provjereno da li je neprijatelj zaposjeo Đulovec[3] i Koreničane, ali prema svim znacima neprijatelj • teži da ovlada komunikacijom Banova Jaruga — Garešnica — Grubišno Polje — Bastaji — Suhopolje.

Na otsjeku fronta našeg korpusa neprijatelj drži Rašenicu, Ivanovo Selo, Maslenjaču — Bastaje — k. 202 i Sv. Anu. U' toku noći XXXII. i XXXIII. Divizija zaposjesti će položaje Ribnjaci — Škodinovac.

Jedna divizija VI. Ud. Korpusa nalaziti će se u Pakracu — Badljevina.[4]

Za izvršenje zadatka.

N a r e đ u j e m o :

XXXII: divizija: 4 brigade — Zauzeti će položaje Borova kosa — k. 221 — Donja Vrijeska k. 227 — Škodinovac — Kik. Zagorsku brigadu.staviti će ü Korpusnu rezervu u Donji Daruvar na raskršću cesta Konča-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u ArMvu VII, res. br. 11—1, k. 557.

[3] Dijelovi njemačke 1. kozačke konjičke divizije i 1. ustaško-domobranske divizije ovladali su tom komunikacijom poslije ogorčenog otpora koji su pružile jedinice 32, 33. d 40. NO divizije (vidi dok. br. 42, 51 i 64).

[3] Sada: Miokovićevo.

J Štab 40. divizije 6. korpusa NOVJ 11. februara bio je u Badljevini, 12-tog je prešao u Donji Daruvar, a 13. februara 1945. premjestio se u Pakrac (vidi dok. br. 80).

nica — Donji Daruvar — Bastaji. Izviđačke dijelove isturiti k Suliopolju i Voćinu koji će imati stalnu kontrolu komunikacije Grubišno Polje — Suhopolje. Štab Divizije smjestiti će se u Podborske Batinjane kod crkve. '

XXXIII. Divizija: 3 brigade — Posjeda položaje k. 194 — Čikošev salaš — željezničku stanicu Končanica. Stalne izviđačke dijelove isturiti u Imsovce sa zadatkom izviđanja komunikacije Garešnica — Grubišno Polje. Štab Divizije smjestiti će se u Končanicu.

Veza: Šef Otsjeka za vezu korpusa regulisati će vezu sa štabovima divizija i korpusnom rezervom.

Štab Korpusa nalaziti će se na svom sadanjem mjestu.

Napomena: Posjedanje položaja izvršiti do 13. II. 1945. najkasnije do 5 sati u jutro. Na položajima dobro se utvrditi i po mogućnosti izgraditi bunkere. Određene položaje najupornije braniti. Jedinice sa svojih položaja moraju ispoljiti stalnu aktivnost izviđačkim dijelovima i vršiti partizanske prepade na saobraćaj koji bi se odvijao komunikacijom Garešnica — Grubišno Polje — Suhopolje. Na- cestu postavljati nagazne mine pješadijske i tenkovske. Štabovi divizija postarati će se da izvrše popunu sa municijom i podnijeti trebovanja za materijal koji im nedostaje (mine, exploziv itd.).—[3]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — pukovnik: **Ivan Šibi**

Komandant — general-major: **Vlado Matetić**

M. P.

[5] 0 realizaciji ove zapovjesti vidi dok. br. 42 i 64.

BR. 26

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. BRIGADE OD 12. FEBRUARA 1945. ŠTABU 12. NOU DIVIZIJE O BORBI NA LINIJI KUZMA — LISIČINE[1]

STAB IV. BRIGADE
XII. UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Br. *330*
Dana: *121II* 1945 g.

Koncept

Predmet: Operativni izvještaj.

ŠTABU XII. UDARNE DIVIZIJE

Položaj

1.— Jedinice ove brigade, koje su imale zadatak da zaposjednu položaje Kuzma — Lisičine i cestu koja vodi od Voćina i Huma i da brane iste položaje od neprijateljskog nadiranja, koji se kretao od Voćina u pravcu Huma!

2.— U toku ovih dana, tj. 8. i 9. o. mj. vodila je borbu naša brigada sa tri bataljona, a levo od nas vodile su borbu jedinice Vojvođanskih brigada,[2] dok desno od nas na položajima nalazila se XVI. Udarna brigada,[3] tj. 1 bataljon od iste.

3.— Neprijatelj koji je nastupao u pravcu naših položaja i protiv kojega se vodila borba bili su većinom Švabe[4] i ustaše, a limena njihovih komandanata nisu nam poznata, dok jačina od istih koji su kretali od Voćina i protiv kojih se vodila [borba] bila je oko 2000.—

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 6—2, k. 887.

[2] Riječ je o 4. brigadi 16. NOU divizije (vidi dok. br. 31 i 39).

[3] Odnosi se na Omladinsku NOU brigadu »Joža Vlahović« 40. NO divizije. Prilikom formiranja, krajem decembra 1942, ona je dobila naziv 16. NO brigada Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, a juna 1943, prema naređenju Glavnog štaba preimenovana je u Zagrebačku omladinsku brigadu »Joža Vlahović« (vidi knj. 10 dok. br. 43,"87 i 91; knj. 16, dok. br. 107).

Prema izvještaju Štaba 12. divizije, upućenom Štabu 6. korpusa NOVJ 14. marta 1945, Omladinska brigada (sa dva bataljona) i 4. bataljon 4. brigade 16. vojvođanske NOU divizije držali su položaje na liniji Obrov (k. 539) — Jovanovica — Lanište (Arhiv VII, reg. br. 2—2, k. 883).

[4] Misli se na 7. SS diviziju »Princ Eugen« (vidi dok. br. 12, objašnjenje br. 2).

4.— Neprijatelj koji je nastupao u gore navedenom pravcu, tj. od Voćina u pravcu Huma imao je namjeru da se probije u pravcu mostobrana,[3] a zadatak naših, jedinica bio je taj da ga sprečimo u njegovim namjerama.

5.— Za zaposjedanje ovoga položaja, zapovijest je bila izdana pismena od strane štaba ove brigade.®

6.— Borba koja se vodila u toku dana 8. o. mj. počela je u 11,00 čas., a završena je u 15,00 čas., a 9. o. mj, borba je otpočela oko 16,00 čas. i trajala do 21,00 čas.

7.— Jedinice naše brigade, koje su se *nalazile na* položajima 8. o. mj. na liniji položaja Kuzma — Lisičine, te vezale se sa cestom između Voćina i Huma u pravcu k. 150 nakon jačeg pritiska neprijatelja bile su odbačene i povukle se na položaje u visini s. Nove Krivaje, iste položaje zauzele su u toku noći između 8.*19.* o. mj., gdje su u toku dana 9. o. mj. primile ponovno borbu sa neprijateljem koji je bio nastupao u pravcu naših položaja, tj. od Elise ü pravcu s. Nova Krivaja.

Na istim položajima, borba je završena d gdje je'primljeno naređenje da u toku noći, tj. u 24,00 čas. 9. o. mj. brigada izvrši pola-et u pravcu s. Badljevina,. a koje je naređenje primljeno od strane Štaba divizije.[7]

8.— U toku ovih borbi zadatci kao i ciljevi nisu u potpu-' nosti postignuti, s tim što je neprijatelj u pravcu naših položaja nastupao sa 'mnogo jačim snagama.

U istim borbama nije ništa zarobljeno, *kao ni* zaplijenjeno, dok gubitci neprijatelja u ljudstvu iznašaju sledeći broj: 77 pobijenih i oko 90 ranjenih.

Zarobljeno nije ništa.

9.— Naši gubitci:

— 5 poginulih, među kojima i komandir čete iz II. batalj. drug Šolaja Nikola,

— ranjenih 9, među kojima polit, komesar čete iz II. bat. drug Čukunović Ivan i polit, delegati četa iz istog bataljona, drugovi: Smiljanić Josip i Katić Andrija.

-— Nestalih 13, od kojih će se vjerojatno neki povratiti,

10.— Utrošak municije: Mauzerslce 9.190, Manliher 1320, engleske 7850, talijanske 700, Belgijske 250 i šmajserske 710

[3] Virovitički mostobran jedinice 3. armije NOVJ napustile su 9/10. februara 1945' (vidi dok. br. 12, 15, 17, 29, 31, 37, 38, 39, 72 i 80).

[0] Redakcija nije pronašla to naređenje.

[7] Po naređenju Štaba 12. NOU divizije, 4. brigada je 9/10. februara .prebačena vozom iz Koreničana *u* Bađljevimi, a sutradan preko Pakraca u požešku kotlinu (opširnije o tome Vidi Arhiv VII, reg. br. 2—2, k. 883).

metaka, mina za teški bacač 94, ručnih bombi 5 i tromblon bombi 30 komada.

Izgubljeno odnosno nestalo: 1 teški mitraljez »Fiat« sa 400 metaka, 3 puškomitraljeza, 2 šmajsera sa 60 metaka, 14 kom. pušaka raznih sa 320 metaka.

11.— U ovoj borbi naročito se istakao nišandžija teškog mitraljeza, iz II. bataljona, drug vodnik Baričević Nikola, koji je precizno gađao iz svoga mitraljeza.

12.— U toku ovih borbi, nije bilo takvih koji su.se slabo držali i koje bi trebalo kazniti i uzeti na odgpvornost.

13.— Za samo zaposjedanje ovoga položaja odnosno ovih operacija zapovijesti od strane ovoga štaba, bile sü izdate pismenim putem.

Sam raspored snaga bio je dobar, kao i priprema, ali s obzirom na umor jedinica prilikom borbe nije izvršen dovoljan manevar, tako da je neprijatelju uspjelo odbaciti nas sa prvih položaja, dok su nakon toga poduzete sve mjere i novi položaji zauzeti, sa kojih je neprijatelj odbijen.

Nedostatci su i u tome, što su same komande četa nepravilno rukovodile, već postale mitraljesci, tako da je prilikom novih položaja koje šu zauzimali nevojnički postupano. U tome samom pogrešio je mnogo i Štab II. bataljona, koji nije poduzeo nikakve mjere prilikom izbačenja jedne komande čete iz stroja, tako da je četa ostala bez komande čete. Iz toga razloga padom drugova mitraljezaca nisu izvučena tri mitraljeza, tj. puškomitraljeza iz borbe, koji su pali neprijatelju u ruke.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA- NARODU! .

Načelnik štaba
poručnik
Šljivarie

BR. 31

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. BRIGADE OD 12. FEBRUARA 1945. ŠTABU 12. NOU DIVIZIJE O BORBAMA ZA VIROVITIČKI MOSTOBRAN[1]

ŠTAB IV. BRIGADE
XII. UDARNE DIVIZIJE
NARODNOOSLOBODILAČKE VOJSKE
J U G O S L A V I J E
Br. 238/1
Dana 12. II 1945. g.

Predmet: Operativni izveštaj.

ŠTABU XII. UDARNE DIVIZIJE
(Sekcija Bjelovar 1 : 100.000)

Položaj

1.— Naše jedinice, koje su se nalazile na položajima: Dežanovac — Brestovac— Končanica, dana 27. I. o. g. imale su borbu na položajima koji se nalaze od Dežanovca prema Kreštelovcu i tu su primile borbu sa neprijateljem, koji je dolazio od Blagorodovca.

Prema naređenju XXXIII. divizije povukle su se sä ovih položaja u pravcu s. Končanica, tj. k. 167 — želj. stanica Končanica, k. 155, i sjeverozapadno sve do raskrsnice puteva iz s. Končanice, koji vode za Vel. i Male Zdence — Brestovac. Iste položaje zauzele su 28. I. o. g.

2.— U ovoj borbi nalazile su se jedinice: I. i IV. bataljona IV. brigade, a susjedne jedinice bile su iz XXXIII. divizije,[2] i to na levom krilu naših jedinica, a desno od nas nije bilo nikoga.

3.— Naziv neprijatelja, protiv kojega su se borile naše jedinice jesu Čerkezi, jačina njihova na ovome sektoru jeste oko 2 čerkeske divizije,[3] dok su pod komandom njemačkih oficira. Imena komandanata jedinica nisu poznata.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 3—2, k. 883—A.

[2] O rasporedu i dejstvima 33. NO divizije u drugoj polovini januara 1945. vidi dok. br. 5."

[3] O njemačkim i ustaško-domobranskim jedinicama, angažovanim u borbama za virovitički mostobran, kao d o pravcima njihovoa nastupanja, -vidi dok. br. 12 i 72 i knj. 37, dok. br. 165.

4.— U koliko su nam poznate namjere neprijatelja, koji je nadirao u pravcu našeg oslobođenog teritorija, tj. u pravcu mostobrana, kojeg drže naše jedinice, jeste da preko Daruvara ovlada mostobranom na Dravi.

Zadatak naših jedinica jeste, da spreči neprijatelju njegovu namjeru, kao i prolaz preko našeg oslobođenog teritorija, kao i prilaz ka mostobranu.

5.— Naše jedinice, koje su se nalazile do sada gore na navedenim položajima i dolazivši u sukob sa neprijateljem, a ujedno povezane sa XXXIII. divizijom, dobile su usmeno naređenje od Štaba XXXIII. divizije.

6.— Dana 27. I. o. g. naše jedinice koje su imale borbu na položajima Dežanovac — Kreštelo'vac, ista je počela oko 10.00 čas. i trajala do 14,00 čas. Dana 28. I. o. g. na položajima k. 167 — želj. stan. Končanica, k. 155, pa sve do raskrsnice puteva Vel. d Mah Zdenci, borba je otpočela u 08,00 pa sve do 18,00 čas.

7.— Dana 27. I. o. g. položaj koji se nalazio između Kreštelovca i Dežanovca, neprijatelj, koji je dolazio od s. Blagorodovca uspjelo ga je zadržati, međutim, jedna kolona odbila se od Kreštelovca preko Imsovca u pravcu s. Brestovac, tako da su se naše jedinice morale povući na nove prihvatne položaje u visini s. Gornji Daruvar, k. 181 zaključno do ceste.

Drugi dan na položajima sjeverno od s. Končanice, k. 167, želj. stanica — k. 155, pa zaključno sa cestom koja vodi od raskrsnice s. Končanice za s. Brestovac, jedinice naše brigade nalazile su se na istim položajima. Neprijatelj koji se nalazio u Vel. i Malim Zdencima, kao i u s. Brestovcu, nastupao je iz Vel. i Malih Zdenaca preko Sigeta i krenuo u pravcu našeg položaja u tri napadna pravca. Prvi napadni pravac bio mu je u pravcu k. 167, drugi napadni pravac — cestom u pravcu k. 155, a treći napadni pravac bio je u pravcu k. 148 Borisov salaš.

Naše jedinice, koje su se nalazile na gore navedenim položajima, davale su žestoki odpor, ali pod pritiskom nadmoćnijeg neprijatelja morale su se postepeno povlačiti sa svojih položaja a ujedno i braniti daljnje nadiranje neprijatelja, koji je sve više i više nadirao u pravcu s. Končanice, tako da se vodila žestoka borba u samom s. Končanioi, odstupano [je] i napušteno selo kuća po kuća, a ujedno i pravljeni kontra napadi.[4] Sama borba završila se na sjeverozapadnoj strani s. Kon-

[4] Detaljnije o tome vidi »knj. 37, dok. br. 166; Arhiv VII, reg. br. 1/13—2, k. 119/7: depešu Štaba 6. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 28. januara 1945.

čanice, od k. 185, pa južno do k. 153, gdje su naše jedinice zauzele položaje.

8.— Rezultati borbe, kao i postavljeni ciljevi za izvršenje zadatka nisu u potpunosti uspjeli, s tim što je neprijatelju uspjelo probiti desno krilo XXXIII. divizije, tj. na našem levom krilu, gdje se nalazio sa jednim bataljonom iste divizije, jer neprijatelj koji je kretao iz s. Brestovca od pravca k. 163 u pravcu k. 178 uspelo mu ga je potisnuti, tako da smo na našem levom krilu dobili bočnu vatru i usled toga nastalo je povlačenje.

Jačina neprijatelja, koji je nadirao na naše položaje bila je oko 2 čerkeske pukovnije.

U ovoj borbi nije ništa zarobljeno, a gubitci neprijatelja iznose: mrtvih 216 i ranjenih 307 neprijateljskih vojnika.

9.— Naši gubitci: u ljudstvu: 29 poginulih, među kojima: komesar čete I. bataljona drug Kreisbacher Josip, komandiri četa iz IV. bataljona Maljevac Leopold i Stanojević Nikola.

Ranjenih: 19 drugova, od kojih komesar i ađutant IV. bataljona — komesar Jurec Zvonko i ađutant Mai-ko Primorac.

Nestalih: 14 drugova, od kojih su 10 iz IV. bataljona i pratili su ranjenike, ali isti. će se verovatno povratiti.

Zarobljena 2 druga, od kojih jedan vojno-obaveštajni oficir iz I. bataljona — drug Sosić.

10.—; Utrošak municije — Mauzerske 9.780, manliherske' 985, francuske 120, belgijske 735, engleske 2655, talijanske 700, šmajserske 1400 kom. metaka, mina za laki bacač 15 kom., za teški bacač 99 kom., nagaznih mina 6 kom. d ručnih bombi 4 kom.

Gubitci u materijalu: 2 puškomitraljeza, koji su pogođeni iz bacača i potpuno uništeni, oštećena 2 puškomitraljeza: 1 bmac i 1 belgijanac, koji su upućeni na popravak, 15 pušaka i 1 šmajser.

11.— U ovoj-borbi istakli su se kako borci, tako i rukovodioci u rukovođenju i to: prema mnogo nadmoćnom neprijatelju koji je nadirao, te tako da su pojedini niži rukovodioci komandiri četa i ostali morali pretvarati u borce a naročito se istakli:

— Iz I. bataljona: komesar 1. čete drug Barac Marijan, pomoć, komesara 1. čete Mujić Ivica, vodnik kod teškog bacača'Čavlović Nikola, u rukovođenju svojim jedinicama, kao i svojim oružjem, referent za naoružanje Drglin Božo za uspješno konspirisanje i postavljanje nagaznih mina, drag desetar Lucič- Marijan i drug Dragić Nikola, koji su poginuli uz svoj teški mitraljez, drug borac Car Petar, koji je teško ranjen pri izvlačenju ranjenih drugova, te komesar 2. čete Kreisba-

eher Josip, koji je sa 6 drugova držao vatru prilikom posljednjeg povlačenja.

— Iz IV. bataljona: komandiri četa Maljevac Leopold i Stanojević Nikola, koji su jurišali na neprijatelja te tako i poginuli, te vodnik Brkić Ivan koji je kao ranjen otimao od Čerkeza prilikom borbe »šarca«.

12.— U ovoj borbi nije bilo lica koja su se slabo držala, pred neprijateljem, kao i koje bi trebalo uzeti na odgovornost.

13.— Pošto [se] naše jedinice nalaze tamo na položaju, a prilikom nadiranja neprijatelja sa svih strana menjani su položaji, a naređenja dobijana su usmeno, a tako isto izdavata na licu mjesta, s obzirom na to što se vršio prelaz sa jednog položaja na drugi štabovi bataljona kao i komande četa dosta su se dobro snašle u rukovođenju, te upravljanju naprama dobivenim zapovijedima, tj. naređenjima od štaba brigade. Suradnja, kao i potpomaganje svih oružja sa kojima raspolažemo bila je dobra, s tim što [je] jedan bataljon od XXXIII. divizije napustio svoj položaj, tako da smo dobili bočnu vatru.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba poručnik
Šljivarić[5]

[5] Franjo

BR. 28

ZAPOVIJEST ŠTABA 10. KORPUSA NOVJ OD 14. FEBRUARA 1945. POTČINJENIM JEDINICAMA DA NAPADNU NEPRIJATELJA NA LINIJI K. 202 — MALA MASLENJAĆA — BASTAJI'

ŠTAB X. KORPUSA
»ZAGREBAČKOG«
NARODNO OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Adj. Broj: *101*
Dana 14/11 1945 u sati

Z A P O V I J E S T
(sekcija Bjelovar 1: 100.000)

Njemačke trupe nalaze se u otstupanju sa sremskog fronta i zbog toga je neprijatelj ovladao komunikacijom Osijek — Virovitica — Varaždin i istom vrši izvlačenje. U cilju bočnog osiguranja jedinice L kozačke divizije (II. brigada) ovladale su komunikacijom Garešnica — Grubišno Polje — Bastaji.[2] Da bi neprijatelj mogao nesmetano vršiti komuniciranje zaposjeo je neke tačke na južnoj strani Ilove, i to k. 202 — Sv. Ana i mlin južno od Ilovskog luga sa isturenim dijelovima u kućama južno od mlina prema Cikoševom salašu.

Naš korpus dobio je zadatak da onemogući neprijatelja da slobodno komunicira cestom Garešnica — Grubišno Polje — Bastaji. U toku današnjeg dana naše će jedinice izvršiti napad na k. 202 i kuće na Ilovi (južno od mlina).

Za izvršenje zadatka,

N a r e đ u j e m o :

XXXII. Divizija: 4 brigade — Sa tri bataljona Zagorske brigade koja će u Korpusnoj rezervi izvršiti napad na k. 202 i crkvicu Sv. Ana. Po likvidaciji k. 202 — Sv. Ana preduzeti opći napad na neprijatelja na liniji most na Ilovi — M. Maslenjača — Bastaji sa ciljem likvidacije uporišta. Sa na-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 12—1, k. 557.

[2] Opširnije o tome vidi dok. br. 25, 42, 64 i 80.

padom, otpočeti u 24 sata[3] 14. februara 1945. Sa ostalim snagama vršiti pritisak na čitavom sektoru i po mogućnosti likvidirati M. Maslenjaču na dijelu komunikacije Bastaji — Rašenica i zaposjesti most na Ilovi između Ivanova Sela i M. Maslenjače.

XXXIII. Divizija: 3 brigade — Odbaciti će neprijatelja sa južne strane Ilove sa položaja koji je u toku današnjeg dana neprijatelj posjeo na njezinom sektoru. U 24 sata izvršiti napad na D. Rašenicu u cilju presjecanja komunikacije Ivanovo Selo — Grubišno Polje i pomoći XXXII. Diviziji.[4]

Veza: — Šef otsjeka za vezu regulisati će rad jedinica za vezu.

Evakuacija ranjenika. — Ranjenike slati u korpusno previjalište u Daruvar.

Evakuacija zarobljenika. — Zarobljenike evakuisati u II. odjeljenje Korpusa u Daruvar.

Vrijeme napada: — Početak 14. februara 1945. i 17 sati.

Znaci raspoznavanja; — Za noć: Dugme — Durmitor,

Mjesto Štabova: — Štab Korpusa Daruvar. Osmatračnica korpusa nalaziti će se u toku dana na rubu šume (sjeverni dio na putu Podbor. Batinjani — k. 135), Štabovi divizija na svojim sadanjim mjestima.

Napomena: Cilj je ovoga napada ovladavanje sa južnom, stranom Ilove kao prvi dio borbe, a zatim odbacivanje neprijatelja sa komunikacije Bastaji — Grubišno Polje kao drugi dio borbe. Štabovi divizija neka obrate naročitu pažnju koncentraciji vatre

[3] Napad je otpočeo 14. februara u 18 sati (vidi dok. br. 64).

[4] Jedinice 33. NO divizije vodile su borbe za komunikaciju Grubišno Polje — Bastaji od 11. do 18. februara 1945, Međutim, uslijed nadmoćnosti neprijatelja nisu mogle napasti Rašenicu (vidi dok. br. 42 i 52).

Dakle, glavni udar neprijatelja usledio je na sastavku rejona 51. i XII. divizije, vrlo osjetljivom pravcu i za naše snage najnepodesnijem.

U isto vreme dok je 297. divizija vodila borbu sa jedinicama XII. divizije, potiskujući konstantno ovu diviziju u nazad — ka zapadu, jedinice 7. SS~ »Princ. Eugen« divizije kretale su se u levo od ove divizije-krećući se uglavnom padinama i grebenom istočnog dijela Papuka tako da je ova neprijateljska kolona prodrla 6. o. m. do mraka do u visinu manastira sv. Nikola gdje su i zanoćile.

7. o. m. neprijateljske obe divizije produžile su dalje ša prodorom ka zapadu svaka svojim određenim.rpavcem i jedinice 297. nepr. divizije uspjele su 7. o. m. ujutro potisnuti jedinice XII. divizije koje su se postavile na položaj Pištana — Šuma, Bukovica — Humljani, Vojlovički potok.[5] Neprijatelj izbjegao je frontalni napad i napao ove jedinice bočno i leđno tako da su se iste bez neke naročite borbe morale povući unazad. Neprijatelj težište svoga prodora usmjerio je pokretom preko planinskih grebena težeći da izmanevriše naše utvrđene linije i položaje, izbjegavajući ria taj način ujedno borbe u ravnici.

U toku ovoga dana neprijatelj je ovladao selom čačincima, Mikleušom, želj. stanicom Vojlovica, s. Humljani — s. Pušina i Slat. Drenovcima.®

Leva neprijateljska kolona — jedinice divizije »Princ Eugen« produžile su tokom dana dalji pokret grebenom Papuka odvajajući izvjesne snage (po neprovjerenim podacima jačine jednog puka) ka Slat. Drenovcu i dalje ka s. Rienci.

Vjerovatna namjera neprijatelja je produžiti sa prodorom grebenom Papuka ka Voćinu a potom dalje drumom ka Suhopolju.

Obzirom na ovakvu situaciju i na vrlo brze prodore neprijatelja u pravcu Podr. Slatine ubacili smo u pravcu neprijateljskog prodora u borbu dve brigade XVI. divizije i jednu brigadu 51. divizije koje su u susretu sa neprijateljem na liniji Miljevci — kanal — k. 181, Balinci — Čeralije i posle žestoke borbe u kojoj je neprijatelj pretrpio velike gubitke uspjelo se da se dalji neprijateljski prodor zadrži i onemogući.

Na sektoru 36. divizije u toku dana uglavnom[e] bez promjena. Jedna neprijateljska kolona u jačini od 20 vojnika je ujutro oko 10 sati krenula prema Turskim grobovima i Sječici, gdje su ih sačekale jedinice X. korpusa i u zajednici sa dijelovima 36. divizije razbile i protjerale[7].—

[3] i [0] Opširnije o tome vidi dok. br. 38, 90 i 92.

[7] Vidi dok. br. 37.

7. o. m. ov. god. neprijatelj sa svojim snagama ušao je u s. Voćin (7. SS »Princ Eugen« divizija).

Na osnovu ovakove situacije štab korpusa donosi sledeću odluku:

U toku noći 7. o. m. jedinice su postavljene na liniju:

51. divizija: — Drava — Kapinci — G. Miholjac— Sladojevci. .

16. divizija: — Sladojevci — Slani Bunar —- Hum.

36. divizija: — nalazi se na svom starom položaju.

8. o. m. — na sektoru 51. divizije Drava — Kapinci — G. Miholjac — Sladojevci.—

Već u samo svanuće neprijatelj napada na ćelom frontu.

VIII. brigada postavlja se na liniju: Sladojevci — Livadak.

XII. brigada zauzima novi položaj na G. Miholjcu i kanalu.

VII. brigada drži Kapince i vezuje se jednim bataljonom XIV. brigade za XII. brigadu.

XIV. brigada u rezervi na liniji Spanat — Novaka.

Oko 8 časova neprijatelj napada žestoko na ćelom frontu potpomognut brojnim tenkovima. Usled pojave tenkova ljudstvo VIII. brigade na prvoj i drugoj borbenoj liniji pokolebalo se te ih je zahvatila panika. No brzom intervencijom rukovodstva i članova štaba vojnici se vraćaju na svoja mjesta; front je ponovo pravilno obrazovan te s. Cabuna ostaje u našim rukama.

Pred sam mrak napuštena je Cabuna i obrazovan front na liniji Trešnovo Polje — Višnjička linija — Žiroslavlje — zapadno od Novaka — pošto je Vaška pod borbom napuštena.

Štab divizije Suhopolje napušta 9. o. m. u 6 časova i odlazi u Gradinu.

Pöd pritiskom teških gubitaka neprijatelj ne vrši nikakav pritisak ispitujući slaba mjesta našeg rasporeda.

8. o. m. na sektoru 16. divizije (postavljene na .položaje Sladojevci — Hum) neprijatelj u toku dana ispoljio je svoju jaču aktivnost na krajnjem desnom krilu ove divizije vršeći ujedno jači pritisak na levo krilo divizije, na položajima iznad sela Sladojevci.—

Neprijateljska jača kolona koja je pokušavala iz sela Voćina prodrijeti preko s. Huma, posle dva izvedena napada odbačena je uz teške gubitke i tek u trećem napadu kojeg je neprijatelj izveo pred sam pad mraka, uspeo je potisnuti jedinice XVI. divizije nekoliko kilometara u nazad na položaje koji su neposredno branili pristupe ka komunikaciji Cabuna — Suhopolje.

Na levom krilu ove divizije (na položajima iznad-s. Sladojevaca) neprijatelj i pored svojih brojnih napada u toku dana nije uspeo zadobiti nikakovih terenskih pozicija koje su držale naše jedinice.—[8] >

8. o. m. na sektoru 36. divizije— oko 8 časova posle žestoke art. pripreme neprijatelj je napao svojim pešadijskim delovima na ovaj sektor uglavnom u tri pravca, i to: Kozarevac — k. 151, Ribnička — Turski grobovi, k. 262, Bedenička — Sijeoica.

Posle bezuspešnog napada koji je trajao više od jednog sata, neprijatelj koncentriše snažni napad na naše levo krilo preko jedinica X. korpusa.[8] Po ogorčenoj borbi neprijatelj je uspeo izbiti na Siječicu i time ugrozio naše levo krilo korpusa. Usled ovakve situacije jedinice ovog korpusa morale su se povući na kose (padine) -zapadno od s. Sedlarica i Otrovanski Brijeg — Veliko Brdo — k. 235, gde su uspele zadržati neprijateljsko dalje nadiranje.

U 18 časova neprijatelj u jačini od 700—800 vojnika pokušava ponovo bočnim napadom od pravca Siječice ugroziti levo krilo divizije. Brzom intervencijom naših trupa neprijateljski pokušaj je slomljen i njegovi delovi odbačeni su na svoje polazne položaje (Siječicu).

9. o. m. ha sektoru 51. divizije u toku celoga dana neprijatelj vrlo oprezno i polako napreduje ispitujući raspored snaga naše divizije.

Odstupanje se nastavlja po planu pravcem G. Bazije — Terezino Polje. Oko podne štab divizije premjestio se u s. G. Bazije, odakle je pratio razvoj povlačenja, te se oko 15 časova premešta na sam most na Dravi radi regulisanja prelaska poslednjih dijelova divizije.

Do mraka jedinice i ostali dijelovi divizije bili su prebačeni na levu obalu reke Drave u Barč.—[10]

9. o. m. na sektoru 16. divizije — usled nadiranja jačih neprijateljskih snaga (nekoliko divizija) izdato je naređenje za povlačenje divizije u pravcu Barba i prebacivanje preko reke Drave.[11]

U vezi toga naređenja brigade ove divizije svoje glavnine povukle su sa položaja radi prebacivanja, a manje delove ostavile su na položajima radi zaštite izvlačenja i prebacivanja preko r. Drave.

[s] Vidi dok. br. 31 i 93.

[9] Jedrilice 10. korpusa NOVJ (32. NO divizija) povukle su se pod pritiskom nadmoćnijih snaga 1. ustaško-domobranske divizije i 1. puka PTZ (vidi dok. br. 57).

10 i u **vidi** dok. br. 31 **i** 38.

Ormah po prebacivanju preko mosta na Dravi kod Barča jedinice ove divizije nastavile su sa pokretom prema novoj prostoriji gdje su se i smjestile.

9. o. m. na sektoru 36. divizije — oko 14 časova neprijatelj napada od pravca Rušana prema [Podrav.] Majkovcu sa 4 tenka i 250 vojnika, sa 7 tenkova i oko 400 vojnika od pravca Rušani — Žlebina, sa 5 tenkova i 250 vojnika od pravca Virovitice prema G. Bazijama.

Neprijatelju je uspelo u 17 časova ovladati Dijelkom dok su na ostalim sektorima zadržani. Usled ovakvog stanja divizija je bila primorana povući svoje jedinice na liniju: Crni Zatonj — Ada, k. 107 •— željez. pruga Virovitica — Barč.

U 18 časova sa pojačanjem jednim bataljonom VI. brigade zadržan je neprijatelj u s. Dijelkd, te je isti prestao sa daljim napadom.

Oko 21.30 časova jedinice ove divizije postepeno su izvlačene sa položaja i upućene na prebacivanje preko Drave. Povlačenje i prebacivanje neprijatelj nije osetio.

Sve snage ove divizije prebačene su preko reke sem jedne čete koja je ostala na desnoj obali r. Drave radi obezbeđenja inžinjeriskog'bataljona — koji je rasklapao most i ista se povukla u 4,30 časova na 1. obalu r. Drave.

Po izvršenom prebacivanju naše jedinice su zaposjele levu obalu Drave od k. 109 (na Dravi) do Drava-Tamaši.—[12]

GUBITCI KOD 51. N.O.U. DIVIZIJE:

Poginulih 106 — ranjenih 165 — nestalih 295 — konja 66.

Pušaka 236 — pikavaca 34 — puškomitraljeza 33 —: mitraljeza 10 — bacača 13 — topova kal. 45 mm 4 kom. — topova kal. 76 mm 4 kom. — kola 25, baterijski durbin 1 kom. — ručna dvogleda 2 kom, — goniometar busole 2 kom. — protivtenkovske paške 4 kom., granata kal. 76 mm 215 kom., granata kal. 45 mm 248 kom. "

NEPRIJATELJSKI GUBITCI:

Izbačenih iz stroja 2686.

Uništeno haubica kal. 105 mm 1 kom., onesposobljeno tenkova 3, vojnika zarobljenih 3.—

GUBITCI KOD 16. N.O.U. DIVIZIJE:

poginulih 56 — ranjenih 56 — nestalih 183

pušaka 55 — puškomitraljeza 22 — pikavaca 37 —- lakih' bacača 3, protivkolske puške 3.

[12] O položajima koje su posjele jedinice 12. korpusa NOVJ po prelasku na lijevu obalu Drave vidi detaljnije u Arhivu VII, dokumenat reg. br. 2—1, k. 293.

NEPRIJATELJSKI GUBITCI:

Izbačenih iz stroja 550.
Zaplenjeno 2 puškomitraljeza i 2000 metaka.

GUBITCI KOD 36. N.O.U. DIVIZIJE:

Poginulih 50, ranjenih 139, nestalih 69.
Teški ruski mitraljez 1 kom., puškomitraljeza (ruskih) 11, kom., pikavaca (ruskih) 38 kom., protivtenkovske puške (ruske) 3 kom., pušaka A.V.T. 12 kom., bacača 50 mm 1 kom., pušaka (Zbrojovka) 1 kom., pikavaca (engleskih) 2 kom., pušaka (mauzer) 55, pušaka (talij.) 13, pušaka (engles.) 4 kom.

NEPRIJATELJSKI GUBITCI:

Poginulih oko 400 — ranjenih oko 600.
Tenkova uništenih **3** — tenkova oštećenih **2.—**

UKUPNI GUBITCI OVOGA KORPUSA:

Poginulih	**212.—**
Ranjenih	**360.—**
Nestalih	**547.—**

Gubitci u stoci:

Konja	**66.—**

Gubitci u oružju i materijalu:

Pušaka	**366.—**
Pikavaca	**111.—**
Puško-mitraljeza	**66.—**
Mitraljeza	**11.—**
Bacača	**17.—**
Topova 45 **mm**	**4.—**
Topova 76 mm	**4.—**
Kola	**25.—**
Baterijski durbin	**1.—**
Ručna dvogleda	**2.—**
Goniometar busola	**2.—**
Protivtenkovske puške	**10.—**
Granata 45 **mm**	**248.—**
Granata 76 mm	**215.—**

NEPRIJATELJSKI GUBITCI:

Izbačenih iz stroja	**3686.—**
Zarobljeno vojnika	**3.—**

Gubitci u materijalu:

Haubica kal. **105** mm . . .	**1.—**
Tenkova onesposobljenih . .	**5.—**
Tenkova uništenih	**3.—**
Puškomitraljeza zaplenjeno . .	**2.—**
Metaka puščanih	**2.000.—**

OPŠTA ZAPAŽANJA:

Činjenice, koje se u ovim operacijama naročito ističu su:

1.— Pored najvećih napora služba izviđanja nije donijela željenih pozitivnih rezultata.

2.— Pored prednje činjenice neprijatelj nije postigao iznenađenje blagodareoi budnosti jedinica.

3 — Brojna nadmoćnost neprijatelja, a naročito nadmoćnost u motorizaciji i oklopljenim snagama bila je očigledna.

4.— Napadački duh neprijatelja bio je na visokom stupnju.

5.— Manevarska sposobnost neprijatelja osobito se ističe. Najveći broj svojih uspjeha postigao je blagodareći ovoj svojoj odluci.—

6.— Plan odbrane i organizacija iste bila je sa naše strane pravilno postavljena i izvedena.

7.— Nasuprot neprijateljskoj prodornosti naše jedinice su gotovo redovno pokazale dovoljno žilavosti i upornosti. Kada pak ovo nije bio slučaj, uzrok je bio da je neprijatelj manevrom prinudio naše snage na privremeno napuštanje položaja.

8.— Usled nedovoljnog iskustva u borbi sa neprijateljskim opkoljenim snagama kao i radi nedovoljnog iskorišćavanja protivkolskog oružja, osjetljivost naših jedinica bila je znatna;

9.— Povlačenje jedinica bilo je uglavnom organizovano naročito u poslednjoj fazi. Može se reći da je samo operacija povlačenja posmatrana kao usamljena taktička radnja izvedena sa uspjehom; —

10.— Međusobno obavještavanje naših i susjednih jedinica nije bilo redovno. Na pr. ne saoptašava se momenat kada jedna jedinica napušta svoj položaj. Ovo je dovodilo do teških situacija kod neobaviještene susjedne jedfinice', koja je bila prinuđena svoje odluke donositi na prečac.

11.— Koncentracija vatre na pojedine ciljeve nije uvijek vršena, što znači da je uprava vatrom ponekad bila slabija.—

12.— Veza nije uvijek zadovoljila. Uzrok slab materijal i nedovoljno iskustvo za podizanje veze u ovako teškim operacijama.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

NAČELNIK — MAJOR:
Rebula

BR. 30

ZAPOVIJEST ŠTABA 13. NOU DIVIZIJE OD 14. FEBRUARA 1945. POTČINJENIM JEDINICAMA DA IZVRŠE PRITISAK NA NEPRIJATELJSKE SNAGE U ČUDINOM KLANCU, BABINOM POTOKU I CRNOJ VLASTI[1]

ŠTAB B/V. 110
13. UDARNE DIVIZIJE
XI. KORPUSA N.O.V.J.
Op. Broj: *22/14-11* 1945

ZAPOVEST

Štaba 13. Ud. Divizije XI. Korpusa NOVJ za dan 14. II. 1945. godine

Sekcija Gospić — Novigrad 1 : 100.000.

PODACI O NEPRIJATELJU:

Neprijatelj sa jakim snagama već tri dana ispao je iz Bihaća preko Petrova Sela i Vaganca k Drežniku, dok je također ovaj prodor pojačao sa snagama iz uporišta Otoča.c — Babin Potok većinom legije, vjerovatno u cilju da snage sa linije Lapac — Bihać izvuče i prebaci k Ogulinu i dalje prema Karlovcu.[2] Oko Drežnika, Catqije i Poljanka vode se vrlo

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 2—1, k. 915.

[2] O sastavu, jačini i namjerama neprijateljevih jedinica koje su prodirale navedenim pravcima vidi dok. br. 3, 44/ 65, 77, 95, 96, 97, 98 i 115; Arhiv VII, reg. br. 1/36—2 i 1/37—2, k. 119/10: depeše Štaba 11. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 15. februara 1945. godine.

žestoke borbe.[3] Neprijatelj je svoja uporišta na liniji Vrhovine — Čudin Klanac oslabio, tako da po najnovijim podacima s kojima raspolažemo na ovoj liniji nalazi se svega jedan bataIjon legije i nešto ustaša raspoređenih po uporištima: Prvi bat. 847 regimente[4] jednu svoju satniju drži na Čtidinom Klancu a ostale snage u Babinom Potoku i linijom prema Vrhovinama. Jedan bataljon ove regimente "ponovo se vratio u Ramljane, dok ostale ustaške jedinice[5] na liniji Otočac — Gospić — Bilaj nalaze se na svojim starim mjestima. Najslabiju svoju stranu na uporištima neprijatelj ima liniju Čudin Klanac — Vrhovine, koju je oslabio odašiljanjem snaga prema Drežniku i Rakovici. Uporišta na ovoj liniji su solidno izgrađena. Naoružanje ovih jedinica s obzirom na sadanju promjenu nije detaljno poznato. Moral je na srednjoj visini a borbenost prilična.

PODACI O NAŠIM SNAGAMA:

13. Ud. Divizija sa tri brigade.

35. Ud. Divizija sa jednom brigadom od tri bataljona i pet brdskih topova kal. 75 mm.

Sadejstvo savezničke avijacije.

ZADATAK NAŠIH JEDINICA:

U cilju rasterećenja fronta koga drže 8. i 35. divizija na liniji Drežnik — Čatrnja —Poljanak i vezivanja ostalih neprijateljskih snaga koje bi mogle poći kao pojačanje na ovu liniju a ujedno ukoliko se -ukaže priHka pristupiti likvidaciji pojedinih uporišta s obzirom na manje snage i dejstva savezničke avijacije.[6]

[3] Opširnije o tim borbama vidi dok. br. 65, 77, 114 i 115; Arhiv VII, reg. br. 1/19—2 i 1/20—2, k. 119/6:- depeše Štaba 4. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 13, 14. i 15. februara 1945; reg. br. 6—1, k. 828: pregled dejstava jedinica 8. divizije u februaru 1945. upućen Štabu 4. korpusa NOVJ 5. marta 1945. godine.

[4] Riječ je o 847. puku njemačke 392. legionarske divizije (vidi Arhiv VII, reg. br. 41—3, k. 74: izjave zarobljenih njemačkih oficira Fridriha Žmoelinga i Desideriusa Reindla).

[5] Odnosi se na dijelove 11. ustaško-domobranske jedinice (vidi dok. br. 114).

[6] i [7] Iz dokumenata i detpeša jedinica 11. korpusa NOVJ kao i iz bojnih relacija. 11. i 13. ustaško-domobranske divizije i dnevnih izvještaja Glavnog stožera Ministarstva oružanih snaga NDH se ne vidi da je saveznička avijacija učestvovala u toj operaciji (vidi dok. br. 77, 97, 98, 99, 100, 114 i 115; Arhiv VII, reg. br. 1/36—2 i 1/37—2, k. 119/10).

III. Ud. Biigada 35. Ud. Divizije: Sa tri bataljona izvršit će pritisak na neprijatelja i to jednim bataljonom pravcem Vukmirović — k. 923 i na lc. 828, jedan bataljon južno od komunikacije preko Nik'olića i Končarevog Kraja na uporište Čudin Klanac, a jedan bataljon u rezervi cestom od Plitvičkog Leskovca prema uporištu.

I. Ud. Brigada 13. Ud. Divizije Sa dva bataljona izvršit će pritisak na neprijateljslco uporište Čudin Klanac — Bab.[in] Potok i to: jednim bataljonom bez mitraljeskog voda izvršit će pritisak pravcem zapadne padine k. 1005 desno oslanjajući se na Končarev Kraj i bataljon III. Brigade 35. Divizije, dok će vod mitraljeza postaviti na k. 761. koja će služiti kao zaštita artileriji kod Hom.[oljačkog] Klanca. Jedan bataljon, tj. njegove čete istočnim padinama Kose preko lc. 990, koju prethodno očistiti ukoliko bude neprijatelja , izvršiti pritisak na kuće u Bab.[inom] Potoku, gde se nalazi artilerija i glavnina snaga legionarskog bataljona. Dok će jednu pješačku četu i mitraljeski vod ostaviti kod Obljaja i k. 761 zapadno od puta kao zaštita artilerije na Hom. Klancu.

II. Brigada 13. Ud. Divizije Sa četiri bataljona izvršit će pritisak na neprijatelja, i to jednim bataljonom pravcem Velika Greda, k. 983 — Metla sa zadatkom da svojom jačom vatrom sa pogodnih- i bliskih položaja onemogući svako dovlačenje snaga iz Crne Vlasti i Vrhovina prema Babinom Potoku. Jednim bataljonom linijom Klanac — Jurišina — Metla — k. 1000, na Oblajac, odakle izvršiti pritisak na Crnu Vlast sprečavajući sa te linije svako dovlačenje snaga prema Bab.[inom] Potoku i uništavajući neprijatelja koji se odmah poslije bombardovanja iz aviona i artilerije bude sklanjao iz uporišta i kuća. Jedan bataljon ma. liniji Štampari aktivizirat će se prema Ramljanima, vršiti pritisak na uporište i vezujući snage na sebe. Jedan bataljon biti će na divizijskoj rezervi u selu Sječevica. Prateću - četu Štab brigade će upotrebiti na pravcu Gornji Bab.[in] Potok.

III. Brigada 13. Ud. Divizije: Ima zadatak da aktivno djeluje na liniji Ribnik — Bilaj i Gospić — Brušane sa snagama koje su kod Metka, dok će 'bataljon sa Ljubova angažovati linijom preko Ljubova ka Kuli i Marinoj Glavi. Ukoliko se neprijatelj nalazi na Ljubovu. U sadejstvu sa bataljonom I brigade koji će biti također na tom sektoru ima zadatak napasti svom žestinom neprijatelja na ovoj liniji i odbaciti ga prema Kuli. Bataljon u Mogoriću držati u rezervi.

Art. divizion 35. Ud. Divizije: Ima zadatak da jakom vatrom sa položaja kod Hom.[oljačkog] Klanca, gdje će se plasirati, tuče neprijateljska uporišta u Čudinom Klancu i Bab.[inom] Potoku. Da bi vatra bila sređenija postaviti na pogodnim mjestima blizu uporišta osmatračnice koje dobro povezati sa artilerijbm. Cestu ispred sebe na pogodnom mjestu, tj. ispred osiguranja koje će imati artilerija, minirati.

PRVA FAZA BORBE: U prvoj fazi borbe jedinice će vršiti pritisak i nastupati prema uporištima sa jačim bojnim patrolama hvatajući kontakt sa neprijateljem, cijeneći njegove slabije strane gde upotrebiti jače snage i veći pritisak. Koristiti dejstva avijacije tako da se sa bliskih odstojanja van opasnog prostora od bombi tuče svaki pokret neprijateljski koji će vjerovatno uslijediti poslije dejstva avijacije[7] i artilerije. Ujedno koristiti i paniku koja će vjerovatno biti kod neprijatelja prilikom bombardovanja te posjesti zgodnije položaje odakle će moći bolje da dej'stvuje, ujedno i približit se uporištima.

DRUGA FAZA BORBE: Po ocjeni situacije, tj. poslije izvršenog bombardovanja avijacijom i artilerijom i jakom pritisku jedinica na uporište ukoliko se ukaže mogućnost pristupiti likvidaciji uporišta redom, tj. na pravcima gdje jedinice vrše pritisak. Napad mora biti silovit i prodoran ne dozvoljavajući neprijatelju da se pribere.

VEZA: . Održavati će se telefonima i radio putem, ugovorenim znacima i kuririma. Način veze iregulisane zapovdješću za vezu koja se prilaže.[8] Vezi

- [8] Arhiv VII, reg. br. 2—4, <k. 915.

pokloniti naročitu pažnju i tražiti od viših rukovodioca za puno zalaganje oko organizacije i pravilnog rada.

SANITET: Divizijsko previjalište nalazit će se u Homoljcu gdje najkraćim putem upućivati ranjenike a kirurška ekipa nalazit će se u Vrelu na raskrižju.

ISHRANA: Vršit će se iz intendanture, tj. intendanture — ekonomati pribavljat će hranu preko intendanture pretpostavljenog štaba redovnim putem i na vrijeme.

MJESTO ŠTABOVA: Štab divizije nalazit će se na Sječivici — k. 1182. Štab I. Brigade nalazit će se južno od Končarevog Kraja — k. 873. Štab III. Brigade 35. Divizije nalazit će se cestom Leskovac negdje kod sela Vukmdrović u blizini Vodenica.[9] Štab II. Brigade 13. Divizije nalazit će se na Velikoj Gredi. Štab III. Brigade u Metku.

POČETAK OPERACIJE: Savezнички avioni će otpočeti- sa bombardovanjem u 15. časova 14. II. 1945. U isto ovo vrijeme otpočet će dejstvo i artilerija na određeno uporište. Jedinice u. ovom vremenu moraju biti na bliskim polaznim položajima, .odakle će moći da brzo pristupe pritisku i eventualno napadu na uporišta. Jedinice trebaju voditi računa o opasnom prostoru koga bi mogla tući avijacija ali ne toliko daleko više od 500 . metara lijevo, i desno od ceste na kojoj se nalazi uporište. Jedinice će otpočeti sa pritiskom odmah čim se završi bombardovanje avijacije, tj. jačim pritiskom, dok će koristiti bombardovanje kao olakšicu za podilaženje i uzimanje boljih položaja. Štabovi bataljona i brigada ovdje će sami se snalaziti i koristiti svaki momenat da se što pre i što bliže primaknu uporištu, ne čekajući naročito za to naređenje.

ZNACI RASPOZNAVANJA i UGOVORENI ZNACI Za 14. II. 1945. godine znaci raspoznavanja su: **Lika — Sloboda.** Ugovoreni znaci **Juriš u pobjedu.** Ovo su znaci" za dan dok za noć 14/15. II. 1945 **Puška — Peć, Janko — Milan.** Ugovoreni znaci sa raketama prema ranije propisanom naređenju.

[0] Natpis Vodenica nije nađen na karti 1:100.000. Vjerovatno se misli ,na Nikolića mlinove, 11 km istočno od Vrhovina.

NAPOMENA: **u ovoj operaciji svi Štabovi treba da razviju punu samoinicijativu i da koriste i najmanje slabosti kod neprijatelja, tj. izazvanu paniku kod neprijatelja i da ne čekaju za naređenje ako im se ukaže prilika za likvidaoiju uporišta. Postarati se da bude redovan dotur municije i ostalih potreba jedinica na položaju, a naročito ukoliko se borba dulje produži. Po zauzeću jednog uporišta bunkere odmah porušiti, a naročito ako se dade prilika u prvoj fazi borbe ako se zauzmu neka uporišta voditi računa o savezničkoj avijaciji da ne tuče naše trupe gdje biti obazriv.*[0]**

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — potpukovnik: Komandant — potpukovnik:
Dim.[11] Vojvodić

M. P.

Dostavljeno: Na znanje Štabu XI. Korpusa NOVJ..
Na izvršenje Štabu I, II. i III. Brigade
13. Ud. Divizije i III. Ud. Brigadi
35. Ud. Divizije te art. divizionu
35. Ud. Divizije.

[10] **O izvršenju postavljenog zadatka vidi dok. br. 65, 77, 97, 98, 99, 100, 114 i 115; Arhiv VII, reg. br. 1/36—2 i 1/37—2, k. 119/10.**
[11] Dimitrije

BR. 31

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA **16.** DIVIZIJE OD **14.** FEBRUARA **1945.** UPUĆEN ŠTABU **12.** KORPUSA NOVJ O BORBAMA ZA VIROVITIČKI MOSTOBRANI

ŠTAB
XVI UDARNE DIVIZIJE NOVJ .
Op. br. 44/45
14 februara 1945 god.

ŠTABU XII UDARNOG KORPUSA NOVJ

1. U prilogu dostavljamo izvod iz operacijskog dnevnika u vremenu od 1. do 14 o.m., kao i preglede brojnih stanja ljudstva i stoke i naoružanja ove divizije po obr. I, II i III.[2] 2. U vremenu od 1 do 14 februara jedinice ove divizije vodile su par dana vrlo žestoke borbe sa jakim neprijateljskim snagama i neprijateljskom motorizaoijom.[3] I ove borbe otkrile su nedostatke naših jedinica.

Od 1 do 6 o.m. naša divizija bila je smeštena na prostoriji Gaćište — Orešac — Gradina — Rušani I G. Bazje — Turanovac u cilju odmora i sređivanja svojih jedinica ali ovo vreme nije se moglo koristiti za odmor, već su jedinice stalno bile na pozicijama na radu kopanja i utvrđivanja odbrambene linije.

Neposredno pred same operacije naša divizija primila je oko 20Ö0 novih boraca, koji su bili nedovoljno obučeni u rukovanju sa oružjem i neiskusni u borbama, sporo se snalazili u situacijama, nisu umeli dovoljno da koriste zaklone, da budu dovoljno budni, te su svojim držanjem ometali pravilan rad starijim borcima. Uočeno je da su automatska oružja usled hladnoće imala prilično zastoja te nisu mogla biti u potpunosti korišćena. Neprijatelj je sve ove nedostatke naših jedinica uočio, te je još sa većom zaštitom i upornošću tukao, što je opet kod novih boraca negativno delovalo. Stariji borci u poslednjim borbama pokazali su se vrlo disciplinovani i spremni za borbu.

3. Sadašnji odmor naših jedinica koristimo u izvođenju obuke u jedinicama i za obučavanje boraca u rukovanju sa oružjem, kao i borbenoj obuci.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 24—1, k. *953.*
[2] Redakcija nije pronašla te preglede.
a i Vidi dok. br. 12, objašnjenje br. 2.

4. Veza u poslednjim borbama nije u potpunosti došla do izražaja i to uglavnom iz razloga, što su jedinice stalno bile u pokretu sa jedne na dragu prostoriju i usled nedostatka telefonskog materijala.

5. Jedinice naše divizije, tj. I, II i IV brigada potpuno su naoružane, dok XV Mađarska i Art. brigada stoje dosta slabo sa pešadflsMm naoružanjem. Broj nenaoružanih drugova u našoj diviziji sada iznosi 2191.

6; U diviziji imamo, bosih oko. 1000 drugova a slabo obuvenih oko 500, dok slabo obučenih imamo oko 2500.

7. U prilogu dostavljamo i skicu rasporeda naših jedinica na sadašnjoj prostoriji.[4]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

za štab,
Načelnik, .
kapetan **Živko Mihić**

M. P.

IZVOD
iz operaoiskog dnevnika u vremenu od 1 do 15-11-1945 godine Štaba XVI NQU divizije '

1-II-1945 — Jedinice ove divizije raspoređene su na istoj prostoriji. U toku dana sa jedinicama je izvođena obuka po predviđenom planu rada.

Radi osiguranja mostobrana na reci Dravi južno od Barča I brigada prebacila se sa sadašnje prostorije i smestila se na prostoriju G. Bazje — Turanovac — Lukački Budrovac — Lukačko Dugo Selo.

I Artileriska brigada, po dolasku u svoj sastav protivoklopnog diviziona koji se nalazio na položajima jedinica 51. divizije, prebacila se sa sadašnje prostorije i smestila se na sektor s. Gradina i Hadžići, sa zadatkom sređivanja svojih jedinica.

•* Redakcija nije pronašla navedenu' skicu. 0 rasporedu jedinica 16. NOU divizije od 6. do-14. februara vidi dok. br. 12f Arhiv VII, reg. br. 22—1, k. 953: izvještaj Štaba 16. NOU divizije o borbama od ***6.*** do 9. februara 1945. upućen Štabu 12. korpusa NOVJ 11. februara 1945. godine.

2-11-1945 — Jedinice ove divizije raspoređene su na istoj prostoriji. U toku dana izvođena je obuka sa jedinicama po predviđenom planu rada.

I brigada na svojim položajima organizovala je odbrambenu liniju (kopanje rovova) na liniji: od Drave preko k. 106 preko Labudovca na k. 109 — k. 110 — duž kanala na k. 107 — preko Zlebina na k. 107 — k. 106 do Drave.

3-11-1945— Jedinice ove divizije nalaze se na istoj prostoriji. U toku dana *sa* jedinicama je izvođena obuka.

4-II-1945 — Divizija raspoređena na istoj prostoriji. Sa jedinicama je u toku dana izvođena obuka.

5-11-1945— U cilju što uspešnijeg zatvaranja pravaca od linije Moslavina — Čađavica jedinice ove divizije, prema naređenju štaba XII U. Korpusa dobile su naređenje[3] da se postave na liniju Drava — Kapinci — G. Miholjac — Sladojevci.

U toku [dana] jedinice ove divizije postavljene su i to:

— IV brigada na prostoriju Sladojevci — Meljani — Španat —. G. Miholjac, sa zadatkom fortifikaciskog utvrđivanja ove linije, služe ujedno kao neposredna rezerva jedinicama 51. divizije u slučaju neprijateljskog prodora sa sadanje linije fronta.

— XV brigada »Petefi« na prostoriju Višnjica — Novaki — Zidine, sa zadatkom utvrđivanja ove linije.

— II brigada, na prostoriju N. Gaćišće — Gaćišće —- Orešac, služeći ujedno kao neposredna rezerva jedinicama IV i XV brigade.

— I brigada ostaje i dalje na istoj prostoriji.

U toku dana sa jedinicama je izvođena obuka.

6-11-1945— Jedinice ove divizije raspoređene su na istim položajima. U toku dana nije bilo ništa novo. Sa" jedinicama je Izvođena obuka.

[5] Vidi Arhiv VII, reg. br. 9—1, k. 952.

7-*11-1945* Na ćelom frontu neprijatelj je vrlo aktivan i prodirao je u pravcu Podr. Slatine. U vezi ovakve situacije naša divizija dobila je zadatak da se sa jednom brigadom najhitnije postavi na cesti Gačinci — Podr. Slatina u cilju zatvaranja toga pravca i sprečavanja neprijateljskog prodora."

II brigada postavljena je i to: sa dva bataljona ispred sela Mikleuša, a sa druga dva bataljona sa zadatkom zatvaranja pravca od Ceralija prema Podr. Slatini, gde su bataljoni uhvatili vezu sa jedinicama Osječke brigade, koje su se pod jakim pritiskom neprijatelja povlačile.[7] Ova dva bataljona postavljena su na k. 215, 171 i 169 i Konjičić, sa jačim isturenim delovima na k. 149. Prva grupa koja je bila postavljena ispred Mikleuša, stupila je odmah u borbu sa neprijateljem, gde je vodila žestoku borbu sve do same noći, a zatim se prema naređenju štaba divizije povukla d postavila ispred Podr. Slatine.[8]

Na sektoru druge grupe bataljona neprijatelj je vrlo brzo i energično prodirao. Bataljoni .su vodili borbu sve do pola noći, a zatim su se povukli i postavili na položaje istočno od ceste* Čeralije — Slatina na k. 242 do Vučje Jame.

XV brigada »Petefi«*[9] u toku dana dobila je naređenje da se sa dva bataljona postavi i zaposedne sela Kapince i selo Vaška, dok se sa druga dva bataljona u toku noći prebacila i postavila na sektor Levinovac, sa zadatkom da spreči prodor neprijatelja cestom Voćin — Hum.[10]

[6] Pravcem čačinci — Podravska Slatina — Virovitica prodirala je njemačka 297. pješadijska divizija. Opširnije o tome vidi dok. br. 12, 29, 38, 39 *i* 72; Arhiv VII, reg. br. 22—1, k. 953.

O povlačenju Osječke brigade 12. NOU divizije pravcem Feričanci — Orahovica — Čačinci — Mikleuš vidi dok. br.-38, 39 i 72; Arhiv VII, reg. br. 2—2, k. 883: izvještaj Štaba 12. divizije pisan Štabu 6. korpusa NOVJ 14. marta 1945. godine.

[8] Jedinice njemačke 297. pješadijske divizije zauzele su Podravsku Slatinu 8. februara 1945 (vidi dok. br. 29, 39 i 93).

[9] Odnosi *se* na mađarsku NO brigadu »Šandor Petefi«.

[10] Navedenim pravcem prodirali su dijelovi njemačke 7. SS divizije »Princ Eugen« (vidi dok. br. 12 i 38).

IV brigada postavljena je u toku dana na sektor Sladojevci' — Bakić — Grabić, sa zadatkom utvrđivanja ove linije. Ü vezi novostvorene situacije, s obzirom na prodiranje neprijatelja dolinom Vojlovice i Voćinske reke u pravcu Ćeralija i Voćina brigada je dobila naređenje da se usiljenim maršem prebaci sa sadašnje prostorije i postavi na sektoru od Konjičića (iznad Ceralija) do ceste Voćin — Suhopolje, sa zadatkom sprečavanja neprijatelj-^ skog prodora na tome pravcu.

8-II-1945 II brigada dobila je naređenje da se najhitnije postavi na položaje Donje i Gornje Kusonje, sa zadatkom sprečavanja neprijateljskog prodora od pravca Ćeralija i Macuta. Jedan bataljon koji se nešto kasnije povukao sa položaja ispred Slatine, bio je skoro iznenađen od strane neprijatelja koji je ušao u Sladojevce i nastavio sa prodiranjem u pravcu D. Meljana. Ovaj bataljon se odmah orijentisao prema neprijatelju i prihvatio borbu sa istim. Bataljon je sam uspeo da zadrži neprijateljsku pešadiju, koji je iskoristivši gužvu kod ostalih jedinica uspeo da nesmetano pređe reku Čađavicu, iako je most blagovremeno bio porušen. Neki delovi VIII brig. 51 div. koji su se povlačili, bili su postavljeni desno od ovog bataljona na Golo brdo i kose desno od ceste ispred Meljana.[11] Ovaj bataljon je stalno zadržavao neprijatelja i vodio borbu sve do Suhopolja.

Ostala tri bataljona koji Su postavljeni na položaje D. i G. Kusonje — Mačkovac, odmah po dolasku na ovu prostoriju prihvatili su borbu sa neprijateljem i održali se na istoj sve do 19 časova, kada su radi situacije na cesti Bistrica — Suhopoije povučeni u selo Trnavu i Pčelić.

U toku dana na sektoru jedinica IV brigade, neprijatelj u jačini 3500—4000 vojnika, krenuo je u tri napadne kolone prema položajima jedinica ove brigade. Bataljoni su odmah

[11] O borbama jedinica 51. NOU divizije za virovitički mostobran vidi dok. br. 29, 38 i 39.

stupili u borbu sa mnogo nadmoćnijim neprijateljem, koji je drsko napadao. Posle žestoke borbe koja je trajala 2 sata, neprijatelj je uspeo da potisne jedinice ove brigade, koje su zaposele nove položaje na ivici sela. Lisičina, na kanalu ispred Huma i na groblju istočno od Huma. Neprijatelj je i dalje vršio uzastopne juriše u više napadnih kolona. Bataljoni su uspeli odbiti dva neprijateljska juriša uz velike gubitke po istog, tako da je neprijatelj bio prisiljen, da se povuče sa čistine na ivicu šume Vooinskog brda, odakle je preduzeo ponovo sa napadima' na položaje naših jedinica. Na desnom krilu neprijatelj je pošao u napad na selo Lisičinu, te pošto je tu odbijen pomerio je svoje napade u desno prema jedinicama Brodske brigade[12] i uspeo da potisne bataljon ove brigade i izbije na kose severozapadno od Lisičine. Bataljon IV brigade, koji se nalazio u selu bio je prisiljen da se povuče iz sela i zaposedne nove položaje na k. 453, gde je vodio borbu do samog mraka i onemogućio neprijatelju dalje prodiranje.

Bataljon koji je u toku celog dana vodio borbu na kanalu ispred Huma, bio je prisiljen da se pod jakim pritiskom neprijatelja povuče i zaposedne prve kuće u selu Hum, gde se razvila žestoka borba za svaku kuću. Neprijatelj je uspeo da zauzme jednu trećinu sela, dok su ostale dve trećine držale naše jedinice.

Bataljon, koji je vodio borbu na levom krilu, pojačan sa dve čete ostalih bataljona pod jakim pritiskom neprijatelja povukao se a da o tome nije nikoga obavestio u kom pravcu se povukao. Prema naknadno dobivenim podacima bataljon je pokušao da se povuče pravcem Budim — Hum — Levinovac, ali mu je to bilo onemogućeno pošto je neprijatelj već zaposeo ovu liniju tako da je isti bio otsečen od svoje brigade i zadržao se u šumama izme-

[12] Vjerovatno se misli na 4. brigadu 12. NOU divizije koja je zatvarala pravac Kuzma — Lisičina (vadi dok. br. 26).

Brodska brigada je tada dejstVovala u sastavu 28. NOU divizije na području Bijeljine (vidi Arhiv VII, reg. br. 3—2, k. 1125: istorijat 28. NOU divizije).

đu Popovca —- Macuta i Petrova Sela.[13] Posle povlačenja ostalih jedinica sa ovoga sektora - nije se čula nikakva borba na sektoru ove otsečene grupacije, tako da ne postoji sumnja da je ova grupa uništena ili da je pretrpela veće gubitke.[14]

U samo veče dva bataljona XV brigade stupila su u kontakt sa neprijateljom. Borba je trajala oko 40 minuta i usled povlačenja jedinica Brodske brigade i jedinica naše IV brigade, ovi bataljoni bili su prisiljeni da se pod borbom povlače pravcem Majerova pustara — Pepelana — Suhopoije.

9-11-1945 Usled nadiranja jačih neprijateljskih snaga (nekoliko divizija)[15] i pošto je bilo verovatno da će neprijatelj uspeti da ovlada komunikacijom Pođr. Slatina — Virovitica izdato je naređenje za povlačenje naših jedinica u pravcu Barča i prebacivanja preko reke Drave. U vezi toga izdato je naređenje brigadama da glavninu svojih snaga povuku sa položaja i otpočnu sa prebacivanjem istih preko Drave, a manje delove da ostave na položajima, koji imaju zadatak da štite izvlačenje ostalih jedinica.

II brigada u toku dana sa tri bataljona prebacila se preko mosta lcod Barča, dok je jedan bataljon ostao kao pojačanje jedinicama IV brigade, koje su štitile izvlačenje jedinica. I ovaj bataljon u toku dana prebacio se preko Drave.

IV brigada postavljena je na liniji: na reci ispred Crne Jaruge sa jednim bataljonom, a jednu cestu ispred sela Kapan prema Naudovcu. Posle izvlačenja jedinica II brigade, brigada se otkačila od neprijatelja, ostavljajući manja zaštitnička odelenja a zatim krenula u pravcu Barča, gde se u toku dana i noći prebacila preko Drave.

[13] Vjerovatno se misli na s. Petrovo Polje, 6 km jugoistočno od Podravske Slatine. Petrovo Selo nalazi se 7 km sjeveroistočno od Podravske Slatine na području koje nije pošumljeno.

[14] Ojačani 4. bataljon 4. vojvođanske NOU brigade nije bio uništen. Poslije borbe na prostoriji Lisičine — Hum — Budim (trig. 289), Bataljon se povukao prema Daruvaru, gdje je ušao u sastav 12. NOU divizije (vidi dok. br. 39; Arhiv VII, reg. br. 2—2, lc. 883).

XV brigada svoja dva bataljona u toku dana prebacila je preko Drave, dok su ostala dva bataljona ostala na položajima Županijski kanal — Vaška i pod pritiskom neprijatelja ovi bataljoni su se pod borbom povlačili do Budakovca i Detkovca, gde su zaposeli liniju na kanalu kod pustare Lunka.[16] Pod jakim pritiskom neprijatelja ova dva bataljona su se povlačila pravcem Majkovac — Ada, a zatim u toku noći 9/10 prebacili se preko Drave kod Barča.

I brigada držala je mostobran južno od Barča na reci Dravi i u toku dana prema dobivenom naređenju izvršila je prebacivanje celokupnog svog ljudstva preko Drave.

Odmah po prebacivanju preko mosta na Dravi kod Barča, jedinice ove divizije nastavile su sa pokretom prema novoj prostoriji gde su se smestile.

Naši gubitci u ovim borbama iznose: 56 poginulih, 56 ranjenih i 483 nestala,[17] tj. bataljon sa još dve čete otsečen je i ostao u Slavoniji i priključio se jedinicama VI korpusa. Izgubljeno je oružja: 55 pušaka, 22 p. mitraljeza, 37 pikavaca, 3 laka bacača i 3 protivkolske puške. Oružje izgubljeno u borbi je uglavnom ostalo kod poginulih boraca i oštećeno od neprijateljske vatre.

Zaplenjeno je 2 puškomitraljeza i 2000 metaka.

Uništen jedan neprijateljski tenk. I. Artileriska brigada 7 o.m. prebačena je preko Drave u Mađarsku, tako da nije učestvovala u ovim borbama.

10-11-1945 Jedinice ove divizije u toku noći i dana smestile su se na sledećpj prostoriji:

I brigada u s. Felše Sent Marton, u cilju prikupljanja i sređivanja svojih jedinica,

II brigada u s. Lakoča d Kaiman pst., sa zadatkom odmora i sređivanja svojih jedinica.

IV brigada u s. Drava Gardonj, sa zadatkom odmora i sređivanja svojih jedinica.'

[18] Nije nađena na karti 1:100.000.

[17] Dalji dio rečenice naknadno je dopisan masMlom.

XV brigada »Petefi« u s. Tot Ujfalu, sa zadatkom odmora i sređivanja jedinica.

- I Artileiiska brigada smeštena je na položajima i u selu Bogdasa.

11-11-1945 Jedinice ove divizije, prema dobivenom naređenju[18] izvršile su pokret sa sadašnje prostorije i smestile se na sledećim prostorijama i to:

I brigada u selu Molvanj.
II brigada u selu Nemeške.
IV brigada Tot Sent Đerđ.
XV brigada Kiš Tamaši.

I Art. brigada smeštena. je na položajima Tot Ujfalu — Felše Sent Marton — Sv. Borbaš, sa zadatkom pojačanja bugarske artilerije na ovim položajima.

12-11-1945 Jedinice ove divizije nalaze se na istim položajima, sem IV brigade koja se premestila iz s. Tot Sent Đerđ u sela Pata i Palaske.

U toku dana sa jedinicama se izvodi obuka i radi se na sređivanju jedinica.

13-11-1945 Jedinice su raspoređene na istim položajima. U toku dana nije bilo ništa novo. Sa jedinicama se izvodi obuka po predviđenom planu.

14-11-1945 Divizija raspoređena na istoj prostoriji. U toku dana sa jedinicama je izvođena obuka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

za štab,
Načelnik
kapetan
Mihić

M. P.

• [18] Vidi Arhiv VII, reg. br. 14—1, k. 952: zapovijest Štaba 16. NOU divizije od 10. februara 1945. godine.

BR. 26

IZVJEŠTAJ ŠTABA 8. KORPUSA OD 15. FEBRUARA 1945. GENERALŠTABU JA O OPERACIJAMA ZA KONAČNO OSLOBOĐENJE DALMACIJE[1]

ŠTAB
VIII UDARNOG KORPUSA
N.O.V. JUGOSLAVIJE .
Op. br. 113
15 februara 1945. g.

Operativni izvještaj za vrijeme od 7 IX do 15 XI 1944. g„ odnosno od početka operacija za oslobođenje Dalmacije do bitke za Knin.[2]

GENERALŠTABU JUGOSLAVENSKE ARMIJE[3]

Zemljište "gdje su se vodile operacije za oslobođenje Dalmacije.

Zemljište na kojem su vršene operacije oko oslobođenja Dalmacije obuhvatalo je uglavnom teritoriju Dalmacije, dio jugozapadne Like, dio jugozapadne Bosne i dio jugozapadne Hercegovine (prilog br. I).[4]

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1—2, k. 527.

[2] Napad jedinica 8. korpusa NOVJ na Knin započeo je 26. novembra, a završen 4. decembra 1944 (vidi dok. br. 33; knj. 35, dok. br. 75, 80, 82; knj. 36, dok. br, 17, 19, 27, 35, 45, 98 i 111).

[3] Odlukom Povjereništva narodne odbrane Vrhovni Štab NOV i POJ je preimenovan u Generalštab JA 1. marta 1945 (vidi tom II, knj. 1, str. 623).

[4] Redakcija nije pronašla priloge (skice) na koje ^e u izvještaju ukazuje.

Po svojoj konfiguraciji ovo zemljište je u svom dalmatinskom dijelu krševito i golo i sa malo manevarske mogućnosti, dok je u istočnom dijelu Bosne brdovito, ali više "pošumljeno —• sa više manevarske sposobnosti. U dijelu Like je većinom planinsko, golo i krševito, a u dijelu Hercegovine brdovito-planinsko i golo sa malom mogućnosti manevrovanja, osim u dijelu doline Neretve, gdje je dosta ravnice sa manevarskim uslovima.

Putevi po kojima se neprijatelj kretao u većini slučajeva su bili u slabom stanju i uglavnom uništavani od naših jedinica, tako da je neprijatelju put uvijek predstavljao jednu prepreku, koju je stalno morao popravljati i osiguravati. Za nesmetano vršiti saobraćaj u cilju manevrovanja jedinicama odnosno prebacivati snage sa . sektora na sektor, neprijatelj je morao stalno držati snage na pojedinim putevima da bi imao stalan siguran saobraćaj.

Po ovom zemljištu upotreba tenkova bila je vrlo slaba, a na nekim mjestima potpuno nemoguća, radi čega dugo tenkovi nije'su mogli doći do izražaja. Zbog toga upotreba tenkovskih jedinica morala se ograničiti na puteve i njihovu najbližu okolinu osim u dolini rijeke Neretve, gdje su mogli doći do jačeg izražaja.

Upotreba artiljerije također nije mogla doći do izražaja na svakom zemljištu, osim brdske artiljerije koja se prilagođavala zemljištu uslijed svoje lake pokretljivosti, dok artiljerija na konjsku vuču i motornu vuču nije bila svagdje upotrebljiva, i zato su joj se zadaci i davali obzirom na njezinu pokretljivost prema raspoloživim putevima.

Ove operacije oko oslobođenja Dalmacije vbdile.su se na zemljištu koje obuhvaćaju zemljište sekcija: 1:100.000.— i to: br. 75 — Zadar, 76 — Novigrad, 77 — Knin, 78 — Drvar, 89 — Dugi Otok, 92 — Žirje, 93 — Šibenik,'94 — Split, 108 — Vis, 109 — Omiš, 110 — Makarska, 111 — Mostar, 123 — Sušac, 124 — Korčula, 125 — Mljet, 126 — Dubrovnik, 127 — Trebinje, 136 -— Kotor (vidi pregled sekcija Jugoslavije).

Uz ovaj operativni izvještaj prilažu se kopije sekcija 1:100.000.— sa označenim operacijama oslobođenja Dal-

macije po periodima oslobođenja i sa naznačenim pravcima operacija.

Jedinice NOVJ koje su učestvovale u operacijama za oslobođenje Dalmacije, kao i jedinice saveznič-kih dijelova.

U operacijama ža oslobođenje Dalmacije učestvovao je cijeli VIII udarni Korpus NOVJ, tj. IX, -XIX, XX i XXVI divizija, Tenkovska brigada, Artiljerijska grupa, sjeverna, srednja i južna grupa dalmatinskih partizanskih odreda, kao i grupa otočkih odreda uz pripomoć Ratne Mornarice NOVJ, a uz saradnju dijelova XXIX herc. divizije, tj. II. dalm. proL brigade.

Od.saveznika: bila je pripomoć avijacije samo u zaštiti prevoza jedinica preko mora i u onemogućavanju neprijateljske avijacije, dok sama savezničkа avijacija nije imala aktivnog učešća u samim operacijama, jer se sa istom nije mogla održavati dobra veza.

Od savezničkih jedinica: dva diviziona artiljerije, na otocima i jedan komandos nisu također došli do izražajaprilikom desanta naših jedinica na kopno i otoke, uslijed slabih veza sa istima, te se njihova upotreba svodila samo na zaštitu prevažanja sa otoka na kopno naših jedinica.

Savezničkа mornarica nije uzela učešća u operacijama, već je samo vršila djelomično kontrolnu zaštitu prevoza naših jedinica na otoke i kopno.

Snage i raspored neprijateljskih i naših snaga prije početka operacija za oslobođenje Dalmacije.

Neprijateljske snage, koje su se nalazile na teritoriji Dalmacije vide se na priloženoj skici teritorije VIII Korpusa.

Naše snage: VIII korpus, Tenkovska brigada, artiljerijska grupa, grupe odreda — sjeverna, srednja i južna grupa, Grupa otočkih odreda, GrahoVsko-peüljski od-

red i dijelovi XXIX hercegovačke divizije, vide se ü priloženoj skici teritorije VIII Korpusa NOVJ (prilog br. 1.)

Naziv i jačina neprijateljskih snaga, protiv kojih su se vodile operacije za oslobođenje Dalmacije i njihov raspored u Dalmaciji pre početka ^operacija i za vrijeme operacija.[5]

Na teritoriji Dalmacije i teritoriji oko Dalmacije koja dolazi u obzir za operacije oko oslobođenja Dalmacije bile su ove neprijateljske snage, koje bi se mogle podijeliti na dvije grupe i to:

I. — Prva grupacija neprijateljskih snaga obuhvata teritoriju južno od Dubrovnika, istočnu i zapadnu Hercegovinu, južnu Dalmaciju, do linije približno Omiš — Sinj — Livno — Duvno — Konjic. Ovu grupaciju sačinjava uglavnom V. SS. Korpus sa ustaškim, domobranskim, četničkim formacijama, nešto italijanskih fašista i nešto domaće milicije, a uz saradnju nešto Ratne njemačke . Mornarice i nešto avijacije.

[5] Na području Dalmacije nalazili su se dijelovi 5. SS brdskog armijskog korpusa (118. lovačka i 369. legionarska divizija, 649. obalski artiljerijski puk kopnene vojske, dijelovi 15. brdskog armijskog korpusa, 264. pješadijska divizija, 374. legionarska divizija, 944. obalski artiljerijski puk -kopnene vojske, 29. puk tvrđavskih pionira), mornaričke jedinice i ustaško-domobranske'i četničke jedinice. Početkom septembra 1944. one su imale slijedeći raspored: 118, lovačka divizija na obalskom odsjeku Stobreč — Neretva sa 738. pukom u Zadvarju i 750. pukom u Janjini na Pelješcu; 688. artiljerijski puk bio je podijeljen po pješadijskim pukovima; 'komandant Divizije general-major Jozef Kibler (Jozef Kiibler) nalazio se sa Štabom u Ljubuškom; 369. legionarska ditvizrja na obalskom odsjeku ušće Neretve — Gruda, sa 369. pukom u Trebinju i 370. pukom u Ošlju, dok su dijelovi 369. artiljerijskog puka bili pridati pješadijskim pukovima; komandant Divizije general-major Fric Najdhold (Fritz Ne'dholđ) sa Štabom u Blagaju; 649. obalski artiljerijski puk sa 622. divizionom u rejonu Makarske i 949. divizionom u rejonu Dubrovnika;, 264. pješadijska divizija na obalskom odsjeku južnog dijela otoka Paga do Sitobreča, sa 891. grenadirskim pukom u Zadru, 893. grenad'rs.Min pukom "u Šibeniku i 892. grenadirskim pukom u Klisu, dok je 264. artiljerijski puk. bio podijeljen po pješadijskim. plikovima; komandant general-major Martin Garajs (Martin Gareis) sa- Štabom 'u Drnišu; 373. legionarska divizija duž komunikacija Bosanski Novi — Bihać — Knin, sa ojačanim 383. pukom u Kninu, 384, pukom u Srbu, dok. je 373. artiljerijski puk bio podijeljen po jedinicama; komändänt general-Iajtnant Eduard Aldrijan (Eduard Aldri-

2. — Druga grupacija neprijateljskih snaga obuhvata na sjevera i zapadu od granice I grupacije, tj. sred-' nju i sjevernu Dalmaciju, dio jugozapadne Like i Bosne do linije Gospić na sjeverozapadu i na sjeveroistoku Bihać. Ovu grupaciju sačinjava uglavnom XV. Gebirgs[6] Korpus sa ustaškim, domobranskim, četničkim formacijama i nešto italijanskih fašista oko Zadra, uz nešto domaće milicije, a uz pripomoć njemačke ratne mornarice i nešto avijacije iz Gospića i Banje Luke.

an), sa Štabom u Ostrošcu; 949. obalski artiljerijski puik jačine 4 diviziona, neposredno'na obali od Crikvenice do Splita, od kojili su tri diviziona (946,-947. i 948) u Dalmaciji, štab oi Drnišu; 29. puk. tvrđavskih pionira bio je raspoređen na čitavom obalskom području 15. armijskog korpusa, a na. području Dalmacije vjerovatno jedan bataljon; mornaričke snage pod komandom admirala Jadrana (Komandierenden Admiral Adiia) bile su raspoređene na području čitavog Jadrana; komandant viceadmiral Joakim Licman (Joachim Lietzmann) sa Štabom u Opatiji. Od ovih mornaričkih snaga u Dalmaciji su bile slijedeće: dijelovi 11.. divizije za obezbjeđenje (i1. Sicherungsdivision), sastava 1. i 2. flotila za eksport i 2. prodvpodmornićka flotila; dijelovi 1. divizije torpednih čamaca, sastava: 3, 7. i 24. flotila toipednih čamaca; dijelovi 6. flotile minobacača; dijelovi 10. desantne flotile; dijelovi 6. transportne flotile; Pomorska komanda sjeverne" Dalmacije, sa 540. mornaričkim artiljerijskim divizdonom (svega 10 .baterija) i 771. pionirski bataljon za iskrcavanje; Pomorska komanda južne Dalmacije sa 612. i 628. mornaričkim divizionom (ukupno 13 baterija);

— Sedmi ustaški zdrug, jačine sedam bataljona, na području sjeverne Dalmacije, štab u Drnišu;

— Šesti ustaški. zdrug, jačine šest bataljona: pet na području srednje' Dalmacije a jedan u Livnu, Štab u Imotskom; -

— Deveti posadni zdrug , jačine šesit bataljona, od kojih tri u Dalmaciji: jedan u Sinju, a dva na širem području Dubrovnika, Štab u Dubrovniku; Drugi bataljon 9. ustaškog zdruga u rejonu Brela — Makarska, dvije čete ovog zdruga u rejonu ušća Neretve i jedna četa u Grudi, Štab zdruga u Mostaru;. Drugi bataljon 3. posadnog zdruga u Kninu;

— Sedmi žandarmerijski puk, sa sjedištem u Splitu, i dijelovi 6. žandarmerijskog puka, čije je sjedište bilo u. Mostaru;

— dijelovi mornarice NDH (Pomorska komanda u SpMitu sa jednom četom obalne komande i 22. flotila toipednih čamaca, potčinjena njemačkom admiralu Jadrana);

— Dinarska četnička oblast (pod komandom popa Momčila Đujića): 1. i 2. dalmatinski, Dinarski (502. korpus), 1. bosanski i 1. lički korpus na široj prostoriji Knina i dijelom u. južnoj Lici, Štab u. Kosovu;

— Dubrovački četnički korpus sa Dubrovačkom četničkom brigadom u Slivnici kod Dubrovnika (opširnije o tome vidi knj.'24, dok. br. 104; .knj. 34, dok. br. 112; 'knj. 35, dok. br. 56; Arhiv VII, film I London 000918—000932: Izvod iz ratnog dnevnika admirala Jadrana; Gertler Rudolf und …, Der Weg der 118. Jäger Division, Augsburg; Franc Sraml (Franz Schraml): Kriegsschauplatz Kroatien,. die deutsch-kroatischen Legionsdivisionen, Kurt Vowinckel Verlag, Neckargemünd, 1962).

" Brdski

Po podacima koji su se mogli dobiti preko naše obavještajne službe i preko zarobljenika u obe grupacije nalazile su se slijedeće neprijateljske jedinice koje su naznačene po garnizonima u priloženoj skici (karte 1:200.000.)

NJEMAČKE JEDINICE:

1. V. SS. AJ Korpus.

118. Jeger divizija — Štab u Mostaru a dijelovi raspoređeni i to:

738. lovačka regimenta[8] — komandant p. pukovnik Stosker. Štab u Ljubuškom.

I bataljon — Komandant poginuo na Braču. Štab u Ljubuškom.

II bataljon — komandant Schmidt — štab u Posušju.

III bataljon — komandant Luteiret, mjesto nepoznato.

750. Jeger regimenta — komandant major Zimgiebel, prema podacima povlačila se iz Mostara prema Sarajevu. Štab se nalazi u Mostaru, u vremenu operacija.

37. dopunska regimenta povlačila se prema Bihaću.

668. artiljerijska regimenta, — komandant, pukovnik Gartler, Štab u Mostaru i dijelovi.

I. *divizion* — komandant, major — Pakfofen — Posušje.

II. divizion — komandant, kapetan Klanenberg — Metković.

III. divizion, — komandant, major Lang. Mjesto nepoznato.

118. baterija p.k. topova nalazila se je oko Imotskog i povlačila se je prema Mostaru.

118. izviđački bataljon nalazio se u raznim mjestima i na otocima," a trebao se povlačiti sa 37. dopunskom regimentom prema Bihaću.

118. pion.[9] bataljon podijeljen u dvije grupe od kojih je jedna bila na sektoru Imotskog a druga na komunikaciji Ljubuški — Mostar.

Napomena: Ova je divizija aprila mjeseca 1943. g. došla sa istočnog fronta u'Albaniju, a oktobra 1943. g. preko Crne Gore došla na sektor Dubrovnika, gdje-je iz-

[7] Armijski
[3] P uk
" Pionirski

vršila zaposjedanje južnodalmatinskog otočja sa dijelovima 738. i 750. regimente, a sa ostalim snagama iž navedenih regimenta i 37. dopunske regimente zaposjela je obalu od Splita[10] (granica je nešto južnije sa 264. divizionom) do iza Dubrovnika.

Pri zauzimanju otoka sa strane naših jedinica ova je divizija pretrpjela osjetljive gubitke u ljudstvu i materijalu a naročito 750 regimenta,[11] koja je vršila popunu iz Njemačke sa ljudstvom iz oblasti Hanovera. Posljednja popuna vršena je. u septembru 1944. god.

369. »Vražja divizija: Štab u Mostaru. Komandant, general-major Najdhold. "

369. pješadijski puk — komandant obrst Kluck.

I bataljon — Trebinje,

II bataljon — nalazio se oko Dubrovnika.

III bataljon sa nekim dijelovima oko Posušja.

370. pješadijski puk — Komandant major Becker, u selu kod Mostara smješten sa Štabom*

I. bataljon oko Duvna,

II bataljon na lijevoj obali Neretve,

III bataljon na sektoru Stona.

369. artiljerijski puk — komandant obrst Kreischer.

I. divizion — Mostar,

II. divizion — na sektom Posušje, .

369. izviđački bataljon — štab nepoznato, a komora na sektoru Posušja — Mostara i u pokretu prema Mostaru.

Napomena: Divizija je formirana 1942. god. u Rumuniji od Legije koja je bila razbijena pred Staljingra-

[10] Podaci o 118. lovačkoj diviziji nisu tačni. Odlukom njemačke Vrhovne komande u proljeće 1943. u Sarajevu je 738. divizija za obezbjeđenje preformirana u 118. lovačku diviziju. Do dolaska u Dalmaciju Divizija je dejstvovala u Bosni, Sandžaku i Crnoj Gori (»Der Weg 118. Jäger Division«),

Prema' izjavi koju je dao zarobljeni kapetan Oto Primavesi, u novembru 1943. godine 118. divizija smijenila je 7. SS diviziju »Prinz Eugen«' ma području Slano — južno od Splita — Zadvarje — Imotski — LjubušM — Čapljina — Metković. Srednjodalmatinske otoke (Brač; Hvar, Korčulu i Mljet) zaposjela je 118. lovačka divizija u decembru 1943 (Arhiv VII, reg. br. 1—3, k. 73 A).

[11] Još u proljeće 1944. jedinice 26. NOU divizije izvele su više napada na dijelove 118. lovačke divizije na Mljetu, Korčuli, Hvaru i Braču (opširnije b tome vidi knj. 26, dok. br. 64, 117, 120, 123, 175 i 176; knj. 27, dok. br. 3, 13, 167; knj. 28, dok. br. 23, 24, 25, 31 i 33; knj. 29, dok. br. 32).

dom,[12] te je nakon dva mjeseca prebačena na sektor St. Pazova — Slav. Brod za osiguranje željezničke pruge gdje se je zadržala 40 dana, pa je prebačena na. sektor Zenica — Sarajevo i postepeno se formirala prema Prozoru i 'Dubrovniku, tj. do na sektor na 'kojem se nalazila prije početka ovih naših operacija.

Nacionalni sastav ove divizije je: 10% Nijemaca (većinom Austrijanci) i ostatak Hrvati iz raznih krajeva, a jedan dio Hrvata iz Bosne. Borbenost prilično slaba, a moral jako uzgiban porazima koje su jedinice pretrpjele.[13] Gubici ove jedinice u ljudstvu su veoma veliki, a popuna slaba, te je brojno stanje regimente iznosilo prije naših operacija oko 1300 ljudi.

USTAŠKE JEDINICE:

IX. ustaški zdrug. — Mostar. Stožerna satnija, Mostar.

I. Bojna — Gabela.
I. satnija — Mostar, II satnija — Hutovo, III satnija — Ravno.

IV. Bojna — Tasovčićd.
XIII satnija — Gruda, XIV satnija — Studenci, XV. satnija — Domanovići, XVI satnija — Bivolje Brdo.

Pomoćni željeznički oklopni voz — Gabela.

VI. Ustaški Zdrug. Nalazio se je u Imotskom. Jedinice ovog zdruga bile su raspoređene po garnizonima koje je držala 118. njemačka lovačka divizija. Jedinice ovog zdruga sa štabom povukle su se prema Mostaru.-— Sarajevu.

Podhvatno zapovjedništvo »Cetina«.

Komandant — p.pukovnik J. Potočnik, zvani. Lulica. Obješen u Sinju. Pod zapovjedništvo ovog područja pripadale su 26. Ustaška bojna i 3. Bojna VII ust. zdru-

[12] Njemačka 369. legionarska divizija formirana je u Döllersheimu (sjeverno od Beča). Prebačena je u Hrvatsku u decembru 1942." Po dolasku u Zagreb upućena je na liniju Sisak — Petrinja — Kostajnica — Dubica. Od 20: januara 1943. učestvuje u IV, a zatim ii u V ofanzivi protiv jedinica NOV i POJ (Arhiv VII, reg. br. 2—6, k. 78—A: Njemačka operativna i teritorijalna vojska na. teritoriju NDH 1941—1945).

[13] Opširnije o gubicima 369. legionarske divizije vidi Franc ŠramI, navedeno djelo.

ga, koje su uništene u operacijama na području Sinj — Vrlika. Ovom podhvatnom zapovjedništvu »Cetina« pripadala je i »Lečevička ustaška Bojna«.

DOMOBRANSKE JEDINICE:

IX. Posadni Zdrug. Štab u Mostaru. I. Bojna — Mostar, II. Bojna— Mostar, IV. Bojna — Nepoznato.

Napomena: Jedinice IX. Posadnog Zdruga bile su raspoređene po garnizonima koje su držale jedinice 369. hrvatske »Vražje divizije«. Većina ovog ljudstva dz Zdruga je zarobljena, uništena ili je dezertirala, a ostatak se povlačio sa Nijemcima prema Mostaru i Sarajevu.

MILICIJA:

Nalazila se je oko Imotskog — Ljubuškog — Livna — Duvna — Sinja — i Splita. Svega oko 3000.—

ČETNICI:

Manje grupe nalazile su se oko Trebinja i Zagorja, olco Dubrovnika i oko. Neretve.

ITALIJANSKI FAŠISTI:

Jedna skupina jačine jednog bataljona nalazila se oko Ravnog u Hercegovini, ukupno oko 800.— ljudi.[14]

AVIJACIJA:

Nešto na aerodromu u Mostaru i Sarajevu, ali slabe snage, većinom za-izviđanje.

Ovdje su navedene samo snage koje dolaze u obzir, naročito V. SS. A. Korpusa u operacijama za oslobođenje Dalmacije, ostale snage ovog Korpusa nisu navedene.

Brojna jačina I. Grupacije oko V. SS. A. Korpusa može se uzeti *oko 28.000.— boraca.*

NJEMAČKE JEDINICE: ' , "

V. Gebirgs Korpus — komandant general Liiters.[1]-[1] Prije operacija štab se nalazio u Kninu.

"'Odnosi se na legiju »San Marko« (vidi knj. 34, dok. br. 41, objašnjenje br. 2).

[15] Komandant 5. SS brdskog korpusa bio je tada Artur Fleps (Arthur PHeps).

U njegov sastav ulaze slijedeće jed.:

264. infanterijska[16] jedinica. Štab otišao za Bihać. Komandant general lajtnant Herlings.

891. regimenta. Štab bio u Drnišu.

I. bataljon — Zadar i okolica.

II. bataljon — povukao se je poslije oslobođenja prema Djevrskama i Bribirskim Mostinama ka Drnišu.

III. bataljon bio je angažovan u borbama uz obalu od Vodica do Zadra.

892. regimenta. Štab u Drnišu: Komandant obrst Murmans. Neke jedinice prije operacija otišle prema Bihaću.

I., II. i III. bataljon — nepoznato.

893. regimenta. Komandant obrst Blizk. Navodno je štab sa nekim dijelovima krenuo ranije za Bihać. Smještaj bataljona ove regimente nepoznat.[17]

264. artiljerijska regimenta. Komandant . obrst Scheib. Štab u Drnišu.

I. diviizon — Štab u Kninu.

II. divizion. — Raspoređen po jedinicama.

III. divizion — sa dvije baterije prema Miočiću i na položajima oko Siveiića, a ostatak krenuo za Knin.

264. Pion.[irski] bataljon — Štab u Kninu.

I. kompanija — na cesti — Šibenik — Drniš,

II. kompanija — u sjevernoj Dalmaciji, i

III. kompanija u Kninu.

Napomena: Ova divizija je formirana u Rurskoj oblasti od nekih divizija koje su bile razbijene pred Staljingradom, nakon čega je prebačena u Francusku (Pas de Callais) gdje je imala vježbe za borbu protiv gerilaca. Učestvovala je u borbama sa francuskim partizanima. Septembra mjeseca 1943. god. krenula je iz Francuske za Jugoslaviju i u Kninu se pojavila istog mjeseca 1943. g. Iz Knina bila je raspoređena duž obale srednje i sjeverne Dalmacije.[18]

[16] Pješadijska

[17] U septembru 1944. po naređenju njemačke Vrhovne komande za Jugoistok povučene su po jedna ojačana pukovska grupa iz' 118. lovačke i 264. pješadijske divizije radi upućivanja u rejon Beograda (opširnije o tome vidi knj. 34, dok. br. 4, str. 28).

[18] "Navedena divizija je do sredine novembra 1943. stigla iz sjeverne Francuske i Belgije u sjevernu i srednju Dalmaciju i tu smijenila 114. lovačku diviziju koja je početkom 1944. prebačena u Italiju (vidi knj. 22, dok. br. 133, objašnjenje 46; knj. 23, dok. br. 29 i 91; Arhiv VII, reg. br. *2—6*, k. 78 A: Njemačka operativna i teritorijalna vojska na teritoriju NDH 1941—1945).

Nacionalni sastav: 60% Nijemaca, 4% Poljaci, Ukrajinci, Česi, Mađari i jedan mali dio Rumunja. Borbenost osrednja. Gubitke u borbama sa NOVJ najviše je pretrpjela 891. regimenta.

373. hrvatska divizija. Komandant generalmajor Hefert.[18] Štab u Ostrošcu, južno od Bihaća.

383. regimenta — komandant obrst Wild. Štab u Kninu.

I. bataljon držao položaje oko Knina.

II. bataljon na sektoru Gračac — Knin.

III. bataljon sa jednom kompanijom[20] držao položaje oko Maovica (Vrlička Dolina). IX. kompanija ovog bataljona držala položaje nad Cigeljom, sjeveroistočno od Knina i oko Strmice, ojačana sa dva voda I. G. 13. kompanije.

384. regimenta — komandant obrst Botakseta. Mjesto štaba nepoznato.

I. bataljon — nepoznato.

II. bataljon — na komunikaoiji od Kruga do Srpskog Klanca.

III. bataljon nalazio se prije operacije na sektoru Obrovac — Karin i poslije nekoliko dana po oslobođenju Benkovca produžio je za Drniš preko sjeverne Dalmacije

373. artiljerijska regimenta. Štab u Bihaću, jedinice ove regimente raspoređene su bile po uporištima koje su držale jedinice 373. hrvatske divizije.

373. Pion.[irski] bataljon. Štab u Lapcu.

I. kompanija — u Lapcu — Skočaju.

II. kompanija — u Bihaću.

III. kompanija Lapac — Knin.

373. Izviđački bataljon — nepoznato. Raspoređen po uporištima divizije.

373. p.k. bataljon raspoređen po uporištima od Knina do D. Lapca.

Napomena: Ova divizija formirana, je u okolici Beča 1942. god. u septembru mjesecu, nakon čega je prebačena u Hrvatsku, gdje je vršila operacije po Slavoniji kraće vremena, nakon čega je krenula prema zapadnoj Bosni, gdje je bila u većim okršajima sa jedinicama

[19] General-major Johan Hefert, komandant njemačke 373, legionarske divizije 1944. godine.

[20] Četom

NOVJ. Decembra mjeseca došla je na komunikaciju Bosanski Petrovac — Knin, gdje je i ostala.[21]

Nacionalni sastav: 13% Nijemaca a ostalo Hrvati, (većinom Zagorci i Slavonci). Borbenost dobra. Prema našem iskustvu utvrđeno je da je mnogo bolja-nego kod samih Nijemaca, tj. kod jedinica gdje su sami Nijemci.

USTAŠKE JEDINICE:

U sjevernoj i srednjoj Dalmaciji uz ovu grupaciju Nijemaca-iz XV. Gebirgs Korpusa nalazile su se i slijedeće ustaške jedinice. Dijelovi VII. Ustaškog stajaćeg zdruga, III. bojna IX. posadnog zdruga sa ostalim dijelovima.

DOMOBRANSKE JEDINICE:

Isto kao i za ustaške, jer su u posljednje vrijeme domobrani bili ušli u sastav ustaša.

ČETNIČKE JEDINICE:

Ova grupacija četnika o kojoj će biti riječi nalazila se je uz njemačku grupaciju XV. Gebirgs Korpusa, tj. na sjeverozapadu i sjeveru od linije Omiš :— Livno i to:

Dinarska četnička Oblast:

Komandant Momčilo Đujić. Štab —. 7 oficira, 13 podoficira. Osiguranja štaba 172 četnika sa 13 p. mitraljeza, 8 strojnica, 3 teška bacača, 72 puške.

Dinarska divizija — komandant Momčilo Đujić — Kosovo.

Prominska brigada — Komandant Radić. Sastav 600 četnika, 8 puškomitraljeza i 6 strojnica.

Brigada »Gavrila Principa« — Topolje. Komandant Perišić Stevo, bivši jugos. kapetan. Sastav 700 četnika, 3 oficira, 7 podoficira sa 650 pušaka, 12 puškomitraljeza, i 20 strojnica.

[1] Njemačka 373. legionarska divizija »Tiger« formirana je u Kremsu, Kaufholeu i Cvetlu u Njemačkoj. Starješinski sastav i specijalne jedinice sačinjavali su Nijemci, dok je ostalo ljudstvo, najvećim dijelom, regrutovano u Hrvatskoj. Divizija je stigla iz Njemačke u aprilu i maju 1943. Polovinom maja raspoređena je na prostoriji: Bihać — Bos. Novi — Travnik — Bos. Grahovo — Gospić. Poslije kapitulacije Italije veći dio njenih jedinica raspoređen je u dolini Une i na komunikaciji Knin — Otrić — Srb — Donji Lapac — Nebljusi — Bihać (Arhiv VII, reg. br. 2—6, k. 78—A: Njemačka operativna i (teritorijalna vojska na teritoriju NDH 1941—1945).

Velebitska brigada. Komandant Grljenica Đuro; jug. oficir. — Gračac. Sastav 800 četnika, 6 podoficira, 3 oficira sa naoružanjem od 10 p. mitraljeza i 20 strojnica.

Bukovačka brigada. Komandant Stevo i Uroš Njegovan-Oton. Sastav 600 četnika, 2 oficira sa naoružanjem,. 8 p. mitraljeza, 20 strojnica.

Skradinska brigada. Komandant — nepoznat. Štab u Drnišu.

Napomena: U sastav četničke Dinarske Oblasti spadaju još neke samostalne čete, bataljoni, odredi i novoformirani leteći korpus. Mjeseca oktobra 1944. god. iz. Bosne su se prebacili" preko Šatora manje grupe četnika za Kosovo.

Dinarska divizijska četnička Oblast — uračunavajući tu četnike bez bosanskih prebačenih preko Šatora imala je: 21 aktivnog d rezervnog oficira, 107 aktivnih i rezervnih podoficira, 6264 borca sa naoružanjem od 5758 pušaka, 176 strojnica, 84 p. mitraljeza, 12 teških bacača. Veći broj četnika nalazio se je u Kosovskoj Dolini. Neke manje dijelove četnika doveli su Nijemci iz Banje Luke na ovu teritoriju i komunikaciju Srb — Bihać.

MILICIJA:

Na nekim mjestima ustaške vlasti u zajednici sa četnicima naoružali su pojedine grupe seljaka kao miliciju, i upotrebili ih samo za čuvanje puteva i drugih komunikacija.

ITALIJANSRI FAŠISTI:

Oko Zadra i u Zadru ostalo je još poslije pada Italije nešto fašista koje su štitili Nijemci, a koji su zajedno s njima vršili ispade iz Zadra prema unutrašnjosti. Njihova- jačina sa karabinijerima mogla je biti najviše oko 2000.—ljudi..

Brojna jačina II. grupacije oko XV. Gebirgs Korpusa može se računati obzirom na broj jedinica oko *34.000.* boraca.

AVIJACIJA:

Nijemci su raspolagali sa nešto avijacije u Zemuniku, Gospiću i Banjoj Luci za ovaj sektor. .

MORNARICA:

513. Jadranska flotila. Mjesto Štaba nalazilo se na Sušaku. Komandant admiral Adria.

952. odjeljenje obalske odbrane (većinom artiljerija, sjedište Sušak, a neki dijelovi od istog odjeljenja nalazili su se na sektoru Split — Dubrovnik.

946. odjeljenje obalske odbane. (većinom artiljerija, sjedište Zadar.

947. odjeljenja obalske odbrane (većinom artiljerija) sjedište Šibenik.

Napomena: Brodovlje u Jadranskom Moru bilo je razno i većinom starih tipova.-Neke su brodove dovodili iz talijanskih luka i sa njima vršili transportovanje trupa iz Dubrovnika — Splita za Sušak.

Brojna jačina Mornarice:

U sva tri sektora Split — Dubrovnik — Zadar i Šibenik može se računati na oko 3000.— ljudi.

Namjere neprijatelja prije nego su počele operacije za oslobođenje Dalmacije. '

Vjerovatne namjere neprijatelja u Dalmaciji prema prikupljenim podacima bile su slijedeće:

1. — Odbrana morskih komunikacija pored obala Dalmacije od juga prema sjeveru i obratno: od Dubrovnika — Metkovića — Splita — Šibenika — Zadra — Rijeke za Trst, zbog kojih su morali držati u svojoj vlasti otoke. Isto tako držali su otoke i iz razloga spriječavanja iskrcavanja saveznika ih NOVJ na dalmatinsko primorje. U vezi toga utvrdili su otoke i obalu Dalmacije i držali su suvozemnu komunikaciju uz samu obalu pod svaku cijenu.

2. — Odbrana komunikacija koje vode u unutrašnjost radi osiguranja povlačenja nepirijateljskih jedinica* sa jugoistoka Balkana na komunikacije koje vode prema jugozapadu Balkana, a budući su neprijateljske jedinice bile tada u povlačenju sa Balkana, a komunikacije na sjever ugrožene od NOVJ i Crvene armije.

Ove komunikacije mogu se podijeliti na dva glavna pravca i to:

1) Pravac: Mostar — Prozor — G. Vakuf — Bugojno — Jajce •— Banja Luka;

a) pravac Mostar — Posušje — Duvno — Bugojno — Jajce — Banja Luka.

b) pravac: Mostar — Čapljina — Imotski — Lipovo — Drvar — Bihać ili za Duvno — Kupres — Bugojno — Jajce — Banja Luka,

Ovaj bi pravac odgovarao V. SS A. Korpusu.

2) Pravac Split — Sinj — Knin — Srb •—Bihać ili Gračac — Gospić — Ogulin.

a) pravac Šibenik ili Zadar preko Drniša i Knina za Gračac — Gospić — Ogulin ili Knin — Srb — Bihać, ili Knin — Grahovo — Drvar.

Ovaj bi pravac odgovarao XV. Gebirgs Korpusu.

Zapovijesti izdate u toku operacija za oslobođenje Dalmacije.

Ove zapovijesti ne iznose se u izvještaji!, jer nisu davate kao opšte, već djelomično usmeno komandantima divizija, a djelomično depešama u cilju saradnje među divizijama. Tatova naređenja i zapovijesti izdavane su na temelju donijetih odluka Štaba Korpusa u vezi novonastale situacije a obzirom na pometenošt. neprijatelja u odbrani Dalmacije i njene pozadine uslijed novih uspjeha Crvene armije na Balkanu i NOVJ.

Jačina i naoružanje naših, jedinica pre početka operacija oko oslobođenja Dalmacije.

Jačina i naoružanje naših jedinica (VIII Korpusa) pre oslobođenja Dalmacije vidi se iz priloženog pregleda[22] koji je uzet kao mjerilo srednjeg stanja od mjeseca septembra, oktobra i novembra 1944. g. br. 4.

Jačina neprijateljskih snaga u Dalmaciji, i u pozadini pre početka operacija za oslobođenje Dalmacije.

Jačina neprijateljskih snaga u Dalmaciji i u pozadini Dalmacije prije početka operacija za oslobođenje

22 i si Redakcija nije mogla pronaći taj pregled. O brojnom stanju i naoružanju jedinica 8. korpusa NOVJ u septembru, oktobru i novembru 1944. vidi knj. 33, dok. br. 111; knj. 34, dok: br. 111; knj. 35. dok. br. 98 i 111. /•

Dalmacije, a prema prikupljenim podacima iznosi zajedno Nijemaca, četnika, milicije, fašista .i domobrana može se računati za I. grupaciju *oko 28.000.*—, od čega: Nijemaca 14800, ustaša i domobrana 8400, milicije oko 3.000, četnika 1.000. i fašista 800.— .

II. grupacija oko 36.000.—, od čega:

Nijemaca 15700, ustaša 2500, četnika oko 9000, milicije 4000 i fašista oko 2000..

Mornarica oko 3000 boraca.

Ukupno dakle oko *67.000.— boraca* neprijateljskih.

Naše namjere za izvođenje operacija oko oslobođenja Dalmacije.

Naša i prva najhitnija namjera je bila oslobođenje Dalmacije, iskorištavajući uspjehe Crvene armije na Balkanu i Srbiji i pometenost neprijatelja u tom vremenu.

Da bi mogli izvršiti prednju namjeru moralo se: 1. Pristupiti pripremi" za oslobođenje Dalmacije zauzimanjem otoka Brača kao baze sa koje hi se vršio desant na ostale srednjodalmatinske otoke i na samu dalmatinsku obalu, a s tim presjecanje neprijateljskog pomorskog saobraćaja između sjevernog i južnog Jadrana.

2. Izvršiti desant, zauzeti, posjesti i braniti komunikacije za snabdijevanje jedinica na kopnu.

3. Presjeći neprijateljske komunikacije uz samu obalu i u unutrašnjosti Dalmacije.

4. Sa svim jedinicama VIII udarnog korpusa uz sadejstvo XXIX herc.[egovačke] divizije vršiti čišćenje Dalmacije.

Za izvršenje ovih namjera, plan izvođenja operacija za Dalmaciju podijeHli smo na četiri perioda i to:

Pripremni period: Zauzimanje otoka Brača.

I Period: Zauzimanje ostalih srednjodalmatinskih otoka i primorja južne Dalmacije, presjecanje komunikacije, Dubrovnik — Mostar — Metković.i presjecanjem neprijateljskih komunikacija sa pozadinom Dalmacije, tj. ovlađivanjem istih na prostoru Livna.

II. Period: Zauzimanje Splita i njegovog Primorja i zaleđa, zauzimanje Trogira, Imotskog itd.

III. Period: Zauzimanje Šibenika, Drniša, Kosova - Polja, Promine, Siverića, Cetinske Doline i učvrstiti se na komunikaciji Knin — Gračac i Srb.

Pripremni period. Zauzimanje otoka Brača.

U vezi dobivenog direktnog naređenja Maršala **Tita** donesena je odluka zauzeti Brač kao bazu za presjecanje kanala, da bi neprijatelj napustio ostale otoke ili ih morao pod borbom napustiti napadom naših jedinica.

Naše namjere da napadnemo Brač oko 18. IX 44 g. uz pripomoć savezničke avijacije neprijatelj je procijenio i prepadom na Hvar sa »Brandenburškim« bataljonom 7. IX nastojao je prikriti svoje pripreme za povlačenje.[23] Brzom intervencijom I. Dalm. Prol.[24] brigade taj je bataljon raspršen, a od savezničke avijacije potopljena su 4 broda (od ukupno 5 brodova) te je od 450 vojnika svega se vratilo na kopno oko 150 neprijateljskih vojnika. Ovaj njemački bataljon iskrcao se je na Hvaru 7-IX. U tom vremenu osjetilo se neprijateljsko izvlačenje iz Nerežišća na Braču i hitao je prebačena XII ud. brigada na sektor Nerežišće — Supetar, a XI i I dalm. prol. brigada upućena je prema Sumartinu. Iz Nerežišća se neprijatelj povukao bez borbe, ostavivši dosta ratnog materijala. U Supetru je neprijatelj prikupio magazine oružja radi daljnjeg prebacivanja na kopno, ali je uslijed upada dijelova XII ud. brigade neprijatelj morao sve napustiti i brodovima povući se za Split (jedan je brod zaplijenjen i ostao u Supetru).

U Sumartinu je neprijatelj u očekivanju brodova za izvlačenje držao svoje ranije jako utvrđene položaje Sv. Nikola — Sumartin (podzemni bunkeri pokriveni sa saobraćajnićama a ispred ovih tri reda žice sa minama pored toga je cio predteren preprečen minskim poljima pješadijskih nagaznih mina. Neprijatelj se uporno držao na ovim položajima u očekivanju svojih brodova za izvlačenje, a naša I udarna prol. brigada i I. bataljon XII. brigade sa I. divizionom brdske artiljerije u toku 13. i 14. IX uzalud su pokušavah zauzeti ove.položaje. Moralo " se pribjeći prodiranju noću u Sumartin što je i uspijevalo, ali se danju moralo uvijek povući uslijed jake vatre " . i opasnosti od zarobljavanja.

[2:1] Opširnije o tome vidi knj. 33, dok. br. 64, 73 i 102.
[21] Dalmatinske proleterske

Poslije ovih manjih neuspjeha trebalo je naći drugog izlaza i donijeti novu odluku koja se sastojala u napadanju i zauzimanju Sumartina, ali s tim da se napad izvrši sa južne strane uz samu obalu i tako izolira Sv. Nikola od mora i opsadom prisili posadu na predaju. Ovaj novi napad po novoj odlici uspio je uz nevjerovatan heroizam boraca. Neprijatelj, videći da se neće moći održati, pokušao je proboj iz Sv. Nikole koji nije uspio. Sumairtin je osvojen a neprijatelj potučen.

Ovim odvajanjem i zauzimanjem Sumartina a pritješnjeni uz obalu i bez uslova za daljnju moguću borbu predalo se 590 Nijemaca.

Na osnovu zauzimanja otoka Brača kojeg je neprijatelj mislio napustiti, a u čemu su ga spriječile naše jedinice, pokoleban je cijeli neprijateljski sistem odbrane otoka, a neprijatelj je bio prisiljen da se žurno povlači i da ostavi materijal."[23]

U ovoj desantnoj operaciji uspjelo nam je potpuno uz dosta teški i žilavi neprijateljski otpor da se zauzme otok Brač, koji će poslužiti kao polazni položaji za daljnje operacije za oslobođenje Dalmacije, a ovu operaciju uzimamo kao početni pripremni period operacija za oslobođenje Dalmacije. Našim jedinicama koje su učestvovale u ovoj borbi data je mogućnost da se stvarnom borbom obuče za buduće borbe koje su predstojale i da pješadijske jedinice nauče sarađivati sa artiljerijom i obratno, te da u saradnji sa avijacijom znaju koristiti uspjehe iste.

U ovom pripremnom periodu operacija, neprijatelj je na otoku imao slijedeće jedinice: 4 čete II bataljona 738 puka 118. lovačke divizije, jednu četu protukolaca, četiri baterije I diviziona 668 artil.[26] puka i šest baterija mornaričke artiljerije. Ubijeno je 330 — neprijateljskih vojnika. Zarobljeno i ranjeno 593 neprijateljska vojnika (Nijemci).

Zaplijenjeno je: 10 brdskih topova, 9 haubica, 15 teških bacača, 35 teških mitraljeza, 630 pušaka, 20 strojnica, 2 kamiona te vagonske količine municije i drugog ratnog materijala.

U ovoj pripremnoj operaciji uspjeh je bio potpun. Učestvovale su jedinice XXVI divizije sa I. divizionom brdske artiljerije u sadejstvu sa nešto mornarice NOVJ.

[25] Vidi knj. 33, dok. br. 64, 73, 102, 107, 134, 135 i 137; Arhiv VII, mikrofilm London 1: Kriegstagebuch des Komandirenden Admiral Adria, für die Zeit vom 16—30.9.1944, str. 59—61.

[23] Artiljerijskog

I. PERIOD OPERACIJA

Zauzimanje ostalih srednjo-dalm. otoka i dalmatinskog primorja, presjecanje komunikacije Dubrovnik — Mostar — Metković i presjecanje neprij. komunikacije sa pozadinom Dalmacije i ovlađivanjem komunikacija na sektoru Livna.

U ovom periodu operacija bio je cilj: da se sa zaposjedanjem srednjo-dalmatinskih otoka i primorja južne Dalmacije stvori mogućnost našim jedinicama sa otočkih baza, da mogu lakše vršiti iskrcavanje jedinica, materijala (teškog artil.[jerijskog] oruđa, motoriz.[ovanih] i mehanizovanih jedinica) i odatle sa kopna početi operacije za presjecanje komunikacija Dubrovnik — Mostar — Metković i operacija za presjecanje komunikacija neprijatelju za vezu sa pozadinom Dalmacije i ovlađivanjem tih komunikacija na sektoru Livna.

Naše jedinice.

U ovim operacijama učestvovale su slijedeće naše jedinice: sve brigade XXVI divizije, Tenkovska brigada, Artiljerijska grupa, Grupa otočkih odreda, dijelovi naše ratne mornarice i dijelovi XXIX herc.[egovačke] divizije.

. IX. divizija sa svoje tri brigade i sa dva poljska topa uz saradnju sa dijelovima XX divizije (X ud. brig.) koja je zatvarala i osiguravala pravce eventualnog neprijateljskog pojačanja, i Livanjsko-Glamočki Odred sa svoja četiri bataljona sa istim ciljem kao i dijelovi XX divizije.

XIX divizija je svojim akcijama u sjevernoj Dalmaciji zadržavala i uznemiravala neprijateljske snage na komunikacijama Knin — Bihać, Knin — Gračac i Knin — Drniš — Šibenik, Knin -— Benkovac — Obrovac — Zadar.

Neprijateljske jedinice.

Neprijateljske jedinice koje su vodile borbu i branile teritoriju u ovom periodu operacija, vide se iz piilo-

žene kopije — skice br. 1 i iz teksta na strani ovog izvještaja 3 — 7.

Namjere neprijatelja.

Namjere neprijatelja u ovom periodu operacija povezane su sa opštim namjerama neprijatelja, a naročito ovdje dolazi u obzir prva tačka navedenih njegovih namjera, što se vidi na strani 7. ovog izvještaja. Ovaj period operacija počeo je preuranjeno, jer je zauzimanje otoka Brača bilo predviđeno tek 18 IX. a počeo se sa 7 IX iz razloga što je neprijatelj spremajući se na evakuaciju otoka istu htio pritajiti i vršio demonstraciju upadom na otok Hvar, taiko da je ubrzao akciju naših snaga i izazvao brže okončanje pripremnog perioda, tj. zauzimanje otoka Brača, a uz to i čišćenje otoka Hvara.

I. DIO

Oslobođenje otoka.

Radi zaštite Vrhovnog štaba, XXVI divizija morala je ostaviti šest bataljona na Visu, sa kojima se mogao u jednom naletu očistiti poluotok Pelješac i iskoristiti trenutnu zbunjenost neprijatelja u povlačenju sa otoka i zato je potpuno čišćenje istoga došlo docnije.

Otok Korčula. Sa Korčule se je neprijatelj[27] povukao pod pritiskom jednog bataljona III Prekomorske brigade. Ovo iskrcavanje uslijedilo je 13. IX u malom zaljevu jugozapadno od Smokvice — Brna, preko Smokvice. Neprijatelj je držao položaje oko Pupnata i samog mjesta Korčule. Naše jedinice, tj. bataljon III prek.[omorske] brigade od Smokovače uputio se je za Pupnat gdje je izvršio pritisak na neprijatelja, koji še povukao odmah za mjesto Korčulu i položaje oko Zrnova i Postrane, koje je također poslije kraće borbe napustio.i prebacio se pod zaštitom svoje artiljerije na Pelješac za Orebić. Pored jednog bataljona III. Prek.[omorske] brig. u akciji na Korčuli učestvovah su i ostali bataljoni III Prekomorske brigade kao i XI brigade, koji zbog neaktivnosti neprijatelja nisu bili potrebni. Kod Pupnata naš bataljon III Prek.[omorske] brig. u dvije manje kolone upu-

[27] Na Korčuli su se nalazili dijelovi njemačke 118. lovačke divizije. O *njihovom* povlačenju sa Otoka na Pelješac vidi knj. 33, dok. br. 73, 102 i 107; Gertler Rudolf und ..., navedeno djelo.

tio se ka Korčuli gdje je neprijatelj .istu napustio bez veće borbe, a pod utjecajem oslobođenja Brača.

Neprijatelj se je uspjeo povući bez. većih gubitaka ostavivši nekoliko magazina ratne spreme, municije i hrane.

Ova akcija uspjela je bez žrtava, jer je neprijatelj uvidio uzaludnost borbe i sa manjim pritiskom povukao se za Pelješac.

Otok Mljet. Na Mljetu je neprijatelj imao manje snage. Pod pritiskom Mljetskog part. odreda i pod uticajem gubitka otoka Brača napustio je otok i povukao se sa svojim snagama za Ston. na Pelješcu, ostavivši sve magazine municije i spreme, a među njima i 17 poljskih topova, 2 teška bacača, 3 teška mitraljeza, te oko 50 sanduka razne municije.[28]

Mljetski odred iskrcao se je na jugozapadni dio otoka južnije od rta Maharac za Babino'Polje, gdje je neprijatelj imao svoja utvrđenja, a koja je branio vrlo slabo zaštitaičkim dijelovima i povukao se preko Sovre za Pelješac na Ston u sastav ostalih neprijateljskih jedinica.

U ovoj akciji neposredno učešće u oslobođenju otoka Mljeta imao je mljetski p. odred uz podršku Grupe Otočkih part. odreda, koja nije mogla učestvovati uslijed neprijateljskog povlačenja (vidi se iz priložene skice br. 2).

Ova akcija oslobođenja Mljeta također je posljedica oslobođenja otoka Brača. Oslobođenje. Mljeta izvršeno je 13. IX 1944. g.

Otok Pelješac. U ovoj akciji za oslobođenje Pelješca učestvovale su XI i III Prekomorska brigada XXVI div. Ove dvije brigade imale su prvobitni zadatak da očiste Korčulu, a pošto se neprijatelj sa Korčule povukao bez većeg otpora pred snagama jednog našeg bataljona, koji se prvi iskrcao na Korčulu. Snage ovih dviju brigada nisu ni stupile u akciju. Ove su produžile za neprijateljem koji se uspio većim dijelom snaga prebaciti na Pelješac kod Kućišta i nešto niže od Orebića. Na ovom mjestu prebacile su se sa 5 bataljona i jednom baterijom brdskih topova, usprkos neprijateljskoj nadmoonosti. Brzim i smjelim akcijama ovih bataljona neprijatelj se postepeno povlačio u toku 15, 16 i 17 IX za Trpanj na liniju Janjina — Drače — Popova Luka, napuštajući sav materijal, stoku i oružje koje je palo nama u ruke. Ovdje je našim jedini-

[28] Vidi knj. 33, dok. br. 64, str. 281.

čama uspjelo zarobiti čitave čete i nanijeti neprijatelju velike gubitke u mrtvima. Tako je u jednom naletu zauzet cio Pelješac do Stona i stvorena odlična baza za iskrcavanje. Nešto kasnije neprijatelj je uvidjeo težinu gubitka i vršio pripreme za ponovni napad na Pelješac, da bi nam oduzeo zauzete baze za iskrcavanje na kopno, no nije uspio.

Neprijatelj je imao slijedeće gubitke: ubijenih 180, ranjenih 95, zarobljeno 431, a jedna četa Vražije divizije se je čitava predala (domobrani).

Zaplijenjeno:

8 haubica, 11 teških bacača, 10 šaraca, 180 strojnica, i veće količine ratnog materijala i spreme.[29]

Neprijatelj je pod uticajem naših uspjeha doveden u tešku pometenost i tako pod borbom neorganizovano napustio Pelješac, a nama stvorio mogućnost da dobijemo dobra bazu za daljnje operacije na kopno Dalmacije.

Naši dijelovi XI i III brigade pokazali su silan elan i požrtvovanost u izvršenju ovih zadataka i svojim energičnim napadima na pometenog neprijatelja skratili su predviđenu dugu borbu sa jakim i dobro opremljenim neprijateljem.

Uz ovu operaciju na Pelješac bila je i manja koordinacija operacija na istočni dio otoka Hvara, tj. na preostalog neprijatelja oko rta Sučuraja. Ovu akciju izvršio je V. bataljon I brigade. Akoija je započela i završila 15 IX 44. Bataljon se iskrcao jugoistočno od mjesta Bogomolja na otoku Hvaru, kod malog zaljeva i mjesta Kožja, te svojim energičnim nastupanjem u pravcu Sučuraja u jednom naletu ovladao je položajem k. 246 (Ublina), gdje je neprijatelj imao svoje manje utvrđene dijelove, što je neprijatelja znatno iznenadilo, radi čega se počeo prebacivati na kopno pod zaštitom svoje artiljerije sa kopna oko Zaostroga i dijelova u samoj zaštitnici.

Neprijateljske jedinice koje su učestvovale u novim akcijama na Pelješcu, istočnog dijela otoka Hvara vide se na priloženoj skici br. 1 i 2.

Otok Šolta. Otok Šolta je za neprijatelja bio jako važan, i istoga je namjeravao održati pod svaku cijenu, jer je **oq** za nas služio kao istaknuta tačka za naša iskrcavanja. Ova akcija zauzimanja Šolte počela je i završila 22 IX a učestvovah su dijelovi XII brigade; tri baterije savezničkih topova sa njihovom zaštitom.

[20] Opširnije o toku i rezultatima borbi na Pelješcu vidi knj. 33, dok. br. 64, 73 i 107; knj. 35, dok. br. 56.

Neprijateljske snage vide se na priloženoj skici br. 1 i 2 uz ovaj izvještaj.[30]

22 IX iskrcala se je na Šoltu naša XII brigada kod Stomorine, jugoistočno od Grohota. Kolona brigade'krenula je nastupnim maršem, a kod Rudina se podijelila u dvije kolone radi lakšeg obuhvata i napada na neprijatelja.

Neprijatelj je držao nešto malo posade oko Talinje Luke[31] sa nešto bunkera radi odbrane od iskrcavanja sa zapada a glavne snage držao je oko Grohota i k. 103. Zapadna kolona i jača kolona koja je išla k Talinoj Luki likvidirala je brzo posadu kod ove luke i prošla istočno od kote 208 Vela Straža u cilju obuhvata Grohota sa sjeverozapadne strane, a istočna kolona kao slabija kolona uputila se pored zaliva na Grohote.

Neprijateljska posada videći opasnost napada na sami otok tražila je pojačanje i pošto ga nije dobila donijela je odluku da evakuira Šoltu. Od tri broda koja su ukrcavala Nijemce dva su potopljena uz samu obalu od naše artiljerijske vatre. Svo ljudstvo se uglavnom potopilo dok je jectan manji dio zarobljen. Osim toga bio je zarobljen sav materijal i municija na Šolti kojeg Nijemci nisu uspjeli dignuti u zrak.

U ovoj operaciji istakli su se dijelovi XII brigade čiji su borci u silnom naletu neprijatelja natjerali da se odluči na evakuaciju od koje je doživio potpun poraz.

Na ovaj način je otok Šolta oslobođen i stvorena je odlična baza za operacije iskrcavanja na kopno i primorje oko Splita i Trogira.

Neprijatelj je imao slijedeće gubitke:

35 ubijenih, 60 ranjenih, 6 zarobljenih.

Zaplijenjeno:

4 brdska topa, 4 haubice, 2 teška mitraljeza. Potopljeno 180 Nijemaca. Zaplijenjena 2 motorna čamca i jedna radio stanica te vagonske količine municije i materijala.[32]

[30] Na Šolti su se, u rejonu sela Grohote, nalazile 2. i 9. četa 3. bataljona 892. puka 264. pješadijske divizije, ojačane sa dva minobacača, a podržavane od 948. artiljerijskog diviziona 944. puka obalske artiljerije kopnene vojske sa otoka Čiova i od 5. baterije 628. diviziona mornaričke artiljerije sa otoka Velog Drvenika (Arüiv VII, reg. br.- 1/5, k. 141: Uput za borbu u podsektoru Trogir odbrambenog sektora Split, Komande podsektora Trog r, Ia, Nr. 51/44. od 22. VIII 1944).

[31] Na karti 1:100.000: Tatinja.

[32] Vidi knj. 35, dok. br. 56; Arhiv VII, reg. br. 9—5, k. 1100: izvještaj Štaba 26. divizije o toku operacija na otocima upućen Vrhovnom štabu NOV i POJ 28. septembra 1944.

Sa ovom operacijom kao posljednjom oko oslobođenja otoka postiglo se je mnogo, jer se svi srednji otoci nalaze sada u našim rukama i na ište se možemo osloniti i uzeti ili kao baze za daljnje operacije na kopno Dalmacije, a najviše sa zauzećem otoka Šolte i Pelješca,; istočnog rta Brača i Hvara te strana Korčule. Zauzimanjem Šolte naše su jedinice iskrcale se na V. Drvenik,[33] ali su se morale povući uslijed jake artiljerijske vatre sa kopna.

Otok Ston i Drvenik. Ove tačke prelazne su tačke našim jedinicama za kopno. Neprijatelj je riješen da ih uporno brani i zato se je trebalo preurediti i dobro pripremiti za nastavak operacija ovog perioda za iskrcavanje na kopno i u tom smislu izdata je zapovijest radi odbrane osvojenih otoka i daljnjih priprema ža iskrcavanje. Dosadanje .operacije oslobađanja otoka u ovom prvom periodu mogu se smatrati kao prvi dio ovog perioda, a slijedeće operacije kao drugi dio ovog perioda.

II. DIO , - .

Desant i operacije u unutrašnjosti.

Namjere neprijatelja su bile defanzivnog karaktera, tj. odbrana obale od eventualnog našeg iskrcavanja i omogućavanja izvlačenja snaga sa juga. Raspored neprijateljskih snaga na obalskom sektoru ostaje uglavnom isti a prema ranijim informativnim podacima unijetim u skicama 1 i 2. Neprijateljske snage koje su bile primorane našim uspjelim operacijama da se povuku sa otoka, skoncentrisane su na prostoriji Čapljina — Ljubuški — Imotski.

Zadatak naših snaga.

Na prvom mjestu i glavnom odbrana otoka Visa. Odbrana dosada oslobođene teritorije, u köm cilju se ima na raspoloženju iste snage kao u početku operacija za otoke. Zatim zauzimanjem Primorja južne Dalmacije, presjecanje komunikacije Dubrovnik — Mostar — Metković i presjecanje komunikacija sa pozadinom Dalmacije, ovladavanje istih na sektoru Livna. , .

[33] Na V. Drvenik su se iskrcale jedinice *12.* brigade 26. divizije (vidi tknj. 35, dok. br. 56).

Po direktivi ovog Korpusa IX divizija dobila je zadatak da u saradnji sa XX divizijom i Grahovsko-Peuljskim odredom zauzme Livno, čijim padom bi se poljuljao sistem odbrane komunikacija neprijatelju koje ga vežu sa pozadinom Dalmacije i na.taj način držale u šahu neprijateljske jedinice, da ne mogu svojim snagama priteći u pomoć jedinicama gdje mi imamo vršiti operacije.

8 X t.g. IX. divizija dobila je naređenje da izvrši koncentraciju svojih snaga na pravcu Livna radi-likvidiranja istog. Pokret IX divizije izvršen je po planu i na vrijeme. U ovoj akciji učestvovala je IX divizija, Livanjski i Glamočki odred te dijelovi XX divizije sa zadatkom osiguranja akcije, tj. zatvaranja puteva i onemogućit intervenciju pojačanja neprijatelju.

Za vrijeme napada na Livno posadu istog sačinjavale su slijedeće jedinice:

I Bojna[34] (4 pješačke i jedna stožerna i jedna prateća četa) baterija topova 75 mm, I četa »Vražje« divizije.[35] Ukupno oko 740 vojnika i oficira. Komandant dobrovoljačke Bojne u Livnu bio je nadporačnik Cernjavski Julije. Prema dobivenim podaoima neprijatelj je predvidio napad na Livno, ali nije mogao znati kada će napad biti. Na dan prije samog napada neprijatelj je dobio pojačanje od oko 100 vojnika »Vražje divizije« iz Aržana.

Zemljište gdje se imao vršiti napad i podaci o utvrđenjima u Livnu.

Samo uporište Livno bilo je utvrđeno, opkoljeno nizom streljačkih, mitraljeskih i bacačkih gnijezda — bunkera, povezanih međusobno streljačkim zaklonima i pokrivenim saobraćajnicama. Ispred ovog niza zaklona protezala se prosta bodljikava žica vezana sa nagaznim minama. Strane uporišta branjene su bile bacačkom i artiljerijskom vatrom. Prilazi uporištu osim onog sa istočne skoro su potpunö brisani i goli, prividno ojačani još nizom potočića i bara. Najpogodniji prilaz bio je sa istočne .strane, kojim je donekle bilo omogućeno prikrive-

[34] Odnosi se na 1. bojnu 6. ustaškog zdruga (vidi Arhiv VII, reg. br. 56—2, k. 842 A: operacijski dnevnik 9. NO divizije).

[35] Riječ je o njemačkoj 369. legionarskoj diviziji »Vražjoj«.

no kretanje iprilaženje, ali je ujedno taj prilaz mogao biti jako branjen jer je obilovao nizom objekata koji su se dali lako preurediti u fortifikacijske objekte.

Raspored naših snaga i zadatak.[36]

III udarna brigada dobila je zadatak da napadne Livno sa 5 bataljona i četom pratećeg oružja sa istočne strane 1 jugoistočno od Vajs Kule[37] zaključno, do Žabljak izvora isključno. U tu svrhu u 12 sati 10 X ima da izvrši pokret preko Krug planine na Debelo-brdo, odakle će izbiti na k. 1075. Ova brigada napada na Livno sa istočne i jugoistočne strane.

IV. splitska brigada dobila je zadatak da napada pravcem Poriluka —• M. Kablići —' Suhača — Zastinje i zapadnu stranu Livna.

XIII Južnodalm. brigada dobila je zadatak da napada Prolog — Grborezi na neprijateljski garnizon M. Guber jednom kolonom, a drugom kolonom Prolog — Zabrišće — Žabljak — Drinova Međa — Livno, s tim da po likvidaciji Gubera produži napad na Livno.

Artiljerija: dva poljska topa 75 mm, dobija zadatak da se plasira na prostoru Golubić pozadi k. 729 i da paralizuje neprijateljsku artiljeriju koja je bila smještena na južnoj strani grada među komunikacijama Livno -r- Sinj i Livno — Duvno.

Livanjski i Glamočki odred postaviće se za osiguranje i to s jednim bataljonom u pravcu Duvna kod Mokronoga s jedne i s druge strane komunikacije. Sa ostalim snagama zatvoriti pravac od Šujice. Zaposjedanjem Borove Glave i jače svoje dijelove izbaciti u pravcu Cincara.

X udarna brigada XX divizije dobila je zadatak za osiguranje od pravca Duvna na Prevali, dok će sa ostalim dijelovima vršiti demonstrativni napad na Aržano.

Pored dobivenog naređenja III udarna brigada dobila je naređenje da odredi jednu udarnu grupu koja će upasti u Livno prije samog napada i dejstvovati kao diverziona grupa.

Početak napada bio je određen noću 9/10 u 1 sat u jutro.

[30] Zadaci jedinica detaljno *su razrađeni u* zapovijesti štaba 9. NO divizije od 9. oktobra 1944 (v di kiuj. 34, dok. br. 25).

[37] Nije nađena na karti 1:100.000.

Vjerovatna' neprijateljska namjera je bila: da sa upornom odbranom Livna se zadrži, jer držanjem Livna koji osigurava jednu od najvažnijih komunikacija za njega Metković — Mostar, Mostar — Imotski — Sinj, -jer je s tim komunikacijama mogao lako dobiti pojačanja svoje motorizacije i pješadije iz svog bližeg uporišta Aržana i Duvna.

Na osnovu iznijetog donijeta je odluka da se zäuzme Livno kao polazna tačka za daljnje operacije oslobođenja Dihnacije i presjecanja komunikacija sa pozadinom Dalmacije. .

Tok napada na Livno.

Sam početak napada na Livno počeo je s kraćom artiljerijskom pripremom na neprijateljsko uporište Livno. Poslije artiljerijske pripreme, a za koje vrijeme su brigade izvršile podilaženja ka određenim ranije položajima započeo je sam napad na Livno. Početak napada neprijatelj je dočekao jakom automatskom, bacačkom i artiljerijskom vatrom. Daljnjim razvijanjem napada, jedinice su naše uspjele postići vatrenu nadmoćnost nad neprijateljem, koja se nadmoćnost održavala sve dotle dok je neprijatelj rastrojen bio izbačen iz Livna. Neprijateljska vatra vjerovatno zbog same noći i rada naše diverzione grupe u samom gradu nije bila sređena, te u napadu nije kočila naše dijelove, tj. prvi borbeni red koji je skoro u jednom naletu dohvatio se prvih bunkera samog odbranbenog sistema odbrane grada. Po padu bunkera neprijatelj je još jednom pokušavao da dade mjestimičan otpor po dubini samog grada, što mu nije uspjelo iz razloga toga, što je XIII Južnodalm. brigada po likvidaciji Gubera naglo podišla— približila se njegovim artiljerijskim položajima.[38]

Energičnim zajedničkim radom brigade su uspjele da prodiranjem ne dozvole da se pribere — uredi i zaposjedne mogućne prihvatne položaje u gradu i van istoga, nego su ga potpuno onako kako je bilo naređeno rastrojile i odbacile južno od grada.

Zadatak izdat zapovješću brigadama nije se mijenjao u toku same borbe, jer se je situaoija razvijala potpuno onako kako je bilo predviđeno.

[38] Vidi Arhiv VII, reg. br. i8—1, k. 847A: operacijski dnevnik 13. brigade od 1. oktobra 1943. do 31. decembra 1944.

Po izvršenju čišćenja — likvidiranju neprijatelja u samom Livnu jedinice su zauzele slijedeći raspored: III udarna brigada i XIII Južnodalm. brigada zatvorile' su pravac od Karlov Hana i Šujice, dok je IV. splitska brig. zadržala u samom Livnu kao posada.

" Borba za Livno završena je tačno u 4:30 sati- istog dana. Jedinice IX divizije izvršile su zadatak u potpunosti onako kako "je bilo predviđeno.[39]

Gubici neprijatelja i plijen.

Zarobljeno:

84 vojnika, te komandant Bojne — posade sa još 4 oficira.

Zaplijenjeno:

3 topa od 75 mm, 8 teških mitraljeza, 10 puškomitraljeza, 8 teških bacača, 12 lakih bacača, 150 pušaka, 8 strojnica, 18 pištolja, 790 granata za top 75 mm, 670 bacačkdh granata, 35 mazgi, 10 konja, 2 radio aparata, 120.000 metaka, mnogo granata za laki bacač, dosta zaprežnog pribora, hrane i ostalog ratnog materiajla.

Gubici neprijatelja u mrtvima iznosili su 185 mrtvih.

Naši gubici.

8 mrtvih, 26 ranjenih i 1 nestao drug. Među poginulima bio je komandant V. bataljona III udarne brig. (talijanski bataljon) i pomoćnik politkomesara IV bataljona Koceić Zvonko te komandir čete talijanskog bataljona.

Jedinice i pojedinci koji su se najviše istakli.

III udarna brigada

- Komandant I bataljona poručnik Mindoljević Ante sa polovinom svog bataljona koji su prvi ušli u grad i odigrali vrlo važnu ulogu kao diverziona grupa.

IV. bataljon iste brigade sa svojim komandantom poručnikom Mijanić Andrijom, koji je u energičnom naletu

[39] Opširnije o toku i rezultatima napada na Livno ...-vidi 'knj. .34, dok. br. 54, 110, 131, 132 i 133: Arhiv VII, reg. br. 23/6, k. 845: izvještaj Štaba 3. brigade .upućen Štabu 9. NO 'divizije 11. oktobra 1944; Arhiv VII. reg. br. 9—2, k. 847: izvještaj Štaba 4. brigade upućen Štabu 9. NO divizije 14. oktobra 1944. godine.

vrlo brzo prešao sve prepreke i likvidirao bunkere te provalio u grad. Istakao se je i I bataljon XIII Južnodalm. brigade pod komandom poručnika Mate Blajića koji je po likvidaciji Gubera prišao gradu i zauzeo neprijateljsku artiljeriju koju neprijatelj- nije uspio onesposobiti. U ovoj akciji iskorištena je zabuna i strah koji ja zavladao kod neprijatelja kad je osjetio (izvlačenje njemačkih jedinica iz tog sektora.

Akoija je uspjela jer je bila pripremljena tako da se i u,toku iste nije mijenjalo uloge i zadatke. Pošto je sve bilo dobro pripremljeno i predviđeno, to je akcija tekla kako se je prilikom sastavljanja zapovijesti i zamišljala. Jedinicama je dato potrebno vrijeme za dolazak na polazni položaj pa je napad bio koncentričan, brz i energičan. Odlično je radila diverziona grupa uvlačenjem u grad prije samog početka napada. Jedina greška je u tome što su dijelovi jedinica koje su napadale sa južne strane propustile neprijatelja da se izvuče, kojom prilikom su najgori ustaški koljači uspjeli pobjeći.

Iz ovog napada jedinice kao i rukovodioci ove divizije imali su prilike da uvide kako dobro može uspjeti svaka akcija — operacija, ako je smišljeno pripremljena i ako se održava stalna i .neprekidna veza između svih dijelova; a naročito između pridatih dijelova pješadije i artiljerije, kao i kad napad tačno počne u određeno vrijeme sa suim predviđenim, te kad se kod napada odmah u početku neprijatelju nanesu osjetljivi gubici. Kod ovoga napada naročitu ulogu odigrala je pored ostalih i postignuta i održavana nadmoćnost u vatri.

Čišćenje zemljišta u pravcu Duvna i okolice.

Po naređenju komandanta Korpusa pak. generalmajora Vlade Ćetkoviča[40] IX divizija imala je zadatak da očisti zemljište oko Duvna i da zauzme. Duvno i selo Kovači.

Neprijateljska milicija ojačana ustašama kojima je uspjelo pobjeći iz Livna zadržala se je u pojedinim selima, demoralisana, spremna da i dalje bježi, pa je pristup ka Duvnu bio otvoren za naše snage. Samo Duvno nezgodno je bilo napadati zbog toga što je neprijatelj težište svoje

[40] Narodni heroj Vlado ćetković. Poginuo 21. oktobra 1944 (vidi Arhiv VII, reg. br. 12—2; k. 523: izvještaj štaba 8. korpusa upućen Vrhovnom štabu NOV i POJ 4. novembra 1944).

odbrane oslanjao na tenkove kojih je imao 11 a zemljište ne samo u neposrednoj blizini grada nego d na nekoliko kilometara oko grada vrlo je podesno za maneviisanje tenkovima. Osim toga komunikacije koje vode ka gradu ne pružaju mogućnosti rušenja ili ma kojih prepreka koje neprijatelj ne bi mogao sa tenkovima da zaobiđe.

Neposredno kod sela Kovači- nalazi se most koji vodi preko rijeke Šuice, kojeg kad bi srušili neprijatelj u Duvnu ne bi mogao računati na brzu pomoć iz pravca Imotskog. Drugi pravac od kuda bi neprijatelju mogla da dođe pomoć jeste komunikacija od .Aržana, koja je pogodna za odbranu i lako bi se mogla spriječiti intervencija sa te strane. -

Naša namjera.

Očistiti sav teren od Livna do Duvna, stisnuti neprijatelja u sam grad Duvno i koncentričnim udarom razbiti ga i ovladati gradom, a s time stvoriti mogućnost daljnjim operacijama. Poslije protjerivanja neprijatelja iz okolnih sela 14. X naše su jedinice potpuno blokirale Duvno. Donijeta je odluka da se iste -večeri preduzme napad na grad.

Namjera neprijatelja.

Namjera neprijatelja bila je da upornom borbom poslije gubitka Livna zadrži pod svaku oijenu Duvno i na taj način da spriječi naše daljnje prodiranje, koje bi eventualno dovelo u pitanje komunikacije koje su mu nužne. Težište odbrane neprijatelj je uzeo manevar sa tenkovima.

Ideja napada.

Duvno je trebala da likvidira naša III ud. brigada, selo Kovače i uništiti most dobila je zadatak XIII. J. Dalm. brigada, a IV. splitska brigada bila je određena u divizijsku rezervu sa 2 bataljona, a ostala dva bataljona služili su kao rezerva na pravcu Prevale. Kao osiguranje od pravca Aržana nalazila se je X. ud. brigada XX divizije, koja je demonstrativno napadala neprijateljske snage u Aržanu. Livanjski odred imao je jedan svoj bataljon na osiguranju poviše mjesta Šujice radi četničkih bandi, a drugi svoj bataljon poviše sela Letka, radi osiguranja ispada milioionera iM četnika iz tog pravca. U akciji bila je angažovana i artiljerija IX. divizije."

Tok napada.

Na osnovu izdate usmene zapovijesti III dalm. brig. napala je sa svojim jednim bataljonom grad sa sjeverne strane obuhvatajući sa svojim lijevim krilom grad sa istočne strane. II bataljon napadao je sa zapadne strane — desno od I bataljona. Jedan bataljon utvrdio se je u mjestu Kolo sa ciljem da spriječi eventualno bježanje iz grada ili za slučaj intervencije neprijatelja iz pravca Kovači, tj. da štiti bok onih. dijelova koji su napadali na grad. Manjim svojim dijelovima brigada je napadala grad sa južne strane, a ostale svoje snage imala je u rezervi. XIII Južnodalmatinska brigada imala je jedan svoj bataljon u selu Podgaj kao pojačanje ovog pravca, dok je sa 3 bataljona napala jednim dijelom s. Kovače a ostalim snagama s. Brišnik i u zajednici sa dva bataljona IV. splitske brigade postavila se na liniju Križevac (k. 1027) — Tupača (k. 987) radi spriječavanja intervencije domaće bande iz Roškoga Polja.

Borba je počela 14 X u 24 sata.

Neprijateljske snage.

U Duvnu neprijateljske snage iznosile su: 11 tenkova od kojih su se dva nalazila kod mosta s.. Kovači, jedna pancer kompanija, jedna kompanija »Vražje divizije« i 250 ustaša i domobrana. Uporište Kovači brojilo je jedan vod Nijemaca i 60 — 80 milicionera i dva spomenuta tenka. Snage u Aržanu: jedan bataljon »Vražje divizije«.

Tok napada.

Napadu pješadije prethodila je jaka koncentrična artiljerijska vatra iz naših 5 topova (3 od 75 mm i 2 od 7.62 mm) i vatre teških bacača. Vatra je bila dosta precizna i snop vatre našeg teškog oružja obasipao je čitav grad i donekle-je postignuto iznenađenje. Naša pješadija koristila se mrakom i podišla je na dosta blisko odstojanje i u momentu prekida vatre iz teškog oružja izvršila je juriš na grad. Neprijatelj nije izdržao nalet naše pješadije, već se je povukao iz čitavog grada pružajući slabi otpor i sklonio se u spremljenu utvrdu samostan fratara i crkvu, oko kojih je plasirao tenkove i uporno se branio. Sam samostan i crkva nalaze se nešto udaljeni od grada i na čistini, tako da je neprijatelj iz puškarnica sa te osnovne tačke mogao uspješno da se-brani, a osim toga tenkovi su se stalno kretali i branih prilaze ka ovoj tačci.

Dva tenka tipa »Panter« neprijatelj je smjestio sa južne strane oko 300 metara daleko na vrh jedne jaruge kroz koju se je moglo jedino privući samostanu i na taj način je branio prilaz ka istom. Naši borci sa »džon bulima« došli su blizu tenkova i gađah ih iz neposredne blizine, a u nekim slučajevima i sa 6 —- 10 metara a da tenkovi nisu bili ozbiljno oštećeni. Naši borci nenaučeni borbi sa tenkovima nisu bili odlučni pa je situacija ostala nepromenjena do zore, kada je izdato naređenje da se jedinice povuku do obližnje kote. Borba za s. Kovače započela je u isto vrijeme kao za Duvno, Most kojeg su dobili u zadatak naši borci da ga poruše, branila su dva tenka i nekoliko vojnika. Ovdje se je pokazalo da »džon buli« nisu ispunili zadatak kako se je iščekivalo, iako su tenkovi pogođeni sa nekoliko granata. Uspjeha nije bilo i naši dijelovi nisu mogli doći do mosta. Posada u samom mjestu Kovači bila je razjurena isto tako kao i u Duvnu.

15 X opetovali smo napad sa istim rasporedom, samo što je napad počeo u 21 sat. Postojala je nada da će se pronaći neka slaba tačka kod neprijatelja čarkajući cijelu noć i istu iskoristiti. Pored »džon bula« pripremljene su bile benzinske flaše i borci su bili na brzinu obučavani o borbi sa tenkovima. Izvršen je napad na Duvno i na most s. Kovači, i pošto se nije uspjelo, naređeno je da se jedinice u zoru povuku na polazne položaje.

16 X. nije se napadalo već 17 X i to odmah po sumraku. Akcija je temeljito pripremljena i uslijedila je poslije savezničkog bonibardovanja manastira i crkve. Raspored je bio skoro isti kao i prvi dan, samo što su dva bataljona IV. splitske brigade trebala da likvidiraju s. Brišnik — Mrkodol, gdje se nalazilo oko 200 razbojnika iz Kapulićine bande.[41] U Duvnu neprijatelj je izveo istu odbranu kao i prošle noći a u toku dana dobio je pojačanje od 80 ljudi. Rezultati su bili isti. XIII Južnodalmatinska brigada nije uspjela likvidirati s. Kovači, a iz sela Brišiiika i Mrkodola neprijatelj je protjeran i uništeni su njegovi magazini i zarobljeno .nešto materijala i stoke. Divizija je naredila brigadama da se u jutro povuku na svoje polazne položaje.

Ciljevi u ovim akcijama nisu postignuti i odustalo se je od daljnjih akcija. Neprijatelj je u ovim borbama imao 64 mrtva, 58 ranjenih i 16 zarobljenih. Oštećena su dva tenka i uništena 3 kamiona.

" Riječ je o ustaškoj miliciji.

Naši gubioi iznose: 11 mrtvih-i 52 .ranjena. Među ovima 4 mrtva i 3 ranjena Talijana.[12]

Pouka.

U ovoj akciji koja je bila dobro pripremljena, naše snage bile su dobro raspoređene, i sam plan za likvidaciju bio je realan. Dobiveni podaci o tipovima tenkova nisu bili tačni, jer se naišlo na mnogo jače tipove tenkova, nego li su dobiveni" podaci, te IX divizija sa svojim tenkovskim oružjem nije bila u stanju da te srednje tenkove uništi. Nä taj način uslijed nemogućnosti tihištenja tenkova i dobrog zemljišta za tenkove nije se uspjelo u akcijama od ova tri dana da se likvidira Duvno i okolina. .Tenkovi su bili postavljeni tako, da su branili pristup neprijateljskim utvrđenjima, a naša oruđa nisu ih mogla uništiti, pa se poslije ovih akcija osjetila manjkavost u diviziji jačeg protutenkovskog oruđa. Još se također zapazilo da naši borci kao i rukovodioci nerado napadaju mjesta koja brane tenkovi.

Razne akcije manjeg karaktera IX divizije.

IX. divizija je poslije neuspjelih napada na Duvno, preduzela čišćenje terena oko Duvna — Posušja i pripremanja za napad na Imotski —- Posušje. U tom vremenu očistila je Kongora — Roško Polje, komunikaciju Mrkodol — Posušje. Izvršila je više napada na neprijateljske kolone Mrkodol — Posušje, Duvno — Imotski, Duvno — Posušje. Ove sve akcije imale su uspjeha i neprijatelju naneseni su gubici u ljudstvu i materijalu.

Neprijatelj je imao slijedeće gubitke:, 296 mrtvih, 464 ranjena, 18 zarobljenih.

Naši gubici:

7 mrtvih" i 31 ranjen.

Zaplijenjen je slijedeći materijal:
1 kamion, 1 motocikla, 2 šarca, dosta municije, konja, kola i ostalog ratnog materijala.

[42] Opširnije o borbi za Duvno vidi iknj. 34, dok. br. 66 i 110; Arhiv VII, reg. br. 24/6, k. 845: izvještaj 3. brigade pisan Štabu 9. NO divizije 18. oktobra 1944; Arhiv VII, reg. br.. 18—1, k. 847: operacijski dnevnik 13. NO brigade.

Ove akcije vršile su se u vremenu od 1 do 28 X 44 g[43]

Zauzimanje Benkovca.

XIX ud. divizija u zajednici sa Grupom sjevernodalmat. part. odreda u vremenu od 4 — 7 X izvršila je napad na Benkovac. Neprijatelj[44] je jednim dijelom uspio pobjeći prema Zemuniku, a drugi dio je uništen. Ovim zauzimanjem Benkovca važne raskrsnice u sjevernoj Dalmaciji počele su akcije za čišćenje iste, koje će se docnije povezati sa akcijama oslobođenja Dalmacije.

Gubici neprijatelja u borbama za Benkovac iznose: mrtvih 165 i zarobljenih 116.

Zaplijenjeno:

5 topova od. 105 mm od kojih 3 ispravna, 1 top 75 mm, 3 p.**a.** mitraljeza, 3 t. bacača, 2 t. mitraljeza, 17 šaraca, 7 p. mitraljeza, 2 laka bacača, 3 tromblona, 7 strojnica, 193 puške, 11 ispravnih kamiona, te razne druge spreme i municije.

Naši gubici: 13 mrtvih i 40 ranjenih.[45] XIX divizija imala je još akcija sa svojim brigadama i odredima i one su se svodile na ometanje komuniciranja i uznemiravanja neprijatelja u uporištima i likvidiranju manjih uporišta. Divizija je vodila akcije i na zemljištu oko komunikacija Knin — .Srb, .i Knin — Gračac, Šibenik — Đevrske, Šibenik Zadar i Zadar — Obrovac.

XX. divizija.

XX divizija izvršila je akciju na Aržano, Lučane i to: Aržano 21. X, 22. X Lučane. Uspjeh je postignut i ova mjesta su oslobođena. Naročito je važno oslobođenje Aržana,[46] kao važne raskrsnice puteva za: Sinj — Livno — Imotski — Duvno — Šestanovac i Blato n/C.[etini],

[43] Vidi Arhiv VII, reg. br. 56—2, k. 842A: operacijski dnevnik 9. NO divizije.

[44] Uoči napada u Benkovcu su se nalazili: Štab 2. bataljona 891. puka sa dijelom snaga, 5. bataljon ustaškog Zadarskog poluzdruga i dijelovi Benkovačke i Leteće četničke brigade s nekim manjim dijelovima raspršenih četničkih jedinica. U gradu i okolini bilo je ukupno oko 800 do 1000 vojnika (vidi knj." 34, dok. br. 12).

[45] O toku i rezultatima napada na Benkovac vidi knj. 34, dok. br. 88, 126, 127,. 128, 130, 132 i 133.

[40] Aržano je oslobodila 10. brigada 20. NOU divizije (vidi knj. 34, dok. br. 71).

Neprijateljski gubioi u ovim akcijama su:
74 mrtva, 32 ranjena i 61 zarobljen.

Naši gubici:
1 mrtav i 2 ranjena.

Zaplijenjenog materijala malo:
Uslijed oslobođenja Aržana, a prije toga Livna stvoreni su uslovi za napad na Imotski.

Operacije na komunikaciji Metković — Dubrovnik — Mostar i kod Stonä na otoku Pelješcu.

U ovim operacijama učestvovale su: I dalm. prol. i XI ud. brigada XXVI divizije sa Grupom Otočkih odreda, jedan divizion brdskih topova 75 mm, jedna baterija brdskih topova i jedna baterija engleskih dugih topova u saradnji dijelova XXIX herc. divizije, koja je pravila pritisak na neprijatelja i angažovala njegove snage. Neprijatelj je radi osiguranja komunikacija Dubrovnik — Metković duž ceste zaposjeo je više uporišta sa manjim snagama, a najjače je posjeo i branio Stonsku Prevlaku.

Zadatak naših dijelova bio je zauzimanje Stona, presjecanje komunikacija Dubrovnik — Metković i sadejstvo XXIX herc. divizije pri napadu na Dubrovnik.

Jačina neprijateljskih snaga:[47] (Vidi se' iz skice br. 1 i 2.)

Tok operacija: Počele su noću 15 na 16 X a trajale su do zaključno 26 X t.g.

Vrhovni štab naredio je[48] sadejstvo naše XXVI i XXIX divizije s tim, da XXVI zauzme Ston i presječe komunikaciju Dubrovnik -— Mostar a XXIX divizija da zauzme Dubrovnik.[40] Ston je bio jako utvrđen.

[47] 0 sastavu i jačini neprijateljskih snaga na prostoriji Dubrovnik — Metković vidi knj. 34, dok. br. 41, objašnjenje br. 2, str. 197.

[48] Riječ je o naređenju Vrhovnog štaba NOV i POJ od 10. oktobra 1944 (vidi knj. 34, dok. br. 47).

[40] Jedinice 29. NOU divizije u sadejstvu sa 2. dalmatinskom proleterskom brigadom oslobodile su Dubrovnik 18. oktobra 1944 (vidi knj. 34, dok. br. 47, 58, 110, 140 i 142; Franc Šraml: navedeno djelo).

Prije početka ovih operacija XXIX herc. divizija zauzela je Trebinje,[50] te je time stvorila preduslov za zauzimanje Dubrovnika.

Naša odluka: sa 3 bataljona XI brigade napadati Ston: Sa I prol. dalm. brigadom ojačanom sa jednim bataljonom XI brigade iskrcati se na kopno i obuhvatmm manevrom potpomoći napad na Ston sä kopna.[51]

Noću 15/16 X I dalm. prol. brig. sa tri bataljona iskrcala se prema Slivnu — Ravnu, a sa jednim prema koti Crnilu. Slivno — Ravno zauzeto je na juriš poslije 3 sata borbe. Prvi bataljon nadirao je preko kote 365 (Marijin Vijenac) a III. bataljon preko Zavale izbili su na komunikaciju Dubrovnik — Metković. Naročito su se vodile oštre borbe za Marijin Vijenac (k. 365).

II. bataljon poslije 12 časovne borbe zauzeo je kotu Curilo i tako je u toku 16. X pao Neum koji je bio napadnut sa dva pravca.

U toku 17. na 18. X frontalnim nastupanjem manjih naših snaga, a obuhvatom jačih naših snaga, zauzeta su uporišta Duži, Topola, Ošlje.

U toku 16. X zauzeti su neprijateljski položaji utvrđeni jako na Vukovu Klancu[52] i onemogućilo se neprijatelju rušenje ceste kod sela Radeša i Gradine a koje je već bio pripremio.

Oko k. Oštrikovac — 257 vodile su se dvodnevne borbe, koje su bile jako ogorčene, jer je neprijatelj dovlačio stalno pojačanje. Tri bataljona XI brigade od 14. na 15. X, 15. na 16. X u toku tih noći vršila su stalno prepade na Ston. 16. X noću prebačen je III bataljon XI brigade čamcima na vesla pravcem Luka — Mali Ston, tako da obilaznim manevrom napadne Stonsku prevlaku i Ston sa leđa.

17 X zauzet je Humac i Bartolomej.

Noću 17/18 X preko Debelog Vrha — Đonta Doli izbio je III. bataljon na Zamaslinu, potpuno iznenadio neprijatelja i zauzeo k. Strinčeru, koja dominira sa Stonom i time je neprijatelj bio potpuno zatvoren u Stonu. Nakon kraće žestoke ulične borbe, *zauzet je Ston.* Posada je bila što pobijena a što zarobljena, ali nije uspjela pobjeći.

[50] Trebinje je oslobođeno 6. oktobra 1944 (vidi knj. 34, dok. br. 123 ii 128).

[51] Zadaci jedinice detaljno su razrađeni u zapovijestima štabova 26. NOU divizije i 11. NOU brigade (vidi knj. 34, dok. br. 41 i 49).

[52] Natpis Vukov klanac nije unesen u sekciju 1:100.000. Nalazi se u rejonu sela Budala, na komunikaciji Neum — Mostar.

U toku 19. X vršen je pritisak na komunikaciju Slano — Metković, kod Oštrikovca i Rudina.

Neprijatelj je u toku 19. i 20. X vršio prikupljanje' snaga oko k. Oštrikovac u cilju probijanja prema Metkoviću. Pošto su jasno uočene namjere neprijatelja izvršena je pregrupacija I. dalm. prol. brigade. Dva bataljona raspoređena su sjeverno od komunikacije s tim da se zajedno sa XI brigadom prebace neprijatelju za leđa u momentu odstupanja.

Tri bataljona južno od komunikacije s tim da na Marinom Vijencu prime odsudnu odbranu. Ako neprijatelj bude nastojao prodrijeti prema Slivnu — Ravnu, odnosno da mu spriječe povlačenje prema Metkoviću i Vukovu Klancu.

II tom cilju je porušena komunikacija ranije pripremljena od Nijemaca za rušenje u Vukovu Klancu.

Neprijatelj je pokušao 17. X sa 8 tenkova i jurišnom pješadijom od 150 ljudi od Metkovića da pomogne koloni od Dubrovnika, ali je ova pomoć potpuno uništena i 7 tenkova zarobljeno, dok je jedan samo pobjegao.

Neprijatelj je noći 21. na 22. X počeo drsko probijanje iz Dubrovnika prema Metkoviću bez obzira na gubitke i ovim je, načinom uspio doći do Radeža do 14 časova. Tri naša bataljona sa Marinog Vijenca, potpomognuta sa jakom artiljerijskom i, minobacačkom vatrom, ustavili su kolonu i borba se je vodila 22. X cijelu noć i 23. X. Za to vrijeme pristigla su i druga dva bataljona I. dal. prol. brigade i dva bataljona XI brigade, i izvršili su pritisak sa leđa. Neprijateljska kolona izgubivši od Oštrikovca svu artiljeriju sastavljenu od raznih dijelova jedinica, obezglavljena bespomoćno je grunula uz cestu zbijena -uz istu, a 23. X je preostali mali dio kolone u panici, bez oružja, motorizacije, kola i municije bježao po brisanoj cesti prema Metkoviću. Sve je neprijatelj napustio, čak i ranjenike, a u svom paničnom bijegu vojnici su bacali puške i spremu.

200 motornih vozila, sva kola, komore i konji, kao i artiljerija ostali su na cesti i pali u naše ruke.

Neprijateljski gubici:
mrtvih 2000.—, zarobljenih 1070, uništeno 12 tenkova, 2 blinde, 20 kamiona.

Zaplijenjeno: 211 motornih vozila. (kamiona i motora), jedan ispravni tenk od 13 tona, 60 raznih topova (većinom oštećenih), 89 raznih mitraljeza, 289 konja, 37

kola, 10 bacača, 23 šarca, p. mitraljeza 2, strojnica 60, pušaka oko 900 — i drugog ratnog materijala.[53]

Naši gubici: Uvesti će se zajedno za sve periode operacija XXVI divizije.

Ovim operacijama XXVI divizija je pokazala svoju veliku spremu boraca i rukovodioca, jer je smišljenim manevrima zadala neprijatelju jake i osjetne gubitke koji će utjecati i povlačiti posljedice u docnijim operacijama. Saradnja između artiljerije i pješadije i obratno u početku nije bila na visini, a tako isto pješadije i tenkova, no docnije se to ispravilo pa je ujedno kod ovih operacija ovo služilo za pouku o saracinji tih dijelova među sobom.

Ova operacija počela je 15. a završila potpunim uspjehom naših snaga 23. X tek. god. U ovom vremenu XXVI divizija oslobodila je Dubrovnik, i to 19. X tek. god.

Čišćenje Biokovskog sektora i spoljnjeg pojasa neprijateljske odbrane Splita i pozadine splitske neprijateljske grupacije.

Čišćenje Biokovskog sektora uslijedilo je porazom neprijatelja južno od Neretve.

Dijelovi 118. njemačke divizije, ustaše i domobrani žurno se povlače.[54]

Iskoristivši pravilno situaciju a po uputstvima od strane ovog Korpusa XXVI divizija izbacila je XII brigadu sa Brača, na kopno. Ova brigada je od 19. X do 20. X oslobodila Bašku Vodu, Brela, Dubce, Zadvarje i spasila centralu Kraljevac, Šestanovac i Makarsku, nanijevši neprijatelju osjetne gubitke.[55] U međuvremenu naše su jedinice ovladale Mosorom i Klisom (XX divizija) a poslije pada Sinja i Dicma, koja su mjesta oslobođena[56] 24, 25. i 26. X. [1944].

[53] O borbama za oslobođenje Stona i uništenju glavnine 369. legionarske divizije vidi knj. 34, dok. br. 77, 90, 110, 137, 140, 141, 142, 143, 145, 146, 147; knj. 35, dok. br. 56; Arhiv VII, mikrofilm London 1: Kriegstagebuch des Kommandirenden Admiral Adria, für die Zeit vom 16—31. 10. 1944, str. 27; Franc Šraml: navedeno djelo.

[54] Vidi knjigu: Gertler Rudolf und..., navedeno djelo.

[55] Vidi knj. 35, dok. br. 56.

[50] O oslobođenju Sinja i Dicma vidi knj. 34, dok. br. 81, 91 i 110.

XII brigada XXVI div. iskrcala se je sa Brača *na* predjelu Omiša sa dvije kolone, i to: jedna sjeverno od tvornice cementa Dugi Rat, a druga južno od Omiša kod tvornice cementa. Na taj način oslobođen je Omiš i otvoren je put za Zadvarje, Bašku Vodu, Brela-, Šestanovac i Makarsku, koja su mjesta oslobođena akcijom ovog iskrcavanja sa Brača.[57]

XX divizija zauzimanjem Sinja, Klisa, Dicma napravila -je pritisak na Split.[58]

U to vrijeme iskrcala se III Prekomorska brigada sa polutenkovskom brigadom[59] i upućuje se prema Splitu. Grupa južnodalmatinskih odreda međutim vrši čišćenje Primorja od Igranja do Gradca, čisti Stazu na Biokovu, Kozicu i u dvije kolone napreduje prema sjeverozapadu i jugozapadu, gdje oslobađa Zagvozd, važnu raskrsnicu puteva, i Vrgorac, pa poslije Klobuk. Vrgorac je oslobođen u vremenu od 23. do 25. X.

Neprijateljski dijelovi koji su se nalazili u Makarskom Primorju i oko Zadvarja, Šestanovca — Zagvozda povukli su se prema Imotskom, a dijelovi neprijatelja koji su se izvukli iz sektora Pelješca povukli su se prema istočnoj Hercegovini. Naše jedinice XXVI divizije i dijelovi XX divizije u ovim operacijama pokazali su veliku vještinu, borbenost, snalažljivost i veliki elan, te nesavladivu volju. Naročito su u' ovim prilikama pokazali se rukovodioci svojim snalaženjem u novoproisteklim situacijama, više puta ostavljeni da rade po svojoj inicijativi. Moral je bio odličan a samoprijegor na visini. Sa ovim je završen I period operacija za oslobođenje Dalmacije koje su uspjele sjajno, a jedinice su pokazale sjajnu borbenost i spremu kao i njihovi rukovodioci. U ovim operacijama I perioda učestvovale su sve divizije Korpusa, neka više a neka manje, ali je saradnja među njima bila dobra iako je XXVI divizija imala velikih operacija.
Međutim bez pritiska i saradnje ostalih divizija i odreda ne bi mogla sama sve izvršiti, jer ako jedna divizija nije napadala to je bar privezivala snage neprijatelja na drugi

[57] Vidi knj. 34, dok. br. 87 i 148 i knj. 35, dok. br. 56.

[58] Opširnije o tome vidi knj. 34, dok. br. 91 i 110; knj. 35, dok. br. 56; Arhiv VII, reg. br. 3/1, k. 519: pregled operacija vođenih na prostoru Sinj — Dicmo — Klis — Split koji je Štab 20. divizije pisao Štabu 8. korpusa NOVJ 9. novembra 1944.

[53] Od 1. tenkovske brigade na sektoru Omiš — Krilo iskrcali su se 3. tenkovski, 4. inžinjerijski i pola 2. tenkovskog bataljona sa pristapskim jedin'cama. Njen 1. bataljon i pola 2. bataljona prebačeni su •krajem oktobra u Dubrovnik i tu stavljeni pod komandu 2. korpusa NOVJ (vidi knj. 35, dok. br, 56; knj. 36, dok. br. 98).

sektor, tako da neprijatelj nije bio u mogućnosti slati pojačanja na ugroženi sektor, a još k tome prekidanje komunikacija neprijatelj nije bio u stanju kako je ranije radio da manevriše sa svojim jedinicama, a naročito sa motorizacijom. Jedini uspjeh sa motorizacijom imao je kod Duvna. Naša Tenkovska brigada svojom pojavom u operacijama iznenadila je neprijatelja i omela ga u njegovim odbranama, pa se može zaključiti da je sva snaga neprijatelja baš ležala u njegovoj motorizaciji, odnosno tehničkoj nadmoćnosti treba pripisati uspjeh prema našim jedinicama, ali pojavom naših tenkova i naših protutenkovskih oruđa situacija je izmijenjena ü našu korist..

Naša artiljerijska grupa vrlo je korisno upotrebljena i ona je dosta doprinijela uspjehu naših jedinica, jer i naše jedinice bez podrške artiljerije nisu mogle niti se usuđivale sudariti s neprijateljem u akcijama većeg obima koji je potpuno naoružan i tehnički opremljen, te je i artiljerija imala mnogo utjecaja na operacije i dala mnogo istima.

XXIX hercegovačka divizija svojom saradnjom u" operacijama na južni dio obale Dalmacije pridonijela je mnogo skupnim operacijama ostalih divizija ovog Korpusa.

Naša Ratna Mornarica svojim učešćem u prevozu jedinica sa Visa na otoke i sa otoka na kopno, također je mnogo učinila, kao i zaštićujući ove prevoze i prebacujući materijal na kopno.[00]

Ni jedna jedinica nije se slabo pokazala, sve su dale' sve od sebe.

Neprijateljski gubici bili su ogromni u ljudstvu i materijalu, koji će se donijeti na kraju ovog izvještaja, jer sve jedinice za sve operacije nisu dostavile pojedinačne gubitke, već ukupne za sve operacije.

Isto vrijedi i za naše gubitke.

Neprijateljska odbrana komunikacija duž obale (morskih) i suvozemnih i u unutrašnjosti te u pozadini Dalmacije je onemogućena u potpunosti, jer smo zavladali morskim komunikacijama Dubrovnik — Metković do Splita a tako i suvozerrmim zavladali smo komunikacijama Livno — Aržano, Sinj — Lovreč — Šestanovci — Zagvozd — Vrgorac.

[60] O sadejstvu jedinica Mornarice NOVJ u navedenoj operaciji vidi knj. 35, dok. br. 56; tom VIII, knj. 3, dok, br. 68, 69, 71, 72, 74, 75, 77, 79, 80, 83, 85, 87 i 96.

Na ovaj način naše jedinice su 'ispunile zadatak u potpunosti, a *koji* im je bio namijenjen.

Operacije XX divizije za Sinj — Diemo i Klis.

XX divizija vodila je borbe u okolini Sinja i vršila jak pritisak na sva uporišta i spoljnja utvrđenja u saradnji sa ostalim divizijama, te je neprijatelj uslijed ovih pritisaka napustio Hrvače a poslije Han-Obrovac. Ova uporišta napuštena su od strane neprijatelja i uslijed jakog pritiska na iste neprijatelj nije imao vremena da digne most ü zrak kod Han-Obrovca. Čitavi minirani prostor kod ovih uporišta i kod Sinja preden je sa minimalnim gubicima.

Za vreme pritiska na Sinj, nastalo je kolebanje između domobranskih oficira i domobrana u Sinju, od *kojih* je oko 100 prešlo na našu stranu, a prije toga su onesposobili topove, zatvarače su bunkerisali. U toku noći dobivena su obavještenja da se neprijatelj u 7 sati u jutro ima povlačiti iz Sinja, i tako je ispoljena žestoka vatra, te je neprijatelj uslijed toga bio rastrojen. Uslijed učinka naše jake vatre bacača, topova i teških mitraljeza, sa pogodnih -mjesta neprijatelj je u paničnom bjekstvu napustio Sinj. Sobom je povezao dosta hrane, municije i teško naoružanje, a s njime se povukao i neprijateljski dio građanstva (fratri i ustaški koljači). Kolona je krenula prema Dicmu. Ubrzanim maršem krenula su dva bataljona preko Visoke (k. 891) sa ciljem bočnog dejstva na ustašku kolonu, dok su dva bataljona VIII brigade sa tenkom i artiljerijom krenuli za ustaškom kolonom. Događaji su se brzo razvijali, naš tenk je odigrao najznačajniju ulogu u ovoj akciji uništenja kolone. Neprijateljska kolona je bila uklještena kod Dicma od strane X udarne brigade a sa boka od naše IX brigade XX divizije, dok sa začelja od dijelova naše VIII brigade i našeg tenka. Tenk je prošao kroz neprijateljsku kolonu i izbio na čelo kolone,"okrenuo se i do začelja pobio velik broj ustaša, koji su ostavili sav materijal. Ta razbijena kolona počela je da bježi bezglavo lijevo i desno da bi se pojedinačno spasilo. Koncentričnim dejstvom kolona je skoro sva uništena. Sprema, materijal i oružje zaplijenjeno, samo pojedine grupice uspjele su da pobjegnu. Ovo je bilo 25. X 1944 g.«[1]

I . «.Vidi toj. 34, dok. br. 91 i 'knj. 35, dok. br. 56. '

Poslije ovoga raspored je bio slijedeći: I. dalm. prol.. brigada na prostoriji Trilj — Dicmo sa dva bataljona iz II brigade.[62] Dva bataljona na prostoriji Neorić — Zelovo. Jedna brigada na prostoriji Sinj — Maljk'ovo. Neprijateljski gubici u ovim operacijama: ubijeno 237 vojnika, 54 ranjena, 1104 zarobljena (280 se predalo). Zaplijenjeno: 5 obalskih, topova, 2 brdska, 4 haubice, 6 teških bacača, 18 lakih bacača, 23 jurišna bacača, 29 teških mitraljeza, 25 p. mitraljeza, 1131 puška, 30 pištolja, 195.000 metaka, 2650 topovskih granata, 290 teških mina, 280 lakih mina, 3270 bombi, 4 kamiona, 8 osobnih, kola, 3 motocikla i jedan autobus.

Naši gubici: 1 mrtav i 12 ranjenih.

U ovoj operaciji rukovodioci i borci pokazali su veliki elan i požrtvovanost, umješnost u snalaženju.

II. PERIOD.'

zauzimanje Splita i njegovog Primorja, Trogira, Imotskog i prikupljanje jedinica za napad na Šibenik.

Ove operacije obuhvataju oslobođenje Splita, Kaštela, Trogira, Imotskog i služe kao priprema za napad na Šibenik. Ovoj operaciji je više bio cilj da se iskoristi pometenost kod neprijatelja i da se jedinice spreme za operacije za Šibenik, jer Split i Trogir su bih ionako pred padom, a također i Imotski, a kao posljedica naših sjajnih uspjeha u srednjoj i južnoj Dalmaciji. Naša je nämjera bila da se sa ovom operacijom završi oslobođenje srednje Dalmacije i da se oslobode važna mjesta i raskrsnice i spoje sa oslobođenim zaleđem Sinjom.

U ovim operacijama učestvovala je dijelom XXVI divizija uz podršku dijelova XX i XIX, i IX divizije, pored tenkovske brigade i artiljerijske grupe, kao i grupe Srednjo i Južnodalmatinske grupe odreda.

Uspjeh naših jedinica u prvom periodu operacija imao je za posljedicu da neprijatelj smeten bježi ili se povlači kako bi dobio u vremenu u cilju izvlačenja svojih dijelova i materijala. Domobrani i četnici bih su demoralisani i napuštali su svoje jedinice, ili se predavali.

[62] Odnosi se na 11. dalmatinsku NOU brigadu (2. brigada 26. NOU divizije).

Pripremna naređenja.

XX. diviziji je naređeno da svoju X brigadu zadrži na prostoru kod Dicma, koja bi imala biti kao, rezerva snagama XXVI divizije, koja će napadati Split; a ostale brigade da zadrži na prostoru Sinj — Muć za pripremanje akcije ka sjeveru. Ovo je naređeno 25. X. XIX diviziji je naređeno 28. X da hitno izbije sa dvije brigade na liniju Pađene — Zrmanja i da presiječe neprijatelju odstupanje prema sjeveru.[63]

IX. diviziji je naređeno 28. X da zatvori sve komunikacije i pravce, odakle bi neprijatelj pokušao intervenisati u pravcu predstojećih operacija oko Splita. Da se postave minska polja na liniji: Duvno — Karlov Han i Imotski — Lovreč — Aržano kao i da se ove linije uporno brane.

XXVI diviziji naređeno je da izvrši koncentraciju divizije, kako bi bila spremna za daljnje operacije.

Tok operacija:

XX divizija poslije svog sjajnog uspjeha kod Sinja i okoline, Dicma i Klisa spustila se sa svojim dijelovima na padine Mosora i ugrozila Split i Kaštela, dok su jedinice XXVI divizije 25. X zauzele Žrnovnicu (XII brigada). III. *Prekomorska* brigada preduzela je *gonjenje* neprijatelja u cilju da ga zaobiđe u Splitu i da zatvori obruč prema Solinu.

Pritisak XX divizije imao je uspjeha. Neprijatelj nalazeći se u bezizlaznom položaju morao se je povući (ustaše i Nijemci) a domobrani i mornari su bili zarobljeni u Splitu,[64] u koji su ušle naše jedinice 25./26. X 44 g. Ušli su dijelovi XX i XXVI divizije bez borbe. U toku 26 i 27 neprijatelj daje veći otpor kod Kaštel Sućurca[65] i Divuija, ali naša III Prekomorska brigada u naletu uz pomoć tenkova čisti brzo Kaštela i Divulje.[66]

Noću 27 i 28 X zauzet je napušteni Trogir, gdje su prvi ušli naši tenkovi.

[03] Za izvršenje tog zadatka, 19. NOU divizija angažovala je svoju 3. brigadu (vidi knj. 35, dok. br. 106).

[04] Vidi knj. 34, dok. br. 91, 110 i 150; knj. 35, dok. br. 56.

[05] Na karti 1:100.000: Sućurac (4 km sjeverno od Splita).

[60] O oslobođenju Divulja vidi knj. 34, dok. br. 110, objašnjenje br. 179, str. 554; knj. 35, dok. br. 56.

IX. divizija ulazi noću 28/29. u napušteni Imotski, gdje se predalo oko 150 domobrana sa muzikom, koja je svirajući dočekala naše dijelove.[67] Neprijatelj je napustio Imotski pod pritiskom IX. divizije i uslijed naših uspjeha u Dalmaciji. Neprijatelj se povukao jednim dijelom za Ljubuški a jednim za Posušje.

Dijelovi' XIX divizije vršili, su u ovo vrijeme više akcija i angažovali neprijatelja, i to oko Skradina, Đevrsaka, i Roškog Slapa, a drugim dijelovima je ova divizija ugrožavala neprijatelju komunikaciju za povlačenje prema sjeveru Knin — Srb i Kinin — Gračac. Ova divizija je 31. X oslobodila poslije više akcija Skradin i Roški Slap.[68]

Dijelovi XXVI divizije nastavili su goniti neprijatelja prema Prapatnici na komunikaciji Šibenik — Trogir. 31. X pod pritiskom dijelova XIX divizije i Grupe sjevernodalmatinskih odreda neprijatelj napušta i bježi iz Zadra bez borbe, jednim dijelom morem prema sjeveru, a drugim dijelom pored obale za Šibenik. U Zadar ulaze naši dijelovi iz Grupe sjevernodalmatinskih odreda 31. X 1944 g.[69]

31. X također su oslobođeni: Nin, Zemunik, Biograd n/M, Pakoštane od strane XIX divizije i grupe sjevrnodalm. p. odreda.

Razbijeni neprijatelj u ovom periodu operacija svoje dijelove većinom iz Splita, Sinja, Kaštela i Trogira povukao je u pravcu Šibenika i Drniša a iz Zadra kopnom za Šibenik a morem za sjever, dok dijelove iz Imotskog u pravcu Posušja i Ljubuškog.

U ovom periodu operacija vidi se da se neprijatelj nalazi u paničnom bijegu i povlačenju i da nije u svim ovim uporištima dao' ozbiljnijeg otpora, već je neka uporišta napuštao bez borbe. U koliko je pružio otpor, to je bio otpor za dobitak u vremenu da bi izvukao jedinice i materijal. Pošto se je neprijatelj povukao u pravcu Šibenika, Posušja, Drniša, to se. je naslućivalo da u tim mjestima neprijatelj misli dati ozbiljniji otpor radi održavanja. komunikacija za eventualno potpuno izvlačenje iz Dalmacije.

U ovim operacijama sve su se jedinice pokazale vrlo spremne i dorasle svojim zadacima, pune elana, kao jedna cjelina i sve.su sarađivale zajedno u cilju uništenja i protjerivanja neprijatelja.

[07] V"di -Arhiv VII, reg. br. 56—2, k. 842 A: operacijski dnevnik 9. NOU divizije. - " -

68 i 09 Vidi knj. 35, dok. br. 33 i 97.

Svojim brzim naletima su potpuno omele neprijatelja i dovele ga do panike, tako da neprijatelj -nije ni pomišljao na neki jači otpor.

Sve su naše jedinice pokazale vrlo dobru spremu i nema jedinice ili pojedinca koji su se slabo iskazali. Gubici neprijatelja u ovim operacijama ne navode se, već će se navesti pri kraju zajedno.

Pouke: osnivaju se na vrlo smišljeno manevrovanje i u koordinaciji u radu između pješadijskih jedinica kao i u koordinaciji u radu između pješadije, artiljerije i tenkovskih jedinica, koja je koordiniranost u radu dovela neprijatelja da se povlači bez jačeg otpora i da napusti za njega važne komunikacije.

III. PERIOD.

Priprema za napad na Šibenik, zauzimanje istog, zauzimanje Drniša, Kosova Polja,[70] .Promine, Siverića, Cetinske Doline.

Naša namjera u ovoj operaciji je bila da se neprijateljske snage na sektoru Šibenika otsjeku od onih u Drnišu i Kninu i počesno tuku, i da ovladamo sa komunikacijama Šibenik — Drniš, Drniš — Knin i da se četničke grupacije' Đujića unište, zatim da se vrši pritisak na Knin i zatvore sve komunikacije neprijatelju za izvlačenje na sjever.

Neprijatelj nastoji pod svaku cijenu da se uredno izvuče sa svom svojom spremom i materijalom a da mu četnici štite povlačenje. Daljnje su im namjere bile ili izvlačenje četnika sa Nijemcima ili oslanjajući se na propagandu svojih četničkih, vođa da očekuju intervenciju od saveznika.

Isto tako neprijatelju je bila namjera povlačenja prema Bihaću i spasavanja materijala.

Ovaj period operacija trajao je od kraja oktobra do 15 XI 1944 g.

Naše snage.

U ovim" operacijama Korpusa učestvovale su neposredno XIX, XX. i XXVI divizija, artiljerijska grupa, tenkovska brigada. Uz ovo XX divizija upotrebila je i

[70] Na karti 1:„100.000: Kosovo.

Srednjodalmatinske odrede. Za zatvaranje pravca upotrebljen je i Grahovski p.[artizanski] odred.

IX. divizija je imala "zadatak zatvaranja pravca i osiguranja ovih operacija od strane Duvna i Mostara.[71]

Neprijateljske snage.

Neprijateljske snage koje su se nalazile na ovim sektorima ne mogu se *tačno* utvrditi, jer su *m*noge snage u povlačenju iz dijelova oslobođene Dalmacije prikupile se i pojačale prvašnje neprijateljske garnizone. Uglavnom se nalaze na ovim sektorima njemačke snage grupacije XV. Gebirgs korpusa' (čije je sjedište bilo u Kninu), ustaške i domobranske snage koje su se povukle sa obalskih garnizona,'milicije, četnika popa Đujića. Približna jačina ovih snaga može se vidjeti iz skice br. 1.

Da bi se lakše ove operacije mogle iznijeti u ovom izvještaju, podijelit ćemo ih u tri dijela:

; I. dio: Zauzimanje Šibenika i presjecanje komunikacije za Drniš.

II. dio: Zauzimanje Drniša, Vrličke Doline, Cetinske Doline i Kosova Polja.

III. dio:Stezanje obruča oko Knina.

I. dio operacija
III. perioda.

XXVI divizija imala je izvoditi operacije duž komunikacije Vrpolje — Šibenik, Šibenik — Drniš i Drniš — Kosovo, uključivši i napad za zauzimanje Šibenika.

XX. divizija iz Cetinske Doline sadejstvovala je sa XIX divizijom.

XIX divizija sadejstvovala je sa sjeverne strane rijeke Krke prema Skradinu i Roškom Slapu, činila je pritisak na komunikaciju Knin — Otrić, te na taj način neprijatelju onemogućavala nesmetano izvlačenje materijala d ljudstva za Bihać.

- IX divizija zatvara i osigurava pravce od Mostara.

XXVI divizija.

Izdala je svojim brigadama i dijelovima slijedeće direktive[72] za napad na Šibenik i presjecanje komunika-

[71] Zadaci jedinica detaljno su razrađeni u direktivi štaba 8. korpusa od 26. oktobra 1944 (vidi knj. 34, dok. br. 87).

[72] Vidi zapovijest Štaba 26. NOU divizije od 31. oktobra 1944: 'knj. 34, dok. br. 115.

cije Šibenik, Drniš, pošto je uglavnom napad na Šibenik imala izvesti XXVI divizija uz sadejstvo ostalih divizija.

Iznašamo njenu zamisao napada.

I dalm. prol. brigada imala je zadatak da napada pravcem: Vrpolje — Šibenik, lijeva zona širenja do mora a desna Danilo — Kraljice — Biranj — Dračevac — Mihaljević — Lišćarica, gdje ima da uhvati vezu sa XII brigadom.

XII ud. brigada imala je zadatak da napada pravcem: k. 544 (Vel. Glava) — k. 426 (Ravni Gaj) — k. 496 (Orlovača) — k. 344 (Debeljak). Lijeva zona širenja do desne zone I brigade a desna zona širenja do linije: Ljubostinje — Cvrljevo — Skradinski Buk sa zadatkom presjecanja komunikacije Šibenik — Drniš, da se osigura prema Drnišu i potpmogne likvidaciju Šibenika i da zauzme Skradin.

XI brigada XXVI divizije ima da osigura izvršenje akcija I. i XII brigade od pravca Drniša kod Konjevrata pa do Pakova Sela i da vrši nasilno izviđanje prema Drnišu. Sa jednim bataljonom da zatvori komunikaciju Drniš — Unešić — Koprno i da sa ovim bataljonom uhvati vezu preko Moseća sa dijelovima XX divizije u Petrovom Polju. Rezerva koju sačinjava III. Prekomorska brigada da se smjesti na prostoriji Slavno — Danilo —- Kraljice.
Tenkovska polubrigada: jedna četa nastupa *sa I.* dalm. brigadom a druga četa pravcem Vrpolje — Danilo — Kraljice — Dubrava.

Artiljerija: (dvije brdske baterije i jedna haubička) plasira se na prostoriji Danilo — Biranj sa zadatkom potpomaganja I. brigade i eventualnim potpomaganjem XII brigade. Napad je počeo u 6 sati 2 XI 1944 god.
XXVI divizija uzela je ovakav raspored napada u vezi sa primljenim direktivama korpusa i shodno saradnji XX i XIX div.

XX. divizija

XX divizija imala je zadatak da zauzme sva uporišta Cetinske Doline sa Vrlikom, zatim sela Maovice, Štikovo i Kijevo i da izbije na liniju Štikovo — Kozjak — Polača i Plješivica, a pored ovoga da izvrši pritisak na Drniš. Ovo stoga da ne bi neprijateljske snage mogle pomagati neprijatelja iz Drniša u Šibeniku.

Ovim izvršenjem zadatka stvaramo sebi mogućnost izbijanja na najosetljiviju i najvažniju po neprijatelja

komunikaciju Drniš — Knin, preko koje se neprijatelj povlači za sjever, a tako nam se isto stvara mogućnost napada na dva najveća neprijateljska uporišta Knin i Drniš. Ova divizija ima da koordinira operacije sa XXVI divizijom.

XIX divizija.

Ova divizija, imala je sadejstvovati sa sjeverne strane Krke prema Skradinu i Roškom Slapu i na komunikaciji Otrić — Knin, i na taj način držati neprijateljske snage.

Tok operacija: „

1. Prol. brigada XXVI divizije počela je 2. XI napadom na Vrpolje, dok su XI i XII brigada izbile na komu-' nikaciju Šibenik —- Drniš.

Neprijatelj se je pred I brigadom povlačio i napustio Šibenik.[73] Međutim je XII brigada zaposjela kotu

[73] Nä području Šibenika i Drniša nalazile su se tada. slijedeće neprijateljske jedinice:

Štab II bataljona 892. puka, 5, 6. i 7. četa 892.. puka;
Štab I. bataljona 893. puka, 3. i 4. četa 893;
Štab II bataljona 893. puka, 6, 7. i 9. četa 893. puka;
Štab III diviziona obalske artiljerije 944. puka i 1 vod topova 75 mm, 1 haubica 155 mm, 1 vod 7. baterije 264. artiljerijskog puka i 4. baterija 264. artiljerijskog, puka.
Mornarička obalska baterija Sjeverni Zlarin i Luša..
1 četa 582. mornaričkog streljačkog bataljona;
3 PT topa 75 mm iz 892. puka;
2 PT topa 50 mm iz"-892. puka;
1 PT top 88 mm iz .893. puka;
2 voda pješadijskih topova 75 mm 892. puka;
1 vod iz 892. puka (Arhiv VII, reg. br. 6/1, k.- 15a: izvještaj komandanta borbene grupe »Alerman« majora Alermana).

Lučki komandant Šibenika, kapetan korvete Oto Kulavić, u svom izvještaju od 7. novembra 1944. o borbama prilikom povlačenja iz Šibenika za Drniš, naveo je pored ostalog slijedeće: » ... Kada je svanulo (3. XI), kolona je bila svega nekoliko kilometara udaljena od Šibenika, počela je jača mitraljeska vatra sa okolnih visova, a utvrđeno je prisustvo tenkova sprijeda i na začelju. Neprijateljski pritisak postajao je sve jači. Sprijeda se mučno, stopu po stopu morao probijati put, kolona je morala da stoji u neprijateljskoj vatri, a na zaštitnicu je vršen sve jači pritisak... U ovom vremenu došlo je do opasnih situacija, naročito kada je neprijatelj počeo da lupotrebljava-mkiobacače Gubici su već do ovog vremena bili znatni, ljekari d bolničari imali su mnogo posla... Borbeni moral pobočnica i zaštitnica vidno je opao, vojnici SU se obično, odmah po otvaranju vatre, povlačili i tražili zaklon... Čitava slika dobivala je sve više izgleda neuredne, bježeće gomile zahvaćene panikom...« (Arhiv VII, mikrofilm London 2, snimak 388-^-392: Kor. Kapt.Otto G. Kulavicz, Hafenkommandant Šibenik, Bericht über die Räumungs — und Sperrmassnahmen. vom 2. 11.44. sowie die anschliessende Absetzbewegung, Knin, an 7. novembre 1944).

Debeljak, razbila i uništila četničke bande u Konjevratima i drugi (II.) četnički Korpus oko Lozovca.

XL brigada razbila je skradinsku i mosećku četničku brigadu, razoružala miliciju oko Unešića i zaposjela komunikaciju Šibenik — Dmiš od Konjevrata do Žitnića sa osiguranjem prema Drnišu, ovladala obroncima Moscća, Crni Vrh — Gradina.

3 XI neprijatelj je preduzeo probijanje iz Šibenika prema Drnišu, gonjen od I brigade. Neprijatelj je forsirao probiti se putem oko kote Debeljak, koju je držala XII. brigada i koja je prelazila iz ruke u ruku nekoliko puta.

U međuvremenu, dok je XII brigada zadržavala neprijatelja na Debeljaku ubačena je III brigada iz rezerve na komunikaciju kod Konjevrata sa jednom tenkovskom četom. Ova je brigada potpuno razbila neprijatelja kao i jedinicu, iako se je neprijatelj uspio probiti kroz XII brigadu uz teške gubitke. Veliki dio neprijatelja je zarobljen.

Ostatak ove neprijateljske kolone je dočekan od XI brigade kod Konjevrata i Pakova Sela i uništen je do kraja, tako da je od 1700.— Nijemaca došlo do Drniša oko 300 vojnika i' 70 motornih vozila.

Šibenik je napušten istog dana kada je i počeo napad. Neprijatelj se zadržao u predgrađu dok je prikupio svoje dijelove za probijanje ka Drnišu, odatle je počelo probijanje 3 XI.

II. dio operacija
III. perioda.

XX divizija je u tom vremenu, praveći pritisak na Knin — Drniš — Kosovo, uspjela zauzeti Maovice, Vrliku, Kozjak — Cetinsku Dolinu osim Kijeva čije je zauzeće uslijedilo 3 XI. Ova divizija je i dalje nadirala prema Drnišu od strane Cetinske Doline praveći jak pritisak na Kosovo Polje i Drniš, tako da je neprijatelj bio obezglavljen a još i pod uticajem uništenja kolone na putu iz Šibenika za Drniš. Noću 4/5 XI napustio je Dimiš u koji su ušli XI brigada i Mosorski p. odred.[74] U ovoj borbi XX divizije, neprijatelj je pretrpio velike gubitke a drniška milicija se raspršila (oko 1200.—). Četnici su se naknadno pojavljivali sa oružjem, čitave manje jedinice.

[74] O borbama jedinica 26. NOU divizije za Šibenik i Drniš vidi knj. 35, dok. br. 56.

Dijelom XIX divizije oslobodili su Obrovac 3 XI.[75]

5 XI jedinice XXVI divizije brzim naletom zauzele su Siverić i Prominu i spriječile su rušenje rudnika i električne centrale. Zatim je zauzeta Treskavica. Neprijatelj je uspio odbaciti dijelove XX divizije sa Kosova, sela Rađa, Markovca i Orlića i tu je dao jak otpor.

XIX diviziji dato je naređenje da dejstvuje na prostoru Knin — Zrmanja i da se preko. Plavna i Golubića poveže sa XX divizijom, radi što boljeg zatvaranja odstupnice neprijatelju.[76]

Na pravcu XX divizije neprijatelj je jak i uporan, drži Oštru Glavicu — (k. 543). U Kninskom Polju i Vrpolju su jače neprijateljske snage i neprijatelj vrši jak pritisak na oba krila XIX divizije. Zato je naređeno XXVI diviziji da se njeno dejstvo što prije ispolji južno od Knina da bi tako omogućila izvršenje zadatka ovim divizijama a naročito da se poveže sa XIX divizijom' i da joj pomogne sa teškim naoružanjem, jer XIX divizija vodi najteže borbe. 7. XI. dato je naređenje XIX diviziji da se poveže sa snagama XXVI divizije koja se nalazi na liniji Bobodol — k. 680 — k. 759 — Kuk [k. 550] — k. 543, preko pruge k. 360, a snage XX divizije pred linijom Biskupija — Topolje —• Vrpolje — Plješivica.

XXVI divizija u oilju što jačeg dejstva sa juga prikupila je sve svoje dijelove, sredila ih. i izvršila napad i pritisak u cilju ovlađivanja prostorijom pred Kninom, i to na sela Rađa, Donje Riđane, Kosovo, Kaldrma,. Ramljane, i da bi presjekla komunikaciju Treskavica — Knin.[77] Cilj ovih operacija je bio da se smanji pritisak neprijatelja prema XIX diviziji koja je imala zadatak ugrožavanja komunikacija sjeverozapadno od.Knina.

XIX diviziji naređeno je da bočno tuče neprijateljske kolone koje se povlače prema Srbu i četničke koje se povlače prema Stranici i da se poveže sa snagama XXVI divizije.

Grahovski p. odred dobio je naređenje da goni četnike koji se izvlače prema planu, pošto je Cigelj napušten od Nijemaca.

U ovom II. dijelu III. perioda operacija, ovaj je dio završen oko 8 XI te je na taj način neprijatelj uobručen

[75] O borbama 20. NO divizije u Cetinskoj dolini početkom novembra 1944. vidi knj. 35, dok. br. 3,. 9-i 55.

[76] Opširnije o borbama 19. NOU divizije za oslobođenje Obrovca vidi knj. 35, dok. br. 54.

[77] O izvršenju postavljenog zadatka vidi knj. 35, dok. br. 17 i 56.

na prostoriji Knina i >to: — sa južne strane: dijelovima XXVI divizije: Promina — Treskavica — Rađa — Riđane — Kosovo — Kaldrma. Sa istočne strane: dijelovi XX divizije sa Srednjodalmatinskim odredima i Grahovski p. odred. Sa sjeverne strane dijelovi XX divizije.

U ovom dijelu uspjeh je bio potpun. Neprijatelj je na svim sektorima razbijen i u paničnom bijegu pokušao probiti se i naći izlaza iz očajne-situacije u kojoj se nalazi.

Četnici su demoralisani, neki se-predaju, neki se kriju, a najteži zločinci bježe sa Nijemcima. Isto vrijedi i za ustaše; Nijemci, uzdajući se u svoju moć, nisu se nadali ovakvim porazima odnosno udarcima od naše strane, te jedino misle na izvlačenje ljudstva i materijala prema Bihaću ili Gračacu, ali tamo ih već čekaju naše jedinice i uništavaju im kolone svojim bočnim dejstvima i udarcima.

III dio III.
Perioda operacija.

U ovom dijelu operacija obuhvaćeno je stezanje obruča oko Knina, da bi se završile pripreme za napad na Knin, gdje će neprijatelj dati jači i otsudan otpor sa preostalim snagama koje se nijesu mogle izvući iz Dalmacije.

XXVI divizija je po zauzimanju sela Kaldrme na 7 km južno od Knina, zatvarajući isti sa jugoistočne i sa jugozapadne strane prikupila svoje dijelove i do 15' XI njene akcije svodile su se samo na aktivnost izviđačkih dijelova i uznemiravanje neprijatelja.

XIX divizija je vršila stalno napad na neprijatelja ugrožavajući mu komunikaciju Knin — Srb i Knin — Gračac,. onemogućavajući mu sigurna i nesmetano izvlačenje ljudstva i materijala iz Knina.[78] Ova divizija imala je mnogo akcija manjeg značaja, te nije ni u jednoj imala učešća cijela divizija, već su samo sarađivale pojedine brigade među sobom. U vremenu od 7 do 15 XI imala je slijedeće akcije: kod Borja — Cvjetnića — Klenovca — Kite — Zrmanje — Vagića Stanova — Oštri Vrh — Komlenovi Stanovi, Jagodnjak — Sučevdća Brdo — Prevjes — Debelo Brdo — Plješivica i Markoševi Stanovi.

[78] Detaljnije o tome vidi knj. 36, dok. br. 17, 18, 19 i Arhiv VII, reg. br. 10—1/2, k. 1021: izvještaj štaba 19. divizije štabu 8. korpusa NOVJ pisan 25. januara 1945.

XX divizija zadržala se u ovom vremenu u Cetinskoj Dolini, na Kosovu i prema Dinari sa zadatkom da dejstvuje prema Strmici i uništava četničke bande.

IX divizija nalazila se je na setkoru kod Duvna i Posušja. Vršila je češće napade na Posušje i Rakitno koje je i zauzela, i to Posušje definitivno 16 XI, a Duvno 15 XI.[79]

Pošto su Nijemci i četnici zauzeli Grahovo, to je ova divizija svoje namjere da goni neprijatelja morala ostaviti za docnije. Zadatak divizije je bio da se snage neprijatelja iz Grahova ne bi spojile sa onima iz pravca Mostara. Sa ovim se završava III dio operacija III perioda za oslobođenje Dalmacije i nastati će nova operacija — bitka za Knin.

Zaključak o operacijama za oslobođenje Dalmacije.

Pripremni period: Dijelovi XXVI div., dijelovi tenkovske brigade, artiljerijske grupe i dijelovi mornarice.

Zauzimanje otoka Brača i rastjerivanje neprijatelja sa otoka Brača uspjelo je potpuno. Jedinice koje su učestvovale, pokazale su veliki samoprijegor i hrabrost, a rukovodioci pokazali su da znaju voditi svoje jedinice. Iskoristili su pojedine momente, pokazujući svoju samoinicijativu. Iako su ove borbe bile kao uvod u veće operacije iste nisu zaostale za nastupajućim operacijama. Kod ovih operacija moglo se opaziti jedino to da nije veza uvijek najbolje upotrebljavana i da nije uvijek postojala trajna — neprekidna veza sastavljena iz više sredstava, a tako isto veza pješadije sa artiljerijom i sa tenkovima. To je proizašio iz toga što je za borce i rukovodioce još upotreba artiljerije i potpomaganje iste bilo no-

[79] O oslobođenju navedenih, mjesta vidi knj. 35, dok. br. 71; Arhiv VII, reg.' br. 56—2, k. .842 A: operacijski dnevnik Štaba 9. NO divizije.

vo, a tako isto saradnja pješadije sa tenkovima i tenkova sa pješadijom. Borci i rukovodioci izvršavali su sva naređenja potpuno i išta su shvaćali u potpunosti.

I. PERIOD.

Dijelovi XXVI div., dijelovi IX divizije, dijelovi tenkovske brigade, dijelovi art. grupe, dijelovi ratne mornarice, savez. dij. ratne mornarice, avijacije[80] i artiljerije.
Dijelovi XXIX herceg. divizije.

U svim. ovim operacijama I. perioda istakli su se svi rukovodioci u pravilnom rukovođenju, snalaženju u svim situacijama i u pravilnim procjenama.

Borci su pokazali masovni heroizam i dali su divnih'primjera i podviga.

Ove operacije pokazale su da samoinicijativa i samoprijegor mnogo znače kod vojske i da vojska koja ima povjerenje kod sebe može mnogo da učini.

Zadatak operacija koji je bio stavljen za ovaj period u potpunosti je izvršen i naše su jedinice uspjele zauzeti otoke i srednju dalmatinsku obalu, te presjeći neprijatelju morske komunikacije, kao i suhozemne pored obale: a tako isto i one u pozadini Dalmacije kao i presjeći komunikaciju Mostar — Dubrovnik — Metković.

Uspjeh u ovim operacijama leži pored navedenog u brzom snalaženju i stvaranjem neprijatelju novih situacija na koje se nije bio spremio i na taj način unijeta je kod neprijatelja pometenost te se je morao riješiti na povlačenje i evakuiranje otoka i obale, da ne bi bio uništen ili zarobljen zbog naših brzih intervencija u raznim pravcima.

[80] O sadejstvu jedinica savezničke mornarice i avijacije u navedenim borbama vidi knj. 35, dok. br. 56.

Koordiniranost svih jedinica u ovim operacijama također je pravilno i korisno tekla.

II. PERIOD.

Dijelovi XXVI div.,' dijelovi XX div., dijelovi IX divizije, i XIX divizije, grupe srednjo i južno dalm. odreda, naša Ratna Monarica uz podršku sav.[ezriičke] mornarice i avijacije.

U ovom periodu operacija iskoristila se je pometenost neprijatelja i njegova panika pa do pravili borbi nije ni došlo, jer je neprijatelj napuštao garnizone i povlačio se je jednim dijelom prema Mostaru i Imotskom a drugim dijelom prema Šibeniku, te se je moglo pretpostaviti da će dati jači otpor ti pomemitim garnizonima u III. periodu. Neprijatelj se je gledao skoncentrisati u pojedine važne garnizone i držati važne raskrsnice, da bi tu dao jači otpor u cilju spasavanja svojih isturenih i zaostalih dijelova.

Naše su ga jedinice u svojikn brzim i energičnim operacijama potpuno obezglavile, tako da su se počele domobranske jedinice predavati, milicija raspršavati a ustaški i njemački razbojnici bjekstvom spasavati glavu. U ovim operacijama nisu učestvovale četničke bande.

Kod ovih operacija pokazala se je kod svih jedinica ovog korpusa, a koje su učestvovale po njima, saradnja, jedinstvo misli oko istjerivanja neprijatelja i oslobođenja Dalmacije, tako da više puta nije ni balo potrebno izdavati pojedina opšta naređenja, jer su sve divizije radile u duhu opšteg cilja. Starješine su pokazale svoju visoku sposobnost komandovanja i kod težih slučajeva, a samoinicijativa bila je u potpunosti zastupljena.

Kod IX divizije sjajno je uspjela operacija kod napada i zauzimanja Livna, u kojoj je sarađivala i XX.-divizija, Grahovski i Livanjski Odred.

Kod ovih operacija saradnja između artiljerije i pješadije u potpunosti je bila zastupljena, a to je proizišlo kao posljedica pouke iz I. perioda i pripremnog perioda. Saradnja između pješadije i tenkovskih dijelova također je bila mnogo bolja nego u prijašnjim operaoijama, a i

ovo je posljedica pouke iz prvih operacija. Potčinjeni štabovi radili su potpuno u duhu zadatka, ako je koji put bilo samoinicijative ona je bila potpuno na svom mjestu i korisna.

III. PERIOD.

Učestvovali su svi -dijelovi Korpusa.

U ovom periodu operacija, XXVI divizija je imala glavni teret borbe, zauzimanjem Šibenika, presjecanjem komunikacije Drniš — Šibenik a docnije Drniš — Knin. XX divizija je sarađivala praveći pritisak na neprijatelja sa strane Cetinske Doline i Kosovo Polje, dok je XIX divizija pravila pritisak sa desne strane Krke i na komunikaciju Knin — Srb i Knin — Gračac. IX divizija osiguravala je izvođenje ovih operacija sa pravca Mostara i zatvarala taj pravac.

Operacija oko Šibenika i presjecanje komunikacije Drniš — Šibenik — Knin izvršena je u potpunosti iako se je neprijatelj žilavo branio da bi mogao izvući svoje dijelove iz obruča kod Drniša i Knina. Neprijatelju je ostala nesigurna komunikacija Knin — Gračac i Knin — Srb - Bihać koji mu stalno ugrožava XIX i XX divizija.

Saradnja između divizija i' artiljerije d tenkovskih dijelova u ovoj operaciji, a kao posljedica i koristi koje su dale ranije operacije, te se je moglo uvidjeti što treba još dopuniti d te manjkavosti su dopunjene.

Saradnja na pojedinim sektorima između brigada također je bila zastupljena u potpunosti. Veza je dobro zadovoljavala iäko se nema svih sredstava za istu, ali manjkavosti pojedinih sredstava zamjenjivalo je požrtvovanje jedinica za vezu.

Intendantura je funkoiondsala iako nije bilo baš dovoljno sredstava, pa je ovu manjkavost zamijenila snalažljivost intendanata i komandanta u pronalasku sredstava za prenos potreba. Nije se osjećalo niti je bilo slučajeva da pojedine jedinice i dijelovi nisu primali hranu duže vremena u:borbi ili pokretu.

Popuna municijom nije bila baš najbolja, jer su u tome ometale prenatrpanosti brigada koje su odveć opterećene komorom i materijalom koji je više puta nepotreban. Stoga je komora bila prespora i popuna je morala biti spora.

Sanitet je odlično funkcionisao. Organizacija i evakuacija ranjenika, zalaganje i požrtvovanost sanitetskih dijelova bila je visoka. Kirurške ekipe su odlično i brzo sa tačnošću odvijale svoj posao i vođena je tačna evidencija ranjenih i poginulih.

Popuna u municiji, kako je napred navedeno, zaostajala je uslijed prenatrpanosti brigade i uslijed toga je otežana pokretljivost. Drugo, raznovrsnost naoružanja je također velika smetnja u popuni municije i trebalo bi izvršiti pregrupisavanje oružja, tj. oružje jednog tipa da se dodijeli jednoj jedinici, drugog tipa drugoj jedinici, te bi na taj način i doturanje municije bilo mnogo lakše..

Opći zaključak za operacije kod oslobođenja Dalmacije.

Divizije kao čisto pješadijske jedinice pokazale su u manevarskoj vojni veliku sposobnost manevrovanja, brzinu snalaženja u raznim situacijama i veliku energiju i polet u akcijama. Naročito su se istakle u zauzimanju utvrđenih mjesta i likvidiranju, utvrđenja oko istih. Više i niže rukovodstvo pokazalo se doraslim svima i raznim iznenadnim zadacima koji su se pred njima pojavili.

Artiljerijska grupa. Korištenje artiljerijske vatre kod pješadijskih jedinica nije još potpuno. Događa se koji put da pješadija za vrijeme artiljerijske vatre ostaje na svojim položajima do završetka artiljerijskog gađanja pa tek po završetku ovih počinje napadati. Potrebno je da ovo vrijeme iskoristi za podilaženje, što je znak da pješadijske jedinice nisu upoznate sa dejstvom artiljerijske vatre i sa njenom ulogom u borbi, pa je potrebno o ovome upoznati pješadijske rukovodioce i borce.

Neke pješadijske jediniće ne obraćaju dovoljno pažnje osiguranju artiljerije, a ovo je osiguranje naročito potrebno onda kada koja manja artiljerijska jedinica istura unapred u cilju što uspješnijeg dejstva na neprijateljske ciljeve i položaje. Pješadija uvijek ne obavještava na vrijeme dijelove artiljerijskih jedinica koje su joj pridodate o povlačenju, a što bi joj bila prva dužnost te se je dogodio, slučaj napada neprijateljske jedinice ručnim bombama na osmatračnicu II. brdskog diviziona. Pješadijski rukovodioci ne bi trebali da se miješaju u tehničke stvari artiljerije već da samo traže da ista tuče one moguće ciljeve koji su potrebni da se unište ili ućutkaju.

Tenkovska brigada. U-pogledu sadejstva i upotrebe tenkova kao novog roda vojske nema dovoljno razumijevanja kod pješadijskih jedinica i starješina. Više puta" su štabovi bataljona i brigada pješadijskih jedinica smatrali sebe za mjerodavne za upotrebu tenkova koji operišu na njihovim sektorima. Stoga su često, puta direktno izdavali naređenja posadama tenkova, vodnicima i komandirima tenkovske jedinice a bez prethodnog sporazumijevanja i zajedničke procjene situacije i pravca njihove upotrebe. Takvim načinom ne nadležnog i nepravilnog napredovanja dolazilo je nekoliko puta do natezanja i prepiranja između pješadijskih i tenkovskih starješina. Tih slučajeva je bilo naročito u prvim akcijama, dok su se poslije te manjkavosti otklonile.

Veza između tenkovskih jedinica i pješadije bila je u početku operacija dosta slaba. Tenkovske jedinice nisu bile obavještavane o razvoju situacije na pojedinim sektorima i o liniji do kojih je stigla pješadija. Međusobna veza u tenkovskim jedinicama održavana je, a planovi u jedinicama zajedno su razmotreni d sprovodili se u život. Iz iznijetog može se donijeti zaključak da pješadijske jedinice treba bolje obučiti u zajedničkoj borbi i saradnji sa tenkovima, a starješine da budu upo-
. znate kada i gdje im treba i kakve zadatke davati da ih ne stavljaju pred nemoguće zadatke i da se potpuno ne oslone na tenkovske jedinice oslobađajući time svoje dijelove od pojedinih zadataka. Ovo isto vrijedi za pješadijske dijelove, u saradnji sa artiljerijom. Naročito da se pazi na održavanje veze i na upoznavanje artiljerijskih i pješadijskih dijelova sa situacijom kao i do koje je linije pješadija stigla.

Rukovođenje operacijama.

Sa svim opštim operacijama kod oslobođenja Dalmacije rukovodio je štab VIII korpusa.

Štabovi divizija rukovodili su operacijama u kojima je učestvovala dotična divizija.

Štab Korpusa

Komandant, generahnajor Petar Drapšin,
Politkomesar, pukovnik: Boško Šiljegović,
Načelnik, pukovnik: Kuprešanin Milan.

IX divizija

Komandant pukovnik: Banina Ante,
Politkomesar, potpukovnik: Kovačević Andro,
Načelnik, major: Pecotić Bogdan.

XIX Divizija

Komandant, p.pukovnik: Parmač Stanko,
Politkomesar, p.pukovnik:: Babić Petar,
Načelnik, p.pukovnik: Damjanović Danilo.

XX Divizija

Komandant, pukovnik: Uzelac Miloš,
Politkomesar, p.pukovnik;: Santini Edö,
Načelnik, major: Branko Dude.

XXVI divizija:

Komandant, pukovnik: Božović Božo,
Politkomesar, p.pukovnik: Korač Dušan,
Načelnik, p.pukovnik: Biočić Ante.

I. Tenkovska brigada

Komandant, p.pukovnik: Grujić Periša,
Politkomesar, p.pukovnik: Kočevar Frane,
Načelnik, major: Sekulić Branko.

Artiljerijska Grupa . ,

Komandant, pukovnik: Levičnik Karlo,
Politkomesar, p.pukovnik: Radaković Ilija, .

Neprijateljski gubici.

U ljudstvu:

Ubijeno 7500.— vojnika, podoficira i oficira,
ranjeno 4586.— vojnika, podoficira i oficira,
Zarobljeno 6573.— vojnika, podoficira i oficira,

Prešlo na našu stranu Jedna četa Vražje divizije

U materijalu: (zarobljeno)

brdskih topova	47.	ručnih bombi	17560.
poljskih topova	30.	pištolja	520.
haubica "	57.	strojnica .	283
p.tenk. topova	49.	tenkova	2.
teških bacača	98.	kamiona	59.
lakih bacača	40.	bicikla	58.
teš.[kih] mitraljeza	248.	bac.[ačkiih] i top.[ov-	
lakih mitraljeza	57	skih] gran.[ata]	28.550.
šaraca	146.	konja	561.
p.mitralj.[eza]	93.	mazgi	390.
pušaka	8486.	putn.[ičkih] autom-	
raznih metaka	732.000.	[obila]	9.
telefona	115.	radio stanica	25.
telef.centrala	3.	radio aparata	33.
kabla u km	47.	kola	**206.**
bacača plamena	2.	tromblona	**15.**
nagaznih mina	60.000.	dvogleda	**16.**
poljskih kuhinja •	20.	nafte i petroleja u	
žita u vagonima	12.	bačvama	350.
novaca u krmama	135.000.	razne hrane u vag.	
motocikla	38.	[onima]	14.

razne municije (bacačke, artiljerijske i puščane) 55 vagona

Uništeno:

Tenkova	**16.**
kamiona	98.
kola	65.
motocikla	39.
mitraljeza	**12.**

Naši gubici. U ljudstvu: ;

Poginulo	438.	vojnika, i oficira,
Ranjeno	1404.	vojnika i oficira.
Zarobljeno	**8.**	vojnika i oficira.
Nestalo	43.	

U materijalu:

(uništeno ili izgubljeno)'		teških mitraljeza	1.
teških bacača	3.	p. mitraljeza	7.
lakih bacača	1.		
pušaka	57.		

Prilozi:

Uz operacijski izvještaj za oslobođenje Dalmacije prilažu se slijedeći prilozi:

Prilog br. 1.

Prikaz neprijateljskih snaga i raspored istih, kao i položaji—sektori gdje su se nalazile naše snage u početku operacija za oslobođenje Dalmacije (mjesec septembar).

Prilog br. 2.

Prikaz operacija u pripremnom periodu operacija za oslobođenje Dalmacije (oslobođenje otoka Brača, kao baze za ostala iskrcavanja, Hvara, Korčule, Šolte.)

Prikaz operacija u I., II. i III. periodu operacija za oslobođenje Dalmacije do bitke za Knin.

Prikaz br. 3.

Pregled srednjeg brojnog stanja i naoružanja VIII. ud. korpusa mjeseca septembra, oktobra, i dijelom novembra 1944. god.[81]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: Komandant, generalmajor:

M. P.

Načelnik, pukovnik .
Ante Biočić

BR. 33

IZVJEŠTAJ ŠTABA 8. **KORPUSA'OD** 15." FEBRUARA 1943. - • GENERALŠTABU JA O BORBAMA ZA OSLOBOĐENJE • KNINA[1]

ŠTAB
VIII. UDARNOG KORPUSA
N.O.V. JUGOSLAVIJE
Op. br. 115
15. februar 1945. srod.

Operacijski izvještaj
o bitci za Knin.
Sekcija
Knin—Šibenik 1:100.000.—

GENERALŠTABU JUGOSLOVENSKE ARMIJE

1. — Poslije teških gubitaka koje je neprijatelj pretrpio prilikom oslobođenja Šibenika i Drniša,[2] nastupila je u njegovim redovima panika i Nijemci su odstupali dosta bezglavo u pravcu Knina, gdje su skoncentrisali sve svoje glavne snage. Naše jedinice nastupajući sa juga i goneći neprijatelja prema Kninu zauzele su 5. novembra niz tačaka spoljnje odbrane Knina i presjekle mu sve njegove veze sa sjeverom. Međutim narednih dana neprijatelju je uspjelo da uspostavi uz pomoć snaga iz Bihaća[3] vezu i saobraćaj na komunikaciji Knin — Bihać i da zbaci naše snage sa zauzetih položaja (vidi skicu — položaj neprijateljskog fronta na dan 10. XI).[4]

2. — U bitci za Knin učestvovale su slijedeće snage VIII udarnog korpusa:

• IX, XIX, XX i XXVI divizija, Tenkovska polubrigada, bataljon tenkova 26., polubataljon blindi 11, dvije protu-kolske baterije 6 topova, i dva p.a.mitraljeza 20 mm, Inžinjerski

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 15—l, k. 21 A.

[2] O borbama za oslobođenje Šibenika i Drniša vidi dok. br. 32, knj. 35,"dok. br. 36 i 97.

[3] Neprijateljskim snagama u rejonu Knina pritekli su u pomoć dijelovi njemačke 373. legionarske divizije pravcem Bihać — Srb — Otrić — Zrmanja i dijelovi 392. legionarske divizije pravcem Gospić — Gračac — Zrmanja (vidi knj. 36, dok. br. 19; Franc Šrami: navedeno djelo, str. 199—213).

[4] Redakcija nije pronašla skice na koje se ukazuje u ovom izvještaju.

polubataljon sa zadatkom potpomaganja operacija XXVI i XIX divizije na pravcima njihova dejstva. Artiljerijska grupa VIII Korpusa sä 4 brdska diviziona i haubičkim motorizovanim divizionom, u čijem sastavu se nalazila i-baterija od teških haubica 150 mm.

. 3. — Na sektoru Knina bile su skoncentrisane slijedeće neprijateljske snage:[5]

a) 264: Infant, divizija, komandant, generalmajor Windiš,[8]

891. regimenta sa I i III bataljonom, svaki bataljon sa po dvije čete.

892. regimenta sa I i II bataljonom, I bataljon sa I četom a II bataljon sa dvije čete.

893. regimenta sa I bataljonom, koji je bio sastavljen od raznih dijelova ove regimente.

264. ärtiljerijska regimenta -sa dva diviziona.

264. dopunski bataljon sa pet četa (auto četa, sanitet, komora, P. 1. kompania, četa za vezu), *ukupno 3400.*— vojnika i oficira.

b) 373. hrvatska divizija, v.d. pukovnik Hermann.[7]

383. regimenta sa II i III bataljonom,

384. regimenta sa II i III bataljonom,

383. regimenta sa 13, 14 i 15 kompanijom.

Dijelovi , od dva diviziona 373 artiljerijske regimente.

2. i 3. P. I. kompania 373 divizije.

JJknpno oko 1890.—vojnika i oficira.

c) Mornarica:

944 regimenta (H.K.A.)[8]

581 mornarički bataljon,

540 M.A.A.-[9]

501. Inženjerski bataljon .

Ukupno oko 885 neprijateljskih vojnika i oficira.

d) Pored Nijemaca nalazilo se je na sektoru Knina od jedinica NDH oko 80 ustaša.

[5] Vidd fenj. 36, dotk. br. 27, objašnjenje -br. 8.

[8] Alojz Vindiš

[7] Komandant njemačke 373. legionarske divizije bio je tada Eduard Aldrijan (Eduard Aldrian).

[8] Heeres Küsten Artilerie Regiment (Obalski artiljerijski puk kopnene vojske)

[8] Prema izvještaju Štaba 26. NOU divizije taj bataljon je ranije uništen (vid,i knj. 35, dok. br. 56, str. 275).

VIII UDARNOG KORPUSA
N.O.V.Jugoslavije
Op. br. 15

15. februara 1945 g.

Operacijski izvještaj
o bitci za Knin.

Sekcija
Knin -Šibenik 1:100.000.

1.- Poslije teških gubitaka koje je neprijatelj pretrpi prilikom oslobodjenja Šibenika i Drniša, nastupila je u njegovim redovima panika i Njemci su odstupali dosta bezglavo u pravcu Knina, gdje su skoncetrisali sve svoje glavne snage. Naše jedinice nastupajući sa juga i goneći neprijatelja prema Kninu zauzele su 5. novembra niz tačaka spoljnje odbrane Knina i presjekle mu sve njegove veze sa sjeverom. Medjutim narednih dana neprijatelju je uspjelo da uspostavi uz pomoć snaga iz Bihaća vezu i saobračaj na komunikaciji Knin - Bihać i da zbaci naše snage sa zauzetih položaja. / vidi skicu -položaj neprijateljskog fronta na dan 10 XI /

2.- U bitci za Knin učestvovale su slijedeće snage VIII udarnog korpusa:
IX,XIX,XX i XXVIdivizija, tenkovska polubrigada, /bataljon tenkova 26.,polubataljon blindi 11.dvije protu kolske baterije 6 topova, i dva p.a.mitraljeza 20 mm, inžinjerski polubataljon sa zadatkom potpomaganja operacije XXVI i XIX divizije na pravcima njihova dejstva. Artiljerijska grupa VIII Korpusa sa 4 brdska diviziona i haubičkim motorizovanim divizionom, u čijem sastavu se nalazila i- baterija od teških haubica 150 mm.

3.- Na sektoru Knina bile su skoncetrisane slijedece neprijateljske snage:
a/ 264.Infant. divizija, komandant,generalmajor Windiš.
891. regimenta sa I i III bataljonom, svaki bataljon sa po dvije čete.
892. regimenta sa I i II bataljonom, I bataljon sa I četom a II bataljon sa dvije čete.
893. regimenta sa I bataljonom)koji je bio sastavljen od raznih dijelova ove regimente.
264. artiljerijska regimenta sa dva diviziona,
264 dopunski bataljon se pet čete/ auto četa,sanitet, komora,P.i kompania, četa za vezu/ ukupno 3400.- vojnika i oficira.
b/ 373. hrvatske divizija, v.d. pukovnik Hermann.
383. regimenta sa II i III bataljonom,
384 regimenta sa II i III batljonom,
383 regimenta sa 13.,14, i 15 kompanijom.
Dijelovi od dva diviziona 373 artiljerijske regimente.
2. i 3. P.i kompania 373 divizije.
Ukupno [illegible] oficira.

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 33

Četnici:

Četnici Dinarske Oblasti pod komandom popa Đujića, ukupno oko 4300.—, od tog broja 2300 u operativnim jedinicama i oko 2000.— naoružanih kod svojih kuća.[10]

4. — Namjera neprijatelja bila je slijedeća:

a) Odbrana Knina pod svaku cijenu[11] kao važne strateške tačke na tromeđi Bosne — Dalmacije i Like.

b) Odbrana životne komunikacije koja prolazi dolinom rijeke Save, povezuje Zagreb sa Srijemom, gdje se nalazi glavni njemački front u Jugoslaviji. Nijemci su dobro uočili da poslije pada Knina, tek u Bihaću mogu dati solidniju odbranu ove važne arterije.

c) Vezivanje VIII korpusa i sprečavanje spajanja ovih snaga sa snagama XI i IV korpusa. Koncentracija vrlo jakih naših snaga na prostoru Like, Korduna i Banije ugrozila bi sam Zagreb, glavni centar organizacije i odbrane u Jugoslaviji. Njemački front u Sremu imao bi u svom zaleđu vrlo'jakog protivnika i došlo bi brzo u pitanje ovo važno njemačko uporište.

d) Spriječavanje snabdijevanja vojske u Hrvatskoj oružjem i ostalom spremom, koju nam stavljaju saveznici na raspoloženje.

e) Prikazivanjem vojničkim slabim i izazvati nepovjerenje u Narodnoj Oslobodilačkoj vojsci te na ovaj način spriječiti ili barem odužiti mobilizaciju Srba Kninske krajine, koju je putem izdaje vodio raspop Đujić.

5. — Na osnovu iznijetog donijeta je-odluka da se osujeti neprijatelja u njegovim namjerama i to na taj način, da ga se potpuno opkoli na kninskom sektoru, uništi i zarobi, a njegovo naoružanje zarobi.[12]

Ideja napada i manevar sastojali su se u slijedećem: a) Sa XIX divizijom presjeći komunikaciju Knin — Otrić, onemogućiti izvlačenje i spriječiti da neprijatelj dobije pojačanje.

b) Sa XX divizijom izvršiti manevar sa sektora Vrlike i pojaviti se sa sjeveroistočne strane između Grahova i Knina,

[10] U toku borbi za Knin jedinice četničke Dinarske oblasti pod komandom Momčila Đujića u panici su napuštale položaje i povukle se pod zaštitom Nijemaca u rejon Bihaća (vidi knj. 35, dok. br. 80, 83 i 111; Franc Šraml: navedeno djelo, str. 199—213).

[11] O značaju koji su Nijemci pridavali odbrani Knina vidi knj. 35, dok. br. 56, objašnjenje br. 9.

[12] Vidi zapovijest štabova 19, 20. i 26. NOU divizije za napad na Knin (knj. 35, dok. br. 75, 80 i 82).

očistiti neprijateljsko uporište u Strmici i Gmbiću,[13] preko Debelog Brda spojiti se sa snagama XIX divizije i sa sjevera preko Kninskog Polja nadirati prema Kninu.

c) Sa XXVI divizijom napadati sa juga i izbaciti neprijatelja i iz samog Knina, nabaciti ga na XX i XIX diviziju i na otvorenom ga uništiti.

d) Sa IX divizijom u korpusnoj rezervi potpomoći napad XX i XXVI divizije i u slučaju uspjeha izbiti na komuni-, kaciju Zrmanja — Otiić radi suzbijanja svakog pokušaja neprijateljskog prodora sa sjevera od Gračaca ih Bihaća. (Vidi se na skici — ideja napada i raspored snaga VIII. ud. Korpusa.)

Shodno ovoj ideji izvršena je sledeća grupacija naših snaga:

XX divizija sa zadatkom da ovlada spoljnim odbranama Knina i da desnim obuhvatnim manevrom izbije na liniju Žagrović — Debelo Brdo i da se poveže sa jedinicama XIX divizije i na taj način onemogući izvlačenje neprijatelja iz pravca Srba.

XXVI divizija sa zadatkom da napadne ili likvidira neprijateljska, uporišta južno od Knina na sektoru istočno od linije: Oštra Glavica — Črna Glavica — Krkić i zapadno: lijeva obala rijeke Krke do sela Matasi — Vukadin — Čaloković — Bulajuša — Bulatova Kula.

XIX divizija sa zadatkom da ovlada komunikacijom Padani[14] — Prevjes i da likvidira neprijateljska uporišta na masivu Köm i južnim dijelovima Pađena — Ilića Stanovi — s. Očestovo kao i sva manja neprijateljska uporišta južno i zapadno od pomenute komunikacije-od rijeke Krke u lijevo zaključno sa masivom Kom — k. 980.

Tenkovska brigada na sektoru I. Dalm. Prol. brigade sa šest tenkova, tri blinde,. 2 topa od 57 mm i jedan p.a. mitraljez 20 mm. Opšti pravac napada Oklaj — Zelići — Lisnik — Marjanovići — Dubac[15] — Knin.

Na sektoru III. Prekomorske brigade 4 tenka, 3 blinde, 1 top 75 mm i jedan p.a. mitraljez od 20 mm. Opšti pravac napada Vuči Polje — Vukadin — Škarić — Miloševići — Jaramazi.

Na sektoru XI brigade 3 tenka, 1 top 57 mm. Pravac napada Kosovo — Kaldrma — Sv. Nikola.

[13] Misli se na s. Golubić (vidi fcnj. 35, dok. br. 75).

" Na karti 1:100.000: Pađene.

[15] Dubac nije nađen na karti 1:100.000. Vjerovatno se misli na selo Ljubač, 2 km zapadno od Knina.

Na sektoru XIX divizije na pravcu Raduoić — [ž. st] St, Straža 6 tenkova, 5 blindi, 3 topa 57 mm. Ovaj pravac smatrao se kao vrlo važan, jer se sa tog sektora ugrožavala odstupnica neprijatelju prema Gračacu.

Za zaštitu artiljerije i kao brigadna rezerva ostalo je 6 tenkova.

6. -— Poslije prikupljenih pbdataka i svestranog izviđanja prišlo se razradi plana napada'uz sudjelovanje komandanata artiljerije i tenkovske brigade.[16]

Napad na Knin počeo je 25. XI u 5 časova u jutro na sporednom pravcu, i to na "sektoru XX divizije.[17]

Opšti tok operacija odvijao se na sijedeći način: Tenkovi u manjim grupicama upotrebljavani su prvih dana na pojedinim sektorima divizija, više za demonstraciju, kako bi se ispitala jačina i raspored neprijateljske p.[rotu] kolske odbrane. Neprijatelj je brzo reagirao vršeći protunapade i žestokom artiljerijskom vatrom tako da je bilo momenata kada je gađalo sa jedne i druge strane oko 150 topova sa jedne i druge strane.

Tokom borbe ustanovljeno je da neprijatelj raspolaže sa vrlo malim brojem bacača, da su položaji minirani na velikoj dubini i da raspolaže ^a velikim brojem protuoklopnih oruđa. Pomanjkanje bacača bilo je iskorišćeno na taj način, da- su naše prve jedinice bile pomaknute tik uz neprijateljske, te nas na ovaj način neprijateljska artiljerija nije mogla gađati, dok su naši bacači stalno tukli bliske ciljeve.

U toku dana 26, 27, 28. XII vodile su se ogorčene borbe. Pojedini položaji prelazili su iz rake u ruku, dolazilo je do borbe prsa u prsa i položaji su uzimam tek nakon što je bio ubijen i posljednji Nijemac.

29. XI naše jedinice su presjekle neprijateljske komunikacije .kojima su se mogli povlačiti prema sjeveru.

Radi velikih gubitaka u borbama ranijih dana neprijatelj je 30. XI skratio front (vidi skicu).

U toku 30. XI i 1. XII izvršene su pripreme za odlučujući napad. Izvršena je koncentracija tenkovske brigade na sektora I. Dalm. Prol. brigade sa zadatkom da se ovlada prostorom između linije.LjubaČ — Jaramazi i na taj način prisili neprija-

[10] Komandant artiljerijske grupe 8. korpusa NOVJ bio je Karei Levičnik, a komandant 1. tenkovske brigade Periša Grujić.

[17] Jedinice 19. i 26. NOU divizije započele su napad 26. ujutro (vidi knj. 36, dok. br. 27 i 45; Arhiv VII, reg. br. 10—1/2, k. 1021: izvještaj Štaba 19. divizije o napadu na Knin upućen Štabu 8. korpusa NOVJ 25. januara 1945).

telja na.povlačenje preko Krke. Izrađen je plan u potpomaganju tenkova i pješadije od strane artiljerije.

2. XII započeo je posljednji napad.

XXVI divizija izvršila je proboj neprijateljskog položaja u selu Miloševićima [i] uz pomoć tenkova u l i časova uništila II bataljon 892 puka 264. divizije. Neprijatelj je sa susjednih položaja davao ogorčeni otpor, ali jedinice I. Dalm. prol. i XII brigade, uz podršku jednog tenkovskog bataljona, prodrle su kroz"otvor i upale u sam Knin.

XX divizija potukla je neprijatelja u Kninskom Polju i sa sjeveroistočne strane upala u Knin i spojila se sa *snagama* XXVI divizije. Time je bila odsječena južna grupa Nijemaca u jačini od oka 1200.— vojnika.

XIX divizija, nadirući sa zapada, zauzela je Očestovo, izbila na *komunikaciju Knin — Pađene i spojila se sa* jedinicama XX divizije tako, da je na prostoru Žagrovića i Knina opkoljena II. najveća grupacija Nijemaca. Lijevo krilo XIX divizije zauzelo je Prevjes i željezničku stanicu Pađene i spojilo še sa *jedinicama XX* divizije, koje su sa Otona nastupale ka zapadu i jugu. Na taj način opkoljena je III. i posljednja grupacija Nijemaca.

3. XII u 11 časova predala se je grupacija južno od Knina, a 4. XII grupacija *u Pađenima.* .

U cilju spriječavanja povlačenja i uništenja neprijateljske grupacije na sjever u pravcu Otrića, postavljena je na taj pravac IX divizija. Na taj način i posljednja grupacija koja je uspjela da se izvuče iz I. obruča uništena je i zarobljena, (vidi se na skici).

Knin je bio oslobođen i postavljeni zadatak time bio je u potpunosti izvršen.

7. — Tok operacija na pojedinim sektorima divizija odvijao se je na slijedeći način:

Sektor XX ud.
divizije.

Divizija je otpočela borbu prema unapred predviđenom planu. 25. XI u 5 časova kod VIII brigade, a na sektoru IX i X brigade u 6 časova.

Na lijevom krilu divizije imala je VIII brigada zadatak da sa dva bataljona napadne na žandarmerijsku stanicu, k. 451, dejstvujući prema Topolju (k. 444) — Crnoj Glavici (k. 451) — k. 449 i k. 389 u cilju zauzimanja pomenutih kota kao i u cilju vezivanja neprijateljskih snaga.

U samu zoru, pod zaštitom mraka, uspeva iznenaditi neprijatelja i zauzeti kotu 451, djelomično i kotu 449. U toku či-

tavoga dana neprijatelj vrši povratni napad potpomognut jakom artiljerijskom vatrom u cilju da ponovno ovlada kotom 451 i 449. Svi neprijateljski protunapadi bili su odbijeni i zauzeti položaji zadržani.

Kod pada mraka, potpomognuti artiljerijskom vatrom brigada na tom sektoru prelazi u napad i uspijeva potpuno ovladati kotom 449, dok svi pokušaji da se ovlada Oštrom Glavicom ostaju bez uspjeha. Na srednjem otsjeku divizije IX brigada je imala zadatak napasti i zauzeti neprijateljske položaje Uljaj (k. 496) — selo Vrpolje — k. 357 — Golubić — Medića Staje, dejstvujući u pravcu Topolja u cilju potpomaganja napada VIII brigade.

Na otsjeku ove brigade neprijatelj se je uporne držao i davao ogorčeni otpor tako da je brigada tek u 17 časova uspjela da zauzme Uljaj (k. 496) a zatim i kotu 510.

Na desnom krilu divizije, imala je X udarna brigada zadatak da zauzme Veljuv (k. 462) —k. 476" — Kesići — Vukovići — Dragaši — Plavčići —k. 316 — Vukovići — Vojnovići — k. 638 u cilju potpune kontrole ceste Veljuv — Strmica, izolovanje Strmice od "Golubića te zatim napadaja u pravcu Golubića.

Neprijatelj je na o /om sektoru također pružao žestok otpor, naročito se grčevito branio na Veljuvu (k. 462) i k. 476. Borba se je vodila nesmanjenom žestinom u toku cijelog dana i divizija, je uspjela da zauzme k. 804, k. 638 i k. 805, dok Veljuv (k. 462) i k. 476 neprijatelj uspijeva zadržati i pored upornih napada divizije.

U toku noći izvršeno je pregrupisavanje snaga na tom sektora, jer je u pojačanje stigao Vrlički Odred, koji dobija[v] zadatak, da u sadejstvu sa Grahovsko-peuljskim odredom blokira neprijateljske snage na prostoriji Strmica — Stožišta — Cigelj.

Borbe u toku 26. XI. Na lijevom krilu divizije neprijatelj u jutro rano prelazi u napad ali biva odbijen. Do podne neprijatelj vrši. još dva napada koja ostaju bezuspješna. Poslije podne nakon jake artiljerijske pripreme^VIII brigada prelazi u napad i uspijeva.ovladati kotom 379 i k. 451, dok napad na Oštru Glavicu ostaje bezuspješan. Neprijatelj ubacuje pojačanja i prelazi u povratni napad te uspijeva ovladati Crnom Glavicom (k. 451).

Na srednjem sektoru Divizije, neprijatelj u jutro rano prelazi u napad i uspijeva zauzeti Uljaj (k. 496), na što brigada prelazi odmah u kontranapad ne dozvoljavajući neprijate-

Iju da se sredi i ponovo zauzima Uljaj.[18] U toku čitavog dana neprijatelj je pokušavao da odbaci naše snage dovlačeći pojačanja ali bez uspjeha. Na desnom krilu divizije jedinice prelaze u napad i poslije kraće ali oštre borbe zauzimaju kotu 476 i nastavljaju gonjenje neprijatelja kroz Golubić, koji biva zauzet do 12 časova i produžuju gonjenje u pravcu Kablari — Drobac — k. 553, dok se je jedna grupa četničkih bandi zadržala u željezničkoj stanici Golubić u visini sela Dragaši.

U 18 časova, poslije uporne borbe, uspijeva na juriš zauzeti Veljuv (k. 462) i nastavlja se gonjenje neprijatelja u pravcu Vrpolja. Naglim zauzimanjem Veljuva i prodiranjem u Golubić neprijatelj je bio tako iznenađen da je sav ratni materijal ostavio u Golubiću i Vrpolju.

Grupa četnika, koja je bila blokirana u željezničkoj stanici uspijeva i dalje da se održi.

Razvoj borbe 27. XI na lijevom krilu divizije. VIII brigada u sadejstvu sa dijelovima XI brigade, poslije jake artiljerijske pripreme, vrši napad na Oštru Glavicu i uspijeva djelomično ovladati istom ali je neprijatelj u kontranapadu uspijeva odbaciti. Uslijed uporne neprijateljske odbrane na Oštroj Glavici koja predstavlja ključ položaja na njenom otsjeku brigada se ograničuje na odbranu zauzetih položaja. U toku dana neprijatelj u nekoliko navrata prelazi u napad ali je svaki put^ odbiven.

"Na srednjem sektoru jedinice prelaze u 12 časova u napad odbivši prethodno jedan neprijateljski napad i u 18 časova zauzimaju neprijateljske položaje na k. 357 — bezimena kota (južno od Medića Staja).-

Na desnom krilu zauzeti su k. 553, k. 659, zaseok Jerkovići i Kablari i neprijatelj je odbačen u pravcu Plavna. Na pravcu Vrpolja neprijatelj, nakon što je ubacio pojačanje potpomognut jakom artiljerijskom vatrom preko cijelog dana vrši napadaje u cilju ponovnog zauzimanja Veljuva. Svi neprijateljski pokušaji odbiveni su uz krvave gubitke po neprijatelja.

četnička grupa koja se je nalazila u željezničkoj stanici Golubić uspjela se je održati do mraka i pored toga što je krov na zgradi bio zapaljen p. k. topovima. Po padu mraka, ova grupa se uspijeva probiti u pravcu Plavna.

Na pravcu Strmice, Vrlički odred uspijeva ovladati Strmicom zauzevši lc. 389 i k. 483.

Razvoj borbe 28. XI — na lijevom krilu i srednjem sektoru divizije borbe su trajale čitavog dana, ali je položaj na-

[18] Opširnije o tome vicü Arhiv VII, reg. br. 24—4/4, k. "1032: izvještaj Štaba 8. brigade pisan štabu 20. NOU divizije 11. decembra 1944.

ših jedinica ostao nepromijenjen. Na desnom krilu divizije neprijatelj je rano u jutro uz podršku jake artiljerijske vatre prešao u napad u pravcu Vrpolja — Veljuva, upućujući dijelove u pravcu Aćimovići — Čukci. Svi njegovi pokušaji ostaju bezuspješni i pred mrak neprijatelj je odbačen u pravcu Novakovića.

29. XI divizija vrši pokret na prostoriju Marića Glavica (k. 543) — Debelo Brdo u cilju obuhvatnog manevra i presijecanja komunikacije Žagrović — Pađene. Borba se je vodila na koti 357 — k. 510 i na bezimenoj koti južno od Medića Staja. U protunapadu uspijeva vratiti kotu 510 dok ostale izgubljene položaje neprijatelj uspijeva da zadrži.

Na otsjeku X brigade, neprijatelj je sa manjim snagama, uglavnom četnicima, prešao u napad preko Plješevice (k. 725), k. 535 i Crnog Vrha u cilju da ovlada kotom 659. Poslije kraće borbe neprijatelj je odbačen u Plavno. Na pravcu Vrpolje — Veljuv neprijatelj je u dva navrata prelazio u napad ali je svaki put odbiven. Položaje koje je držala VIII brigada u toku dana preuzima XI brigada XXVI divizije.

30. XI. — Jedinice lijevog krila divizije, tj. VIII brigada vrši pokret pravcem Vučkovića Staje — Suvo Polje — Popinove Staje — Golubić i sa dva bataljona kreće pravcem Golubić — Plavno sa zadatkom posjedanja Kite (k. 676) — Žabinäc u cilju obezbeđenja u pravcu Plavna.

U nastupnom maršu odbačene su grupice četnika iz sela Rađevac, Zadinca, Kite u pravcu Plavna. Izbijanjem dvaju bataljona na navedeni položaj četnici su se iz Plavna povukli prema sjeveru, dok su druga dva bataljona u zoru izbila na Marića Glavicu (k. 543) — Medveđak (k. 740) — Debelo Brdo, odbacujući poslije kraće borbe slabije neprijateljske dijelove sa tog pravca.

Na srednjem sektoru vodile su se borbe u pravcu Kablari — Sv. Nikola — Čeranići i poslije uporne borbe uspijeva se odbaciti neprijatelja i ovladati zaseocima Stanići — Čamići[10] — Čeranići -— Bojanići. Neprijatelj u tri navrata prelazi u povratni napad uz podršku jake artiljerijske vatre i minobacača, upotrebljavajući i protuavionske mitraljeze 20 mm. Svi njegovi pokušaji ostaju bezuspješni i jedinice zadržavaju zauzete položaje.

1. XII. — Na sektoru IX brigade borba se je vodila oko k. 357, koju neprijatelj uspijeva zadržati usprkos opetovanih vlastitih napadaja.[20]

[19] Camići nisu nađeni na karti 1:100.000.

2» Vidi Arhiv VII, reg. br. 19/3, k. 1032/1: izvještaj Štaba 9. brigade o borbama za Knin pisan Štabu 20. NOU divizije 8. decembra 1944.

Na srednjem sektoru Divizije, X ud. brigada prešla je u napad i poslije žestoke borbe ručnim bombama i borbom prsa u prsa uspijeva da zauzme Drenovac, k. 389, i izbija na komunikaciju Knin — Žagrovići. Time presijeca odstupnicu nejatelju iz Knina. Neprijatelj je čitavoga dana vršio protunapadaje i u više navrata dolazilo je do borbe prsa u prsa, ali jedinicama uspijeva zadržiti Drenovac i k. 389, dok su neposredno sa same ceste odbačene. U toku noći borba se je nastavila nesmanjenom žestinom tako da su jedinice nekoliko, puta izbijale na komunikaciju Knin — Žagrovići i bile odbacivane.-

Na desnom krilu 'divizije, VIII brigada je napadala na k. 612 — k. 675 — Sv. Nikola — Gradina i uspjela odbaciti neprijatelja sa kote 619 i Gradine, dok svi pokušaji da se zauzme k. 619 ostaju bezuspješni.

2. XII.— Na otsjeku VIII brigade neprijatelj u jutro prelazi u napad ubacivši pojačanja od oko 800 vojnika. Poslije uporne borbe u toku čitavog dana ova neprijateljska grupa je razbijena i u neredu se je povukla željezničkom prugom Bojanić — Pađene. Na večer prelazi brigada sa dva bataljona u napad na neprijateljsku artiljeriju kod željezničke stanice Stare Straže, a sa dva bataljona pravcem Popovići i Kneževići — k. 357 — Pađene. Poslije ogorčene borbe brigada uspijeva odbaciti neprijatelja i zarobiti 9 teških topova od kojih je neprijatelj sam uništio 4 topa. Neprijatelj je na tom pravcu vršio povratne napade ubacujući u borbu tenkove. Pošto se brigada sa dva bataljona nije mogla održati, uništava topove i pod borbom povlači se na padine Marića Glavica i k. 619, dok druga dva bataljona uspijevaju odbaciti neprijatelja iz Popovića i Kneževića i ovladati k. 357. Na otsjeku IX brigade, jedinice prelaze oko 18.00 časova u napad, i poslije tri bezuspješna juriša na k. 357 i bezimenu kotu južno od Medića Staja brigada ubacuje u borbu bataljon rezerve i oko 01.00 časova uspijeva ovladati k. 357. bezimenom kotom južno od Medića Staja i nastavlja gonjenje u pravcu Knina. Neprijateljske zaštitnice pružale su u prvo vrijeme grčeviti otpor-i žrtvujući se za spas glavnine, ali su bile razbijene i u neredu se povukle u Knin. Brigada nastavljajući gonjenje oko 04.30 časova ulazi u Knin i. nastavlja gonjenje u pravcu Žagrovića.

Na otsjeku X brigade neprijatelj ujutro prelazi u napad sa snagama oko 1500 vojnika i poslije dvosatne ogorčene borbe prsa u prsa uspijeva zauzeti Drenovac, (k. 389) i s time omogućava izvlačenje svojih snaga iz Knina u pravcu Stare Straže. U toku cijelog dana vodile su se ogorčene borbe i neprijatelj je pružao ogorčeni otpor. U 19.00 časova brigada prelazi u napad i ponovno zauzima Drenovac (k. 389).

U toku dana stigla je u Golubić III ud. brigada IX divizije kao divizijska rezerva, čija su dva bataljona u toku noći upućena za pojačanje VIII brigadi.[21]

3. XII. — Na sektoru VIII-brigade neprijatelj je pokušavao da se u toku dana probije u pravcu Pađena, što mu nije uspjelo jer je brigada nakon što je dobila pojačanje od 2 bataljona III udarne brigade IX div. uspjela zadržati komunikaciju u svojim rukama. Po padu mraka brigada prelazi u napad i uspjeva na svom sektoru razbiti neprijatelja, koji se je u neredu povlačio u pravcu Očestova, osim jedne grupe od 500 vojnika sa nešto motornih vozila, koja je uspjela da se probije, nakon što je odbacila naše snage u pravcu sela Marići. Štab VIII brigade primijetio je prodor neprijatelja na tom pravcu i pregrupacijom svojih snaga usiljenim maršem nastavio gonjenjem i uspijevajući veći dio ove kolone i vozila uništiti ili zarobiti.

IX brigada sa jednim bataljonom nastavlja gonjenje u pravcu Knin — Žagrović i potpomognuta dijelovima XXVI divizije uspijeva ovladati zaseocima Bradaši — Dundari i zatim nastavlja gonjenje u pravcu Stare Straže.

X udarna brigada vodila je u toku cijelog dana ogorčene borbe i Drenovac, k. 389, prelazio je dva puta iz ruke u ruku. Pred mrak brigada izbija na komunikaciju Knin — Žagrović, spaja se sa dijelovima XXVI divizije i IX brigada nastavlja gonjenje neprijatelja u pravcu Stare Straže. Neprijatelj je u toku noći bio potpuno razbijen i uništen. U povlačenju uspjeva zapaliti u tunelu kod Stare Straže magazin sa municijom kojom prilikom je nastradalo i 500 njemačkih vojnika — ranjenika.

Nastavljajući s gonjenjem i uništavanjem neprijatelja brigada izbija na raskrsnicu ceste u Staroj Straži i u 05.00 časova spaja se sa dijelovima tenkovske brigade i XIX div.

Sektor XXVI ud.
divizije

Raspored snaga.XXVI divizije bio je usmjeren slijedećim pravcima:

I. Dalm. Prol. brigada napadala je pravcem Lisnik (k. 367) — Miloševići i pravcem Grguri — Cvijanovići — Marjanovići sa ciljem presijecanja komunikacije Sv. Nikola — Knin i, orijentacije snaga-u pravcu Konja i Podkonja.

[21] Opširnije o tome vidi Arhiv VII, reg. br. 27/6, k. 845: izvještaj Štaba 3. brigade: pisan Štabu 9. NOU divizije 6. decembra 1944.

III. Prekomorska brigada napadala je sa južne strane Bulajuša — Sv. Nikola i pravcem s. Vukadin — Sv. Nikola.

XI brigada napadala je pravcem istočno od komunikacije Drniš — Knin, k. 308 — Bülatova Kula — Biskupija sa zadatkom da ovlada tom prostorijom i u zajednici sa VIII brigadom XX divizije da likvidira Oštru Glavicu i da nakon toga usmjeri svoj pravac napada u pravcu Podkonja.

U toku 26 i 27. XI na čitavom sektoru je bila vođena žestoka borba. I. brigada svojim lijevim krilom očistila je sela: Grgure — Cvijanoviče i Marjanoviče te izbila na k. 344 južno od sela Ljubače i 27. XI u 12.00 časova ovladala Lisnikom. Uslijed jače artiljerijske vatre i kontranapada odbačena je I brigada istog dana sa Lisnika a njeno lijevo krilo, koje je bilo suviše istureno (selo Marjanovići) uslijed pristizanja neprijateljskog pojačanja, bilo je prisiljeno da se povuče na liniju s. Želiči — Grgur.

Na sektoru III. Prekomorske i XI brigade pojedini neprijateljski položaji prelazili su u toku ova dva dana borbe, po nekoliko puta iz ruku u ruke (Bulajuša, k. 308, Oštra Glavica) ali značajnijih uspjeha nije bilo.

Kako su neprijateljske snage na tom sektoru bile duplo jače, nego što je procijenjeno pri preduzimanju napada a situacija je nalagala potrebu da se što više ugroze neprijateljske snage sa sjeverne strane Knina, pravcem Debelo Brdo — željez. stanica — Pađene i pravcem Radljevac — St. Straža, to je Štab 'Korpusa donio odluku da se VIII brigada XX divizije sa sektora Oštra Glavica — Krkič orijentiše sa sjeverne strane Knina, a dotadanji njen pravac i sektor da preuzme XI brigada. Na osnovi iznijetoga preduzeto je vršenje priprema za ponovni napad. Do izvršenja novog napada jedinice su zadržale osvojene položaje.

Ponovni napad uslijedio je 1. XII u 07.000 časova; u međuvremenu dok su se vršile pripreme za ponovni napad neprijatelj je uslijed pretrpljenih gubitaka 30. XI u mrak napustio Lisnik — Bulajuša — Oštru Glavicu.

Kako je sektor I brigade bio i suviše velik obzirom na jačinu i raspored neprijatelja, donijeta je odluka da se za ponovni napad na prostoriju između I. i III. brigade ubaci XII brigada i to pravcem: s. Dujakovići — Milosevic! — Seat. Na taj način ostala je divizija bez divizijske rezerve, pa je stoga brigadama naređeno da zadrže jače sektorske rezerve.

Zadatak III. Prekomorske brigade ostao je isti a XI brigada. dobila je zadatak da sa pravca sela Radulović — Crnogorac likvidira Crnu Glavicu i da se nakon toga orijentiše prema Podkonju.

U toku 1. XII — I. dalm. prol. brigada čitavog dana vodi borbu za selo Marijanoviće, koje neprijatelj uporno brani i za odbranu istog 'dovlači pojačanja i tek u 24.00 časa I. brigada uspijeva da likvidira Marijanoviće i da izbije na k. 344.

XII brigada u međuvremenu vrši žestok napad na položajima s. Dujakovići — Miloševići —Škarići i uspijeva da ovlada prednjim neprijateljskim položajima.

III Prekomorska brigada a istovremeno i I. Dal. brigada čiste selo Škarići i izbijaju na liniju s. Dujakovići — Knežević povezujući se na taj način sa XII brigadom.

XI brigada 1. XII u toku noći je bezuspješno napadala Crnu Glavicu.

2. XII u 12.00 časova XII brigada uz podršku jake artiIjerijske i minobacačke vatre u silnom naletu osvaja selo Miloševiće, gdje djelomično uništava a djelomično raspršu[je] II bataljon 892. puka[22] i produžuje napad k selu Jaramazi. U [to] vrijeme I brigada vrši napad na selo Ljubač a III prekomorska brigada likvidira Sv. Nikolu.

Nakon likvidacije sela Miloševići i pojavom tenkova sadejstvuju sa XII brigadom na pravcu sela Jaramazi, nastalo [je] čitavo rasulo u neprijateljskom sistemu odbrane, zapadno od komunikacije Šv. Nikola — Knin. Ubrzo nakon toga likvidirana su sela Jaramazi i Ljubač[23] i dok se vršila likvidacija ovih sela upućen je po jedan bataljon I. i XII brigade da izbiju kod mosta na rijeci Krki južno od Knina kako bi na taj, način otsjekli sve neprijateljske snage, koje su se našle južno od Kinina. Ova dva bataljona stigla su kod mosta 2/3. XII u 3 časa i neprijatelj je istovremeno kako su se naši bataljoni približavali mostu isti digao u zrak.[24]

Na taj način ostale su neprijateljske snage južno od Knina u bezizlaznoj situaciji, te su dijelom uništene a dijelom zarobljene od naših jedinica.

XI brigada, koja je nakon ovlađivanja Crnom Glavicom produžila pravcem Knin — s. Bradasi — Dundari ulazi u Knin zajedno sa jedinicama XX divizije koje su ulazile sa sjeverne strane.

Na sektoru Bradasi — Dundari vođena je bila 3. XII u toku čitavog dana borba sa neprijateljem, koii se je iz Knina izvukao do tih položaja. Duž čitave komunikacije od Knina-do

— Riječ je o 892 puku njemačke 373. legionarske divizije (vidi knj. 35, dok. br. 56 i 97).

[23] Selo Ljubač zauzela je 1. dalmatinska proleterska brigada (Arhiv VII, reg.'br. 22/4, k. 1102: izvještaj Štaba 1. proleterske brigade pisan Štabu 26. NOU divizije 6. decembra 1944).

[24] Opširnije o tome vidi Arhiv VII, reg. br. 9—17, k. 1102: istorijat 12. dalmatinske NOU brigade.

Prevjese jedinice XXVI divizije u sadejstvu sa XIX i XX divizijom ukočile su bile neprijateljsku kolonu koja je namjeravala da se probije za Zrmanju.

Sektor XIX ud. divizije.

- Divizija je otpočela borbu prema unapred predviđenom planu 26. XI u 06.30 časova na sektoru XIV brigade, u 07.10 kod VI brigade i u 08.30 kod V. brigade. Napad nije uslijedio iednovremeno radi. prekinutih telefonskih veza.

Na desnom krilu divizije imala je XIV brigada zadatak da napada i da zauzme Markoševe Stanove, k. 316 i 347 — Vijenac — Cvetinac — s. Samardžije, želj. stanicu Pađene uključivši selo Očestovo, Bojanić i Klenovac.

Na srednjem sektoru divizije,napadala je V. brigada i to pravcem Zrmanja, Ilića Stanovi — s. Pađene — Kravlji Most.

Na lijevom krilu napadala je VI. brigada pravcem masiva Kom, sa zadatkom da ovlada neprijateljskim položajima na k. 780 — k. 1000 — k. 990 — k. 417 — Prevjes i da likvidira na k. 375 i k. 336.

Svakoj brigadi bila je dodijeljena jedna baterija korpusne artiljerije.

Na komunikaciji Radučići — Žagrovići potpomagale su blinde napad na Markijeve Stanove[25] i Očestovo — Samardžije a nakon izbijanja naših snaga na komunikaciju Žagrović — Prevjes imale su ove štititi od eventualnog neprijateljskog prodora od Knina i Palanke.

Prvog dana borbe zauzeti su Markijevi Stanovi, k. 429[26] — zapadno od s. Rađani i na sektoru Kom — Prevjes, neprijatelj je bio protjeran sa k. 1000 — k. 990 i 830.

Uslijed jako utvrđenih neprijateljskih položaja i minskih polja, kao i radi uporne odbrane neprijatelja, u toku ovog dana nijesu postignuti značajniji uspjesi. •

27. XI. — Na sektoru XIV brigade, jedinice su izvršile napad na k. 347 i preko s. Očestovo na k. 356. I pored jake artiljerijske pripreme i minobacačke vatre napad nije uspio jer je neprijatelj davao ogorčen otpor. U toku borbe vršeni su česti juriši, dolazilo se je na dohvat neprijatelja sa ručnim bombama ali ovaj se je grčevito branio te u protunapadu u 16.00 časova ponovno je zauzeo Markijeve Stanove.

Na ostalim sektorima vodila se je borba, ali radi jake neprijateljske odbrane ciljevi nisu .postizavani.

[25] Treba: Markoševi st.

[26] Kota 429 nije nađena. Vjerovatno se odnosi na kotu 329, 10 km sjeverozapadno od Knina.

Toga dana padala je jaka kiša, a pred noć počela je duvati jaka bura, koja je u mnogome otežavala upotrebu oružja i sprečvala aktivnost trupa. „ • ' _ • • . • .

- 28. XI. — Na srednjem sektoru uspijeva prisiliti neprijatelja da napusti položaje južno od k. 329 i nakon likvidacije neprijatelja u Ilića Stanovima zauzeti.su pod večer položaji s. Rađani — Sv. Đorđe — cesta Pađene — iVIokro Polje" do rijeke Zrmanje.

Na ostalim sektorima vođene su bile borbe ali bez bitne promjene na položajima.

U toku 29. i 30. XI vođene su bile borbe na lijevom krilu divizije, gdje uspijeva neprijatelja izbaciti'sa k. 417 i potisnuti ga na Prevjes.

1. XII. — Toga dana dobila je divizija zadatak, da izvrši napad na prostoru između rijeke Krke i Zrmanje. Pravac napada XIV brigade bio je na krilu ovladati Tanginom Glavicom i obuhvatom preko Cvetinca izvršiti napad na Očestovo — k. 347.

V. brigada imala je zadatak, da u toku dana ovlada Radanima i svojim desnim krilom pomogne pritisak na s. Samardžije i izbijanje XIV brigade na k. 308, da se privuče što bliže Šolajama k. 319 — Sv. Đorđe i da ovlada međuprostorom ceste koja se odvaja za Mokro Polje i ceste Pađene — Prevjes, kao i da na krajnjem lijevom krilu izbije na cestü sjeverno od Prevjesa.

U teškoj borbi, često prsa ti prsa, divizija je napadala na pomenute neprijateljske položaje i nakon zauzimanja Vi- - jenca, izbijanja do sela Samardžija prisilila je neprijatelja na naglo povlačenje prema s. Bojanići —- k. 359 i prema željez. stanici Pađene. U 21.00 čas divizija izbija svojim prednjim dijelovima uz vrlo dobro sadejstvo brdske artiljerije, na komunikaciju Knin — Pađene na predjelu između k. 412 i Klenovca kao i na komunikaciju Knin — Radučići, južno od s. Bojanići. Na sektora između Vijenca i ceste Pađene — Mokro Polje vodile su se žestoke borbe sa neprijateljem koji se je dobro utvrdio i tukao naše položaje koncentričnom artiljerijskom vatrom i vatrom automatskog oružja. Pojedina sela kao Šolaja, Samardžije, Sv. Đorđe prelazila su [u] toku dana često iz ruke u ruku. Pod veče toga dana divizija je na tom sektoru izbila iia liniju k. 308 — Samardžije — Šolaja — k. 319 — Sv. Đorđe i paralelno cestom Pađene — Mokro Polje sa naslonom na kanjon Zrmanje.

Na sektoru komunikacije Pađene — Zrmanja jedinice VI brigade držale su položaje na liniji Kom — k. *1000* — k. 980 — k. 990 sa isturenim dijelovima prema Palanci. Borba

se je vodila oko k. 990, koja je u toku dana prelazila iz ruku u ruke i konačno ostala u našim rukama.

U luku rijeke Zrmanje, jedinice su držale položaje od zaseoka Bjedovi — k. 417 — bezimena kota na Prevjesu — Kravlji Most.

2. XII. — Neprijatelj je nastojao da ponovno uspostavi vezu na komunikaciji St. Straža — Pađene i u tu svrhu je poduzeo napad od St. Straže i od željez. stanice Pađene u pravcu k. 412, kako bi se preko ove spojio i ponovno ovladao cestom. Ovaj napad ne uspijeva i neprijatelj biva odbačen na polazne položaje.

Vlastitim napadom na k. 359, gdje je neprijatelj dobro utvrđen, nije uspio u toku dana i tek noću od 2 na 3 u 02.00 uspijeva XIV brigada da izbije na k. 359 i da sa istom ovlada te na taj način čvrsto drži u svojim rukama komunikaciju Žagrovići — Radučići.

Na.srednjem sektoru divizije borba se je vodila za željezničku stanicu Pađene. Borba se je vodila od 19.00 časova i trajala je čitavu noć, ali našim jedinicama nije uspjelo zauzeti tu stanicu.

Na sektoru Šolaja — Ilićev Stan neprijatelj je napadao" naše položaje od pravca Šegana. Borba je počela oko 08.00 časova. Jakom vatrom automatskog oružja bataljona V. brigade neprijatelj je odbačen.

Oko 1300 časova došlo je neprijatelju pojačanje od Zrmanje i to 3 tenka i 6 kamiona sa oko 200 vojnika. I ako je dolazak tenkova i kamiona primijećen blagovremeno i artiljerijskom vatrom tučen Kravlji Most, ipak mu je uspjelo probiti se u Borje. Poslije kraćeg vremena neprijatelj je sa tri tenka i oko 250 vojnika napao naše položaje. Umjesnim ubacivanjem snaga V. brigade na prostor između mjesta, gdje se sastaju putevi od Zrmanje i Mokrog Polja sjeverno od raskrsnice u Pađenima, neprijatelj je bio prisiljen na povlačenje i povukao se u Borje: Tom prilikom jedan tenk je naišao na minu a drugog je neprijatelj sam uništio kako ne bi pao u naše ruke.

U cilju likvidacije neprijatelja u selu Pađene izvršen je napad na s. Samardžije — Borje — k. 231 i na s. Ilića — Šegani.

Nakon više satne borbe neprijatelj se je povukao iz Borje u s. Ilića, dok su ostale jedinice napale Šegane. U borbi koja je trajala čitav dan i tokom noći nije se uspjelo da se neprijatelja uništi i da zauzme s. Ilići.

3. XII.— Pod udarcima XX i XXVI divizije, neprijatelj je počeo napuštati Knin u cilju povlačenja prema Zrmanji. • Radi potpunog zatvaranja otstupnice, divizija je imala zadatak

da odbaci neprijatelja sa Klenovca i Bojanića i da orijentiše svoje glavne snage u pravcu ŽagroVića, gdje se je imala povezati sa jedinicama XX divizije. Na sektoru Pađene — Prevjes, trebala je očistiti Prevjes, ovladati prostorom Prevjes — k. 237, porušiti most kao i cestu od k. 231 — k. 350. U cilju izvršenja postavljenog zadatka izvršen je napad na željez. stanicu Pađene — St. Stražu kod lc. 412 — Klenovac kao i na prostor raskrsnice/u Žagrovićima.

U 07.00 časova neprijatelj uspijeva da odbaci naše snage za 800 metara od kumnikacije i da se probije sa 400 vojnika prema Pađenima.

U protunapadu koji je bio potpomognut sa dva tenka izvršen je u 09.00 časova napad na željez. stanicu Pađene i izbijanjem jedinica na cestu ponovno je presječena otstupnica. U tom momentu nastala je kod neprijatelja panika i demoralizacija. Neprijatelj se je počeo predavati u masama.

U toku dana neprijatelj je uzaludno pokušavao da se probije preko Klenovca i preko k. 412 u pravcu Zrmanje, ali svi pokušaji su bili uzaludni i slomljeni od jedinica ove divizije.

Radi potpunog uništenja neprijateljskih kolona koje su otstupale od Knina izvršena je pregrupacija snaga i to sa pravcem dejstva: Pađene — Žagrovići i Radučići — Žagrovići uz sadejstvo 11 tenkova, 4 blinde i 3 brdske baterije. Jedinice na pravcu Pađene — Stara Straža.pomagalo je 7 tenkova a snage na pravcu Radučići — Žagrovići 4 tenka i 3 blinde.

U 07.00 časova zauzeta je bila k. 231 i porušen Kravlji Most[27] te je time otsječena otstupnica prema Zrmanji, a ujedno postignuti uslovi za likvidaciju neprijatelja u Pađenima.

Radi sprečavanja povlačenja neprijateljskih grupa preko Otona ubačene su vlastite snage između s. Ilici — k. 231 -— zaseok Kneževići, a deo snaga izbio je lijevom obalom Zrmanje preko k. 347 u visini zaseoka Popovići i Vujinovići.

U s. Ilići i Smuđi neprijateljske snage bile su istovremeno uništene nakon čega je uslijedio napad na Pađene, od kuda je neprijatelj u paničnom bijegu napustio selo.[28] U povlačenju je neprijatelj uništio 2 topa od 150 mm i nekoliko manjih slagališta municije.

Na prostoru željez. stanica Pađene — s. Žagrovići skupila se je jača neprijateljska grupacija koja je težila da se probije u pravcu Pađena i Bendera. Sa ovim neprijateljem koji je

[27] Kravlji most nije nađen na karti 1:100.000.

[23] Opširnije o tome vidi Arhiv VII, reg. br. 9—3, -k. 1016: izvještaj Štaba 5. brigade pisan štabu 19. NOU divizije 6. decembra 1944.

bio tokom dana razbijen u manije grupe vodila se je borba dok ove nijesu bile potpuno uništene ili zarobljene.

Na sektoru Prevjes — Palanka vodila- se je borba od 06.00 časova.

Četiri tenka i to dva iz pravca Očestova a dva od Mokrog Polja izbili su na okuku komunikacije Pađene — Mokro Polje, odakle su tukli Prevjes.

Artiljerijskom vatrom bile su tučene k. 375 i k. 350. Dok su jedinice u prvom naletu ovladale kotom 375. neprijatelj je uporno branio i držao k. 350 i pod zaštitom artiljerijske vatre omogućio izvlačenje svojih snaga prema Palanci. Teško naoružanje nije usp.io izvući i ostavio ga je. Time je počelo gonjenje neprijatelja prema sjeveru.

Jedinice koje su se nalazile na Komu .spustile su se prema cesti i vatrom iz svih oružja spriječavale neprijatelja u povlačenju. Oslanjajući se na kotu 350 neprijatelj je izvršio žestoki juriš na jedinice koje su mu presjekle komunikaciju prema Palanci i ove odbacio prema Dragi, između k. 830 i 990, te na ovaj način omogućio daljnje izvlačenje svojih snaga. Usli-- jed velikih gubitaka i stalnih napada od strane naših jedinica, neprijatelj nije otstupao cestom već putem Palanka — Budimir.

4. XII — Divizija je ovoga dana čistila prosor između Očestova — k. 347 — Bojanići — St. Straža, Iliće i uništavala pojedine grupe koje su se probijale komunikacijom Pađene — Kravlji Most.

Ovim danom završene su operacije ove divizije za oslobođenje Knina.

I. Tenkovska brigada N.O.V.J.

U vremenu od 20. XI do 25. XI zaključno, sve jedinice su se nalazile na sektoru Drniš — Oklaj, gdje su se odmarale poslije napornih akcija i sređivale se za predstojeće zadatke. Neprijatelj je imao jaku protukolsku odbranu preko 30 topova, 75 mm i 80 mm. Svi prilazi ka položajima koji su branih Knin bili su minirani. Protukolski topovi su uglavnom bih postavljeni na važnim pravcima oko ceste.

Pojava tenkova bila je potrebna iz što više pravaca da bi se neprijateljska protukolska odbrana što više oslanjala, te da bi se kasnije veći dio tenkova mogao upotrebiti na glavnom pravcu napada.

Raspored tenkovske brigade bio je slijedeći:

Na sektoru I. Dalm. prol. brigade 6 tenkova, 3 blinde, 2 topa 57 mm i jedan p.a. mitraljez 20 mm. Opšti pravac napada Oklaj — Želići — Lisnik — Marjanovići — Ljubač — Knin.

Na sektoru III. Prekomorske brigade 4 tenka, 3 blindp, 1 top 75 mm i jedan p.mitraljez od 20 mm. Opšti pravac napada Vučipolje — Vukadin — Skarići — Miloševići— Jaramazi. Opšti pravac napada Kosovo — Kaldrma — Sv. Nikola.

Na sektoru I divizije 6 tenkova, 5 blindi i 3 topa od 57 mm. Pravac napada Radučići — Stara Straža. Ovaj pravac smatrao se je vrlo važnim jer se je sa tog sektora ugrožavala otstupnica neprijatelju prema Gračacu.

Za zaštitu artiljerije kao i za brigadnu rezervu zadržano je o tenkova.

Glavni centar veze bio je u Oklaju a pomoćni u Radučiću i Siveriću.

26. XI u jutro poslije artiljerijske pripreme u 07.30 časova pošli su u napad tenkovi na svim sektorima.

Na sektoru III. Prekomorske brigade i XI brigade dejstvo tenkova bilo je ograničeno uslijed jakog miniranja i snažne protukolske odbrane. Ipak su došli tenkovi do izražaja prilikom prihvata pješadije i u čišćenju manjih uporišta.

Na sektoru I. Dalm. prol. brigade vodila se je najjača borba. Teren za manevrisanje tenkova je bio vrlo težak, ah ipak u sadejstvu sa pješadijom zauzeti su Cvijanovići. Tom prilikom izgubljen je jedan tenk a jedan lakše oštećen.

Na sektora XIX divizije u sadejstvu sa pješadijom očišćeni su istureni neprijateljski položaji do ispred Ččestova. Na tom sektora je također izgubljen jedan tenk.

Borba u toku 26 i 27. XI bila je vrlo oštra i teška. Jedinice su uspjele da ovladaju mnogim važnim položajima.

U toku 28. XI borbe su se vodile na pojedinim odsjecima fronta, naročito kod XIX divizije, i to više lokalnog karaktera.

U toku 29 i 30. XI vršene su pripreme za odlučujući napad koji je uslijedio 1 i 2. XII.

Tenkovska brigada imala je zadatak:

a) Glavninom snaga dejstvovati na pravcu I. Dalm. prol. brigade, ovladati linijom Ljubač — Jaramazi i na taj način prisiliti neprijatelja da se povuče preko Krke.

b) Brzim manevrom prebaciti tenkove, blinde sa sektora XXVI divizije preko Roškog Slapa i Kistanja na sektoru XIX divizije. Odakle preko Radučića i Mokrog Polja što prije izbiti na komunikaciju Knin — Pađene — Gračac i onemogućiti neprijatelja da se izvuče na tom pravcu.

Za ostvarenje ovog zadatka, a u duhu zapovijesti štaba korpusa i štaba XXVI divizije krenulo je 1. XII u 07.30 časova u pravcu I. Dalm. Prol, brigade 10 tenkova, 6 blindi, 4 p.k. topa 57 mm i 2 p.a. mitraljeza 20 mm.

Neprijatelj je napustio Lisnik bez borbe, pošto je prethodnih dana pretrpeo velike gubitke U toku dana zauzeti su Marijanovići, ali na pravcu Ljubača neprijatelj je koncentrisao glavnu p.k.odbranu tako da se je borba nastavila i vodila i u toku 2. XII.

2. XII u 12.00 časova poslije žestoke artiljerijske i minobacačke vatre sve jedinice su pošle na juriš i u tom naleču su tenkovi sa dva pravca od Marijanovića i Miloševića ušli u Ljubač i Jaramaze zajedno sa pješadijom. U toku noći neprijatelj je napustio položaj na desnoj obali Krke i preduzeo evakuaciju Knina.

I dio plana je bio uspješno završen.

3. XII hitno su prebačeni svi tenkovi sa sektora XXVI divizije sa Radučić. Na položajima XIX divizije vodila se je žestoka borba. Jedinice XX divizije izbile su svojim desnim krilom na Debelo Brdo i na taj način još više ugrozili povlačenje neprijatelja iz Knina prema Pađenima.

U toku noći neprijatelj je grčevito nastojao da se probije preko Stare Straže i Pađena u pravcu Zrmanje i Otrića. Nastala je ogorčena i krvava borba. Tenkovi su izbili jednom kolonom na Staru Stražu, drugom preko Radučića na željez. stanicu Pađene i trećom kolonom pored Ilićevih Stanova kod Kravljeg Mosta. Neprijatelj je čelom kolone prešao Pađene, dok su mu se zadnji dijelovi nalazili pred samim Kninom.

Pojava i *snažno vatreno* dejstvo tenkova *na* komunikaciju Pađerie — Stara Straža izazvala je kod neprijatelja paniku. Duga kolona raznih vozila bila je presječena na nekoliko mjesta i put je bio zakrčen. Otpočelo se je sa konačnim uništenjem neprijatelja. U zadnjim trzajima Nijemci su jurišali na tenkove skakali na njih, bacali ručne bombe;i benzinske flaše nastojeći na svaki način da odbiju napad i da se probiju. Napadi su ostali bez uspjeha iako.su ručnim bombama i benzinskim flašama zapalili dva tenka. Tenkovi su jurili duž kolone, a pješadija je napadala sa svih strana tako da je neprijatelj bio brzo potučen. Sva ratna tehnika i velik broj zarobljenika pali su u ruke naših jedinica.[29]

Artiljerijska grupa II ud. korpusa[30]

U akcijama za oslobođenje Knina sudjelovala je ova grupa sa 4 brdska diviziona i haubičkim motorizovanim divizionom u čijem se sastavu nalazila i baterija haubica 150 mm.

[20] Vidi izvještaj Štaba 1. tenkovske brigade o borbama za Knin, knj. 35, dok. br. 98.

[30] Odnosi se na Artiljerijsku grupu Štaba 8. korpusa NOVJ (vidi knj. 35, dok. br. 102).

Neprijatelj je SAU svoju artiljeriju rasporedio na dva sektora, južni i zapadni. Zadatak artiljerije južnog sektora bio Je razbijanje ofanzivnib namjera naših trupa sa juga i istoka. Artiljerija zapadnog sektora vjerovatno je imala zadatak čuvanje komunikacije prema Gračacu i razbijanje napadaja naših trupa sa zapada, te pomaganje artiljerije južnog sektora. •

Artiljerija južnog sektora bila je razmještena na devet položaja. Položaji su birani s namjerom da sva oruđa osim gađanja ciljeva u svojoj normalnoj zoni mogu dati podršku braniocu na glavnoj komunikaciji za Knin. Na to ukazuje koncentracija oruđa na prostoriji Konj — Podkonje i Jaramazi. 4 p.a. topa 88 mm predviđena su bila za gađanje zemaljskih ciljeva. Na tom sektoru je raspolagao sa 25 oruđa osim flakova i pješadijskih topova.

Na zapadnom sektoru neprijatelj je rasporedio artiljeriju na 12 položaja. Oruđa su postavljena tako da mogu korisno pomagati pješadiju u povlačenju, a ujedno štititi Knin od napadaja sa zapada i sa leđa. Svi su položaji oruđa bili tik uz komunikaciju Knin — Ilićev Stan. Na tom sektoru neprijatelj je raspolagao sa 36 oruđa, osim flakova i pješadijskih topova.

Prema broju zarobljenih oruđa može se zaključiti da je neprijatelj raspolagao sa 17 topova i haubica kal. 152 i 150 mm, 42 topa i haubica kal. 105, 100, 88, 75 mm a vjerovatno sa oko 16 pješadijskih topova 75 mm i 30 cijevi p.a. 20 mm.

U prilogu pregled ciljeva i' art. jedinica koje su sudjelovale u borbi za Knin iznijeto po danima dejstva.

8. *Neprijateljski gubitci u materijalu:*

Zaplijenjeni materijal:

Topova raznih kal	' 75	opasača njem.[ačkih]	220
P.a. flakova 4 cijevi	20 mm	fišeklija njem.	220
P.a. mitraljeza 20 mm	39	ranaca njem.	180
mitraljeza 8 mm	95	dvogleda	24
šaraca	199	korde sporogoreće	680 met.
Mitraljeza »Breda«	91	automatske puške	122
šmajsera	101	sanduka eksploziva	26
p. mitraljeza »Zbrojovka«	8	kamiona	" 73
p. mitralj. Bren	2	luks. automob.	24
pištolja	338	motocikla	31
tromblona	51	tenkova od 8 tona	2
sign, pištolja	34	tanketa talijan.[skih]	3
bacača 81 mm	26	bazuka	3
bacača lakih	38	Soša mitraljeza	2
pušaka raznih	5057	trokolica	13

granata za top 135 mm	250	bicikla	103
„ p.k. top. 75 mm	38	kola	276
granata za p.k. .47 mm.	. 72	radiostanica	13
met. za p. mitr. 20 mm	2000	telefona	59
mina za bacač 81 mm	980	bacača plamena	2
„ 1. bacač	1500	poljskih kuhinja	13
„ „ tromblon	1000	konja	100
municije tal. 6.5 mm	86.000	radio aparata	5
„ za t. bredu	98.000	snajperka	1
7,9 mm	580.000	vagona razne municije	5
ručnih bombi	9.940		

Uništeni neprijateljski materijal:

topova raznih kal.	31	tenka >	4
p.a. mitraljeza	12	kamiona	49
mitraljeza raznih modela	70	bicikla	115
pušaka	300	vagona municije	2
bacača plamena	1		

Neprijateljski gubici u ljudstvu:

Mrtvih	6.555.—
Zarobljenih	4.758.—

9.— Vlastiti gubici:

Mrtvih	629.—
Ranjenih	2273.—
Nestalih	126.—

U materijalu:

lakih bacača	1	pušaka	28
flakova	1	pištolja	3
mitraljeza	. 1 2	šaraca	2
tromblona	3	tenka '	4
p. mitraljeza	2	blinda	1

Većina od zarobljenog nam oružja je uništena od neprijateljske artiljerije i bacača.

10. Utrošak municije:

Puščanih metaka	1.204.040	metaka za t. haubicu 150 mm	186
municije za t. mitr.	670.000	„ „ haubicu 100 mm	1973
mina za bacače	21.000	„ „ brd. top 75 mm	31.170
tromblonskih bombi	4.700 "	„ „ p.k. top 57 mm	_ 495
ručnih bombi	4.900		

11. Kritički osvrt.

Kninska operacija je po svom obimu, broju divizija koje su učestvovale kao i po sadejstvu artiljerije i tenkoya jedna od zamašnih i velikih operacija NOV Jugoslavije.

Posmatrajući tok borbe i konačni ishod može se zaključiti da je međusobno sadejstvo pješadijskih jedinica, artiljerije i tenkova bilo vrlo dobro.

Utoliko prije se može to tvrditi jer je to prva borba naših jedinica takove vrste i sa takovim modernim ratnim sredstvima.

Posmatrajući napose rad pojedinih divizija i pojedinih rodova vojske, možemo donijeti slijedeće zaključke:

a) Odluke i izdate zapovijesti bile su realne. Zapovijesti za pojedine akcije bile su izdavane usmeno i prije provedbe prodiskutovane sa štabovima divizija, grupe artiljerije i tenkovske brigade.

b) Komandni kadar štabova divizija snalazio se je vrlo dobro i pokazao se je dovoljno spremnim za izvođenje ovako složenih operacija. Komandni štabovi pojedinih brigada često su griješili u procjeni situacije i u procjeni vremena, za pravovremeno stizanje na određene položaje, što je imalo za posljedicu, da pojedine akcije nijesu počinjale jednovremeno, iako je to po planu zapovijesti bilo predviđeno.

c) U borbama za Knin došlo je do punog izražaja izdržljivost, hrabrost i požrtvovanost boraca i rukovodilaca.

Štabovi divizija istakli su se pravilnim rukovođenjem, snalaženjem i pravilnom procjenom situacije.[31]

Upotreba artiljerije.

Koristeći iskustvo iz prošlih operacija u pomanjkanju koordinacije između artiljerije i pješadije, možemo zaključiti, da se je korišćenje artiljerijske vatre od strane pješadijskih jedinica u ovoj borbi popravilo, ah još uvijek nije bilo potpuno. Tako na pr.: dok se je vršila artiljerijska priprema i tučenje pojedinih neprijateljskih ciljeva naše pješadijkse jedinice ostale su nepomične na svojim polaznim položajima, i tek nakon

[31] Naredbom od 6. decembra 1944. Glavni štab NOV i PO Hrvatske izrazio je priznanje i zahvalnost jedinicama 8. korpusa (Arhiv VII, reg. br. 30—11, k. 529).

Četiri dana kasnije, jedinice 8. korpusa pohvaljene su i posebnom naredbom vrhovnog komandanta NOV i POJ maršala Josipa Broza Tita (tom II, str. 563).

prekida artiljerijske vatre počeli su sa podilaženjem ka neprijateljskim položajima. Ovo je neprijatelj iskoristio i vratio sefu. momentu prekida artiljerijske vatre na svoje položaje i naše jedinice sprečio u dejstvu.

Veza između artiljerije i pješadije bila je u ovim akcijama dobra, jer su artiljerci — osmatrači bili uvijek zajedno sa pješadijskim komandantima. Još uvijek se ne poklanja dovoljna pažnja u osiguravanju artiljerije od strane pješadijskih jedinica.

Štabovi pješadijskih jedinica nisu upoznavali uvijek artiljerijske štabove dovoljno blagovremeno o svojim namjerama i zadacima, koji su bih predviđeni za artiljeriju, pa tako artiljerijskim štabovima nije ostavljeno da sami provjere podatke 0 neprijatelju, da tačno utvrde položaje neprijatelja, ciljeve za artiljeriju, te da izvrše dovoljnu pripremu za artiljerijsko gađanje. U najviše slučajeva tražilo se je od artiljerijskih jedinica iznenadno i hitno gađanje ciljeva, za koje prethodno nije bila izvršena priprema, što je povećavalo utrošak municije.

Upotreba tenkova.

Prilikom Kninske operacije stečena su slijedeća iskustva:

a) Tenkove ne treba rasturati po malim grupicama, već treba na glavnom i najpogodnijem pravcu upotrebiti veći dio snagapostići željeni rezultat.

b-) Pojavu tenkova sa' više pravaca treba i dalje koristiti u cilju oslabljenja neprijateljske protukolske odbrane, ali u pogodnom momentu treba težiti manevru i grupisanju tenkova na odlučujućem i glavnom pravcu napada, dok na pomoćnim pravcima samo demonstrirati.

c) Upotreba tenkova noću je potpuno nepraktična i skoro nemoguća, naročito po slabom zemljištu i van ceste, a sve zbog slabe vidljivosti sa tenka.

d) Napad tenkova u jednom snažnom naletu uz dejstvo svih vatrenih oružja skoro uvijek urodi plodom. Manevrisanje 1 zastajkivanje tenkova po položajima uslovljava gubitak tenkova i koncentraciju neprijateljske vatre na tom prostoru, od čega trpe i pješadijske jedinice.

e) Stvaranjem dimnih zavjesa pomoću dimnih bombi pokazalo se je vrlo praktično i korisno za uspješno napredovanje tenkova i pješadije.

f) Tenkovi su pokazali veliku moć rušenja raznih preprека, naročito zidova visine i debljine do 2 m.

g) Sadejstvo tenkova i pješadije često puta nije bilo potpuno. Ponavljali su se slučajevi iz prošlih akcija i bilo je momenata kada je pješadija napadala bez podrške tenkova i obratno, što je sve koristio neprijatelj koncentrišući snažnu vatru na dotičnom sektoru.

Dolazilo je do manjih nesporazuma između pješadijskih starješina (obično komandanta bataljona) i vodnika odnosno komandira tenkovskih četa po pitanju momenta i načina upotrebe tenkova i prava komandovanja nad tenkovima. Ovakvi slučajevi po našem mišljenju su uzrok nedovoljnog poznavanja tenkova kao novog roda oružja i pomanjkanja ratnog iskustva u pogledu najsvrsishodnije uzajamne pomoći i sadejstva.

Ipak je u toku ovih akcija i pored navedenih grešaka postignuta naročita dobra saradnja i na sektoru XIX divizije. Štabovi tenkovskih bataljona naišli su na puno podrške i dobro razumijevanje od strane pješadijskog rukovodstva. U više mahova žrtvovali su se tenkovi za spas i pomoć ugroženih pješadijskih dijelova, dok je pješadija sa druge strane vršila po tri do četiri juriša samo da spasi posadu u zapaljenoj blindi ili tenku. Ovakvi momenti kao i mnogi drugi su naročito učvrstili borbeno jedinstvo i povjerenje između boraca brigada i tenkovskih jedinica.

h) Veza unutar tenkovske brigade bila je zadovoljavajuća. Veza između vodnika i vođa tenkova u vodu prilikom napada češće puta je bila prekinuta uslijed jednovremenog miješanja svih posada tenkova u razgovore. Tako je bilo momenata, da vodnici u napadu nisu mogli uvijek da komanduju pojedinim tenkovima i ovi su bili ostavljeni svojoj sudbini.

Veza između pješadije i tenkova u dosta slučajeva nije bila stalna. Naročito se je primijetilo da ne postoji tijesnog povezivanja i stalnog dodira komandi i štabova tenkovske jedinice sa štabovima pješadijskih brigada i bataljona. Radi ove činjenice napadi su često zakašnjavali i planovi jednostrano rađeni i doneseni bez zajedničkog savjetovanja.

U više slučajeva momenat napada ili juriša zakašnjavao je. Artiljerijska i minobacačka vatra nije korištena u momentu kada je bila najjača za nesmetano nastupanje prema neprijatelju. Najčešće pješadija i tenkovi kretali su u napad poslije naše završene artiljerijske pripreme, što je uvijek iziskivalo veće žrtve.

Sve to dolazi do izražaja kao posljedica neodržavanja stalne i neprekidne veze između pješadijskih artiljerijskih.--minobacačkih dijelova — sa tenkovskom jedinicom.[32]
Prilozi: 3 skice, sa sektora Knina.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: Boško Šiljegović s.r.

Komandant, generalmajor: Petar Drapšin s.r.

M. P.

Načelnik štaba,
pukovnik
Ante L. Biočić s.r.

CILJEVI I POLOŽAJI KOJE JE GAĐALA ARTILJERIJSKA GRUPA VIII UDARNOG KORPUSA NOVJ

20. XI.

I. brdski divizion.	3. baterija gađala trupe duž želj. stanice Pađene. Gađanje uspješno. Po izvještaju pješaka 10 sanitetskih kola kupilo mrtve i ranjene.
	2. br.[33]
II. brdski divizion.	1. baterija gađala Kupreš (kotu 285), 300 m lijevo od sela Vidović i desno od sela Milić.
	3. baterija gađala kotu 308.
Haubički motoriz. divizion.	1. baterija gađala s uspjehom neprijateljske položaje.

22. *XI.*

I. brdski divizion.	3. baterija je gađala Komnenove Staje i k. 309. Uspjeh vrlo dobar, radi čega je baterija pohvaljena od načelnika V. udarne brigade.

[32] Opširnije o toku i rezultatima borbi za Knin vidi knj. 35, dok. br. 17, 18, 19, 27, 35, "45; Arhiv VII, reg. br. 10—1/2, k. 1021: izvještaj Štaba 19. divizije pisan 25. januara 1945. Štabu 8. korpusa NOVJ; Franc šraml: navedeno djelo, str. 199—213.

[33] Baterija

Haubički motoriz.' divizion. -	1. baterija na položaju u Vučipolju gađala Lisnik. Neprijatelj je pokušao kontrabatirati, u bateriju palo 10 zrna koja nisu nanijela štetu.
	23. XI.
I. brdski divizion.	3. baterija potpomagala nastupanje pješadije i gađala Komnenov Stan.
II brdski divizion.	2. baterija gađala s. Biskupiju.
Haubički motoriz. divizion.	1. baterija gađala jednim bodom neprijateljsku(kolonu između Vujatovića i Čolakovića.
	24. XI.
II brdski divizion.	1. baterija gađala kotu Bulajuša.
	25. *XI.*
I. brdski divizion.	2. baterija gađala kotu 830 i 714. 3. baterija gađala položaje k. 641, 629, 637 i 63. Neprijatelj je morao napustiti položaje. Osmotrena neprijateljska baterija 677, 618 prenesena vatra na nju. Uspjeli vrlo dobar.- Neprijateljska baterija prestala gađati i primijećena Velika eksplozija i svjetlo. Vjerovatno uništeno slagali-, šte municije.
II brdski divizion.	1. baterija gađala kotu Oštra Glava. 2. baterija gađala neprijateljske položaje iz Kosova.
	26. XI.
I. brdski divizion.	1. baterija gađala cestu s. Očestovo, Pađene. 2 topa sa novog položaja gađala k/347. 2. baterija tokom dana gađala k. 990,1000, 830, i 417, zatim Vagićeve Stanove, Komnenove Staje, Prevjes. 3. baterija gađala k. 320, Ilićeve Stanove i Iliće.

II brdski divizion.	1. baterija izvršila pokret Uzdolje —• Kosovo, odakle je gađala k. 361 —Kupreš, neprijateljsku kolonu u s. Vrančić i crkvu u selu Brandići. 2. baterija gađala razne ciljeve. 3. baterija gađala bezimenu kotu lijevo od k. 510.
III. brdski divizion.	1. baterija gađala ciljeve na k. 359. Rezültat gađanja vrlo dobar. 2. baterija gađala iste ciljeve sa istim uspjehom. Prilikom kontrabatiranja imala dva mrtva i 4 ranjena. 3. baterija gađala ciljeve na k. 347. Protuavionski divizion baterije gađao ciljeve u s. Vukadin.
IV. brdski motoriz. divizion.	I. baterija gađala k. 573, k. 361, a zatim gađanje prostorije između Kupreša i kote 573. 2. baterija gađala osim prednjega k. 359.
Haubički motoriz. divizion.	1. baterija zauzela novi položaj 9100 — 6975. Gađala neprijateljsku pješadiju na Lisniku i Ljubaču. 2. baterija je na položaju lc. 260. Gađala Lisnik, k. 367, 340 i 344. 3. baterija 150/18 iz s. Suknovci gađala k. 345.

27. *XI.*

I. brdski divizion.	I. baterija gađala k. 347, zatim Staru Stražu. *2.* baterija gađala k. 1000, 999, 830 i 417. 3. baterija gađala k. 309, 319, 329 i Ilićeve Stanove.
II brdski divizion.	1. baterija registrirala k. 308, zatim gađala Bulajušu. • 2. baterija gađala zadane ciljeve. 3. baterija utrošila za gađanje 440 granata.
III. brdski divizion.	1. baterija'gađala s. Čolakoviće. Uspjeh dobar. 2. baterija gađala iste ciljeve. P.K. vod gađao bunkere na k. 359 i 342.

IV. brdsld motoriz. divizion.	2. baterija gađala *k. 543* i 359 u potpomaganju napada III. Prekomorske udarne brigade. 1. baterija gađala k. 543 i utrošila 222 granate.
Haubički motoriz. divizion.	1. baterija gađala Lisnik i utvrđenja, te neprijateljsku bateriju koja je kontrabatirala. 2. baterija gađala k. 367, 365, 340 i 344. 3. baterija gađala Konj, Bulajušu i komunikaciju sjeverozapadno od Knina.
	28. XI.
I. brdski divizion. '	1. baterija gađala Markoševe Stanove u nekoliko navrata. 2. baterija gađala k. 1000, 990, 830, 417. 3. baterija gađala Ilićeve Stanove, Pađene, k. 329, koju je neprijatelj morao napustiti.
II brdski divizion.	3. baterija gađala s. Ličane i cestu.
III. brdski divizion.	Sve tri baterije gađale s. Vukadin i s. Čolakovići.
IV. brdski divizion.	1. baterija ispalila. *9* granata u blizini s. Popović radi uznemiravanja neprijatelja.
Haubički motoriz. divizion. •	1. baterija galađa Lisnik. 2. baterija gađala Lisnik, zatim k. 356, 359. 3. baterija gađala uspješno komunikaciju sjeverozapadno od Knina sa dobro osmotrenim pogodcima.
	29. XI.
I. brdski divizion.	1. baterija gađala s. Pađene, s produženjem preko k. 347. 2. baterija je gađala k. 517, Komnenove Staje, k. 385 i još nekoliko ciljeva u rejonu Pađena. Gađanje uspješno. 3. baterija gađala željez. stanicu Pađene, Kravlji Most i Sv. Đorđe.

II brdski divizion.	1. baterija gađala neprijateljsku kolonu, artiljeriju na Konju. 2. baterija gađala s. Pric. 3. baterija gađala neprijateljske položaje oko Ličana u nekoliko navrata.
III. brdski motoriz. divizion.	1. baterija gađala na ciljeve koji su bili tučeni i prethodnog dana.
IV. brdski motoriz. divizion.	1. baterija vršila registraciju s. Jelovine i gađala k. 543. 2. baterija gađala s. Svinjkalo.
Haubički motoriz. divizion.	1. baterija gađala neprijateljsku bateriju na prostoriji Konja. 2. baterija gađala Lisnik i k. 365 — s. Marjanoviće — s. Miloševiće i k. 344. 3. baterija gađala Konj, zatim neprijateljsku artiljeriju u s. Ličane. U toku gađanja kontrabatirana.

30. XI.

I. brdski divizion.	1. baterija gađala položaje 724986. 2. baterija gađala bunkere i bacače na k. 357. 3. baterija gađala neprijateljsku artiljeriju kod Konja.
II brdski divizion.	2. baterija potpomagala našu pješadiju u suzbijanju kontranapada.
III. brdski motoriz. divizion.	2. baterija gađala- položaje oko Bulajuše.
IV. brdski motoriz. divizion.	2. baterija kontrabatirala neprijateljsku artiljeriju na prostoriji Konja.
Haubički motoriz. divizion.	3. baterija gađala komunikaciju sjeverozapadno od Knina.

1.XII.

I. brdski divizion.	1. baterija gađala k. 356, 347, Pađene. Po završenom gađanju uputila se na položaj 665, 959.

2. baterija gađala k. *990,* 357, koje su Nijemci osvojili ali uslijed naše vatre ponovno napustili. Uništen je jedan neprijateljski p. k. top i oštećen je jedan tenk.

3. baterija gađala ciljeve u Pađenima, školu, željez. stanicu, Ihće, Sv. Đorđa. Osim toga tučene su neke četničke kolone.

2. *XII.*

1. baterija otvorila vatru u dva navrata. Uspjeh dobar.

2. baterija gađala ciljeve oko k. 375 i Prevjesa. Osim toga gađane su neprijateljske kolone i tenkovi koji su se kretali prema našim jedinicama. Uništena su dva tenka i oštećena jedna blinda koju je naša pješadija zarobila.

3. baterija toga dana uništila je jedan teški p.a. mitraljez i jedan top 105 mm. Od posade spomenutih topova spasili su se svega trojica.

3. XII.

1. baterija preko noći otvorila vatru na Pađene i gađanje trajalo do 3 sata u jutro. Zatim je baterija promijenila položaj i smjestila se u s. Kneževići, odakle je tukla neprijateljsku kolonu, raskrsnicu St. Straža. Gađanje je bilo vrlo uspješno.

2. baterija gađala je Palanku. Gađanje zadovoljavajuće.

3. baterija tukla je ciljeve u Pađenima. Zatim je uništen jedan dalekometni top. Jedna baterija koja je gađala u naše položaje uništena je. Zapaljena je jedna šumica i prema izvještaju štaba brigade baterija je uništila 5 kamiona i jedan auto-taxi.[34] Uništen je jedan tenk i zaplijenjeno slagalište municije.

[34] Riječ je o putničkom automobilu.

4. XII.

1. baterija gađala je ciljeve od raskrsnice puteva i k. 412, zatim je promijenila položaje i smjestila se u s. Radošić.

2. baterija smjestila se u s. Javornik.

3. baterija smjestila se u s. Japundžić.

M. P.

BR. **34**

IZVJEŠTAJ ŠTABA **8.** KORPUSA OD- **15.** FEBRUARA **1945.** GENERALŠTABU JA O BORBAMA ZA KOMUNIKACIJU KNIN — GORNJI LAPAC[1]

ŠTAB
VIII UDARNOG KORPUSA
N.O.V. JUGOSLAVIJE
Op. Br. 114
15. februara 1945 g.

Koncept-

Operativni izvještaj.
Ovlađivanje komunikacije Knin — G. Lapac u vremenu od 3 XII 44 do 3 I 1945 g.

GENERALŠTABU JUGOSLAVENSKE ARMIJE

Po završenim operacijama za oslobođenje Knina[3] preduzeto je gonjenje potučenog neprijatelja, a što je upravo. zadnja faza ovih borbi.

Prije početka samih operacija IX udarna divizija nalazila se sa dijelom svojih snaga na komunikaciji Knin — Otrić, a sa drugim dijelom u pokretu na tu prostorijii. XX udarna divizija bila je na sektom Knina.[4]

[1] Neovjereni prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8—3, k. 526.
[2] Dopisano plavim mastilom.
[3] Vidi dok. br. 33.
[4] O rasporedu jedinica 9. i 20. NOU divizije poslije oslobođenja Knina vidi knj. 36, dok. br. 35 i 45.

1.— Sekcija Knin — Bihać 1 : 100.000. (jug. izr.)

Operacije u vremenu od 3 XII 1944 do 3 I 1945 g. vođene su na prostoriji Knin — G. Lapac. Na toj prostoriji neprijatelj se je povlačio komunikacijom koja je u prvom dijelu dvostruka, cesta i željeznička pruga, a potom jednostruka — cesta uz riječnu dolinu.[5] Teren je planinskog karaktera, djelomično pošumljen, ispresijecan i teško prolazan izvan puteva za vojničke formacije. Duž komunikacije su već unapred za odbranu organizovane i utvrđene pojedine otporne tačke u obliku uporišta sa posadom. Zemljište ide u prilog kod ugrožavanja neprijateljskih snaga koje se povlače, a otežava nam pokret pri zauzimanju položaja i kod gonjenja pokretom.

2.— Operacija se može podijeliti u dvije faze.

a) I. faza:

Gonjenje i likvidacija [neprijateljskog] komunikacionog čvorišta Otrić. U ovoj fazi učestvuje:

IX udarna divizija sa dvije brigade.[6]

VI brigada XIX ud. divizije,[7] sve pod komandom IX udarne divizije.

b) II. faza:

Produženje gonjenja i likvidacija uporišta do Gornjeg Lapca. Borbu vodi:

XX udarna divizija, ojačana sa dvije motorizovane baterije kal. 75 mm, 2 protukolske baterije, jednom haubičkom baterijom kal. 100 mm.

3.— Snage neprijatelja bile su slijedeće: .

Ostatak razbijenih jedinica iz Knina, ostaci 264 i 373 divizije i Đujićevih četnika . . . . . svega oko 1200.— vojnika.

— Na sektoru Knin — Lapac — . . . . II. bataljon 384 puka 373 divizije . . . . . svega 1100.— vojnika,

— I. bataljon 384 puka 373 divizije . . . . svega 900.— vojnika.

— Artiljerija i tenkovi, sa pojačanjima pristiglim iz Lapca svega 2200.— vojnika.

Ukupno 5400 neprijateljskih vojnika.

[5] Misli se na dolinu Une.

[6] Odnosi se na 3. i 4. dalmatinsku NOU brigadu (vidi Arhiv VII, reg. br. 29—6, k. 845 i reg. br. 12—2, k. 847: izvještaje štabova 3. i 4. brigade upućene Štabu 9. NOU divizije 10. decembra 1944).

[7] O učešća 6. brigade 19. NOU divizije u borbama za Otrić vidi knj. 36, dok. br. 111; Arhiv VII, reg. br. 10—2, k. 1021: izvještaj Štaba 19. divizije upućen Štabu 8. korpusa NOVJ 25. januara 1945.

4.— a) Namjera neprijatelja:
— organizovano povlačenje prema sjevera,
— borba za dobitak u vremenu,
— bočno osiguranje glavnog i općeg strategijskog pravca savske doline.

b) Naša odluka bila je:

— Dokrajčiti uništavanjem neprijatelja, zarobiti mu naoružanje i tehniku,
— gonjenje vatrom i pokretom,
— osloboditi čvorište Otrić,
— likvidirati uporišta Otrić — Lapac.

Na ovoj liniji je neprijatelj već ranije izradio fbrtifi-' kacijska utvrđenja i postavio žičane i minske prepreke sa rovovima. Sa ovim je dopunio svoje prosječno slabo naoružanje koje je oslabio sa gubicima u kninskoj bitci.[8]

5.— Gonjenje potučenih neprijateljskih snaga i ugrožavanje neprijateljskog povlačenja prema sjevera predviđeno je u općoj zapovijesti za napad.na Knin. IX udarnoj diviziji pred završetak kninske bitke naređeno je da se sa svoje dvije brigade postavi na liniju kod Zrmanjskog Klanca pošto je neprijatelj izvršio prodor sporednim pravcem prema Bendera. Za sve ove operacije osim za oslobođenje Otrića nisu izdate posebne pismene zapovijesti, već su date usmene direktive prema razvoju situacije. Za likvidaciju Otrića štab IX udarne divizije izdao je pismenu zapovijest.[9]

6.— Početak bobre:

a) U I.. fazi počinje borba noću 3/4 XII, a završava u zoru 9. istog mjeseca oslobođenjem Otrića.

b) U dragoj fazi početak 15 XII a završetak 2 I ov..god. sa oslobođenjem Dobrog Sela.

7.— Rad IX udarne divizije:

4/5 XII noću dijelovi potučenog neprijatelja probili su se • od Žagrovića prema Bendera. III ud. brigada koja je upućena na ovaj sektor posjela je položaje Kita (k. 676) — k. 643 — Šijanova Glava (k. 633) i nanosila je cio dan ogromne gubitke neprijatelju. Protivnik je pod svaku cijenu htio. ovladati ovim položajima. Borbe su bile žestoke, položaji su prelazili iz ruku u ruke nekoliko puta tako da se mali

[8] O gubicima njemačkih jedinica u borbama za Knin -vidi dok. br. 33; knj. 36, dok. br. 18, 27, 35, 45 i 111.

[9] Zapovijest za napad na Otrić i Veliku Popkni izdao je Štab 9. NOU divizije 7. decembra 1945 (vidi knj. 36, dok. br. 17).

dio snaga probio prema selu Prljevo, a ostatak je razbijen i nabačen u rijeku Zrmanju.

6 XII stiže IV. splitska brigada usiljenim maršem iz Vrlike na položaje Viojla (k. 875) — k. 603 ^ k. 404 — Inkuša (k. 760) sa zadatkom da sačeka i uništi potučenog neprijatelja. Ovog dana je dovršeno uništavanje neprijateljskih snaga u dolini rijeke Zrmanje, zajedničkim radom obiju brigada, a uveče istog dana je IV brigada likvidirala nepr. uporište u Zrmanja Vrelu, koje je brojilo 200 vojnika.

U toku sutrašnjeg dana produžuje se borba za ovu komunikaciju. Naročito su bili jaki neprijateljski napadi na Viojlu, k. 615, i Inkušu (k. 760). U tim napadima naše su jedinice, uspjele zadržati Inkušu (k. 760) dok je druge položaje zauzeo neprijatelj uz velike gubitke u ljudstvu i materijalu. Za neprijatelja je bilo od neobične važnosti omogućiti izvlačenje ugroženih mu snaga.

8 XII neprijatelj je sa manjim snagama zauzeo Viojlu (k. 875) — Debelo Brdo — Popova Muda (k. 851) — Sučevića Brdo — k. 805, dok je sa glavnini snagama zaposjeo i težište odbrane naslonio na k. 615 — k. 603 (Sv. Trojica). Utvrdio se je također dobro na bezimenoj koti Gradina i na koti 711. Odbranu je pojačao sa 3 do 4 tenka. Glavni položaji su ograđeni žicom, rovovima i okruženi minskim poljima.

9 XII Za potpunu likvidaciju neprijateljskog garnizona i posljednje raskrsnice Otrić napad su vršile tri brigade sa niže navedenim rasporedom. Napad je započeo 8 XII u 14 časova. Tokom, jutra neprijatelj je vršio jake protunapade vjerovatno u cilju da konsoliduje svoje položaje i na taj način da se omogući povlačenje.

— VI brigada XIX udarne divizije likvidirajući uporišta na Viojli i Debelom Brdu sprečava intervenciju od Gračaca a potom-sa dijelom snaga potpomaže napad na k. 615 i Otrić.

— IV. brigada napada jako uporište k. 603 i likvidira k. 615 i Gradinu, a neprijatelj time natjeran na povlačenje na k. 711 i brzo poslije toga ista brigada upada u mjesto Otrić.

III udarna brigada odbacuje neprijatelja sa k. 920 i k. 800, i spriječava intervenciju" od Srba.

U prvi sumrak po zauzeću dominantnih položaja neprijatelj je prisiljen na opšte povlačenje sa ove prostorije. Vrlo mračna i kišovita noć onemogućila je gonjenje. Pod zaštitom mraka snage neprijatelja uspjele su izvući jedan

dio materijala i žive sile; dok je veći dio uništen ili zarobljen.[10] (Prilog skica br. I)[11]

Rad XX udarne divizije

15 XII ova divizija nastavila je gonjenje neprijatelja prema sjeveru sa X brigadom. Neprijatelj je odstupao rušeći sa sobom sve propuste i mostove. Poslije kraće ali žestoke borbe u ovome gonjenju Srb i Donja Suvaja pali su u naše ruke.[12] Zahvaljujući nabujalosti potoka neprijatelj je uspio izvući veći dio materijala *iz* ovih mjesta.

U tom vremenu IX brigada je prebačena na prosto-' riju Bruvno — Mazin[13] dok je VIII brigada zadržana na prostoru Velika Popiha u Divizijskoj rezervi.

U svome paničnom povlačenju ipak neprijatelj uspijeva zadržati dobro utvrđene položaje Međeđak — Brotnja — Doljane i Dobro Selo; Likvidaciji uporišta na ovoj liniji pristupila je divizija na slijedeći način:

Lijeva kolona napada pravcem: Mazin — Mandina Glava — Dobro Selo i vrši pritisak na G. Lapac.

Desna kolona napada sa sektora Brezovac — Donji Zaklopac pravcem: Kalanjuša — Dukići — Debeijača — Do-< ljane, i drugim: Lipovača (k. 781) — (Ivanjuša k. 773) — Doljane.

Rezerva:

U toku prethodnih borbi desna kolona stiže na desno krilo desne kolone kao divizijska rezerva.

24 XII Započela je borba neprijateljskim ispadima iz Lapca tako da su naše snage bile primorane preći momentalno defanzivnoj borbi. Našim pritiskom desne kolone kod sela Doljana uspijeva .se ovladati spoljnjim odbranbenim položajima. Dovlačenjem pojačanja iz D. Lapca napad ne uspijeva. Neprijatelj postaje na ovom sektoru vrlo aktivan. _ Svaki dan vode se uporne borbe za položaje oko "s. Doljane i Dobro Selo.

27 XII. X ud. brigada jednim jakim ofanzivnim naletom i dobrim manevrom zauzima Lipovaču k..-781, i selo Brotnju. Ovim porazom neprijatelj ostavlja samo zaštitničke dijelove na Gradini, k. 559.

[10] O toku i rezultatima borbe za Otrić i Veliku Popinu vidi knj. 36, dok. br. 35 i 111; Arhiv VII, reg. br. 1/12—2, k. 119: depeše Štaba 8. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 10. decembra 1944.

[11] Navedene priloge (skice) redakcija nije pronašla.

[12] Deseta NOU brigada je oslobodila Srb 16. a Donju Suvaju 20. decembra 1944 (vidi Arhiv VII, reg. br. 1—3, k. 1029 I: izvještaj Štaba 10. brigade upućen Štabu 20. NOU divizije 5. januara 1945).

[13] Na,tu prostoriju Brigada je stigla 22. decembra 1944. Do tada je bila na prostoriji Pađene — Golubić — Očestovo — 2agrović — Bradaši (vidi Arhiv VII, reg. br. 2—3, k. 1029 I: izvještaj Štaba 9. brigade upućen štabu 20. NOU divizije 5. januara 1945).

28 XII Divizijska rezerva dolazi na liniju Babina Strana — Lipovača — Kalanjuša i vještim manevrom svojih snaga preko komunikacije vrši napad na selo Doljane sa sjeverne strane preko Debeljače (k. 777) i iznenađuje neprijatelja koji uvidjevši da je ugrožen, nastoji pod svaku cijenu zadržati položaje kod Dobrog Sela — Mandina Glava — k. 732.

Ove neprijateljske namjere onemogućava -IX brigada upornom borbom, dok X brigada napada selo Doljane na svom pravcu, a zatim dolazi u divizijsku rezervu.

31 XII Borba se vodi za svaki bunker, prsa u prsa, neprijatelj uporno brani Ivanjovaču (k. 773) i čak što više dovlači pojačanje u tenkovima i pješadiji, koja nastoji preko sela Brežine udariti u leđa našim snagama kod sela Doljana. Tenkovima nadire cestom od Dobrog Sela ne bi li prokrčio sebi put ka Dobrom Selu. Na ovaj manevar odgovoreno je sa snagama iz rezerve i isti bude osujećen, a iste naše snage zauzimaju Gradinu (k. 559), te na taj način nagone neprijatelja da odstupa iz Doljana.

1. 1. 1945 g. Noću koristeći mrak za izvlačenje neprijatelj izvlači glavninu snaga sa ovog sektora, a zaštitničke dijelove zadržava u Dobrom Selu. Izvlačenje je primijećeno sa malim zakašnjenjem, izvršen je napad na neprijateljske zaštitnice i zauzima se Dobro Selo.

Zadatak je ovim izvršen, neprijatelj je odbačen prema G. Lapcu, gdje se je i zadržao na raskrsnici puteva[14] (prilog skica br. 2).

8.— Kad je Otrić zauzet jedinice IX udarne divizije krenule su na sektor Imotski — Ljubuški u cilju zatvaranja pravca od Širokog Brijega i Mostara.

Po zauzimanju Dobrog Sela XX ud. divizija ostavlja na ovome pravcu prema G. Lapcu jednu brigadu a ostale odlaze na odmor u sjevernu Dalmaciju.

Postavljeni ciljevi odnosno zadaci su postignuti. Gonjenje neprijatelja je uspješno izvršeno, linija i komunikacija Knin — Lapac oslobođena je.

[9.—] *Neprijatelju su naneseni slijedeći gubici:*

a) *U ljudstvu:*

Ubijeno	1212.—
Ranjeno	450.—
Zarobljeno . . .	375.—

[14] Opširnije o borbama 20. NOU divizije na pravcu Srb — Gornji Lapac vidi knj. 36, dok. br. 45, 75, 93, 111; knj. 37, dok. br. 30.

b) 17 *materijalu:*

(zarobljeno)

teških bacača . .	2.—	ručnih bombi . .	200.—
mitraljez	1.—	osobrd auto	1.—
p. mitralj. .	9.—	. vagona hrane . .	2.—
šaraca	31.—	razne municije 400.000 [metaka] ; - .	
strojnica	24.—	mnogo druge spreme i materijala	
pušaka . .	450.—	konja	8.—
pištolja	44.—		
granata za teš. bacač	450.—		

• (uništeno)

traktor, ...	1.—	motocikla . . .	1—
tenkova	4.—	kola	2.—
topova	9.—		
p.[rotu]kolaca . . .	1.—		
Kamiona	35.—		

Vlastiti gubici:

Poginulo	210.—
Ranjeno i premrzlo	679.—

Öd tog broja poginuli sü slijedeći rukovodioci:

Poručnik Stanić Nedo — zamjenik komandanta bat. [aljona]

Drug Zekan Mate — obavještajni oficir bataljona

St. vodnik Labrović Ante — komandir čete

Drug Arteneri Atilijo — komandir čete

Drug Liskovčin Boris — komandir čete

Ranjeni su slijedeći rukovodioci:

Poručnik Jerković Mijo — komandant bataljona,

Drug Knezović Stipe — zamjenik komandanta bataljona

Drug Samadan Nedeljko — komandir čete,

Drug Baron Miroslav — komandir čete,

St. vodnik Jadrić Ante — zamj. komandira čete,

Drug Romić Ivan — zamj. komandira čete,

Drug Perišić Mate — zamjenik komandira čete,

Potporučnik Milošević Josip — pom. komesara čete,

„ Sinobad Tede — pom. komesara čete.

10.—Utrošena municija:

a) Puščana, puškomitraljeska i mitralj. . . 168.000.
granata za teški bacač . . . . . 860.
granata za laki bacač . . . . . 950.
granata za »Piat« . . . . . 62.
ručnih bombi . . . . . 620.
metaka za p.k. pušku ; •. . . . . 176.
topovskih granata . . . . . 227.

b) Uništeno i izgubljeno:

p. mitraljeza i šaraca . . . . . 10.
pušaka . . . . . 21.
p. a. mitraljez . . . . . 1.
strojnica . . . . . 1.

11.— Operacijom gonjenja i zauzimanjem Otrića rukovodio je štab IX udarne divizije — komandant.[13] Nastavkom gonjenja rukovodio je štab X udarne brigade, dok je operacijom na sektoru Dobro Selo — Doljane rukovodio štab XX udarne divizije.

Sve jedinice dobro su se držale. Rad jedinica IX. divizije bio je mnogo brži i efikasniji, bolje je iskorišteno rasulo neprijateljskih snaga poslije katastrofe koje su te snage doživljele u kninskoj bitci. XX udarna divizija je svojim nedovoljnom aktivnošću dozvolila neprijatelju da preduzima aktivne radnje odbrane.

U svim borbama kao i velikim pokretima koji su prethodili operacijama sve jedinice su pokazale veliku izdržljivost, upornost i borbenost.

12.— Jedinica koje su se slabo držale u borbi ili inače nije bilo. Tako isto nema slučajeva velkih i na operaciju štetnih propusta rukovodioca.

13.— Sve vođene operacije nisu bile naročito prethodno pripremljene. Jedinice su ušle u borbu tokom razvoja situacije i poslije dugog i napornog marša. Loše vrijeme, velika studen i snijeg ometali su blagovremeno ometanje priprema i sadejstvo. Pripreme su izvršene prema raspoloživim mogućnostima a sposobnosti za borbu u mnogome je doprinijela laka pokretljivost naših jedinica.

Odluke i izdate zapovijesti bile su realne i odgovarale su momentalnoj situaciji, što dokazuju i postignuti rezultati.

Gonjenje nije u potpunosti iskorišteno, naročito u II fazi. Divizijska rezerva XX divizije, a sam štab u početku

[15] Ljubo Truta

tih operacija bili su predaleko od svojih jedinica te nisu mogli ispoljavati svoj utjecaj. Sadejstvo i uzajamni rad jedinica bilo je osrednje. Bacačke granate nisu na vrijeme stizale na položaje.

Pridodata artiljerijska oruđa nijesu došla do izražaja, ih u vrlo maloj mjeri. Ovo se donekle tumači zbog jakih sniježnih mećava i prema tome otežanog, gotovo onemogućenog posmatranja pogodaka.

Veza je zadovoljavala potrebu ovih operacija, ako se uzmu u obzir sve poteškoće za njezino uspostavljanje i održavanje.

U ovim operacijama su uspješno prebrođene mnoge poteškoće oko snabdijevanja i prebacivanja jedinica. Velika upornost i napori sa uspješno izvedenim manevrom i zabacivanjem naših snaga iza leđa neprijatelju omogućile su lomljenje neprijateljskog otpora i zauzimanje ove solidne utvrđene i važne linije.

Iz ovih operacija možemo se poslužiti iskustvom da treba gonjenju posvetiti isto toliko pažnje i pripremiti ga koliko i samu likvidaciju izvjesnog mjesta ili uporišta. Ne smije se dozvoliti neprijatelju da organizuje odstupanje. Kod vlastitih snaga treba stvoriti uvjerenje da je neprijatelj potpuno poražen onda kad mu je onemogućeno izvlačenje žive sile i materijala..

Prilozi: Skica iz sekcije Knin 1 : 100.000 (jug. izr.).[16]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik:
Boško Šiljegović, s.r.

Komandant, generalmajor:
Petar Drapšin, s.r.»

M. P.

Da je prepis vjeran originalu:
Ovjerava:
Zamjenik načelnika štaba
pukovnik:

[10] Jugoslovenske izrade

BR. 39

IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. NOU DIVIZIJE OD 15. FEBRUARA 1945. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O BORBAMA NA PODRUČJU SISKA[1]

ŠTAB
VII. UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N.O.V.
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 25/45.
Dne *15-11 19*45.

Operativni izvještaj
o borbi Staro Selo —
Trnjani — Mala Gradu-
sa — Sablji'ća Groblje.[2]

ŠTABU IV UDARNOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE.—

Staro Selo — Trnjani i. Mala Gradusa, nalaze se na sekciji Kostajnica 1 : 100.000. Zemljište je dosta ispresijecano, dosta pošumljeno. U borbi je učestvovala naša II. brigada i bila je raspoređena ovako:

Jedan bataljon, tj. I. bataljon, položaj Staro Selo — Trnjani, IV. bataljon jednim djelom u Čakalama,[3] dok drugi deo ovog bataljona nalazio se je na položaju sjeverno-od sela Severovca — šuma Vrlika i .sjeveroistočno — Kesten, kota 108.[4] II. bataljon položaj Mala Gradusa, kota 228, Klupice, sjeverno od sela Svinjice. III. bataljon nalazio se u brigadnoj rezervi.

Sastav i naziv neprijatelja koji je-nadirao na oslobođenu teritoriju bile su ustaše,[5] a jedan mali dio Čerkezi. Navodno izgleda da su jedinice »bobanovci«,[6] koji su prije nekoliko vreriiena smijenili Čerkeze u Sunji, kao i jedan dio jasenovačkib

[1] Original (.pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 4—2, k. 814.

[2] Sabljića Groblje nije nađeno na karti 1:100.000.

[3] Na karti 1:100.000: Cakalska Kosa (14 km j.i. od Siska).

•• Kota 108 nije nađena. Vjerovatno se misli na k. 198 u predjelu Kesten, 15 km ji. od Siska.

[5] Odnosi se na dijelove 14. pješačkog zdruga 4. ustaško-domobranske divizije (vidi dok br. 113).

[6] Riječ je o 5. ustaško-domobranskoj diviziji čiji je komandant bio Rafajlo Boban. Ona je dejstvovala na sektoru Bjelovar — Križevci — Đurđevac — Virovitica (-vidi dok. br. 12; knj. 36, dok. br. 48, 51, 63 i 111; knj. 37, dok. br. 17, 60, 103 i 121;-Arhiv VII, reg. br. 1/2—3, k. 59: bojnu relaciju 5. ustaško-domobranske divizije).

ustaša.[7] Čerkezi su iz Policijskog.bataljona koji je bio u selu Pračno, a koji se sada nalazi u Sisku. Ukupne neprijateljske snage ocijenili smo na oko 850 neprijateljskih vojnika. U njihovom naoružanju imali su dva topa i nekoliko teških bacača. Ispad neprijatelja izvršen je u pravcu Trnjana — Čakala i Starog Sela, kao i drugom kolonom Mala Gradusa — Sabljića Groblje, a cilj im je bio pljačka,, palež i terorisanje stanovništva.

Naša odluka bila je, da se neprijatelj spriječi u nadiranju na oslobođenu teritoriju i zaštitimo sela i stanovništvo od pljačke i paljenja. Za ovu borbu izdata je usmena zapovijest.

Borba je vođena 3. o. mj. od 9 čas. u jutro a trebala je do 16 čas. poslije podne.

Neprijatelj je primijećen oko 9 čas. u jutro od prvih naših dijelova sa jednom kolonom da ide u pravcu Čakala i Trnjana kao i druga kolona primijećena je u Paukovi s pravcem nastupanja Sabljića Groblje. Borba je otpočela u samom selu u Čakalama i Trnjanima, kao ispred samog Sabljića Groblja, istočno od Male Graduse.

Prvi neprijateljski nalet od manjih neprijateljskih dijelova u sukobu kod sela Trnjana i Čakala bili su odmah vraćeni u pravcu Kinjačke. Međutim se poslije kratkog vremena pojavila jedna kolona iz pravca Mađara sa kojom smo prihvatili borbu od strane našeg I. bataljona i odbili ih natrag u pravcu Mađara. Oko 10, 30 čas., obe neprijateljske kolone su se spojile i krenule ha ponovni napad i pod borbom potiskivale su naše snage prema raskrsnici puteva Čakale — Trnjani — Staro Selo. Naše snage bile su primorane da se povuku na položaj oko raskrsnice puta, odakle su izvršile protunapad iia neprijatelja i uspjeli su ga potisnuti natrag.

Novim napadom, od strane neprijatelja na naše položaje oko raskrsnice uz pomoć artiljerijske vatre i bacačlce, uspio je da zauzme naše položaje i naše jedinice su se povukle prema Groblju, južno od crkve u Starom Selu. Dijelovi naših snaga koji su se nalazili na Vrljiki i Kestenu mogli su potpomagati naše odbijanje neprijatelja samo sa vatrom, jer im je pokret bio onemogućen prema Čakalskoj Kosi, zbog samog zemljišnog oblika koji nije dozvoljavao prilaz Čakalama.

V Kada je neprijatelj počeo paliti Tmjane i Čakale, mi smo ponovo pošli u protunapad sa pravca od Groblja duž sela i od crkve prema raskrsnici Trnjani — Čakale i uspjelo nam

[7] U Jasenovcu se nalazio 1. ustaški odbrambeni zdrug. O njegovoj dislokaciji vidi Arhiv VII, reg. br. 19—1, k. 119: obavještajni izvještaj Štaba 4. korpusa upućen Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 31. januara 1945.

je da izbijemo na raskrsnicu, ali neprijatelj je izvršio na* nas novi protunapad, odbio i produžio sa napadom u pravcu Groblja i zauzeo Groblje.

Naše su se snage bile povukle duž puta na sledeće položaje: Dukići — Groblje — sledeća bezimena kota, koja vodi prema Biskupovcu. Snage od Vrljike i Kestena rokirale su se južno od Vrljike, iznad samog Sjeverovca — kota 207.

Oko 16 čas. primijećeno je da neprijatelj namjerava otstupiti i odmah smo počeli sa novim napadom. Neprijatelj se pod zaštitom vatre iz njegovih teških oruđa povlačio pravcem Čakalska Kosa — Kinjačka, a jednim manjim dijelom prema Trnjanima i Bestrmi. Dijelovi IV bataljona II brigade gonili su neprijatelja pravcem povlačenja sve do Kinjačlce i Brđana i u sam mrak prekinuli su kontakt sa neprijateljem koji se je povukao u Sunju. Na našem desnom krilu druga neprijateljska kolona koja je zaštićavala- neprijatelju bok i privlačila naše snage, došla je do Sabljića Groblja, kota 220, i nije se dalje kretala. Naš II. bataljon bio je u stalnom kontaktu sa neprijateljem, koji je istovremeno sa povlačenjem neprijatelja iz Trnjana i Čakala počeo sa povlačenjem u pravcu Drljača — Sunje.[8]

Postavljeni zadaci u ovoj borbi nijesu postignuti.

Zarobljen nije ni jedan neprijateljski vojnik, a ubijeno, je oko 20 neprijateljskih vojnika, ranjeno oko 30.

Od spreme zarobljen je jedan karabin,. 4 bombe, 3 okvira za puškomitraljez, jedan par cipela.

Naši gubitci u ljudstvu: 4 mrtva druga i 12 ranjenih. Među poginulim drugovima nalazi se poručnik — politkomesar drug Čavić Stojan, zastavnik — politdelegat drug Pribičević Milan. Među ranjenim drugovima nalazi se potporučnik pom. politkomesara drug Dalcić Milan, poručnik.— ađutant Jednak Luka.

U ovoj borbi utrošeno je puščahe municije 1.130 metaka, puškomit.[raljeske] 5.950 i za Bredu 8.530 metaka. Mina 81 mm. 26 komada, tromblonskih bombi 27 komada. U ovoj borbi naročito se je dobro držao I. bataljon II. brigade, a naročito 2. i 3. četa tog bataljona.

Sadejstvo teškog oružja, bacača, mitraljeza i pješadije bilo je dobro.

U rukovođenju sa jedinicama u pojedinim momentima činjene su greške, kao napr. istrčavanje pred jedinicu.

[8] Prema depeši Štaba 4. korpusa, upućenoj Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 5. februara 1945, neprijatelj je prilikom povlačenja u Starom Selu zapalio više kuća (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/16—2, k. 119/4).

Štednji municije nije se posvećivalo mnogo' pažnje, tako da je u posljednjoj fazi borbe neka jedinica ostala bez municije.

Napad na selo Mošćenicu

Selo Mošćenica nalazi se jugozapadno od Siska na komunikaciji Sisak — Petrinja.. Neprijatelj se je nalazio utvrđen u bunkerima oko crkve i željezničke stanice. Opasan je bio sa preprekom od žice, kako se vidi iz priložene skice.[3] Zemljište je predstavljeno na sekciji Kostajnica 1 : 100.000.

Od naših jedinica učestvovala je naša I, II i III brigada, P.O. Banije, Artiljerijski "divizion, II. Muslimanska brigada, U.O.G.[10] i jedna haubička baterija.

Napad je izvršila III brigada uz pripomoć jedne brdske baterije i jedne protukolske baterije, dok su ostale jedinice bile na osiguranjima.

Neprijateljsku posadu sačinjavala je jedna' satnija ustaša, jačine oko 140 vojnika.[11]

Naša odluka bila je napasti to neprijateljsko uporište, likvidirati ga i time otseći neprijateljske garnizone Petrinju od Siska, a prema razvoju situacije vršiti daljnji pritisak na Petrinju.

Za napad je bila izdana pismena zapovijest,[12] koju prilažemo i iz koje se vidi raspored jedinica.

Borba se vodila noću 7/8— II — o.g. i uporište je likvidirano oko 7 časova, kada je prestao svaki otpor.

Prilikom podilaženja III brigade, došlo je do manjeg puškaranja između patrola.

Napad je počeo u 2 časa u jutro.

Brdski topovi i haubički izvršili su artiljerijsku pucnjavu i tukli po onim ciljevima koji se smatraju kao otporne tačke neprijateljske obrane. U tom međuvremenu naši bataljoni III brigade težili su za tim da otklone žičanu prepreku sa oba napadna pravca, tj.: I i II bataljon sa istoka i sjeveroistoka, a III i IV bataljon sa juga i jugozapadne strane od Mošćenice.

III bataljon uz pomoć jurišnih pionira uspio je nakon kratke borbe da napravi prolaz kroz, prepreku i započeli sa čišćenjem pojedinih bunkera i zidanih kuća, koje su služile neprijatelju kao obrana. IV. bataljon uspio je također poslije kratke borbe da otkloni prepreke i nastavio je borbu duž sela, ali je bio zaustavljen od neprijatelja pred bunkerima. II. bataljon koji je išao cestom, nakon 30 minuta borbe uspio je

[9] i [17] Redakcija nije uspjela pronaći te skice.
[10] Unske operativne grupe
[11] Vidi dok. br. 13, objašnjenje br. 2.
12 i [15] vidi dok. br. 13.

likvidirati prve bunkere i otklonivši žicu sa ceste nastavio je borbu duž sela prema crkvi. I. bataljon koji je napadao sa istočne strane prugom, uspio je poslije kratke borbe otkloniti žicu sa pruge i nastavio je sa pritiskom prema željezničkoj stanici. Međutim u pravcu stanice neprijatelj je imao i drugu prepreku od žice, koja je bila efikasno tučena od naše artiljerije i I. bataljon je bio zaustavljen ispred stanice.

Borba je dalje nastavljena kod sviju bataljona i neprijatelj je davao jak otpor iz svih svojih fortifikacijskih objekata, kao i zidanih kuća i željezničke stanice i tako je trajalo do 5 čas.

Pošto [je] još uvijek otpor neprijatelja bio jak, izvršena nova priprema sa svim teškim oruđima i topovima i pod tako jakom koncentrisanom vatrom nastavilo se sa čišćenjem kuću po kuću, a neprijatelj se povlačio oko crkve. Od strane naših boraca primijećeno je kolebanje kod neprijatelja i u silovitom naletu sa bombama naterala je neprijatelja u bijeg iz kuće i crkve prema rijeci Kupi. Tu su bili dočekani od jedne čete IV. bataljona, koja ih je potpuno dofukla — uništila. Borba je bila završena oko 7 čas. iza jutra a selo Mošćenica je potpuno osvojeno, a posada je većinom poginula, dok je mali broj zarobljen.[13] -

Postavljeni zadaci u ovoj borbi postignuti su.

Zarobljeno je 9 neprijateljskih vojnika, a pobijeno 108, od kojih jedan ustaški oficir (zastavnik).

Od oružja zaplijenjeno je 34 karabina, 5 puškomitraljeza, jedan teški mitraljez, dva pištolja, jedan laki talijanski bacač i postolje za bredu. Municije 3.200 metaka Mauzer, talijanske 520, engleske 2.000. Od spreme je zarobljeno 30 pari cipela, 18 opasača, 19 bluza, 6 šinjela, 4 hlače, 17 ćebadi i dr.

Naši gubici su 20 mrtvih, 66 ranjenih drugova.

Među poginulim nalazi se komesar bataljona Joka Nikola, među ranjenima nalaze se komesar bataljona Steva Blagojević i poručnik Kljajić Dragan.

U ovoj borbi utrošeno je Mauzer municije 30.480 metaka, engleske 12.800, šmaj'serske 580, ručnih bombi 77, mina za teški bacač 298, flak municije 340 metaka, za Džon-Bul 102, za laki bacač 75, za tromblone 105. Od artiljerijske municije utrošeno je 139 komada pancirnih 47 mm., 114 komada udarnih 75 mm., 9 komada pancirnih 52 mm., i 19 komada polupancirnih 47 mm.

[13] Opširnije o tome vidi dok. br. 13, 93 i 113; Arhiv VII, reg. br. 1/17—2, k. 119/6: depešu štaba 4. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 9. februara 1945.

U ovoj borbi istakli su se svojom hrabrošću i upornošću naročito borci 1. č.[ete] IV bataljona kao i III. bataljon. Inače cijela III. brigada se požrtvovano borila za likvidaciju uporišta.

Od strane štabova bataljona nije povoljno i pravilno iskorišćena prateća artiljerija, koja im je bila pridodata.

Brdska baterija za vrijeme borbe tukla je rovove i oko crkve sa dobrim uspjehom, doh haubička baterija nije došla do izražaja i nije mogla potpomoći sam napad.

Borbe na "osiguranju
Češkog Sela i Petrinje.

Češko Selo nalazi se istočno od Petrinje na pruzi Sisak — Petrinja. Teren oko Češkog Sela je otvoren. Zemljište se vidi na sekciji Petrinja 1:100.000.

Na tom osiguranju i zatvaranju pravca Češko Selo — Petrinja učestvovala je naša I. brigada sa jednim bataljonom II Muslimanske brigade. Neprijateljske snage koje su napadale nä tom pravcu: oko jedne bojne od 400 — 500 vojnika.[14]

Naša odluka je bila da se sve neprijateljske snage koje budu napadale iz pravca Češkog Sela i Petrinje napadnu i odbace na polazne položaje radi nesmetanog izvođenja akcije na Mošćenici i presijecanja komunikacije Sisak — Petrinja.

Za to osiguranje bila je izdana pismena zapovijest.[15]

Borba je započela 8-II-1945. g. od 10 čas. do 16 čas. poslije podne.

Neprijateljske snage koje sü se nalazile u Češkom Selu bile su u vrlo malom broju i nije smio izlaziti iz žica kojim je opasana posada Češkog Sela. Međutim kada im je stiglo pojačanje oko 9 čas. u jačini od jedne bojne iz Petrinje, onda su se razvili za borbu i krenuli u pravcu naših, utvrđenih položaja. Njihov napad bio je potpomognut artiljerijskom i bacačkom vatrom i usredotočili ga na naš I. bataljon, i niži komandni kadar bio je pokoleban, tj. komandir 3. čete potporučnik Mrazovac Dragan i v.d. komandira mitraljeske čete Kekuš Miljkan, te su sa svojim četama napustili svoje položaje i- povukli se na prihvatne položaje lijevo od ceste iza Češkog Sela. Odmah je upućen III. bataljon koji se nalazio u brigadnoj rezervi da interveniše i odbaci neprijatelja na polazne položaje, što im je odmah uspjelo.

Oko 12 čas. pokušao je neprijatelj ponovo da napadne naše lijevo krilo prema Generalovom Brdu, gdje se je nalazio naš II. bataljon i nastojao je da ga odbaci, ali mu nije uspjelo

[14] Na pravcu Petrinja — Češko Selo napadali su dijelovi 19. ustaškog zdruga 4. ustaško-domobranske divizije (vidi. dok. br. 113).

jer je bio dočekan jakom vatrom iz svih oruđa i vraćen uz gubitke.

Treći riuta oko 14 čas. neprijatelj, je pokušao da nas napadne iz dva pravca, i to sa jednom kolonom prema Novoj brenćini, a drugom kolonom više Češkog Sela na vijenac,[16] ali su i ovoga puta morali pod žestokom vatrom našeg II. bataljona da se povuku natrag. U povlačenju neprijatelj je bio ostavio 5 mrtvih, ... dočim ostale su oni pod zaštitom njihove vatre izvukli sa položaja. Toga dana više na ovom pravcu neprijatelj nije pokušavao da ispada.

Postavljeni zadatak postignut je.

Zarobljeno je 7 neprijateljskih vojnika, a ubijeno 19. Ranjenih ima u većem broju.

. Zaphjenjeno je 11 karabina sa 400 metaka i druge ratne spreme.

Naši gubitci bili su 3 mrtva druga i 16 ranjenih. Od rukovodioca ranjen je komesar bataljona drug Panjković Svetozar i potporučnik Mrazovac Dragan i. zastavnik Mađarac Uroš.

U ovoj borbi utrošeno je puščane i mitraljeske municije 9.590 metaka, 22 mine za laki bacač, 100 mina za teški bacač, 420 šmajserskih metaka, 19 udarnih granata 47 mm.

U ovoj borbi i osiguranju istakao se I i IV, bataljon a naročito se istakla 3. četa IV. bataljona.

Borba na osiguranju Pračno — Crnac.

Selo Pračno, šuma Velika Lasinja, Kanak — Crnac, nalazi se južno od Siska, odnosno istočno od rijeke Kupe i zapadno od rijeke Save. Zemljište je dosta pregledno, mjestimično pošumljeno i močvarno. Zemljište je predstavljeno na sekciji Kostajnica 1:100.000.

Raspored odbrane, tj. osiguranja, obilježen,je na skici.[17]

Od naših snaga na ovom pravcu osiguranja od Siska bila . je angažovana cijela II. brigada, a zadatak joj je bio da osigura nesmetano izvođenje likvidacije neprijateljskog uporišta s. Mošćenice i ujedno presiječe neprijateljske garnizone Sisak —• Petrinja.

Za ovo osiguranje izdata je zapovijest u vezi sa napadom na s. Mošćenicu.

Borba je vođena 8-II-t.g. od 9 čas. do 17 čas. poslije podne.

Prema zapovijesti naša II. brigada zauzela je određene položaje i minirala sav predteren i prilaz od Capraga u pravcu Pračna i Crnca. Neprijatelj je primijetio naše snage i počeo

[10] Vjerovatno se misli na brda južno od Češkog Sela.

je gađati sa artiljerijom iz Capraga i Siska. Neprijateljska artiljerijska vatra bila je dosta efikasna i tukla je duž sela po cijelom Pračnom. Tokom noći nije neprijatelj ispadao, nego je samo tukao vatrom iz prednjih bunkera Capraga.

U jutro između 9 i 10 čas. Jedna grupa neprijateljskih vojnika — ustaša koja je nastojala da se probije iz Mošćenice krenula je pokraj Kupe u pravcu Capraga, ali su bili potučeni i pohvatani. Poslije podne neprijatelj je počeo da napada sa manjim grupama na naše desno krilo iz Capraške stanice ü pravcu šume Läsinje, ali je bio vraćen na polazne položaje. Poslije ovoga pokušaja, neprijatelj je pokušao sa jednom kolonom od 200 vojnika da se zabaci u šumu Velika Lasinja, što mu je uspjelo i počeo je sa napredovanjem šumom prema jugu, tj. prema Pračnom. Međutim jedan dio snage koji je bio u brigadnoj rezervi, upućen je u šumu Lasinju da suzbije i povrati neprijatelja. Kada je neprijatelj u nastupanju osjetio naše snage u šumi, promijenio je pravac i skrenuo u desno u pravcu pruge i sjevernog dijela s. Pračna. Ovim njegovim skretanjem došao je bočno našem II. bataljonu, koji je držao položaj na sjevernom djelu s. Pračna. Naš II. bataljon povukao se unazad duž sela prema jugu, tako da je neprijatelj nastavio sa nastupanjem do samog međuprostora gdje se spaja rijeka Kupa i cesta. Uz pomoć naše artiljerije i energičnim protunapadom za kratko vrijeme borbe, neprijatelj je bio odbačen natrag za Caprag i sa našim dijelovima zaposjednut je isti položaj koji smo i prije držali.

Postavljeni zadatak je postignut.

Zarobljen je jedan puškomitraljez, 20 karabina, 300 metaka i druge spreme koja je svučena sa neprijateljskih vojnika.

Ukupno je ubijeno 58 neprijateljskih vojnika.

Naši gubitci u ljudstvu jesu: 50 ranjenih i 9 mrtvih drugova. Među poginulim nalazi se drug zastavnik — politdelegat Kovačević Vjekoslav. Među ranjenim nalazi se poručnik'Keser - Sime Petar, poručnik Bukvić Dragana Rade, poručnik — politkomesar Rakas Rade Boško, zastavnik — politdelegat Tadić Laze Stjepan, poručnik — politkomesar Oljača Miloša Milan.

Ova borba je bila prilično pripremljena i svi borci i rukovodioci su se dobro držali.

Sadejstvo teškog oružja i artiljerije dosta dobro je upotrebljeno. U ovoj borbi utrošeno je 8. 365 metaka puščanih i mitraljeskih i 28 mina za teške bacače.

Štednji municije posvetila se je velika pažnja i obzirom na zadatak nije utrošeno mnogo municije.

Osiguranje i držanje blokade
neprijateljskog uporišta Petrinje:

11. o.mj. 1945 g. neprijatelj je 'krenuo sa jačim snagama u više pravaca, sa namjerom da nas odbaci ispred samog Siska i ujedno uspostavi vezu sa blokiranim neprijateljskim uporištem Češko Selo — Petrinja.

Naša I. brigada nalazila se je oko Mošćanice i Pračna, a naša II. brigada držala je položaj desno od I. brigada u jačini od dva bataljona. Neprijatelj je krenuo sa četiri kolone iz Capraga i to: prva kolona pokraj rijeke Kupe, druga kolona cestom prema Pračnu, treća kolona kroz šumu Lasinju prema Pračnu a četvrta kolona putem od Capraga prema Kanaku i koti 98. Istovremeno krenule su dvije neprijateljske kolone iz Češkog Sela prema Mošćenici, i to: jedna kolona cestom, a jedna kolona pored rijeke Kupe. Namjere neprijatelja iz Češkog Sela bile su da ukoliko neprijatelj iz Siska uspije prodrijeti u Pračno, da bi istovremeno i on zaposjeo i ovladao sa selom Mošćenicom.[18]

Naša odluka je bila spriječiti i ne dozvoliti neprijatelju uspostavljanje veze i držati ga u blokadi.

Za ovo osiguranje i držanje položaja izdata je usmena zapovijest.

Raspored naših, snaga bio je sledeći:

I. brigada. Jedan bataljon suprotstavio se je neprijateljskim snagama iz Češkog Sela i oko pruge i kote 102. III. i IV. bataljon držao je položaj desno od Kupe, kota 104, i cestu, a I. bataljon držao je položaj u šumi Lasinji.

II. brigada: III. bataljon držao je položaj sjeverno od Crnca, na samom rubu sela prema Kanaku, desnim krilom naslonjen na rijeku Savu. IV. bataljon držao je položaj sjeverno od Čapraških Poljana, vezujući se u desno- sa lijevim krilom III. bataljona, a u lijevo putem do šume Lasinje i tako bili povezani sa desnim krilom I. brigade.

Borba je vođena 11 o.mj. Započela je u 9 čas, a završena je u 16,30 čas.

Sve neprijateljske snage bile su odmah dočekane od naših bataljona i odmah je započeta borba i neprijatelj je bio zaustavljen. Potpomognuti našom artiljerijskom vatrom, kao si vatrom naših bacača izvršen je protunapad vilo oštar, naročito od strane našeg III. i IV bataljona sjeverno od raskrsnice puteva Mošćenica — Pračno. Neprijatelj je bio prinuđen od-

[18] O neprijateljevim jedinicama koje su pokušale da deblokiraju posadu u Mošćenici vidi dok. br. 113.

mah. da se povlači u svim pravcima i na tom glavnom dijelu borbe neprijatelj je ostavljao na bojnom polju mrtve vojnike i oficira.

Naš I. bataljon I. brigade nije dozvolio neprijatelju koji je nastupao kroz šumu Lasinja napredovanje, već ga je potisnuo natrag. Oko 16,30 čas. borba je bila potpuno završena i neprijatelj se povukao sa svim svojim snagama na polazne položaje, tj. u Caprag i Češko Selo.

Postavljeni zadaci u ovoj borbi i osiguranju postignuti su.[M]

Neprijatelj je imao sledeće gubitke: 47 mrtvih, od kojih 5 njemačkih oficira. Od toga je ostavio na položaju 17 vojnika i oficira. Veći broj ranjenih uspio se je povući.[20]

Zaplijenjeno je: dva šmajsera, 8 karabina, 3 pištolja, 5 ručnih bombi, 4.750 metaka, dvonožac od teškog bacača, te mnogo druge spreme koju su imali neprijateljski vojnici ostavljeni na položaju.

Naši gubitci: iö ranjenih drugova i jedan mrtav drug. Među ranjenim nalazi se potporučnik Cvijanović Jovo.

U ovoj borbi utrošeno je puščane i mitraljeske municije 10.890 metaka, 600 šmajserskih metaka, mina za laki bacač 56 komada, mina za teški bacač 81 mm. 75 komada. Od artiljerijske municije utrošeno je 112 udarnih granata 75 mm. i 6 šrapnela. Haubički topovi utrošili su 8 udarnih granata i 19 šrapnela.

U ovoj borbi nije bilo niti jedne jedinice koja se slabo držala, a naročito su se istakli borci IV. bataljona koji je poka-: zao upornost i snalažljivost.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik **Uroš Krunić,**

Komandant, potpukovnik **Mil. Pavlović**

[18] Detaljnije o tome vidi dok. br. 65, 94, 95, 96 i 106; Arhiv VII, reg. br. 1/20—2, k. 119/6: *depešu* štaba 4. korpusa upućenu Glavnom •štabu NOV i PO Hrvatske 13. februara 1945.

[20] 0 ukupnim gubicima Nijemaca, ustaša i domobrana u toj borbi vidi dok. br. 95, 96, 97 i 98.

BR. 37

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA 36. DIVIZIJE OD 15. FEBRUARA 1945. ŠTABU 12. KORPUSA NOVJ O BORBAMA ZA VIROVITIČKI MOSTOBRAN[1]

STÄB
XXXVI. NOU DIVIZIJE
K. Pov. Br. 44
15. II 1945 u _ čas.

ŠTABU XII KORPUSA.

Dostavlja se izvod iz operacijskog dnevnika u vremenu od- 1. do 15. ov. m., pregledi brojnog stanja i naoružanja. po obrascu[2] br. 1, 2, 3 i 4 i šema rasporeda naših jedinica na dan 15. ov. m.

U ovom periodu naše jedinice su vodile vrlo žestoke borbe. U vremenu kada nisu vodile borbu po 3 bataljona su držale položaje a po 2 utvrđivah odbrambene linije.

U borbama ovoga perioda se ispoljilo nedovoljno snalaženje naših vojnih rukovodioca, počev. od brigadnih pa do četnih. U borbi 2. februara Štab V brigade je dozvolio da 2 bataljona uglavnom ponesu teret borbe. Isti se slučaj dešava u borbi 8. ov. m. od Štaba naše III Brigade a 9. ov. m. od Štaba naše VI brigade. U manevru sa rezervama takođe se kod naših štabova brigada ispoljile krupne greške. Sve rezerve su ubacivane u samom početku borbe iako je neprijatelj napadao u više pravaca, tako da u najpotrebnijim momentima" njih nije bilo. Još jedan krupan nedostatak je što su naše jedinice nedovoljnom kontrolom" rukovodioca izgubile prilično velik broj oružja. Većom pažnjom od rukovodioca naših jedinica je mogao biti manji broj i ljudstva izbačenog iz stroja. Baterije protivkolskih topova šu naši štabovi brigada vrlo slabo iskoristili u borbi 9. ov. m.

Sadejstvo jedinica nije došlo do punog izražaja.

Ma koliko god su se ispoljili nedostatci naših vojnih rukovodilaca osetila se upornost, za izvršenje zadatka.

[1] Original (pisan na mašini, 'ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 16—3, k. 590.

[2] Redakcija nije pronašla obrasce br. 1, 2 d 3, kao ni navedenu šemu.

Služba veze je zadovoljila, sem kod VI brigada za vreme borbe 9. ov. m. Uzrok je nedovoljno zauzimanje rukovodioca.

Obaveštajna služba je na vreme dostavljala podatke o neprijatelju i njegovoj nameri. Moral boraca je bio na punoj visini*

Sanitet je u potpunosti zadovoljio.

Rad na političkom polju, pošto su jedinice bile ili na položaju ili se utvrđivale, še prilično malo upražnjavao

Svakodnevno borcima su čitane vesti. Svi borci su upoznati sa situacijom na našem sektoru i sa zadatkom naše divizije.

Na *kulturno-prosvetnom* polju se takođe *zbog* istih razloga nije mnogo radilo. Diviziska umetnička ekipa i sve brigadne, kao i.neke bataljonske priredile su oko 10 priredbi za vojsku i narod.

Sa narodom se nije radilo, sem što su mu doturivane vesti i pojedini dnevni listovi.

Na našem sektoru u Slavoniji je narod uglavnom naš, ali je bilo i indiferentnog i neprijateljski raspoloženog.

Pitanje .obuće i odeće u našim, jedinicama nije u potpunosti rešeno, tako da mi imamo još do 20% drugova sa slabom odećom i obućom a oko 130 drugova imamo potpuno bosih.

Ishrana je zadovoljila kako kvantitetom tako i kvalitetom. Jedini nedostatak je oskudica u soli.

Zbog stambenih prilika u kojima še nalaze naše jedinice u Slavoniji a i u kojima se nalaze na ovom sektoru higijena je vrlo slaba.

Sa municijom naša jedinica stoji vrlo slabo a naročito sa artiljerijskom.

Protivavionskom divizionu nedostaje 20 pari konja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar potpukovnik, **Bogdan A. Vujošević**	Načelnik major, **Hribar**[3]	Komandant pukovnik, **Dušan Vukasović**

M-. P.

[3] Artiir

ŠTAB
XXXVI NOU DIVIZIJE
O. Br. 44
Dana 15. februara 1945.

Izvod iz operaciskog
dnevnika u vremenu
od 1. do 15. II. 45.

ŠTABU XII KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

I

Zadatak:

Po svaku cenu održati liniju Nasip između šašnatog Polja — Starog Gradca —• šuma istočno od sela Pitomače — krst na cesti Pitomača — Stari Gradac — k. 123 — Sveta Jelena — Gložige — k. 151 — k. 193 — k. 262.

Situacija:

Neprijatelj od 28. I ispoljava velike aktivnosti na sektoru Daruvara. Na sektoru Garešnice, Velike Pisanice, Pavlovca, Bedeničke vrši koncentraciju.[4]

Na našem sektoru je svakodnevno aktivna neprijateljska artiljerija i izviđačka delatnost odeljenjima od po 100—200 vojnika. Neprijatelj vrši jedan ispad sa snagama öd 500—600 vojnika.

Naše jedinice su utvrđene u prvom borbenom redu a takođe su pripremile dva reda prihvatnih položaja i prate neprijateljske koncentracije.

1. februar

III Brigada sa svoja 3 bataljona i jednim bataljonom VI Brigade koji je bio pod komandom štaba III brigade drži liniju od Svete Jelene preko Konačine — Gložige — k. 151 do k. 262. Jedan rezervni bataljon se nalazi u selu V. Črešnjevica a jedan sa štabom brigade i svim prištapskim jedinicama u selu Turnašica.

V Brigada sa 3 bataljona drži liniju zapadnu ivicu šume istočno od Otrovanca —- krst na cesti •— Pitomača — Stari

[4] Pripremajući se za opšti napad na virovitički mostobran, zapadno i jugozapadno od Virovitice prikupljali su se dijelovi njemačkog 1. kozačkog konjičkog korpusa, 1. i 5. ustaško-domobranske divizije li 1 puk PTZ (opširnije o tome vidi dok. br. 5, 12, 29, 39 i 72).

Gradac — Sveta Jelena. 2 bataljona sa štabom brigade i svim prištapskim jedinicama nalaze se u selu Stari Gradac.

VI Brigada sa 2 bataljona drži nasip između šašnatog Polja i Starog Gradca i liniju od nasipa do zapadne ivice šume ispred s. Pitomače. 2 bataljona sa štabom brigade i ostalim prištapskim jedinicama se nalaze u selu Stari Gradac..

Artiljeriska brigada sa divizionom bacača 120 mm. i divizionom pukovskih topova 76 mm. je na položaju između Đolte i Svete Jelene. Jedna baterija bacača 120 mm. je na položaju jugoistočno od Gložiga. 2 baterije protivkolskog diviziona 45 mm. su na položaju "od krsta na cesti Pitomača — Stari Gradac do k. 123. Jedna baterija je na Konačinama.

Teški divizion sa baterijom Zis topova 76 mm. je na položaju zapadno od sela Lozana, a sa baterijom Haubica na položaju zapadno od Barča.

Protivavionski divizion je na položaju oko Barča.

U dva maha neprijateljska artiljerija je tukla cestu Pitomača — Stari Gradac i položaj naše V brigade oko pomenute ceste.[5] Tom prilikom je lakše ranjen komandant IV bataljona V brigade. Oba puta je naša artiljerija odgovarajući na neprijateljsku vatra ućutkala neprijateljske topove. Pogodci naše artiljerije su bili dobri.

Istoga dana 2 neprijateljska izviđačka aviona su mitraljirala II bataljon V brigade u selu Stari Gradac, za vreme smotre. Tom prilikom je poginuo jedan drug a 10 [je] ranjenih.

Na ostalim sektorima je bilo obostrano pripucavanje iz automatskih oruđa.

U toku noći naše su patrole dolazile do samih neprijateljskih položaja i ulazile u selo Pitomaču.

2. februar

Raspored naših jedinica je kao i prethodnog dana. Štab divizije sa prištapskim jedinicama se kao i prethodnog dana nalazio u Špišić Bukovici a Medikosanitarni bataljon i diviziska intendantura u Virovitici.

Oko 08.00 časova posle jake artileriske i minobacačke vatre neprijatelj vrši ispad iz sela Pitomače sa snagama od 500—600 vojnika na sektoru šume istočno od Pitomače i ceste Pitomača -— Stari Gradac, nastupajući u 3 kolone. Posle borbe od jednog časa naše pretstraže su se povukle na prvu odbrambenu liniju. Neprijatelj vrši vrlo snažan pritisak na našu prvu odbrambenu liniju, ah posle borbe koja je trajala ne-

[5] Vidi dok. br. 86.

puna 2 časa je prisiljen na povlačenje. Neprijateljska artilerija je štitila povlačenje pešadije tako da nam je onemogućila gonjenje iste.

Za sve vreme ove borbe naša artilerija je vrlo-dobro sadejstvovala sa pešadijom.

U toku ove borbe smo imali 12 poginulih, i 63 ranjenih drugova i drugarica.

Neprijatelj je imao 85 mrtvih i 245 ranjenih.

Gubitaka u oružju nismo imah.

Sadejstvo jedinica je *bilo* vrlo dobro.

Veza i sanitet su zadovoljili.

U toku noći su posle artileriske pripreme III, V i VI brigada sa po 4 voda vršile demonstrativan napad, radi uznemiravanja neprijatelja, na s. Otrovanec i Pitomaču.[6] Jedan drug je lakše ranjen.

3. februar

Raspored svih naših jedinica je kao i prethodnog dana. Na ćelom sektoru sem slabije artileriske i izviđačke delatnosti, drugih događaja nema. Žrtava takođe nije. bilo.

- 14. februar

Sve naše jedinice su po ranijem rasporedu:

Neprijatelj, koji je ranijih dana držao uglavnom sredinu sela Pitomače, vrši manju koncentraciju u istočnom delu selä i utvrđuje se na samoj istočnoj ivici sela. Naši protivkovski topovi i bacači 82 mm. ga onemogućavaju, tako da se je uspeo utvrditi tek u toku noći.

Na ostalim sektorima je neprijatelj pokazao nešto življu izviđačku delatnost nego prethodnog dana. Artileriska delatnost je takođe bila nešto življa.

Naša artiljerija je odgovorna neprijateljskim topovima.

Žrtava nismo imah.

5. februar

Naše jedinice su na istim položajima po istom rasporedu.

Primećuje se kretanje neprijatelja od Garešnice i Končanice prema *severu.*

Sem slabijeg artileriskog dvoboja i patrolnog pripucavanja važnijih događaja nije bilo.

[6] Detaljnije o rezultatima tili napada vidi dok. br. 89.

II

. Situacija:

Neprijatelj povlačeći se sa istoka u jačini 5 nemačkih divizija sä preko 50 tenkova nastupa komunikacijom Našice —> Podravska Slatina.[7] Na sektoru XII divizije takođe vrši snažan pritisak,[8] [kao i] na sektoru Senkovac -— Noskovci na jedinice 51 divizije od pravca Čađavice.[9] Na sektoru Pitomače i Otrovaneca vrši smenu jedinica i dovlači pojačanje.

6. februar

Naše jedinice su na istom položaju.

Osećajući neprijateljsku nameru naše jedinice, su minirale sve puteve i podesnije prilaze ispred naših položaja.

Obostrana artileriska delatnost je bila prilično živa, a takođe je bilo i pripucavanja iz automatskih oruđa.

U toku toga dana imali smo jednog lakše ranjeno druga.

7. februar

Položaj i raspored naših jedinica je isti.

Neprijatelj je u jačini 150 vojnika preko Turskih Grobova napao na bataljon naše VI brigade, koji je bio pod komandom štaba III. brigade. Posle kraće borbe neprijatelj je odbijen i proteran preko Turskih Grobova u selo Ribnjačku.

Tom prilikom smo imali 2 mrtva druga.

Neprijatelj je imao 10 mrtvih i 14 ranjenih.

8.februar

Položaj i raspored naših jedinica je nepromenjen.

U 08.30 časova posle jake artiljeriske vatre, neprijatelj u jačini 2.500 vojnika istovremeno Vrši napad na jedinice naše

[7] O sastavu i jačini tih njemačkih snaga vidi dok. br. 12.

[8] Osječka i čehoslovačka brigada »Jan Žiška« 12. NOU divizije zatvarale su pravac Feričanci — Orahovica — Cačinci — Mikleuš — Podravska Slatina. Sedniog februara 1945. upućena je na taj pravac i 2. brigada 16. NOU. divizije (vidi dok. br. 29, 31, 38, 39 i 72).

[9] Jedinice 51. NOU divizije organizovale su odbranu ha liniji: r. Drava — Gornje Predrijevo — Senkovac — Donje Bazje —Đurin Lug — Milanovac — Breštanovci — Rastovac — Donje Predrijevo (vidi dok:, br. 38; Arhiv VII, reg. br. 12—3, k. 590: izvještaj Štaba 51. divizije ö borbama od 6. do 9. februara upućen Štabu 12. korpusa NOVJ 12. februara 1945).

III brigade u 3 pravca (Kozarevac — k. 151, Kozarevac — k. 193, Ribnjačka — Turski Grobovi — Siječica)

Posle bezuspešnog napada, koji je trajao više; od jednog sata, nerpijatelj koncentriše snažan napad na naše levo krilo preko jedinica X korpusa, tako da je uspeo izbiti na Siječicu i ugroziti naše levo krilo.[10] .Po izbijanju neprijatelja na Siječicu naše jedinice su se morale povući na kose zapadno od sela Sedlarice — Otrovanski brijeg — Veliko brdo — k. 235, gde su uspele zadržati neprijatelja.

U 18.00 časova neprijatelj u jačini 7—800 vojnika pokušava bočnim napadom od pravca Siječice ugroziti naše levo krilo. Ali su ga naše snage uspele odbaciti na Siječicu, usled čega je neprijatelj prestao sa napadom.

Istoga dana neprijatelj je od pravca šašnatog Polja u jačini jedne satnije ustaša napao na desno krilo naše VI. brigade, ali je posle kraće borbe odbačen i protjeran iz šašnatog Polja.

Na ostalim sektorima neprijatelj nije bio aktivan.

U ovoj borbi je sadejstvovala dobro naša artilerija, a naročito se istakla prva baterija diviziona bacača 120 mm, svojom aktivnošću i preciznim gađanjem.

n i

Zadatak:

Po svaku cenu održati uži mostobran na desnoj obali reke Drave, dok se ne prebace sve jedinice našeg korpusa,[11] a po mogućnosti ga uopšte održati.

Situacija:

Neprijatelj jakim snagama pešadije i sa oko 40 tenkova prodire u Suhopolje i Viroviticu.[12]

Jedinice našeg korpusa se povlače preko reke Drave.

[10] U rejonu Siječice organizovale su odbranu jedinice 32. divizije 10. korpusa NOVJ (vidi dok. br. 57).

[11] Detaljnije o zadacima 36. NOU divizije na obezbjeđenju preIaza 12. korpusa NOVJ na lijevu obalu Drave vidi dok. br. 15, 17, 31, 38 i 39.

[12] O ulasku neprijateljevih jedinica u Viroviticu vidi dok. br. 29, 38, 39, 72 i 80.

9. februar

-U toku noći naše jedinice su se povukle sa ranijih položaja i zaposele liniju Lanka[13] — Žlebina — Lukački Budrovac — k. 106 — k. 110 — Netača — r. Drava.

III Brigada sa 3 bataljona od Lanke do Žlebine, VI Brigada sa 4 bataljona od Žlebina do k. 106, V Brigada od k. 106 do Drave.

Svi delovi artilerije kao i sve komore u toku dana su se prebacile preko reke Drave.

Artilerija je zaposela položaje uz obalu Drave oko Barča.

Divizijska intendantura i sve birgadne komore su se smestile u s. Drava Palfalva.

Oko 14 časova neprijatelj napada na naše položaje od pravca Rušana prema Majkovcu sa 4 tenka i 250. pešaka, sa 7 tenkova i oko 400 pešaka iz pravca Rušanj — Žlebine, sa 5 tenkova i 250 pešaka od pravca Virovitice prema Gornjim Bazjama.

Ovaj napad je neprijatelj vršio vrlo smelo i uspeo je u 17.00 časova ovladati Dijelkom,[14] dok je na ostalim sektorima zadržan. Kada je neprijatelj ovladao Dijelkom bili smo primorani povući jedinice na liniju Crni Zatonj — Ada — k. 107 — železnička pruga Virovitica — Barč.

U 18.00 časova, pošto smo 2 bataljona VI brigade pojačali bataljonom V brigade, uspeh smo zadržati neprijatelja u Dijelki. Posle zadržavanja neprijatelja u Dijelki, neprijatelj je prestao sa napadom. Naše jedinice su ostale na posednutim položajima sve do 21.30 časova, kada su se počele postepeno povlačiti i prebacivati preko mosta, pošto su se prebacile sve komore našega korpusa. Povlačenje je bilo organizovano i neprijatelj nije osetio. Sve snage su se prebacile do 01.00 časova 10. ov. m. sem čete koja je ostala na desnoj obali radi obezbeđenja inžinjeriskog bataljona III Armije, koji je.rasklapao most i povukao se u 04.30 časova.

U toku borbe 8. i 9. ov. m. naši gubitci iznose:

a) u ljudstvu: 50 poginulih drugova i drugarica
139 ranjenih drugova i drugarica
60 nestalih drugova i drugarica

[13]-Na karti 1:100.000: Lanka Leševo.
» Vidi dok. br. 95.

b) u oružju: 1 ruski mitraljez Maksim
11 ruskih puškomitraljeza
38 ruskih pikavaca
3 ruske protivtenkovske puške
12 ruskih pušaka ABT
1 ruski bacač 50 mm.
1 puškomitraljez ZB
2 engleska pikavca
45 pušaka Mauzer
13 italijanskih pušaka
4 engleske puške A

neprijateljski gubitci:

a) u ljudstvu: oko 400 mrtvih
oko 600 ranjenih
u materijalu: 3 tenka uništena
2 tenka oštećena

Od izgubljenog oružja najveći deo je ili u borbi uništen ih odnet li sanitet sa ranjenicima ili sa nestalim borcima, koji se sem vrlo malog broja nalaze u jedinicama drugih naših divizija, a koji se svakog dana vraćaju u jedinicu.

IV

Zadatak:

Po svaku cenu sprečiti neprijateljsko eventualno forsiranje reke Drave.

Situacija

Neprijatelj je uspeo likvidirati mostobran kod Virovitice. Sve naše snage su se povukle preko reke Drave.[15]

10. februar

Po izvršenom prebacivanju naše jedinice su zaposele levu obalu reke Drave od k. 109 na Dravi do Drava-Tamaši.

[13] Prema depeši Štaba 3. armije NOVJ, upućenoj štabovima 6, • 10. i 12. korpusa 10. februara 1945, prebacivanje jedinica izvršeno je prema planu i u potpunom redu. Sa jedinicama 12. korpusa NOVJ prešle su i Osječka brigada, komora i bolnica 12. NOU d'vizije, Auto-četa 10. korpusa NOVJ i još neki dijelovi (vidi Arhiv.VII, reg. br. 1—4, k. 205).

VI Brigada od k. 109 do sektora Barča.

V Brigada sektor Barč.

III Brigada od sektora Barča do Drava-Tamaši.

Svi delovi artilerije na sektoru Barča.

U nekoliko mahova se neprijateljski izviđački avion nadletao iznad Barča, gde su ga gađah naši topovi protivavionskog diviziona.

U toku dana sve naše jedinice sem 2 bataljona V, 2 bataljona III i protivkolskog diviziona artileriske brigade izvršile su pokret i smestile se:

III Brigada u S. Daranj

V Brigada u S."Kalmanča

VI Brigada u S. Sulok

Artileriska brigada i samostalni divizioni u S. Daranj.

Diviziska intendantura i MSB u selo Kašteljoš Dombo.

Štab divizije sa prištapskim jedinicama u s. Daranj.

U toku dana neprijatelj se nije pojavljivao u blizini obale reke Drave.

11. februar•

Bataljon V brigade koji je bio zapadno od mosta Barča i protivkolski divizion artileriske brigade, smenjeni su od jedinica VIII Bugarske divizije.

Ostale naše jedinice su na istom mestu sa istim rasporedom kao i prethodnog dana.

• Neprijatelj je pokušao utvrđivati se na desnoj obali reke Drave zapadno od mosta kod Barča ali mu naši bataljoni nisu dozvolili.

12. februar

Bataljon V brigade koji je držao zaposednutu levu obalu reke Drave na sektoru Barča istočno od mosta smenjen je od jedinica XI Bugarske divizije.

Još u toku noći jedinice naše divizije izvršile su pokret i smestile se:

III Brigada u s. Pokloši,

V Brigada ostala je u selu Kalmanča,

VI Brigada na pustaru Cegled i pustaru Puvari,

Artileriska brigada u kući na putu Merenje — Kalmanča, severoistočno od s. Merenja. •

Protivavionski i teški divizion na pustaru Gombkete.

Diviziska intendantura na pustaru Lajošhazi.

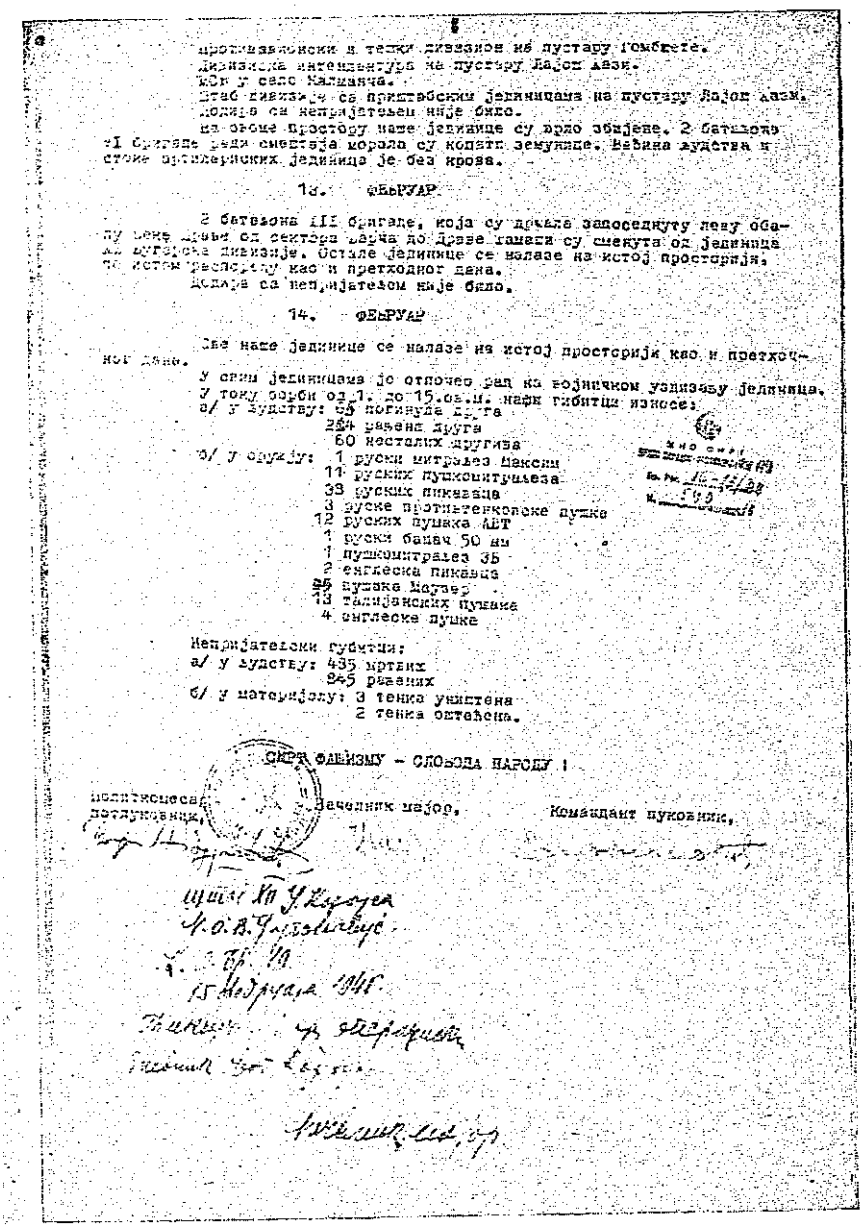

протинавионски и тешки дивизион на пустару Гомбете.
Дивизијска интендантура на пустару Лајош Авам.
Штаб у селу Калиманча.
Штаб дивизије са пратећим јединицама на пустару Лајош Авам.
Односи са непријатељем није било.
На овоме простору наше јединице су брзо збијене. 2 батаљон 2I бригаде ради смештаја морала су копати земунице. Већина аутова и стоке артиљеријских јединица је без крова.

13. ФЕБРУАР

2 батаљона III бригаде, која су држала запосједнуту линију одбране лијеви од сектора Вучја до Дрвне тамани су смекута од јединице 4. дунавске дивизије. Остале јединице се налазе на истој просторији, по истом распореду као и претходног дана.
Односи са непријатељем није било.

14. ФЕБРУАР

Све наше јединице се налазе на истој просторији као и претходног дана.

У свим јединицама је отпочео рад на војничком уздизању јединица.
У току борби од 1. до 15.о.м. наши губитци износе:
а/ у људству: 65 погинуло другова
284 рањена друга
60 несталих другова
б/ у оружју: 1 руски митраљез Максим
11 руских пушкомитраљеза
38 руских пиштоља
3 руске протитенковске пушке
12 руских пушака АВТ
1 руски бацач 50 мм
1 пушкомитраљез ЗБ
2 енглеска пиштоља
55 пушака Маузер
13 талијанских пушака
4 енглеске пушке

Непријатељски губитци:
а/ у људству: 435 мртвих
865 рањених
б/ у материјалу: 3 тенка уништена
2 тенка оштећена.

СМРТ ФАШИЗМУ – СЛОБОДА НАРОДУ !

Политкомесар пуковник, Начелник мајор. Командант пуковник,

Щаб XII У Кудоса
Н.О.В.Југославије
Бр. 19
15 Фебруара 1945
Пакрац
Главни штаб Хрватске

Fotokopija poslednje stranice dokumenta br. 37

MSB[16] u selo Kalmanča.

Štab divizije sa prištapskim jedinicama na pustaru Lajošhazi.

Dodira sa neprijateljem nije bilo.

Na ovome prostoru naše jedinice su vrlo zbijene. 2 bataljona VI brigade radi smeštaja morala su kopati zemunice. Većina ljudstva i stoke artileriskih jedinica je bez krova.

13. februar

2 bataljona III brigade, koja su držala zaposednutu Ievu obalu reke Drave od sektora Barča do Drave-Tamaši su smenjena od jedinica XI Bugarske divizije. Ostale jedinice se nalaze na istoj prostoriji, po istom rasporedu kao i prethodnog dana.

Dodira sa neprijateljem nije bilo.

14. februar

Sve naše jedinice se nalaze na istoj prostoriji kao i prethodnog dana.

U svim jedinicama je otpočeo rad na vojničkom uzdizanju jedinica. "

U toku borbi od 1. do 15. ov. m. naši gubitci iznose:

a) u ljudstvu: 65 poginulih drugova
214 ranjenih drugova
60 nestalih drugova

b) u oružju: 1 ruski mitraljez Maksim
11 ruskih puškomitraljeza
38 ruskih pikavaca
3 ruske protivtenkovske puške
12 ruskih pušaka AVT
1 ruski bacač 50 mm
1 puškomitraljez ZB
2 engleska pikavca
45 pušaka Mauzer
13 talijanskih pušaka .
4 engleske puške

[10] Mediko-sanitarni bataljon

Neprijateljski gubitci:
a) u ljudstvu: 485 mrtvih
845 ranjenih
b) u materijalu: 3 tenka uništena
2 tenka oštećena.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar potpukovnik, **Bogdan Vujošević**	Načelnik major, **Hribar**[17] ,	Komandant pukovnik, **Dušan Vukasović**

M. P.

ŠTAB XII U. KORPUSA
NOV JUGOSLAVIJE
K.O. Br. 19
15 februara 1945

Priključiti uz operaciski
dnevnik ovog Korpusa

Načelnik, major

[17] Artur

BR. 39

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 51. DIVIZIJE OD 15. FEBRUARA 1945. ŠTABU 12. KORPUSA NOV O BORBAMA ZA VIROVITIČKI MOSTOBRAN[1]

ŠTAB
51. N.O.U. DIVIZIJE
N.O.V. JUGOSLAVIJE
Op. broj 163
Dana 15 II. 1945.

ŠTABU XII. UDARNOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

U prilogu podnosi se izvod operacijskog dnevnika štaba ove divizije sa skicom rasporeda,[2] brojnim stanjem i zaključkom.

S molbom na uviđaj.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P. Načelnik štaba
kapetan
Rud.[3] Akrap

«STAB XII KORPUSA
NOV JUGOSLAVIJE
K.O. Br. 19
15 februara 1945.

Priključiti uz oper.
dnevnik ovog Korpusa

' Načelnik, major

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 16—3, k. 590. U originalu operacijskog dnevnika postoji rubrika »Primjedba«, ali je redakcija nju izostavila jer u toj rubrici nije ništa ubeleženo.

[2] Redakcija nije pronašla tu skicu,

a Rudolf

[4] Naknadno dopisano mastilom.

IZVOD

iz operacijskog dnevnika 51. NOU Divizije za razdoblje od 1. II do 15. II 1945. god.

Datum vreme mesto	SADR2AJ
1., 2., 3., 4. i 5. II. 1945. g. promenljivo	Divizija u odbrani na sektoru G. 'Predrijevo — Senkovac — D. Bazje — Đurin Lug — Oskoruša — Breštanovci — D. Predrijevo. Aktivnost naših izvidnica, ali bez rezultata. Položaji se uređuju za najuporniju odbranu. Predviđen je II. i III. položaj, te se isti uređuje rezervama i mesnim stanovništvom. Aktivnost neprijatelja neznatna. Povremeno dolazi do sukoba sa slabijim neprijateljskim jedinicama, koje ne prihvataju borbu. Neopreznošću posluge jednog mitraljeza XIV. brigade neprijateljska izvidnica uspeva 2. II da se neopaženo privuče oruđu, pobije posadu i zapleni mitraljez.— 3. II ustaše ponavljaju svoj pokušaj na sektoru Oskoruše, ali je isti slomljen. Naši gubitci: 5 poginulih, Neprijateljski gubitci: 2 poginula. SITUACIJA:
6., 7., 8. i 9. II. 1945. promenljivo.	Neprijatelj koncentriše jake snage duž cijeloga sektora, koji brani 51. NOU diviziju[5]. Već 4. II. jasno je da neprijatelj priprema ofanzivu. Prostorija na kojoj neprijatelj vrši glavna svoja grupisanja otkriva da će neprijatelj za svoj *glavni operacijski* pravac uzeti u u obzir pravac: Đurđevac — Feričanci — Orahovica — P. Slatina, dok za pomoćni operacijski pravac može se uzeti pravac Čađavica — Vranješevac— Slatina.

[5] Riječ je o njemačkim jedinicama koje su angažovane u borbama za virovitički mostobran od 6. do 9. februara 1945 (vidi dok. br. 12, objašnjenje br. 2).

Datum
vreme
mesto

SADRŽAJ

ZADATAK:

51. NOU Divizije bio je uporno braniti sektor Drava — Predrijevo — Senkovac — D. Bazje — Đurin Lug — Milanovac — Breštanovci pst — Rastovac — G. Predrijevo zaključno.

RASPORED DIVIZIJE:

Dodijeljeni sektor štab divizije podijelio je na 3 otseka:

1. otsek od D. Predrijeva — Rastovac — Breštanovci' pst — Milanovac — Oskoruša — Đurin Lug brani *XIV. brigada.*

2. otsek Đurin Lug (isklj.) — Adolfovo Selo — gornji tok r. Čađavice do kote 105 zaključno brani *VII. brigada.*

3. otsek od kote 105 (isklj.) — Senkovac — Vranješevac — Predrijevo — Drava brani *XII. brigada.*

Za odbranu svog levog krila ova brigada pojačana je IV. bataljonom iz VIII. brigade.

Divizisku rezervu obrazovala je VIII. brigada, razmeštena na prostoru G. Bukovica — Brezik — Dobrović.

Odbranu divizije pomagala je *artilerijska brigada* postavljena u dvije grupe i to: jedna jača: grupa na prostoru Dobrović — Miljevci, potpomažući odbranu VII., a naročito XIV. brigade i druga slabija grupa na prostoru Medinaca radi pomaganja XII. brigade.

Desno od 51. divizije nalazila se je XII. divizija sa svoje dvije brigade (Osječka i Češka)[B].

TOK OPERACIJA:

Uprkos činjenici da je naša izviđačka i obaveštajna služba potpuno zakazala neprijatelj nije postigao iznenađenje. Predviđanja ovoga štaba potvrdili su i iskazi trojice zarobljenih nepr. vojnika.- 6. II. u 6,30 sati neprijatelj otpočinje ofanzivu sa prostora Đurđenovca

[0] Vidi dok. br. 37, objašnjenje br. 8.

pravcem Feričanci — Orahovica — čačinci, proširujući postepeno svoje operacije prema sjeveru do Obradovaca. Dakle glavni udar usledio je na sastavku reona 51. i XII. divizije — vrlo osetljivom pravcu, i za naše snage najnepodesnijem.

Već u 9 časova štab XII. divizije obaveštava ovaj štab da je neprijatelj napadajući znatno nadmoćnijim snagama[7] zauzeo Feričance, da prilazi Zdencima i Dolcima, te da se je divizija povukla na drugi položaj: Plavšićevo brdo — Velika Rekä. Štab vrši pripreme za napuštanje Orahovice.

Do. ovoga časa neprijatelj ne ispoljava namjere direktnog napada na sektor 51. divizije. Tek oko 9,30 časova neprijatelj upućuje jednu jaču izvidnicu nasuprot Ciganuši. Bataljon XIV. brigade dočekuje i glatko odbija neprijatelja zarobivši pri tome 3 nepr. vojnika.

Situacija na sektoru XII. divizije naglo se mijenja. Osjeća se da neće dugo izdržati na svome II. položaju. Pri ovakovom stanju ovaj štab pojačava desno krilo, koje potiskivanjem XII. divizije biva neposredno ugroženo.

Iz divizijske rezerve upućen je na d.[esno] krilo prema Obradovcima jedan bataljon, dok je zaštita *boka* div.[izijskog] rasporeda izvršena pomeranjem još jednog bataljona na prostor Brezovljani.

U momentu pristizanja ovih pojačanja (10.15 časova) neprijatelju uspijeva da probije odbranu naše XII. divizije i na II. položaju i da uđe u Orahovicu. U isto vrijeme opaženi su pokreti nepr. jačih snaga u pravcu Kokočaka i Humljana. Neposredni pritisak na otsek XIV. brigade vrlo je slab, dok na otsecima ostalih brigada ove divizije nikakav.

Pod utiskom razvoja događaja na sektoru XII. divizije ovaj štab izdaje zapovest

[7] Odnosi se na njemačku 297. pješadijsku diviziju (vidi dok. br. 12, 29, 80, 100 i 101; Arhiv VII, reg. br. *1—6,* k. 881/A: istorijat 12. NOU divizije).

Datum
vreme
mesto

štabu XIV. brigade da se na cijelom svom frontu povuče na II. položaj: Voćin p.Jotok], zadržavajući slabije snage na Vojlovica kanalu. Divizijska rezerva postavlja se na prostora Bukovice, dok art. grupa za neposredno potpomaganje 1. i 2. otseka prelazi takođe na ovaj prostor. XII. divizija napušta čačince.[8]

Tokom 6./7. položaji se konsoliduju na novoj liniji.

U rane jutarnje sate neprijatelj 7. II. preduzima žestok napad na položaje oko mosta na Voćin potoku i uspeva mu da u ponovljenim naletima probije naše odbrane na ovom dijelu i upadne u Mikleuš.[9]

Štab divizije interveniše upućujući dva bataljona iz opšte rezerve u protivnapad. Protivnapad delomično uspeva, ali u trenutku kada je isti izvođen došlo je obaveštenje da neprijatelj sa pravca Četekovca i Sadova ugrožava bok i pozadinu diviziskog rasporeda. Radi toga daljnje izvođenje protivnapada obustavljeno je i odmah izdata zapovest da se VIII. brigada postavi na liniju: Ključevac — Bukovica — Topoljak, a XIV. brigada na liniju Topoljak — G. Viljevo — r. Čađavica — kota 105. VII. brigada određena je u rezervu na prostor Bakić — Grabić.

Poravnavši tako svoj front na cijeloj njegovoj dužini, neprijatelj 7. u 16 časova otpočinje napad na otsek naše XII. brigade sa pravca Vranješevac. Napad je potpomognut tenkovima te u kratkom vremenu neprijatelj uspeva da probije naše odbrane i na ovom sektoru. U isto vreme napada s. Bukovicu, te u sumrak istoga dana istu zauzima.

Pred očigledno brojno nadmoćnim neprijateljem, koji ne štedeći svoje snage izvodi juriš za jurišem štab divizije izdaje zapovest da se jedinice tokom noći. 7./8. povuku na liniju Kapinci •— Ciganka — P. Slatina.

[8] i [9] O ulasku neprijateljskih jedinica u čačince i Mikleuš vidi dok. br. 31 i 92.

U toku noći neprijatelj ne vrši naročiti pritisak te se jedinice sređuju i organizuju.nove položaje.

Štab divizije napušta predveče P. Slatinu i odlazi u Sladojevce.

8. II. već u samo svanuće neprijatelj napada na cijelom frontu. Posle kratkog otpora VIII. brigada napušta Podravsku Slatinu[10] i postavlja se na liniji Sladojevci — Livadak. XII. brigada zauzima novi položaj na G. Miholjcu i kanalu. VII. brigada drži Kapince i vezuje se jednim bataljonom XIV. brigade za XII. brigadu. XIV. brigada u rezervi na liniji Španat — Novaki.

Oko 7 časova štab divizije preselio se je u Cabunu. Jedan sat kasnije neprijatelj je napao žestoko na cijelom frontu potpomognut brojnim tenkovima.

Bataljoni 1. borbene linije iz VIII. brigade pokolebali su se, te je iste zahvatila panika, koja je brzo prenešena i na II. borbeni red ove brigade. Brzom intervencijom rukovodstva i članova ovoga štaba nestaje panike i jedinice se vraćaju na svoja mjesta. Front je ponovo pravilno obrazovan i Cabuna ostaje u našim rukama. Duž cijeloga divizijskog sele-' tora borbe su neobično žestoke' u kojima neprijatelj trpi neobično velike gubitke.

Pred sam mrak napuštena je Cabuna i obrazovan front na liniji Trešnovo polje — Višnjička linija — Žiroslavlje — zap. od Novaki — pošto je Vaška pod borbom napuštena.

Štab divizije u Suhopolju, koje napušta 9. II. u 6. časova i odlazi u Gradinu.

Izdaje se direktiva svima jedinicama da se tempo otstupanja ubrza i da se isto izvodi sa zaštitom, koja će ipak neprijatelja kočiti u naglom napredovanju.

Pod pritiskom teških gubitaka neprija-
, telj tokom 9. II. ne vrši naročito jak pritisak,

[10] O borbama za Podravsku Slatinu vidi dok. br. 29, 39, 72 i 93.

Datum
vreme
mesto

SADRŽAJ

već napreduje vrlo oprezno, ispitujući slaba mjesta našeg rasporeda.

Otstupanje se nastavlja po planu pravcem G. Bazje — Terezino Polje. Oko podne štab divizije premjestio se je u G. Bazje, odakle je pratio razvoj povlačenja, te se oko 15 časova premješta na sam most na Dravi, radi regulisanja prelaska poslednjih dijelova divizije.

9. II. do mraka jedinice i ostali dijelovi 51. NOU divizije bili su prebačeni kod Barča iia levii obalu r. Drave.[11]

Intendantura, bolnice i ostali neboračkі dijelovi su evakuisani u pozadinu i prebačeni preko r. Drave.

10., 11., 12., 13., 14. i 15. II. 1945. Promenljivo.

Po uspešno izvršenom prelazu preko mosta divizija se razmešta na teritoriji Kiš [Dobsa] — Nađ Dobsa — Arkuš — Merenje.

Jedinice se sređuju i otpočinju sa obukom.

.ZAKLJUČAK:

1. — Vlastiti gubitci: poginulih **106**
ranjenih **165**
nestalih 295

Ovi podatci uzeti su iz prvih izveštaja. Pošto znatan broj nestalih boraca postepeno pridolazi, to će se ovaj broj smanjiti, o čemu ćemo podneti naknadno izvešće.[12] Ovo važi i za gubitke u **stoci,** čiji broj iznosi 66 konja.

2.- **Gubitei u oružju i materijalu**

pušaka	148
puškomitraljeza	42
Snajper pušaka	1
protivkolskih pušaka	5

[11] Prebacivanje jedinica 51. NOU divizije obezbjeđivala je 36. NOU divizija (vidi dok. br. 37 i 39).

[12] Stab 51. divizije dostavio je Štabu 12. korpusa NOVJ 28. februara 1945. izvještaj o gubicima u februaru, i oni su istovjetni sa podacima koji su ovdje navedeni (vidi Arhiv VII, reg. br. 25—5, k. 1396).

pikavaca	54
Automatskih pušaka	35
mitraljeza	4
pištolja	16
teških bacača	1
topova 45 mm	4
topova 76 mm	4
kola	20
Amova	7
sedala	10
nosila	2
telefona	4
kablä	146 km.
kalemova	13
motalica	1

Ovi podatci također nisu u potpunosti vjerodostojni. Tačnost istih moći će se utvrditi tek kada se prikupi nestalo ljudstvo (a što je sada u'tolcu) i kada određena komisija za konstataciju gubitaka podnese svoj izveštaj, a što će biti u najkraćem roku.

3.— **Neprijateljski gubitci:**

Prema neproverenim podatcima iznose oko 2686 izbačenih, iz stroja.

4.— **Neprijatelju nanete štete:**

1 haubica kal.. 105 mm uništena,
3 tenka onesposobljena,
3 podoficira zarobljena.

Na komunikaciji Bukovica — Podravska Slatina — Suhopolje većina mostova porušeno.

5.— **Broj pridošlih:**

415 boraca dodeljeno je ovoj diviziji iz Dopunskog bataljona.

6.— Stanje discipline i borbenog duha:

Stanje discipline je na visini. Što se tiče borbene discipline ne može se reći da je ista uvijek bila kod naših jedinica zastupljena. Ovo naročito važi za momente u kojima je nastupila kriza, koji su bili toliko snažni da su trenutno dovodili do panike. Gubitci u oružju također su svedočanstvo da borbena disciplina nije na dostojnoj visini. U teškim momentima i povremenim krizama niže rukovodstvo teže se snalazi, dok je više rukovodstvo uvijek bilo na visini svog zadatka. Uzroci: nedovoljno iskustvo u frontalnim borbama i u borbama sa

neprijateljskim okiopljenim snagama, kao i činjenica da su jedinice u ogromnoj većini sastavljene od boraca prinudno möbilisanih, dok je broj dobrovoljava nadahnutih mržnjom prema neprijatelju veoma proređen.

Borbeni duh uoči bitke redovno je na zavidnoj visini. U toku bitke osjeti se da prodornost, žilavost ili upornost naših jedinica nisu stabilni. Ako je u pitanju borba sa neprijateljskim okiopljenim snagama duh je redovno labav. Vjerovatno da ovo proizlazi iz činjenice da borci nisu naviknuti na frontalni rat i što je manevarska sposobnost našeg nižeg rukovodstva i jedinica prilično oskudna.

7.— Zdravstveno stanje:

Zaraznih bolesti nije bilo. Bio je priličan broj smrzavanja, nazeba i bronhijalnih zapalenja. Fizička izdržljivost bobaraca dobra je.

8.— Stanje odjeće i obuće:

60% nema šinjela, 30% obučeno je u civilna odijela, 20% sa pohabanom ili drvenom obućom ili-potpuno bosih.

9.— **Ishrana:** dobra.

Za. vreme operacija prilično loša, budući da je intendantura prethodno upućena na levu obalu r. Drave.

10.— Raspoloženje naroda prema NOV:

Na našem području dobro. Na mađarskom području bezizražajno. Narod gunđa zbog zaposjedanja domova i traži intervenciju ruskih i bugarskih vojnih vlasti. Incidenata nije bilo i sva su pitanja rešena na zadovoljavajući način.

11.— Odnos drugova i drugarica:

Između starih pravilan. Bilo je slučajeva da: u momentima krize niži rükovodioci u društvu jedne ili dveju drugarica . napuste svoju dužnost'. Pojedine drugarice istakle su se svojim dobrim držanjem, naročito u momentima krize. Slučajeva zaljubljivanja i odnosa, koji bi škodili moralu kod jedinica nije bilo.

12.— Stanje oružja i municije:

, Oko 1000 nenaoružanih boraca, naročito u XIV. brigadi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba
kapetan
Rud. Akrap

M. P.

PRE

brojnog stanja i naoružanja

Redni broj	Jedinica	Na licu			Oružje								
		drugova	drugarica	ukupno	pušaka	Pušaka protivkolskih	mitraljeza (pikavaca)	puškomitraljeza	teških mitraljeza	protivavionskih mitraljez.	bacača	topova	pištolja
1.	Ščab 51 NOU divizije sa" zaštitnicom i kuririma	244	14	258	54		124	13					33
2.	VII. U. brigada	1330	22	1352	1255	6	242	94	17		36		90
3.	VIII. U. brigada	931	55	986	677	21	253	109	21	2	34		98
4.	XII. U. brigada	1185	46	1231	709	3	261	86	11	1	37		102
5.	XIV. U. brigada	1664	12	1676	975	7	73	93	15	1	37		55
6.	Artiler. brigada	673		673	108	4	53	6			12	24	17
7.	Diviziska artiljer. i art.' jedinice u sastavu peš.	838	13	851	314	2	60	13				52	20
8.	Sve jedinice i ljudstvo za vezu	418	22	440	133		48						14
9.	Inžinjerija (pioniri, mineri)	174	11	185	1		14			1			
10.	Sanitet, lekari, bolničari, bolesnici i ranjeni	372	195	567	132		17						33
11.	Intendantura, intendanti, ekonomi, kuvari, komora i u magazinu .	1805	78	1883	858	26	162	20	5	2			133
12.	Sve druge jedinice i delovi i u magazinu												
	SVEGA	9634	468	10102	5216	69	1307	434	69	7	156	76	575

GLED

51. N.O.U. Divizije za 15. II. 1945.

konja			Kola			Motorna vozila					Bicilda	kuhinja		Primedba
						automobila		motorcikla						
jahačih	teglećih	tovarnih	fijakera	dvoosovnih	jednoosovnih	putničkih	teretnih	bez prikolice	sa prikolicom	traktora		poljskih	brdskih	
13	16			8		1		1			1			
22		56	1			1	1	5			2			
21	12		5	19			1	3			2	4		
21	181		1	72		1		2				4		
15	213		2	97							1			
53	260		2	95		1		1			1			
39	345		3	99		1						1		
6	41		1	19				1			4	1		
	16		1	7										
5	136		4	66										
30	1196	24	7	548	3	1	2	1		3	9	4*		•obični kazani
225	2416	80	27	1030	3	6	4	14		3	20	14		nenaoružanih 2576

M. P.

Načelnik štaba
kapetan:
Rud. Akrap

BR. 47

IZVJEŠTAJ ŠTABA 3. ARMIJE OD 16. FEBRUARA -1945. VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ O BORBAMA ZA VIROVITIČKI MOSTOBRAN[1]

ŠTAB III ARMIJE
NARODNO-OSLOBOD1LACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Str. pov. O. Broj: 55
16. februara 1945. godine.

Pregled operacija na Virovitičkom mostobranu od 6 do 10.. februara o.g.

VRHOVNOM ŠTABU NOV I PO JUGOSLAVIJE
(Za Operativno odelenje)

Dostavljamo vam pregled operacija na virovitičkom mostobranu od 6 do 10. februara 1945. godine.

1.) Pred odlučni neprijateljski napad na virovitički mostobran koncentracija novih neprijateljskih snaga primečena je već 2 i 3 februara i to: 297 nemačke divizije sa oko 50 tenkova na prostoru Našice — Đurđenovac, a »Princ Eugen« divizije u području Đakova. U području Garešnice I kozačka brigada pojačana je sa još jednim kozačkim pukom i jednim bataljonom Kamf grupe »Englbreht«.[2]

Naše snage, bile su fizički dosta zamorene neprekidnim odbranbenim ili napadnim borbama.[3] Zbog slabe odjeće vojnici su bili izloženi hladnoći, naročito".na otsjecima položaja gdje nije bilo naselja. Zabilježeno je dosta slučajeva smrzavanja.[4] Moral i borbeni duh je bio na visini.

Raspored naših i neprijateljskih snaga uoči napada na dan 6. II o.g. vidi se iz priložene skice.[5]

2.) 6 februara o.g. ujutro-264 i 297 nemačke divizije potpomognute jačim sastavom tenkova krenule su u napad iz

[1] Original (.pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 16^-1/1, k. 21 A.

[2] O neprijateljevim jedinicama koje su učestvovale u borbama za virovitički mostobran kao i o pravcima njihovog nastupanja vidi dok. br. 12, objašnjenje br. 2.

[3] Opširnije o tome vidi dok. br. 12; knj. 37, dok. br. 52, 65, 69, 85, 99, 103, 125 i 129.

[4] Vidi dok. br. 6.

[5] Redakcija nije pronašla tu skicu. O rasporedu jedinica 3. armije NOVJ vidi dok. br. 29, 31, 37-i 38.

Br. 07-6-1/1-52

10 februara 1945 godine.

Pregled operacija na Virovitičkom mostobranu od 6 do 10 februara o.g.-

VRHOVNI ŠTAB NOV I PO JUGOSLAVIJE
/Za Operativno odeljenje/

Dostavljamo vam pregled operacija na virovitičkom mostobranu od 6 do 10 februara 1945 godine.

1./ Pred odlučni neprijateljski napad na virovitički mostobran koncentracija novih neprijateljskih snaga primećena je već 2 i 3 februara i to:297 nemačke divizije sa oko 50 tenkova na prostoru Našice - Đurđenovac,a "Princ Eugen" divizije u području Đakova.U području Garešnice I kozačka brigada pojačana je sa još jednim kozačkim pukom i jednim bataljonom Kamf grupe "Engl breht".

Naše snage bile su fizički dosta zamorene neprekidnim odbrambenim ili napadnim borbama.Zbog slabe odeće vojnici su bili izloženi hladnoći,naročito na otšjecima položaja gde nije bilo naselja.Zabilježeno je dosta slučajeva smrzavanje.Moral i borbeni duh je bio na visini.

Raspored naših i neprijateljskih snaga uoči napada na dan 6. II. o.g. vidi se iz priložene skice.

2./ 6 februara o.g. ujutro 264 i 297 nemačka divizija potpomognuta jačim sastavom tenkova krenule su u napad iz prostora Našice - Đurđenovac - s.Crnac,opštim pravcem ka Podravskoj Slatini.Istog dana do mraka neprijatelj je uspeo zauzeti s.Feričance,s.Orahovicu,s.Čačince,s.Suhomlaku i potisnuti naše južno krilo na liniji Mikleuš - Donje Bazje.

3./ 7 februara o.g. neprijatelj produžio sa upornim napadom i posle ogorčenih borbi zauzima s.Mikleuš.Zauzećem ove raskrsnice neprijatelju se pružila mogućnost obuhvatnog dejstva pravcem:s.Mikleuš - s.Ceralije - s.Voćin - s.Pivnice - s.Suhopolje.Neprijatelj to i koristi i pred mrak sa jakom kolonom potpomognutom tenkovima prodire u Voćin usprkos žestog otpora naših snaga kod s.Ceralije.

Usled ovog prodora i opšte nadmoćnosti neprijateljskih snaga na tom sektoru mostobrana,naše se jedinice noću 7/8 februara na celom frontu povlače na pripremljene odbrambene položaje na liniji:Drava - s.Kapinci - s.Sladojevci,dok su prema Voćinu ubačene dve brigade iz rezerve XII Udarnog Korpusa i XII brigade XL Divizije,sa zadatkom sprečavanja daljeg neprijateljskog prodora prema komunikaciji Suhopolje - Daruvar.

U području s.Čađavice još nema neprijateljskog pritiska izuzev pojačane izviđačke djelatnosti djelova "Luft wafe ziherunđ" divizije.

Iz Đakova u pravcu požeške kotline zapažen je toga dana pokret "Princ Eugen" divizije,a u daljoj pozadini pokret još nekih nemačkih divizija.Iz ovoga smo zaključili,da se radi o pokretu vrlo jakih neprijateljskih snaga iz oblasti Srema u zapadnom pravcu.

U toku 6 i 7 februara pojačana I kozačka brigada iz prostora V.Zdenci - s.Pavlovac - s.Hercegovac ispoljava ofanzivno dejstvo u pravcu Grubišnog Polja i Velike Barne.

Na Sektoru Pitomače neprijatelj intenzivno izviđa greben Bilo-gore u pravcu Sječica - Turski grobovi.

4./ 8 februara neprijatelj produžava sa energičnim napadima na celom istočnom sektoru mostobrana.Posle borbe sa našim isturenim delovima neprijatelj ulazi u Podravsku Slatinu,a potom probija naše glavne položaje kod s.Sladojevaca i pred veče izbija na liniju s.Čabuna - s.Kapinci.Iz Voćina vrši jak pritisak u pravcu s.Pivnice.Tom prilikom dolazi do žestokih borbi na položajima kod s.Kuzme,s.Lisičine i s.Buna.Naše snage na severnom krilu povlače se na liniju:s.Čelić - s.Podravski Sokolac,nanoseći neprijatelju teške gubitke.

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 39

•prostora Našice — Đurđenovac — s. Crnac, opštim pravcem ka Podravskoj Slatini. Istog dana do mraka neprijatelj je uspeo zauzeti s. Feričance, s. Orahovicu, s. čačince, s. Suhu Mlaku i potisnuti naše južno krilo na. liniju Mikleuš — Donje Bazje.[6]

3.) 7. februara o.g. neprijatelj [jej'produžio sa upornim napadom i posle ogorčenih borbi zauzima s. Mikleuš.[7] Zauzećem ove raskrsnice neprijatelju se pružila mogućnost obuhvatnog dejstva pravcem: s. Mikleuš — s. Čeralije — s. Voćin — s. Pivnice — s. Suhopolje. Neprijatelj to i koristi i pred mrak sa jakom kolonom potpomognutom tenkovima prodire u Voćin usprkos žestokog otpora naših snaga kod s. Čeralije.[8]

Usled ovog prodora i opšte nadmoćnosti neprijateljskih snaga na tom sektoru mostobrana, naše se jedinice noću 7/8. februara na ćelom frontu povlače na pripremljene odbrambene položaje na liniju: Drava — s. Kapinci — s. Sladojevci, dok su prema Voćinu ubačene dve brigade iz rezerve XII Udarnog Korpusa i XII brigade XII Divizije, sa zadatkom sprečavanja daljeg neprijateljskog prodora prema komunikaciji Suhopolje — Daruvar.[3]

U području s. Čađavice još nema neprijateljskog pritiska izuzev pojačane izviđačke djelatnosti dijelova »Luft wafe ziherung« divizije.[10]

Iz Đakova u pravcu požeške kotline zapažen je toga dana pokret »Princ Eugen« divizije,[11] a u daljoj pozadini pokret još nekih nemačkih divizija. Iz ovoga smo zaključili, da se radi o pokretu vrlo jakih neprijateljskih snaga iz oblasti Srema u zapadnom pravcu.

U toku 6 i 7 februara pojačana I kozačka brigada iz prostora V. Zdenci — s. Pavlovac — s. Hercegovac ispoljava ofanzivno dejstvo u pravcu Grubišnog Polja i Velike Barne.[12]

[0] i [7] Prema pravcima nastupanja neprijateljevih jedinr.ca može se zaključiti da je Feričance, Orahovicu, čačince i Mikleuš zauzela njemačka 297. pješadijska divizija, a Suhu Mlaku i Donje Bazje njemačka borbena grupa »Fišer« (vidi dok. br. 12, 29 i 31).

[8] Pravac Čeralije — Voćin su zatvarali dijelovi 16. i 51. NOU divizije i Osječka brigada 12. NOU divizije (vidi dok. br. 31 i 38).

[0] Opširnije o tome vidi dok. br. 31, 38, 92, 93, 94, 95 i 96.

[10] Odnosi se na dijelove njemačke 11. poljske vazdühoplovne divizije koji su u toj operaciji bili u sastavu borbene grupe »Fišer« (vidi dok. br. 12, objašnjenje br. 2). .

[11] Riječ je o njemačkoj 7. SS diviziji »Princ Eugen« (vidi dok. br. 12, objašnjenje br. 2).

12 j i3 o nastupanju njemačke 1. kozačke konjičke divizije i 1. i 5. ustaško-domobranske divizije na pravcima: Pakrac — Virovitica, Garešnica — Virovitica i .Bjelovar — Turski grobovi — špišić Bukovica — Virovitica vidi dok. br. 26, 37, 57, 79, 92, 93, 94, 95, 96, 97 i 98.

Na sektoru Pitomače neprijatelj intenzivno izviđa greben Bilo-gore u pravcu Siječića — Turski grobovi.[13]

4.) 8. februara neprijatelj produžava sa energičnim napadima na ćelom istočnom sektoru mostobrana. Posle borbe sa našim isturenim delovima neprijatelj ulazi u Podravsku Slatinu,[14] a potom probija naše glavne položaje kod s. Sladojevaca i pred veče izbija na liniju s. Cabuna — s. Kapinci.[15] Iz Voćina vrši jak pritisak u pravcu s. Pivnice. Tom prilikom dolazi do žestokih borbi na položajima kod s. Küzme, s. Lisičine i s. Huma.[10] Naše snage na severnom krilu povlače se na liniju: s. Pčelić — s. Podravski Sokolac, nanoseći neprijatelju teške gubitke.[17]

Iz prostora Kapele Batrine I i IV Gorski zdrug nastupaju u pravcu Slavonske Požege i istog dana ulaze u Pleternicu.[13]

Po zauzeću Grubišnog Polja i Velike Barne, neprijatelj produžava s jakim pritiskom prema s. V. Peratovici i Ivanovom Selu.[19]

U prostoru Pitomače II kozačka: brigada ujutro posle jake artiljerijske pripreme prešla je u napad iz Kozarevca u pravcu M. i V. Črešnjeviće, a puk P.T.S. iz s. Ribničke grebenom Bilo-gore prema Turskim grobovima.

Posle nekoliko bezuspešnih napada u toku dana, neprijatelju je pred mrak uspelo zauzeti Turske grobove i Siječicu.[20] Naše snage na tom otseku fronta morale su [se] povući na liniju s. Sedlarica — Bogaz — s. Brzaja. U toku noći 8/9 neprijatelj je ponovo pokušao napredovati na tom otseku, ali je odbijen.

Ceneći situaciju ozbiljnom, naređujemo prebacivanje artiljerije, bolnice i komora na levu obalu Drave u toku noći 8/9, a potom i postpeno izvlačenje XVI i XLI Divizije XII

[14] Neprijatelj je ušao u Podravsku Slatinu pošto je prethodno savladao slab otpor 8. brigade 51. NOU d'vizije (vidi dok. br. 38 i 93).

[15] Liniju Cabuna — Kapinci zatvarale su jedinice 16. i 51. NOU divizije (vidi dok. br. 31 i 38).

[16] Liniju Kuzma — Lisičine — .Hum branila je 4. brigada 12. NOU divizije i 4. brigada 16. NOU divizije (vidi dok. br. 26 i 31).

[17] Na toj liniji organizovali su odbranu dijelovi 16. i 51. NOU divizije (vidi dok. br.,31, 38 i 39).

[13] Sadejstvujući njemačkim jedinicama koje su vodile borbe za virovitxki mostobran, 1. i 4. gorski zdrug 7. ustaško-domobranske divizije poslije zauzimanja Požege i Pleternice nastavili su prodor u Požešku kotljnu (opširnije o tome -vidi dok. br. 72, 80, 93, 94, 95, 96, 97 i 98; Erih Šmit-Riliberg: Kraj na Balkanu, str. 95—96)'.

[10] Opširnije o tome vidi dok. br. 72, 80, 95, 96, 97 i 98.

[20] Pravac T-urski grobovi — Siječica — špišić Bukovica zatvarale su jedinice 32. divizije 10. korpusa NOVJ i 36. divizije 12. korpusa NOVJ (vidi dok. br. 31 i 57 u ovoj knjizi; Arhiv VII, reg. br. 4—2, k. 557: tabelarni pregled dejstava 32. NO divizije za februar 1945).

Udarnog Korpusa. Odlučujemo, da XXXVI-divizija zadrži položaj na užem mostobranu na liniji: Drava — s. Neteča — s. G. Bazje — s. Dijelka — Drava,[21] a da VI i X korpus ostanu u Slavoniji radi dejstva na bokove i pozadinu nadirućih neprijateljskih kolona, sa osloncem na masiv Papuka i Psunja.-[2] Ova naša odluka našla je potvrdu u direktivi koju smo primili od Vrhovnog Štaba.

5.) 9. februara neprijateljske snage potpomognute sa 52 tenka prelaze u opšti koncentrični napad ka Virovitici iz prostora: Pitomače, Velike Pisanice, Velike Peratovice, Voćina i Cabune. Istog dana prije podne neprijatelj, izvršivši prodor preko Suhopolja i Pivnice, ulazi u Viroviticu.[23].

U cilju sprovođenja naše odluke, XXXVI divizija iz prostora Pitomače povlači se bez borbe i istog dana po podne zauzima predviđeni uži mostobran. XVI i LI Divizija iz prostora Suhopolja — s. Gradina — Podravski Sokolac, izvlače se u pravcu Barča i prelaze na levu obalu Drave. Njihove zaštitnice. vode teške i krvave borbe sa neprijateljskim tenkovima i pješadijom koja ih brzo sledi. U ovoj zaštitničkoj borbi uništena su nam 4 protuoklopna topa, dok su dva neprijateljska tenka onesposobljena.

Oko 16 sati pojavljuje se nekoliko neprijateljskih aviona nad prostorom Virovitice i Barča u cilju izviđanja i pokušaja ometanja prelaza preko reke, ali uspešnom intervencijom 'naše protuavionske artiljerije, njihovo dejstvo ne dolazi do izražaja.

Po padu mraka neprijatelj svojim prednjim delovima izbija na liniju našeg užeg mostobrana i to: od Suhopolja preko s. Gradine u s. Dijelku sa 4 tenka, od Virovitice sa s. G. Bazje sa 3 tenka, od kojih je jedan uništen i od s. St. Gradeca preko s. Bušetine sa 7 tenkova.

Zauzećem s. Dijelke neprijatelj je direktno ugrozio prelaz kod Barča i daljnji opstanak užeg mostobrana. Protivnapadom naših jedinica u prvoj polovini noći neprijatelj je za nešto odbijen i zadržan.[24] Kod s. Dijelke uništena 2 tenka.

[21] Detaljnije o prebacivanju jedinica 12. korpusa na lijevu obalu Drave vidi dok. br. 15, 17, 29, 31, 37, 38, 72 i 80.

- O dejstvima jedinica 6. i 10. korpusa NOVJ poslije povlačenja 12. korpusa i Štaba 3. armije NOVJ vidi dok. br. 42, 51, 52, 57, 60,' 64, 66, 70, 72, 79 i 80.

[23] Prema depeši Štaba 10. korpusa upućenoj Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 10. februara 1945, neprijatelj je 9. februara, po padu mraka, ušao u Viroviticu (vidi dok. br. 72 i 95; Arhiv VII, reg. br. 1/15—2, k. 119/9).

[24] Dalji prodor neprijateljevih jedinica privremeno su zadržali bataljoni 5. i 6. brigade 36. NOU divizije (vidi dok. br. 37).

Zbog takvog razvoja situacije bili smo prinuđeni da u toku noći 9/10 prebacimo i XXXVI diviziju na levu obalu Drave.

U toku 9 februara neprijatelj ulazi u Slavonsku Požegu, dok je »Princ Eugen« divizija u svom pokretu ka požeškoj kotlini doprla do s. Ruševa.[25]

6.) 10. februara u zoru potpuno je završeno povlačenje i prebacivanje naših jedinica na levu obalu Drave i to uspešno i u potpunom redu. Pontonski most je raskloplјen.[26]

Neprijatelj oko 8 sati izbija na desnu obalu Drave kod Barča sa manjim dijelovima snaga i sa nekoliko tenkova, gde dolazi do obostrane vatrene djelatnosti.

Prema direktivama maršala Tolbuhina,[27] XII Udarni Korpus postavlja se sjeveroistočno od Barča na prostoriju: Daranj — Aranješ — Kalmanča — Merenje — Tot Sent Đerđ — Nemeške, radi odmora i sređivanja.[28] •

Osiguranje leve obale Drave kod Barča i nizvodno primaju bugarske jedinice.

VI i X Korpus, napuštajući područje mostobrana, povlače se na prostoriju Daruvara i Pakraca radi izvršenja dobivenih zadataka.[29]

Štab Armije prelazi iz Barča u s. Ištvandi-

NEPRIJATELJSKI I NAŠI GUBITCI

a) Neprijateljski gubitci:.

Izbačeno je iz stroja . . , 5.374 neprijateljskih vojnika i oficira.

Uništeno haubica k. 105 m/m . 1 kom.

[25] Poslije ovladavanja virovitičkim mostobranom 7. SS divizija »Princ Eugen« dobila je zadatak da u sadejstvu sa 7. ustaško-domobranskom divizijom pročešlja planinu Papuk i Požešku kotlinu. Istovremeno su iz Pleternice i P'škorevaca nastupale na zapad policijske jedinice borbene grupe »Stefan«. Njihov je zadatak bio da izvuku što više hrane u čemu nisu imale znatnijeg uspjeha (opširnije o tome vidi dok. br. 95, 97, 99 i 100; Erih Šmit-Rihberg: Kraj na Balkanu, str. 95—96).

[20] Pontonski most kod Barča rasklopio je Pionirski bataljon 3. armije NOVJ pod zaštitom jedne čete 36. NOU divizije (vidi dok. br. 15, 17 i 37).

[27] Maršal SSSR Fjodor I. Tolbuhin komandant 3. ukrajinskog fronta. Redakcija nije pronašla navedenu direktivu. Prema naređenju Štaba 3. armije od 11. februara 1945. jedinice 12. korpusa NOVJ razmjestile su se na prostoriji: uključno Kalmanča — Kašteljoš Dombo — Zador — Serenj — Nađ — Ujfalu — St. Mihaljfa pst. — Đenđešmelek (vidi Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 293).

[28] Jedinice 12. koipusa NOVJ ostale su na toj prostoriji do 17. februara 1945, kada sii po naređenju Štaba 3. armije NOVJ zaposjele, za odbranu lijevu obalu Drave od njenog ušća u Dunav do sela Drava Palkonja (zaključno). Opširnije o tome vidi Arhiv VII, reg. br. 2—1, k. 293.

[20] Opširnije o zadacima koje su jedinice 6. i 10. korpusa dobile od Štaba 3. armije vidi dok. br. 66.

Onesposobljeno tekova .	5
Uništeno tenkova	3
Zaplenjeno puškomitraljeza	**2**
Zapjenjeno puščanih metaka	**2.000**
b) Vlastiti gubitci:	
Poginulo	347
Ranjeno	656
Nestalo	646 od kojih su

dva bataljona iz XII Udarnog Korpusa zaostali na desnoj obali Drave i nalaze se u sastavu VI Udarnog Korpusa.

Materijalne gubitke javićemo naknadno dok se srede podaci. -

OPŠTA ZAPAŽANJA

U toku vođenja ove teške i delikatne operacije, naše jedinice pokazale su visoki moral, borbeni dub i veliku izdržljivost u savlađivanju svih borbenih napora. Ima niz primera masovnog "herojstva. Nigde nije došlo do panike iako su pojedini delovi bili potpuno opkoljeni, te su se morali probijati pod najtežim okolnostima.

Blagovremeno podignuti pontonski most kod Barča učinio nam je ogromne usluge. Bez njega zapali bi u tešku situaciju. Prelaz preko pontonskog mosta odvijao se brzo i uredno, što je uglavnom zasluga danonoćnog požrtvovanog i ustrajnog rada rukovodioca i vojnika našeg Inžinjerskog bataljona.

- Glomazne kolske komore naših jedinica znatno su otežavale izvlačenje i prebacivanje preko reke. Civilno stanovništvo iz ugroženog područja, koje je u masama, u kolima i peške, prelazilo na levu obalu Drave, potenciralo je teškoće oko održavanja reda i brzine prebacivanja preko pontonskog mosta.

Nadmoćnost neprijatelja u ovoj operaciji nije se ogledala toliko u količini upotrebljenih snaga, koliko u angažiranju jakog tenkovskog sastava od oko 50 tenkova, među kojima je bilo i tenkova najveće tonaže. Pomoću tenkova neprijatelju je uspelo postići brze prodore i tako izmanevrirati naše odbranbene položaje i ugroziti njihov opstanak.

Neprijatelj je kvalitativno bio bolji. Naše jedinice i niži rukovodioci nemajući dovoljno iskustva i rutine u borbi sa jačim tenkovskim jedinicama, nisu se znali uvek snaći i pravilno reagirati na njihovu pojavu. Ovo naročito važi za protutenkovske jedinice.

Viši rukovodioci pravilno su cenili situaciju, donosili odluke i reagirali na neprijateljske pokrete.

U ovoj kao i ranijim operacijama, nedostatak artiljerije kao i nedovoljna količina mina za teške bacače kod VI i X Korpusa, imalo je često puta presudan uticaj na ishod borbi. Boreći se sa neprijateljem koji je raspolagao samo pred frontom X Korpusa sa 16 topova i velikim brojem teških bacača, jedinice ovih korpusa nisu bile u stanju postići vatrenu nadmoćnost ni u napadnim ni u odbranbenim borbama, što je osnovno za uspeh [u] frontalnoj borbi. Ovo je bio i razlog da smo u nekim borbama imali veliki broj izbačenih iz stroja, a da se dobiveni zadatak neki puta nije mogao izvršiti usprkos' angažiranja vrlo jakih pešadijskih snaga.

Saradnja između pešadije i artiljerije još uvek ne zadovoljava u potpunosti. Pešadija ne koristi postignute rezultate artiljeriskog dejstva, dok artiljerija ne uočava momente kada bi, gde i na koji način trebala pešadija pomoći. Slabo se primenjuju koncentracije artiljerijske vatre, kaö vrlo uspešno sredstvo za postizavanje vatrene nadmoćnosti i neutralisanje ih uništenje neprijatelja na presudno važnim mestima.

Kao što se iz prednjeg zapažanja vidi, težište našeg budućeg rada mora biti upravljeno u pravcu što bolje izobrazbe naših jedinica i nižih rukovodioca u vođenju frontalnog rata, kako u taktičkom pogledu, tako i u pogledu njegovog tehničkog izvođenja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar.
pukovnik:

Komandant,
General-lajtnant:
Košta Nađ

M. P.

BR. 40

IZVJEŠTAJ' ŠTABA 8. DIVIZIJE OD 16. FEBRUARA 1945. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O BORBAMA KOD PLAŠKOG[1]

ŠTAB
VIII UDARNE DIVIZIJE NOVJ
Op. broj 9/1945
Dana 16. II. 1945

Operativni izvještaj o
borbama 3 brigade za dan
6 i 8. II. 1945

ŠTABU IV UDARNOG KORPUSA NOVJ

Borba je vođena u Plaščanskoj dolini. Sama dolina je uglavnom ravna, a s obe strane opkoljena je planinskim grebenima, tako da je mogućnost manevra i zaobilaženja omogućena. Inače zemljište je bilo pokriveno priličnim slojem snijega, tako da je pokret bez specijalnih sredstava za kretanje po snijegu bio znatno otežan.

Dne 6. ov. mj. u jutro krenuo je neprijatelj sa pravca Vojnovca prema Plaškom i Liscu sa jednom ustaškom bojnom i sa nešto legionera iz Erzatz bataljona.- Istodobno pojavio se neprijatelj jačine jednog bataljona legionera i nešto ustaša u Ličkoj Jesenici sa pravcem nadiranja prema Blatifna i Plavča Dragi. Pred ovog neprijatelja upućena su dva bataljona III brigade, i to bataljoni, koji su se nalazili na krilnom rasporedu brigade. Ovi bataljoni zadržali su neprijatelja do sumraka ispred Blata.

Za vrijeme dok su bataljoni vodili borbu sa neprijateljem koji je došao sa pravca Vojnovca na liniji selo Zebići — Plašiti — Staro Selo — Klašnica — pojavio se neprijatelj jačine jedne ustaške bojne u Tuku i Dragi, koji je iza Huma izbio neopaženo na ICneju, te poslije u Tuk i Dragu i okrenuo se prema bataljonima, koji su vodili borbu kod Plaškoga. Usled takve situacije naređeno je da se bataljoni što prije izvuku

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 4—1, k. • 828,

[2] U borbama protiv jedinica 8. NOU divizije na području Plaškog učestvovao je jedan bataljon njemačke 392. legionarske divizije i 1. i 2. bojna 17. ustaškog zdruga 13. ustaško-domobranske divizije (vidi do!£. br. 92, 93 i 115; Arhiv VII, reg. br. 1/17—2, k. 119/6: depešu Štaba 4. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO. Hrvatske '8. februara 1945; reg. br. 6/1—1, k. 828: pregled dejstava jedinica 8. divizije u februaru 1945. upućen Štabu 4. korpusa NOVJ 5. marta 1945).

iz borbe sa fronta, te da se probiju sa pravca Klašnice preko Latas brda prema Tuku i Kneji. Nakon žešće borbe bataljoni su se probili, ali su pretrpili osjetljive gubitke. Nakon toga brigada se povukla na liniju Pištenik — Šumanjić — Tuk — [1] Kneja. U sumrak neprijatelj sa pravca Blata probio se prema Dragi i spojio se sa neprijateljem u Plaškom.

Dne 7. II. o. g. neprijatelj se zadržao na liniji Vera — Plaški — Staro Selo — Klašnica i u toku dana nije vršio nikakvih ispada.

Raspored III brigade bio je slijedeći: Plavca Draga — Latas brdo — Lisac — Kneja.

Dne 8. II. o. g. neprijatelj je neopaženo prošao između naših predstražarskih položaja, tj. između Lisca i Latas brda preko ceste u Tuku i zaposjeo Strmicu. Pored toga krenuo je neprijatelj iz Plaškog prugom i cestom prema Dragi i tunelu.[3] Dolaskom neprijatelja na Strmicu bilo je znatno otežano povlačenje bataljona sa Latas brda. I ovaj put nakon žešće borbe prsa u prsa brigada se izvukla prema Bajićima, ali je pretrpila osjetljive gubitke u ljudstvu i materijalu.

U ovim borbama neprijatelj je imao oko 100 vojnika izbačenih iz stroja.

Mi smo imali 38 mrtvih, 41 ranjenog i 12 nestalih. Među poginulima nalazi se ađutant I bataljona poručnik Grba Dušan, komesar II bataljona kapetan Kosanović Ilija, Janjanin Stanko, komandir čete, komesar čete poručnik Ilić Jovan. Među ranjenim pomoćnik komesara čete potporučnik Tepšić Milić, komesar čete Lovrić Mirko, komesar čete poručnik Tarbuk Stanko. Među nestalima pomoćnik komesara čete potporučnik Dmitrović Stevo, oficir pri štabu bataljona poručnik Šimulija Miloš.

Izgubljeno je 1. t. mitraljez, 2 protukolske puške, 16 puškomitraljeza, 42 karabina, 2 šmajsera, 2 pištolja, 9 p. mitraljeskih ranaca, oko 3.000 metaka, 1 kim. kabla, 5 brdskih kazana, 2 konja, 2 samara.

Utrošeno je 20.496 raznih metaka, 37 bombi, 194 metka za protuavionski mitraljez.

Kritika: Neuspeh prvog dana pretrpjela je brigada radi toga što nije kontroliran pravac od Huma prema Kneji, tako da im se neprijatelj tim pravcem neopaženo provukao i izbio iza leđa. Drugog dana pretrpljen je neuspjeh također radi toga što međuprostori između bataljona nijesu bili dovoljno kontrolirani, te se neprijatelj neopaženo provukao između

[3] Riječ je o tunelu na željezničkoj pruzi Plaški — Draga.

položaja dvaju bataljona i izbio opet iza leđa. Ovaj dan nije bilo ni uzajamnog potpomaganja sa strane IV bataljona, koji iako je bilo mogućnosti nije napao neprijatelja u bok ili leđa kada je ovaj bio angažovan u borbi sa II bataljonom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik **D.[4] Hrstić** Komandant, potpukovnik **Mihajlo Vojnović**

M. P.

BR. 41

PISMO ŠTABA 4. KORPUSA NOVJ OD 17. FEBRUARA 1945. ŠTABU 34. NOU DIVIZIJE U VEZI SA DOSTAVLJENIM IZVJEŠTAJIMA I O PROPUSTIMA PRILIKOM ORGANIZACIJE I IZVOĐENJA AKCIJA[1]

ŠTAB IV. UDARNOG KORPUSA
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. br. 41/45.
17. II 1945. godine

ŠTABU 34 UDARNE DIVIZIJE

U prilogu dostavljaju Vam se primjedbe na pojedine podnošene Operativne izvještaje divizija kao i kritički osvrt na pojedine propuste u akcijama koji "se kroz operativne izvještaje mogu uočiti.

Ove primjedbe, u koliko kojim nižim štabovima budu potrebne, pismeno ili usmeno im proslijediti.

Također Vam se dostavlja ponovni prepis naređenja[5]* G.Š.H. Op. br. 440 od 18. novembra 1943. godine.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik: **V. Holjevac** Komandant, ppukovnik:

M. P.

[4] Dušan

[1] Dokumenat bez završetka (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 15—2, k. 1225.

[3] Riječ je o naređenju za dostavljanje operativnih izvještaja (u Arhivu VII, reg. br. 14—2, k. 104 B).

BORBA KOD D. KUPCINE — HASAN BREGA — VELIKA.

Akcije su izvođene 27, 28 i 29. XII 1944. U akciji učestvovale: Udarna brigada »Franjo Ogulinac-Seljo« i Karlovačka Udarna brigada.[3]

Može se primijetiti da situacija prije samog neprijateljskog napada Štabu 34. divizije nije bila poznata. Znači, da je u ovom slučaju informativna služba u diviziji podbacila. Ne bi se smjelo dogoditi da neprijatelj izvrši koncentraciju brojno dosta jakim snagama i u neposrednoj blizini, a da se za to blagovremeno ne sazna. Ovo je moglo dovesti do težih posljedica, što ovdje nije bio slučaj.

Procjena situacije od strane Štaba Divizije uopće nije ni vršena. Čim je štab dobio obaveštenje o koncentraciji neprijateljskih snaga, imao je odmah procijeniti situaciju i donijeti odluku, na koji način misli da parira neprijateljski rad, tj. što misli u toj situaciji da preduzme. Na ovaj način, premda u odbrani, jedino je moguće u najkraćem vremenu uzeti neprijatelju inicijativu iz ruke. Međutim, ostavljeno je sve slučaju, tj. razvoju situacije sutrašnje, kada nas neprijatelj bude napadao. U konkretnom slučaju borbe su se za nas dobro i pozitivno razvijale, ali to nije rezultat nekog planskog rada, nego hrabrost i svijest boraca, koja je to omogućila.

Zapovijest za ovu operaciju izdana je usmeno. Trebalo je navesti u izvještaju, kako je ona glasila, ko, kada, gdje, kome, kako i što je naredio (zadatak), tako da se bar donekle, kada nemamo procjenu situacije i odluku, može pratiti tok borbe. Ovako se dobiva utisak da uopće Štab divizije nije ništa poduzimao za pravilan razvoj borbe.

Ovako kako su se operacije razvijale, tok borbe je dobro opisan. Ako se prvog dana primila frontalna borba, koja se svodila na odbranu oslobođene teritorije, uslijed slabog poznavanja situacije, smatramo da se to nije smjelo desiti drugi i treći dan borbe. Trebalo je iskoristiti slabost, neaktivnost neprijatelja, energično izviđati i uzeti mu potpuno inicijativu iz ruke, pregrupisati gro svojih snaga, uvući neprijatelja na najzgodnijem mjestu, protunapadom sa manevrom jačim snagama i razbiti mu dobro jednu kolonu nanoseći joj što više gubitaka. Ovakovim radom uspjeh bi sigurno bio mnogo veći. Ovo s'e nije uradilo, nego se sva tri dana vodila frontalna borba, bez većih manevara. Neprijatelj je stalno zadržao inicijativu u svojim rukama, i dok su se drugi i treći dan borbe vodile samo na sektoru jedne brigade, druga je to cijelo vrijeme utrošila na manja čarkanja sa neprijateljem.

[3] O borbama na linji Donja Kupčina — Velika — Hasan Breg vidi knj. 36, dok. br, 127; knj. 37, dok. br. 21.

Manevri i protunapadi unutar brigada vršeni su ispravno. Moglo bi se primijetiti, da taj momenat nije dobro iskorišćavan. Svaki naš protunapad, koji je planski izveden i uspije, ne bi bio pravilno završen, ako se ne bi izvelo gornje kako treba. Čim se naiđe na malo jači otpor neprijatelja, gonjenje prestaje i povlači se na prvobitne položaje. Naprotiv, trebalo je preći u odlučan napad, ako ne sa svim snagama, a ono sa jednim dijelom.

Manevar koga je naredio Štab 34. Divizije, kojim je neprijatelj nabacivan na šumu, ne vidi se zašto je tako zamišljen, kada je neprijatelj ponovno uspio da dođe na svoj glavni pravac. Mišljenja smo, da je ovakav manevar naređen u težnji da se neprijatelj odbaci od svog glavnog pravca odstupanja, a bio koji ne uspije tamo nabaciti, ne puštati nego počesno tući. Manevar je potpuno uspio, ali nije ni malo iskorišćen i neprijatelj se povukao onako kako je htio.

Iz toka borbe vidi se da su veze između jedinica dosta slabo funkcionisale (između- brigada), tako da brigade nisu bile tačno upoznate sa stanjem kod susjeda. Zato treći dan borbe nije pomoć stigla na vrijeme, već kada se moralo napustiti položaj.

Također se opaža, da jedinice po završetku borbe gube tijesan kontakt sa neprijateljem omogućavajući mu da ispred nas vrši manevrovanje i pregrupisavanje, a da mi to i ne opazimo.. Ovo bi se izbjeglo iskorišćenjem inicijative koja mu js oteta i produženjem napadima u toku noći.

NAPAD NA s. MOŠĆENICU

Akcija izvođena 4/5. XII 1944. U akciji učestvovali: I, II, III, i IV brigada VII Divizije i Partizanski Odred Banije.

Operativni izvještaj nije dostavljen sasvim u duhu izdatih naređenja od strane ovog Štaba i G.Š.H.

Opis uporišta dovoljno je iznet, ali za pravilniju sliku trebalo je dostaviti skicu, sa tačnim naznačenjem neprijateljskih utvrđenja i rasporedom snaga.

U operativnom izvještaju nije izvršena nikakova procjena situacije. Jedino što se iz izvještaja i zapovijesti[4] vidi to su neprijateljske snage po pojedinim garnizonima, i to nepotpuno. Trebalo je još procijeniti situaciju obzirom na neprijateljsko uporište, tj. zemljište i raspored njegovih objekata i snaga. -Također procjenu zemljišta obzirom na osiguranja. Na

[4] Zapovijest za napad na Mošćenicu izdao je Štab 7. NOÜ divizije 3. decembra, dok je izvještaj o rezultatima napada pisan 16. decembra 1944 (vidi knj. 36, dok. br. 7 i 49).

osnovi ovakove procjene donijeti i odluku. Odluka je morala glasiti: sa jednom brigadom napasti s. Mošćenicu glavnim pravcem napada Pračno — želj. stanica i crkva s. Mošćenice (Štab divizije određuje glavni pravac, a štab dotične brigade određuje i pomoćne pravce), a sa ostalim snagama vršiti osiguranje i to: nabrojiti pojedine linije izdane u zapovijesti i snagu.

Zapovijest koja je dostavljena u prilogu nije potpuna, nedostaju zapovijesti za vezu i sanitet. Ove dvije posljednje zapovijesti su nerazdvojni dio glavne oprativne zapovijesti i one se upotpunjuju. U zapovijesti za II brigadu nije potpuno razrađen zadatak. Tu je ostavljeno Štabu brigade da sam odluči na koji će način napadati, umjesto da dobije osnovnu ideju od Štaba Divizije kako bi Štab divizije osigurao izvršenje njegove osnovne ideje. Moralo je u zadataku biti bar naznačeno koji je glavni pravac napada. U zapovijesti izbaciti rubriku napomena, već svakoj brigadi u zadatku sve narediti.

Prateći tok operacije vidi se da nije čuvana konspirativnost akcije tako da je neprijatelj za nju doznao, što mu je omogućilo posadu uporišta na vrijeme pojačati. Ostavljajući štabu brigade, da sam odredi pravce napada, isti izgleda ovo nije pravilno procijenio. Da mu je pravac glavni bio određen na pravcu IV bataljona, sigurno bi iskoristio uspjeh ovog bataljona ubacujući u otvor odmah rezervu. Prema sporosti rada u akciji izgleda da veze nisu najbolje funkcionisale, inače ne bi bio nastao zastoj u energiji napada, već bi se sa probojem još pojačao, ne omogućavajući neprijatelju organizovano povlačenje i zauzimanje drugog položaja. Vidi se da je veza bila slaba i po tome što dijelovi na obezbeđenju prema Sisku nisu izvijestili, da se neprijatelj uspio probiti, već se to doznalo kada je isti sasvim ugrozio naše snage u s. Mošćenioi, inače bi se one mogle blagovremeno povući.

BORBE NA PROSTORIJI LISAC — KLAŠNICA — PLAŠKI I U TOBOLIĆU.

Operacije su se izvodile 29. i 30. XI 1944. U akciji učestvovale: I Brigada i jedan bataljon II brigade VIII divizije.[5]

Kod ove operacije ne vidi se iz izvještaja da je bilo procjene situacije. »Kale se, neprijatelj kreće u nekoliko kolona sa ciljem da ovlada Plaščanskom dolinom, a naša namjera odbaciti neprijatelja i djelimično uništiti te na taj način spriječiti ga u njegovim namjerama«. Tu je znači donesena odluka da se naše snage tuku sa svim kolonama. Pravilnije bi bilo izabrati jednu kolonu od ovih i napasti je sa jačim brojčano

[5] Vidi kaj. 36, dok. br. 83.

i u oružju našim snagama, dok prema drugim kolonama uputiti slabije snage koje će za ovo vrijeme vezati je na sebe.

Inicijativa 29. XI 1944. data je neprijatelju u ruke, naše snage su ležale na položaju i čekajući da ih neprijatelj napadne na položajima za koje je neprijatelj vjerovatno unapred znao da ih držimo.

Neprijatelj je zauzeo za kratko vrijeme bočnim manevrom Lisac, koga je branio naš jedan bataljon. Znači bataljon nije imao svoje rezerve da parira ovaj manevar, a niti se je imala na podesnom mjestu opća rezerva, koja je trebala zaštititi desno krilo čitavog rasporeda naših snaga. U izvještaju se kaže: »Dok je neprijatelj ovladao Liscom, 3. omladinski bataljon uporno je držao Klašnicu, te iako je neprijatelj vršio jak pritisak nije mu uspjelo odbaciti ovaj bataljon sa Klašnice«. I ovdje se vidi manevarski potez neprijatelja, gdje je hteo osvajanjem Lisca naše snage na Klašnici opkoliti odnosno odsjeći od glavnih naših snaga, a to se kasnije vidi u nastavku borbe da je čim je Lisac bio zauzet po neprijatelju Omladinski bataljon izgubio Klašnicu i pretrpio osjetne gubitke, a možda bi bili i teži da nije donešena pravilna odluka u toku operacije da se izvrši protivnapad na Lisac sa batäljonoin koji je odstupio sa Lisca i bataljonom iz rezerve, u kom se protivnapadu izbacio neprijatelj sa Lisca. Po ovlađivanju Lisca nije ovaj protivnapad iskorišćen u dovoljnoj mjeri, nije se smjelo stati na Liscu nego sa još žešćim protivnapadom nadirati za neprijateljem tako da se naš uspjeh uveća, a kod neprijatelja da se stvori zabuna i kod onih jedinica koje nisu pretrpjele prvi udarac našeg protivnapada.

Kod pojedinih sudara na pojedinim tačkama samo se kaže: »Neprijatelj jako navaljuje, ovladao itd.«, a trebalo bi navesti broj neprijatelja, koji je neprijatelj i kakovo naoružanje ima, bar toliko pa da možemo čitajući operativni izvještaj procijeniti situaciju i donesti pravilnu kritiku, za pojedine momente i kako bi ih poučno iskoristili. O neprijatelju koji je nastupao od Kamenice za Tobolič vrlo se je malo iznijelo. Ne vidi se njegova jačina niti momenti i situacija na tom pravcu.

Kod napada na neprijatelja u Latas Brdu[6] kaže se: »Da je napad bio dosta labav, tako da je neprijatelj to osjetio i izvršio protivnapad«. Treba izviditi i navesti zašto je napad bio labav i zašto nije izvršen zadatak, ako je isti bio pravilno postavljen i kakovo opravdanje zbog toga ima, kao-da li se ta opravdanja mogu primiti. U protivnom, ako je zadatak nepravilno postavljen ne može se ni zahtijevati da se pravilno izvrši.

[0] Na karti 1:100.000 nije nađeno. Vjerovatno se misli na neko brdo kod s. Latasi.

Iz izvještaja može se viditi da još uvijek ne znaju i ne koriste manevar naše jedinice niti su sposobne da se bore po raznovrsnom terenu i u raznim pravcima, već automatski zauzimaju se najviše čuke sa njih se jednostavno brani i čim je neprijatelj za nešto obišao istu čuku kod jedinica se stvara strah opkoljavanja i sa vrlo-malo otpora se napušta položaj i time dovodi se u Težak položaj druga jedinica koja je rešena da izvrši postavljeni zadatak.

Kritički osvrt na akciju je kratak i nepotpun. Mnoge greške koje su uticale i povećavale neuspjeh nisu uočene niti iznešene.

. NAPAD NA UPORIŠTE MAVRAČIćI

Akcija izvođena noću 23/24. X 1944. Učestvovale tri brigade i to: Karlovačka, »Franjo Ogulinac-Seljo« i I. U. brigada 8. udarne divizije. Akcijom rukovodio Štab 34. Divizije.[7]

Izvještaj nije sastavljen u duhu naređenja Op. br. 440/43. Op. br. 22/44. G.Š.H. i u njemu ima dosta nedostataka:

Opis uporišta je previše kratak. Iz opisa mora se imati jasna slika uporišta gledanog kao napadni objekt, uočavajući sve teškoće i dobre strane. Ne treba navađati ono što se vidi iz sekcije. Kada ima fortifikacijskih objekata, mora se objasniti, gdje se nalaze, što brane, dejstvo u kojem pravcu, što je od kuća udešeno za odbranu itd. Zato je najbolje izraditi skicu iz koje se može dosta toga vidjeti i dati samo potrebna objašnjenja. Skica i opis se radi prema dobivenim podacima naše obaveštajne službe, a ako se uporište likvidira onda navesti i kako je u stvari bilo.

Nije naznačena jačina neprijateljske posade ni broj i vrsta oružja. U skici ucrtati gdje se pojedina oružja nalaze.

Osim neprijateljskih snaga u uporištu, trebalo bi navesti i snage, koje mogu priteći u pomoć za vrijeme našeg napada (jačina, sastav, naoružanje i vrijeme).:

Procjena situacije ne vidi se iz izvještaja.

Iz pravilne procjene ocrtavaju se i napadni pravci, važnost pojedinih, težište napada, položaji za osiguranje itd. Ovo diktuje jačina i raspored naših napadnih kolona i osiguranja plasiranja naših težih oružja.

Po procjeni situacije, trebalo je navesti odluku Štaba. Iz odluke bi se vidjelo što se htjelo i moglo bi se dati pravilniju procjenu toka borbe.

Tok borbe je vrlo dobro opisan i iz njega se vidi, da su svi momenti u borbi pravilno korišćeni, što je i dovelo do pot-

[7] Vidi knj. 34 dok. br. 68, 69, 78, 110 i 148.

punog uspjeha. Može se ukazati kao primjer snalaženja u situaciji i promjena sata napada, iz razloga što je to situacija nalagala. Iz ovoga se pak vidi da je veza u toku akcije pravilno funkcionisala.

LIKVIDACIJA UPORIŠTA BABICI.[8]

. Akcija izvođena 10. XII 1944. U akciji učestvovale 3 brigade, i to: Franjo Ogulinac-Seljo, Karlovačka i Žumberačka brigada.

U izvještaju nije dostavljena skica neprijateljskog uporišta sa rasporedom neprijateljskih utvrđenja.

Nije iznijeta procjena situacije, obzirom na uporište/ niti procjena zemljišta obzirom na osiguranja. U tom smislu nije donešena ni odluka. Mjesto napomene, u samoj zapovijesti, svaki zadatak dati posebno po brigadama. Nije na kraju zapovijesti naznačeno kome je i kada otposlana i kako.

ODBRANA NA LINIJI STARO SELO — LETOVANCI — STRAŽBENICA.

Operacije izvođene- 9. XII 1944. U akciji učestvovale su: I., II i III Brigada 7. divizije.

Operativni izvještaj[3] nije sastavljen u duhu naređenja Op. br. 440/43. i Op. br. 22/44 G.Š.H.

Može se primijetiti, da operacije nisu izvođene samo na sekciji Kostajnice, nego Petrinja — Kostajnica 1 : 100.000.

Neprijateljske snage nisu tačno navedene već samo pješadijski dijelovi, premda je u sastavu bilo i artiljerije.

Smatramo da procjena situacije nije bila pravilna, da će neprijatelj u toku sutrašnjeg dana produžiti sa maršem ka Sisku. Uzimajući u razmatranje udaljenost Sunja — Sisak, koja iznosi svega oko 28 km., gotovo je sigurno da bi ga neprijatelj izvršio u toku 1-dnevnog marša, te na taj način izbjegao iznenađenja.-Postojale su dvije druge mogućnosti, i to: znajući za prisustvo naših snaga, osiguranje prolaza nekoj većoj koloni pravcem: Kostajnica — Sunja — Sisak, ili procjena, koju ste donijeli sutradan. Uzimajući koju bilo procjenu kao ispravnu, trebalo je u svakom slučaju jedan dio snaga isturiti ka neprijatelju u cilju izviđanja, obezbeđivanja i onemogućavanja neprijatelju slobodnog saobraćaja komunikacijom Sunja — Sisak. Postupajući ovako ne bi se dozvolilo sutradan neprijatelju da postigne iznenađenje. Neprijatelj bio bi zadržan vatrom naših obezbeđujućih dijelova, a Štabu bi se- stvo-

[8] Vidi knj. 36, dok. br. 28, 59, 111 i 168.
[0] Vidi knj; 36, dok. br. 49.

rila mogućnost donošenja smišljene i pravilne odluke, koju bi mogao i blagovremeno sprovesti u djelo. Na ovaj način saznalo bi se i za približnu jačinu svake pojedine kolone, što bi omogućilo i upotpuniti odluku i izvjesnom idejom manevra.

Odluka koja je donešena za ovu operaciju sasvim je relativna (neodređena): »ne dozvoliti neprijatelju prodor na oslobođenu teritoriju i onemogućiti pljačku i palež po selima«. Odluka mora u najkraćim crtama naznačiti, na koji način se misli ovo izvesti, dakle: u tom cilju_

Zapovijesti su za ovu akciju izdane usmeno, ali trebalo ih je navesti, tako da se znade što je svaka brigada imala za zadatak. Na ovaj način nismo u mogućnosti donijeti pravilne primjedbe na tok borbe. Također je trebalo navesti kakva je bila veza između pojedinih dijelova, kao i tko je rukovodio ovom operacijom i sa kojega mjesta. Ovo je sve vrlo važno, jer samo imajući sve ove podatke može se dobiti jasnu sliku operacije.

Nemajući gore navedene podatke nismo u mogućnosti donijeti pravilne primjedbe na tok borbe, ali ipak možemo primijetiti, da je sa neprijateljem čista frontalna borba, što nikada neće donijeti potpune rezultate, a neprijatelj će uspjeti, da izvrši svoj zadatak. Trebalo je neprijatelju frontalno suprotstaviti slabije snage, a svoje jače snage prikupiti i odlučno mu napasti najslabiju kolonu (u ovom slučaju iz s. Mošćenice), razbiti je, nanoseći joj što veće gubitke, i odmah rokirati manevarsku snagu u bok i pozadinu drage kolone itd., u kom slučaju bi neprijatelju bili nanešeni mnogo veći gubitci, a on ne bi imao veće uspjehe u pogledu odora (pljačke i paleža), nego što ga je imao na ovaj rtčin. Odbrana mora biti aktivna, ako hoćemo da postignemo iczultate.

Uslijed slabe procjene situacije, izviđanja i obezbeđivanja dozvolilo se da jedinica bude iznenađena, što se pri pravilnom radu ne bi smjelo desiti.

NAPAD NA CAZIN

Akcija izvođena 7. i 8. XI 1944. Učestvovale su: I brigada VII Udarne divizije, I i II Brigada VIII Udarne Divizije, I. i II. brigada Unske operativne grupe, baterija haubica i četa tenkova.[10]

Ovdje ćemo se osvrnuti općenito na sve jedinice koje su učestvovale, pošto su izvještaji i nedostaci približno podjednaki.

[10] O napadu na Cazin -vidi knj. 35 dok. br. 13, 20, 26, 27, 29, 39, 68 i 97.

Izvještaji nisu sastavljeni u duhu izdalnh naređenja, a u njima ima dosta nepotpunosti.

Opis samog položaja nije dobar. Ovdje je trebalo naglasiti i bolje opisati sve ono što se iz sekcije ne može da uoči/ Naročito ovo vrijedi za neprijateljsku fortifikacijsku organizaciju. Kada se dostavlja skica, onda ne treba toliko opisivati, nego samo ucrtati raspored neprijateljskih fortifikacijskih objekata. U opisu samo navesti od kakvog su materijala izgrađeni fortifikacijski objekti, po mogućnosti pravce tučenja, profil itd. Također označiti raspored neprijateljskih snaga i mjesto rezerve. Ove podatke ucrtati onako kako ih se dobilo preko naše obaveštajne službe, a pošto se uporište likvidiralo, moglo se naznačiti kako je u stvari bilo, tako da se može donijeti pravilnija procjena same akcije, kao nedostatci obaveštajne službe sa poukom.

. Iz skice moraju se jasno vidjeti naši napadni pravci (kolone) sa naznačenjem jedinica, mjesto odakle se započelo razvođenje napadnih kolona i polazni položaji, njezino širenje, mjesto plasiranja artiljerije, mjesto pojedinih štabova i osmatračnica. Na svakoj skici nastojati ucrtati i plan veza koje su se upotrebljavale za komandovanje, označavajući pojedine centre veza itd. Ovako dostavljena skica sa dobrim detaljima i legendom zamjenjuje pisanje i daje mnogo jasniju sliku.

U izvještajima se naznačavalo samo što je cilj ove operacije. To je uvijek jedno te isto uništenje neprijatelja, tj. njegove žive sile. Zato treba pravilno procijeniti situaciju, te da se taj cilj i postigne. Trebalo je dobro procijeniti njegovu živu snagu, tj. njen raspored, zemljište sa utvrđenjima, snage lcoje mogu priteći u pomoć za vrijeme izvođenja akcija, zemljište koje je najpovoljnije za prijem borbe (položaj) itd. Kada se ovo sve detaljno procijeni, vidi se odmah gdje su najslabije strane neprijatelja, a to nam kazuje da tuda moramo uputiti svoj napad, a također nam određuje i snagu koju moramo upotrijebiti. Odrediti važriost pojedinog pravca, predvidjeti kako će se napad razvijati i red zauzimanja pojedinih neprijateljskih otpornih tačaka kao i međusobno potpomaganje jedinica i od artiljerije u napadu. Pri procjeni eventualnih neprijateljskih pojačanja uzimati u obzir: Vjerovatne pravce, njegovu jačinu, naoružanje i za 'koje vrijeme može da uslijedi intervenoija. Prema ovome razraditi postupak nižih jedinica, tako da unapred znaju sve što moraju poduzeti u pojedinim slučajevima u slučaju prekida veze.

Ovakova procjena situacije morala je biti u kratkim crtama iznešena u izvještajima, a mogu se pojedine stvari poka-

zati na skici. Odluka je u stvari mjerilo, da li su radnje izvođene pravilno i dosljedno u jednoj operaciji.

U ovim napadima prethodila je artiljerijska priprema napada, i to *po* čitavom neprijateljskom položaju, a u stvari to se je pokazalo kao nekorisno, jer je trebalo svu artiljerijsku vatru skoncentrisati na jednu do tri najvažnije tačke i u odsudnim momentima, a otporne tačke likvidirati pojedinačno po unaprijed pripremljenom planu. Docnije se iz izlaganja toka borbe vidi, da je ovo pravilno urađeno i da je bilo potpuno potpomaganje jedinica od strane artiljerije itd. Ostali rad je u toku borbe bez ikäkove primjedbe, uslijed pravilnog rada. O borbama 12., 13. XI 1944. oko Cazina izvještaji su jako kratki i nepotpuni. Procjene situacije nigdje se ne vide, a zbog slabog procjenjivanja situacije proizašlo je niz nedostataka i neuspjeha.

Važnost uporišta Cazin za neprijatelja je očigledna i moralo se računati da će nastojati da ga ponovno zauzme. Očekivalo se je da će neprijatelj napadati samo iz Ostrošca. Međutim neprijatelj je vršio pripreme i prikupljao snagu i uspio prikupiti u Vagancu oko 1000 vojnika. Ovdje podbacuje izviđačka i informativna služba (II. brigada VIII. divizije). Obzirom na naše snage to nije bilo dovoljno, i moralo se računati na to da će nastojati izvršiti neki manevar i intervenisati sa drugim svojim snagama. Neprijatelj 12. XI 1944. vršio je napad slabijim snagama, od pravca Ostrošca u nastojanju da privuče svu pažnju na sebe, a pred mrak se povukao na položaje oko Ostrošca, koje je zadržao, koji da mu posluže sutra kao polazni položaj za ponovljeni napad, a za ovo vrijeme neprijateljske kolone iz Vaganca slabom izviđačkom službom VIII Divizije i Unske operativne grupe uspjele su da se neopaženo približe našim položajima.

Odbijanje neprijateljskog napada iz Ostrošca prvi dan bilo je dobro, organizacija odbrane i veza između dijelova bila je dobra, tako da je protivnapad pripremljen u kratkom vremenu i uspio.

Sam pokret brigade Unske operativne grupe i ostali rad gubljenja Cazina bio je dosta slab. Iz izvještaja može se još primijetiti, da se jedinice Unske operativne grupe za vrijeme marša uopće nisu obežbeđivale, već su pokret ka neprijatelju vršile u koloni. Nä ovaj način dozvolile su da ih neprijatelj nespremne napadne, što je moralo dovesti do naglog odstupanja i privremenog rasula.[11] Jedinice za vrijeme pokreta nisu

[11] Vidi knj. 35 dok. > r. 63.

održavale vezu, tako da nisu bile upoznate sa situacijom drugih jedinica. Potpomaganja u borbi također nije bilo (dva bataljona U.[nske] 0.[perativne] Grupe II brigade), a da su se ove snage angažovale makar i donekle, mišljenja smo, da bi situacija drukčije izgledala. Primijetiti je još i to, da su jedinice slabo obučene u primanju borbe u susretu, ili kod iznenađenja, gdje se slabo snašao i sam stab dotične jedinice, a moglo bi se zaključiti da 13. XI 1944. nijedan štab nije imao svoje određeno mjesto niti je držao jedinice u svojim rukama.

U izvještaju Unske operativne grupe napominje se, da su jedinice vidjele kolonu (od Rastela),[12] ah da su držale da su to Kordunaši.[13] Tu već ima dvije greške: neprovjeravanje sumnjivih podataka i nehvatanje najhitnije veze sa našim jedinicama, kao i neodržavanje kontakta sa neprijateljem i nevršenje službe obezbeđivanja. Uglavnom zbog niza nedostataka štabova omogućeno je neprijatelju da našim nadmoćnijim sna-' gama nanese gubitke u ljudstvu i materijalu.

NAPAD NA ČETNIKE U LIČKOJ JESENICI

Akcija izvršena 15. XII 1944. god. sa tri bataljona II brigade VIII divizije.[14]

Izvještaj nije sastavljen u duhu datih naređenja. Iz izvještaja se vidi da procjena situacije [ni]je bila nikakva. Odluka je bila napasti četnike u Ličkoj Jasenici sa tri bataljona kojih je bilo oko 2000. Ovdje je neprijatelj bio nadmoćan. O napadu na čitavu ovu grupaciju četnika radi likvidacije ne bi smjelo biti ni pomisli. Zapovijest za ovu akciju pismena nije izdata nego usmena, kako, ne vidi se. Izviđačka i informativna služba ,ovoj akciji nije uopšte prethodila. Raspored neprijateljskih snaga nije iznešen, što možemo zaključiti da i sam raspored pre napada nisu niti jedinice znale. Jedinice su u napad išle vrlo neoprezno te iako su one išle u napad dozvolile su da budu iznenađene neprijateljskim protivnapadom. Kada je neprijatelj izvršio protivnapad, to nije učinio na sve jedinice, ali ipak one jedinice koje nisu bile tog momenta ugrožene nisu pružile pomoć ugroženim jedinicama, tu možemo zaključiti da uzajamna pomoć između, jedinica i veza bila je slaba. Kod povlačenja naših jedinica nije bilo prihvata i pružanja otpora sa novih vatrenih položaja kako bi se neprijatelju

[12] Na karti 1:100.000: Tržačka Raštela.

[13] Riječ'je o dijelovima 8. NOU divizije (vidi knj. 35, dok. br. 68).

[14] Vidi knj. 36, dok. br. 82, 83 i 111.

razbilo vatreno dejstvo i da se omogući povlačenje najistu-renijih naših dijelova.

Kritički osvrt na ovu akciju uglavnom bio je dobar, a pouke iz nje nisu se dovoljno iskoristile pošto se iste i slične pojave ponavljaju.

BR. 42

IZVJEŠTAJ ŠTABA 33. DIVIZIJE OD 17. FEBRUARA 1945. ŠTABU 10. KORPUSA NOVJ O BORBI NA LINIJI SIGET — ŠKODINOVAC[1]

ŠTAB XXXIII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj 45
Dana: 17. II 1945. god.

Operativni izvještaj o borbi
vođenoj 11. II sjeverno od
Daruvara na liniji Siget —
Škodinovac, dostavlja.—

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV I POJ

Položaj na kojem su bile utvrđene naše jedinice jest is-presijecan, djelomično pošumljen, pokriven malim slojem sni-jega, a ispred samih položaja nalazi se vodena prepreka rije-ke Ilova. To zemljište je predstavljeno na sekciji Bjelovar 1 : 100.000. Prilog: skica.[2]

Neprijatelj se nalazio na liniji Bastaji — Ivanovo Selo — Grubišno Polje — V. Zdenci. Snage neprijateljske, koje su

[1] Original (.pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9—2, k. 1208.

[2] Redakcija nije pronašla tu skicu.

bile ispred naših položaja, pripadale su I. Ud. Diviziji[3] i IV Kubanskom puku.[4]

Borbu su vodile jedinice ove Divizije, lijevo i desno nije' bilo naših snaga.

Poslije povlačenja naših snaga sa mostobrana oko Virovitice,[5] neprijateljske snage koje su napadale iz pravca Grubišnog Polja dobile su zadatak da osiguraju komunikaciju Grubišno Polje — Bastaji i radi toga su poduzele napad na položaje naše Divizije koja im je ometala nesmetan saobraćaj tom komunikacijom. Ovlađivanjem našim položajima koji se nalaze južno od Ilove neprijatelju je pružena mogućnost da lakše izvrši napad na Daruvar- koji kako izgleda prema svim pripremama ima da uslijedi.

Naše jedinice nalaze se u odbrani na već ranije naznačenoj liniji u slijedećem rasporedu: I brigada kontrolisala i branila sve prelaze preko Ilove od Klokočevca zaključno do Čikoš salaša. III. brigada »N. Demonja« od Čikoš salaša zaključno k. 202. II brigada od k. 202 -— preko M. Maslenjače — ž. st. putem u pravcu jugoistoka do slova »S« riječi Gornja Vrijeska. Zadatak naših jedinica da ometaju saobraćaj neprijatelja cestom i da osujete prelaz neprijatelja preko Ilove.

Zapovijesti su izdate usmeno, a u toku borbe izdavane su putem telefona.

Borba je počela 11. II. o.g. u 5 sati.

Neprijatelj u jačini od 800 Čerkeza uz jaku artilerisku--minobacačku vatra izvršio je prelaz preko Ilove južno od k. 129, i kod mlina južno od Ilovskog Luga i napao položaje III brigade N. Demonje između Čikoš salaša i k. 194. U bliskoj borbi neprijatelj je odbacio I i II bataljon te brigade u pravcu istoka, a III bat. u pravcu Čikoš salaša. Goneći I i II bataljon nakon trosatne borbe ovladao je k. 194 i 202 i ubacio neke dijelove u Borovu Kosu. I. i II bataljon III brigade »N. Demonja« zaposjeli su položaje groblje u D. Vrijeskoj i sjevero-zapadnu ivicu s. Bubanj. Izbijanjem na k. 202 i nastupanjem u pravcu Sv. Ane i D. Vrijeske [neprijatelj] ušao je u bok našim jedinicama koje su bile u M. Maslenjači i prisilio ih da se povuku na k. 227. Napadi neprijatelja iz pravca Bastaji, koje je zaposjeo u toku noći, bili su odbijeni od jedinica II brigade.

[3] Odnosi se na 1. ustaško-domobransku diviziju (vidi knj. 35, dok. br. 147; knj. 36, dok. br. 167).

[4] Četvrti kubanski puk bio je u sastavu njemačke 1. kozačke konjičke divizije (vidi knj. 37, dok. br. 17; Arhiv VII, reg. br. 2—6, k. 78 A: Njemačka operativna i teritorijalna vojska u NDH 1941—1945)

[5] Jedinice 3. armije NOVJ napustile su virovitički mostobran 9. februara 1945 (vidi dok. br. 12, 15, 17, 29, 31, 37, 38, 39, 72 i 80).

Oko 12 sati dva bataljona I brigade i III bataljon III brigade izvršili su napad na k. 194. Poslije uporne dvosatne borbe naše jedinice ovladale su k. 194, razdvojile neprijateljske snage, odbacile jedan dio preko Ilove u pravcu Ivanovog Sela, a drugi gonile ka k. 202.® Sredivši se neprijatelj je uspio da zadrži k. 202. U 21 sät neprijatelj je napustio Borovu Kosu i D. Vrijesku i pojačao svoje položaje na liniji k, 202. — M. Maslenjača. Borba je završila oko 22 sata, s tim što je neprijatelj zadržao k. 202 i M. Maslenjaču.

Postavljeni zadatci samo su djelomično izvršeni, jer je neprijatelj ovladao položajima koje smo mi držali. Povratnim napadom uspjelo nam je neke položaje povratiti, ali su ipak neki ostali u njegovim rukama. Zaplijenjeno i zarobljeno nije ništa, a gubitci neprijatelja u ljudstvu iznose 60 mrtvih i 80 . ranjenih.

Naši gubitci 12 mrtvih, od toga politkomesar bataljona Mađerič Dragutin, komandiri čete Zrilič Luka i žužić Stjepan i delegat Huzjak Stjepan. Ranjenih 32, među njima zastavnik Jednjak Milan, nestalih 7, od kojih pomoćnik politkomesara bataljona Rožić Franjo. .

Od oružja izgubljeno je 3. p. mitraljeza (III. brigada), 1 šmajser, 1 engl, laki bacač i 7 pušaka. Utrošeno 22.900 mauzer miinicije, 16.050 engl, municije, 2090 šmajserske municije, 95 mina za t. bacač, 70 mina za 1. bacač, 16 mina za džon-bul.

Nije bilo lica koja su se istakla.

Potrebno je pozvati na odgovornost Štab I bataljona III brigade.

Radi nedovoljne opreznosti došlo je do iznenađenja na položaju I bat. III brigade. Neprijatelj je koristio mrak, prešao Ilovu ne naišavši na nikakav otpor, a ujedno nije niti primijećen, I bataljon te brigade nije imao nikakove patrole na samoj Ilovi. Neprijatelj je tako bez otpora došao na jurišno odstojanje i poslije izvršene minobacačke i artileriske pripreme razbio taj bataljon. Upadom u položaj tog bataljona razdvojio je snage III brigade tako da Šiab te brigade nije mogao da poduzme neke efikasne mjere pošto nije više imao veze sa svojim bataljonima.

Sanitet u ovoj borbi zadovoljio je. Uslijed nedovoljnog zalaganja i nesnalaženja na zemljištu veza u ovoj borbi nije funkcionisala.

® Vidi dok. br. 98, 99, 100 i 101.

Ubacivanjem I brigade u borbu i napad na neprijatelja koji je nastupao u pravcu k. 202 na njegov desni bok bio je pravilno postavljen. Uslijed nedovoljne opreznosti došlo je do uspjeha neprijatelja koje smo da bi ih umanjili platili žrtvama. *Dakle,* pouku iz ove borbe možemo izvući slijedeću: uspjeh koji'bi postigli da je bilo više opreznosti, morali smo kasnije, radi neopreznosti, platiti gubitkom ljudstva i materijala.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik: Mutak Vladimir

. Komandant, potpukovnik J. Antolović

M. P.

BR. 47

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA LJUDSTVA 7. NOU DIVIZIJE OD 18. FEBRUARA 1945. GODINE[1]

PRE

Socijalnog i nacionalnog sastava

JEDINICA	Brojno stanje po spisku	Radnika	Seljaka	Intelektualaca	Obrtnika i sitnih trgovaca	Namještenika i srednjoškolaca	Vojn'h lica	Policajaca	
Stab i djelo vi pri štabu	191[2]	. 37	106	9	4	30	5		
	645	100	523	7	2	12	1		
I Ud. brigada	295	20	249	3	5	16	2		
	1046	49	969	1	15	12			
II Ud. brigada	346	38	274	3	15	13	2	1	
	1062	87	842	11	95	24	1	2	
III brigada	365	14	118	5	13	13	2		
	1092	50	938	16	77	10		1	
PO. Banija	99	18	75	1	1	3		1	
	305	3	295		' 1	4	1	1	
Art. divizion	141	6	113	2	10	4	6		
	284	23	222	4	28	6	1		
S V E G A	1437	133	1135	23	48	79	17	2	
	4434	312	3789	39	218	68	4	4	

[1] Original (pisan na mašini i mastilom, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 5—1, k. 828.

[2] Citra u brojitelju označava broj rukovodilaca, a cifra u imenitelju broj boraca.

Politkomesar potpukovnik
Uroš Krimić '

SMRT FAŠIZMU —

GLED

VII. Üd. Div. IV. Ud. Kor. NOVJ. 18. II 1945.

Srba	Hrvata	Rusa	Talijana	Jevreja	Muslimana	Slovenaca	Čeha	Poljaka	Danaca	Nemaca	Bugara	Madjara	Crnogoraca	
168	15			4		4								
574	15	14	32	9								1		
269	18	3		2		2	1							
861	86	51	27	9	9	2						1		
260	81	1		3		1								
585	395	27	32	5	12	1	2	2		1				
323	35	1	3	2	1									
726	252	39	58	4	7	4						2		
91	7										1			
293	10					1				1				
123	15			2									1	
205	41	2	28	5	2		1							
1234	171	5	3	13	1	7	1				1		1	
3244	799	133	177	32	30	8	3	2		2		4		

SLOBODA NARODU!

Komandant, potpukovnik
Mil. Pavlović

BR. 47

IZVJEŠTAJ ŠTABA 8. DIVIZIJE OD 18. FEBRUARA 1945. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O OPERATIVNOJ SITUACIJI I STANJU U JEDINICAMA[1]

ŠTAB
VIII. UDARNE DIVIZIJE N.O.V.
JUGOSLAVIJE
18. II. 1945. g. . ~

Opći vojno-organizacioni
izvještaj za mjesec fe-
bruar 1945.. godine.

ŠTABU IV. UDARNOG KORPUSA NOVJ

Prva polovica ovog mjesečnog perioda protekla je u glavnom bez borbi i svedeno je bilo na manje akcije partizanskog karaktera.[2] Ovakav rad diktirao je veliki snijeg. Također i neprijatelj nije bio aktivan, njegova aktivnost svela se na manje ispade sa skijaškim odeljenjima izviđačkog karaktera.

U prvoj polovici mjeseca februara-povećala se mogućnost aktivnog djelovanja, što je neprijatelj iskoristio za vršenje ispada na oslobođeni teritorij. Da bi vjerojatno zamaskirao promjene koje su nastale odnosno koje su se vršile u njegovim garnizonima u dolini Une, te na liniji Otočac — Brinje— Josipdol — Karlovac, izvršio je neprijatelj ispad sa pravca Bihaća prema Petrovom Selu — Vagahcu i Drežniku, te sa pravca Plaškoga i sa pravca Dabra preko Lič. Jasenice — Saborskoga i Poljanka za Drežnik.[3] Tim svojim ispadom neprijatelj je nama nametnuo borbe defenzivnog karaktera. U toj svojoj namjeri neprijatelj je uspio i spojile su mu se snage s jednog i sa dru-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 5—1, k. 828.

[2] Opširnije o tome vidi Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 119/6: depeše Štaba 4. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske u februaru 1945. godine.

[3] U pogledu rasporeda ili ojačanja neprijateljevih jedinica na tom sektoru nije bilo značajnijih promjena. U dolini Une bile su tada stacionirane jedinice njemačke 373. legionarske divizije, jedan bataljon njemačke 104. lovačke divizije i 10. ustaško-domobranska divizija. Pored tih, bilo je nekih manjih njemačkih i ustaških jedinica koje su se poslije povlačenja iz Dalmacije, u decembru 1944, prikupile u rejonu Bihaća. Na pravcu Karlovac — Ogulin — Plaški — Lička Jasenica, Otočac — Vrhovine — Gornji i Donji Babin Potok i Vrhovine — Ramljane — Perušić — Gospić bile su raspoređene slijedeće jedinice: dijelovi njemačke 392. legionarske- divizije, dijelovi njemačkog 1. lovačkog rezervnog puka, 11. i 13. ustaško-domobranska divizija kao i neke manje nje-

gog pravca, kod Drežnika, ali su se odmah poslije toga pod pritiskom naših jedinica povukle svaka u svom pravcu.[4] Kako nikakav materijal niti jedinice nisu prolazile sa jednog pravca na drugi, smatramo da je ovaj ispad vršen radi toga što je neprijatelj vršio smjenu jedinica u unskoj dolini, a vjerojatno su nastale neke promjene i na liniji Otočac — Brinje — Ogulin, a za koje mi do sada nemamo podataka.

Pored toga neprijatelj je bio aktivan i na ostalim pravcima i vršio ispade na oslobođeni teritorij kao na primer prema [s.] Trebinji i Cerovcu.

U ovom periodu izvršio je neprijatelj sa pravca Josipdola dva uzastopna ispada u Plaščansku Dolinu, te je uspio svojim manevrom zaobilaznim putem doći jedinicama III. ud. brigade iza leđa i nanijeti im osjetljive gubitke u ljudstvu i materijalu.[5] Ovaj manevar uspio je neprijatelj izvesti uslijed nedovoljne kontrole terena na desno-krihiom rasporedu • brigade prvi puta i radi nedovoljne kćntrole među-prostora drugi puta.

Uslijed nemogućnosti izvođenja većih i složenijih operacija, divizija je raspoređena tako da sa jednom brigadom zatvara i kontrolira pravac prema Bihaću, s jednom prema Josipdolu,[6] s tim što će brigada svaka na svom pravcu aktivizirati partizanskim djelovanjem na transporte i pojedina manja neprijateljska uporišta.

b) Naš Štab je nepotpun. Nedostaje ađutant koji je premješten u XXXIV. diviziju.

Štab I. Brigade je potpun. U ovom periodu brigada nije imala naročitih borbi, te se rad štaba nije mogao dovoljno ocijeniti u vođenju brigade u operacijama. Inače Štab se saživio i u radu s jedinicama na odmoru pokazao se aktivan i dobar.

mačke i ustaško-domobranske jedinice (opširnije o tome vidi dok. br. 40. 65, 114 i 115 u ovoj knjiz; Erih Šmit-Rihberg: Das Ende auf dem Balkan. Band 5, Kurt Vowiackel — Verlag, Heidelberg 1945, dalje: Kraj na Balkanu, str. 89—90).

[4] Opširnije o tome vidi dok. br. 65, 95, 96, 97, 98, 99, 101, 114 i 115: Arhiv VII. reg. br. 1—2, k. 119/6 i 119/10: depeše štabova 4. i 11. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 11. do 15. februara 1945; reg. br. 18—2, k. 118: izvještaj Štaba 4. korpusa upućen GlaVnom štabu NOV i PO Hrvatske 22. aprila 1945; reg. br. 6^-1, k. 828: pregled dejstava jedinica 8. divizije upućen Štabu C korpusa NOVJ 5. marta 1945; Arh'v VII, reg. br. 41/3, k. 74: izjave zarobljenih njemačkih oficira Fridriha Zmoelinga i Desideriusa Reindla.

[5] Vidi dok. br. 40, 65 i 115; Arhiv VII, reg. br. 1/17—2 i 1/18—2, k. 119/6: depeše Štaba 4. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 8. i 10. februara 1945. godine.

[6] Pravac Bihać — Ličko Petrovo Selo zatvarala je 2. brigada, pravac Josipdol — Tobolić 1. brigada, a 3.. brigada 8. NOU divizije dejstvovala je glavninom snaga u rejonu Plaškog (vidi Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 119/6).

Novopostavljeni komandant uslijed pomanjkanja vojničkog znanja, te općeg obrazovanja ne daje dovoljno garancije da će moći pravilno u borbi voditi brigadu. Štabovi bataljona u ovoj brigadi su popunjeni. Kao i do sada kvalitet komandnog kadra ostao je u glavnom nepromjenljiv. Ličnom stručnom usavršavanju rukovodioca u ovoj brigadi posvećena je u ovom periodu veća pažnja, a za to je postojala mogućnost jer se je brigada nalazila na odmoru.

Štab II. brigade je također potpun. Kod ovoga Štaba pokazalo se da nema dovoljno energičnosti pri pozivanju na odgovornost potčinjenih starješina radi učinjenih, propusta. Štabovi bataljona u ovoj brigadi su potpuni. I kod njih se također osjeća nedostatak vojničkog znanja.

Štab III. brigade je potpun. Dolaskom starog komandanta[7] smatramo da će se stanje u ovoj brigadi poboljšati. [U] posljednje vrijeme brigada je u borbama u Plaščanskoj Dolini doživjela dva uzastopna neuspjeha, te su joj naneseni osjetljivi gubitci u ljudstvu i materijalu. Štabovi bataljona u ovoj brigadi nisu potpuni, a izvršit ćemo neke smjene pojedinih članova štabova bataljona i kazniti ih radi nedostataka i grešaka koje su napravili za posljednje vrijeme.

Pored ostalih nedostataka osjeća se kod rukovodioca III brigade i nedovoljna budnost za vrijeme držanja položaja, a isto tako i nedovoljna budnost prema raznim štetnim pojavama, kao na pr. po pitanju neprijateljske propagande u našim jedinicama.

Štab brdskog diviziona je potpun. Komande baterija također su potpune. U posljednje vrijeme povukli smo sve artiljljerce iz brigada u divizion, gde se sada sa njima vrši artiljeriska obuka. Kod naših artiljeriskih rukovodioca osjeća se još uvijek pomanjkanje stručnog znanja koje se osjeća prilikom upotrebe i dejstva artiljerije.

Općenito kod svih naših štabova postoji još uvijek sporost u izvršavanju naređenja. Pored svega dosadašnjeg iskustva naše jedinice sporo hvataju kontakt sa neprijateljem, te kada se ovaj uhvati ili kada se prekine borba labavo se održava, tako da se neprijatelj često puta izvuče da ga naše jedinice na vrijeme ili uopće ne primijete. Isto je tako sa izviđanjem i prikupljanjem podataka o neprijatelju. Kod rukovodioca, a naročito kod nižih, nije još uvijek u dovoljnoj mjeri razvijen stepen odgovornosti. Isto tako razvijen je u maloj mjeri kod Štabova brigada, a naročito kod štabova bataljona i komandi četa duh samoincijative. Ovi nedostatci uočeni su i

[7] Odnosi se na Dragana Pajića, koji je ranjen u borbi kod Plaškog krajem novembra 1944. On se sve do tada nalazio u bolnici. (Vidi knj. 36, dok. br. 83, str. 391.)

ukazani su onima na koje se odnose, ali do sada još nisu postignuti zadovoljavajući rezultati.

c) U ovom periodu nismo formirali novih jedinica, jedino što smo naš divizion popunili sa ljudstvom iz brigada koje je služilo u artiljeriji, te je od toga ljudstva formirana rezervna posluga s kojom se izvodi artiljerijska nastava.—

d) Brojno stanje i naoružanje vidi se iz priloženog pregleda. U II. i.III. brigadi brojno stanje je smanjeno u odnosu na protekli mjesec,[8] jer im je u proteklim borbama izbačen iz stroja veći broj ljudstva, dok je brojno stanje u I. brigadi povećano, zato jer nije imala većih borbi i nije imala mnogo izbačenih iz stroja. Naoružanje je malo smanjeno, radi toga jer je u posljednjim borbama izgubljen jedan dio oružja. Pored svega toga u odnosu na brojno stanje i naoružanje divizija je sposobna za izvršavanje zadataka samostalno ih u zajednici sa ostalim jedinicama. Stanje mitraljeske i puščane municije se poboljšalo, dok još uvijek nedostaje mina za bacače, a isto tako nedostaje maziva za podmazivanje oružja.—

e) Socijalni i nacionalni sastav dostavlja se u prilogu ovog izvještaja. Većina boraca naše divizije su zemljoradnici, dok je manji broj radnika, intelektualaca i ostalih profesija. U nacionalnom pogledu divizija je sastavljena od Srba i Hrvata sa Korduna, te Hrvata iz Pokuplja, a ima nešto i ostalih narodnosti. Većih promjena po pitanju socijalnog i nacionalnog sastava u posljednje vrijeme nije bilo.—

f) U ovom periodu, a naročito u prvoj polovici kada je uslijed velikog snijega bilo ograničeno izvođenje većih operacija, bilo posvećeno više pažnje izvođenju vojno-političke nastave i po jedinicama. Nastava se izvodila jednoobrazno u svim jedinicama po nastavnom programu.

Naročita pažnja posvećena je pri izvođenju nastave iz ratne službe, borbene obuke i nastave gađanja, što još uvijek u znatnoj mjeri našim jedinicama nedostaje, te uslijed neznanja ne može se pravilno u borbi koristiti. Pretezan dio ljudstva u jedinicama obučen je u osnovnim vojničkim znanjima, ah naši rukovodioci nemaju dovoljno stručnog znanja koje bi im bilo potrebno pored ostalog za pravilno komandovanje sa jedinicama. Da bi se vojni kadar što bolje usavršio predviđen je pored ostalog specijalni program za rukovodioce po kome se održavaju časovi i teme na slijedeći način: Pojedini rukovodioci iz Štaba brigade ili iz štaba bataljona pripreme se za jednu već unapred predviđenu temu, po kojoj održe predavanje svima rukovodiocima iz brigade ili iz bataljona. A po održanom pre-

[8] Obrazloženje razlika nastalili u brojnom stanju i naoružanju jedinica u odnosu na januar 1945. nalazi se u Arhivu VII, reg. br. 4—3, k. 828.

davanju razvije se međusobna diskusija kojom se predavač nadopuni, tako da se na taj način ta tema detaljno prouči. Ovakve teme odnosno časovi sa komandnim kadrom održavaju se kad god ima za to mogućnosti i do sada je ovakvim radom postignut izvjestan uspjeh u pogledu stručnog znanja vojnih rukovodioca. Pored ovoga programa sa vojnim rukovodiocima iz bataljona pređe se svaki dan uveče ono gradivo koje je rasporedom rada predviđeno za sjutrašnji dan za jedinice, te se na taj način rukovodioci podsjete odnosno nadopune svoje znanje, tako da mogu sjutra dan lakše i uz veće interesovanje predavati jedinici. Smatramo da je po pitanju nastave osnovno obučiti vojne rukovodioce i kada se ovi osposobe, pitanje izvođenja nastave kod boraca biće brzo rešeno. -

U ovom periodu nismo imali većih i složenijih borbi upotreba artiljerije u sadejstvu sa pješadijom, pa u tom pogledu ni kod naših jedinica nema većih promjena od posljednjeg izvještaja. Prateće čete ne, iskorištavaju se još uvijek u dovoljnoj mjeri iako naše jedinice imaju bogato iskustvo o važnosti pratećih četa i o upotrebi u borbi.

Kod vršenja priprema za borbu, te kod stvaranja plana vatre bilo u napadu ili odbrani krenulo se naprijed, ali još uvijek ne stvara se dovoljan'plan i nije se postiglo da se ostane dosljedno pri sprovođenju toga plana u stvarnosti.—

Kod Štaba divizije obrazovan je stalni podoficirski kurs kroz koji je ovoga mjeseca prošlo 20 podoficira. Predavači na kursu a isto tako i slušaoci trude se da se vrijeme na kursu što bolje provede i da se slušaoci sa što više teoretskog znanja povrate u svoje jedinice. Također kod našeg Štaba postoji i kurs za vezu, koga sada posjećuje 18 slušalaca boraca iz četa za vezu brigada. Zadatak kursa je taj da se slušaoci što bolje osposobe u poznavanju službe veze, kako bi pri povratku u jedinice mogli što bolje i pravilnije koristiti sredstva s kojima za sada naša veza raspolaže.

Politička nastava izvodi se po predviđenom političkom programu, koji je najprije prorađen sa komesarima brigada pa redom naniže. Poslednji politički program prorađen je prilično dobro po našim jedinicama. U zadnje vrijeme pokrenut je i kulturno-prosvetni rad, te se održavaju pojedina naučna predavanja po jedinicama. Sve čete, bataljoni i brigade izdaju svoje četne novine, bataljonske i brigadne listove, a u našem Štabu izdaju se redovno »Naše novine«.

g) Stručna sprema, upotrebljivost i stanje specijalnih jedinica je slijedeće:

Služba veze kod svih brigada, te kod Štaba divizije postoje čete za vezu koje su snabdjevene sredstvima za održavanje telefonske, radio-telefonske i radiotelegrafske veze, te bar-

jačićima za održavanje signalne veze. Telefonska veza: Postavljanje i kupljenje telefonske linije odvija se u našim jedinicama brzo i telefonska služba gdje se god upotrebljava zadovoljava. Radio-telegrafska veza: Ova veza funkcioniše dobro onda kada postoji i telefonska veza, ali, po prekidu telefonske veze ova nije u stanju da preuzme na sebe prenošenje izvještaja i naređenja od jednog Štaba do drugog. Razlog ovome je taj, što naši štabovi brigada navikavši se na telefonsku vezu nisu shvatili važnost telegrafske veze. Radio-telefonska veza također se slabo koristi. Sada smo dobili nekoliko radio-telefonskih stanica za bataljone koje još do sada nisu efikasno upotrebljivane. Preduzeti ćemo sve mjere i posvetiti punu_pažnju radio-telefonskoj i radio-telegrafskoj vezi, tako da bi ova mogla zadovoljiti potrebama u slučaju prekida telefonske veze. Ljudstvo četa za vezu obučeno je u radu signalnim barjačićima i gerc-aparatima, ali taj način održavanja veze nije do sada präktikovan u našim jedinicama.

Izviđačka služba: Kod Štaba divizije postoji izviđačka četa, a kod brigada izviđački vodovi. Naročite koristi od vojno-obavještajnih organa i od izviđačkih jedinica u ovom periodu nismo imali. Često puta neprijatelj lansira pojedine netačne vijesti o svojim namjerama i pokretima, koje preko stanovništva dođu do naših vojno-obaveštajnih organa koje oni nemajući dragih podataka prihvaćaju. O pokretu pojedinih neprijateljskih jedinica, te o njihovoj identifikaciji, naša vojno--obaveštajna služba teško doznaje i poslije njihovog prolaza ih upada u oslobođeni teritorij. Iako se posvetila [pažnja] prikupljanju podataka ličnim izviđanjem i osmatranjem, do sada u tom pogledu nisu postignuti zadovoljavajući rezultati.

Inžinjerske jedinice: Promjena u inžinjerskim jedinicama od prošlog izvještaja nije bilo. U ovom periodu öni nisu nigde ni upotrebljavani, te nisu mogli ni doći do izražaja. Povratkom sa kursa inžinjerskih rukovodioca, te predviđenim rasporedom rada za inžinjerske jedinice smatramo da će se stanje po pitanju stručne spreme u njima poboljšati.

Jurišni-pionirski vodovi postoje kod brigada, ali u ovom periodu nisu nigde upotrebljivani. Sa njima se izvodi zä njih predviđena specijalna nastava.

Intendantska služba organizovana je dobro i dobro funkcioniše. Radionice krojačke, šusterslce i ostale kako stalne tako i pokretne rade dobro i u glavnom zadovoljavaju našim potrebama.

Sanitetska služba organizovana je kod nas -dobro. U borbama previjanje i evakuacija ranjenika vrši se dobro i na vrijeme.

h) Borbenost i borbeni moral kod naših jedinica je dobar, jedino u III. brigadi uslijed gubitaka koje je ta brigada pretrpjela, borbenost je malo opala.

Ishrana jedinica vrši se kao i do sada preko intendanture Divizije, sledovanje se na vrijeme dostavlja jedinicama. Ishrana po jedinicama vrši se 2 puta dnevno sa kazana.

Stanje odjeće i obuće se poboljšalo, samo još zasad nedostaje broj bluza i hlača.

Zdravstveno stanje: u ovome periodu bilo je 17 slučajeva zaraze pjegavog tifusa, 12 slučajeva trbušnog tifusa i nešto slučajeva ostalih oboljenja. Zaraza pjegavca i trbušnog tifusa počela je uglavnom sa sektora Vaganac, gde je bilo uglavnom slučajeva zaraze pjegavog i trbušnog tifusa kod civilnog stanovništva.

Općenito stanje u našoj diviziji gledajući na vojničke nedostatke i političke probleme je srednje. Divizija je sposobna samostalno, a i u sastavu Korpusa prema sadašnjem brojnom stanju i naoružanju voditi borbu u napadu i odbrani. Borbenost kod I. i II. brigade uglavnom je nepromijenjena od prošlog izvještaja, dok kod III. brigade s obzirom na poslednje neuspjehe borbenost je za nešto oslabila, kao i brojno stanje brigade se je smanjilo, što također utiče i na borbenost jedinice.

Nedostatci u vojničkom pogledu u prošlim operacijama prouzrokovani su uglavnom zbog slabog i nevještog rukovođenja štabova brigada, slabe procjene situacije, nebudnosti-pojedinih jedinica na položaju, slabog i nevojničkog osiguranja itd.

Politički problemi koji su iskrsli u ovom periodu potencirali su vojničke neuspjehe.

Da bi se napred iznijeto stanje poboljšalo naš Štab preduzeo je slijedeće: povećati politički i vojnički rad po jedinicama, energično čistiti iz naših redova pojavu četničkih elemenata i neprijateljske propagande, više kontrolisati i najstrožije uzimati na odgovornost potčinjene štabove za neizvršenje naređenja i pojedinih propusta, kako vojničke tako i političke prirode, a ujedno i davanje pomoći štabovima brigada i bataljona u vojničkoj izobrazbi i rukovođenju jedinicama u borbi i van iste, te u pronalaženju i otklanjanju političkih i ostalih problema u jedinicama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
potpukovnik

V.d. komandanta — potpukovnik
Mih.[8] Vojnović

M. P.

[9] Mihajlo

PRE

socijalnog i nacionalnog sastava VIII.

Jedinica	Brojno stanje	Socijalni sastav						
		Radnika	Seljaka	Intelektualaca	Obrtnika i sitnih, trgov.	Namještenika i srednjoškol-	Vojna lica	Financi policija i žandari
Štab divizije	128« 392	_12 19	105 351	5 7	1 6	2 6	3 2	1
I. ud. brigada	445 1166	34 20	385 1059	3 . 2	10 10	10 8	3	3
U. ud. brigada	427 1166	15 19	396 1127	1 2	8 9	2 ' 9	1	4
IH. ud. brigada	381 897	24 39	331 831	5 8	6 10	10 5	4 ' 1	1 • 3
I. brdsk' divizion	186 142	34 7	136 117	4 1	6 10	5 5		1
UKUPNO	1567 3699	119 104	1353 3485	18 20	31 45	29 33	11 5	6 7

SMRT FAŠIZMU

M. P.

Politkomesar potpukovnik
D.[14] Hrstić

[13] Cifra u brojitelju označava broj rukovodilaca, a cifra u imenitelju broj boraca.

[14] Dušan

GLED

ud. divizije za februar 1945.

Nacionalni sastav												Primjedba
Srbi	Hrvati	Slovenci	Crnogorci.	Muslimani	Talijani "	Rusi	Jevreji	Česi	Holandani	Poljaci	Nijemci	
106 337	20 48	2 3	2			1	1					
398 840	47 250	2		2	3	4	1					
406 905	17 243			1 2	2 12		1 4					
364 739	70 152	1		1		1	3					
183 92	3 44			1	5							
1457 2913	104 737	2 6	0 2	1 6	2 20	6	1 9					

SLOBODA NARODU!

K-dant, potpukovnik
Mih. Vojnović

BR. 40

IZVJEŠTAJ ŠTABA 35. DIVIZIJE OD 18. FEBRUARA 1945. ŠTABU 11. KORPUSA NOVJ O BORBAMA NA PODRUČJU PLITVIČKIH JEZERA[1]

• ŠTAB
35. UDARNE DIVIZIJE
XI. KORPUSA N.O.V.J.
Op. broj 327.18/111945

Operativni izvještaj za vođenje borbe dana 11, 12, 13. i 14. II. o.g. dostavlja.

ŠTABU **XI.** KORPUSA N.O.V.J.

I. **Opis položaja:** Sekcija Gospić, razmjera 1 : 100.000 (jug. voj. izrade). Sektori: Saborski — Poljanak — Čatrnja i Plitvički Leskovac — L. Petrovo Selo. .Zemljište nisko planinsko, pokriveno, a topografski jako. Sektore povezuju komunikacije: Saborski — Poljanak — Drežnik, Poljanak — Plitvička jezera — Prijeboj i L. Petrovo Selo — Prijeboj — Babin Potok, vezujući neprijateljske garnizone na sektoru Bihaća u Gacke Doline. Veće naslage snijega na zapadnom i južnom dijelu sektora umanjivale su manevarsku sposobnost naših jedinica i primjenu fortifikacije.

II. **Naziv naših jedinica:** 35. Ud. divizija sastava tri pješadijske brigade. Na našem lijevom krilu nalazile su se jedinice 8. Ud. divizije,[2] ojačane sa jednim brdskim divizionom, koji je potpomagao i snage naše divizije.

III. **Naziv neprijateljskih jedinica:** III. bataljon 847. Regimente, II. bataljon 846. Regimente i »Panzer Jäger Ersatz Komp. 392«, I. ustaška bojna 17. D.[jelatnog] Zdruga 13. Hrvatske divizije i dijelovi IV. bojne IV. D. Zdruga 11. Hrvat-

[1] Orig'nal (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 11—25, k. 573.

[2] Odnosi se na 1. i 2. brigadu 8. NOU divizije (vidi dok. br. 44, 65, 114 i 115; Arhiv VII, reg. br. 1/19—2, 1/20—2, 1/21—2: depeše Štaba 4. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 13, 14, 15. i 16. februara 1945; reg. br. 6—1, k. 828: tabelarni pregled Štaba 8. divizije o dejstvima u februaru, upućen Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 5. marta 1945).

ske divizije.[3] Imena neprijateljskih komandanata nisu nam poznata.

IV. Obostrana situacija: a) Zadatak neprijateljskih snaga bio je uglavnom: aktivizacijom izbiti inicijativu iz naših ruku. U cilju toga poduzima ispade iz više pravaca tendencom spajanja ispadnih dijelova, koji su nadirali iz Gacke i Bihaćske doline, b) Procijenivši neprijateljske namjere postavljen je zadatak pred naše jedinice: uništavanje neprijateljske žive snage i sredstava na svim njegovim napadnim pravcima i sprječavanje prodora u oslobođenu teritoriju.

V. Izdane zapovijesti: U duhu direktive[4] Štab XI. Korpusa od 2. II. o.g. ovaj štab je izdao dana 4. II. o.g. direktivnu zapovijest štabovima brigada.

VI. Vrijeme početka i tok borbe: 11. II. o.g. u 7 časova neprijatelj je otpočeo nadiranjem iz više pravaca i to: sa jednom kolonom jačine 250 vojnika iz G.[s] Babina Potoka do Plitvičkog Leskovca, gdje se sukobio sa jednom četom 1. bataljona III. brigade, koja-je držala položaj na k. 709 i oko samog mjesta. Poslije jednosatne borbe pred nadmoćnijim neprijateljem ova se četa povukla u pravcu Paljevina i Mirić Stropine, gdje se je sastala sa ostalim jedinicama III. brigade koje su napadale Plitvički Leskovac.

Za zatvaranje pravca od Saborskog i Babina Potoka angažovana je I. brigada sa sledećim rasporedom: jedan bataljon na Plitvicama sa zadatkom kontrolisanja pravca od Babina Potoka preko Bigine poljane; sa dva bataljona u Sertić Poljani sa zadatkom kontrolisanja pravca od Saborskog, dok su se jedan bataljon i štab brigade nalazili na sektoru Poljanak — Lisina.

Kada je utvrđeno patrolama da je neprijatelj iz Saborskog krenuo, ovaj štab je naredio štabu I. brigade da sa dva bataljona krene na liniju Kuselj —Biljevina, na najpogodnijem otsjeku da organizira položaj sa težnjom upuštanja neprijatelja na unapred pripremljenu klopku. Istovremeno naređeno je štabu II. brigade koji se nalazio u Rakovici (Brajdići) da dva bataljona krenu pravcem Sabljaci[0] — Piskula — Uvala sa zadatkom bočnog udara na liniji Biljevina — Saborski. Ova dva bataljona krenula su oko 10 sati.

[3] O neprijateljevim jedinicama koje su učestvovale u borbama protiv dijelova 4. i 11. korpusa NOVJ od 11. do 14. februara 1945. vidi dok. br. 44, objašnjenje br. 4.

[4] Vidi dok. br. 3.

[5] Gornjeg

[0] Sabljaci nisu nađeni na karti 1:100.000. Vjerovatno se odnosi na zaselak Sabljakovo, 8 km sjeverno od Plitvičkih jezera.

I. brigada organizirala je položaj na k. 870 (Aćimovae) i k. 667 (Mlinište) sa dva bataljona. Kao predstraža ovog položaja posjednuta je ivica šume pri izlazu ceste iz Čorkove Uvale za Kuselj i Mali Aćimovae — bezimenu kotu jugozapadno od k. 870. Osim toga slabije snage upućene su prema Biljevini da bi uhvatile kontakt sa neprijateljem i elastično pred neprijateljem odstupale u pravcu glavnog položaja. Tačno u 8 časova ovi dijelovi sukobili su se pred Biljevinom sa neprijateljem, koji je nastupao glavnom kolonom cestom: Saborski — Poljanak, osiguravajući se pobočnicama" sa lijeve i desne strane ceste. Borba je trajala do 9.30 časova, kada su se ovi dijelovi povukli ne gubeći. kontakt sa neprijateljem. Poslije toga neprijateljska desna pobočnica izbija prema k. 870 (M. Manduševac) i ugrožava desni bok našeg položaja, te prisiljava 1. bataljon na povlačenje prema k. 739 i k. 746, gdje organizuju novi položaj za odbranu. 4. bataljon koji je držao ivicu šume pri izlasku ceste za Kuselj do zaključno sa k. 667 sačekao je neprijatelja, obasuo ga jakom vatrom i povratio ga natrag uz osjetljive gubitke. Pošto je 1. bataljon već tada napustio desni otsjek položaja, neprijatelj je bacio snage prema V. i M. Aćimovcu, a jednu manju kolonu uputio preko jugoistočnih padina k. 1003 (V. Titra), te je time prisilio i 4.-bataljon na povlačenje prema k. 739 i k. 746, gdje je i 4. bataljon ojačao položaj 1. -bataljona.

Osjećajući nadmoćriost neprijateljskih snaga sa pravca Križi i M. Mandulevac štab I. brigade povukao je bataljon sa Plitvica i ojačao sa njime položaj na k. 739 i 746, dok je bataljon na Lisini ostao i dalje ha svome mjestu. Tako je brigada u 15.30 časova organizirala novi položaj na liniji k. 739'— k: 746 — k. 741 sa tri bataljona. * \

Neprijatelj nadire sa zapadne strane, t.j. na k. 739 i k. 746, gdje se razvije žestoka borba. Nakon jednosatne borbe, uspjeva zbaciti naše snage sa k. 739 i napada na k. 746. Oko 18 časova nakon što je neprijatelj na ovom otsjeku imao osjetljive gubitke povlači se u pravcu Sertić Poljane, gdje i zanoćava. . .

Za vrijeme dok brigada vrši pripreme za napad na ne- - prijatelja u Sertić Poljani, jedan neprijateljski bataljon dolazi od pravca G. Babina Potoka — preko Bigine Poljane i Plitvica — na Poljanak. Odmah su dva bataljona I. brigade ojačani jednim bataljonom II. brigade posjeli k. 741 i zapadni dio Poljanka, te jakom vatrom prisilili ovog neprijatelja na povlačenje prema Plitvicama.

Dok su dva bataljona I. brigade vodili borbu sa neprijateljem na Sertić Poljani, djelovi I. brigade 8. Ud. divizije od pravca Saborskog sukobili su se sa neprijateljem na putu iz-

među Kuselja i Poljanka. Neprijatelj uspjeva potisnuti snage I. brigade 8. Ud. divizije i orijentiše se prema Kuselju. Djelovi naše I. brigade stupaju u gonjenje. Jača borba razvila se na Kuselju, gdje su neprijateljski zaštitni djelovi razbijeni kao i dezorganizovan čitav bataljon. Tako ošamućenog i uspaničenog neprijatelja gone ovi djelovi naše I. brigade do Saborskog, gdje ga jedinice I. brigade 8. divizije dočekuju bočnom vatrom i nastavljaju daljnje gonjenje.[7]

Kontakt sa ovim neprijateljem prekinut je dana 12. II. o.g. u 4 sata, a goneći djelovi vratili su se u svanuće.

12. II. 1945. godine u *5.30* časova legionarski bataljon, koji je u 11.00 u veče odbijen prema Plitvicama, napada na k. 741 i 782, odakle odbacuje snage naše I. brigade i spaja se sa snagama koje su napadale od Sertića Poljane preko k. 739 i k. 746. Naše snage povlače se preko Trovrha i Crne Kose u Korita, gdje u 16.30 časova stižu i ostale snage koje su bile u gonjenju prema Saborskom.

Snage II. brigade koje su u toku dana 11. ov. mj. bile angažovane na Poljanku i Rastovači povratile su se uveče i zanoćile u Čatrnji. Dva bataljona iste brigade koji su dobili zadatak da dana 11. ov. mj. krenu iz Brajdića preko Sabljaka — Piskula i Uvale i napadnu bočno neprijatelja na sektoru Biljevina sukobili su se južno od k. 927 (V. Bilo) sa I. ustaškom bojnom 17. D. Zdruga, koja je krenula iz Saborskog prema Koritima. Poslije kraće borbe bataljoni su se. povukli natrag i u 21čas izbili u Selište. Ova ustaška bojna poslije kraćeg sređenja krenula je iza naših snaga i spustila se oko 22 časa u Korita, gdje je i zanoćila. " -

U 7 časova dijelovi ove bojne posjedaju k. 550, bezimenu kotu jugoistočno od k. 550 i zbacuju naše snage sa k. 565 (Maglić Brdo), te tako ugrožavaju leđa snagama naše II. brigade u Selištu i Ćatrnji. Neposredno pred izbijanje ovih neprijateljskih snaga na gore navedene položaje II. brigada je vršila napad na k. 442 i prema koritu rijeke Korane, odakle je

[7] U izjavama zarobljenih njemačkih oficira Fridriha Zmoelinga i Desideriusa Reindia o tome pored ostalog piše: »... Prema naređenju 15. brdskog armijskog korpusa sve borbene grupe trebalo je 13. II 1945. da dostignu Poljanak, ali uslijed jakog neprijateljskog otpora i. vrlo visokog snijega navedeni zadatak nije izvršen. U popodnevnim časovima 13. II 1945. neprijatelj je sa visova sjeveroistočno od Poljanka izveo jak protivnapad i odbacio 1. bataljon 846. puka u Sertić Poljanu. Istovremeno jedna neprijateljska kolona napala je bataljon s leđa. Bataljon nije imao mogućnosti da se povuče ka Plitvicama. Pošto nije imao veze sa ostalim borbenim grupama, a pretrpio je velike gubitke, bataljon je bio prisiljen da se povuče u Ličku Jesenicu, gdje je stigao 14. II 1945. u zoru, a odatle je bio opet vraćen u Dabar...« (vidi Arhiv VII, reg. br. 41—3, k. 74).

neprijatelj počeo također sa nadiranjem prema položajima II. brigade. Tako je brigada dobila vatru sa dvije strane. Otpočelo je povlačenje prema Crkvinama. Osjetivši povlačenje brigade neprijatelj vrši juriš od Maglica i od korita rijeke Korane te brzo izbija u Čatrnju.[8] Drskim jurišem stavlja dijelove naše II. brigade, koji su bili na tome otsjeku, u tešku situaciju.

Izlazom iz ove situacije odnosno povlačenjem preko Crkvine štab brigade ostavlja jedan bataljon na k. 414, a dijelove jednog bataljona koji su bili u sređivanju na k. 468, dok sa dva bataljona napada neprijatelja sa pravca k. 706 na k. 550 i Koritima odakle izbacuje neprijatelja i goni ga prema Selištu i k. 465. Ponovljenim napadom potpomognuta sa dijelovima I. brigade, II. brigada uspijeva zbaciti neprijatelja i sä k. 465, koji se povlači u pravcu Čatrnje, gde zanoćava.

Ove snage dovršile sü borbu u 21 čas.'

Snage I. brigade jačine dva bataljona, koji su sadejstvovali sa snagama II. brigade uzele su k. 760 i 893, gdje su zanoćile.

U 5.30 časova neprijatelj jačine 200 vojnika napao je na Plitvički Leskovac, tj. 2. bataljon III. brigade koji je držao k. 709 i 705. Poslije kraće borbe bataljon prelazi u napad te uspijeva odbaciti neprijatelja prema G. Babinom Potoku.

U noći 12/13. II. o.g. III", brigada sa dva bataljona napala je Cesarov Kamen u cilju likvidacije posade. U 23 časa sa dva pravca jurišem zbacuje neprijatelja sa položaja. Neprijatelj se povlači u pravcu Željave.

Dana 13. II. o.g. ü 6 časova I. brigada izbija na Poljanak i Plitvice, koje je neprijatelj tokom noći napustio. Dio snaga angažuje u ispitivanju prema Sertić Poljani i Saborskom, te Biginoj Poljani i Plitvičkim Jezerima.

U l i časova počinje artiljerijska priprema od strane brdskog diviziona 8. Ud. divizije na Čatrnju i Drežnik, a u 14 časova kreću u napad snage II. brigade sa k. 465 (Maglić Brdo) i k. 414. U 13 časova snage II. brigade izbile su na liniju: ,južne padine k. 442, Zbjeg i produžile napad prema Čatrnji. U 15 časova neprijatelj iz Čatrnje protjeran i povukao se lijevom obalom rijeke Korane prema Drežniku.

Primijetivši da neprijatelj zapadno od Drežnika sređuje snage za protivnapad, II. brigada organizuje položaj u samom s. Čatrnji. U 17.30 časova nakon jače artiljerijske i minobacačke pripreme neprijatelj uspijeva odbaciti naše snage iz Čatrnje na liniju: k. 442 — Zbjeg. U 19 časova, nakon što je II. briga-

[8] Opširnije o prodoru 1. bojne 17. ustaškog zdruga u Čatrnju vidi dok. br. 115.

da ojačana jednim bataljonom I. brigade, naše snage prave povratni napad i nakon 20-minutne .borbe bivaju ponovno od neprijatelja odbačene.

Dana 14: II o.g. oko 1 sat, neprijatelj jačine jedne bojne ustaša od pravca Čatrnje uspijeva zbaciti snage 1. brigade sa V. i M. Lisine. Poslije sređenja ova dva bataljona I. brigada pravi protunapad, međutim neprijatelj dobivene položaje uporno brani i odbija napad. Poslije neuspjelog protunapada ova dva bataljona se povlače preko Crne Kose u pravcu Korita, gdje ulaze u sastav ostalih dvaju bataljona svoje brigade, koji su tamo bili u rezervi. U 6 časova neprijatelj iz Čatrnje napada na k. 465, koju je branio 4. bataljon II. brigade i uspijeva ga zbaciti sa iste kote, nakon čega preduzima izvlačenje snaga iz Drežnika i Čatrnje prema Poljanku i dalje prenia Saborskom. Sa ovim pravcem povukla se je I. ustaška bojna 17. D. Zdruga i III. bataljon 847. Regimente. Nakon kraće artiljerijske pripreme na k. 465 naše snage vrše napad i izbijaju na kotu odakle nastavljaju gonjenje pravcem Čatrnja — Selište — Poljanak. U 13 časova izgubljen je kontakt sa neprijateljem na Poljanku.

Istoga dana u 12 časova neprijatelj se povukao iz Drežnik grada.

VII. Ishod borbe: U borbama od 11. do 14. ov. mj. gubitci neprijatelja su 138 mrtvih i 203 ranjena,

Zaplenjeno je: 1 šarac, 1 puškomitraljez, 12 pušaka, 2 šmajsera, 1 dvogled, 2 konja, 14.100 metaka, 80 ručnih bombi, 1 telefonska centrala,.! radiofonska centrala, 4 telefona, 20 klin. kabla, 6 pari cipela, 13 nagaznih mina, 25 kg. dinamita, 6 barki — čamčića, 5 pari skija i ostale ratne spreme.

VIII. Naši gubitci: 30 mrtvih, 42 ranjena i 22 zarobljena i 14 nestalih. Među poginulima: komandant 2. bataljona II. brigade potporučnik drug Momčilović Aleksa, operativni oficir 3. bataljona II. brigade drug Pavlica Dmitar, zamjenik komandanta I. bataljona I. brigade poručnik drug Mandarić Mile, komandir čete iz I. brigade drug Cvijanović Dane, pomoćnik komesara čete iz II. brigade drug Kovačević Marijan i zamjenik komandira čete iz II. brigade drug Seci Martin. '

Među ranjenima: komandant II. brigade major drüg Mamula Bogdan, komesar II. brigade drug Cuculić Cvetko, komesar čete iz II. brigade Curi Anton, komandir čete iz II. brigade Krajnović Miloš, komandir čete iz II. brigade Mataija Ivan, komesar čete iz II. brigade Vidović Martin, pomoćnik komesara čete Jakovac Ivan, pomoćnik komesara čete iz I. brigade Njegovan Dragan, komandir čete iz III. brigade Mandić Milan,

zamjenik komandira iz III. brigade Prtajin Jandra, zamjenik komandira čete iz III. brigade drug Šaric Milan i pomoćnik komesara čete iz III. brigade Vuković Rade.

IX. **Utrošak municije i izgubljeni materijal:** Utrošeno 299 mina za teški bacač, 43.760 metaka za pješadijska oružja, 1.020 šmajserskih metaka i 156 ručnih bombi. Izgubljeno: 6 puškomitraljeza, 3 teška mitraljeza, 2 šarca, 16 pušaka i 2 ranca municije. Većina oružja izgubljena je na dan 12. II. o.g. u II. brigadi.

X. Istakli su se: vodnik iz II. brigade drug Žic Vinko, vodnik drug Mihović Nikola, borac-nišandžija drug Ivan Gvozdek. U III. brigadi istakle su se kao cjeline 2. četa 2. bataljona i 2. četa 3. bataljona.

Slabo su se držali komandir čete iz II. brigade Mataija Ivan i komesar čete iz II. brigade drug Platiša Milan, koji su u reškcj situaciji ostavili četu i pobjegli da sebe spase.

XI. Kritika akcije: ~

U toku ovih borbi bilo je niz grešaka i propusta od strane štabova I. i II. brigade, koje su mjestimično uvjetovale gubitke, a mjestimično nedovoljno iskorišćavanje moći i energije svojih jedinica.

I ako je bilo dovoljno vremena, i ako je na to upozoreno više puta od strane ovoga štaba, štab I. brigade nije dovoljno izvršio sve pripreme oko organizacije položaja za odbranu. Jedan od glavnih nedostataka za vrijeme borbi bila je slaba veza kako sa ovim štabom tako i sa podređenim jedinicama. Baš ova činjenica uvjetovala je da ni štab brigade ni ovaj štab nisu mogli dovoljno uticati na sam tok borbe na sektoru I. brigade.

Štab. II. brigade nije,,poklonio pažnje rezervi ni njezinom smještaju, već je sve snage angažovao u borbi, a leđa ostavio vrlo slabo zaštićena tako da jedinice koje su na k. 465 osiguravale leđa brigade nisu bile u'stanju stvoriti mogućnost u vremenu za preorijentaciju snaga u momentu kad sü snage bile orijentisane prema neprijatelju na liniji Drežnik — Korana, već su sa prvim udarom bile zbačene sa te kote, te je tako brigada dobila vatru i pritisak sa leđa. U tim momentima počam od štaba brigade pa na niže, starješine nisu pokazale brzu i elastičnu snalažljivost, što je uvjetovalo osjetljive gubitke i u ljudstvu i materijalu. U ovoj situaciji vrlo slabo se snašao komandant II. brigade, koji naređuje protivnapad u nejasnoj situaciji.

Kod Štaba ili. brigade sve odluke i izdata naređenja bila su realno i pravilno sprovedena u život. Taktički i. borbeni

postupci gotovo svih starješina bili su u skladu sa razvojem situacije na bojištu. Sadejstvo po vremenu zbog nedovoljne veze i ovdje je otežavalo komandu i upotrebu jedinica.

Za sve vrijeme ovih borbi neprijatelj je ispoljavao laku pokretljivost izraženu u drskim manevrima skijaša, a osim toga imao je premoć u snagama, što mu je omogućavalo ostvarivanje zamišljenih manevara.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik: Lenae M.[9]

Komandant potpukovnik: N.[10] R. Grubor

M. P.

BR. 46

IZVJEŠTAJ ŠTABA 35. DIVIZIJE OD 19. FEBRUARA 1945. ŠTABU 11. KORPUSA NOVJ O OPERATIVNOJ SITUACIJI, ORGANIZACIONOJ STRUKTURI I OPŠTEM STANJU JEDINICA[1]

. ŠTAB
35. UDARNE DIVIZIJE
XI. KORPUSA N.O.V.J.
Broj 336/19.11 1945

Opći vojno-organizacioni izvještaj za februar 1945. godine dostavlja.

ŠTABU XI. KORPUSA N.O.V.J.

1) OPERATIVNA SITUACIJA:

U proteklom vremenu od 20. januara do 20. februara o.g. neprijatelj se nalazio u garnizonu Čudin klanac — Babin Potok, sa sjeverozapadne strane od Korenice. Istočno i sjevero-

[9] Mirko
[10] Nikola

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 12—2, I, k. 573 a pregledi pod reg. br. 11—3, k. 1234 B.

istočno od Korenice nalaze se garnizoni: Lapac, Nebljusi, Zavalje, Bihać.- Situacija se nije mijenjala na operativnom sektoru ove divizije do 10. februara o.g. U razdoblju od 20. I. do 31. I. o.g. divizija se nalazila na zatvaranju pravaca, spriječavanju neprijateljskog saobraćaja na komunikaciji Babin Potok — Korenica, Babin Potok — Plitvička Jezera i Prijeboj — L. Petrovo Selo od pravca Bihaća. Osiguravala vezu Lika — Kordun.[3]

31. I. o.g. I. i II. brigada rokirale su se na sektor Rakovica — Čatrnja — Poljanak — Plitvice sa zadatkom kontrolisanaja i zatvaranja komunikacije od pravca L. Jasenica — Plitvice, a ujedno i boljeg smještaja i pripreme za pretstojeće operacije. Štab divizije uz glavninu snaga sa prištapskim jedinicama u Rakovici. III. brigada i dalje ostaje na sektoru koji je kontrolisala divizija, artiljerijski divizion uslijed nepogodnog vremena i velikih smetova nije krenuo sa glavninom već ostaje na sektoru Korenice.

Kod neprijatelja nije se osjetila .nikakva aktivnost ispadanja iz garnizona u pravcu sektora divizije do 10. II. o.g. uslijed nepogodnog vremena i prisustva naših jačih snaga. Neprijateljski garnizoni koji su bili najbližem sektoru djelovanja ove divizije jesu: Čudin klanac — Babin Potok na sjeverozapadnoj strani. Lapac — Nebljusi — Zavalje — Bihać na istočnoj i sjeveroistočnoj strani. Neprijateljsko držanje ovih garnizona od taktičke je važnosti po istoga radi sprečavanja spuštanja naših jačih snaga u Gacku dolinu sa pravca Babina Potoka, a garnizoni jugoistočno i istočno služe neprijatelju kao bočno osiguranje njegovih glavnih snaga koje se nalaze u dolini r. Une a ujedno privezivanje, naših snaga uz pojedine garnizone onemogućava koncentraciju naših snaga za izvršenje većih operacija. Ovi garnizoni služe neprijatelju kao polazna baza za napad na oslobođeni teritorij i ovlađivanje komunikacijom između razdvojenih garnizona na liniji Bihać — Babin Potok — Otočac.

10. februara o.g. neprijatelj iz Gacke doline vrši ispad preko L. Jasenica u pravcu Saborskog. 11. februara o.g. neprijatelj nadire od Saborskog prema Poljanku, a iz Bihaća prema L. Petrovu Selu u cilju spajanja snaga iz oba garnizona,

[2] O neprijateljskim snagama na navedenoj' prostoriji vidi dok. br. 44, objašnjenje br. 3.

[3] O dejstvima 35. NOU divizije od 20. do 31. januara 1945. vidi knj. 37, dok. br. 116 i 128.

što mu nije uspjelo, već je zadržan na liniji Sertić Poljana — Poljanak, a u toku noći napadom naših snaga bio odbačen prema Kuselju. Snage koje su nadirale od pravca Bihaća zadržane su na prostoru L. Petrovo Selo— Čalopek, k. 528.

12. II. o.g. neprijatelj iz Babina Potoka nadire prema Plitvičkom Leskovcu, od L. Petrova Sela prema Vagancu, a od Kuselja ponovo nadire duž komunikacije, a jednim dijelom preko Uvala za s. Korita radi olakšanja snagama na glavnom pravcu pomoću kojih uspijeva da se spoje jedna i druga strana u Drežniku. Borba od 11—14. ov. mj. vođena je sa neprijateljem uglavnom na sektoru Saborski Poljanak — Čatrnja — Plitvice, dok na liniji Bihać — L. Petrovo Selo — Vaganac Drežnik vodile su borbu jedinice 8. Ud. divizije, sa kojom smo bili u stalnoj vezi.[4]

Snage neprijatelja sa kojima je vođena borba sa pravca Saborskog i Babina Potoka pripadale su: III. bataljon 847. Regimente$_s$ 392. divizije, II. bataljon 846. Regimente 392. divizije, »Panzer Jäger Ersatz Komp. 392«, I. ustaška bojna 17. D. U. Zdruga 13. H. D. i dijelovi IV. bojne D. Zdruga 11. H. D.[5]

Aktivnost neprijatelja u ovoj borbi bila je dobra, a jedinice su bile sastavljene uglavnom [öd] lako pokretljivih bez težeg naoružanja. Ovoga puta neprijatelj je upotrebljavao manevarsku borbu koju ispoljuje do potpunosti.

2) ORGANIZACIONO STANJE:

Od prošlog izvještaja do danas u štabu divizije nastale su sledeće promjene: dosadašnji v. d. načelnika major Trbović Gojko primio je dužnost komandanta II. brigade ove divizije, a dužnost načelnika primio je major Počuča Milan, koji se do 11. ov. mj. nalazio na višem oficirskom kursu. Dužnost pomoćnika komesara divizije primio je major Bude Bosnić, do sada rukovodioc politodjela u 43. diviziji. Ostalih promjena u ovome štabu nije bilo.

I. Brigada: Štab brigade je potpun. Promjene su nastale u .toliko, što je za ob. oficira postavljen drag Rade Bosnić, do sada pomoćnik komesara čete u 3. bataljonu iste brigade.

[4] Opširnije o borbama jedinica 8, 13. i 35. NOU divizije u rejonu Plitvičkih jezera od 10. do 14. februara 1945. vidi dok. br. 44, 65, 114 i 115.

[5] O neprijateljevim jedinicama angažovanim u toj operaciji vidi dok. br. 44, objašnjenje br. 4.

II. Brigada: Štab je potpun. Promjene su nastale sledeće: komandant brigade major Bogdan Mamula ranjen je u desnu potkoljenicu u borbi 13. ov. mj, i upućen u bolnicu. Dužnost komandanta primio je major GojkoTrbović, dosadašnji v. d. načelnika ove divizije, Politkomesar brigade Ljiljak Đuro upućen je na kurs pri CK KPJ, a dužnost politkomesara primio je Cuculić Cvetko, bivši politkomesar 2. bataljona iste brigade, 13. ov. mj. ranjen je u borbi kod Čatrnje i sada se nalazi u bolnici, a dužnost politkomesara primio je drug Gojko Uzelac, do sada politkomesar bataljona u III, brigadi ove divizije. Pomoćnik politkomesara drug Kosovac Mićo premješten je u 13. diviziju, a dužnost pomoćnika politkomesara primio je drug Ivošević Nikola, do sada pomoćnik part. rukovodioca pri štabu iste brigade. Za operativnog oficira brigade postavljen je kapetan Ivošević Dušan, komandant 4. bataljona ove brigade, a do sada se nalazio u bolnici kao ranjen sa borbe na Gračacu. 14. ov. mj. kapetan Ivošević Dušan upućen je na viši oficirski kurs pri G.Š.H.

III. Brigada: Štab brigade popunjen je. Promjena nije bilo.

Artiljerijski divizion: Štab diviziona po predviđenoj formaciji nije potpun. Nedostaje: ađutant štaba ijedan oficir koje se nije moglo predviditi pošto sa stručnim artiljerijskim oficirima ne raspolaže.

Štabovi brigada kao cjelina zadovoljavaju na svojim položajima, sem Štaba I. brigade kod koga se osjeća nedovoljna snalažljivost, naročito kod komandanta, koji u dosadašnjim borbama nije pokazao dovoljno energije i zauzimanja u rukovođenju sa jedinicom, xi čemu nije dobivao dovoljno pomoći od ostalih članova štaba a pogotovo od komesara. Preduzeto je potrebno da i ovaj štab zadovolji.

- U štabovima bataljona u ovom razdoblju nastale su sledeće promjene:

I. brigada:

Štab 1. bataljona nepotpun. Nedostaje, zamjenik komandanta bataljona, pošto je drug poručnik Mile Mandarić poginuo 11. ov. mj. Politkomesar bataljona drug Grgurić Tugomir otišao na dužnost u Prop-odjel brigade, a dužnost politkomesa-

ra primio je drug Rađenović Pajo, dosadašnji politkomesar protivkolske baterije ove divizije.

Štab 2. bataljona nepotpun. Komandant bataljona poručnik Vejnović Nikola nalazi se na oficirskom kursu pri GŠH, a dužnost komandanta vrši poručnik Skendžić Petar. Komesar bataljona R.ašeta Jovo nalazi se u bolnici, a dužnost komesara vrši drug Boško Klasnić, "do sada komesar prištapskib. jedinica I. brigade. Dužnost zamjenika komandanta vrši drug Biga Milan, do sada komandir III. čete 1. bataljona. Ovaj štab popunjen je sa operativnim oficirom drugom Šulentić Dušanom, do sada komandir čete u 6. diviziji. Dužnost pomoćnika komesara -vrši drag Čuturilo Milan, do sada komesar čete u istom bataljonu.

Štab 3. bataljona: U ovom štabu izvršene su promjene: pomoćnik politkomesara upućen je na kurs. Za zamjenika komandanta postavljen je drug Kokotović Petar, do sada operativni oficir istog bataljona, a dužnost operativnog oficira primio je drug potporučnik Surla Marko, do sada komandir čete 1. bataljona.

Štab 4. bataljona nepotpun. Nedostaje politkomesar bataljona. Od prošlog izvještaja do danas nije bilo promjena.

II. brigada:

U štabu 1. bataljona nastale su sledeće promjene: politkomesar Šaban Blaž premješten je u 3. bataljon ove brigade na istu dužnost, a za politkomesara postavljen je drag Zvonko Lukarić, dosadašnji politkomesar čete u istom bataljonu, Za zamjenika komandanta bataljona postavljen je drug Zdelar Andrija, dosadašnji operativni oficir u bataljonu, a dosadašnji zamjenik komandanta potporučnik Gostović Đuro premješten je u 2. bataljon na istu dužnost. Za operativnog oficira bataljona postavljen je st. vodnik Rajčević Božo, bivši komandir čete u 3. bataljonu ove brigade.

Štab 2. bataljona: U ovom bataljonu nastale su promjene, komandant potporučnik Momčilović Aleksa poginuo je u borbi 13. ov. mj. kod s. Čatrnje (Drežnik). Za zamjenika komandanta postavljen je poručnik Gostović Mile, do sada na istoj dužnosti u 1. bataljonu. Komesar bataljona drag Cuculić Cvetko postavljen je za komesara brigade, a dužnost komesara bataljona primio je drug Cuculić Mirko, do sada komesar u 4. bataljonu. U ovom bataljonu nedostaje komandant bataljona.

Štab 3. bataljona: u ovom štabu nastale su promjene: komandant bataljona poručnik Rajšić Dmitar koji se nalazio na višem oficirskom kursu povratio se 11. ov. mj. i primio dužnost komandanta. Operativni oficir drug, Pavlica Dmitar, koji je bio ranjen u borbi kod Korenice[6] povratio se i u borbi kod Korita 12. II. poginuo je. Komesar bataljona drug Ožbolt Ivan premješten je za šefa Prop-otsjeka brigade, a dužnost politkomesara bataljona primio je Šaban Blaž, do sada na istoj dužnosti u 1. btaljonu. Za pomoćnika politkomesara postavljen je drug Baretić Zvonko, do sada pomoćnik komesara čete u istom bataljonu. U ovom bataljonu nedostaje operativni oficir.

Štab 4. bataljona: u ovom bataljonu nastale su promjene: pomoćnik politkomesara Kosanović Nikola premješten je u 13. diviziju. Za zamjenika komandanta postavljen je drug Šojat Milan, do sada komandir čete u 1. bataljonu. U ovom bataljonu nedostaje pomoćnik politkomesara.

III. brigada:

U toku ovoga mjeseca nije bilo promjena u štabovima bataljona, sem što je politkomesar Uzelac Gojko premješten na dužnost komesara II. brigade, a dužnost komesara 3. bataljona primio je drug Ljeskovac Vlade, dosadašnji komesar čete 1. bataljona.

Artiljerijski divizion:

U štabu diviziona u ovom razdoblju nije bilo nikakvih promjena.

4) FORMACIJSKO STANJE:

Divizija je formirana predviđenom formacijom u tri brigade, artiljerijski divizion od dve bateriie brdskih topova 75 mm, jedna baterija bez oruđa i jedna baterija protivkolskih topova 37 mm. Svaka brigada sastavljena je od četiri bataljona sa predviđenim jedinicama pri štabu brigade. Od pro-

[6] Jedinice 11. korpusa-NOVJ vodile sii borbe za konačno oslobođenje Korenice od 12. do 26. decembra 1944 (opširnije o tome vidi knj. 36, dok. br. 56, 73, 104, 109 i 111; knj. 37, dok. br. 9; Arhiv VII, reg. br. 3—1, k. 119/10: depeše Štaba 11. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 12. do 28. decembra 1944).

[7] Tekst je izostavljen jer se odnosi na personalna pitanja.

šlog izvještaja pri štabu divizije formiran je nastavni centar za održavanje kurseva i uzdizanje komandnog kadra. Ostalih promjena nije bilo.

5) BROJNO STANJE I NAORUŽANJE:

Pregled brojnog stanja i naoružanja dostavlja se po priloženom formularu. U ovom razdoblju jedinice su popunjene sa 105 boraca, od kojih 87 iz dopunskog bataljona ove divizije, koji su se nalazili na vojnoj obuci. U pregledu brojnog stanja dopunski bataljon pokazan je kao cjelina u koju je uračunato i ovih 87 koji su upućeni na raspored u brigade. Poteškoće su bile u nabavki bacačkih mina 81 mm, a one koje su primane iz Otsjeka naoružanja Korpusa nisu bile original prema kalibru bacača, što je dovodilo da oruđa ne mogu precizno gađati, domet se povećavao ih smanjivao.

6) SOCIJALNI I NACIONALNI SASTAV:

Dostavlja se u prilogu po predviđenom obrascu.

7) NASTAVA PO JEDINICAMA, ŠKOLAMA I KURSEVIMA:

U toku-ovoga mjeseca po jedinicama izvođena je nastava iz borbene obuke napad i odbrana, mjesto starešine za vrijeme borbe i njegova dužnost. Prestrojenja na mjestu i u kretanju. Kod II. brigade izvedena je dvostrana vježba napad i odbrana sa datom pretpostavkom.

Kod artiljerijskog diviziona izvođena je obuka sa poslugom rad kod oruđa, nišanjenje, uzimanje elenienata, uvođenje oruđa u ravan gađanja i ostale radnje na topovima.

Pri štabu divizije održavaju se kursevi i to: VIII. klasa podoficirskog kursa koji je počeo 19. *ov.* mj. Niži politički kurs koji je počeo 5. ov. mj. završava se 20. ov. mj. Rezultat obuke pokazao se dosta dobrim. Borci su prilično savladali vojničku vještinu, a rukovodioci rukovanje sa jedinicom.

8) SPECIJALNE JEDINICE I SLUŽBE:

a) Radio veza: Radio veza uglavnom zadovoljava. Svakodnevno se usavršava i pojačava njen rad. Poteškoća u radio vezi imade u toliko, što ova divizija ne raspolaže sa dovoljnim

brojem radiostanica, a u čemu se ukazuje nužna potreba za popunu istih.

Telefonska veza još uvijek ne zadovoljava u potpunosti i nije došla do svog potpunog izražaja. Do sada nije se uspjelo da za vrijeme borbe odvoji se linija za komandovanje od linije za saobraćaj, a također da trupna i operativna mreža imaju svoju zasebnu mrežu, sa kojom bi se moglo u borbi efikasnije služiti. Nastaju poteškoće i ometanje rada od pojedinih ustanova zauzimajući liniju za vrijeme borbe.

b) Vojno-obaveštajna služba: organizaciono je postavljena, koristi se ali ne u potpunosti. Podatci koji se dobivaju još uvijek stižu sa izvjesnim zakašnjenjem i neprecizni.

c) Artiljerijska služba: U akcijama-u Tiojima je učestvovala uglavnom je zadovoljila, iako je bilo izvjesnih nedostataka, kao neprecizno gađanje, sporo otvaranje sasređene vatre na dobiveni cilj. Preduzeto je potrebno da še artiljerija popravi.

d) Sanitetska služba: organizovana je ali još u potpunosti ne zadovoljava svojim potrebama. Nedostatci su u organizaciji nosioca ranjenika, pružanje prve pomoći i dopremanje do brigadnog previjališta. Za vrijeme kad jedinice nisu u borbi vrši se razušivanje jedinica pomoću partizanskog bureta i parenje u suhoj komori u Rakovici, kao i kupanje u kupatilu.

9) MORAL, BORBENOST, ISHRANA, OPREMA, ZDRAVSTVENO STANJE JEDINICA I RAZNI PROBLEMI KOJI SE POJAVLJUJU:

Moral i borbenost kod jedinica ove divizije jest dobar, a što se moglo očitovati u posljednjim operacijama. Neprijatelj upotrebivši razna lukavstva, manevar i laku pokretljivost što nije zbunjivalo jedinice ni pokolebalo borce.

Ishrana: Ü toku ovoga mjeseca nije bilo većih poteškoća, u ishrani. Jedinice su primale redovno hranu iz Intendanture ove divizije. Samö dopremanje hrane u nekoliko je otežano zbog nedovoljnih prevoznih sredstava stočnom ili motornom vučom.

Oprema jedinica: uglavnom je popunjena, dok imade izvjestan broj sa slabom obućom i donjim vešom.

Zdravstveno stanje: U toku ovog mjeseca bilo je nekoliko slučajeva obolenja od tifusa koje je blagovremeno sprečeno i uništeno.

Jedinice kao cjelina prema svome brojnom stanju zadovoljavaju i u mogućnosti su da izvrše dobiveni zadatak. Jedino se_postavlja problem popune jedinica sa ljudstvom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik:
Lenac M.

Komandant, potpukovnik:
N. R. Grubor

M. P.

ŠTAB
XI. KORPUSA N.O.V.
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 61 24. II. god

Fotokopija dokumenata br.- 46, socijalno-nacionaM sastav 35. ud. vizije na dan 20. II 1945.

35. Ud. divizije XI. Korpusa N.O.VJ.

JEDINICA		Brojno stanje po spisku	SOCIJALNI SASTAV						
			Radnika	Seljaka	Intelektualaca	Obrtnika	Namještenika	Vojnih lica	Policaja Žandara Finansa
Štab divizije i pomoćno osoblje	Komandni kadar	24	2	3	3	2	9	3	2
	Boraca	13	1	2	1	2	5	1	1
Četa pri Štabu divizije	Komandni kadar	9		8		1			
	Boraca	58	6	52					
Čeia za vezu	Komandni kadar	12		12					
	Boraca	74	12	58	2		2		
Izviđačka četa	Komandni kadar	11		10		1			
	Boraca	16	1	15					
Diverzantska četa	Komandni kadar	7	2	5					
	Boraca	21	4	16	1				
Intendantura i radionice	Komandni kadar	24	15	3		2	2	1	1
	Boraca	31	16	15					
Protukoiska baterija	Komandni kadar	12	1	11					
	Boraca	32	10	18			3		1
Sanitet. Prihvatna bolnica i sanitetska četa	Komandni kadar	17	5	7	3	2			
	Boraca	81	18	49		2	12		
Dopunski bataljon	Komandni kadar	9	1	7				1	
	Boraca	87	3	73	6	5			
Veterinarska ambulanta	Komandni kadar	2			1	1			
	Boraca"	3	1	2					
I. brigada	Komandni kadar	216	17	166	11	U	2	6	3
	Boraca	592	67	481	1	32	4	7	
II. brigada	Komandni kadar	274	161	80	17	3	10	2	1
	Boraca	732	427	253	18	14	18	1	1
III. brigada	Komandni kadar	345	36	284	6	8	1	3	7
	Boraca	433	35	380	4	10	3	1	1
Art. divizion	Komandni kadar	57	9	42	1		2	1	2
	Boraca	146	30	109	1		4		2
Ukupno:	Komandni kadar	1019	249	638	42	31	26	17	16
	Boraca	2321	631	1523	36	65	51	9	6

Polit. Komesar, potpukovnik:

-NACIONALNI SASTAV

na dan 20 febr. 1945.

NACIONALNI SASTAV												PRIMJEDBA
Srba	Hrvata	Slovenaca	Crnogoraca	Muslimana	Talijana	Rusa	Jevreja	Madara	Čeha	Nijemaca	Poljaka	
13	10	1					1					
6	6						1					
8	1											
27	31											
11	1											
53	20			.1								
11												
12	4											
6	1											
6	15											
15	7	1			1							
18	12				1							
7	5											
12	18			1	1							
6	10				1							
57	22				2							
7	2											
45	42						1				2	
1	- 1											
2	1											
153	59	1	1	1	1							
370	193			10	3				1		15	
101	163	2		5	2		1					
146	556	3		16	8		1		1		1	
200	140			3			• 2					
241	182	4		1							5	
54	2						1					
101	41			1	2		1					
592	' 402	5	1	9	5 "		5					
1096	1143	7		30	17		3		2		23	

SLOBODA NARODU!

Komandant potpukovnik:

BR. 47

IZVOD IZ KNJIGE DEPEŠA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE UPUĆENIH ŠTABU 8. KORPUSA U FEBRUARU 1945. GODINE[1]

— **Za VIII. korpus. — DD** — Javite nam raspored vaših jedinica. Kakve snage imate na pravcu Lapca i Karlobaga.[2] Naređeno XI. Korpusu da vam uputi brdski divizion. — 1. II. 1945. (G.)

Br. 5

— **Za VIII. korpus.** — U buduće sva naređenja **V.** Š. organizacionog, personalnog i operativnog karaktera doslovno nam prenosite odmah po prijemu. — 2. II. 1945. (G.)

Br. 9

— Za **VIII. korpus:** Do 7 veljače depešom izvijestite koje se škole i kursevi održavaju pri stabil Korpusa, pri korpusnoj oblasti, pri divizijama, brigadama i područjima. Za svaku školu ih kurs naznačiti točan naziv, cilj, -vrijeme trajanja i broj slušalaca. Izvestite razloge zbog kojih niste na vrijeme poslali izvještaj o nastavi.[3] 3. II. 1945 (G.)

Br. 16

— Za **VIII. korpus:** U Novigradu i Zadru pripremite mjesto za 300 ranjenika iz Slovenije. 3. II. 1945 (G.)

Br. 19

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1—2, k. 119/8.

[2] Prema naređenju Vrhovnog štaba NOV i POJ, glavnina 8. korpusa bila je početkom februara 1945. koncentrisana na široj prostoriji Mostara. U sjevernoj Dalmaciji ostale su: 5. brigada 19. NOU divizije, 9. i 10. NOU brigada i 5. prekomorska 20. NOU divizije. Na području Gornjeg Lapca nalazila se 8. brigada 20. NOU divizije (opširnija o tome vidi dok. br. 78; knj. 37, dok. br. 120; Arhiv VII, reg; br. 1/26—2. k. 119/8: depeše štaba 8. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 1. februara 1945).

[3] O kursevima koji su održavam pri Štabu 8. korpusa NOVJ i u potčiujeiifm mu jedinicama vidi dok. br. 65; Arhiv VII, reg. br. 1/32—2, k. 119/8: depešu Štaba 8. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 8. februara 1945. godine.

— **Za VIII. korpus:**-Množe se izvještaji o postepenom izvlačenju Nijemaca iz Bihaća. Treba preduzeti energične mjere da se što prije utvrdi pravo stanje na otsjeku Lapac — Bihać.[4] 6. II. 1945 CG.)

Br. 42

— **Za VIII. korpus:** Javite nam da li su došli na Vaš teritorij austrijski komunisti iz Francuske i Švajcarske. Među njima Strobl i Mahler. Ukoliko jesu uputile ih za G. Š. Slovenije.[5] 8. II. 1945 CG.)

Br. 56

— **Za VIII. korpus:** Saveznici nude topove 40 mm. Komisija Split javlja da ima ovih topova, ali da su nepodesni.[6] Pošaljite jednog stručnjaka da ih ispita, ustanovi probojnost, težinu i upotrebu ukoliko ih Vi nemate. Izvestite. 8. **II.** 1945 (G.)

Br. 57

— **Za VIII. korpus:** Oslobođenjem Mostara izvojevali ste veliku pobjedu i zadali mrskom okupatoru i domaćim izdajicama težak udarac.[7] Ovo je veliki uspjeh VIII. Korpusa. **KIT** Dalmatinaca prolivena na ulicama glavnoga grada **Hercegovine** još više će cementirati bratstvo i jedinstvo naših naroda. **Čestitamo** junačkim borcima, podoficirima, oficirima, i politič-

[4] Na odsjeku Bihać — Lapac nalazile su se njemačka 373. legionarska divizija i 10. ustaško-domobranska divizija. U drugoj polovini januara stigli su na tu prostoriju i neki dijelovi njemačke 104. lovačke divizije (vidi dok. br. 33 i 73; Franc Šraml, navedeno djelo; Erih Šmit-Rihberg, navedeno djelo).

[5] Redakcija nije pronašla odgovor Štaba 8. .korpusa NOVJ na ovu. depešu.

[6] Riječ je o komisiji za prijem materijala od saveznika. Redakcija nije pronašla odgovor Štaba 8. korpusa NOVJ, ali se. iz depeše Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske, upućene Bazi NOVJ u Bariju 25. februara 1945, vidi da je d ocjena Štaba 8. korpusa o osobinama tih topova potvrdila mišljenje komisije (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/44—2, k. 119/8).

[7] Jedinice 8. korpusa NOVJ u sadejstvu sa 29. hercegovačkom NOU divizijom oslobodile su Mostar i druga mjesta u Hercegovini u borbama od 6. do 15. februara 1945. O neprijateljskim snagama koje su učestvovale u mostarskoj operaciji kao i o njenim rezultatfma vidi dok. br. 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, *100, 101. 102 i 103* u ovoj knjizi; tom IV, knj. 33; Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 119/8: depeše Štaba 8. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 6. do 18. februara 1945.

kim rukovodiocima na ovako velikom uspjehu sa čvrstim uvjerenjem da ćete u narednim bitkama za potpuno oslobođenje naše domovine zadati neprijatelju još teže udarce.

POLITKOMESAR,
Rade Žigić

KDT. GENERAL-LAJTNAN-
Ivo Gošnjak

16. II. 1945 (G.) Br. 50

— Za **VIII.** korpus: Javite koje su[se] jedinice i pojedinci istakli u borbama za Mostar radi predloga za pohvalu V. Š.[R]
16. II. 1945 (G.) Br. 51.

— Za VIII. korpus. ,— Za 9. Ud. Diviziju. Borcima, podoficirima, oficirima i politič. rukovodiocima IX. Ud. Divizije. Tukući neprijatelja i domaće izdajnike, učvršćujući bratstvo i jedinstvo naših naroda, vaša divizija kroz dvije godine prošla je težak ali herojski put najstarijih jedinica NOVJ. Provela mnoge bitke, izvojevala velike pobjede i zadala neprijatelju teške udarce. Čestitajući vam dvogodišnjicu osnivanja[9] koju provodite u borbi, uvjereni smo da ćete i dalje produžiti slavne tradicije do potpune pobjede nad mrskim porobljivačima naše zemlje. — 15. II. 1945. (G.) Br. 45

— Za VIII. korpus: U žestokim borbama u dolini Neretve i zapadnoj Hercegovini od 6 do 16 februara ov. g. jedinice VIII. **Ud.** korpusa pod komandom general-majora Petra Drapšina i politkomesara pukovnika Boška Šiljegovića Oslobodile su Mostar, glavni grad Hercegovine, važni saobraćajni čvor i jako nepr. uporište, zatim Široki Brijeg, jako utvrđeno nepr. uporište i niz drugih uporišta neprijatelja. Potučene su 369. njemačka [legionarska] div., 6. ust.faški] zdrug i 2. gorski ustaški zdrug. Ubijeno je 5.120, a zarobljeno 1.730 nepr. oficira i vojnika. Zaplenjeno je sve oružje i tehnika ovih jedinica, među kojima 80 topova, 6 tenkova, 2 blindirana voza, 82 kamiona i drugih motornih vozila, više hiljada pušaka, 287 automatskog oruđa, neoštećen željeznički vozni park. Na juriš osvojeni i sačuvani od uništenja važni objekti kao mostovi, elek-

[8] Štab 8, korpusa je prijedlog za pohvalu uputio Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 17. februara 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/39—2, k. 119/8).

[0] Deveta NOU divizija je formirana u Imotskom 13. februara 1943 (vidi knj. 12, dok. br. 41).

trična centrala, industrijska postrojenja itd. — Za uspješno rukovođenje, hrabrost, izdržljivost i prodornost pohvaljujemo i ističemo za primjer borce, podoficire, oficire i politkomesare jedinica VIII. Ud. korpusa koji su se istakli u ovim borbama; pješadijske jedinice pod komandom pukovnika Bože Božovića, majora Vasa Đapića, majora Guva Ive, majora Marinković Josipa, majora Viskić Bogdana, pukovnika Parmač Stanka, kapetana Rade Repca, potpukovnika Ljube Truta, majora Brana Vuletića, majora Josipa Babina; Artiljerijske jedinice pod komandom pukovnika France Levičnika i majora Franca Misjaka; Tenkovske jedinice pod komandom- potpukovnika Periše Grujića, majora Vlade Sekulića, majora Joce Kuštrina, majora Vlajka Vlaisavljevića, kapetana Bumber Josipa, kapetana Blaže Raspopoviča. Politkomesar Rade Žigić, Komandant general-lajtnant Ivan Gošnjak. 20. II. 1945 (G.)

Br. 80

BR. 48

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA VOJNE OBLASTI 4. KORPUSA NOVJ OD 20. FEBRUARA 1945. GODINE[1]

VOJNA OBLAST IV UDARNOG KORPUSA
NOV JUGOSLAVIJE
Broj 93/1945.
Dana 20. II 1945.

PRE

brojnog stanja i naoružanja

Redni broj	JEDINICA	LJUDSTVO								NAORUŽANJE						
		Po spisku				Na licu				Pješadijsko						
		oficira	polit. rukovodioca	podoficira	boraca	oficira	polit. rukovodioca	podoficira	boraca	pušaka	šmajsera	puškomitraljeza	lakih m'traljeza	teških mitraljeza	pištolja	ručnih bombi
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	18	19
1	Vojna Oblast IV Ud. Korpusa	22	1	30	332 8	18	1	28	30 8	433 1320	19 1530				20 115	4

SMRT FAŠIZMU —

[1] Original (p'san na mašini i mastilom, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 10—2, k. 1779.

[2] Cifra u brojitelju označava broj muškaraca, a cifra u imenitelju broj žena.

[3] Cifra u brojitelju označava broj pušaka, a cifra u imenitelju broj *metaka.*

GLED

KVO za februar 1945.

ZA VEZU						VOZILA				STOKE				
										Konja				
radio stanica	telef. centrala	telefona	kabla met.	optičkih aparata	signaln'h pištolja	kamiona	motocikla	bicilda	kola	jahaćih	tovarnih'	teglećih	Mazgi	PRIMEDBA
46	47	48	49	50	51	53	57	58	59	61	62	63	64	66
	1	4				3	1	4	2	7		3		6 na kursu 1 na bolovanju 2 na si. putu

SLOBODA NARODU!

M. P.

Pomoćnik k-danta Voj. oblasti.'[1]

[4] Potpis nečitak.

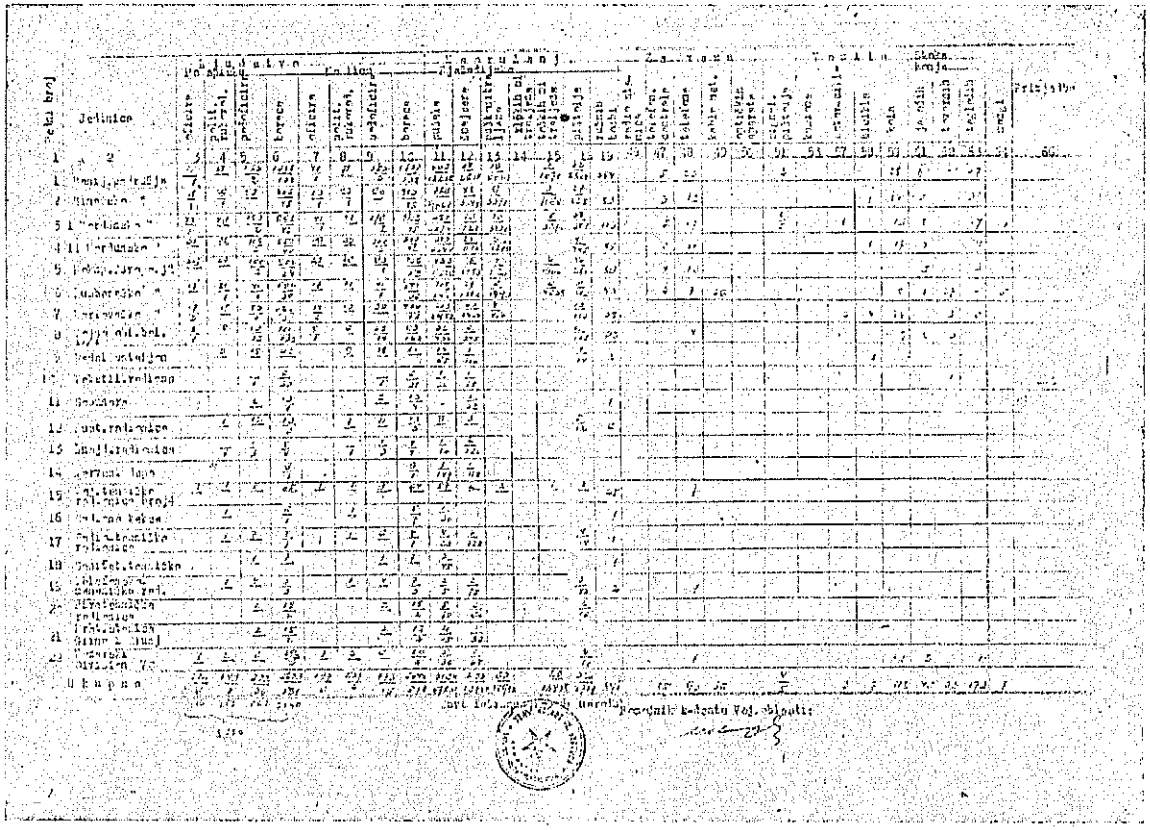

Fotokopija dokumenta br. 49.

JEDINICA		SOCIJALNI SASTAV						
		Radnika	1 Seljaka	Intelektua-laca	Obrtnika i si-tnih trgovaca	Namještenika i srednjoškolaca	Vojnih lica	Polic. žandara i finanaca
1	2	3	4	*5*	6	7	8	9
ŠTAB DIVTZIJE sa dijelovima	Komandni sastav	48	57	*4*	*2*	7	3	
	Partizana	150	207		*12*	12	4	1
ARTILJERIJSKI DIVIZION	Komandni sastav	13	25	3	*1*	5		
	Partizana	27	141	5	*6*	6		
UD. BRIGADA „FRANJO OGU-LINAC - SELJO"	Komandni sastav	44	119	6	*7*	20	1	1
	Partizana	152	1048	12	35	30	1	2
UDARNA KAR-LOVAČKA BRIGADA	Komandni sastav		207	23	25	11	2	1
	Partizana		878	.22	64	21	2	3
ŽUMBERAČKA BRIGADA	Komandni sastav	52	91	4	3	8	5	1
	Partizana	62	701	9	3	8	1	1
TUROPOLJSKO-POSAVSKI P. ODRED	Komandni sastav	23	90		4	3	1	
	Partizana	48	321	1	1	13	1	
KARLOVAČKI P. ODRED	Komandni sastav	24	32	7	2	2	4	2
	Partizana	59	114	12	5 •	6	8	
INŽINJERDSKI BATALJON	Komandni sastav	4	9	1		2		1
	Partizana	15	55		1			
UKUPNO		2885	10546	48	44	58	16	6
		687	3175[7]	628	127	*96*	17	7

Politkomesar, p. pukovnik:
Franjo Knebl

[5] Pogrešno zbrojeno. Treba: 310.
[7] Treba: 630.
[7] Treba: 3465.
[8] Treba: 61.

divizije na dan 20. II. 1945.

N A C I O N A L N I S A S T A V												
Srba	Hrvata	Slovenaca	Muslimana	Crnogoraca	Talijana	Rusa	Rumunja	Mađara		Nijemaca	Poljaka	Danaca
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
14 7	92 378	3 1				12						
7 10	34 165	4 3	1 1			6	1					
18 32	164 1167	.2 4	2 8		8	12 58						
26 39	312 1086	3 9	5 28			4		1				1 1
11 5	144 745	4 15	1 1	1		4 14			1	2	1	
17 21	103 358	1 1				4					1	
14 7	54 192	4 4				1						
4 16	12 52	1 1			1					1	1	
111	1337°	22	9			33	1					1
251°	3743°	38	38	1	9	82		1	1	3	3	1

M. P.

Komandant, p.pukovnik:
M. Dasović

[0] Treba: 137.
[10] **915**
[11] Treba: 658.

BR. 51

IZVJEŠTAJ ŠTABA 33. DIVIZIJE OD 21. FEBRUARA 1945.

ŠTAB XXXIII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj 49
Dana 21/11 1945 god.

Operativni izvještaj o borbi
vođenoj 15, 16 i 17. II
1945 na liniji Otkop — k. 194,
dostavlja.—

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOVJ

Zemljište na kojem je vođena borba je ispresijecano, djelomično pošumljeno, predstavlja na sekciji Bjelovar 1: 100.000. Prilog skica.[2]

Borbu su vodile jedinice ove Divizije, a desno su se nalazile jedinice XXXII Divizije NOVJ,[3] dok lijevo ruje bilo naših jedinica.

Neprijatelj se nalazio na liniji Grubišno Polje — Bastaji sa položajima južno od Ilove, od istočne ivice Ribnjaka putem preko k. 194 — k. 202 — M. Maslenjača — Bastaji. U toku dana neprijatelja na tim položajima, tj. Čerkeze[4] smijenile su ustaše XX. Pukovnije.[5]

Neprijatelj je vršio stalne noćne prepade u cilju zamaranja naših snaga i vezivanja na tom sektoru. Istovremeno izvršio je rokiranje svih čerkeskih snaga na sektor Garešnica. Namjera neprijatelja jeste napad na Daruvar.[6] Zadatak naših jedinica bio je zatvaranje pravca Ivanovo Selo — D. Daruvar, i kontrola pravaca Garešnica — Dežanovac kao i svih prelaza preko Ilove na sektoru Končanica :— Brestovac — Imsovci.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 19—3, k. 293.
[2] Redakcija nije pronašla tu skicu.
[3] O dejstvima 32. NO divizije na području Daruvara vidi dok. br. 60 i 79.
[4] Riječ je o dijelovima njemačke. 1. kozačke divizije (vidi dok. br. 42, objašnjenje br.-4).
[5] Dvadeseta pukovnija je bila u sastavu 1. ustaško-domobranske divizije (vidi knj. 35, dok. br. 147; knj. 36, dok. br. 167).
[6] Dijelovi njemačke 1. kozačke konjičke divizije i dijelovi 1. ustaško-domobranske divizije zauzeli su Daruvar 18. februara 1945 (vidi dok. br. 65, 102 i 103).

Naše jedinice u toku dana smijenile su se međusobno sa nekih položaja.. I brigada zauzela je položaje III brigade, tj.. sjeverozapadni dio Končanice — Otkopi i kontrola prelaza preko Ilove, dok je III brigada »N. Demonja« zaposjela položaj k. 176 isključno do k. 194 zaključno, a II brigada Čikoš salaš zaključno k. 176. Zapovijesti su izdavane preko telefona.

Borba je počela 15. II. u 18.30 sati.

Pošto je neprijatelj izvršio smjenu svojih, snaga oko 18.30 sati, izvršio je žestok napad na položaj III brigade, k. 194. Na položaj II brigade izvršio je samo vatreni pritisak. Neprijateljevi pokušaji prodora su odbijem. U tökü noći u 20 sati i u 22 sata neprijatelj je poduzeo još takova dva napada, ali je i ovaj puta odbijen.

16. II. o.g. u toku dana nije bilo naročitih promjena. Oko 15 sati izvršen je napad na neprijateljske položaje ispred II i III brigade. II brigada uz pomoć* teških bacača i pr. oklop, topa potisla je neprijatelja sa njegovih položaja, ali uslijed neodlučnosti Štaba II bataljona te brigade položaj nije zauzet, nego su naše jedinice odbačene nazad na polazne položaje. U toku noći neprijatelj je u tri navrata uz potporu artiljerije i teških bacača pokušao da izbaci naše jedinice, ali je odbijen.

U toku 17. o.mj. nije bilo nekih naročitih promjena osim što je neprijatelj artilerijom i bacačima tukao naše položaje. Naše jedinice su zadržale svoje položaje.

Postavljeni zadatci su ispunjeni, neprijatelj nije uspio da prodre u naše položaje. Gubitci neprijatelja u ljudstvu iznose 10 mrtvih, 40 ranjenih.[7] Ništa nije zaplijenjeno.

Naši gubitci iznose 6 mrtvih, od toga komandant bataljona kapetan Krnić Mile, op.. oficir II bataljona poručnik Radošević Nikola, komandir čete poručnik Šimenić Ivan, komandir čete Kopljar Milan, Sedmak Drago politdelegat, svi iz III brigade, ranjenih 19. Utrošeno je 21160 mauzer metalca, 31230 engleske municije, 2260 šmajser municije (engl.) i 1200 šmajserske muncije (ruske). Mina za laki bacač 32 kom., mina za džon-bul 56 kom., mina za t. bacač 285 kom.

U ovim borbama nije bilo lica koja bi se naročito istakla.

Potrebno je pozvati na odgovornost Štab III bataljona II brigade radi neodlučnosti prilikom napada na neprijatelja. Kako napadne tako i odbranbene radnje bile su dobro pripremljene i sprovedene osim u gore iziietom slučaju, gde se ispoljila neodlučnost III bataljona.

[7] Opširnije o gubicima 1. ustaško-domobramske divizije vidi dok. br. 102.

Sadejstvo teškog oružja i pješadije bilo je pravilno. Naročito je dobro korišten pr. oklop, top koji je.korišten na položajima II brigade.

Veza u ovim borbama je dobro funkcionirala. Sanitet također, svi drugovi mrtvi i ranjeni bili su izneseni i otpremljeni dalje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik: Mutak Vladimir

Komandant, potpukovnik: J. Antolović

M. P.

P. S. Osim gubitaka III brigade, gubitci u ovim borbama II brigade su slijedeći: Mrtav politkomesar čete I bat. Miletić Ivan, a ranjeni su politkomesar čete III bat. Milhofer Dragutin, pom. politkomesara čete III bat. Hadžiomerspahić Hasan, komandir čete II bat: Čikor Antun, delegat III čete II bat. Kakar Stjepan i ratni dopisnik brigade Vlahović Ivan.

BR. 62

IZVJEŠTAJ ŠTABA 33. DIVIZIJE OD 21. FEBRUARA 1945. ŠTABU 10. KORPUSA NOVJ O PRODORU NEPRIJATELJSKIH SNAGA U DARUVAR[1]

ŠTAB XXXIII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj 50
Dana 21/11 1945. god.

Operativni izvještaj o borbi
vođenoj 18. II. 1945 prilikom
prodora neprijatelja u Daruvar,
dostavlja.—

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOVJ

Zemljište na kojem je vođena borba jeste valovito, djelomično pošumljeno i naseljena mjesta Dežanovac — Imsovac — Stražanac — Brestovac— Končanica, predstavlja na sekciji Bjelovar 1:100.000. Prilog skica.[2]

U ovoj borbi učestvovale su jedinice ove Divizije i XXXII Divizije.[3]

Neprijateljske jedinice pripadale su I. Hrv. Ud. Diviziji i I. Kozačkoj Diviziji.[4]

Neprijatelj je u toku ranijih dana zauzeo polazni položaj za napad na D. Daruvar, južno od rijeke Ilove. Dok je vršio napade sa tih položaja u cilju uznemiravanja i vezivanja snaga prebacio je na sektor Garešnica I Kozačku Diviziju. Namjera neprijatelja bila je jasna da će da izvrši napad na Daruvar. Jedino što se nije moglo ustanoviti jeste vrijeme njegovog napada. Naše jedinice koje su 18. o.mj. u 4 sata bile smijenjene od jedinica XXXII Divizije trebale su da zatvore pravac Garešnica — Dežanovac — Daruvar i pravac Končanica —• Daruvar. I da kontrolišu sve prelaze preko Ilove od Hrastovca do istočne ivice Rubnjaka sjeverno od Čikoš Salaša.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 19—16/3, k. 293.

[2] Redakcija nije pronašla tu skicu.

[3] O dejstvima 32. NO divizije u odbrani Daruvara vidi Arhiv VII, reg. br. 19—3, k. 293; izvještaj Štaba 32. divizije Štabu 10. korpusa upućen 25. februara 1945. godine.

[4] Opširnije o tome vidi dok. br. 42.

Jedinice su zaposjele položaje prema op. zapovijesti[5] br. 47 od 17. II. 1945, dok su ostale zapovijesti izdavane telefonskim putem odnosno pomoću kurira.

Borba je počela 18. II. u 5 sati.

U toku smjenjivanja naših, jedinica od strane jedinica I Zagorske brigade[6] neprijatelj je uz jaku artilerisku i minobacačku pripremu izvršio napad na položaje Čikoš salaš — k. 194 i uspio da odbaci naše jedinice koje su se smjenjivale. II brigadi naređeno je da zaposjedne položaje kod Podbor Kravjaka i da vrši prihvat jedinica I Zagorske brigade koje su otstupale. Oko 8 sati III brigada izvučena je sa tih položaja i poslana na raskršće Končanica — Brestovac. III brigada stigla je na položaj I brigade oko 8 sati i istu smijenila na njezinim položajima. I brigada od 5 sati ujutro vodila je borbu sa neprijateljem koji je pokušao da iz V. Zdenaca preko Sigeta pređe u Končanicu. Bataljon iste brigade koji je u toku noći prebačen u Dežanovac prihvatio je borbu sa neprijateljem u južnom dijelu Dežanovča oko 8 sati i odbačen je u pravcu sjeveroistoka do linije Dežanovac — k. 182 — Brestovac. Bataljoni te brigade koji su bili u Otkopu i na Sigetu stigli su oka 12 sati u jugozapadni dio od Brestovca. Bataljon koji je krenuo da pojača položaj na k. 182 prihvatio je borbu u susretu sa neprijateljem koji je nastupao prema toj koti. Uz jaku potporu artilerijske i minobacačke vatre neprijatelj je izbacio oba bataljona sa k. 182 i'odbacio ih u šumu Kolarašu. Jednim dijelom vršio je gonjenje naših jedinica dok je druga kolona brzo napredovala preko Ivanovog Polja — G. Daruvara za Daruvar. Oko 14 sati neprijatelj je izvršio napad na zapadni dio Brestovca i odbacio taj bataljon. do crkve u Brestovcu, gdje ga je prihvatila II brigada. Istovremeno jedna kolona neprijatelja u jačini od 400 upala je preko Krestelovca u Im'sovac i odbacila sa položaja Pionirsku četu koja se povukla za Stražanac. Ta neprijateljska kolona produžila je iz Imsovca za Brestovac i omogućila prodor neprijateljskim snagama koje su iz Dežanovča išle za Brestovac. U 15 sati donesena je odluka da se naše jedinice povuku za Stražanac i odavde preko Ilove u Crnom Lugu prebace za Trnoviticu. U i6 sati Inžinjerijski bataljon počeo [je] sa gradnjom mosta na Ilovi, a u 17 sati naše jedinice prebacivale su se za Crni Lug i Zdenački Gaj. Neprijatelj u Imsovcu videći pokrete naših jačih snaga utvrdio

[3] Redakcija, nije pronašla tu zapovijest.

[0] Prva zagorska NOU brigada bila je u sastavu 32. NO divizije kao njena 4. brigada (vidi dok. br. 23).

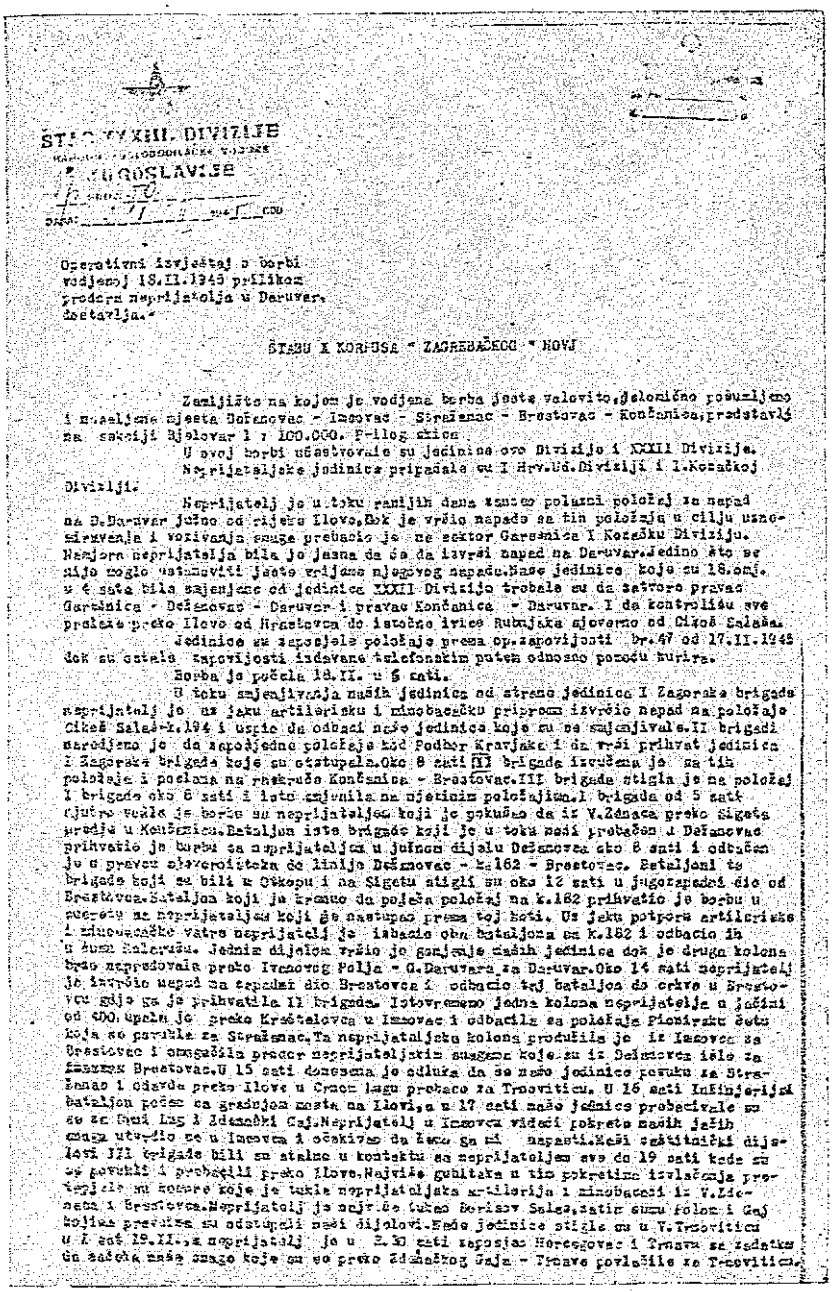

ST[illegible] XXIII. DIVIZIJE
[illegible] JUGOSLAVIJE
Broj: [illegible]

Operativni izvještaj o borbi
vođenoj 18.II.1945 prilikom
prodora neprijatelja u Daruvar.
Dostavlja.-

ŠTABU X KORPUSA - ZAGREBAČKOG - NOVI

Zemljište na kojem je vođena borba jeste valovito,djelomično pošumljeno i naseljeno mjesta Dežanovac - Imovac - Strežanac - Brestovac - Končanica,predstavlja na sektoru Bjelovar 1 : 100.000. Prilog skica.

U ovoj borbi učestvovale su jedinice ove Divizije i XXXII Divizije.

Neprijateljske jedinice pripadale su I Hrv.Ud.Diviziji i 1.Kozačkoj Diviziji.

Neprijatelj je u toku ranijih dana izvršio pokret na položaj za napad na D.Daruvar južno od rijeke Ilove,čak je vršio napade sa tih položaja u cilju uznemiravanja i vezivanja snage prebacio je na sektor Garešnica I Kozačku Diviziju. Namjera neprijatelja bila je jasna da će da izvrši napad na Daruvar.Jedino što se nije moglo ustanoviti jasto vrijeme njegovog napada.Naše jedinice koje su 18.ovog. u 6 sata bila smjenjene od jedinica XXXII Divizije trebale su da zatvore pravac Garešnica - Dežanovac - Daruvar i pravac Končanica - Daruvar. I da kontroliću sve prelaze preko Ilove od Hrastovca do istočne ivice Rubnjaka sjeverno od Cikoš Sale&.

Jedinice su zauzele položaje prema op.zapovijesti br.47 od 17.II.1945 dok su ostale zapovijesti izdavane telefonskim putem odnosno pomoću kurira.

Borba je počela 18.II. u 6 sati.

U toku smjenjivanja naših jedinica od strane jedinica I Zagorske brigade neprijatelj je na jaku artilijersku i minobacačku pripremu izvršio napad na položaje Cikeš Sale&.194 i uspio da odbaci naše jedinice koje su se smjenjivale.II brigadi narodjenog je da zaposjedne položaje kod Podbor Kravjake i da vrši prihvat jedinica I Zagorske brigade koje su otstupala.Oko 8 sati II brigade izvučena je sa tih položaja i poslana na rukeršće Končanica - Brestovac.III brigade stigla je na položaj I brigade oko 8 sati i iste smjenila na njenim položajima.I brigada od 5 sati ujutro vodi je borbu sa neprijateljem koji je pokušao da iz V.Zdenca preko Sigeta predje u Končanica.Bataljon iste brigade koji je u toku noći prebačen u Dežanovac prihvatio je borbu sa neprijateljem u južnom dijelu Dežanovca oko 8 sati i odbačen je u pravcu sjeverozapada do linije Dežanovac - k.162 - Brestovac. Bataljoni te brigade koji su bili u Otkopu i na Sigetu stigli su oko 12 sati u jugozapadni dio od Brestovca.Bataljon koji je krenuo da pojača položaj na k.182 prihvatio je borbu u susretu sa neprijateljem koji je nastupao prema toj koti. Uz jaku potporu artilerijske i minobacačke vatre neprijatelj je izbacio oba bataljona sa k.182 i odbacio ih u šumu Kalerišu. Jedan dijelom vrlo je ganjanje naših jedinica dok je druga kolona brzo napredovala preko Ivanovog Polja - G.Daruvara za Daruvar.Oko 14 sati neprijatelj je izvršio napad na zapadni dio Brestovca i odbacio taj bataljon do crkve u Brestovcu gdje ga je prihvatila II brigada. Istovremeno jedna kolona neprijatelja u jačini od 400 upala je preko Krčetalovca u Imovac i odbacila sa položaja Pionirsku četu koja se povukla za Strežanac.Ta neprijateljska kolona produžila je iz Imovca za Brestovac i omogućila prodor neprijateljskim snagama koje su iz Dežanovca išle za šumom Brestovac.U 15 sati donesena je odluka da se naše jedinice povuku za Strežanac i odsjede preko Ilove u Crnom Lugu prebace za Trnovitica. U 16 sati Inžinjerijski bataljon počeo sa gradnjom mosta na Ilovi,a u 17 sati naše jedinice prebacivale su se preko Ilove i Zdenačkog Gaja.Neprijatelj u Imovcu vidjevši pokrete naših jačih snaga utvrdio se u Imovcu i očekivao da ćemo ga mi napasti.Naši zaštitnički dijelovi III brigade bili su stalno u kontaktu sa neprijateljem sve do 19 sati kada su se povukli i prebacili preko Ilove.Najviše gubitaka u tim pokretima izvlačenja pretrpjele su komore koje je tukla neprijateljska artilerija i minobacači iz V.Zdenca i Brestovca.Neprijatelj je najviše tukao Borisov Selo,zatim Šumu Polom i Gaj kojima prevozna sa odstupali naši dijelovi.Ćelo jedinice stigle su u V.Trnovitica u 2 sata 19.II.a neprijatelj je u 2.30 sati zaposjeo Heregovac i Trnava sa zadatkom da zaštiti naše snage koje su se preko Zdenačkog Gaja - Trnave povlačile za Trnovitica.

Fotokopija prve strane dok. br. 52.

se u Imsovcu i očekivao da ćemo ga mi napasti. Naši zaštitnički dijelovi III brigade bili su stalno u kontaktu sa neprijateljem sve do 19 sati, kada su se povukli i prebacili preko Ilove. Najviše gubitaka u tim pokretima izvlačenja pretrpjele su komore koje je tukla neprijateljska artilerija i minobacači iz V. Zdenaca i Brestovca. Neprijatelj je najviše tukao Borisov Salaš, zatim šumu Polom i Gaj kojim pravcima su odstupali naši dijelovi. Naše jedinice stigle su u V. Trnoviticu u 1 sat 19. II., a neprijatelj je u 3.30 sati zaposjeo Hercegovac i Trnavu sa zadatkom da sačeka naše snage koje su se preko Zdenačkog Gaja — Trnave povlačile za Trnoviticu.

Postavljeni zadatci nisu postignuti, neprijatelj je uspio da prodre i da zauzme Daruvar.[7] Gubitci neprijatelja u ljudstvu iznose 20 mrtvih, 30 ranjenih.

. Naši gubitci iznose 13 mrtvih, 30 ranjenih, nestalih 16. Među mrtvima su Radančić Željko, pom. politkomesara u III bat. I brig., a ranjeni su komandir čete I bat. I brig. Jurković Antun, politkomesar čete II bat. I brig. Hršak Ivan, pom. politkomesara čete I bat. I brig. Svoboda Alojz i politdelegat glazbe II brig. Vrtiprah- Josip.

Utrošeno je 26.030 mauzer metaka, 36.190 engl, puščane municije, šmajser municije 4.490 metaka, mina za t. bacač 385, mina za dzon-bul 40 kom., mina za l.[aki] bacač 5 kom. Izgubljeno je 5 p.mitraljeza, 1 p.mitraljez uništen od mine, 1 laki bacač i džon-bul, 4 šmajsera, 12 pušaka, arhiva I brigade i intendantura II brigade. Osim toga ostalo [je] na bojnom polju 30.000 municije, 121 mina za t. bacač, 10 l. ulja za oružje, 500 pr. tenk. metaka, 23 neispravne engl, puške, 100 ručnih bombi i dr. sitne spreme.

Istovremeno na položajima II brigada našla je 5 p.mitraljeza.

Za vrijeme ovih borbi naročito se istakao Štab Inžinjerijskog bataljona, naročito politkomesar bataljona Dabo Emil i pionirska četa tog bataljona, koji su za jedan sat načinili most preko kojeg su.se kasnije prebacivale naše trupe.

Nije bilo lica koje bi trebalo pozvati na odgovornost.

Najsudbonosnije u čitavoj ovoj borbi bilo je kasno smenjivanje naših jedinica na njihovim ranijim položajima tako da one na vrijeme nisu mogle da zaposjednu položaje i da na njima pružaju organizovani otpor. Bataljoni su stizali na mjesto borbe i primali borbu u susrelu sa mnogo premoćnijim neprijateljem. Posljedica toga bila je da je neprijatelj odmah u prvom naletu razbio naše bataljone i naglo prodro u Daruvar. Zapovijesti koje su izdavane za vrijeme borbi bile su real-

[7] Vidi dok. br. 57, objašnjenje br. 6.

ne i odluka koja je donesena da se izvrši prelaz preko Ilove bila je potpuno pravilna. Pokreti naših jedinica sa mjesta glavne borbe u pravcu Stražanca doveli su neprijatelja u iskušenje. Isti je vjerovao da ćemo biti prisiljeni da napadnemo njegove jedinice u Imsovcu i da se prebacimo preko mosta u Klokočevac, kojeg smo u toku dana napravili. Ta njegova pretpostavka zasnovana je na izvještajima njegovih dijelova koji su zaposjeli sve prelaze preko Ilove kod Tomašice, a kontrolisali su prelaz kod Klokočevca i osmatrali naš rad prilikom pravljenja mosta kod mlina u Klokočevcu. Neprijatelj je kasno ustanovio da su se naše jedinice prebacile preko Ilove, a čim je to ustanovio odmah je zaposjeo Hercegovac i Trnavu sa zadatkom da sačeka naše jedinice. Međutim i tu je zakasnio jer smo mi preko iste linije prešli 2 sata ranije.

Rukovođenje i upravljanje borbom bilo je pravilno od štabova II i III brigade, dok Štab I brigade nije imao svoje jedinice u rukama, nego je dozvolio da mu dva bataljona ostanu otsječena. Isti su morali u toku noći da se probijaju i da dođu u sastav brigade.

Suradnja između teških bacača, pr. oklop, topa i pješadije bila je pravilna. Pošto se borba vodila stalno u pokretu, telefonska veza, a također niti telegrafska veza u borbi nisu korištene. Međutim veza uslijed bliskosti jedinica održavala se pomoću kurira na konjima i ista je zadovoljila. Sanitet nije u potpunosti zadovoljio, jer je dozvolio da 5 mrtvih drugova ostane na položaju.

Pretpostavka neprijatelja da će nas nabaciti na Ilovu i tu uništiti propala je pred odlučnošću i pravilnim korištenjem svih rodova vojske. U ovom slučaju potpuno pravilno [je] iskorišten inžinjerijski bataljon koji je napravio dva mosta, tj. jedan kod Klokočevca koji je u stvari samo zavarao neprijatelja, a drugi kod Crnog Luga, preko kojega se u stvari vršilo prebacivanje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik
Mutak Vladimir

Komandant, potpukovnik:
J. Antolović

M. P.

BR. 48

IZVJEŠTAJ ŠTABA 34. NOU DIVIZIJE OD 22. FEBRUARA 1945. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O BORBI KOD PETRINJE[1]

Prilog lista gubitaka[2]

ŠTAB 34. UDARNE DIVIZIJE
IV UD. KORPUSA -
NARODNO OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
op. broj 26. dne 22. II 1945.

Predmet: Operativni izvještaj iz borbe M. Gorica — Drenčina. - '

ŠTABU IV UD. KORPUSA N.O.VJ.

Dostavljamo vam operativni izvještaj o borbi koja je vođena 16. II o.g.

1. Zemljište na kome se vodila borba dosta je pregledno, odnosno ravno, a mjestimično pošumljeno, okruženo sa rijekom Kupom u vidu rukava. Samo zemljište dosta je močvarno, a zbog otapljanja snijega i poplavljeno, zbog čega je bio otežan manevar jedinica. Zemljište pretstavljeno na sekciji Zagreb — Petrinja 1:100.000. - '

2. U ovoj borbi učestvovala su u prvoj fazi borbe dva bataljona Ud. Seljine brigade, a u drugoj fazi angažovana su još dva bataljona Ud. Karlovačke brigade, tako da ukupno je učestvovalo četiri bataljona bez teškog naoružanja.

3. U ovoj borbi neprijatelja [je] sačinjavala jedna bojna 29. Ust. zdruga, 2. bojna. 8. ust. Stajaćeg sdruga i jedna satnija domobrana potpomognuti sa 3 haubice i 3 teška bacača.

4. Namjere neprijatelja bile su da napadnu dva bataljona Seljine brigade, koji su se nalazili na sektoru M. Gorica — Brest, s tim da sa jednim snagama preko Drenčine i šume Luga odsijeku odstupnicu, a sa preostalim snagama da vrše pritisak od Bresta i Drenčine, te na taj način da unište ova dva bataljona, koja su se nalazila na gornjem sektora.[3] Naše

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u' Arhivu VII, reg. br. 16—2, k. 1225. -

[2] Dopisano mastilom.

[3] Da bi oslabio pritisak jedinica 34. NOU divizije na Petrinju neprijatelj je u toj borbi angažovao skupinu Šlaher i jednu bojnu 19. ustaškog zdruga 4. ustaško-domobranske divizije (opširnije o tome vidi dok. br. 100, 102 i 113; Arhiv VII, reg. br. 1/21—2, k. 119/6: depešu Štaba 4. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 18. februara 1945).

namjere bile su da prihvatamo borbu sa slabijim neprijateljem, a u slučaju jačeg neprijateljskog nailaska postepeno izvlačiti ove snage, a bočnim manevrom preći u protivnapad.

5. Zapovijesti za ovu borbu nisu izdate, već samo usmena naređenja.[4]

6. Ova borba počela je sa slabijim snagama 16. II o.g. u 06.30 časova.

7. Kod prvog sukoba u s. Brestu nije se momentalno razjasnila situacija, a nije se znalo za jačinu i namjere neprijatelja. Međutim neprijatelj je otvorio jaču vatru artiljerijom i bacačima a u isti čas pojavila se je jedna neprijateljska kolona preko Drenčine u pravcu Golog brda, a u isti čas jedna manja kolona u pravcu s. Jazvenik. U vezi ovakve situacije donesena je odluka da se bataljoni po fazama izvlače na sektor Lug — žažina, kako bi izbjegli neprijateljski manevar sa našeg desnog boka.

Međutim neprijatelj je još tokom noći preko Drenčine došao i zaposjeo š. [umu] Lug sa zadatkom da otsiječe odstupnicu ovim bataljonima. Oko 0700 časova sukobile su se patrole u šumi Lug, što je otkrilo položaj neprijatelja. U ovom momentu angažovan je kompletan bataljon da odbaci neprijatelja, kako bi se mogao izvući i onaj bataljon, koji je vodio frontalnu borbu na liniji M. Gorica — Brest. Ü prvom naletu ovog bataljona, uspjelo mu je odbaciti neprijatelja, gdje je neprijatelj imao osjetljive gubitke. U ovom međuvremenu jedinice Ud. Karlovačke brigade odbacile su neprijatelja koji je kretao u pravcu s. Jazvenika, a sa jednim dijelom ugrožavao neprijatelju leđa kod šume Luga, što je omogućilo protjerivanje neprijatelja na tom pravcu.

U prvi mah vjerovalo se, a s obzirom na jačinu neprijatelja, da će neprijatelj produžiti sa nadiranjem u pravcu Žažine i Petrovca. Međutim odbacivanje neprijatelja iz šume Lug zadržalo se u s. M. Gorica, Drenčina i koti 122. U vezi ovakve situacije naš štab doneo je odluku da pređemo u protivnapad i to sa dva bataljona od šume Lug, a sa dva bataljona od Petrovca preko Golog brda sa glavnim napadnim pravcem.

U 1300 časova došlo je do sukoba na koti 122 i sjevernom dijelu šume Drenčina. Naša je težnja bila ovladati sa Drenčinom (kota 138), te na taj način ugroziti neprijateljski desni bok i odstupnicu za Petrinju, s jedne strane, a s druge strane omogućiti napad na M. Goricu.

Nakon trosatne borbe bataljonima Karlovačke brigade uspjelo je odbaciti neprijatelja iz šume Drenčina kao i samog sela i potpuno ga rastrojiti. Do tog vremena"neprijatelj se iz-

[4] Rečenica bi trebalo da glasi: Pismena zapovijest za tu borbu nije izdata. Jedinice su primale usmena naređenja.

vlačio iz Male Gorice u selo Brest, a pod pritiskom naših snaga potpuno se povukao u Brest i Petrinju. Borba se završila u 1600 časova na sektoru Brest i sjeverno od Bresta, kota 109.

8. U ovoj borbi nisu postignuti željeni rezultati u potpunosti, već samo djelomično. Uspjelo se neprijatelju nanijeti gubitke u živoj snazi. Postavljeni zadatci uglavnom su izvršeni.[5]

U ovoj borbi zarobljeno je 4 neprijateljska vojnika (ustaše), zaplijenjeno 1 puškomitraljez, 10 karabina i nešto sitne spreme. Ubijeno je 58 neprijateljskih vojnika, a ranjeno 35.

9. Naši gubitci: 4 mrtva, 8 ranjenih, među kojima komesar čete drug Staničić Tripo, i 3 nestala.

Izgubljen je 1 generator i ubijena 3 konja.

10. U ovoj borbi utrošeno je 11000 metaka raznog kalibra za puške i mitraljeze, 53 mine za teški bacač 81 mm, 25 mina za laki bacač.

11. U ovoj borbi sve jedinice držale su se vrlo dobro i pokazale u borbenosti veliku visinu.

12. U ovoj borbi jedinica, a ni lica koji su se slabo držali, tj. koje bi trebalo pozvati na odgovornost nije bilo.

13. Kritički osvrt. Za ovu borbu nisu vršene naročite pripreme s obzirom na neprijateljski brzi upad. Donesene odluke bile su sve realne i izvršavane. Upravljanje jedinicama i rukovođenje bilo je dobro. Kod nižeg komandnog kadra osjetilo se neiskustvo u šumskim borbama, naročito kod manevriranja. Uzajamni rad bataljona bio je dosta dobar, što je uglavnom omogućila dobra veza, koja je upotrebljavana preko radiostanica u borbenim redovima.

Vjerujemo da bi se ovaj zadatak izvršio sa većim uspjehom da nije od otopljenog snijega došlo do poplave zemljišta, što je onemogućilo brz pokret d manevrisanje jedinica. Kod pojedinih jedinica pokazala se sporost prilikom pokreta, odnosno na dobiveni zadatak, tako da se je neprijatelj djelomično uspio izvući.

Iz ove borbe kao pouke povlačimo.

1. Priučiti jedinice za borbe u šumskim predjelima.

2. Naučiti jedinice na brži manevar, kao i starješinsko osoblje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar p.pukovnik: s.o.

Komandant, p.pukovnik: M. Dasović

[5] Izvještaji štabova NOU brigade »Franjo Ogulinac Seljo« i Karlovačke NOU brigade o toj borbi nalaze se u Arhivu VII, reg. br. 16/4—2 i 16/5—2, k. 1225.

BR. 54

PREGLED FORMACIJSKOG SASTAVA 51. NOU DIVIZIJE 22. - FEBRUARA 1945. GODINE[1]

SADANJI FORMACIJSKI SASTAV
svih boračkih i pomoćnih jedinica i ustanova 51. NOU divizije na dan 22. II. 1945. god.

	Red. br	Pojedinačni sastav jedinica, komanda i ustanova	koliko ljudstva (okrugle)	koliko bataljona, divizion	Primedba
51. NOU divizija i jedinice i ustanove neposredno pod njegovom komandom	1.	Štab divizije	4		
	2.	Ađutantura divizije			
	3.	Operativni otsek	5		
	4.	Šifrantski otsek	2		
	5.	Personalni otsek	3		
	6.	SudsM otsek	3		
	7.	II. otsek	8		
	8.	Izviđačka četa (II. otseka)	55		
	9.	OZNA[2]	15		
	10.	Propagandni otsek	15		sa ekipama
	11.	Muzika	23		
	12.	Prateća četa (zaštit, štaba)	110		
	13.	Sanitetski otsek	10		
	14.	Med. San. Bat. (divizij. bolnica)	76		
	15.	Hirurg. ekipe (dve)	24		
	16.	Otsek za vezu	10		
	17.	Bataljon za vezu	140		
	18.	Pionirski bataljon -	170		
	19.	Hemička ekipa -	8		
	20.	Minerski vod	15		
	21.	Intendantura	14		
	22.	Vozarski bataljon	320		
	23.	VII Vojvođanska brigada	2090	4	
	24.	VIII. Vojvođanska brigada	1840	4	

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 27—1, k. 1396.

[2]. Odjeljenje za zaštitu naroda

25. XII. Vojvođanska brigada	1550	4
26. XIV. Vojvođanska brigada	2000	4
27. Artileriski otsek	« 60	
28. Divizijska artilerija	490	2
29. Artilerijska brigada	1070	3
Ukupno	10130	21

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar	Načelnik štaba	Komandant
potpukovnik	kapetan	potpukovnik
M.[3] Basta	Rud.[4] Akrap	Sr.[5] Savić

M. P.

[3] Milan
[4] Rudolf
[5] Sreto

BR. 48

ZAPOVIJEST ŠTABA 11. KORPUSA NOVJ OD 23. FEBRUARA 1945. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA ČUDIN KLANAC I BABIN POTOK[1]

ŠTAB
XI. KORPUSA N.O.V.
— JUGOSLAVIJE —
Op. Br. 56, 23. II. 1945.

Z A P O V I J E S T

Sekcija Gospić 1:100.000 jugoslavenske izrade.

PODACI O NEPRIJATELJU:

Na sektoru neoslobođenog dijela Like nalazi [se] 392 (»plava«) divizija i XI. divizija NDH[2] raspoređena, i to:

Bilaj: IX. bojna XI. divizije jačine oko 400 ustaša, naoružanih. sa 2 laka tenka i 2 brdska topa 75 mm.

Lički Novi:, jedna četa jačine oko 220 ustaša sa pješadijskim naoružanjem.

Gospić: X. bojna, I. jurišna bojna, jedan bataljon legije 392. divizije. Svega oko 1660 vojnika naoružanih sa 2 laka tenka, 4 topa 105 mm, 2 topa 100 mm i 4 topa 75 mm.

Ličiti Osik: jedan bataljon 392. legionarske divizije, oko 600 vojnika, naoružanih sa pješadijskim naoružanjem.

PeruŠić: dvije čete II. bojne XI. divizije, 20 žandara i 40 milicionera. Svega oko 210 vojnika naoružanih pješadijskim naoružanjem.

Ramljane: jedan bataljon 392. legionarske divizije, oko 350 vojnika sa pješadijskim naoružanjem.

Ličko Lešće:[3] jedna četa II. bojne sa štabom bojne, oko 120 ustaša sa pješadijskim naoružanjem.

Otočac: štab 847. regimente* sa štapskom četom, štab 392. divizije sa obavještajnim odsjekom, štab VIII. bojne sa jednom četom, svega oko 1080 vojnika naoružanih sa 2 topa 105 mm i 3 protukolska topa 75 mm.

Zalužnica: komora I. bataljona 847. puka i komora 13. čete istog puka, oko 80 vojnika sa svojim naoružanjem. '

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 2—1, k. 573.

[2] Riječ je o njemačkoj 392. legionarskoj diviziji i 11. ustaško--domobranskoj diviziji (vidi dok. br. 114).

[3] Na karti 1:100.000: Lešće.

~[4] Puk

Dabar: I. bataljon 847. puka, 4. čete VIII. bojne ustaša. Svega oko 440 vojnika sa pješadijskim naoružanjem.

Vrhovine: IV. ustaška bojna XI. divizije. Naoružani sa 7 tenkova manje tonaže, svega oko 645 vojnika.

Babin potok: 13. i 14. četa 847. puka 392. divizije, 2 voda 3. pionirske čete divizije, svega oko 240 vojnika naoružanih sa 11 teških bacača, 4 protukolska topa 75 mm i 2 topa 75 mm.

PODACI O NAŠIM SNAGAMA:

Kompletne 13. i 35. udarna divizija i divizion korpusa.

ZADATAK NAŠIH SNAGA:

Zauzeti neprijateljska uporišta Čudin klanac, Babin Potok, uništiti u istim uporištima neprijatelja, zaplijeniti njegovo oružje i spremu, a u cilju obezbeđenja i izvršenja toga zadatka moramo spriječiti intervenciju neprijatelja sa pravca Otočca i Vrhovina, Gospića, [Ličkog] Osika, Perušića i Ramljana, djelujući sa našim snagama ofanzivno u navedenim pravcima. Na našem desnom [krilu] djelovat će I. brigada VIII. divizije napadajući Dabar,[3] a na našem levom krilu djejstvovat će II. P.O. Sektor napadajući ostrvo Pag.[6] Ove jedinice djejstvovat će samostalno.

VAŽNOST OPERACIJA:

Uporište Čudin klanac i Babin Potok neprijatelj drži kao važnu isturenu otpornu tačku koja u odbrambenom sistemu Gacke doline štiti ulaz u istu, a u cilju ofanzivnih neprijateljskih namjera služi mu kao polazni položaj za nadiranje ka oslobođenoj teritoriji, naročito za ugrožavanje naše saobraćajne arterije koja vezuje oslobođeni teritorij Korduna i Like. Važnost ove operacije je velika, jer zauzimanjem napred navedenih uporišta mi potiskujemo neprijatelja u dubinu od

[3] Dijelovi 8. NOU divizije napali su Dabar 23. februara 1945, ali su zbog snažnog otpora i pomoći upućene neprijatelju iz Brinja i Vrhovina napad obustavili. Poslije toga Štab 8. NOU divizije je povukao glavninu snaga u rejon Plaškog, a za održavanje kontakta sa neprijateljem u Dabru ostavljena su dva bataljona 1. brigade 8. NOU divizije. (Opširnije o tome vidi dok. br. 65, 109, 110 i 114; Arhiv VII, reg. br. 1/23—2 i 1/24—2, k. 119/6: depeše štaba 4. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 24: i 25. februara 1945.)

[0] Pored jedinica 2. pomorskog obalskog sektora Mornarice NOVJ na Pag se tada iskrcala i jedna četa 20. NOU divizije (vidi dok. br. 118 i 119; Arhiv VII, reg. br. 1/46—2, k. 119/8; depešu Štaba 8. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 26. februara 1945).

tako važne po nas komunikacije,[7] a pored toga stvaramo i preduslove za ulazak u Gacku kotlinu. Pored izloženog mi poslije njegovih ispada na oslobođeni teritorij preuzimamo inicijativu u svoje ruke, dejstvujući ofanzivno.

U cilju prednjeg

NAREĐUJEMO

35. UDARNA DIVIZIJA:
Sastav: kompletna,
2 mitraljeza protutenkovska 20 mm.

Zadatak: Napasti će i zauzeti Čudin klanac, Babin Potok, Perušić (k. 944, 913 i 765), Metlu (k. 911), uništiti u pomenutim uporištima neprijatelja, a po zauzeću Perušića i Metle sa istih položaja spriječiti intervenciju iz Vrhovina i Rudopolja. Oslanjajući se desno na I. brigadu VIII. divizije, koja napada Dabar, a lijevo na snage 13. ud. divizije kod k. 910 (Trtice).

13. UDARNA DIVIZIJA:
Sastav: 2 brigade,
vod topova 75 [mm]
"(dvije cijevi), 2 protutenkovska mitraljeza 20 mm.

Zadatak: Napasti Grnu Vlast, presjeći komunikaciju Vrhovine — Babin Potok i potpuno spriječiti intervenciju neprijatelja u pravcu Babina Potoka. Ofanzivno djelovati na Ramljane, Perušić i Lički Osik. Sa manjim snagama ofanzivno braniti pravac Bilaj — Medak, a sa jednom jačom udarnom grupom snabdjevenom sa protukolskim oruđima, više automatskog oružja, nagaznih mina i inžinjerskim alatom onesposobiti komunikaciju Zalužnica — Vrhovine u Brakusovoj Draži, na kom mjestu postaviti i zasjedu ometajući dolazak pojačanja iz Otočca.

[7] Riječ je o komunikaciji Bihać — Ličko Petrovo Selo — Prijeboj — Babin Potok — Vrhovine — Otočac.

ARTILJERIJA:
Sastav: 1 top 150 mm,
2 haubice 100 mm i 3
poljska topa 75 mm,
4 amer. topa 75 mm.

Zadatak: Plasirat će se na prostoriji Homoljački Klanac — Lukići — Obijaj, tj. na Brezovcu, i tući će Čudin klanac i Babin Potok kao i sve ciljeve koji se eventualno pokažu u toku borbe. Artiljerijski divizion 35. divizije bit će pod komandom svoje divizije. Vod topova 13. divizije bit će pod komandom 13. divizije tukući Crnu Vlast, Ramljane" i potpomagati napad 35. ud. divizije, tukući Perušić (k. 765 i k. 913).

REZERVA: 13. divizija stavit će u korpusnu rezervu jednu svoju brigadu, i to: 2 bataljona u Sječivicu, a dva bataljona u Živulju. Rezerva će se upotrebiti prema potrebi, a po odobrenju Štaba korpusa moći će je upotrebiti i Štab 13. ud. divizije.

VEZA: Centar veze bit će u Brezovcu kod Lukića. Veza će se održavati radio stanicama, telefonima i kuririma. Štab 13. i 35. divizije i štab korpusne artiljerije povezat će se sa Štabom korpusa telefonski. Šef odsjeka za vezu Korpusa,[8] referenti za vezu divizija, artiljerije i brigada nastojat će da na telefonskim linijama bude primjeran vojnički red i rad, te da ne bude nepotrebnih razgovora i smetnji jedni drugima, vodeći računa da. potčinjeni štabovi ne ometaju razgovor pretpostavljenih štabova. Radio vezi pokloniti naročitu pažnju. Naročito kada se ima u vidu da telefonske razgovore može prisluškivati neprijatelj i time biti kompromitovana sva naša naređenja. Prema tome sva važnija naređenja i izvještaje dostavljati preko radio stanice. Također kurirskoj vezi posvetiti pažnju i radi bržeg prenošenja uspostaviti relejne stanice.

Štabovi 13. i 35. divizije trebaju međusobno da budu povezani sa radio vezom i sa telefo-

[8] Šef odsjeka za vezu bio je tada Milan Fućan.

nom. 35. divizija održavat će vezu sa I. brigadom VIII divizije.

SANITET: Korpusna hirurška ekipa nalazit će se u Koreriici. Evakuacija ranjenika vršit će se pravcem Brezovac — Homoljac — Vrelo — Korenica. Brzoj evakuaciji ranjenika posvetiti pažnju kako isti ne bi kasno stizali u kirurške ekipe.

ISHRANA: Ishrana će se vršiti kao i do sada centralizovano iz korpusne i divizijske intendanture. Redovnoj ishrani posvetiti veliku pažnju, jer je i to jedan od najvažnijih uslova za uspješno vođenje borbe. 13. divizija snabdjet će suhom hranom najmanje za dva dana udarnu grupu, koja ide na zadatak u Brakusovu Dragu.

MJESTO ŠTABOVA:

Štab korpusa nalazit će se na k. 1005, jugoistočno od Čudina klanca. Štab 35. divizije nalazit će se također u početku kod k. 1005, a po osvajanju Babina Potoka premjestit će [se] u isti. Štab 13. divizije nalazit će se u Sječivici sa osmatračnicom na Velikoj Gredi (k. 983). Artiljerijska osmatračnica nalazit će se jedna na Kosi južno od Potoka, a jedna između k. 1005 i k. 873.

POSTUPAK SA ZAROBLJENICIMA:

Zarobljenike najhitnije ispitivati i prikupljati podatke o neprijatelju, rasporedu i naoružanju, koristeći njihove izjave u operativne. svrhe. Po prikupljenim podacima slati ih u privremena sabirališta koja će organizirati štabovi divizija. Inače sa zarobljenicima postupati korektno i vojnički. Onemogućiti im svako bjekstvo.

POČETAK OPERACIJE:

Operacija će otpočeti na dan 24. II. o.g. u 15 časova ša prethodnom pripremom artiljerijske vatre kao i sa jednovremenim podilaženjem pješadije. Zakašnjenja ne smije biti.

• **Znaoi raspoznavanja:** • **!**

Znaci raspoznavanja za 24. o.mj. bit će

Pobjeda — Sloboda; za 25. o.mj.:
Naprijed — Juriš; za 26. o.mj.:
Tenk — Timošenko, a ugovoreni znaci: **24. II. 35. Udarna naprijed;** za **25. o**.mj.:
Osam — Četiri; za **26.** o.mj.:
Marko — Dušane.

Ugovoreni znaci za vezu s artiljerijom bit će prema priloženoj tablici ugovorenih znakova. Priloženu tablicu ugovorenih znakova umnožiti za svaki štab uključivo od štaba bataljona pa na više. Paziti da se ti ugovoreni znakovi dobro prouče i da se unapred priprave sredstva za davanje tih znakova, kako bi se pomoću njih ostvarila dobra veza između pješadije i artiljerije.

Znakove dobro čuvati, kako ne bi pali u ruke neprijatelju.

POSTUPAK PO ZAUZEĆU BABINA POTOKA: Po zauzeću Babina Potoka ukoliko iie bi uslijedila jača neprijateljska intervencija sa pravca Gospića i Perušića, 35. ud. divizija sa glavninom svojih snaga krenut će preko Rudopo-Ija i Vrhovljanskog Dugog Dola, ugrožavajući Vrhovine sa sjeverne i istočne strane.

13. ud. divizija ugrožavat će Vrhovine sa južne strane te u koliko bude .uslova prići će se i likvidaciji Vrhovina.

NAPOMENA: Napad na Čudin klanac i Babin Potok mora biti energičan i silovit. Treba postići veliku nadmoćnost u vatri nad neprijateljem. 13. divizija u odbrani mora biti vrlo elastična i do krajnosti ofanzivna, a iznad svega vrlo uporna. Vezi se mora posvetiti velika pažnja, jer je ona najvažniji uslov za pravilno komandovanje. Upotreba snaga i sredstava mora biti eko-

nomična. Jedinice na zauzetim položajima mo- - raju se brzo i solidno utvrđivati.[9]

Na Izvršenje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU! •

Politkomesar — pukovnik: Šime Baien

Komandant — generalna ajor: M. Šakić

M. P.

DOSTAVLJENO: .
Na uvid: G.Š.H.
Na postupak: 13. i 35. ud. diviziji.

BR. 56

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. BRIGADE OD 23. FEBRUARA 1945. ŠTABU 13. NOU DIVIZIJE O BORBAMA NA PRAVCU UDBINA — DONJI LAPAC[1] .

ŠTAB I. BRIGADE
13. UDARNE DIVIZIJE
XI. KORPUSA N.O.V.J.
Broj 199/23.11.1945.

Operativni izvještaj
od 18. do 20. II. 1945

ŠTABU 13. UDARNE DIVIZIJE NOVJ

Položaj na kojemu se vodila borba bio je ispresijecan i djelomično pošumljen sa visokim kotama. Kroz isti položaj prolazila je komunikacija Udbina — Visuć — Kuk — Lapac. Sektor na kome se vodila borba bio je uglavnom položaj Kuka sa kotama 1172, 1193, kota. Stolac 904,[2] te kota Stražbenica (1202). Spomenute kote uz neprijateljsko utvrđenje bile su i prirodno utvrđene, sa škrapama između kamenja koje je ne-

[9] O izvršenju postavljenih zadataka vidi dok. br. 65, 69, 77, 109 i 110.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 13—2, k. 573. •

[2] Stolac nije nađen na karti 1:100.000. Kota 904 nalazi se 4 km zapadno od Donjeg Lapca.

prijatelj zaposjeo. Pristup tim kotama bio je moguć iz pravca sjeverozapada te pravcem komunikacije Udbina — Donji Lapac. Podilaženje samim neprijateljskim utvrđenjima je dosta teško, iz razloga što padine spomenutih kota su dosta strme i čiste. Neprijatelju je također nezgodan položaj za vršenje protivnapada jer ispadom iz svojih bunkera izložen je momentalnom jakom dejstvu naše vatre. Neprijatelju je dosta teško bilo spriječiti dolazak pojačanja iz razloga što se nije mogao njegov položaj da napadne sa istočne strane i ujedno spriječi nailazalc pojačanja iz istoga pravca. Okolne kote neprijateljskog položaja na kojima se je odigravala borba poslednja dva dana su većim dijelom pošumljene sa dosta* strmim padinama, te za branioca nepregledne a za napadača podesne zä manevar. Iskorištenje artiljerije poslednja dva dana s obzirom na teren koji je pošumljen teže se je iskorištavalo sem kote Jemaruša (1114) koja je potpuno gola i na kojoj se pokazala artiljeriska vatra efikasna. Teren se nalazi na sekciji Bihać 1: 100.000.

U toj operaciji, tj. na tom sektoru, učestvovala je naša brigada pojačana sa baterijom, divizion 13. Udarne Divizije sem njegovog 1. bataljona koji se je nalazio na sektoru Bjelo Polje — Frkašić — Gorica. Taj isti bataljon bio je direktno pod komandom Štaba Divizije i prema naređenjima iste postupao. Naše susjedne jedinice na sektoru našeg 1. bataljona bile su: 2 bataljona III Brigade 35. Divizije i 4. bataljon II Brigade 13. Divizije, potpomognute artiljeriskim divizionom XI Korpusa.

Prvoga dana na sektoru Kuka sastav neprijateljskih jedinica su bili legioneri u jačini 2 satnije (150 vojnika) iz sastava bataljona koji se je nalazio u Orahovcu sa glavninom iz 373. »Tiger« divizije. Slijedeća dva dana na istome sektoru bile su slijedeće neprijateljske jedinice: jedan bataljon, tj. 3. bataljon 384. regimente 373. [legionarske] divizije pojačan sa nekim dijelovima iz ostalih jedinica,[3] te se u svemu nalazio u jačini od 650 vojnika. Iste snage bile su potpomognute od artiljerije. koja je dejstvovala iz Donjeg Lapca.

Na sektoru 1. bataljona bile su slijedeće jedinice: 1. bataljon 843. regimente, 1. bataljon 844. regimente, te bataljon »Scheer« iz »Tiger« divizije. Ove snage došle su iz sektora Nebljusi — Bihać.

Namjere neprijatelja na sektoru Kuka da održi spomenute kote koje svojim položajem dominiraju sektorom Donji Lapac i ujedno zatvaraju pravac komunikacije Udbina — Vi-

[3] Vjerovatno se misli *na* dijelove 10. ustaško-domobramske divizije.

suć — Donji Lapac. Poslednja dva dana, tj. 19. i 20, neprijateljske namjere bile su da nas daleko odbace od položaja, time osiguraju i obezbede položaje Kuka i ujedno po mogućnosti izbiju na Udbinu, jer time bi presjekli našu komunikaciju Gračac — Lovinac — Korenica, koja je od vrlo velikog značaja po nas. Te iste' namjere bile su mu u pravcu Frkašić — Bijelo Polje, koje su još imale u zadatku da svojim ispadom u tom pravcu onemoguće naše jedinice za ponovni napad na Kuk, jer time smo morali odvojiti neke svoje snage i držati ih. kao rezerva za svaku eventualnost iz tog pravca.

Naše namjere bile "su ovladati neprijateljskim položajem na Kuku te iste po mogućnosti održati i ugrožavati ga u samom Donjem Lapcu, jer na taj način naša komunikacija Gračac — Lovinac — Korenica bila bi sigurnija od neprijatelja.

Jedinicama koje su operisale na sektoru Kuka izdavane su usmene i pismene zapovijesti, dok našem 1. bataljonu izdavane su zapovijesti direktno iz štaba Divizije telefonskim putem.

Operacijom na sektoru Kuka rukovodio je Štab brigade, a na sektoru Bjelo Polje — Frkašić Štab Divizije.

Borba je počela 18. II. 1945 u 6 sati, a završila u 17 časova. Dne 19. II. počela je borba u 11 časova a završila u 23 časa. Dne 20. II. borba se je vodila sa većim prekidima čitavog dana.

Na sektoru Bjelog Polja — Frkašića borba je počela dne 19. II. u 7 časova, a trajala do 19 časova. Dne 20. II. borba je otpočela u 8 časova i sa prekidima trajala do 23 časa.

Dana 18. II. u 6 časova otpočeo je napad sa strane 3. i 4. bataljona na neprijateljske položaje. 3. bataljon prvim svojim naletom zauzeo je kotu Stražbenicu (k. 1202) bez ikalcovog okršaja, jer na istoj koti nalazila se je neprijateljska patrola koja je primijetila naše snage te pobjegla. Zatim je bataljon nastavio nadiranjem u pravcu kote 1135 te na tom putu ovladao jednom bezimenom kotom, koju je neprijatelj također kontrolisao patrolama. Bataljon je tada vršio podilaženje pod kotu 1135 te došavši na jurišno odstojanje izvršio na istu juriš, ali bez uspjeha jer je neprijatelj iz dobrih zaklona čekao to odstojanje i obasipao naše jedinice ručnim bombama. Nakon kraće borbe bataljon se morao povući na bezimenu kotu i Stražbenicu na kojoj je ostao do 15 časova. U isto vrijeme naš 4. bataljon napadao je sa severozapadne strane kotu 1172 i kotu Stolac 904. Bataljon je došao pod padine kote 1172 i izvršio juriš gdje mu je i uspjelo da izbije na kotu, jer je neprijatelj na toj koti imao manje snage i pod našim pritiskom

bio je prisiljen" da se povuče na kotu 1198[4] i 1135, te iz svojih utvrđenja onemogućio daljnje napredovanje. Bataljon je napadao na kotu 1172 sa dve čete potpomognute sa jednim teškim bacačem, a ostale snage bataljona napadale su kotu Stolac 904, gdje im je uspjelo izbaciti neprijatelja i zaposjesti samu kotu, te potpomoći ostale snage koje su napadale na Kuk. Neprijatelj je osjetio sa jugoistočne strane manje snage, s tim je svoje pojačanje uputio na svoje desno krilo gdje mu je i uspjelo da zaobiđe naše snage koje su držale kotu 904 i izbacio ih je prvim protujurišem i bataljon je bio prisiljen da povuče ove snage sa kote 1172, jer su dobili bočnu vatru. Bataljon se je povukao na prihvatne položaje gdje se je pripremao na ponovni napad, ali je neprijatelj u to vrijeme izvršio bočni manevar, koji nas je prisilio da manevrišemo i odbijamo njegove manje dijelove, koje je on ubacivao. Takovom izmjeničnom borbom, čas u obrani čas u napadu bataljon je vodio borbu do 17 časova kada se je povukao u svoju polaznu bazu. Snage našeg 2. bataljona bile su u rezervi i nisu vodile borbu, do 15 časova, kada je rezerva bila ubačena u borbu. Jedna četa toga bataljona bila je na desnom krilu 3. bataljona sa zadatkom po zapovijesti i pri nailasku jedne neprijateljske kolone koja je išla u pojačanje Kuku iz pravca Oraovca oko 10 saü istu napala i vodila kraću borbu sa kolonom, kojoj je ipak uspjelo da se probije u pravcu Kuka u 15 časova, kada je neprijatelj sa dobivenim pojačanjem vršio protivnapad obuhvatno na položaj 3. bataljona, potisnuvši naš 4. bataljon; ubačena je rezerva, tj. 2 čete 2. bataljona sa zadatkom da zaposjednu kotu Stražbenica 1202 i istu održe dok se naše ostale snage ne povuku. Bataljon se je pod pritiskom neprijatelja povlačio i držao borbu do 15 časova, kada se je povukao.

2 bacača koji su bili dodijeljeni 2. bataljonu za čitavog toka borbe tukli su neprijateljske položaje sa sjeverozapadne padine kote Stražbenice. Vatra artiljerije nije se iskorištavala u potpunosti s obzirom što je vrlo slabo gađala bez ikakovog efikasnog dejstva. Ona je štitila također i povlačenje naših jedinica. Sve jedinice koje su operisale bile su u 17 časova povučene u Visuć, sem 2. bataljona, koji je ostao na našim predstražarskim položajima.

Dana 19. II u 11 sati u momentu kada [su] se naše. jedinice pripremale za ponovni napad na Kuk neprijatelj je sa jačim snagama izvršio napad u pravcu naših položaja. U njegovom prvom naletu 2. bataljon koji je bio na predstražarskim položajima bio je odbijen uz kraću borbu, gdje mu je uspjelo

[4] Kota 1198 nije nađena na karti 1:100.000. Vjerovatno se misli na kotu 1193, 5 km jugozapadno od Donjeg Lapca.

zauzeti naše predstražarske položaje, kotu 971, kotu 987, 993 i 867. U to vrijeme naša sva tri bataljona razvila [su] se za borbu i zaustavili neprijateljsko daljnje nadiranje. Neprijatelj je pokušavao daljnjim obuhvatom da odbaci naše jedinice i da produži svoje napredovanje u pravcu Udbine — Ivanova Vrha — kota 1093, što mu nije uspjelo, gdje je bio spriječen i odbačen. Borba se je vodila po slijedećim kotama: Potkraj, kota 880, Gradišnica, Gradina (kota 970), kota 958, Potkrčane, kota 934. Neprijatelj je pod svaku cijenu pokušavao da ovlada napred označenim kotama, a što bi prouzročilo odbaciti naše snage i ugroziti Udbinu kao i komunikaciju Korenica — Udbina — Lovinac. Borba se je razvijala tako da je jedan bataljon bačen frontalno pred neprijatelja,, a dva bataljona su mu bačena bočno i neki dijelovi iza leđa. Kada je neprijatelj bio ugrožen sa bokova i leđa on je bio potisnut, tj. bili su potisnuti njegovi prednji dijelovi, koji su prodirali, što im je pretilo da budu otsječeni. Neprijatelj je za to vrijeme pretrpio znatan broj gubitaka koje ga je prisililo da se stavi u defanzivu. Za to vrijeme naše jedinice bile su potpomognute artiljerijom jačine od 1 baterije. Vatra artiljerije vrlo dobro se je odrazila na koti 867, gdje je neprijatelj od strane artiljerije pretrpio znatan broj gubitaka, i više puta sa nje potisnut. Oko 23 sata neprijatelj je bio potisnut na naše bivše pretstražarske položaje, tj. na kotu 867, 993, 987 i 971, na kojim kotama je ostao čitave noći kao i 20. II. pa nadalje. U to vrijeme, tj. oko 23 časa, naše su se jedinice povukle u selo Visuć — Kosanović ^ Potkraj, gdje su se sređivale i pripremale za buduću borbu, ostavivši na položaju samo svoja lična obezbeđenja.

.Dana 20. II. neprijatelj nije pokušavao ispade u pravcu naših položaja, ali smo ih mi uznemiravali i napadali sa manjim snagama potpomognute artiljerijom. Bio je izvršen koncentrični napad na kotu 867 sa koje je neprijatelj bio momentalno potisnut uz gubitke. Artiljerija je toga dana kroz čitavi dan sa prekidima tukla neprijateljske položaje, dok je neprijatelj odgovarao slabom artiljeriskom vatrom, koja je tukla po našim položajima kod sela Kosanović Gaj. Drugih bitnih promjena toga dana nije bilo.

Na sektoru Bjelog Polja — Frkašića naš je bataljon zaposjeo kote iznad Frkašića 19. II. u 4 sata nailaskom neprijatelja u pravcu Frkašića naše snage su mu se. suprotstavile i u žestokoj borbi, kada je neprijatelj izvršio obuhvatni napad preko Klašnice i Mezilića Vrha[5] (k. 1219) na položaje našeg bataljona te isti je bio prisiljen da se povuče i napusti kotu 948,

[5] Nije nađen na karti 1:100.000. Vjerovatno se misli na Maričića Vrh (k. 1219).

k. 1096, koje je neprijatelj poslije zaposjeo.' Poslijepodnevnim borbama bataljon je izvršio protunapad na neprijatelja i uspio ga potisnuti sa bivših kota u selu Frkašić. Tokom noći neprijatelj je dobio jaka pojačanja i vršio jak pritisak na Bjelo Polje. Naš bataljon dobio je direktno naređenja od štaba XI Korpusa da rolcira svoje snage na položaj Gorica — Grabušić sa zadatkom spriječiti neprijatelju napredovanje prema Pećanima i Jošanima. Taj položaj je zauzet 20. II. u 4 sata. Oko 7 sati neprijatelj je pokušao izvesti bočni udarac na desno krilo našeg bataljona napadajući iz pravca Frkašića jednom kolonom od 500 ljudi, dok drugom kolonom jačine od 500 vojnika vršio je napad prema Gorici iz pravca Klašnica — Vedašić — klanac Lazarice. Naš bataljon se suprotstavio neprijatelju i vodio do 23 časa isprekidanu ali žestoku borbu i neprijatelja je prisilio da odstupi. Neprijatelj se je povukao na Crni Vrh —. Krčevine.

Na sektoru Kuka 18. II. nismo uspjeli izvršiti dobiveni zadatak jer neprijatelja nismo potisnuli sa spomenutog sektora, ali 19. II. napadom neprijatelja na naše položaje sa namjerom da ovlada Udbinom i komunikacijom Lovinac -— Udbina— Korenica bio je odbijen i njegove namjere bile su osujećene. Time je brigada izvršila svoj zadatak u pogledu namjere neprijatelja. U tim borbama neprijatelj je imao 86 mrtvih i 101 ranjenog. Zarobljen je jedan' podoficir i jedan vojnik njemačke pripadnosti. Zaplenjene su tri puške, jedan telefon, 2500 Mäuzer-municije i ostale sitne vojne spreme.

U tim borbama mi smo imali 8 mrtvih, od kojih jedan komandir čete potporučnik Ivošević Petar, te jedan komesar •— poručnik Vukelić Milan, Ranjenih smo imali 9, od kojih jedan komandir čete potporučnik Prerad Mirko, pomoć, komesara čete Trbović Milica, te zamjenik komandira st. vodnik Zrnić Simo. 1 borac je nestao, ima vjerovatnqsti da je zarobljen.

Utrošak municije u tim borbama bio je slijedeći: za puške 1115 metaka, za puškomitraljez 11.030 metaka, za teški mitraljez 1000 metaka, za šmajsere 5372 metka, mina za mali bacač 9 mina, a za teški bacač 51 mina. Utrošak topovskih granata nije nam dostavila baterija. Izgubljen jedan puškomitraljez, 1 šmajser i 1 puška.

Dne 18. II. u borbama istakao se je 4. bataljon kao cjelina sa svojim štabom na čelu iz razloga što je u prvom naletu svojim smjelim. udarcem razbio neprijatelja na dvjema kotama i iste zaposjeo. Pri odstupanju bataljon je vršio četiri uzastopna juriša na neprijatelja. U borbama 18. i 19. II. istakao se je komandir III čete 3. bataljona drug Butorac Ivan, kao i komesar iste čete drug Maravić Mićo, zatim komandir

II čete istog bataljona drug Zivko Maravić. Spomenuti drugovi istakli se u borbi svojom upornošću i dobrim rukovođenjem svojih jedinica. Na sektoru Frkašić — Gorica kod 1. bataljona istakla se je komanda III čete i jednog mitraljeskog odelenja prilikom odbijanja neprijatelja kada je jurišao na njihovu kotu te poslije i u gonjenju istog neprijatelja. Svojom hrabrošću istaldi su se slijedeći borci: puškomitraljezac Smojver Stipe, Tatalović Ilija, obojica iz III čete 3. bataljona radi svoje lične hrabrosti i neustrašivosti. Za kaznu nema nikoga.

U tim borbama bilo je vrlo slabo iskorištavanje artiljeriske i bacačke vatre, a napose artiljeriske, što se je odrazilo 18. II. ne pogodivši ni jedan metak u predviđeni cilj. Kroz te borbe primijetila se je ukočenost štabova bataljona s obzirom što nisu samoinicijativni te slabo procjenjuju situaciju te slabo utječu na svoje jedinice. Veza u tim borbama bila je vrlo slaba s obzirom na njihovu sporost, a 18. II. telefonska veza je slabo funkcionisala iz razloga što je bilo pomanjkanje kabla. Kod svih bataljona osjetila se je slaba disciplina vatre i organizacija položaja. Za taj napad na Kuk bilo je nedovoljno snage sa naše strane s obzirom na veliko osiguranje koje se moralo postaviti, a da bi napad u potpunosti uspio.®

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V.D. Politkomesara, poručnik
N.[7] Kosanović

Komandant, kapetan
Pokrajac Đurađ

M. P.

Operativni oficir, kapetan -

[0] Opširnije o navedenim borbama vidi dok. br. 65, 77,-104, 105, 106 i 107; Arhiv VII, reg. br. 1/38—2, 1/39—2, 1/41—2, k. 119/10: depeše Štaba 11. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 17, 1S, 20. i 22. februara 1945.

[7] NiMca

BR. 57

IZVJEŠTAJ ŠTABA 32. DIVIZIJE OD 23. FEBRUARA. 1945. ŠTABU 10. KORPUSA NOVJ O BORBI ZA VIROVITIČKI MOSTOBRAN[1]

ŠTAB XXXII. DIVIZIJE
NARODNO OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Oper. Broj: 67/45.
Dne 23. februara 1945 god.

Predmet: Operativni izvještaj o borbi 8. II. 1945. god.

ŠTABU X KORPUSA ZAGREBAČKOG NOVJ

Da bi potpomogao prodor njemačkih, divizija, neprijatelj je nakon nekoliko dnevnog mirovanja poduzeo ofanzivu na cijelom zapadnom otsjeku virovitičkog mostobrana.[2] Pošto je neprijatelj još 6. februara o.g. zauzeo s. Gornju Kovačicu koncentrišući 21. puk HUD[3] i 69. DivizionT. brigade I. Kožačke divizije, očekivalo se da će težište svog napadaja ispoljiti u pravcu Zrinske i M. Grđevca, dok bi I. puk PTS-a iz V. Pisanice trebao vršiti napad na liniji Turski grobovi — s. Bubanj.

Raspored naše Divizije bio je slijedeći: Brigada »Pavleka Miškine« posjela je liniju Siječica — k. 248 — k. 233. I. Zagorska brigada posjela je položaje na liniji Bubanj — k. 220-— k. 176 — zapadni deo s. Zrinska. Udarna brigada »Braće Radića« posjela je zapadnu i južnu ivicu s. Zrinske -— zapadnu ivicu šume Grđevica i k. 165. Brigada »Matije Gubca« zaposjela je istočni deo M. Grđevca i V. Barnslci vinogradi. Desno u Sedlarici i na Turskim grobovima održavala se veza sa brigadom vojvođanske divizije[4] a lijevo u s. Barni sa XVIII. brigadom.[5] Štab Divizije nalazio se u s. Šibenik.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 19—3, k. 293.

[2] O borbama za virovitički mostobran vidi- dok. br. 12, 15, 17, 29, 31, 37, 38, 39, 72 i 80; knj. 36, dok. br. 48, 65, 68, 69, 79, 86, 111, 117 i 126; knj. 37, dok. br. 2, 18, 27, 38, 56, 63, 65, 67, 95, 97, 100, 103, 109, 119, 121, 129 i 130.

[3] Hrvatske udarne divizije (vidi dok. br. 42, objašnjenje br. 3).

[4] U rejonu Turskih grobova nalazila se tada 3. brigada, ojačana jednim bataljcxnom 6. brigade 36. NOU divizije (opširnije o tome vidi dok. br. 37).

[5] Riječ je o 18. brigadi 40. NO divizije (vidi dok. br. 80).

Naša odluka bila je da se na posjednutim položajima prihvati odsudna borba i neprijatelja pod svaku cijenu zadrži, s tim što će se desno krilo našeg fronta povući sa svojih predstražnih položaja na liniju: Siječica — Bogaz — zapadni deo s. Brzaje — k, 204 ukoliko bi neprijatelj na tome sektoru ispoljio snažniji pritisak.

8. II. 1945. g. u 7.45 sati neprijatelj je napao na desno krilo brigade »Pavleka Miškine« — Turski grobovi. Jedinice te brigade pred nadmoćnijim dijelovima neprijateljskog I. puka PTS-a postepeno su se povlačile na svoje glavne obranbene položaje. U 8 sati 21. puk I. HUD sa 69 Divizionom počeo je sa napadom iz Gornje Kovačice u tri pravca. Glavni svoj napad neprijatelj je usmerio na položaje Ud. brigade »Braće Radića« na južnu ivicu s. Zrinska, gdje i ako potpomognut jakom artilerijom i minobacačkom vatrom nije polučio nikakvog uspjeha.[0] Neprijatelj uvidjevši da na ovom napadnom pravcu neće uspjeti, ojačao je svoje desno krilo, koje je napadalo na položaje zapadno od M. Grđevca. Zahvaljujući pošumljenom zemljištu neprijatelj je obuhvatnim manevrom uspio odbaciti naše jedinice sa zapadne ivice šume Grđevica, koje su odmah organizovale odbranu na k. 165, na kojim položajima su uspjeli ceo dan odbijati jake neprijateljske napade i nanijeti neprijatelju ozbiljne gubitke. Sa manjim snagama neprijatelj je preko Gornje Kovačice uspio potisnuti predstražu sa k. 176, odakle je neprijatelj produžio sa napadom u pravcu Bubnja i zapadnog dijela s. Zrinska. Oko 12 časova istoga dana neprijatelj sa jačim snagama poduzima od V. Pisanice frontalni napad na Bubanj, ali je nakon dvosatne žestoke borbe bio odbijen, uz veoma osjetljive gubitke. Poslije podne neprijatelj je pokušao sa daljnjim napadima, ali, ni u jednom nije uspio. Nakon nekoliko neuspjelih napada na čitavom frontu neprijatelj je počeo sređivati svoje jedinice kako bi produžio iste večeri sa napadom. Oko 17 časova desno krilo brigade »Pavleka Miškine« bilo je prisiljeno na povlačenje sa položaja Siječica, jer im je neprijatelj zaobišao sa leđa, pošto su jedinice vojvođanske divizije napustile svoje položaje,[7] a da o tome nisu obavijestile naše jedinice, koje su se osjecäle sa te strane potpuno sigurnim.

Odmah iza toga poduzet je povratni napad koji je uspio te je neprijateljski prodor bio lolcalizovan. U 17.30 časova uslijed prodora njemačkih snaga od Slatine prema Virovitici[8] naše jedinice dobile su naređenje da se povuku sa toga fronta. Iz-

[0] Izvještaj o toj borbi nalazi se u Arhivu VII, reg. br. 9—1, k. 1193.
[7] Vidi' dok. br. 37.
8 Vidi dok. br. 12, 29, 31, 38, 39 i 72.

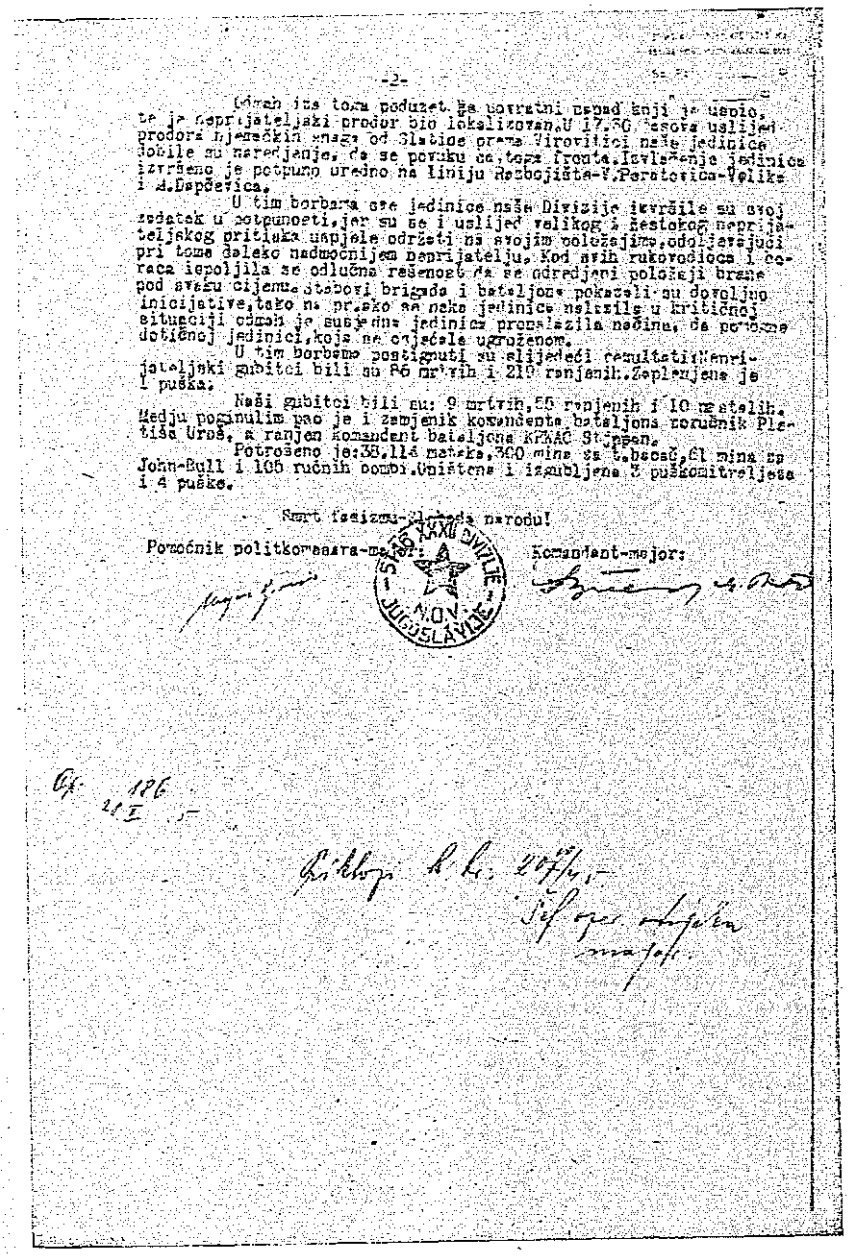

-2-

Odmah ita toma poduzet je povratni napad koji je uspio, te je neprijateljski prodor bio lokaliziran.U 17.30 časova usljed prodora njemačkih snaga od Slatine prema Virovitici naše jedinice dobile su naredjenje, da se povuku sa tzpz fronta.Izvlačenje jedinica izvršeno je potpuno uredno na liniju Razbojište-V.Paratovica-Veliki i M.Daščetica.

U tim borbama sve jedinice naše Divizije izvršile su svoj zadatak u potpunosti,jer su se i usljed velikog i nesložnog neprijateljskog pritiska uspjele održati na svojim položajima,odolijevajući pri tome daleko nadmoćnijem neprijatelju. Kod svih rukovodioca i boraca ispoljila se odlučna rešenost da se odredjeni položaji brane pod svaku cijenu. Stabovi brigada i bataljona pokazali su dovoljno inicijative,tako na pr.sko se neke jedinice nalazile u kritičnoj situaciji odmah je susjedna jedinica preuzimala mjere da potrebne dotičnoj jedinici,koja se nalazila ugrožena.

U tim borbama postignuti su slijedeći rezultati:Neprijateljski gubitci bili su 86 mrtvih i 219 ranjenih.Zaplenjena je 1 puška.

Naši gubitci bili su: 9 mrtvih,50 ranjenih i 10 nestalih. Medju poginulim pao je i zamjenik komandanta bataljona poručnik Pletiša Uroš, a ranjen komandant bataljona KRNAČ Stjepan.

Potrošeno je:38,1lé metaka,300 mina sa t.bacač,61 mina sa John-Bull i 105 ručnih bombi.Uništena i izmubljena 3 puškomitraljeza i 4 puške.

Smrt fašizmu-sloboda narodu!

Pomoćnik politkomesara-major: Komandant-major:

Op. 186
21 I

vlačenje jedinica izvršeno je potpuno uredno na liniju Razbojište — V. Peratovica — Velika i M. Dapčevica.

U tim borbama sve jedinice naše Divizije izvršile su svoj zadatak u potpunosti, jer su se i uslijed velikog i žestokog neprijateljskog pritiska uspjele održati na svojim položajima, odoljevajući pri tome daleko nadmoćnijem neprijatelju. Kod svih rukovodioca i boraca ispoljila' se odlučna rešenost da se određeni položaji brane pod svaku cijenu. Štabovi brigada i bataljona pokazali su dovoljno inicijative, tako na pr. ako se neka jedinica nalazila u kritičnoj' situaciji odmah je susjedna jedinica pronalazila načina, da pomogne dotičnoj jedinici, koja se osjećala ugroženom.

U tim borbama postignuti su slijedeći rezultati: neprijateljski gubitci bili su 86 mrtvih i *219*~ranjenih. Zaplenjena je 1 puška.

Naši gubitci bili su: 9 mrtvih, 55 ranjenih i 10 nestalih. Među poginulim pao je i zamjenik komandanta bataljona poručnik Platiša Uroš, a ranjen komandant bataljona Krkač Stjepan.

Potrošeno je: 38.114 metaka, 300 mina za t. bacač, 61. mina za John-Bull i 105 ručnih bombi. Uništena i izgubljena 3 puškomitraljeza i 4 puške.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pomoćnik politkomesara — major
Majer Boris

Komandant major:
Bulal M. Rade

M. P.

ŠTAB X KORPUSA
ZAGREBAČKOG
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broi 186
Dana 28 II 1945 u_____sati

Priklopi k. br. 207/45

Šef oper. odseka
major:

BR. 48

IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. DIVIZIJE OD 24. FEBRUARA 1945. ŠTABU 4. . KORPUSA NOVJ O OPERATIVNOJ SITUACIJI I ' O FORMACIJSKOJ POPUNJENOSTI ŠTABOVA[1]

ŠTAB
VII. UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N.O.V.
JUGOSLAVIJE
Op. Br. 33/45.—
Dne 24-11-1945

Vojno organizacioni izvještaj za mjesec februar dostavlja.

ŠTABU IV.^UDARNOG KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

I.— U mjesecu februaru naša divizija djelovala je kompaktna na sektoru Banije, uglavnom na liniji Kostajnica — Sunja i na prostoru južno od Siska.[2] Kroz ovo vrijeme likvidirali smo neprijateljsko uporište Mošćenicu,[3] sa jednim dijelom snaga izvršili prelaz rijeke Save i likvidirali neprijateljsku posadu u s. Gušću,[4] na pruzi Sunja — Kostajnica napali smo i uništili voz sa živežnim namirnicama i drugom spremom.[5]

U prvoj polovici mjeseca neprijatelj je jačim snagama vršio ispade na oslobođeni teritorij u cilju pljačke i uništenja sela. U vremenu dok su naše jedinice vodile borbu južno od Siska u Pračni i Mošćenici,-neprijateljske snage iz Sunje i Kostajnice iskoristile su otsutnost naših jačih snaga sa tog sek-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 16—2, k. 814

[2] Detaljnije o dejstvima 7. NOU divizije na toj .prostoriji vidi dok. br. 7, 36, 75, 93, 94, 95, 97, 98. i 113; Arhiv VII, reg. br. l—2, k. 119/6: depeše Štaba 4. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske u februaru 1945.

[3] Neprijateljeva posada u Mošćenici savladana je 7/8. februara 1945 (vidi dok. br. 13, 36 i 113).

[4] Prvu satniju 1. bojne 14. pješačkog zdruga u selu Gušće savladala su dva bataljona 2. brigade 7. NOU divizije 21/22. februara 1945 (vidi dok. br. 108 i 113; Arhiv VII, reg. br. 1/23—2. k. 119/6: depešu Štaba 4. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 23. februara 1945).

[5] Napad je izveden 22. februara 1945 (vidi dok. br. 65, 75 i 106; Arhiv VII, reg. br. 1/23—2, k. 119/6: depeše Štaba 4. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 23. i 24. februara 1945).

tora i uspjele probiti se dublje u oslobođenu teritoriju do Mećenčana i Graduše te opljačkati i popaliti nekoliko sela."

Ü proteklom mjesecu naša divizija djelovala je ofanzivno, sem nekoliko odbranbenih borbi koje je vodila pri odbrani slobodne teritorije.

Operativna situacija na sektoru Banije kroz protekli mjesec dana ostala je uglavnom nepromijenjena od prošlog izvještaja.[7] Neprijateljska aktivnost svodi se uglavnom na osiguranje komunikacija — Dvor — Kostajnica — Sunja.—'Dubica koja je osigurana stalnim posadama.[8] Jačih, neprijateljskih pokreta kroz ovo vrijeme nije bilo.

Poslije likvidacije neprijateljskog uporišta u Mošćenici veza Sisak — Petrinja bila je nekoliko dana prekinuta, neprijatelj je počeo garnizon u Petrinji snabdijevati avionima. Neprijatelj da bi ponovo uspostavio saobraćaj Sisak — Petrinja bio je prisiljen da poduzme, ofanzivne mjere jačim snagama i da potisne naše snage južno od Siska i Pračne i Mošćenice i ponovo je zaposjeo ta sela radi osiguranja komunikacije Sisak — Petrinja. Za osiguranje Sunje neprijatelj je u prvoj polovici mjeseca zaposjeo sa jednom ustaškom bojnom s: Drljače i Petrinjce sjevero-zapadno od Sunje.

II.— Organizacionih promjena u jedinicama naše divizije od prošlog izvještaja nema. Po štabovima izvršene su neke manje izmjene i nadopune.

U štabu divizije za pomoćnika komesara divizije postavljen je drug Omazić Milutin, dosadanji pomoćnik komesara u II. brigadi. Za. oficira pri štabu divizije odgovornog za izvođenje nastave po jedinicama postavili smo kapetana Meničanin Stevu, dosadašnjeg komandanta podoficirskog kursa naše divizije.

Štabovi brigada su potpuni i kroz ovo vrijeme izvršene su sledeće izmjene, komandant II. brigade kapetan Janko Zebić stavljen je na raspoloženje GŠH, a za komandanta brigade postavljen je kapetan Miočinović Sava, dosadanji operativni oficir naše divizije.

III.— Formacijskih izmjena u jedinicama divizije nije bilo. Popuna jedinica novomobilisanim borcima u proteklom mjesecu bila je slaba. Sektor na kome se nalazimo iscrpljen je mobilizacijom. U zadnjim akcijama zarobili smo oko 70 domobrana koji su izjavili želju da ostanu u NOV i sa njima smo popunili jedinice.

[0] Opširnije o tome vidi dok. br. 36.

[7] Vidi dok. br. 4.

[8] Komunikacije je obezbjeđivala 4. ustaško-domobranska divizija (vidi dok. br. 113).

IV.— Pregled brojnog stanaj i naoružanja dostavili smo.® Naša divizija je brojno u opadanju, jer se jedinice ne popunjavaju, a [u] zadnjim akcijama izbačen je izvjestan broj boraca iz stroja. U pogledu naoružanja nema promjene od prošlog izvještaja.[10]

V.— Nastava po jedinicama uglavnom izvodi se po predviđenom planu i koristi se svako slobodno vrijeme. Opširnije o izvođenju nastave i rezultatu dostavljamo u zasebnom izvještaju. Uglavnom u našim jedinicama pokazalo se u zadnjim borbama najaktuelnije upotreba specijalnih jedinica artilerije, inžmjerskih jedinica, jurišnih pionira itd. i to se uglavnom radi praktično, potreba ovih jedinica pokazala se naročito potrebna kod komandi četa i štabova. U svima zadnjim borbama upotrebljavali smo artiljeriju i došlo je do vrlo dobre saradnje sa pešadijskim jedinicama.

VI.— Za poboljšanje vojničkog znanja kod nižeg komandnog kadra, pri štabu divizije održavamo podoficirski kurs, kroz koji mjesečno prolazi po 56 drugova. Ovaj kurs daje dobre rezultate. Nastava na ovom kursu izvodi se po planu.

VII.— U našim specijalnim jedinicama nema nikakovih izmjena od prošlog izvještaja i zadovoljavaju sadanjim potrebama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — p.pukovnik, Uroš Krimić

Komandant — p.pukovhik, Milan Pavlović

M. P.

[0] Redakcija nije pronašla taj pregled. O brojnom stanju i naoružanju 7. NOU divizije u februaru 1945. vidi dok. br. 71.

[10] O brojnom stanju i naoružanju te divizije u januaru 1945. vidi knj. 37, dok. br. 62 i 108.

BR. 62

ZAPOVIJEST ŠTABA 20. NOU DIVIZIJE OD 24. FEBRUARA 1945. ŠTABU 9. BRIGADE ZA ODBACIVANJE NEPRIJATELJA SA PRAVCA MAZIN — LAPAC[1]

ŠTAB
XX. UDARNE DIVIZIJE NOVJ
Broj op. 21.
24. II. 1945. god.
20 sati.

ŠTABU IX UDARNE BRIGADE

ZAPOVIJEST

Sekcija: Knin — Bihać, razmjer 1 : 100.000.

Neprijatelj je u toku današnjeg dana oko 2 sata u jutro izvršio napad na naše snage na prostoriji Doljane — Dobro Selo— Mazin iz pravca Mišljenovci — Boričevac — Gornji Lapac i u toku dana uspio da odbaci dijelove VIII. brigade i ovlada selima Dobro Selo — Doljane — Brotnja, gdje se zadržao.[2] Dijelovi VIII. brigade zadržali su se na Međeđak (k. 639) — Stražbenica (k. 679).

Na pravcu Lapac — Mazin u koliko smo obaviješteni neprijatelj izbio na Vaganj (k. 780) oko '9 sati u jutro, daljnih podataka nema.

Neprijateljske snage jake su oko 1000 vojnika, potpomognute artiljerijom.

Namjere neprijatelja za sada nisu nam poznate, ali obzirom da neprijatelj pali sve kuće u Dobrom Selu — Doljanima i Brotnji to predviđamo da se ne radi o nekoj ozbiljnijoj neprijateljskoj operaciji, nego o ispadu iz lapačkog garnizona u cilju paljenja i pljačke da bi onemogućili smještaj naših snaga na toj prostoriji i koncentraciju.

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 2—1, k. 1029/1.

[2] Vidi dok. br. 78 i 110.

Dva bataljona VIII. brigade u toku noći izvršiće napad na neprijatelja na pravcu Brotnja— Doljani sa zadatkom odbacivanja neprijatelja na polazne položaje.

U vezi prednjeg

NAREĐUJEMO:

Sa jednim bataljonom u toku noći 24 na 25. tek.[ućeg] mjeseca u 1 sat krenite iz Obrovca za Gračac i u koliko nema snježnih nameta, do Bruvna, sa zadatkom odbacivanja neprijatelja na pravcu Mazin — Lapac i bočnog dejstva na pravcu Mazin — Dobro Selo.

U koliko neprijateljske snage (koje su u toku dana napadale na pravcu Gornji Lapac — Mazin) ne budu jake, sa jednim bataljonom napasti ih na pravcu Mazin — Lapac sa zadatkom odbacivanja neprijatelja i nastaviti gonjenje do Gornjeg Lapca vršeći na isti jači pritisak. Dragi bataljon (svježi) upotrebiti na pravcu Mazin — Dobro Selo sa zadatkom bočnog dejstva i pomaganja dijelova VIII. brigade.

U slučaju da na pravcu Lapac — Mazin budu jače neprijateljske snage, upotrebiti oba bataljona sa istim zadatkom.

Po odbacivanju neprijatelja svježi bataljon ostaviti u Mazinu sa zadatkom zatvaranja tog pravca, a bataljon koji se do sada tu nalazio povući u Gračac.

Jedan član štaba neka odmah po prijemu zapovijesti krene u Gračac, poveže se sa bataljonom u Mazinu i detaljno ispita situaciju.

Operativni dio štaba neka krene na položaj i stalno nas izvještava o situaciji.

Kamioni za prebacivanje bataljona biće u Obrovcu 24. t. mj. u 24 sata.

Vodite računa da ljudstvo otspava do pola noći da bi bilo sposobno u jutro za borbu.[3]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — p.pukovnik: Komandant — p.pukovnik:

[3] O toku i rezultatima te borbe vidi dok. br. 78.

BR. 60

PISMO ŠTABA 32. NO DIVIZIJE OD 25. FEBRUARA 1945. POTČINJENIM JEDINICAMA O NEDOSTACIMA I GREŠKAMA U TOKU BORBI ZA VIROVITIČKI MOSTOBRAN I KOD DARUVARA[1]

ŠTAB XXXII. DIVIZIJE
NARODNO OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. broj 69/1945 g.
Dana 25. II. 1945. godine

Predmet: Osvrt na borbe kod Virovitice i Daruvara.

ŠTABU I. UD. BRIGADE
ŠTABU II. BRIGADE
ŠTABU III. BRIGADE
ŠTABU IV UD. BRIGADE
ŠTABU INŽ. BATALJONA
SVIM PRIŠTAPSKIM JEDINICAMA.

Kroz više od dva protekla mjeseca, od 10. XII 1944. god. do 18. II 1945 god. nalazila se naša Divizija sadejstvujući sa ostalim snagama III. Armije NOVJ u bojevima za obranu virovitičkog mostobrana i naposlijetku za obranu Daruvara.[2] Ta do sada najveća operacija u kojoj je naša Divizija učestvovala sve od. uvodnih, pa do zaključnih borbi, opalivši prvi'i poslednji metak, imala je veoma velik uticaj na razvoj ratne situacije između Save, Drave i Dunava odteretivši naš glavni front u Srijemu,[3] dajući mu mogućnosti da se dobro konsoliduju i osposobi za suzbijanje neprijateljskih ofanzivnih namjera i naposlijetku za provođenje vlastitih ofanzivnih namjera koje predstoje. Ovi bojevi imali su za nas, kao i ostale učestvujuće jedinice, i tu korisnu stranu, da su nas obogatili no-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 15-2, k. 1192.

[2] U borbama za virovitički mostobran Divizija je učestvovala od 10. decembra 1944. do 9. februara 1945, kada je mostobran napušten, a D'vizija se sa ostalim jedinicama 10. korpusa NOVJ razmjestila u rejonu Daruvara (opširnije o tome vidi dok. br. 5, 12, 29, 57, 64, 79 i 80; knj. 36, dok. br. 33, 48, 51, 63, 65, 68. 69, 79, 86, 117 i 126; knj. 37, dok. br. 2, 13, 17, 18, 38, 60, 94 i 100; Arhiv VII, reg. br. 9—4, k. 557: izvještaj Štaba 10. korpusa od 27. januara 1945. pisan Glavnom štabu NOV. i PO Hrvatske i Štabu 3. armije NOVJ).

[3] O situaciji na sremskom frontu ji to vrijeme vidi tom I, knj. 10.

vim praktičnim iskustvima, koji će nam u budućnosti mnogo pomoći. Ta operacija dokazala je konačno i neprijatelju, da su naše jedinice sposobne i u stanju s njim mjeriti svoje oružje i u vidii frontalnog ratovanja i u najvećim razmjerama. O toj operaciji i njenim dobrim stranama moglo bi se kazati još mnogo, ali svrha ovog osvrta je sasvim protivna. Za nas je važno otkriti one pojave unutar naših jedinica, koje su se pokazale kao štetne, koje svojim postojanjem koče razvitak i umanjuju borbenu sposobnost jedinica. Te pojave otkriti i dati ih na pažljivo i ozbiljno proučavanje onima na koje se odnose, da bi se mogli na vrijeme suzbiti i odstraniti — to je glavni zadatak ovoga osvrta.

A te su pojave slijedeće:

U boj na virovitičkom mostobranu ušla je naša Divizija odmorna i spremna, brojno dovoljno jaka i solidno naoružana,[4] te sa velikim moralnim preimućstvom, koje je stvarala prisutnost izvesnih snaga Crvene' armije,[5] uslijed čega se kod mnogih drugova pa i jedinica stvorila sasvim proizvoljna pretpostavka, da neposredno predstoji jače angažiranje snaga Crvene armije. S tim u vezi pravile su se kombinacije na brzo dokončanje borbi na ovom prostoru; što se kasnije pokazalo potpuno neosnovanim. Dijelovi Crvene armije nisu se angažirali prosto iz razloga, jer njihov viši operativni plan nije to predvidio, a naši kombinatori su taj gest nepravilno shvatili i od tog shvaćanja se kroz kraće vrijeme trpjelo stanovite štete.

Neprijatelj je postepeno u te borbe uvodio nove jake snage iz sastava ustaša, Čerkeza i Nijemaca,[6] želeći se pod svaku cijenu domoći Virovitice,[7] kao važnog komunikacijskog središta i okolnih taktičkih vrlo važnih položaja u Podravini i Bilogori i uključiti ih u svoj opći defanzivni sistem namijenjen odbrani zapadne Hrvatske od predstojećeg nastupanja snaga NOV i Crvene armije sa pravca Srijema.i Mađarske. Od mnogobrojnosti i solidnosti trupa, koje je neprijatelj bacio u borbu razabire se, koliko mu je ovaj prostor važan i koliko je uložio truda i sredstava, da bi postigao u započetim borbama za sebe povoljno rešenje — pobjedu nad našim snagama.

[4] O brojnom stanju i naoružanju 32. NO divizije u decembru 1944. vidi knj. 36, dok. br. 118.

[5] U rejonu- Virovitice i Pitomače nalazili su se od 8. decembra 1944. do polovine januara 1945. dijelovi 233. divizije Crvene armije (vidi knj. 36, dok. br. 48 i 111, knj. 37, dok. br: 104).

[6] O sastavu i jačini njemačkih i ustaško-domobranskih jedinica koje su učestvovale u borbama za virovitički mostobran vidi dok. br. 12; knj. 36, dok. br. 111 i 167; knj. 37, dok. br. 17, 18 i 103.

[7] Neprijatelj je zauzeo Viroviticu 9. januara 1945 (vidi dok. br. 29, 31, 37, 38, 39, 72, 80, 94 i 95).

Takova situacija stavljala je u izgled dugotrajne borbe i teške napore, pa je to kod ljudstva i dobrog dijela rukovodioca, koji su bili orijentirani na brzo i povoljno rešenje djelovalo na opadanje početnog elana i oduševljenja, koje je bilo u početku borbi veoma naglašeno. To je postao minus s kojim se moralo računati.

Na našim nižim rukovodiocima greška je, što kod svojih potčinjenih nisu stvorili pravilno razumijevanje situacije, već su ih prepustili uticaju iluzija ukoliko mu i sami nisu podlegli. Čvrstoću i moral jedinica valja graditi na stvarnim činjenicama, pa ma one bile nepovoljne, jer forsirati te osobine neostvarivim obećanjima osvećuje se kasnije nekad u blažoj, a nekad u oštrijoj mjeri.

Iz gornjeg se vidi, da je takav postupak kod nas postojao i njegove posljedice neka posluže kao primjer, kako se u buduće ne smije raditi.

Pošto ni neprijatelju, a ni nama nije uspjelo postići brzo rješenje borbi, tj. uništenje ili bar znatnije potiskivanje protivnika, uvođene su s obje strane sve nove i nove snage tako da su borbe dobile frontalno manevarsko obilježje i u pogledu dužine trajanja, neprekidnosti i žestine dostigle razmjere dotada nedoživljene i praktično našim jedinicama nepoznate. U početku, kako je već spomenuto, ispoljen je s naše strane nama već svojstven visoki elan i požrtvovanost u nešto potenciranom obliku (iz već spomenutih razloga) i to je dostajalo da nam kroz kraće vrijeme zamijeni manjak iskustva.

Međutim kako je vrijeme prolazilo, a uslovi za nas postajali sve teži obzirom na neprijateljsku brojnu i tehničku nadmoć, koja se postepeno ispoljila, pojavljivao se sve veći broj naših nedostataka, koji *proističu iz preslabe čvrstine, vojne organizacije u našim jedinicama, još dovoljno vojnički neoformljenih odnosa naših nižih starješina, te u stanovitoj mjeri i neozbiljnog shvaćanja dobivenih zadataka.*

Naši rukovodioci navikli iz partizanske prakse, da svoje borbene zadatke svršavaju brzo, a potom u uslovima zatišja vraćaju u red jedinice i spremaju ih za nove zadatke nisu bili u stanju shvatiti smisao i važnost ovako duge besprekidne i naporne operacije, te rad na stalnom održavanju jedinice u borbenoj gotovosti prilagoditi njenim uslovima. Oni su si naprotiv dali uplivisati od poteškoća (gubitak ljudstva, slaba opremljenost; neprijateljska aktivnost, jaka zima, pa čak i od raspoloženja ljudstva) i umjesto da svojim zalaganjem i stalnim dodirom daju cijeloj jedinici i njenom radu ton dinamičnosti i beskrajne upornosti, prepuštali su je njenoj ravnoduš nosti, a povremeno i sami zapadali u osjećaj besperspektivno-

sti. U takovom psihološkom stanju naravno da nisu mogli "u dobivene zadatke unositi elan i samopouzdanje, kao bitne elemente uspjeha, već su te zadatke primali, prenosili na niže ili sami izvršavali mehanički i bez učešća volje u neku ruku kao zlo, koje se ne može mimoići.

Kod kog se vojnog rukovodioca kod prvog početnog neuspjeha pojavljuje bezizglednost, tj. pokoleba se vjera u uspjeh preduzetog zadatka, to znači da taj podliježe *ono*m štetnom uticaju, koji koči polet i sputava inicijativu, a što upravo treba biti svojina svakog vojnog starješine i njegovo najmoćnije oružje za savladavanje svake poteškoće.

Zato će svaki rukovodioc razmotriti svoje držanje u raznim prilikama tokom borbi o kojima je riječ i u koliko na njemu pronađe gore spomenutog štetnog uticaja neumorno ga odstranjivati sve dotle dok ga se u cjelosti ne oslobodi.

Druga po svom negativnom uticaju na naš rad isto tako važna pojava ispoliena je u području discipline, u svim njenim oblicima.

Opaženo je da naši rukovodioci i borci još uvijek zaziru od zdrave i čvrste discipline, smatrajući njenu primjenu nad sobom i njenim radom omalovažavanjem svoje osobe, poistovjetujući tu disciplinu sa šikaniranjem poznatim iz bivše Jugoslavenske vojske i svojstvenim svim nenarodnim vojskama. To je fakat koji se ogleda u pristupanju i izvršavanju zadataka u međusobnom i starješinskom ophođenju, u ophođenju prema nevojničkim' licima, te u raznim drugim oblicima. Ovakav stav prema disciplini ne samo da je potpuno pogrešan, već je on bio uzrokom mnogim našim neuspjesima u prošlosti, a mogao bi biti upravo poguban u budućnosti kad će situacija i viša komanda postavljati pred našu Diviziju sve krupnije i zamršenije zadatke čije rešenje zahtijeva najveći ulog discipline, preciznosti i suradnje. Ako netko shvaća i dozvoli, da se više naređenje na pr. za jednu operaciju ili kakav drugi zadatak, koje točno određuje ulogu svakog pojedinca i računa na potpuno izvršenje te uloge shvati kao nevažno ili ako mu se učini, da je njemu dodijeljena premalo važna uloga, pa se zbog toga ne založi smatrajući to sporednim i ne izvrši svoj dio zadatka prema planu, taj je i nehotice pomogao, da čitav zadatak ili operacija ne uspije ili u najsretnijem slučaju da uspije djelomično.

Pošto su ovakove i njima srodne pojave primijećene traži se od svih potčinjenih, da svoje shvaćanje discipline iz osnova korigiraju i prema programu discipline zauzmu pravilan stav kako on to po svojoj ozbiljnosti i značenju za postojanje i uspješan rad naše vojske i zaslužuje. Potčinjeni nema prava i griješi ako dobivena naređenja dijeli na važna i na ma-

nje važna i već prema toj važnosti se zalaže za njihovu provedbu. *Njegova je dužnost naređenje u.cjelosti i heiiislovno provesti ne obazirući se da li ono ima manju ili veću važnost.*

Glavna točka na svim sastancima i konferencijama rukovodioca odvojeno ili cijelih jedinica zajedno bila je uvijek podizanje'discipline na viši stupanj i njeno učvršćivanje. Analogno tome moglo bi se očekivati, da na tom polju danas bilježimo veće rezultate. Međutim stvar stoji mnogo lošije. Naši drugovi nisu rasrpave o disciplini koje su slušali ili sami držali na konferencijama ili sastancima vezali neposredno uz svoje dnevne zadatke počev od onih velikih i važnih pa do najsitnijih i u pravovremenom potpunom i zdušnom obavljanju tih zadataka vidjeli ostvarenje te discipline, već su njenu primjenu vršili i tražili odozdo, da se vrši u zastarjelim i nestvarnim oblicima, često puta nepoželjnim za našu vojsku.

Bilo je u ovim borbama slučajeva, da rukovodioc pod dojmom općih teškoća, koje je nametnula borba pokušava višu komandu uvjeriti kako zadatak izdat nejgovoj jedinici prevazilazi njene snage i unapred se opredjeljuje za pretpostavku da ga ona neće biti u stanju izvršiti. Takovo mišljenje vrlo brzo prodire i do njegovih potčinjenih rukovodioca i boraca. Jedinica, pak, koja preko svog starješine primi do znanja da je nesposobna, zaista će teško izvršiti neki zadatak. Svaki starješina treba da zna, da sve komande za vrijeme rata pomno proučavaju borbenu moć i sposobnost svih jedinica i da ih u borbama koriste već prema njihovoj sposobnosti i zahtjevima, koje nameće situacija u odnosnom momentu, te da za jedinice upućene na izvestan zadatak snose najvišu moralnu ličnu odgovornost. Zato treba svaki kod sebe stvoriti takovo poimanje discipline, da dobiveno više naređenje primi sa punim razumijevanjem, prenose ga na svoje potčinjene onako kako je mišljeno dopunjujući- ga potrebnim detaljima i naposlijetku stvori kod cijele jedinice raspoloženje da se zadatak i može i mora izvršiti dajući joj potrebni potstrek i moralnu podršku. Svako precenjivanje ili omalovažavanje primljenog zadatka ili toleriranje takovih pojava po nižim rukovodiocima grub je. disciplinski prestup kog će svaki starješina kod sebe i svoje okoline sa najvećom revnošću iskorjenjivati sve dotle, dok mu bude i spomena. Težiti ostvarenju ovoga u najkraće vrijeme putem uvjeravanja na konferencijama i poučavanjem nižih u konkretnim slučajevima, a u slučajevima ponovljenim nakon toga postupati egzemplarno.

Rukovodioci koji su na napred izložen nepravilan način tretirali viša naređenja i prenosili ili dopustili da se prenese takav uticaj na njihove podređene nisu u mogućnosti da za duže vrijeme na svoje jedinice postave zahtjev za izvršenje

mnogo i mnogo lakšeg zadatka i u povoljnijim prilikama no što su Bile naše borbe na virovitičkom mostrobanu. Njihova neodlučnost i nesigurnost daje drugima povoda da također proizvoljno odlučuju kako će izvršiti više naređenje i da postupaju samovoljno kad i kako se to njima učini potrebno ne vodeći brigu da takav postupak jednog jedinog čovjeka može upropastiti zadatak kog ignače skladno izvodi više lica ili jedinica. Slučajevi iz Gornje Kovačice, V. Dapčevića i k. 194, gdje je jedna jedinica samovoljnim povlačenjem s položaja načinila potpun poremećaj u borbenom rasporedu i daljnjem djelovanju cijele Divizije, dovoljan su dokaz za to. Osjećajući instinktivno, da njen starješina nema snage suprotstaviti se i spriječiti taj pokušaj, jedinica pokolebana neprijateljskim pritiskom kog bi inače uz čvrstu ruku i ohrabrenje svog starješine odbila, odstupa bez plana i bez cilja. Veza sa susjednim jedinicama i višim štabom prekida se, nastaje opća neizvesnost, upotreba rezerve nije moguća, "a to sve stvara neprijatelju situaciju kakovu si samo može poželjeti.

Gotovo svi ovi slučajevi povlačenja nastaju krivicom odgovornih starješina učinjenom još prije neprijateljskog napada. Prava bezbrižnost prema neprijatelju i pripremama koje on vrši na svom položaju, uljuljkivanje sebe, svoje jedinice i pretpostavljene komande- u ugodnom uvjerenju da je na položaju sve u redu, da neprijatelj ništa ne priprema, nema namjere, a naravno da ne može uspjeti ako i pokuša napad, jer je. naš položaj čvrst, a jedinica spremna da odbije i skrši svaki napad. Nepažnja prema izviđanju neprijatelja na položaju bez obzira vršio on najobimnije pripreme ili spavao, zanašanje da su prilike onakove kako to nama odgovara i pogrešno izvještavanje susjednog i višeg štaba pojava je vrlo udomaćena, a kakove su njene posljedice osjetili smo svi u praksi. To su prekršaji, borbene discipline, koji iziskuju najtežu osudu i dovode pred tešku odgovornost onoga koji ih čini.

Obzirom na mladost naših rukovodioca, te na okolnost, da njihova stručna vojna sprema još nije upotpunjena i definitivna, već se nalazi ü svom razvijanju, *unijeti će odmah svi štabovi u plan rada za svoju vlastitu izobrazbu i izobrazbu nižih rukovodioca teme, koje razrađuju problem obezbeđenja, izviđanja, veze i izvještavanja, te ih marljivo proučiti i primjenjivati na svakodnevne zadatke.*

Rasipanje raznog vojničkog materijala, opreme, te gubljenje svih vrsti oružja, u borbama i izvan njih pojava je karakteristična za sve naše jedinice podjednako. Dovoljno je zaći u kuće gdje su naše jedinice stanovale, poslije njihovog odlaska tada se nađe ostavljenog svakovrsnog oružja, a da se o sitnijoj spremi ni ne govori. Za vrijeme prisilnog odstupanja

s položaja viđeno je gdje neki borci odbacuju puške, rančeve sa mitraljeskim okvirima, municijom itd. Kakav obim je to zauzelo pokazuje činjenica, da je od 12 komada okvira za engleski puškomitraljez koliko je svaki imao" pri dolasku u jedinicu sada ostalo prosječno 3 do 4 komada na puškomitraljez, a nije rijetko i 2 komada, dakle izgubljeno je oko 3/4. U istom brojčanom odnosu gubljena je i ostala sprema i pribor. U gubljenju pušaka i puškomitraljeza pokazane su upravo porazne cifre. Takav odnos prema narodnoj imovini od koje uveliko zavisi ishod ove borbe ne samo da je' štetna, već i sramotna pojava, koja ima da nestane iz naših jedinica od ovog časa. *U tom smislu poduzet će svi odgovorni štabovi i starješine kampanju, za veću efikasnost iste primjenjivati sve postojeće disciplinske i pravne mjere.* Za svako izgubljeno oružje (pušku, šmajser, John-Bull, mitraljez) tražiti će odnosni štabovi od onoga, koji je izgubio objašnjenje i podnositi ga ovom štabu. U kom se slučaju primijeti namjerno gubljenje, gubljenje iz nehaja ili gubljenje bez prijeke nužde, kažnjavati krivce najsurovije.

Još jedna pojava, koja je baš posljednjih dana ovih borbi vidljivo ispoljena mora se razmotriti. To je uspostavljanje i održavanje na doličnoj visini vojničkog i ljudskog dostojanstva naših boraca i rukovodioca pojedinačno, a kroz to i naše Divizije kao cjeline.

I ako u svim našim jedinicama od Divizije pa do čete postoji organizovana intendantura za koju'se može objektivno reći, da obzirom već na naše prilike funkcionira pravilno i snabdijeva redovno sve jedinice obrocima hrane i ostalim za život potrebnim namirnicama, ipak naši borci i niži rukovodioci često svraćaju idući selom od kuće do kuće i sabiru kod mještana hranu. Da već sama ta činjenica ne čini ni našoj vojsci, a ni odnosnim pojedincima čast to je svakome jasno, ali zašto onda odgovorne starješine, kojima je povjereno čuvanje ne samo života i zdravlja svoga ljudstva, već i čuvanje njegove časti i dostojanstva, kao i uzgoj nad njim ne poduzimaju dovoljno mjere, da se ta pojava otkloni. S jedne strane ta pojava onog borca, koji trpi, pa i umire za tako visoke i plemenite ciljeve kao što ih ima naša vojska degradira na prosjački nivo, a s druge strane narod osiromašen dugotrajnim ratom i opljačkan od neprijateljskih hordi nije u stanju da svakom pojedincu daje, što nesvjesni borci često tumače kao neprijateljstvo dotičnog čovjeka.prema našoj vojsci i podvrgavaju ga najnedoličnijoj moralnoj pa i fizičkoj šikanaciji, a sve to bez razloga i bez prava.

Ovakovi su prizori vrlo česti i kao takovi su vrlo pogodno sredstvo vještoj neprijateljskoj propagandi, koja ga obilno i

iskorištava u klevetanju naše vojske. Prilikom posljednjeg pokreta za jedan sat vremena samo iz jedne čete, koja je kroz to vrijeme vršila ostalo bočno osiguranje prolazećoj koloni kroz selo Barnu, ušlo je u jednu kuću 5 grupica od 2—3 vojnika i svaka zahtijevala od domaćice, da im se dade nešto hrane. Pošto domaćica nije mogla svima udovoljiti izvrgnuta je prekorima i ostalim neugodnostima.

Osim naprijed iznetih posljedica takovog ponašanja, *četa, koja je vršila osiguranje ne samo da nije nikog osiguravala, već je razilazeći se svojevoljno ugrozila i svoju vlastitu sigurnost, budući neprijatelju nije ništa lakše nego potući, zarobiti i rastjerati jedinicu, koja je već sama po sebi dezorganizirana.* Eto objašnjenja za mnoge slučajeve na prvi pogled neobjašnjivog povlačenja i gubljenja položaja, oružja i ljudstva kao i iznenađenja, koja su neprijatelju nad našim jedinicama u posljednje vrijeme često uspijevala. Tokom istog pokreta moglo se vidjeti kako iz kolone svih jedinica izlaze pojedinci, svraćaju u kuće, bude ljude koji su već spavali i prosjače hranu. Nije poznato, da li su odgovorne starješine išta poduzeli da se ovo rasipanje jedinica spriječi, da jedinice budu stalno u stanju borbene gotovosti, vjerovatno da nisu ništa poduzeli, jer su se ljudi razilazili sve do završetka pokreta.

Kakav pojam o marševskoj i borbeioj disciplini, ako se s te strane uzme stvar ima onaj starješina, koji dozvoljava da' mu s položaja sa koga on osigurava' prolaz ostalim jedinicama — dakle s položaja prema neprijatelju — preko 50% boraca samovoljno ode u sabiranje hrane, ili onaj starješina čija se jedinica nalazi u prethodnici, pobočnici, ili zaštitnici Divizije u nastupnom maršu, a dozvoljava da mu se borci i niže starješine po miloj volji razilaze i vraćaju se ponekad tek sutradan, a ima i gorih slučajeva. Koliko su ti rukovodioci uložili ozbiljnosti i zalaganja da pred njih i njihove jedinice postavljeni zadatak izvrše u potpunosti onako kako je to viša komanda predvidjela i očekivala: Kolika je sigurnost Divizije ili brigade, koja maršuje u neposrednoj blizini neprijatelja uz ovako nepouzdana osiguranja.

To su greške čija se težina ne da čak ni ublažiti. To je vrsta neodgovornosti koja graniči sa izdajom. Opravdanja za takovu grešku u buduće bez obzira imala ona neposrednih posljedica ili ne neće postojati. Za takovu grešku postojat će u našoj Diviziji od ovog časa samo najsurovija kazna. Svi odgovorni rukovodioci imaju u tom smislu postupati. To je u interesu fizičkog opstanka svake jedinice posebno i ove Divizije kao cjeline.

Postoje objektivne teškoće koje već sama borba nameće, a ova za naše dosadanje prilike izuzetno teška borba na-

ravno da je nametnula i veće teškoće za čije svladavanje su potrebni i veći napori. *No to ni u kom slučaju ne. smije biti 7-azlog za slabljenje i dezorganiziranje naših redova, za popuštanje discipline i počinjavanje i popuštanje samovolji nesvijesnih elemenata. Ako su teškoće veće, ako je opasnost bliža to nas samo još više obavezuje na čvrstoću-i disciplinu, na zalaganje i požrtvovriost. To ima biti dominatna spoznaja u svijesti svakog našeg rukovodioca.* Uvjeti postoje i mi moramo znati i moći u svako doba, na svakom mjestu i pod svim prilikama dovesti naše jedinice u stanje najpunije borbene pripravnosti i voditi ih najodlučnije sve do konačne pobjede nad neprijateljem.

Kao putokaz u tom neka nam posluži primjer početka narodno oslobodilačke borbe. Počimajući ovu borbu naši prvoborci goloruki i neiskusni, imajući pred sobom bahatog i samouvjerenog protivnika, nisu razmišljali o poteškoćama koje ih čekaju, niti o cijeni koju će trebati da plate; oni su znali samo jedno: našem narodu oteta je sloboda i čast i to treba povratiti. S tom mišlju lavovski -su se bacili na milion puta jačeg neprijatelja, a rezultat toga su već postignute tekovine. Sloboda i čast nisu još uvijek našem narodu u potpunosti vraćeni i ne postoje razlozi, da mi ne radimo i da se ne ponašamo kao i naši prvoborci, tim više što danas raspolažemo ogromnim preimućstvima u ljudskim i materijalnim sredstvima, vojničkom znanju i velikom iskustvu. Kolebljivost i ravnodušnost koja je na čas neke zahvatila treba odlučno suzbiti, a njihovo mjesto neka u našoj svijesti zapremi ponos radi napora i truda koje svakodnevno u ovu plemenitu borbu ulažemo. I što su napori i teškoće veće neka i naš ponos i samosvijest budu veći.

Narod se sjeća, ponosi i poštuje samo svoje junake i on od nas traži da takovi budemo, i mi to moramo postati.

Štabovi brigada sazvat će sastanak svog rukovodećeg kadra sa komandama četa zaključno i ovo pismo s njima najopširnije proučiti osvrćući se na konkretne greške svake pojedine jedinice ili pojedinca, te ih raspraviti i u smislu naprijed iznetih uputa hitno otklanjati. Pismo umnožiti i dati po jedan primjerak štabovima bataljona i komandama svih četa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pomoćnik politkomesara — major: Majer Boris

Komandant — major: Bulat Rade

(M. P.)

BR. 61

IZVOD IZ KNJIGE PRIMLJENIH DEPEŠA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE O AKTIVNOSTI JEDINICA 43. DIVIZIJE U FEBRUARU 1945. GODINE[1]

Od 43. Divizije. — Rezultat borbe vođene od 29. do 31. I. na sektoru Vrbovsko — Lukov Dol — Bosiljevo.[3] Nepr. gubici: 36 mrtvih i 48 ranjenih. Zaplijenjeno: 2 puške, 4 šarca, jedne saonice, 2 konja i 50 metaka. Naši gubitci: 18 mrtvih, 8 ranjenih i 2 nestala. Izgubljeno 3 p. mitr., 3 šmajsera, 9 pušaka, 450 metaka. Borci i rukovodioci II. brig. držali su se dobro, štab I. brig. nije imao situaciju u rukama i radi njihovog slabog snalaženja uspijevali su nepr.[ijateljevi] poduhvati. Dva člana štaba div.[izije] bila su na položaju. Nepr. je bio uporan i drzak, naročito sa skijama, koje je koristio za napad na bokove. Isti su bili naoružani sa šmajserima. Nepr. je imao 1 p.k. top i 3 t. bacača. Nepr. je u Ponikvama klao i pljačkao. — 1. II. 45.

Br. 69

Od 43. Divizije. — 2. II. nepr. jačine 150 vojnika »A« ersatzbatalj.[4] iz Lešća, oko 1 sat se sukobio kod Bosiljeva sa 1. bat. II. brigade. Borba se vodi i sada. Oko 8 sati nepr. 100 vojnika iz Stativa napali su dijelove Karlovačkog Odreda kod Vukove Gorice. Borba je u toku. Namjere nepr.: mobilizacija i pljačka. — 2. II. 1945.

Br. 74

Od 43. Divizije: 28 januara četa II. bat. Ist.[arske] Grupe Odreda postavila zasjedu kod sela Vosovinjak. Naišlo 30 nepr, vojnika. Nepr. gubitci: 3 mrtva i 2 ranjena. Naših gubitaka

[1] Kopije originala (pisane na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1—2, k. 119/10.

[2] Redakcija je izostavila depeše koje nemaju hitnijeg značaja-za sagledavanje dejstava jedinica 43. NO divizije i to je označila sa tri točke.

[3] Riječ "je o borbama koje su vodile 1. i 2. NO brigada protiv'dijelova njemačkog 1. lovačkog rezervnog puka i dijelova 17. ustaškog zdruga (vidi dok. br. 84, 87 i 114; Arhiv VII, reg. br. 1/25—2, k. 119/10: depešu Štaba 11. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 30. januara 1945).

[4] Riječ je o 1. bataljonu njemačkog 1. lovačkog rezervnog piika.

nema. 31 januara jedna četa III. brig. napala Kamenicu, a druga Obajdini i Jezerane. Nepr. gubitci: 2 mrtva. Zaplenjeno 4 kom. sitne stoke. Naših gubitaka nema. 2. II. 1945.

Br. 75

Od 43. Divizije: 30 januara ustaše 33. bojne zaklali su 30 civila — žena i djece — i opljačkali 200 komada krupne i sitne stoke u Ponikvama. 2. II. 1945.

Br. 78

Od 43. **Divizije:** 2 ov. m. naša II. brig. vodila cijeli dan frontalne borbe sa neprijateljem jačine do 300 vojnika »A« Ersatz bat, kod Bosiljeva i preko noći nepr. na skijama izvršio napad na naše jedinice u Bosancima. Borbom su se naše jedinice izvukle izvan Bosanaca. Ü jučerašnjoj i noćašnjoj borbi naši gubitci: 2 ranjena, 3 mrtva i 2 nestala: Nepr. gubitke javit ćemo naknadno. Borba se vodi i sada na sektoru Bosanči. 3. II. 1945 (DDD.)

Br. 81

Od 43. **Divizije.** — DDD — 3. ov.mj. vodila se borba između 400 ustaša i Nijemaca »A« ersatz bat. te jedinica naše 2. brig. kod Bosanaca. Pokušaj nepr. da sa svih strana opkoli naš 3. bat. nije uspio jer se bat. uspio izvući žestokom borbom. Nepr. se u 4 sata povukao prema .Bosiljevu. 'Gubici nepr. još nepoznati. Naši gubici: 4 nestala. 1 bat. III. brig. nalazi se u zasjedi na Kapeli, a dvije čete kod Jezerana sa zadatkom postavljanja mina na komunikaciju. — 4. II. 1945.

Br. 88

Od 43. **Divizije:** Noću öd 3 na 4 ov.m. I. bat. III. brig. na putu iz Jezerana, gdje je namjeravao da vrši fingirani napad, naišao na nepr. zasjedu nepoznate jačine. Naši gubitci: 1 mrtav i 1 lakše ranjen. Postavljene su nagazne mine na Kapeli. 4 ov.m. nepr. se povukao iz Bosiljeva za Generalski Stol. 5. II. 1945.

Br. 92

Od 43. **Divizije:** 29.1. rezultati nagaznih mina koje je postavila minerska grupa III. brig. kod Jezerana: 3 nepr. vojnika teško ranjena i oštećena jedna kola. Bataljon III. brig. vratio se iz zasjede na Kapeli, jer neprijatelj nije naišao. 6. II. 1945 (DDD.)

Br. 96

Od 43. **Divizije:** Nepr. gubitci u borbi od 3 ov.mj.: 4 mrtva i 5 ranjenih. Na ostalim sektorima nije bilo aktivnosti. Veza naše depeše br. 88. 7. II. 1945 (DDD.)

Br. 88

Od 43. Divizije: 6. II. jedna četa I. bat. III. brig. postavila nagazne mine na cesti kod Jezerana i vodila borbu na povratku sa 40 ustaša 19. ustaške bojne. Ubijene 3 ustaše i doveden 1 civil radi podataka. 7. II. I. četa. I. bat. II. brig. napala most kod Lešća. Gubitci neprijatelja nepoznati, naših nema. 8. II. 1945.

Br. 8

Od 43. Divizije: Neprijatelj je danas oko 9 sati prodro u Drežnicu sa dvije kolone od Jezerana i Brinja, jačine oko 400 vojnika. III. brig. vodi borbu kod sela Šekići. 8. II. 1945.

Br. 11

Od 43. **Divizije.** — 8. II. nepr. iz garnizona Brinje — Jezerane jačine 350 ustaša i legionera upao u Drežnicu iz pravca Nikolići[5] — Radulovići. Jedinice 3. brig. stupile s njima u borbu i potjerale ga nakon 2-satne borbe. Nepr. gubici nepoznati, naših nema. Dva bat. II. brig. upućeni na sektor Slatina, a jedan na sektor Žumberak sa zadatkom osiguranja dovlačenja hrane. — 9. II. 1945.

Br. 24

Od 43. Divizije. — 10. II. dva bat. 2. brig. postavili zasjedu kod D. Stativa. Nepr. naišao sa oko 150 legionara. Nepr. gubitci: 7 mrtvih i 5 ranjenih. Naši: 1 mrtav, 1 ranjen. 27. I. minersko odelenje oper. sektora kod Čabrnića diglo u zrak oko 70 m pruge. 30. I. 2. bat. oper. sektora postavio sa dve čete zasjedu na cesti Kanfanar — Rovinj. Nepr. gubici: 6 mrtvih, od kojih 1 oficir, i 2 ranjena. Uništen 1 luksuzni auto. — 12. II. 1945.

Br. 45

Od 43. Divizije: 11. II. III. bat. II. brig. u zasjedi kod Ozlja napao 80 ustaša 3. zdruga. Neprijateljski gubitci: 13 mrtvih, 17 ranjenih.[0] 3. II. II. bat. grupe u dve zasjede kod Rovinja i Kanfanara napao 8 njemačkih biciklista i dva kamiona sa prikolicom. Neprijateljski gubitci: 11 mrtvih, 3 ranjena i 1 za-

[3] Nikolioi" nisu nađeni na karti 1:100.000.
[0] i [7] Opširnije o borbama jedinica 43. NOU divizije protiv dijelova 3. ustaškog zdruga kod Ozlja vidi dok. br. 115.

robljen. Zaplenjeno: 1 šmajser, 7 pušaka, 5 pištolja, 7 bombi, 12.000 lira i druge sitne spreme. 2 kamiona spaljena. Poginuo je 1 poručnik i jedan narednik. Naših gubitaka nema. 12. II. jedan bat. II. brig. kod Ozlja vodio borbu, rezultat nepoznat.[7] Bat. III. brig. nalazi se sa zadatkom na Kapeli. 13. II. 1945.

Br. 49

Od 43. **Divizije:** Ispravak depeše br. 45 od 12. II. U borbi kod D. Stativa nepr. gubitci: 11 mrtvih i 16 ranjenih, među ranjenima 1 satnik. 13. II. 1945.

- Br. 50

Od 43. **Divizije:** DDD — 14. II. minersko odelenje III. brig. postavilo nagazne mine na cesti Jezerane — Razvala. Sve tri mine eksplodirale. Rezultat još nepoznat. Noću 14 na 15. II. dva bat. I. brig. vršila napad na garnizon Sv. Petar u cilju rušenja mosta na Dobri. Nepr. davao jak otpor, borba trajala sat i pol. Akcija nije uspjela. Gubitci nepr. nepoznati, naših nema. 15. II. 1945 jedna četa III. brig. na Kapeli postavila nagazne mine, uništen 1 kamion. Ubijeno 6, ranjeno 5 nepr. vojnika. 15. II. legioneri i Švabe iz Zvečaja vršili ispad prema Ribniku. I. bat. II. brig. stupio u borbu i nakon jednosatne borbe nepr. je odbijen uz gubitke 3 mrtva i 3 ranjena. Naš jedan ranjen. 16. II.. 1945.

Br. 67

Od **43. Divizije:** 5. II. 1945 nepr. jačine 200 vojnika napao dve čete II. bat. Ist. Grupe Odreda u selu Fokeko, sektor Poreč. Nepr. gubitci: 6 mrtvih. Naši 9 mrtvih, 3 ranjena i 1 nestao. Izgubljen 1 p.m. i 3 puške. 10. II. 9. četa Ist.[arslce] grupe Odreda napala stražu kod Vodovoda u selu Karojbi. Nepr. gubitci: 5 mrtvih, 2 ranjena. Zaplenjena 1 puška i razne spreme. Vodovod potpuno uništen. 16. II. 1945 III. bat. III. brig. upao u nepr. garnizon Kamenicu i likvidirao posadu u jednoj kući sa bombama. Ubijeno 6 ustaša, od istih jedan podoficir, i 10 ranjenih. Zaplenjene 2 puške, 2 konja i ostale spreme. 18. II. 1945 (DDD) (1/39—2).

Br. 82

Od 43. **Divizije:** — 18. II. dva bat. 3. brig. na Kapeli iz dve zasede napali nepr. kolonu od 100 vojnika i 1 kamion sa vojskom. Nepr. gubitci: 16 mrtvih i 10 ranjenih. Naših gubitaka nema. — 19. II. 1945. (DDD)

Br. 86

Od **43. Divizije. — DDD** — 20. ov.mj. jedna četa 2. bat. II. brig. iz zasjede napala kod Stativa nepr. patrolu jačine 40 legionera i Švaba. Neprijateljski gubitci: 3 mrtva. 19. II. jedna desetina izviđačke čete pri ovom štabu porušila 70 metara pruge Rijeka — Trst. Na povratku naišli na zasjedu i poginuo komandir izviđačke čete stariji vodnik drug Savo Kamenar. 21. II. 1945.

Br. 6

Od **43. Divizije:** 20. II. I. bat. III. brig. napao nepr. garnizon Vrh Kapele — oko 80 ustaša i legionera, iz 19. ust. bojne i 392. Div.[izije] — II. i,III. bat. osiguravali pravce Jezerana i Modruša. I. bat. uspio preći žicu i likvidirati dva bunkera, nakon čega se uslijed jakog otpora i vlastitih gubitaka povukao, dok su drugi i III. bat. vodili borbu sa neprijateljem koji je dolazio u pomoć napadnutom garnizonu. Borba bila žestoka, trajala 3 sata. Nepr. gubitci: 48 mrtvih i 31 ranjen, naši gubitci: 10 mrtvih, od kojih jedan komesar čete i 17 ranjenih. Zaplenjeno: 3 puške, uništena 2 bunkera. Izgubljeno: 1 p. mitraljez, jedna puška, jedan šmajser i jedan pištolj. 21. II. izviđačka desetina I. brig. zarobila kod Ogulina 3 ustaše iz pete ust.[aške] bojne Gor. zdruga. 14. II. 1945 I. bat. Ist.[arske] Grupe odreda napao nepr. jaču patrolu koja je vršila pljačku kod sela Kupjaka.' Ubijeno 5 neprijateljskih vojnika. 22. II. 1945 (DDD.)

Br. 14

Od **43. Divizije:** 23. II: jedan bat. II. brig. porušio 560 m. pruge Karlovac —- Ozalj i jedan betonski bunker. 24. II jedna četa I. Odreda iz zasjede napala neprijatelja jačine 50 vojnika, između Zlobina — Fužina. Nepr. gubitci: dva mrtva, 5 ranjenih, naših nema. Neprijatelj odbačen natrag. 25. II. 1945 (DDD.)

Br. 47

BR. 62

IZVOD IZ KNJIGE DEPEŠA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE UPUĆENIH ŠTABU 4. KORPUSA U FEBRUARU - 1945. GODINE[1]

2 . •

— Za IV. Korpus: Pooštrite kampanju protiv pjegavca. Putem odbora za suzbijanje pjegavca, formiranih odozgo do dolje prema već izdanom naređenju, mobilizirajte sve masovne organizacije za ovu akciju. Povećajte broj udarnih hig.[ijeničarskih] ekipa. Povećajte kapacitet vojnih zaraznih bolnica. Pripremite privremeno zar.[azne] bolnice ili izolane za civilno pučanstvo. Na svim čvorištima obavezno postaviti raskužne stanice sa suhim komorama. Pristupite izgradnji zemljanki za razušivanje. Tamo gdje je civ.[ilni] sanitet još slab vojne vlasti i vojni sanitet snose odgovornost za suzbijanje pjegavca među pučanstvom. 1. II. 1945 (G.[3])

Br. 25

— Za IV. Korpus: Svim of.[icirima] domobranskim ili b.[ivše] jug.[oslovenske] vojske koji su dobrovoljno stupili u NOV do 15 septembra priznaje se čin.[4] Hitno dostavite prijedloge za priznanje čina. Dostavljeni upitni arci i biografije ovih oficira neće se smatrati kao prijedlozi, jer ne sadrže podatke o njihovom sadašnjem rasporedu i karakteristikama. Oni mogu već staviti oznake. Ovo važi takođe i za one koji su dobrovoljno prišli kasnije iz nepr. redova, a dobili su funkciju. Onima koji su mobilisani na oslobođenoj teritoriji i raspoređeni na odgovarajuću dužnost potvrditi čin samo ako ga zaslužuju. 9. II. 45 (G.)

Br. 44

— Za IV. Korpus: Od V.Š. — »U posljednje vrijeme učestalo je uzimanje kadrova i boraca iz operativ.[nih] jedinica na razne pozadinske dužnosti. Takvim postupcima se svakodnevno slabi kvalitet naših jedinica. Zato najstrožije zabranjujem uzi-

[1] Knjiga predatih i primljenih depeša u Arhivu VII, reg. br. 1—2, k. 119/6. ~ -

- Redakcija je izostavila depeše koje ponavljaju sadržinu ostalih dokumenata i to je označila sa tri. točke.

[3] Gošnjak •

[4] Dopunu tog naređenja poslao je Vrhovni komandant NOV i POT maršal Jugoslavije Josip Broz Tito Glavnom štabu Hrvatske 7. februara 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/21—2; k. 119/4).

manje kadrova boraca iz operativnih jedinica bez moga znanja i odobrenja. Nadležni glavni štabovi, štabovi armija, korpusa i divizija, vodit će o ovome strogo računa i ne smiju nikome dati ni jednog borca ili rukovodioca iz svojih'jedinica bez obzira tko ga bude tražio^ ako za to nema moje naređenje. Za svako odstupanje od ovog naređenja nadležni štabovi snosit će punu odgovornost. Vrhovni komandant, Maršal Jugoslavije TITO.« 11. II. 1945 (G.)

Br. 48

— Za IV. **Korpus:** U zadnje vrijeme osjeća se prebjegävanje vojnika iz nepr.[ijateljevih] u naše jedinice. Karakteristično je da dolaze samo pojedinci i uvijek iz drugih jedinica. Nije redak slučaj da posle kraćeg vremena pobjegnu natrag. Vrlo je vjerovatno da su namjerno od strane neprijatelja ubačeni. Zato sve ovakve prvo temeljito saslušavati, a zatim raspoređivati u jedinice dalje od teritorija gdje se nalazi jedinica iz koje su prebjegli. 14. II. 1945 (Gl)

Br. 53

— Za **IV. Korpus. — DDD — Maršal Tito** naredio da se ovogodišnja proslava dana **Crvene armije** izvede na najsvečaniji način kalco u jedinicama tako i u pozadini. — 17. II. 1945. (Ž.)

Br. 58

— Za IV. Korpus: Izvijestite najhitnije koliko imate automobilskih rukovodioca, šofera i mehaničara. Ovo je potrebno radi prijema veće količine motornih vozila.[5] 22. II. 1945 (G.)

Br. 46

— Za **IV. Korpus:** — Uputite u Komandu grada Beograda sa podatcima sovjetske državljane koji se nalaze u vašim jedinicama, a prešli su iz Kozačke divizije ili.su oslobođeni iz logora. U podatcima navesti je li došao dobrovoljno ili je zarobljen i kada, kao i držanje u NOV. Nama javite broj oficira, broj podoficira i broj boraca koje uputite.[6] 22. II. 1945 (G.)

Br. 47

[5] Redakcija nije mogla pronaći taj izvještaj.

[6] Naređenje da se navedeno ljudstvo uputi'u Beograd poslao je Vrhovni štab NOV i POJ Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 20. februara 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/28—2, k. 119/4).

Redakcija nije mogla utvrditi koliko je ljudi po tom naređenju upućeno u Beograd.

— Za IV. **Korpus:** Posvetite punu pažnju kontroli nepr. saobraćaja željeznicom i suhim i izvještavajte depešama. Javljajte prekide na željeznicama, uzrok d trajanje. 24. II. 1945 (G.)

Br. 54

— Za IV. Korpus: — U vezi sporazuma Maršal TITO — Aleksander[7] u pogledu davanja svih podataka o nepr.[ijateljevim] trupama savezničkim oficirima za vezu pri vašem štabu, izlazite u susret. Dozvolite im posećivanje fronta i pokazivati im zaplenjena dokumenta koja karakterišu stanje kod neprijatelja. Utvrdite detalje o saradnji vazduhoplovstva. 26. II. 1945 **(G.)**

Br. 59

8

[7] Feldmaršal Aleksander (Alexander Harold Sir), bio je tada komandant savezničkih snaga u Italiji.

[8] Depeše Glavnog Štaba NOV i PO Hrvatske upućene štabu 4. korpusa u martu 1945. biće objavljene u 39. knj.

PREGLED BROJNOG STANJA LJUDSTVA, STOKE I PREVOZNIH SREDSTAVA SA OBRAZLOŽENJEM RASHODA 32. NO DIVIZIJE OD 26. FEBRUARA 1945. GODINE[1]

Rodni broj	NAIMENOVANJE		Naziv pojedinih jedinica i delova-											UKUPNO SVEGA
			Štab i sve kancelarijsko osoblje štaba	Štabska zaštitnica, kuriri- i dr.	I Udarna brigada	II Udarna brigada	III Udarna brigada	IV Udarna brigada	Sve jedinice i ljudstvo za vezu	Svo ljuds. i jgdin. inžinjerije (pioniri, mineri i sl).	Sanitet; lekari, osoblje, ranjenici, bolesnici i dr.	Intendant.: inten., ekonom., kuvari, kom. i dr.	Sve drugo jedinice i dolovi	
1	Ljudstvo — Oficira		33	5	3	16	12	24	10	4	8	J	10	132
	Ljudstvo — Polit, rukovodioca		21	8	31	31	37	55	12	9	17	15	6	242
	Ljudstvo — podoficira		10	26	36	30	30	33	"24	16	22	56	'28.	311
	Ljudstvo — boraca		15	133	220	150	182	286	169	59	20.1	304	146	1865
	Ljudstvo — drugarica — Oficira										%			2
	Ljudstvo — drugarica — Polit, rukovodioca			2	1	2	1	2			1	1		10
	Ljudstvo — drugarica — podoficira .			-	1	1	1	1	2		2	10	2	39-
	Ljudstvo — drugarica — . boraca				1	2		2	15	1	16	11	2	- 50
1	SVEGA		79	174	293	232	263	403	232	89	288	404	194	2651
2	Konja	jahaćih	10		12	S	7	16'	2	1	3	. 2	3	64
		teglećih				8	18	10		6		18	14	74
		tovarnih	3	6	- 49	"44	35	57	10	5	5	14	2	' 230
2		SVEGA	13	-6	61	60	60	83	12	12	. 8	34	19	368
3	Provozna sredstva — Kola	fijakera									.			
		dvoosovnih						5		2		9	7	23
		jednoosovnih							-					
3		SVEGA						5		2		9	7	23
4	KUHINJA	poljskih		1	7	15	18	19	3	1	1	2	2	69
		brdskih										3		3
4		SVEGA		1	7	15	18	19	3	1	1	.5	2	72

[1] Original (formular štampan, nazivi jedinica i cifre pisani mastilom, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 27—3, k. 558.

O B J A Š N J E N J A :

1. Objašnjenje razlike (u glavnim crtama) u odnosu na poslednji podneti pregled (na dan 20. januara 1945)[2]. U sastav naše Div. ušla je I. Zag.[3] Brigada koja je imala brojno stanje 731, te se je time brojno stanje naše Div. znatno povećalo.

2. Na prednjoj strani, nije uračunat R A S H O D, koji je privremeno van naših jedinica i to:

U bolnici G.Š.V.	176—7	=	183 drugova-ca
Na kursevima	49—7	=	56 drugova-ca
Na službenom putu	12	=	12 drugova-ca
Svega u rashodu:	237—14	=	251 drugova-ca

3. Ostalo, što je bitno (karakteristično) za pregled pokazan na prednjoj strani, kao:

a) Broj nenaoružanih 193 drugova-ca

b) Broj bosih . nema drugova-ca

i drugi nedostatci i potrebe, kao:

a)

b)

4) Kako je organizovana i izvođena vojnička obuka .za proteklih 15 dana: šta je sve rađeno, po koliko časova dnevno, nedostatci u tom radu i sve drugo u vezi s tim: u proteklih 15 dana jedinice naše divizije bile su u stalnim borbama i pokretima tako da je izvođenje bilo kakove vojne obuke bilo nemoguće.[4]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pomoćnik politkomesara, Majer Boris

M. P.

Komandant — major: Bulat M. Rade

Načelnik štaba — major: Bogdan Jovanović

[2] O brojnom stanju i naoružanju 32. NO divizije u januaru 1945. vidi dok. br. 9.

[3] Opširnije o ulasku 1. zagorske brigade u sastav 32. NO divizije vidi dok. br. 23 i 79.

[4] O borbama Divizije u navedenom periodu vidi dok. br. 39 i 80.

BR. 64

IZVJEŠTAJ ŠTABA 32. DIVIZIJE OD 26. FEBRUARA 1945. ŠTABU 10. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA NEPRIJATELJSKE POLOŽAJE KOD BASTAJA[1]

ŠTAB XXXII. DIVIZIJE
NARODNO OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Oper. broj 70
Dana 26. februara 1945 godine

Predmet: Operativni izvještaj za borbu 14. II ove godine.

ŠTABU X KORPUSA »ZAGREBAČKOG« NOV I POJ

Pošto su neki dijelovi I. Kozačke divizije zauzeli položaje na desnoj strani r. Ilove i time stvorili sebi dobre polazne položaje za slučaj daljeg napredovanja prema Daruvaru,[2] preduzela je naša Divizija napad na ove neprijateljske snage sa zadatkom da iste protjera preko r. Ilove.

Zadatak je imala izvršiti I. Zagorska brigada, potpomognuta sa jednim bataljonom brigade M.G. i jednim bataljonom udar. brigade »Braće Radića«.

Neprijateljske snage, dijelovi I. Kozačke Divizije, nepoznate jačine, držali su položaj kota 202 — Sv. Ana — ist. dio D. Vrijeske — Maslenjača. Naša o'dluka bila je da se neprijatelj napadne s fronta i oba boka te da ga se protjera na lijevu obalu r. Ilove.

Napad je otpočeo 14. II ove godine u 18 sati.[3] Jedan bataljon I. Zagorske brigade i jedan bataljon brigade »Matija Gubec« krenuli su preko kote 194 u pravcu k. 202 sa namjerom da neprijatelja napadnu u bok. Međutim neprijatelj dao je žestok otpor te je napad u ovom pravcu ostao neuspješan. Istovremeno dva bataljona I. Zagorske Brigade potpomognuti sa jednim bataljonom udar. brigade »Braće Radića« preko kote 227 napadaju neprijatelja u ist. dijelu D. Vrijeske i s. Maslenjače. U prvom naletu uspijeva bataljonima da se domognu prvih zgrada ist. dijela s. Donje Vrijeske. Neprijatelj

[1] Original (pisan na mašini, latinicom)' u Arhivu VII, reg. br. 17—2, k. 1192.

[2] O ulasku neprijateljevih jedinica u Daruvar vidi dok. br. 51, objašnjenje br. 6.

[3] Prema naređenju Štaba 10. korpusa NOVJ napad je trebalo otpočeti u 24 sata (vidi dok. br. 28).

je dao žilav otpor što mu je omogućilo da dobije u vremenu i da upotrebi svoju rezervu na ovom pravcu te je dalje napredovanje našim jedinicama koje su napadale na ovom pravcu bilo onemogućeno. Napad je prestao 15. II. ove godine u 2 i 30 sati. Jedinice su se povukle na svoje polazne položaje.

Zadatak je bio izvršen.

Neprijateljski gubitci: 38 mrtvih i oko 60 ranjenih.[4]

Naši gubitci: 1 mrtav (Mikolaš Nikola, pom. politkomesara bataljona) i 20 ranjenih boraca. Izgubljena 1 puška i oštećen jedan puškomitraljez.

Napad nije uspio uglavnom zato što še nije potpuno iskoristila priprema teškog pješadijskog oružja, zatim radi slabe međusobne, veze jedinica. Kod ova dva bataljona I. Zagorske brigade koji su napadali ist. dio D. Vrijeske bio je taj nedostatak što u napad nisu odlučno ubacili oba bataljona već samo jedan.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pom. politkomesara — major: **Majer Boris**

Komandant — major: **Bulat Rade**

M. P.

BR. 65

IZVOD IZ KNJIGE DEPEŠA GLAVNOG ŠTABA HRVATSKE UPUĆENIH VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ FEBRUARA 1945. GODINE[1]

2
.

— Za V.Š. Prema dep.[ešu][3] br. 3 od 1.1. 1945 u pogledu kompletiranja artiljerije, preduzeto je slijedeće: Preduzete su mjere za mobilizaciju ljudstva i konja. Konja na našoj teritoriji vrlo ograničen i nedovoljan broj i za sadanje potrebe. Većinom ne odgovaraju za artiljeriju. Poteškoće i kod mobilizacije

[4] O toku i rezultatima borbi sjeverno od Daruvara vidi dok. br. 99 i 102.

[1] Knjiga predatih i primljenih depeša, kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1—2, k. 119/4.

[2] Redakcija je izostavila depeše koje ponavljaju sadržinu ostalih dokumenata i to je označila sa tri točke. Depeše Glavnog štaba Hrvatske upućene Vrhovnom štabu NOV i POJ januara 1945. objavljene su u knj. 37, dok. br. 121.

[3] Ta se depeša nalazi u Arhivu VII, reg. br. 1/2—2, k. 119/4.

ljudstva, naročito kod IV. i XI. Korpusa. Iz jedinica pozvati su svi artiljerci zaključno sa komandantima'bataljona. Specijalista nema. Obrazovani kursevi za uzdizanje specijalista, zašto je potrebno vrijeme. Art.[iljerijski] oficiri uzdižu se u art. ofic. školi, podoficiri i ljudstvo u dopunskim art. jedinicama. Pismeni izvještaj slijedi.[4] 1. II. 1945 (G.)

Br. 49

— Za V.Š. Primili opomenu za. aktiviranje jedinica IV. i XI. Korpusa.[5] XI. Korpus u teškoj situaciji zbog ishrane. Snežne vejavice -potpuno onemogućile dotur hrane. Jedinice stalno čiste komunikacije. Aktivirat ćemo IV. korpus.[6] 2. II. 1945 (G.)

Br. 56

— Za V.Š. Nijemci stalno ubijaju naše taoce. Za ubijenog generala objesili 100 taoca u Zagrebu.[7] Slični slučajevi ponavljaju se redovno. Mišljenja smo da trebamo vršiti represalije. Molimo za objašnjenje. 2. II. 1945 (G.)

Br. 57

— Za V.Š. Na prostoru Vrbovsko .— Lukov Dol —- Bosiljevo u trodnevnim borbama[8] 43. Div. ubila 36, ranila 48 nepr. vojnika. Zaplenila 4 šarca, 2 puške i druge spreme. Naši gubitci: 18 mrtvih, 8 ranjenih. Na sektoru Bihaća i Pokuplja odbijeni is-

[4] Vidi dok. br. 10.

[s] Riječ je o depeši Vrhovnog štaba NOV i POJ od 31. januara 1945. u kojoj je rečeno da postoje uslovi za jače angažovanje jedinica na komunikacijama Ogulin' — Karlovac — Zagreb i Bihać — Šisak — Zagreb i da dejstva moraju biti neprekidna (vidi Arhiv VII, res. br. 1/18—2, k. 119/4).

[0] O, dejstvimä 4. korpusa NOVJ u februaru 1945. vidi dok. br. 4, 8, 24, 36, 40, 44, 53, 58, 75 i 113; Arhiv VII, reg. br. 1/18—2, k. 119/6: depeše Štaba 4. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske februara 1945.

[7] Prema depeši Glavnog štaba Hrvatske Vrhovnom štabu NOV i POJ upućenoj 26. januara 1945, general-majora Brandnera je ubila jedna diverzantska • grupa 28. decembra 1944. Tom prilikom poginuli su'i jedan njemački policajac i šofer (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/14—2, k. 119/4).

[8] Riječ je o borbama koje su 1. i 2. brigada 43. NO divizije vodile od 29. do 31. januara 1945. protiv dijelova njemačkog 1. lovačkog rezervnog puka i dijelova 17. ustaškog zdruga (vidi dok. br. 41, 84 i 87; Arhiv VII, reg. br. 1/26—2, k. 119/10: depešu Štaba 11. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 1. februara 1945).

padi neprijatelja.® Snage VIII. Div. na komunikaciji Brinje — Ogulin uništile dva kamiona, ubile 20, zarobile 7 Nijemaca.[10] 2. II. 1945 (G.)

Br. 63

— Za V.S. — Dijelovi VII. div. noću 1/2 porušili pragu Sunja — Kostajnica na 70 mjesta.[11] Diverzantske grupe na pruzi Zagreb — Križevci uništile 200 šina i željezničku stanicu Gradac sa svim uređajima.[12] 31. jan.[uara] kod Dugog Sela srušile nepr. avion. Posada poginula.[13] — Odbijeni ispadi neprijatelja iz Sunje i Petrinje prema oslobođenom teritoriju Banije.[14] U drugim manjim akcijama ubijeno 8, ranjeno 5 nepr. vojnika. Zarobljen 1 ust. satnik i 1 domobran. — U akciji 8. div. javljeno juče zaplenjeno 20 pušaka, 3 šmajsera, 125 pari odijela, 120 pari cipela i druge spreme. — 3. II. 1945. (G.)

Br. 68

— Za **V.Š.** — Jedan bat. Nijemaca izvršio 1. II. ispad sa pruge Zagreb — Karlovac u pravcu s. Bratina. Štab Žumberačke brig. 34. div. nije o ovome obavestio jedan svoj bat. i ako je imao mogućnosti, pa je neprijatelj izvršio opkoljavanje bataljona. Posle kraće borbe glavnina bat. u jačini 110 boraca i rukovo-

[9] Poslije napada jedinica 34. NOU divizije i 2. muslimanske NO brigade 25. januara 1945, Nijemci su u sadejstvu sa ustaško-domobranskim jedinicama izveli više ispada' iz Siska, Petrinje i Turopolja kako bi odbacili jedinice NOVJ sa tog područja (vidi dok. br. 1, 111 i 113; Arhiv VII, reg. br. 1/14—2, k. 119/6: depešu Štaba 4. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 30. januara 1945).

[10] U pregledu izvedenih akcija Štaba 8. NOU divizije u februaru 1945. piše da su dijelovi 3. NOU brigade 2. februara napale kod Carske kuće 2 kamiona koji su prevozili legionare i pri tom ubile 31, ranile 18 i" zarobile 7 i zaplijenile 14 pušaka, 660 metaka, 4 bombe, 120 pari cipela, 130 hlača, 145 bluza, 80 majica, 60 pari rublja. Brigada je imala 1 ranjenog (vidi Arhiv VII, reg. br. 6—1, k. 828).

[11] Vidi dok. br. 87.'

[12] Diverziju su izveli dijelovi 3. diverzantskog odreda (vidi dok. br. 82; Arhiv VII, reg. br. 2—4, k. 121: operacijski dnevnik Štaba Grupe diverzantskih odreda.

[13] Prema depeši Štaba 10. korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske upućenoj 2. februar^ 1945. avion su oborili-borci 3. diverzantskog odreda (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/14—2, k. 119/9).

14 i *so* Njemačke i ustaško-domobranške snage iz.Sunje i Petrinje prodirale su 2. i 3. februara 1945. na oslobođenu teritoriju Banije, ali su protivnapadima 7. NOU'divizije vraćene u svoja uporišta (-radi dok. br. 36: Arhiv VII, reg. br. 1/16—2, k. 119: depeša Štaba 4. korpusa upućena Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 5. februara 1945).

dioca predala se neprijatelju.[15] Stavili smo pod istragu štab brig. i o rezultatima izvestit ćemo. 4. II. 1945. (Ž.)

Br. 71

r— Za V.Š. G.S. Hrvatske engleska misija — R. Churchill, major, šef misije na putu, Brook Hunt John, kapet. zamjenik šefa misije, Jaspey Samuel, kaplar, rad.[io] — telegr.[afista], Ginges Jack, telegrafista kaplar, John Lyon, narednik telegrafista, Američ. mis..— Lindsay Franklin, major, šef misije, Bradsan Joseph, telegrafista, Fischler Tomes, telegrafista, IV Korpus — Engleska misija — Byrd J. H., kapetan, šef mis., Arkless J.S., narednik, rad. telegr., Patarson Ernest, narednik, šifrant, Ruffel A.W,, major, šef na aerobazi III, Stitt C.H., narednik, na aerobazi, Fallet G.R., desetar, rad. telegr., Marden J.M., desetar, rad. telegr., Mowat G.MJ., rad. telegr. —• mehaničar. VI. Korpus — Engleska misija — Sutcliffe Maurice, kap., šef misije, Pater Edvard, narednik, tumač, Coates Karl, kaplar, rad. telegr. Clarkšon George, major, irif. of„[16] Piere Aleksander, narednik, rad. telegr., Fink B., tumač, pomoć. rad. telegr., Hinchcilff M., kaplar, radio telegr. Američka misija — Weiler I. Robert, poruč., šef misije, Mac Crea Melvin, kaplar, rad. telegr. Gaitz Peter, redov-, tumač i član mis.[ije] VIII. Korpus — Engleska misija — Jack Wintour, major, šef misije, Tustin, poručnik, Goldburn William, telegr., Jack Crawford, telegraf., Lawrence William, šofer, Patarhkot, kapet. uz mis. mornar., Evelin Waugh, kapet. S još dva u Dubrovniku. Američka misija — 12. I. 1945 stigla, sastoji se od: dva oficira, 2 podoficira, šofera, tumača, kuhara i posluž.[itelja] X. Korpus — Engleska misija — David Arthur Gordon Allan, major, šef misije, Fyfe Michad, kapetan, član misije, Falconer Bob, nared. radio telegrafista, Thomas W. Robert, kaplar, radio-telegrafista, Ennals Tom Arthur Jorde, major, šef misije za inf.,

[15] Dijelovi njemačkog 1. lovačkog rezervnog puka jačine oko 700 ljudi prodirući pravcem Jastrebarsko — Bratina — Pisarovina napali su 1. februara 1945. kod Jamnice Podoficirski kurs 34. NOU divizije. Obaviješten o tome telefonom, jedan bataljon Žumberaoke NO brigade krenuo je odmah pravcem Kupčina — Jamnica, da bi pritekao u pomoć kursistima. Bataljon se kod Jamnice sukobio s neprijateljem, ali se nije uspio probiti ka sjeveru, pa se -vratio prema Donjoj Kupčini s namjerom da se probije u Kupčinsku šumu. Međutim, neprijatelj iz Bratine i šišljavića stigao je ranije u Donju Kupčinu i okružio bataljon Žumberačke NOU brigade. Poslije kratke borbe, u kojoj su poginuli komandant i politički komesar bataljona, ostalo ljudstvo se predalo neprijatelju. Bataljon je imao u borbi 14 mrtvih, dok je Podoficirski kurs uspio da se povuče prema selu Gradec (opširnije o tome vidi dok. br. 65 i 85; Arhiv VII, reg. br. 6—2, k."434: izvještaj Štaba 4. korpusa upućen Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 2. februara 1945).

[10] Informativni oficir

Eli Joel, pomoćnica of. za inf., Sturrock S; A. Cibi, pom.[oćnik] of. za inf. XI. **Korpus** — Bren Arnold, major, šef misije za snabd.[ijevanje] Barnett Frank, kap., Fait Harold, kaplar, rad. telegr., Wride Georg, telegr., Petar Damer Harison, kapet., šef misije za snabd. 43. Divizija — Chustop. Hermillans, kaplar, rad. telegraf. 43. div. Nornam Sesliehall, kaplar, telegr. 43. div. Američka misija — Govdovin John, poruč., of. 'za vezu, Stipanović Branko, član misije za snabdijevanje, Ivančič Vlado, telegrafista, Kosec Miloš, telegr. u 43. Div. Osim gore navedenih nalazi se u VI. Korpusu jedan Englez koji je došao bez objave iz Beograda, te neki Gajić Pero, koji je .došao sa američkom misijom i odgovoran [je] za smještaj američ.[kih] avijatič.[ara] koji padnu na teritorij KVO.[17] 4. II. 1945 (G.)

Br. 72

— Za V.Š. Dijelovi VIII. Divizije na komunikaciji Plaški -r- Ogulin ubili 10 nepr. vojnika.[18] Diverzantske grupe porušile prugu Križevci Bjelovar na 60 mjesta i 1 betonski most diig 6 metara.[18] IIispadima iz Sunje, javljenim juče, nepr. imao 50 vojnika izbačenih iz stroja. Naši gubitci: 4 mrtva i 12 ranjenih.[20] 4. II. 1945 (G.)

Br. 76

— Za V. Š. U Lici nepr. učijio ispad iz Perušića, Ramljana i od Bihaća. Protjeran uz gub#.e 4 ubijena i 1 zarobljeni ustaša. Žaplenjen 1 mitraljez i 3 puške.[21] Na komunikaciji Karlovac — Zagreb ubijene 4 ustaše, zaplijenjen 1 p. mitr. i 3 puške.[22] 5. II. 1945 (G.)

Br. 81

[17] Korpusne vojne oblasti

[18] Neprijateljske vojnike su iz zasjede ubili borci 3. brigade 8. NOU divizije 2. februara 1945 (vidi Arfrv VII, reg. br. 1/16—2, k. 119/6: depešu Štaba 4. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 5. februara 1945).

[10] Diverziju su izveli dijelovi 3. diverzantskog odreda kod sela Rovišta 1/2. februara 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/14—2, k. 119/9: depešu Štaba 10. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 4. februara 1945).

[21] Vidi dok. br. 114; Arhiv VII, reg. br. 1/16—2, k. 119/6: depešu Štaba 4. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 6. februara 1945).

[22] Odnosi se na gubitke koje su ustaše pretrpjele u borbi sa jednim bataljonom 8. NOU divizije kod Duge Rese 3. februara 1944 (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/16—2, k. 119/6: depešu Štaba 4. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 6. februara 1945).

— Za V. Š. Odbijeni ispadi ustaša iz Siska i Petrinje ka Pokuplju i od Bihaća ka Kordunu.[23] Ubijena 4 legionera, 1 zarobljen. Zaplenjeno nešto spreme. Snage VIII. Divizije vode borbu sa dijelovima 2 bat. 847. puka 392. Div. na komunikaciji Dabar — Lička Jesenice.[24] 6. II. 1945 (G.)

Br. 15

— Za V. Š. Broj ranjenika i bolesnika na kraju III. dekade januara: IV. Korpus — 1419, VI. Korpus KVO[23] — 823, VIII. Korpus 4216, X. Korpus KVO — 275, Korpusna i divizij. bolnica 448,-XI. Korpus — 1048, 6. II. 1945 (G.) Br. 97

— Za V. Š. Broj oboljelih od zaraznih bolesti u III. dekadi januara. IV. Korpus: pjegavac 46, civili 196, trbušni lifus 3, lu.es 3, gonorea 2. VI. Korpus KVO — pjegavac 12, civili 12, trbušni tifus 2, civili 10. VIII, Korpus — pjegavac 10, paratifus 4. X. Korpus — pjegavac 4, trbušni tifus 1, lues 1, gonorea 14. XI. Korpus; pjegavac 19, u građanstvu epidemija na sektora Gospića, do sada prijavljeno 75. 6. II. 1945 (G.)

Br.98

[23] Pravcem Sisak — Petrinja — žažina prodirali su dijelovi 14. ustaškog zdruga. U šumi između žažine i Male Gorice, dočekao ih je 1. bataljon »Franjo Ogulinac Seljo« i prisilio na povlačenje (opširnije o tome vidi dok. br. 113; Arhiv VII, reg. br. 1/16—2, k. 119/6: depešu Štaba 4. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 7. februara 1945; reg. br. 12—2, k. 1224: tabelarni pregled dejstava 34. NOU divizije u februaru 1945).

Dijelovi 2. brigade 8. NOU divizije napali su 4. februara 1945. dijelove njemačke 373. legionarske divizije, na komunikaciji Baljevac'— Željava i pri- tom ranili više neprijateljskih vojnika i ubili 12 konja. Sutradan su kod Izaćića ubili 4 legionara i zaplijenili 1 pušku i 1 odijelo (vidi Arhiv VII. reg. br. 1/17—2, k. 119/6:'depešu štaba 4. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 8. februara 1945; reg. bn 6—1/1, k. 828: tabelarni pregled dejstava 8. NOU divizije u februaru 1945).

[24] i [20]. Jedinice njemačke 392. legionarske divizije i 17. ustaškog zdruga 13. ustaško-domobranske divizije započele su 6. februara 1945. koordinirana dejstva prot'v jedinica 8. NOU divizije na pravcima Dabar — Lička Jesenica i Oštarije — Josipdol — Plaški. Iskdristivši nadmoćnost snaga i postignuto iznenađenje neprijatelj je poslije dvodnevnih ogorčenih borbi ovladao Plašćanskom dolinom i naneo 8. NOU diviziji znatne gubitke (vidi dok. br. 40 i 44; Arhiv VII, reg. br. 1/17—2, k. 119/6: depešu Štaba 4. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 8. februara 1945).

[25] Štabovi 6. i 10. korpusa s operativnim jedinicama ušli" su 1. januara 1945. u sastav 3. arnrje NOVJ, a njihove korpusne vojne oblasti (teritorijalne jedinice, komande i ustanove) ostale su pod komandom Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske (vidi knj. 37, dok. br. 4 i 121).

— Za V. Š. Snage VIII. Div. vodile su borbu sa 2 bojne ustaša koje su nadirale od Oštarija i Josipdola ka Plaškom i jednim bataljonom 392. Div. sa 1 ustaškom bojnom koji se kretao od Dabra prema sjeveru. U ovim borbama ubijeno je 80 nepr. vojnika, više ranjeno. Nepr. snage su se sastale u Plaškom. Borba je u toku-.[20] Sopstveni gubitci: 18 mrtvih i 26 ranjenih. 7. II. 1945 CG.)

Br. 20

— Za V. Š. Molimo da smatrate aerodrom Glina neupotrebljivim dok-Vam ne javimo njegovu upotrebljivost. 8. II. 1945 (G.)

Br. 23

— Za V. Š. VII. Div. sa jednom Muslimanskom brig.,8 ov. m. napala i likvidirala nepr. uporište Mošćenicu, 4 km. istočno od Petrinje. Nepr. je davao žestok otpor i branio se do poslednjeg. Posada jačine 150 ustaša uništena. Odbivene su intervencije od Petrinje i Siska;[27] 34. Div. zauzela sela Brest i Odru na lijevoj obali Kupe i vrši pritisak ka Sisku i Petrinji, koja je opkoljena.[28] Ubijeno 130 ustaša, 12 zarobljeno. Zaplijenjeno 100 pušaka, 5 p. m. i 2 t. mitraljeza i dosta druge spreme. Naši gubitci: 20 mrtvih i oko 80 ranjenih. Dijelovi XI. Korpusa na komunikaciji Lapac — Bihać[29] i u drugim manjim akcijama u Lici ubili 27, ranili 34 nepr. vojnika. Zaplenjeno nešto spreme. Diverzantske grupe porušile prugu Dugo Selo — Bjelovar na 32 mjesta i ubile 14 ustaša.[30] Na pruzi Zagreb — Brod dignut u zrak njemački oklopni voz. Uništena 2 oklopna vagona, a čitava kompozicija izbačena iz šina.[31] Broj žrtava nepoznat. 8. II. 1945)

Br. 48

[27] O uništenju ustaške posade u Mošćenici vidi dok. br. 13, 36, 92, 93 i 113.

[28] Prema depeši Štaba 4. korpusa upućenoj Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 9. februara 1945. jedinice 34. NOU divizije zauzele su Brest i Odru 7/8. februara (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/17—2, k. 119/6).

[29] Na pravcu Bihać — Lapac vođene su tada borbe između 1. brieade 13. NOU divizije i dijelova njemačke 373. legionarske diyizije (vidi dok. br. 115; Arhiv VII, reg. br. 1/21—2, k. 119/10: depešu Štaba, 11. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 8. februara 1945).;

[30] Prugu Dugo Selo — Bjelovar minirao je 3. diverzantski odred kod sela Sveti Ivan Žabno 3. februara 1945. Pripadnici te jedinice libili su ustaše 5. februara postavljanjem mina kod sela Rovišće (vidi Arhiv VII, reg. br'. 1/15—2, k. 119/9: depešu Štaba 10. korpusa upućenu 7. februara 1945. Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske)..

[31] Diverziju su vjerovatno izveli dijelovi 1. diverzantskog odreda.

— **Za V.** Š. Zbog kvara motora prisilno se spustio kod Raduča 7. II. naš avion tipa »Hariken«. Pilot spasen.-9. II. 1945 (G.)

Br. 49

— **Za V.** Š. U lokalnim borbama na prostoru Bihaća[32] I. Muslimanska brig. ubila i ranila 45 nepr. vojnika". Sopstveni gubitci: 1 mrtav i 18 ranjenih. Ustaše jačine jedne bojne iz Brinja i Jezerana upale u Drežnicu. Posle kraće borbe protjeram uz gubitke od snaga 43. Div.[33] Dijelovi VIII Div. odbili ispad dve bojne ustaša južno od Plaškog.[34] 9. II. 1945 (G.)

- Br. 61

— **Za V.** S. Veza dep. br. 49 od 2. II.[35] Pri GŠ-u[36]: I. **Oficirska] škola** — 1) pješad.[ijski] kurs više odjeljenje 33 dana sa 15 slušalaca i niže odjeljenje 40 dana sa 50 slušalaca. 2) Kurs pratećih oruđa sa minobacačkim, protukolskim i mitraljeskim odjeljenjem po 30 slušalaca i 40 dana. 3) Kurs za ve-- zu sa Odjeljenjem za niže rukovodioce po 30 sluš. 42 dana, radio-telegrafsko Odjelj.[enje] 50 sluš. 100 dana i PTT. Odeljenje 30 slušalaca 90 dana. 4) Viši intend.[antski] kurs 30 slušal. 50 dana. I. **Art.[iljerijska] oficir, škola** Ima — 1) Viši art. kurs 15 sluš. i 40 dana 2) Srednji art. Kurs 30 sluš. i 40 dana. 3) Niži art. kurs 100 sluš. i 60 dana u 2 Odeljenja. 4) P.a. kurs 30 sluš. i 20 dana. 5) Kurs za ref.[erente] naoružanja i rukovaoce: 30 sluš. i 40 dana. **II. Ofic. škola** i II art. ofic. škola za X i XI korpus kao I. ofic. i I. art. ofic. škola. **Auto škola ima** —1 (kurs za rukovodioce 30 sluš. i 45 dana. 2) (Šoferski kurs 100 sluš. i 60 dana. 3) (Kurs za Saobrać.[ajne] oficire 25 sluš. 40 dana. Pri Korpusima i korp. voj. oblastima: inžinj. ofic. kurs po 30 sluš. i 60 dana. Izviđački kurs po 30 sluš. 28 dana.

[32] Riječ je o borbama koje su vođene u Turiji 7. februara 1945. Zadržavši selo, neprijatelj je sutradan prodro prema Vrsti i Gati, ali je energičnim protivnapadom 1. muslimanske brigade vraćen na polazne položaje (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/18—2, k. 119/6: depešu Štaba 4. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 10. februara 1945).

[33] U Drežnicu su 8. februara 1945. upali dijelovi njemačke 392. legionarske divizije u sadejstvu sa ustašama, ali su ih jedinice 3. brigade 43. NO divizije poslije dvočasovne borbe prisilile na povlačenje (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/31—2, k. 119/10: depeše Štaba 11. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 9. februara 1945).

[34] Opširnije o borbama koje je od 6. do 8. februara 1945, vodila 8. NOU divizija u rejonu Plaškog vidi dok. br. 40, 44, 92 i 93; Arhiv VII, reg. br. 6—1, k. 828: tabelarni pregled dejstava Štaba 8. divizije upućen Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 5. marta 1945.

[35] U toj depeši Vrhovni štab NOV i POJ je naredio Glavnom štabu Hrvatske da izvijesti koje se škole i kursevi održavaju u jedinicama i ustanovama, kakav je njihov cilj i vrijeme trajanja (vidi Arhiv VII, reg. bh 1/19—2, k. 119/4).

[30] Glavnom štabu

Podofic. sanitet, kurs 20 sluš. 60 dana. Kurs vodnika vodova za vezu 20 sluš. 40—'60 dana. Art. podoficir, (vođe odelenja) 30—50 sluš. 30 dana. Radio-telegrafski 30 sluš. 60 dana. Kurs apotekar,[skih] pomoć,[nika] 10—15 sluš. 60 dana. Viši veterinarski 30 sluš. 30—45 dana. Niži intend. kurs 20 do 30 sluš. 40 dana. Sudski kurs po 20 dana. Niži tehnički [kurs] 40 sluš. 90 dana, a ima Odel. za građevinare i odjelenje za metalce. Fiskulturni [kurs] 20 — 30 sluš. 15 do 45 dana. Osim navedenih održava: IV korpus — šoferski kurs 30 sluš. 60 dana i za građ. prometnike 25 sluš. 20 dana. X. korpusna oblast — PTT. kurs 40 sluš. 40 dana i građ. prometnike 20 sluš. i 45 dana. VIII. korpus — art. ofic. kurs 85 sluš. 60 dana. Kurs za maskiranje 15 sluš. 15 dana, Radiotehnički 23 sluš. 90 dana, za magacionere uboj. slagališta 30 sluš. 40 dana. Pri divizijama — Desetarsko-vodnički kurs 40—60 sluš. 30 do 45 dana. Bolničarski kurs 15 do 30 sluš. 20 dana. Niži veterinarski 15—20 sluš. 20 do 30 dana. Inž. podoficirski kurs (jurиš.[nih] pionira) 20 sluš. 30 dana. U nekim divizijama se osim ovih održavaju i kursevi za .vezu, minobacački, mitraljeski i protukolski, diverzantski i intendantski. Pri brigadama — desetarsko-vodnički 20 sluš. 30 dana. Bolničarski, a po potrebi i minerski kurs. 9. II. 1945 (G.) Br. 58

— Za V. Š. — Neprijatelj jačine 2 bojne ustaša i Nijemaca izvršio ispad iz Plaškog lca Tobolić u i iz Ličkih Jesenica ka Poljanku, ali je bio odbijen i vraćen od snaga 8. i 35. div.[37] Takođe odbijena dva ispada iz Sunje ka Baniji.[38] Podatci o gubitcima nepr. nedostaju. U drugim lokalnim akcijama ubijeno 11, ranjeno 8 nepr. vojnika. — Turopoljski odred u Posavini ubio 15 Nijemaca. Naši gubitci: 3 mrtva i 6 ranjenih.[39] — 10. II. 1945. (G.) Br.'69

[37] Navedenim pravcima prodirali su dijelovi njemačke 392. legionarske divizije i 13. ustaško-domobranske divizije (vidi dok. br. 40, 44 i 115; Arhiv VII, reg. br. 1/12—2, k. 119/4: depešu Štaba 4. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 11. februara 1945; reg.- br. 6—1/1, k. 828: tabelarni pregled.dejstava 8. divizije upućen Štabu 4. korpusa NOVJ 8. marta 1945).

as i 43 Prema depeši Štaba 4. korpusa upućenoj Glavnom štabu "NOV i PO Hrvatske 11. februara 1945, neprijatelj "je prethodnog dana pokušao u dva navrata prodrijeti iz Sunje ka Braanima i Gradusi. Naišavši na snažan otpor Banijskog NOP odreda, povukao se u Sunjü (vidi. dok. br. 95; Arhiv VII. reg. br. 1/18—2, k. 119/6).

[39] Turopoljski NOP odred vodio je borbu sa Nijemcima 8. februara 1945. kod Male Gorice. Prema depeši Štaba 4. korpusa upućenoj Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 11. februara, Turopoljski NOP odred imao je tada 2 mrtva i 2 ranjena (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/18—2, k. 119/6). "

— Za V. Š. U toku dana u Lici su produžene žestoke borbe i nepr. kolone koje su nadirale od pravca Vaganca i Poljanka uspjele su se spojiti kod Drežnik Grada.[40] U ofanzivi na Liku nepr. je ubacio nove snage. Sa prostora Gospić —- Gacka dolina sa dvije bojne ustaša probio se do Bunića i Šalamunića u Krbavskom polju, a sa jednom bojnom iz Lapca u Mazin, gdje je bio odbijen.[41] Naše jedinice protivnapadom su oslobodile Plitvički Leskovac. U ovim borbama ubijeno i ranjeno 246 nepr. vojnika. Zaplenjeno nešto spreme.[42] U Baniji nepr. ponovo pokušao iz Siska i Petrinje da odbaci naše snage i razbije blokadu, ali bio odbijen uz gubitke.[43] U G. Kotaru u manjim akcijama ubijeno 13, ranjeno 7 nepr. vojnika.[44] 12. II. 1945 (G.)

V Br- 81

— Za V. Š. U Lici naše jedinice protiv-napadom odbacivale i protjerale nepr: iz Krbavskog polja.[45] Borba se nastavlja na liniji Ličke Jesenice—Čartnja—»Vaganac.[46] — U Baniji nepr. iz Siska pojačan jednom bojnom Pavelićevog T. S. i nešto Nijemaca uspio je da se" posle žestoke borbe spoji sa garnizonom Petrinja.[47] Odbijeni ispadi nepr. od Kostajnice i Sunje ka Mečenčanima i Gradusi.[48] — U Gorskom kotaru u akcijama lokalnog karaktera ubijeno 24, među kojima jedan oficir, ranje-

[4o], [42] i [40] Vidi dok. br. 45, 46, 95, 96, 97, 98, 99, 114 i 115; Arhiv VII, reg. br: 1—2. k. 119/6: depeše štaba 4. korpusa *upućene Glavnom* štabu NOV i PO Hrvatske" 11, 12, 13, 14. i 15. februara 1945).

[41] i [45] Pravcem Gospić — Lički Osile — Ljubovo — Bunić — Krbavsko polje prodirali su dijelovi 847. pulta njemačke 392. legionarske divizije i dijelovi 4. ustaškog zdruga 11. ustaško-domobranske divizije, a pravcem Lapac — Mazin dijelovi njemačke 373. legionarske divizije i dijelovi 10. ustaško-domobranske divizije (vidi dok. br". 45, 46, 77, 98, 114 i 115; Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 119/10: depeše Štaba 11. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 12, 13, 14, 15, 16. i 17. februara 1945; reg. br. 41—3, k. 74: istorijat njemačke 392. legionarske divizije).

[44] U Gorskom kotaru su tada dejstvovale jedinice 43. NO divizija i NOP odred 13. NOU divizije (vidi dok. br. 41 i 61).

47 i 53 Poslije "višednevnih ogorčenih borbi, koje su jedinice 7. NOU i 34. NOU divizije vodile na području Siska i Petrinje, jake njemačke i ustaško-domobranske jedinice iz Siska, Sunje i Kostajnice uspjele su 13. februara 1945. uspostaviti dodir sa blokiranim garnizonom u Petrinji (vidi dok. br. 75, 97, 98, 99 i 113; Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 119/6: depeše Štaba 4. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 9, 11, 12, 13. i 14. februara 1945).

- 4s Pravcem Kostajnica — Mečenčani — Velika Gradusa prodirale su tri bojne 8. ustaškog zdruga'da bi sadejstvovale njemačkim i ustaško-domobranskim snagama iz Siska u deblokiranju posade u Petrinji (vidi dok. br. 113).

no 20, zarobljen 1 nepr. vojnik. Uništena dva kanšiona, zaplenjeno 8 pušaka, 5 pištolja i druge spreme. 13. II. 1945 (G.)

Br. 89

— Za V. Š. Veza dep. br. 27 od 12. II. — Glavnina snaga 4. i XI. Korpusa već dva mjeseca angažovana za obezbeđenje komunikacije Bihać—Vrhovine.[49] Stalni saobraćaj između Dalmacije i Slovenije nemoguće je uspostaviti.[50] Mi nemamo za to raspoloživih snaga. Manje količine materijala mogu se prebacivati preko komunikacije u Žumberku gdje treba da se angažuje slovenačke jedinice. Mi ukazujemo moguću pomoć. 14. II. 1945 (G.)

Br. 91

— Za V. Š. Veza dep. br. 27 od 12. II.[31] Slovenci imaju u Biogradu na moru bazu za prihvat materijala. Tu je i centar za formiranje i obuku njihovih jedinica, što se izvodi uz punu pomoć VIII. Korpusa u kadru i organizaciono. 14. II. 1945 (G.)

Br. 92

— Za V. Š. Nastavljajući čišćenje u Lici, naše su jedinice oslobodile Vaganac i Saborski. Nastavljaju se borbe ka Jesenicama i Babinom Potoku. Ubijena 43, ranjeno preko 60 nepr. vojnika, zaplenjeno nešto spreme.[32] — U Baniji odbijen ispad iz Sunje,[33] a u Pokuplju, iz Brestä.[34]" Ubijena 32, zarobljen 1 nepr. vojnik. — Diverzantske grupe između Maksimira i Zagreba digle u zrak njemački transportni voz. U Zagrebu uništena tvornica konca. Ubijeno 6 Nijemaca. Na pruzi Križevci

[49] Opširnije o tome vidi dok. br. 8, 44, 45 i 114; knj. 36, dok. br. 47, 60, 73, 80, 81, 82, 83, 101, 111; knj. 37, dok. br. 9, 10, 16, 19, 21; 28; 40, 111, 123 i 1-34).

so i si Vrhovni štab NOV i POJ je naredio Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 12. februara 1945. da preduzme mjere kako bi se uspostavio stalan saobraćaj između Dalmacije i Slovenije stvaranjem koridora preko Žuinberka ili Gorskog kotara (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/24—2, k. 119/4).

52 j 57 Detaljnije o borbama na području Plitvičkih jezera i na pravcima Široka Kula — Ljubovo — Bunić i Ribnik — Bilaj (vidi dok. br. 45, 46, 77, 114 i 115; Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 119/6 i 119/10: depeše štabova 4. i 11. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske od 12. do 17. februara 1945).

[54] Izviđački dijelovi 19. ustaškog zdruga iz Bresta naišli sii 14. februara kod sela" Dužice na zasjedu 1. čete 1. bataljona NOU brigade »Franjo Ogulinac Seljo« i poslije kraće borbe odbačeni su nä polazni položaj. Ustaše su imale 3 mrtva (vidi Arhiv VII, reg. br. 13—2, k. 1225: tabelarni pregled dejstava 34. NOU divizije u februaru 1945).

— Bjelovar dignut u zrak 1 oklopni voz. Broj žrtava veliki.[35] Pruga Ivanić [grad] — Križ porušena na 36 mjesta, a pruga Dugo Selo — Bjelovar na 100 mjesta.[36] 15. II. 1945 (G.)

Br. 4

— Za. V.Š. — Produžavajući čišćenje Like naše su jedinice oslobodile Ličko Petrovo Selo — [Ličku] Jesenicu— Ljubovo i Ribnik.[37] Ubijena 22, ranjen 31, zarobljena 2 nepr. vojnika. Zaplijenjena 2 p. m. i 7 pušaka. —- U borbama kod Brezovice 10 km. južno od Zagreba naše su jedinice[38] ubile 24 nepr. vojnika, zaplijenile 2 p. m. i 17 karabina. U G. Kotaru u lokalnim akcijama uništen 1 kamion,[59] ubijeno 6, ranjeno 9 Nijemaca. 16. II. 1945 (G.)

Br. 9

— Za V. Š. U vezi proslave godišnjice Crvene armije predlažemo za odlikovanje pukovnika Raka, šefa Sovjetske misije, lekare potpukovnika Dr. Gukov Vasilija i majora Dr. Bukovalov Mihajla, bolničarke: poručnika Barikova Zinajda i potporučnike Gusjeva Vera, Taborova Polina i Larisa Karozina. Šef misije vrlo zauzimljiv, mnogo nam pomaže, ljekari i bolničarke izvršili oko 400 operacija, ukazuju veliku pomoć našem sanitetu. 17. II. 1945 (G.)

Br. 14

— Za V. Š. Veza vaša depeša br. 31. od 13.1,[60] VII. Div. u svom sastavu ima I., II. i III. brig.[adu], svaka jačine od 1000 boraca na licu. Brigade imaju po 4 bataljona, prateću četu, četu za vezu, inžinjer. četu i vod bolničara. Pri Štabu Divizije na-

[55] Prema depeši Štaba 10. korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske upućenoj 15. februara 1945. diverziju su izveli dijelovi 3. diverzantskog odreda kod sela Rovišće 11. februara 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/16—2, k. 119/9).

[36] Diverzije su izveli dijelovi 3. d'verzantskog odreda (vidi dok. br. 82; Arhiv VII, reg. br. 1/16—2, k. 119/9: depešu Štaba 10. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 15. februara 1945).

[58] Odnosi se na dijelove NOU brigade »Franjo Ogulinac Seljo-< koji su 15. februara 1945. napali neprijateljsku posadu u Brezarci. Brigada je 'imala 3 mrtva, 5 ranjenih i 1 netaslog (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/21—2, k. 119/6: depešu Štaba 4. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 17. februara 1945; reg. br. 13—2, k. 1225: tabelarni pregled dejstava 34. NOU divizije u februaru 1945).

[50] Prema depeši Štaba 11. korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske upućenoj 16. februara 1945, jedna četa 3. brigade 43. NO divizije minirala je taj kamion na Kapeli 15. februara 1945 (Arhiv VII, reg. br. 1/37—2, k. 119/10).'

[co] Depeša Vrhovnog štaba NOV i POJ od 13. januara 1945. nalazi se u Arhivu VII, reg. br. 1/24—2, k. 119/4.

laze se sve jedinice predviđene formacijom.[01] — 43. divizija u svom sastavu ima I. brig. jačine 720 boraca sa 4 bataljona, II. brig. 526 boraca sa 3 bataljona .i III. brig. 423 borca sa 3 bataljona. Svaka brigada ima jedinice pri štabu i četu pratećih oruđa.[02] — Na području GŠH[63] postoje sledeći partizanski odredi: Banijski pod komandom VII. Div.[izije], Karlovački, Turopoljsko-Posavski i Posavski P.O. pod komandom 34. Divizije. Primorsko-Goranski Odred 13. Div. i Grupa Istarskih Odreda sä dva Odreda pod komandom 43. Div. 17. II.. 1945 (G.)

Br. 13

— Za V. Š. Veza dep. br. 16 od 17. II. Pored onih sovjetskih državljana u depeši br. 14 od 17. II. 1945 ima kod nas ostalih članova Sovjetske misije, 82 ranjenika u našim bolnicama i veći broj boraca koji su prebjegli iz nepr.[ijateljskih] jedinica. Broj boraca dostavit ćemo naknadno. Ovdje je i major Dr. Sidorenko koji je došao od Vas. 18. II. 1945 (G.)

Br. 21

— Za V. Š. U Pokuplju nepr. jačine 2 bqjne ustaša napadao u pravcu žažine i Petroveća.[64] Snažnim protivnapadom snage 34. Div. odbacile su nepr. uz gubitke 53 mrtva, 35 ranjenih.i 4 zarobljena. Zaplenjen 1 mitraljez, 11 pušaka i druge spreme. Sopstveni gubitci: 4 mrtva i 9 ranjenih. — U Lici patrolna djelatnost. U čišćenju Velebita zarobljeno 11 četnika. U G. Kotaru i Istri u manjim akcijama ubijeno 17, ranjeno 10 nepr. vojnika. Zaplenjeno nešto spreme. Naši gubitci: 9 mrtvih i 3 ranjena.[63] 18. II. 1945 (G.)

Br. 24

[01] O brojnom stanju, organizaciji i formaciji 8. NOU divizije vidi dok. br. 44.

[02] Vidi dok. br. 41.

[63] Glavni štab NOV i PO Hrvatske

[64] Prema depeši Štaba 4. korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske upućenoj 18. februara 1945, neprijateljske snage iz Petrinje (borbena skupina »Šlaher« i jedna bojna 19. ustaškog zdruga) prodirale su 16. februara 1945. u pravcu Male Gorice i Petroveca, gdje su naišle na snažan otpor jedinica NOU brigade »Franjo Ogulinac Seljo« i'Karlovačke NOU brigade (opširnije o tome vidi dok. br. 113; Arhiv VII, reg. br. 1/21—2, k. 119/6.

[05] Navedene gubitke nanela je neprijatelju 3. brigada 43. NOU divizije 18. februara 1945. sačekavši u zasjedi kolonu na Kapeli. Gubitke od 9 mrtvih i 3 ranjena, imao je 2. bataljon Istarske grupe NOP odreda u borbi kod Poreča 5. februara 1945 (Arhiv VII, reg. br. 1/39—2, k. 119/10: depeša Štaba 11. korpusa upućena Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 18. februara 1945).

— Za V. Š. Najaktuelxxije operacije kod nas bile bi: Oslobođenje Like: Gospić — Otočac — Brinje i primorskog pojasa sa Senjom. Ovim bi dobili: 1) povoljne mogućnosti za razvijanje daljnjih ofanzivnih operacija prema sjeveru; 2) ostvarili bi potrebnu i sigurnu vezu sa Slovenijom; 3) široku mogućnost mobilizacije za XI. Korpus; 4) problem ishrane za XI. Korpus bio bi rešen; 5) pomerili bi baze za snabdijevanje sjeverno uz obalu, čime bi znatno uštedili na gorivu; 6) politički razlozi diktiraju oslobođenje Like i Gorskog kotara. Narod je iscrpljen i popljačkan. Čestim ispadima banda nanosi nova pustošenja i klanja. Prehrana je vrlo teška, a tako isto uslovi za proletnju obradu zemlje. — Snage IV. i XI. Korpusa nedovoljne su i brojno i materijalno te bi nam bilo potrebno sadejstvo VIII. Korpusa. Obzirom na neprijateljske snage na ovom prostoru postoje povoljni izgledi da bi sa snagama tri Korpusa uspješno riješili ovaj zadatak, — Početak operacija oko polovine marta, dok bi se VIII. Korpus prebacio i sredio, jedinice snabdele sa materijalom i bolje atmosferske prilike omogućile najefikasniju upotrebu artiljerije i tenkovskih jedinica kao i snabdevanje. — Iz navedenih razloga molimo da nam dozvolite upotrebu VIII. Korpusa, s tim da bi izvjesne njegove snage ostavili u Dalmaciji. Molimo hitan odgovor.""

— 19. II. 1945. (G.) Br. 26

— Za V. S. U Lici vode se borbe[67] sa neprijateljem koji je snagama jačine tri bojne izvršio ispad sa prostora Bihać—Lapac, sjeverno ka s. Vrelu i zapadno na komunikaciji Korenica—Udbina. U drugim manjim akcijama izbijeno i ranjeno 17 nepr. vojnika. Naši gubitci: 2 mrtva i 10 ranjenih. 19. II. 1945 (G.)

Br. 30

— Za V. Š. U toku dana nastavljene su u Lici žestoke borbe sa nepr. koji je uspio da prodre do Bjelog Polja od pravca Bihaća i na 5 km. istočno od Udbine sa pravca Lapca. Protivna-

[00] Vrhovni štab NOV i POJ odgovorio je depešom 22. februara 1945. da se u načelu slaže s predloženim planom operacija, s tim da one počnu što ran je, a najkasnije do 10. marta, i da prilikom planiranja operacije Glavni štab Hrvatske može računati na dvije divizije i Tenkovsku brigadu 8. korpusa NOVJ (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/29—2, k. 119/4).

07 } os Riječ je o borbama koje su vodile jedinice 13. NOU divizije protiv dijelova njemačke 373. legionarske divizije od 18. do 20. februara 1945 (opširnije o tome viđi dok. br. 56, 77 i 105; Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 119/10: depeše Štaba 11. korpusa upućene Glavnom štabu NOVJ 18, 20. i 22. februara 1945).

padom naše su jedinice uspjele odbaciti nepr. prema Plješivici i Kuku, a od s. Vrela ka Bihaću.[68] Ubijeno 105 nepr. vojnika, među kojima 3 oficira, zarobljen 1 oficir, 3 podoficira i 8 vojnika, ranjeno oko 170. Zaplijenjena 2 šarca, 65 pušaka, l radio stanica i dosta druge spreme. U jučerašnjim borbama ubijeno 45, ranjeno 52, zarobljeno 2 nepr. vojnika. — U Istri, na pruzi Trst — Pula naše jedinice uništile jedan voz.[68] Broj žrtava nepoznat. — 20. II. 1945. (G.)

Br. 36

— Za V. Š. U-prvoj dekadi februara od zaraznih bolesti broj oboljelih: IV. **korpus** — pjegavac, oboljelo 65, umro 1, od toga VII. Div. 20, VIII. Div. 18, Unska Oper. Grupa 1, Odredi 3, Omladin. brig. IV. Korpus 4, Aerobaza IV. Korpus 2, bolnice-3, komande mjesta 4, ostale jedinice 10, 7 trbušni tifus, od toga VIII. Div. 5, 8 lues, 3 gonoreje. Civilno stanovništvo obolilo je 156 od pjegavca, od toga kotar Plaški 110, 3 lues, 2 gonoreja. VI. **korpus** KVO pjegavac 47, civila 17, trbušni tifus 11, civila 3. VIII. **korpus** — pjegavac 5, 2 umrlo, tifus trbušni i paratifus 20, male boginje 3, 4 zauške. XI. **korpus** — 25 pjegavac, 13. Div. 5, 35. .Div. 13, Artiljer. divizion XI. Korpusa 3..Prateća četa Štaba XI. Korpusa 2, šoferi XI. Korpusa, 1, II. Ličko Područje 1, 1 umro, 2 lues, 2 gonoreja. Pjegavac 70 među pučanstvom civilnim na sektoru Gospić i to u mjestima Čitluk, Počitelj, Pavlovac, Medak. Jenjava epidemija na sektoru Otrić — Zrmanja. U Koreničkom srezu nema novih slučajeva pjegavca. Ozdravili svi oboljeli. Za X. **korpus** nismo dobili podatke. 20. II. 1945 (G.)

• Br. 35

— Za V. Š. Kod Brkiševine na Kupi 3. II. prinudno se spustio jedan, američki lovački avion tipa »Mustang«. Kvar je najviše 10%. Odmah je piistupljeno razmontiranju aviona, ali nam nedostaje specijalan alat, pa molimo da isti pošaljete. 21. II. 1945 CG.)

\- Br. 38

— Za V. Š. U nastavku borbi prošle noći, naše su. jedinice u Lici uspjele da protjeraju neprijatelja ka Bihaću i Lapcu. Na ostalim sektorima bez promjene. U patrolnim djelatnostima

[0,1] Diverzija su vjerovatno izveli dijelovi Istarske grupe NOP odreda.

ubijeno 6 nepr. vojnika. — Na sektoru Gospića primjećuje se koncentracija više ustaških bojni.[70] 21. II. 1945 (G.)

Br. 41 ,

— Za V. Š. Dijelovi VII. Div. prebačeni na lijevu obalu Save, napali su nepr. garnizpn Gušće, 12 km. sjevero-istočno od Sunje.[71] Potpunim iznenađenjem posada razbijena. Zarobljen 51 nepr. vojnik sa jednim oficirom i svom spremom. Ostalo se razbježalo. — Na pruzi Kostajnica — Sunja iz zasjede napadnuta dva voza sa ratnim materijalom. Lokomotive uništene, borba je "u tolcu.[72] — Snage 43. Div. .u napadu na nepr. garnizon Vrh Kapele[73] na komunikaciji Senj — Ogulin u oštroj borbi ubile 48, ranile 31 ustašu i legionara. Zaplenjeno nešto oružja i spreme, porušeno više bunkera. Naši gubitci: 10 mrtvih, 17 ranjenih. — U drugim manjim akcijama ubijeno 7, zarobljene 3 ustaše. 22. II. 1945 (G.)

Br. 45

— Za V. Š. Kod IV. Korpusa 22. II. jedan engleski avion bacao ubojni materijal. Dne 23. II. 1945 (G.)

Br. 47

•— Na pruzi Kostajnica — Sunja odbijene su intervencije u pokušaju da spasu voz sa posadom i materijalom. Dvije lokomotive i 38 vag. zapaljeni sa svim materijalom. Ubijeno 97, zarobljeno 13 nepr. vojnika. Zaplenjene 22 puške, 3 šarca, 3 šmajsera, 3 pištolja i druge spreme.[74]

[70] Na prostoriji Gospić — Lički Osik prikupljali su se dijelovi 4. ustaškog zdruga poslije neuspjelog pothvata koji su izveli u sadejstvu sa dijelovima njemačke 392. legionarske divizije protiv jedinica 11. korpusa NOVJ pravcem Lički Os'k — Ljubovo — Bunić — Krbavsko polje (vidi dok. br. 77 i 114; Arhiv VII, reg. br. 41—3, k. 74: is'toiijat njemačke 392. legionarske divizije).

[71] Prvu satniju 1. bojne 14. pješačkog zdruga napala su dva bataljona 2. brigade 7. NOU divizije 21/22. februara 1945 (vidi dok. br. 58, 108 i 113; Arhiv VII, reg. br. 1/23—2, k. 119/6: depešu Štaba 4. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 23. februara 1945).

i [74] Prema depeši Štaba 4. korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske upućenoj. 23. februara 1945- Treća brigada 7. NOU divizije napala je 22. februara 1945. voz koji su vukle dvije lokomotive (vidi dok. br. 75 u ovoj knjizi; Arhiv VII, reg. br. 1/23—2, k. 119/6).

[73] Dijelove njemačke 392. legionarske divizije i 19. ustaške bojne na Vrhu Kapele (k. 884) napala je 3. brigada 43. NO divizije 20. februara 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 1/41—2, k. 119/10: depešu Štaba 11. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 22. februara 1945).

— Snage VIII. Div. napale su u Lici nepr. uporište Dabar. Borba je u toku. Nepr. se još jedino u crkvi drži, iz koje se žestoko brani. 23. II. 1945 (G.)

Br. 50

— Za V. S. Snage XI. Korpusa napale su u Lici nepr. garnizone Čudin klanac i Babin Potok i posle žestoke borbe uspjele da ovladaju ovim jakim nepr. uporištima.[75] Borba se vodi za kotu 828 (Čudin klanac), dok su ostale snage nastavile gonjenje ka Vrhovinama. Borba za Dabar i dalje je u toku.[76] — Diverzantske grupe na pruzi Bjelovar — Križevci bacile u zrak dva voza i porušile prugu na 38 mjesta.[77] 24. II. 1945 (G.)

Br. 61

— Za V. Š. Veza br. 59 od 24. II. Jedinice VIII. div. napadale Dabar. Napad nije uspio.[78] — 25. II. 1945. (G.)

Br. 74

— Za V. S. Na kraju I. dekade februara brojno stanje ranjenika i bolesnika: IV. Korpus — 1614, VIII. Korpus — 4644, XI. Korpus 1155, X Korpus — 398. Od toga nepokretnih 112. Za VI. nismo dobili izvještaj. 25. II. 1945 (G.)

Br. 71

75 79 i 84 Jedinice 35. NOÜ divizije napale su 24. februara 1945. Čudin klanac (trig. 828) i sela Gornji i Donji Babin Potok kao i okolne visove. Trinaesta NOU div'zija je istovremeno napala Crnu Vlast i Vrhovine/Poslije snažne artiljerijske pripreme i više uzastopnih juriša jedinice 35. NOU divizije zauzele su istočni dio s. Babin Potok i prve bunkere na Čudinom klancu, a dijelovi 13. NOU divizije ušli su u Crnu Vlast. Uslijed snažnog otpora i pomoći koja je neprijatelju upućena iz Vrhov'na napad je obustavljen, a jedinice su se povukle na polazne položaje (vidi dok. br. 55, 75, 110, 112 i 114; Arhiv VII. reg. br. 1/44—2, k. 119/10: depeše Štaba 11. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 25. februara 1945).

70 i 78 Prva brigada 8. NOU divizije napala je Dabar 23. februara 1945 (vidi dok. br. 109 i 114; Arhiv VII, reg. br. 1/24—2, k. 119/6: depeše Štaba 4. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 24. februara 1945; reg. br. 6—1/1, k. 828: tabelarni pregled dejstava 8. NOU "divizije u februaru 1945).

[77] Dijelovi 3. diverzantskog odreda minirali su voz između sela Crkvena — Rovišće lb. februara 1945, a drugi 19. februara između Rovišca i Klokočevca. Diverzantska grupa tog odreda porušila je prugu 20. februara kod sela Crkvena (vidi dok. br. 82; Arhiv VII, reg. br. 1/17—2, k. 119/9: depešu Štaba 10. koipus'a upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 24. februara 1945).

— Za V. Š. Za pretstojeće operacije potrebna nam je veća količina municije za: amerikanske topove 75 mm, engleske i američke bacače Piat, mauzer 75 mm i benzina za kamione i tenkove. Tražili smo od Saveznika, neposredno da nam ubrzaju dotur. Molimo za naređenje Jadranskoj Komisiji [da] isporučuje ovu municiju i gorivo kako bude brodovima dolazilo. — 25. II. 1945. (G.)

Br, 69

— Za V. Š. U Lici nepr. je uspio da uz pomoć tenkova i artiljerije ponovo ovlada Babinim Potokom i Čudinim klancem.[79] — U borbama kod Dvora ubijeno 19, ranjeno 45 nepr. vojnika.[80] — Diverzantske grupe na pruzi Zagreb — Beograd digle u zrak 1 voz. Uništena lokomotiva i 8 vagona. Kod Borongaja dignut u zrak transportni voz. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga dignut u zrak transportni voz. Mrtvih 15 a ranjenih 12 Nijemaca. Promet stajao 12 sati. Na aerodromu Pleso zapaljene 24 tone zapaljivih avionskih bombi. U Zagrebu dignuta u zrak ljevaonica željeza »Sila«. Ubijeno 40 Nijemaca, veći broj ranjenih. U Kutini zapaljen jedan magazin sa ratnim materijalom.[81] — U manjim akcijama u Gorskom kotara ubijen 1 oficir, 3 vojnika i 4 ranjena. — 25. II. 1945. (G.)

Br. 72

— Za V. Š. Snage 34. Div. napale su i likvidirale posle žestoke borbe nepr. uporište Odru, 7 km. južno od Zagreba, gdje su se nalazili dijelovi 20. ust. zdruga.[82] Ubijeno 40, a zarobljeno 15 ustaša. Ostalo se raspršilo. Odbijene intervencije iz susjednih nepr. garnizona. Zäplenjeno 50 pušaka, 3 šarca, 1 t. mitraljez, 1 p. mitr. i veća količina drugog ratnog materijala. Na ostalim sektorima bez promjene. 26. II. 1945 (G.)

Br. 78

[80] Kod Dvora na Uni borbe su vjerovatno vođene između jedinica 7. NOU divizije i dijelova 4. ustaško-domobranske divizije.

[81] Diverzije su izveli dijelovi 3. diverzantskog odreda. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga kod sela Ostrne miniran je transportni voz 19. februara i pri tome su uništeni lokomotiva i 3 vagona. Kod železničke stanice Borongaj diverzija je izvršena 20. februara. Lokomotiva i 8 vagona minirani su kod sela Prečeca 21. februara. Na aerodromu Pleso diverzija je izvršena 15. februara, a postrojenja ljevaonice »Sila« dignuta su u vazduh 19. februara 1945 (vidi dok. br. 82; Arhiv VII. reg. br. 1/17—2, k. 119/9: depeše Štaba 10. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 24. februara 1945).

[82] Prva satnija 6. bojne 20. ustaško-domobranske divizije u Odri napadnuta je 25/26. februara 1945 (vidi dok. br. 109, 111 i 112; Arhiv VII, reg. br. 1/25—2, k. 119/6: depešu Štaba 4. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 26. februara 1945).

— Za V.Š. Neprijatelj jačine dva bataljona izvršio ispad u Lici od Josipdola i Dabra ka Plaškom. Borba je u toku.[83] Ubijeno 40 i ranjeno 52 nepr. vojnika. U borbama kod Babina Potoka i Čudin Klanca[84] ubijeno 63, ranjeno 156 i zarobljeno 3 nepr. vojnika. Uništen 1 kamion sa materijalom. Zaplenjeno nešto oružja i druge spreme. Pruga Zagreb — V. Gorica porušena na 28 mjesta.[85] 27. II. 1945 (G.)

Br. 82

8B

[83] Riječ je o borbi koju su vodile jedinice 8. NOU divizije protiv dijelova njemačke 392. legionarske divizije i jedne bojne 18. ustaškog zdruga 25. i 26. februara 1945. Prema tabelarnom pregledu dejstava 8. divizije upućenom Štabu 4. korpusa NOVJ 27. februara 1945, neprijatelj je imao 55 mrtvih i 67 ranjenih, dok su jedinice 8. NOU divizije imale 3 mrtva, 6 ranjenih i 4 nestala (vidi Arhiv VII, reg. br. 6—1, k. 828).

[85] Diverziju su vjerovatno izveli dijelovi 3. diverzantskog odreda (vidi dok. br. 82-i 109; Arhiv VII, reg. br. 1/18—2, k. 119/6: depešu Štaba 4. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 27. februara 1945).

[80] Depeše Glavnog štaba Hrvatske upućene marta 1945. godine Vrhovnom štabu NOV i POJ, odnosno Generalštabu JA, biće objavljene u 39. knjizi.

Br. 66

IZVOD IZ KNJIGE DEPEŠA ŠTABA 3. ARMIJE NOVJ ŠTABU 6. KORPUSA UPUĆENIH FEBRUARA 1945. GODINE[1]

12. februar

..?

Za 6. korpus:

— Od III. Armije. — U vezi s najskorijim oper. [ativnim] zadatcima svih snaga naše Armije[3] pristupite odmah sledećem: Brzo sredite, odmorite i pripravite jedinice na prostoriji Pakrac, ostavljajući prostoriju Daruvara zä X. Korpus.[4] Odmah uputite jaka izviđačka odeljenja na liniju Našice — Virovitica sa potrebnim radio stanicama radi stalnog izvještavanja o radu i kretanju neprijatelja na toj komunikaciji. Nakon najnužnijeg odmora prebacujte jedinice Korpusa na komunikaciju Našice — Virovitica sa zadatkom: najžešće napadati nepr. kolone na što širem otsjeku u koliko budu još u pokretu, koncentrisanim snagama čistite eventualna uporišta, prvenstveno na otsjeku Slatina — Virovitica radi stvaranja mostobrana 14. i 12. Korpusu, (sledi).

Nastavak br. 11 grupa 37.

Bezuvjetno dva puta dnevno slati obav.[ještajne] izvještaje o situaciji u Slavoniji, a naročito u Podravini. Ovo od nas svakodnevno traži V. Š.[5] i Tolbuhin, te o redovnom slanju tih izvještaja treba lično komandant i pol-

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1—4, k. 215.

[2] Redakcija je izostavila depeše koje ponavljaju sadržinu izvještaja objavljenih u ovoj knjizi. Izostavljene depeše su označene sa tri tačke.

[3] Vjerovatno se misli.na završne operacije za oslobođenje Jugoslavije.

[4] Poslije izvlačenja sa virovitičkog mostobrana, jedinice 6. korpusa NOVJ nisu imale mogućnosti zä odmor jer je- neprijatelj ovladao svim naseljenim mjestima u Slavoniji "i nametnuo ,im borbu na Papuku, Ravnoj gori, Psunju i Krndiji. Jedinice 10. korpusa NOVJ izvučene su na prostoriju Daruvara, gdje su vodile borbe do 18. februara 1945. a zatim su se povukle na Bilo goru i Moslavinu (vidi dok. br. 25, 57, 55, 70, 72, 79 i 80; Arhiv VII. reg. br. 2—2, k. 883: izvještaj Štaba 12. divizije upućen Štabu 6. korpusa NOVJ 14. februara 1945; reg. br. 1/18—2, k. 119/9: depešu Štaba 10. korpusa upućenu Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 27. februara 1945).

[ä] Vrhovni štab

kom[6], da najsavjesnije vode računa. Održavati stalno vezu sa X Korpusom. Javljajte o stepenu izvršenja ovog naređenja. Kada[7], Mato.[8] ~

III. Armija br. 11/37 od 12. II. 45.

Za 6. korpus:

— Od III. Armije. — Odmah nam pošaljite podatke o neprijateljskim i vašim gubitcima u borbama od 6 do 10 o. m. zaključno.[9]

III. Armija br. 7/72 od-13. II. 45.

Za 6. korpus:

— Od III. Armije. — Javite da li se u sastavu Korpusa nalaze 4 čete Osječke brigade i pom. policom, brigade, koji su ostali u Slavoniji.[10] Osječka brigada broji sada tisuću ljudi. Mato.

III. Armija br. 28/88 od 15. II. 45.

Za 6. korpus:

— Od III. Armije. — Nije potrebno da vodite frontalne borbe, već radite inicijativno prema konkretnoj situaciji snaga.[11] K.

III. Armija br. 1/108 od 17. II. 45.

[6] Komandant. 6. korpusa NOVJ bio je tada Veljko Kovačević, a politički komesar Otmar Kreačić.

[7] Branko Petiičević Kadja, politički komesar 3. armije NOVJ.

[6] Mato Jerković, zamjenik komandanta 3. armije.

[9] Vidi dok. br. 72.

[10] Prilikom borbi za. virovitički mostobran Osječka NOU brigada se pod borbom povlačila pravcem Feričanci — Orahovica — Mikleuš. Zbog nepovoljnog razvoja borbe na r. Vojlovioi (7. februara 1945) Štab 12. NOU diviz'je je naredio Osječkoj brigadi da se povuče u pravcu Pušine i Slatinskog Drenovca, ali je ona u tome bila spriječena izbijanjem neprijateljeve» motorizacije u Slatinski Drenovac. U toj situaciji Brigada je sa tri bataljona odstupila sa 16. vojvođanskom NOU divizijom pravcem Podravska Slatina — Suhopolje — Barč. 20. februara 1945. Osječka NOU brigada (bez jednog bataljona) ušla je privremeno u sastav 36. vojvođanske NOU divizije. Jedan njen bataljon ostao je u Slavoniji i poslije borbe kod Mikleuša (Vranovac) povukao se na Papuk u rejon Jankovca (vidi dok. br. 12 i 29; Arhiv VII, reg. br. 2—2, k. 883: izvještaj Štaba 12. divizije upućen Štabu 6. korpusa NOVJ 14. marta 1945; reg. br. 14—3, k. 1241: izvod iz operacijskog dnevnika Štaba 35. divizije pisan Štabu 12. korpusa NOVJ 27. februara 1945).

[11] 0 dejstvima 6. korpusa NOVJ u drugoj polovini februara 1945. vidi dok. br. 72 i 80; Arhiv VII reg. br. 2—2, k. 883.

Za 6. korpus:

— Od III. Armije. — Durmitor se već prebacio na sektor koji je držao u decembru prošle godine.[12] Vašu depešu od 19 o.m. primili.[13] Kod nas bez promjene.

III. Armija br. 42/146 od 20. II. 45.

— Od III. Armije. — Orijentirajte se u pokretu što je više moguće prema sektoru Našice — Đakovo. Izbjegavajte krute frontalne borbe i odmarajte i sređujte jedinice što više za predstojeći zadatak. Pripremajte diverzantske i odredske jedinice za akcije na glavnoj pruzi. K K

III. Armija br. 43/147 od 22. II. 45.

Za 6. korpus:

— Od III. Armije. — Juče probajući bacač poginuo komandant Osječke brigade major Milan Bobić. Tom prilikom poginulo 13, a ranjeno 15 drugova. K. M.

III. Armija br. 53/178 od 27. II. 45.

[12] Durmitor je šifra za 12. korpus NOVJ. Po naređenju Vrhovnog štaba NOVJ 12. korpus je od 21. do 23. februara 1945. posjeo lijevu obalu Drave od njenog ušća u Dunav do sela Torjanci (11 km sjeverozapadno od Valpova). Vidi Arhiv VII, reg. br. 18—1 i 18—2, k. 952: zapovijesti Štaba 12. korpusa NOVJ upućene potcinjenim jedinicama 17. i 22. februara 1945. godine.

[13] Redakcija nije mogla pronaći tu depešu.

BR. 64

PREGLED GUBITAKA JEDINICA 4. KORPUSA NOVJ U FEBRUARU 1945. GODINE[1]

PREGLED GUBITAKA
jedinica VII, VIII i XXXIV Divizije IV Ud. Korpusa Jugoslav. armije u borbama u mjesecu februaru 1945 godine

JEDINICA	POGINULO					RANJENO					NESTALO					PRIMEDBA
	Oficira	[illegible]	Podoficira	Boraca	SVEGA	Đo o	Polit, rukovod.	Podoficira	Boraca	SVEGA	Oficira	Polit, rukovod.	Podoficira	Boraca	SVEGA	
VII. Udarna Divizija	**1**	**3**	**12**	**41**	**57**	**10**	**23**	**28**	**177**	**238**	**1**			**5**	**6**	
VIII. Udarna Divizija	**4**	**13**	**14**	**38**	**69**	**9**	**18**	**28**	**97**	**152**	1	1	1	**20**	**23**	
XXXIV. Udarna Divizija	**2**	5	**1**	**21**	**29**	1	**15**	**9**	**43**	**68**			**4**	**8**	**12**	
UKUPNO:	**7**	**30**	**18**	**100**	**154**	**20**	**56**	**65**	3nj458		**2**	1	**5**	**33**	**41**	

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, pukovnik,
V. Holjevac

Komandant, -potpukovnik,
M. Šumonja

(M. P.)

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 18—2, k. 118.

[2] Političkih rukovodilaca

BR. 64

IZVJEŠTAJ ŠTABA 16. DIVIZIJE OD 27. FEBRUARA 1945. ŠTABU 12. KORPUSA NOVJ O VLASTITIM I NEPRIJATELJSKIM GUBICIMA U JANUARU[1]

ŠTAB
XVI UDARNE DIVIZIJE NOVJ
Op. br. 49/45
27 februara 1945 god.

Na br. Op. 27/1945.

ŠTABU XII UDARNOG KORPUSA NOVJ

U vezi vašeg naređenja broj gornji, dostavljamo Vam sledeće podatke:

1) Gubitci ove divizije u toku mjeseca januara 1945 godine:[2]

a) poginulih 294
b) ranjenih 730
c) nestalih u borbi 71
d) dezertiralih 23

2) Neprijateljski gubitci u istom vremenskom razdoblju:

a) poginulih 792
b) ranjenih 915

Neprijateljski gubitci od dejstva naše artilerije nisu mogli biti ustanovljeni, ali se ceni da su bili veliki.

3) Vlastiti materijalni gubitci:

a) pušaka 21
b) automatskih pušaka 19
c) protivkolskih pušaka 12
d) pikavaca (ruskih) 112
e) puškomitraljeza 42
f) teških mitraljeza 5
g) lakih bacača 5
h) bacača 82 mm 4
i) bacača 120 mm 2

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII; reg. br. 39—1, k. 953.

[2] Riječ je o gubicima koje je divizija pretrpjela u borbama u istočnoj Slavoniji (vidi knj. 37, dok. br. 52, 103 i 126).

Dva bacača 82 mm. i jedan bacač 120 mm. su oštećeni ubacivanjem po dve mine u cev, dočim je ostalo oružje ostalo kod poginulih boraca i oštećeno od neprijateljske vatre.

.4) Neprijateljski materijalni gubitci:

a) zaplenjeno: 2 puškomitraljeza i 2 pikavca, sa nekoliko hiljada metaka;

b) uništeno: 8 tenkova.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
potpukovnik

M. P.

Komandant,
pukovnik
Kamenjar[3]

BR. 69

IZVJEŠTAJ ŠTABA 35. DIVIZIJE OD 27. FEBRUARA 1945. ŠTABU 11. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA ČUDIN KLANAC I BABIN POTOK[1]

Koncept

ŠTAB
35 UDARNE DIVIZIJE
XI KORPUSA N.O.V.J.
Op. broj 392 27.111945

ŠTABU XI KORPUSA N.O.V.J.

Operativni izvještaj za dan
24. februara 1945. g. dostavlja

Opis položaja:

Sekcija Gospić, 1:100.000, jug. vojne izrade. Sektor Čudin klanac' — Babin Potok topografski i taktički jak, zemljište isprelamano i pokriveno. Otsjek Čudin klanac (k. 828) planski utvrđen jakim fortifikacijskim objektima, ukopanim u zemlju. Sektor komunikacijski vezan za neprijateljske garnizone Otočac — Bihać.

[3] Maiiko Peričiai Kamenjar

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. ***6—4, k.*** 1234 B.

Naše jedinice:

XXXV Udarna divizija —- kompletna, uz sadejstvo korpusnog art. diviziona. -Na našem lijevom krilu bile su jedinice XIII Divizije,[2] koje su napadale na Crnu Vlast i Vrhovine, a desno jedinice VIII Divizije, koje su se nalazile na sektoru Dabra.[3]

Naziv, jačina i sastav neprijatelja:

Dijelovi Aufklärung Abt. 392, 13. komp. 847 Reg., i 14 komp. pancer Jäger reg. 392. Ukupna jačina neprijatelja bila je oko 300 vojnika. Pored pješadijskog naoružanja neprijatelj je raspolagao sa 4 P. K. topa 50 mm, od kojih je dva prije napada prebacio u Vrhovine.[4]

Obostrana situacija prije početka:

Uporište Čudin klanac — B. Potok neprijatelj drži kao važnu isturenu tačku, kao pretstražu odbranbenog sistema Gacke doline. U isto vrijeme služi mu kao polazni položaj za ispade na oslobođeni teritorij, a naročito za •ugrožavanje komunikacije koja spaja Kordun sa oslobođenim dijelom Like.

Naš cilj je bio likvidacijom Čudina klanca stvoriti uslove za ulazak u Gacku dolinu, a istovremeno ofanzivnim dejstvom preduzeti inicijativu u svoje ruke i spriječiti nepr. ispade na oslobođeni teritorij.

Izdate zapovijesti:

23. II 1945. u 15 časova primljena zapovijest[3] od štaba Korpusa. Istoga dana ü 20 časova izdana zapovijest Štaba Divizije podređenim jedinicama, koja se prilaže uz ovaj oper. izvještaj.[6]

Vrijeme početka:

Operacija počela 24. II 1945. u 15 časova. Artiljerijska priprema počela 15 minuta ranije.

[2] O napadu 13. NOU divizije na Crnu Vlast i Vrhovine vidi dok. br. 77.

[3] O dejstvima jedinica 8. NOU divizije u rejonu Dabra vidi dok. br. 55, 65 i 114; Arhiv VII, reg. br. 1/23—2, 1/24—2, k. 119/10: depeše Štaba 11. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 24. i 25. februara 1945.

[4] O sastavu, jačini i rasporedu neprijateljevih jedinica na navedenoj prostoriji vidi dok. br. 55.

[3] V'di dok. br. 55.

[0] Redakcija ne objavljuje tu zapovijest jer se zadaci jedinica vide iz zapovijesti Štaba 11. korpusa NOVJ. Zapovijest Štaba 35. NOU divizije nalazi se u Arhivu VII, reg. br. 8—1, k. 1234.

Tok borbe:

24. II 45. u 14.30 časova jedinice su bile na polaznim položajima sa slijedećim rasporedom:

I brigada: na liniji žel. stanica Rudopolje — k. 970, (V. Ogradak).

II brigada: na liniji k. 910 — k. 990 — Kosa.

III brigada: na liniji Končarev Kraj — k. 923.

Brdski art. divizion je bio plasiran južno od k. 761.

Osmatračnica štaba divizije je bila na jugozapadnim padinama k. 1005. Centar veze u Lukićima.

U 14.30 časova dijelovi I brigade pri podilaženju na k. 944 sukobili su se.sa neprijateljskom patrolom jačine 9 vojnika. Poslije kratke borbe od ove patrole 1 je zarobljen a 2 ubijena, dok su se ostali uspjeli izvući prema Rudopolju.

U isto "vrijeme dijelovi II brigade, koji su nastupali pravcem Lisina — Kosa sukobili su se. sa nepr. patrolom jačine 15 vojnika na Kosi. Nakon kraće borbe patrola je pobjegla u pravcu Č. klanca. Od ove patrole dva su zarobljena i jedan ubijen.

I Brigada nije našla neprijatelja na k. 913 i 765. Dolaskom na taj položaj raspoređene su joj bile snage •ovako: jedan bataljon na k. 1035 (Odanova.Kosa) sa zadatkom sprečavanja intervencije od pravca VrHovina; jedan bataljon c-stao je na k. 765 i 913, dok su njezina dva bataljona krenula pravcem k. 901, izbijajući preko južnih padina k. 940 u G. B. Potok,[7] gdje su se spojile sa snagama III brigade.

II Brigada izbija na k. 911 bez borbe, koju zaposjeda za upornu odbranu. Sa dva bataljona spušta se sjevernim padinama k. 990 i Kose preko si. »K«.

III Brigada u 15.20 č. sa desnim krilom izbija na k. 940 — Visibabu, gdje također nije bilo neprijatelja. Sa lijevim krilom bez jačeg otpora dolazi do porušenih kuća, jugoistočno od k. 828.

Nakon izvršene artiljerijske pripreme u 15.30 č. III Brigada uspijeva preći žicu i doći do prvih, neprijateljskih bunkera, gdje nailazi na jaku vatru iz ukopanih utvrda. Za to vrijeme desno krilo III Brigade, potpomognuto od dijelova II Brigade uspijeva izbaciti neprijatelja iz istočnog dijela kuća u G. Babinom Potoku. Neprijatelj uglavnom daje jaki otpor sa bezimene kote sjeverno od

[7] Na karti 1:100.000: D. i G. Babin Potok.

groblja, sa k. 828 (Čudin klanac) i sa padina Kose, koje se naslanjaju na cestu sjeveroistočno od slova K.

U 17 časova neprijatelj jačine jedne satnije napada sa pravca V.[rhov] Dugi Dol na k. 1035 (Odanova Kosa), odakle je njegov napad odbijen. Istovremeno napada na k. Perušić[8] sa pravca Rudopolja. Nakon jednosatne borbe neprijatelj biva odbačen.

U 17.30 č. otpočela je nova artiljerijska priprema na k. 828. Nakon izvršene pripreme jedinice III i II Brigade prelaze u napad, koji se kao i prvi završava neuspjehom.

U 19 časova neprijatelj ponovno napada na k. .1035 (Odanova Kosa), i uspijeva zbaciti snage I Brigade sa iste. Protunapadom ove naše snage povraćaju ponovno prvobitne položaje i odbacuju neprijatelja u pravcu Rudopolja.

U 19.30 ponovljen je napad na k. 828 koji također nije uspio.

U 21 čas neprijatelj ponovno napada sa pravca Dugog Dola na k. 1035 i zbacuje naše snage sa iste. Nakon što je ovladao sa Odanovom Kosom, spušta se preko Uvala i izbija na k. 944. Istovremenim pritiskom na k. Perušić i k. 911 — Metla neprijatelj odbacuje naše snage sa k. Perušić i 913. Ponovnim protivnapadöm'naše snage zbacuju neprijatelja sa ovog položaja-koji se povlači u pravcu M. Obijaja.

U 24.00 otpočinje nova naša artiljerijska priprema, nakon koje ponovno vrše napad jedinice III i II Brigade. Neprijatelj i ovog puta iz utvrđenih tačaka uspijeva odbiti i ovaj napad.

U 5 časova (25. II) neprijatelj jačim snagama zbacuje snage I Brigade sa k. Perušić, na kojoj ostaje, dok snage I Brigade zadržavaju k. 913 sve do povlačenja.

U 5 časova izdano je naređenje jedinicama za povlačenje u polazne baze.

Ishod borbe

Postavljeni cilj nije postignut. Zarobljena 3 neprijateljska vojnika. Ubijeno 49, ranjeno 67. Zaplijenjeno: 4 puške, 2 pištolja, 1 šmajser, 1 poluautomatska puška, 3 para cipela, 1 par čizama i ostale spreme.

[8] Perušić (k. 913 i k. 765).

Naši gubitci u ljudstvu i materijalu

13 mrtvih i 62 ranjena. Među poginulim komandir čete drug Buljat Ivan i Krkljaš Jovan, komesar čete Gulin Josip; pom. komesara Jurišić Ivan, delegati Simčev Branko i Egendorfer Mijo. Među ranjenima: komandir prateće čete Čuruvija Milan, komandir čete Mandarić Jovo i Ćuk Svetozar, komesar čete Cucin Ante, pomoćnici komesara čete Jurjević Gajo, Zderić Ivan, i Grgić Mirko. Zamjenici komandira: Vignjević Đuro, Tišma Dušan, komandir čete Zaklan Dušan. Nestalih 6.

Utrošak municije i materijala:

Utrošeno 769 granata 75 mm (M. 48), 403 mine za teški bacač, 44.345 metaka za pješadijska oruđa i 120 komada ručnih bombi. Gubitaka u materijalu nije bilo, osim što je jedan top 75 mm onesposobljen za vrijeme gađanja te mu je potrebna opravka. Utrošeno 40 granata 50 mm. i 89 granata 37 mm.

Imena lica koja su se istakla

U ovoj borbi dobro su se držali II i IV bataljon III Brigade kao cjeline. Naročitog posebnog isticanja nije bilo.

Imena lica koja su se slabo držala:

Slabo se držao Štab I bataljona II Brigade, koji nije iz kukavičluka izvršio pred njega postavljeni zadatak. 0 ovom slučaju je povedena istraga te će se krivce kazniti, o čemu će biti naslov obaviješten.

Kritika akcije:

Uporište Čudin klanac jest planski utvrđeno sa nizom fortifikacijski uređenih objekata. Ovi objekti su ukopani u zemlju, natkriveni sa isprekrštanim oblicima i slojem zemlje. Ispred ovih objekata imaju otvoreni rovovi koji su usko građeni i poravnati sa zemljom, bez grudobrana. Rovovi su sa objektima spojeni saobraćajnicama.

Dok tuče naša artiljerija, neprijatelj se nalazi u objektima, koji su otporni od artilj. vatre. Čim prestaje artilerija i nastupa pješadija neprijatelj izlazi u rovove. Ova stvar nije iskorišćena, odnosno nije pravilno koordiniran rad pješadije i artilerije, koje je moralo biti na najvećoj visini. Pored toga nije korišćena kombinacija vatre i pokreta, odnosno za vrijeme napada nije bio pra-

vilno organiziran plan vatre i ako je bila mogućnost da se postigne premoć u vatri, odnosno potpuno neutrališe neprijateljska pješadijska vatra. Ova činjenica uvjetovala je da naš prvi napad nije uspio. Prvi neuspjeh, umanjio je prodornost i elan jedinica, tako da su i ostali napadi ostali bez uspjeha.

Kod jedinica-je bilo posebno od ovog i još nedostataka. Kod I Brigade sistem veze je bio potpuno izostavljen. Baš ovaj nedostatak je uvjetovao da Brigada nije mogla uspješno i na vrijeme parirati neprijateljske napade i angažovati snage na sektor gdje bi bile najkorisnije upotrebljene.

Kod II Brigade bilo je također grešaka i nedostataka. Minobacači nisu dovoljno iskorišćeni a niti protukolski topovi koji su Brigadi bili pridodati. Komandant se gubio sa jednim bataljonom te time gubio preglednost ostalih svojih dijelova.

Komandno mjesto Štaba III Brigade bilo je u prvo vrijeme suviše daleko od prve borbene linije, tako da Štab Brigade nije mogao dovoljno uticati na tok borbe. Naročito bi se moglo pripisati Štabu III Brigade da nije dovoljno koristio moć svog pješadijskog oružja, odnosno kombinovao pokret sa vatrom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar potpukovnik
Lenac M.

Komandant
ppukovnik,
N. R. Grubor

BR. 64

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. BRIGADE OD 27. FEBRUARA 1945. ŠTABU 12. NOU DIVIZIJE O BORBAMA KOD PAKRACA, NA PAPUKU I KRNDIJF

ŠTAB IV. BRIGADE
XII. UDARNE DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
J U G O S L A V I J E
Br. SI.
Dana 27. II 1945. g.

Predmet: Operativni izvještaj o vođenim akcijama za vreme od 12. do 25. II o.g.

ŠTABU **XII.** UDARNE DIVIZIJE

Položaj.

Prema naređenju Op. Broj 179 od 29. II. o.g. tog Štaba, dostavljamo Vam operativni izvještaj o borbama, koje su vodile jedinice ove brigade u vremenu od 12. do 25. II. o.g. i to kako slijedi:

1.— Dana 13. II. o.g. naša. brigada vodila je borbu kod mjesta s. Toranj — Aleksandrovac.

Neprijatelj je bio sastavljen od Gorskog zdruga,[2] a jakost mu je bila oko 1000 vojnika.

Neprijateljski gubitci u ovoj borbi bili su sledeći: oko 100 mrtvih, među kojima i 1 satnik, oko 50 ranjenih, među kojima 1 oficir, i 1 vojnik zarobljen.

Zarobljeno: 1 bolnička nosila, 1 ranac sa 200 kom. mauzer. municije i 1 sekcija Slav. Požega. Oštećen jedan neprijateljski top 75 mm.

Naši gubitci: 3 lakše ranjena. Gubitaka u materijalu nije bilo.

2.— Noću na 13/14. -— II. o.g. III. bataljon ove brigade imao je borbu sa neprijateljem na Papuku (k. 953).

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 10-1/2, k. 887.

[2] Odnosi se na 1. gorsM zdrug 7. ustaško-domobranske divizije (vidi dok. br. 97 i 99; Arb v VII, reg. br. 2—2, k. 838: izvještaj Štaba 12. NOU divizije upućen Štabu 6. korpusa. NOVJ 14. marta 1945).

Neprijatelj je bio sastavljen od pripadnika divizije »Princ Eugen«, ustaša i četnika.

Neprijateljski gubitci u ovoj borbi: 10 mrtvih, i 5 ranjenih. Naši gubitci u ljudstvu: 2 mrtva, 5 ranjenih i 1 nestali. Gubitaka u materijalu i oružju nije bilo.

3.— Noću na 15./16. II. o.g. jedinice ove brigade, tj. I. i IV. bataljon napali su neprijateljsko uporište Slat. Drenovac.[3]

Neprijatelj je bio sastava »Princ Eugen« divizije u jačini od 1 bojne, te nešto ustaša i četnika.

Neprijateljski gubitci u ovoj borbi: 60 mrtvih i oko 50 ranjenih, a gubitci u materijalu: uništena 2 kamiona.

Zaplenjeno: 6 ćebadi, 1 lako postolje za mitraljez »šarac«, 1 nišanska sprava za teški bacač, 10 okvira za p. mitraljez »šarac«, 1500 kom. metaka mauzer, 5 okvira za mitraljez »šarac«.

Naši gubitci u ljudstvu: 7 mrtvih i 11 ranjenih, nestalih 20, sa 5 pušaka i 3 mitraljeza, a koji su nestali sa komandantom I. bataljona prilikom povlačenja na Uvačku Glavu, gdje su od strane neprijatelja bili iznenađeni, a koji su vjerojatno' priključili se nekoj drugoj jedinici.

4.— Dana 17. II. o.g. naše jedinice zajedno sa jedinicama XVIII. Udarne brigade, vodile su borbu na Kneževoj Vodi.

Neprijatelj je bio sastava 1 bataljona iz »Princ Eugen« divizije u jačini oko 500 ljudi.

Neprijateljski gubici u ovoj borbi bili su sledeći: 20 mrtvih i 10 ranjenih, a 3 zarobljena, od kojih jedan njemački poručnik. Tom prilikom je zarobljeno 4 puške i 1000 kom. metaka.

Naši gubitci: 2 lakše ranjena. Gubitaka u materijalu nije bilo.

5.— Dana 18. II. o.g. naše jedinice — 1 četa III. bataljona i I. bataljon, vodili su borbu na k., Uvačka Glava i sjeverno od iste.

Neprijatelj je bio sastava »Princ Eugen« divizije u jačini oko 500 vojnika.

Neprijateljski gubitci, 20 mrtvih i 16 ranjenih. Zaplijenjeno nije ništa.

Naši gubitci: 3 mrtva i 4 ranjena. Gubitaka u oružju i materijalu nije bilo.

[3] Prema izvještaju Štaba 12. divizije upućenom Štabu 6. korpusa NOVJ ogorčena borba za Slatinski Drenovac trajala je 2 sata. Zbog snažnog neprijateljevog otpora (u uporištu se nalazilo 400 vojnika iz. 7. SS divizije »Princ Eugen«), Štab 4. NOU brigade naredio je bataljonima da se povuku na polazni položaj (vidi Arhiv VII, reg. br. 2—2, k. 838).

6.— Dana 19. IL o.g. naše jedinice — III. bataljon vodio je borbu na Uvačkoj Glavi (k. 905).

Neprijatelj se sastojao od 1 bataljona divizije »Princ Eugen«.

Gubitci neprijatelja: 5 poginulih i 5 ranjenih. Zarobljeno: 1 puška sa 100 metaka, šaržer municije sa 1 redenikom za »šarac«.

Naši gubitci: 1 mrtav i 2 ranjena. Gubitci u materijalu: 1 teš. engleski bacač, 1 teš. mitraljez švarcloze, 1 šmajser i 11 pušaka, i 11 okvira za puškomitraljez.

7.— Noću na 15./16. II. o.g. naše jedinice — II. bataljon, imao je zadatak da likvidira neprijateljsko uporište Kruševo. Pošto se neprijatelj nije nalazio u s. Kruševu, bataljon je držao položaj trigonometar 597 do k. 598. Tu je imao borbu dana 16. II. o.g.

Neprijatelj je bio sastava dijelova »Princ Eugen« divizije i dijelova ustaša i četnika, oko 300 vojnika.

Neprijateljski gubitci: 15 mrtvih i 7 ranjenih. Zaplijenjeno nije ništa.

Naši gubitci: nije bilo.

8.— Dana 24. II. o.g. jedinice ove brigade vodile su borbu na Bilu Papuka — Krndija — Kapovac — na samoj cesti — žicara — Petrov Vrh, i to I. i III. bataljon i 1 četa IV. bataljona.

Neprijatelj se sastojao od dijelova »Princ Eugen« divizije, ustaša i gestapovaca,[4] u jačini 2 bataljona oko 1000 vojnika.

Neprijateljski gubitci u ljudstvu: 70 mrtvih i 50 ranjenih. Zaplijenjeno: 4 puške mauzer, 8 mina za laki bacač, 500 kom. metaka, 8 redenika, svaki *sa po* 50 kom. *metaka* za »šarac«, 5 bombi, 4 bluze i 4 kom. hlača, 4 fišeklije, 4 opasača, 2 šinjela i 2'para cipela. Uništeno: 1 neprijateljski auto.

Naši gubitci: 10 poginulih i 15 ranjenih, 60 zaostalih/koji će se vjerojatno povratiti, od kojih su mobilisani,[5] te nešto komore, sa kojima je i ađutant ove brigade.

Osim toga zaostala je i četa III. bataljona sa Štabom bataljona, te oko 41 drug iz II. bataljona.

[4] Riječ je o policijskim jedinicama iz sastava borbene grupe »Štefan«, koje su iz Pleternice i Piškorevaca nastupale ka Papuku i Krndji. One su sa dijelovima 7. SS divizije »Princ Eugen« i 7. ustaške divizije trebale da pročešljaju Papuk, Psunj, Ravnu goru i Krndiju i da pronađu skladišta hrane i ratne opreme (opširnije o tome vidi: Kraj na Balkanu, str. 95—96).

[5] U originalu je izostavljen broj novomobilisanih.

Gore navedeni drugovi zaostali su prilikom probijanja, a koji će se povratiti u najskorije vreme u sastav jedinice. Nakon iskupljenja zaostalih podneti će se zaseban izvještaj."

Rezultati prošlih borbi, koje su vodile jedinice ove brigade počam od 12. do 24. II. o.g. jesu sledeći:

a) Neprijateljski gubitci u ljudstvu iznose ukupno: poginulih 300, ranjenih 193 i zarobljenih 4.

b) Zarobljeno od materijala: pušaka 9 kom., municije razne 4.200 kom. metaka, nišan, sprava za teš. bacač 1 kom., 1 bolnička nosila, 1 ranac, 6 kom. ćebadi, 1 postolje za laki mitraljez »šarac«, 8 redenika sa po 50 metaka za laki mitraljez »šarac«, 1 redenik za »šarac«, 10 okvira za municiju za puškomitraljez »Brnac«, 5 okvira sa municijom za laki mitraljez »šarac«, 4 fišeklije, 4 opasača, 8 mina za laki bacač, 5 bombi, 4 bluze, 4 kom. hlača, 2 šinjela, 2 para cipela, 1 sekcija SI. Požega.

c) Uništeno: 2 teretna kamiona i 1 auto.

d) Naši gubitci u ljudstvu: Poginulih 23, ranjenih 40, nestalih 81, gdje nije uračunata četa i pol III bataljona sa štabom.

e) Izgubljeno: 1 teški bacač, 1 teški mitraljez Švarcloze, 1 šmajser, 11 pušaka, 10 okvira za puškomitraljez.

Izbačeno iz stroja od rukovodioca:

Komandant III bataljona Martin Mirosavljević, kapetan, ranjen, pomoćnik polit, komesara I. bataljona Salih Malović poginuo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar, major:

Komandant, kapetan:
N.[7] Dolinić

[6] Redakcija nije pronašla taj izvještaj.
[7] Nikola

BR- 72

IZVOD IZ KNJIGE PRIMLJENIH DEPEŠA GLAVNOG ŠTABA NOV I PO HRVATSKE O DEJSTVIMA JEDINICA 6. KORPUSA U FEBRUARU 1945. GODINE[1]

...2

Od VI. Korpusa: U toku 31—1. II. neprijatelj se povukao na liniju Vel. Pisanica — Ladislav — Trnava — Hercegovac — Garešnica, koju liniju čvrsto drži u svojim rukama. Slično osiguranje [drži] na liniji — Klokočevac — Tomašice — Kajgana.[3] Jedan bat. Češke brig. napao nepr. u D. Motičini. Poslije kraće borbe morao se je povući na polazne položaje zbog nadmoćnosti neprijatelja. Neprijatelj u jačini 1000 Nijemaca i ustaša utvrdio se u D. Motičini.[4] U toku 31 ov.m. vršen samo nepr. saobraćaj na liniji Đurđenovac — D. Motičina. 1. II. 1945

Br. 6

Od VI. Korpusa: Dislokacija: 12. Ud. Div. bez promjene osim 12. Prol. brig. koja je posjela liniju Sokolovac.[5] 40. Div. 18. brig. Pavlovac, Omladinska brig. Vel. Zdenci, Virovitička brig. V. Barna. Štab Divizije Grubišno Polje.« 2. II. 1945.

Br. 2

Od VI. Korpusa: Pod pritiskom 12. Proleterske brig. nepr. se povukao na liniju Hercegovac — Garešnica. Jedinice 40. Div.

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1—2, k. 119/7.

[2] Redakcija je sa tri točke označila izostavljene depeše koje ponavljaju sadržinu ostalih dokumenata objavljenih u ovoj knjizi. Depeše Štaba 6. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske u januaru 1945. nalaze se u Arhivu VII, reg. br. 1—2, k. 119/7.

[3] Na toj prostoriji su se tada nalazili delovi njemačkog 15. SS konjičkog korpusa i 1. ustaško-domobranske divizije (vidi dok. br. 86, 87, 88, 89, 90 i 91; Arhiv VII, reg. br. 27—2, 485: izvještaj Štabu 6. korpusa NOVJ 14. februara. 1945).

[4] O borbama čehoslovačke NO brigade »Jan Žiška« za Donju Motičinu'vidi dok. br. 85.

[5] Ostale jedinice 12. NOU divizije imale su sledeći raspored: 4. brigada severozapadno od Daruvara, čehoslovačka »Jan Žiška« u rejonu Našica, a Osječka brigada na pravcu Feričanci — Orahovica (vidi dok. br. 12, 27 i 38).

[0] O rasporedu i dejstvima 40. NOU divizije početkom februara 1945. vidi dok. br. 80; Arhiv VII, reg. br. 11—2, k. 1293: tabelarni pregled dejstava 40. divizije u februaru 1945. upućen Štabu 6. korpusa NOVJ 13. februara 1945. godine.

u toku 1. II. napale Čerkeze u Vel. Grđevcu i G. Kovačici.[7] Neprijateljski gubitci: 58 mrtvih i 118 ranjenih. Zaplijenjeno: 1 »šarac«, 6 pušaka, 2 konja sa 2 samara, 24 mine za t. bacač, 40 mina za laki bacač. Uništeno 12 kola. Naši.gubitci: 8 mrtvih i 46 ranjenih, 4 nestala. 1 mitraljez izgubljen, a jedan uništen. 2. II. 1945.

Br. 4

Od VI. Korpusa. — U toku jučerašnjeg dana naše jedinice vodile su žestoke borbe na komunikaciji Garešnica — V. Grđevac sa 1. Koz. divizijom kod Kajgane i Pavlovca.[8] Nepr. gubitci: ubijeno 119, ranjen 241 i zarobljeno 11 nepr. vojnika. Zarobljeni pripadaju 4. pionirskoj četi 5. bat. I. Kozačke div. Ubijeno 100 konja. Zaplijenjena 4 šmajsera, 2 »šarca« i 21 puška. Naši gubitci: poginulo 8, ranjeno 39 i nestalo 8 drugova. Izgubljeno 6 pušaka, 1 šmajser i 1 p. mitraljez. Nepr. posjeo 2. II. sela: Podgorač — Ostrošince — Nabrđe — Trnava i Gašince kao i cestu Našice — Đakovo. Naročito su se istakle jedinice 18. brig. koje su presjekle komunikaciju Bjelovar — B.[anova] Jaruga.[9] Svi nepr. juriši nisu ih mogli dignuti sa položaja. — 3. II. 1945.

Br. 3

Od VI. Korpusa: Od 40. Divizije — Na dan proglašenja naše divizije Udarnom obećajemo Vama, našem najvećem vojnom rukovodstvu Hrvatske,[10] i nadalje ćemo učiniti sve da opravdamo ovo veliko povjerenje koje ste nam dali. Politkomesar potpukovnik Ivan Vondraček, v.d. komandanta major Savo Miljanović. 3. II. 1945.

Br. 7

Od VI. Korpusa. — U toku 3. II. naše jedinice — 18. brig. — odbila je sedam jakih nepr. juriša potpomognutih jakom art.

[7] Napad na Veliki Grđevac izvela je Omladinska NOU brigada »Joža Vlahović« 28/29. januara a na Gornju Kovačicu dva bataljona Virovitičke NOU brigade 1. februara 1945 (vidi dok. br. 88; Arhiv VII, reg. br. 11—2, k. 1293).

[8] U borbama na toj komunikaciji učestvovale su jedinice 12. NOU i 40. NO divizije (vidi dok. br. 11, 80, 86, 87 i 88; Arhiv VII, reg. br. 11—2, k. 1293).

[0] Ona je presjekla navedenu komunikaciju kod sela Pavlovca (vidi dok. br. 80, 87 i 88; Arhiv VII, reg. br. 11—2. k. 1293).

[10] Odnosi se na Glavni štab NOV i PO Hrvatske.

i minobacačkom vatrom kod s. Pavlövca.[11] Osječka brig. napala D. Motičinu i poslije 2 sata borbe povukla se na polazne položaje. U toku noći jedinice 40. div. i dijelovi 12. div. prešli u napad na s. Pavlovac, Trnavu, Hercegovac.[12] U svim ovim borbama ubijeno je 235, ranjeno 230 i zarobljeno 7 nepr. vojnika. Naši gubitci: poginulo 7, ranjen 41. ^— 4. II. 1945.

Br. 2

Od VI. Korpusa. — 12. div. bez promjene osim 12. Proleterske brig. koja je posjela liniju Tomašica — Kajgana. 40. div. 18. brig. V. Barna, Virovitička [brigada] Pavlovac, Omladinska [brigada] Trnava. — 4. II. 1945.

Br. 14

Öd VI. Korpusa: Naše jedinice nalaze se, i to: 12. Div. sa dve brigade na sektoru Orahovica — Zdenci, gdje sprečavaju neprijatelja koji nadire prema čačincima od pravca Đurđenovca i Našica, a dve brigade na položaju kod Uljanika.— Sokolovca i Imsovca.[13] 40 Div. nalazi se na sektoru Zdenci — Pavlovac.[14] Nepr. [na] frontu Garešnica — Pavlovac drže četiri Kozačka puka I. Kozačke div. Nepr. nadire cestom Đakovo — Ruševo i dopro je do Rozmajerovca i Slobodne Vlasti, Vrši također popravak česte Našice — Bekteš.[15] Borbe se vode na položajima naših jedinica i nepr. je pretrpio teške gubitke što ga je primoralo da iz ofanzive pređe u defanzivu, naročito na frontu prema Bjelovaru. 6. II. 1945.

Br. 3

Od VI. Korpusa: Neprijatelj nastupa jačim snagama sa pravca D. Miholjac — Našice kao i pravca Vel. Grđevac sa ciljem da

[11] Opširnije o tome vidi dok. br. 80, 87 i 88; Arhiv VII, reg. br. 11—2, k. 1293.

[12] Pavlovac je napala 18. brigada, Trnavu Omladinska brigada »Joža Vlahović« 40. NOU divizije, a Hercegovac 12. -brigada 12. NOU divizije (vidi dok. br. 11 i 80; Arhiv VII, reg. br. 11—2, k. 1293; reg. br. 27—2, k. 486: izvještaj Štaba 40. divizije pisan Štabu 6. korpusa NOVJ 14. marta 1945).

[13] Na odsjeku Orahovica — Zdenci nalazile su se Osječka NOU i Cehoslovačka NO brigada »Jan Žiška«, a na odsjeku Uljanik — Sokolovac 12. proleterska i 4. NOU brigada (vidi dok. br. 11,. 12 i 38).

[14] O rasporedu 40. NOU divizije vidi dok. br. 80.

15 j i7 o njemačkim i ustaško-domobranskim snagama koje su sa zapada, juga i istoka vršile pritisak na virovitički mostobran vidi dok. br. 12, objašnjenje br. 2.

potpuno zavlada sa Virovitičkim mostobranom. Žestoke borbe vode se na svim frontovima.[16] 8. II. 1945.

Br. 5

Od VI. Korpusa: Nepr. jačim snagama napada na naš mostobran. Borbe se vode na liniji: rijeka Drava — Cabuna — Hum — Đulovac — Grub.[išno] Polje — Zrinska — Vukosavljevica — Pitomača — Drava. Nepr. snage, koje napadaju od Našica jačine 4 do 5 njem. div.[17] Nepr. trpi velike gubitke. Mi također imamo dosta gubitaka.[18] Generalmajor Kovačević,[19] komesar Kreačić.[20] — 9. II. 1945.

Br. 8

Od VI. Korpusa KVO. — 6. ov.mj. krenule su znatne nepr. snage od pravca Đakova -— Našica i D. Miboljca u pravcu Slatine. Nepr. ovladao Orahovicom, Drenovcem, Slatinom, Voćinom i nastüpa u pravcu Virovitice i Đulovca. Druge snage iz pravca Garešnice i Bjelovara ovladale grupom koja nastupa sa istoka.[21] 8. ov.mj. nepr. ovladao Levanjskom Varoši,[22] sekc. Brod 1 : 100.000, i nastupa u pravcu zapada. Isti dan nepr. iz pravca Kapele ušao u Pleternicu, 9. ov.mj. ušao u Požegu.[23] Naoružano ljudstvo Osječkog i Brodskog područja stavili pod komandu istočne Grupe,[24] ostalo raspodelili na Slatinsko i Požeško područje. — 9. II. 1945. (DDD)

Br. 1

iß i i8 Opšti napad neprijatelja na virovitički mostobran otpočeo je 6. februara 1945. O toku i rezultatima borbi vidi dok. br. 11, 12, 15, 17, 29, 31, 37, 38, 39, 80, 91, 92, 93, 94, 95 i 96; Arhiv VII, reg. br. 11—2, k. 1293 i reg. br. 2—2 k. 883: izvještaj Štaba 12. divizije pisan Štabu 6. korpusa NOVJ 14. marta 1945.

[19] Veljko

[20] Otmar "

[21] Rečenica bi trebalo da glasi: Snage sa pravca Garešnice i Bjelovara uspostavile su kontakt sa jedinicama koje nastupaju sa istoka.

[22] Levanjsku Vaioš su vjerovatno zauzeli dijelovi borbene grupe »Stefan« koji su iz Piškorevaca prodirali na zapad (vidi dok. br. 12, objašnjenje br. 2).

[23] Iz Nove Kapele u Pleternicu ušli su dijelovi 7. ustaško-domobranske divizije, a zatim su sa dijelovima borbene grupe »Stefan« ušli u Slavonsku Požegu (vidi dok. br. 12, objašnjenje br. 2 i dok. br. 39, 93, 94 i 95).

[24] Odnosi se na Istočnu grupu NOP odreda 6. korpusa NOVJ.

Od VI. Korpusa. — Poslije žestokih borbi na liniji V. Barna —• Lončarica — Dabčevica[25] prošlu noć uspjelo nam je izvući naše jedinice i prebaciti ih na Daruvarski sektor. Naše jedinice pokazale su u ovim borbama veliko junaštvo i upornost starješinskog kadra. Imamo dosta izbačenih iz stroja. Poginuo je komandant čehoslovačke brigade Ružička Josip,?[6] komandant 12. brig. i načelnik iste brigade ranjeni.[27] Pomoćnik komesara 18. brig. ranjen, nekoliko komandanata i komesara bataljona poginulo i ranjeno. Nepr. ovladao sektorom Virovitice 10. u jutro. Jake njemačke snage od Našica i Osijeka kreću prema zapadu. Generalmajor Kovačević. — 10. II. 1945.

Br. 4

Od VI. Korpusa: U borbama od 6 do 10. II. za očuvanje mostobrana naše su jedinice izbacile iz stroja oko 1300 nepr. vojnika, od čega preko 600 mrtvih. Naši gubitci u tih 5 dana mrtvih 142 i 219 ranjenih. Borbe su bile veoma žestoke i naše su se jedinice dobro držale.[28] Komandant Veljko — Politkom Otmar. 14. II. 1945.

Br. 3

Od VI. **Korpusa.** — Ima već nekoliko dana da nepr. napada na nas na sektoru Papuka i Ravne Gore. Nepr. je posle zauzeća mostobrana ovladao komunikacijom Orahovica -v- Voćin — Pivnice, komunikacijom Orahovica — Kutjevo — Pleternica, komunikacijom Đakovo — Ruševo — Pleternica. U toku današnjeg i jučerašnjeg dana nepr. je ovladao komunikacijom Voćin — Kamenska i sada naše jedinice vode borbu po Papuku i Ravnoj Gori.[23] Nepr. u svom nastupanju ide kroz šume i sporednim putevima nastojeći da ovlada najvećim točkama.[30] Borbe su oštre i vode se danju i noću. Nepr. snage su Nijemci,

[25] Opširnije o borbama jedinica 32. i 33. divizije 10. korpusa, i 40. divizije 6. korpusa NOVJ na navedenoj liniji vidi dok. br. 39, 57 i 95.

20 Narodni heroj. Poginuo 7. februara 1945.

[27] Komandant 12. proleterske brigade bio je Dušan Ostojić, a načelnik Štaba Bogdan Gojković.

[28] Vidi dok. br. 39 i 80; Arhiv VII, reg. br. 2—2, k. 883 i *21—2,* k. 486.

29 vidi dok. br. 70, 80, 95, 97, 98, 99, 100, 101 i 102; Arhiv VII, reg. br. 2—2, k. 883, 27—2, k. 485 i 11—2, k. 1293.

[30] O namjerama neprijatelja vidi dok. br. 78, objašnjenje br. 5.

ustaše, domobrani i četnici.[31] Komandant Kovačević, politkom. Kreačić. — 16. II. 1945.

Br. 13

Od VI. Korpusa. — Nepr. ovladao Podravinom sa jakim snagama. Div. koje su učestvovale u toj borbi su »Princ Eugen« — 264,[32] 297, o ostalim nemamo podataka gde se sada nalaze ali se ispituje.[33] I. Koz.[ačka] div. sa 1. brig. nalazi se na sektoru Garešnica, Grub.[išno] Polje, 2. brig. u Podravini. 1. U. D. Z.[34] V. Grđevac, Bjelovar. 1. Gor.[ski] zdrug N. Gradiška, N.[ova] Kapela, Pleternica, Požega. 5. i 8. lov. pukovnija na sektoru Đakova. Nepr. je ovladao cestom Brod — Pleternica, Đakovo — Pleternica — Orahovica — Pleternica — Orahovica — Voćin — Kamenska. Prugom i cestom Beograd — Zagreb prolaze transporti, ali zadnjih 8 dana- mnogo manje. Vode se žestoke borbe na liniji Zvečevo — Kamenska. Svakodnevni izvještaji slede. 16. II. 1945.

~

Br. 14

Od VI. Korpusa: Zarobljenik iz 21. pukovnije 1. u. d.[3s] izjavljuje da je »Princ Eugen« div. došla do Virovitice, zatim se vratila na sektor Slatine i Našica sa zadatkom da pročisti Papuk i Krndiju. Nepr. je iz Garešnice preko Sokolovca i Krštelovca došao u Dežanovac i nadire prema Daruvaru i Badlje-

31 i-52 vidi dok. br. 70, objašnjenje br. 5.

[32] Njemačka 264. pješadijska divizija tada nije postojala. Njena glavnina je uništena u borbama kod Knina od 26. novembra do 4. decembra 1944. U istočnoj Slavoniji se tada nalazila pukovska grupa koja je po naređenju njemačke Vrhovne komande u septembru 1944# izvučena iz 264. pješadijske divizije i upućena iz Dalmacije u rejon Beograda (opširnije o tome vidi dok. br. 33; knj. 34, dok. br. 4, objašnjenje br. 12; knj. 35, dok. br. 56; knj. 36, dok. br. 27, 35 i 45; knj. 37, dok. br. 104; Arhiv VII, reg. br. 15—1, k. 21A: izvještaj Štaba 8. korpusa upućen Generalštabu JA; Franc Šraml: navedeno djelo):

[33] Pošto su ovladale virovitičkim mostobranom, borbena grupa »Fišer« i 297. pješadijska divizija prebačene «y u istočnu Slavoniju. Prema planu .njemačke Vrhovne komande trebalo je da te jedinice (u sastavu 91. armijskog korpusa) forsiraju r. Dravu, obrazuju mostobran sjeverno od Valpova i Donjeg Miholjca, a zatim nastave dejstvo u pravcu Mohača i time sadejstvuju 6. armiji i 6. SS oklopnoj armiji u • protivofanzivi na prostoru Blatnog jezera (Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941 — 1945«, knj. 2, str. 513—516; Erih Šmit-Rihberg: Kraj na Balkanu).

[34] Prvi ustaški djelatni zdrug

[33] Prva udarna divizija. Odnosi se na 1. ustaško-domobransku diviziju. U svom sastavu imala je 20, 21. i 22. pukovniju (vidi knj. 36, dok. br. 167).

vini.[36] Iz Broda u Mašić stiglo 300 Nijemaca, 40 kamiona, 8 tenkova, 6 topova. U Kovačevac 80 Nijemaca, 40 kamiona. U Okučane 3 kamiona Nijemaca, 2 motor bicikla. Zadnja 3 dana osjeća se koncentracija nepr. sektor N. Gradiška, Okučani. Na Papuku i Psunju vode se borbe.[37] — 18. II. 1945.

Br. 3

Od VI. Korpusa: Ofanziva protivu nas sve više uzima zamaha. Borbe se vode po Papuku, Ravnoj Gori i Psunju. Mi skačemo sa čuke na čuku. Vezu sa jedinicama imamo. Sasma je sigurno da je kod nas [7. SS divizija] »Princ Eugen«. Juče smo ponovo zarobili jednog kaplara iz »Princ Eugen«. K.K.[38] 19. II. 1945.

Br. 4

Od VI. Korpusa. — 19. II. 1945. neprijatelj došao u Bučje.[39] Kozaci se nalaze u Daruvaru i Badljevini. Pakrac i Lipik još su slobodni.[40] Glavnom cestom za B.[anovu] Jarugu prošlo 55 kamiona i 200 gestapovaca[41] Saobraćaj glavnom cestom i prugom zadnjih dana sve slabiji. Sektor Nova Gradiška — Novska nema nikakovih promjena. Na tom sektoru nepr. ne pravi nikakove ispade. Na Papuku — Krndiji — Dilju i komunikacijama na tim sektorima aktivnost neprijatelja. Poručnik Gajić.[42] 20. II.

Br. 1

[30] Dijelovi 15. SS kozačkog korpusa zauzeli su Daruvar i Bad-Ijevinu 18. februara 1945 (vidi dok. br. 58, 112 i 113):

[37] Na Ravnoj gori i Papuku do linije Kamensko — Voćin vodila je borbe 40. NOU divizija protiv dijelova 1. ustaško-domobranske divizije i dijelova 7. SS divizije »Princ Eugen«. Virovitička brigada 40. NOU divizije prebačena je 18. februara sa Papuka na Psunj (vidi dok. br. 80, 103, 104 i 106; Arhiv VII, reg. br. 27—2, k. 486).

Na Papuku (istočno od komunikacije Kamensko — Voćin) vodila je borbe 12. NOU divizija protiv dijelova 7. SS divizije »Princ Eugen«, dijelova Grupe »Stefan« i 7. ustaško-domobranske divizije (vidi dok. br. 100, 101. 102, 103, 104 i 106; Arhiv VII, reg. br. 2—2, k. 883).

[38] Kovačević, Krajačić

[39] U Bučje su vjerovatno ušli dijelovi 7. ustaško-domobranske divizije koji su prodirali pravcem Slavonska Požega — Kamensko (vidi dok. br. 101).

40 j 49 Dijelovi njemačkog 15. SS kozačkog korpusa zauzeli su Pakrac i Lipik 19. februara 1945. Tom prilikom sa jedinicama NOVJ napustilo je Pakrac i Lipik 70% stanovnika (vidi dok. br. 80).

[41] Riječ je o policijskim jedinicama.

[42] Steva-Gajić je tada bio obavještajni oficir u Štabu 6. korpusa NOVJ.

Od VI. Korpusa: Danas Čerkezi ispoljili slabijim snagama u pravcu Sirača. Na Psunj još uvijek ne ispoljuju ni sa jednog pravca aktivnost.[43] Papuk su okružili i gamizonirali se u Orahovici, Drenovcu, Voćinu, Zvečevu, Vel.[ikoj], Kaptolu i Kutjevu. Do sada su već 4 puta bili na Bilu Papuka.[44] Do sad nisu ispoljili naročitu upornost sa komunikacije Voćin — Kamensko u pravcu zapada, a tako isto i Čerkezi iz Daruvara u pravcu istoka. 12. Div. na Papuku vodila svakodnevno borbe sa »Princ Eugenom« i 1. i 5. regt.[45] izgleda hilfspolicije.[40] Dvije brigade prebacit ćemo na Krndiju i Dilj. 20. II. 1945.

Br. 17

Od VI. Korpusa: Jučer Omladinska brig. vodila borbu na sektoru Bijela, Pakrani s Čerkezima koji su krenuli iz Daruvara i Sirača.[47] Neprijatelj u toku noći napao štab 12. Div. na Pankovcu, kota 574, i nakon dvosatne borbe nepr. je izbačen u Veliku. Danas ponovo nepr. ovladao visovima na Ravnoj Gori i Psunju na zapadnoj strani komunikacije Voćin — Kamenska — Požega. Na ovom sektoru vodi borbu Virovitička brig.[48] sa jedinicama »Princ Eugen« koje nadiru dosta oprezno ka Bučju. Usprkos izjavama svih zarobljenika da imaju namjera uništiti naša slagališta, baze i ustanove i nakon 15 dana povući se. Slijedi. 21. II. 1945.

Br. 7

[43] Štab 6. korpusa NOVJ nije imao tačna obavještenja o pokretima neprijatelja na Psunju. Dijelovi 7. ustaško-domobranske divizije izbili su na vrh Psunja (Javorovica, trig. 911) 18. februara 1945. Dva dana kasnije tri čete Virovitičke NOU brigade protjerale su neprijatelja sa Javorovice (vidi dok. br. 88).

[44] Bilo (k. 820) nalazi se 7,5 km jugoistočno od najvišeg vrha na Papuku, trig. 953.

[45] Regimentom (pukovnijom)

[46] Pomoćne policije. Riječ je o dijelovima grupe »Stefan« (vidi. dok. br. 70, objašnjenje br. 5).

[4]- Vidi dok. br. 80 i 105.

[48] Virovitička NOU -brigada -je tada bila na Psunju. Zapadno od komunikacije Voćin — Kamensko-vodila je borbe Omladinska NOU brigada »Joža Vlahović«, a istočno od nje 18. NOU brigada. Njen je zadatak bio: uznemiravanje neprijatelja u Voćinu, Zvečevu, Kamenskoj i Slatinskom Drenovcu (vidi dok. br. 88; Arhiv VII, reg. br. 27—2, k. 486: izvještaj Štaba 40. divizije upućen Štabu 6. koipusa NOVJ 14. februara 1945).

Od VI. Korpusa: Nastavak 2 — Mi imamo utisak da je nepr. namjera ovladati komunikacijama i mjestima i zadržati ih. Naše brigade djelovat će partizanski na raznim sektorima. Sve ustanove i štabovi nalaze se u šumama. Na Psunju ima oko 7.000 civila, na Papuku i Ravnoj Gori također po nekoliko hiljada. Naročito težak problem imamo sa ranjenicima. Imamo pokretnih ranjenika sa jedinicama oko 600, a ostali su već po 10 dana u bunkerima. **K. K.**

Br. 11

Öd VI. Korpusa. —Nepr. ušao u Pakrac i Lipik.[49] Sada drži u svojim rukama ili pod kontrolom sve komunikacije u Slavoniji i sva sela. Svakodnevno zalazi na masive Papuka, Psunja, Ravne Gore, Krndije i Dilja. Jučer i danas naše jedinice vodile ponovno borbu na Ravnoj Gori, Psunju i Papuku.[50] Pristupamo .u potpunosti partizanskom načinu ratovanja odbacujući teška oružja i komore.[51] Naše jedinice na Ravnoj Gori, Psunju, Papuku, a danas dvije brigade kreću na Krndiju i Dilj. Koliko nam je do sada poznato protiv nas sudjeluju sledeće snage: »Princ Eugen« Div., Kozačka Div., I. ud. Pavelićeva div., 1. i 5. Gor. Zdrug, 1. i 5. samostalna regiment. gebirg. korpusa, 18. ust. bojna.[52] 22. II. 1945.

Br. 6

Od VI. **Korpusa.** — Obzirom na prisustvo nepr. na cijelom sektoru Slavonije, na svakodnevne borbe, naše jedinice nisu uopće u mogućnosti da se srede i odmore, već smo prisiljeni da nam se jedinice svakodnevno bore i to pod vrlo teškim uslovima. Vezu imamo sa svima jedinicama. K. K. — 22. II. 1945.

Br. 6

Od VI. Korpusa: Jedinice 12. Div. u borbama na Papuku ubile su oko 300, ranile oko 280 i zarobile 12 nepr. vojnika. Gubitci 12. Div. 60 mrtvih, 87 ranjenih i 110 nestalih.[53] K. K. 22. II. 1945.

Br. 11

[50] Detaljnije o tim borbama vidi dok. br. 88; Arhiv VII, reg. br. 2—2, k. 883 i 27—2, k. 486. .

[51] Teška oruđa i komore nisu odbačeni nego su spremljeni na sigurna mjesta kako bi jedinice bile što pokretljivije (vidi dok. br. 80; Arhiv VII, reg. br. 27—2, k. 486).

[53] O toku i rezultatima borbi 12. NOU divizije na Papuku od 13. do 28. februara 1945. vidi Arhiv VII, reg. br. 2—2, k. 883.

Od VI. Korpusa. — Borbe se i dalje nastavljaju oko komunikacije Voćin — Drenovac — Orahovica — Kutjevo — Našice — Bekteže. Na tim sektorima naše jedinice imaju inicijativu. K. K. — 24. II. 1945.

Br. 1

Od VI. Korpusa: Na sektoru Virovitice nalaze se četiri kozačka puka i to: prvi, treći, peti i šesti. Na liniji Virovitica — Slatina postoje uporišta Virovitica, Suhopolje, Pčelić, Cabuna, Slatina. Nepr. popravlja prugu Našice — Čaglin. Neprijatelj napustio Daruvar. Na cesti Badljevina, Sirač, Daruvar, Đulovac, Pivnice, Hum za sada nema neprijatelja. 24. II. 1945.

Br. 8

Od VI. Korpusa: Mi smo pokušavali prebaciti 12. Div. na Dilj, ali uslijed nadmoćnosti neprijatelja i činjenice da nepr. na Dilju i Krndiji drži sva sela za sada nam je to nemoguće. U Slatini se nalazi neki veći njemački štab i prema izjavi zarobljenog to je štab VII. armije, što nije za vjerovati.[54] Izgleda da glavnina nepr. snaga nalazi se na sektoru Našice, D. Miholjac, Đakovo i Osijek.[55] K. K. 25. II. 1945.

Br. 8

Od VI. **Korpusa.** — Nepr. je naglim pokretom napustio Daruvar, Pakrac i Lipik. On još uvijek drži cestu Požega — Kamenska — Voćin — Drenovac — Slatina. Na prostoru Virovitica — Našice nalaze se jake nepr. snage. »Princ Eugen« koja se nalazila na Papuku — Zvečevo — Voćin prebacila se na prostoriju Slatina .— Našice. Na Krndiji i Dilju nalaze se jake snage nepr. i zaposjele su sva sela i sve komunikacije. Na prostoru Voćin — Zvečevo momentalno se nalaze dijelovi neke SS div. čije ime još nam nije poznato. Na Vinogradima iznad Slatine — Cabune — Suhopolja i Virovitice nepr. se utvrđuje ša frontom prema Dravi. —- 25. II. 1945.

Br. 8

[54] U Podravskoj Slatini tada se vjerovatno nalazio štab njemačke 297. pješadijske divizije.

[55] Na toj su se prostoriji prikupljali dijelovi njemačkog 91. armijskog korpusa koji je 5/6. marta 1945. forsirao r. Dravu na odsjeku Valpovo — Donji Miholjac (Erih Šmit-Rihberg: Kraj na Balkanu).

Od VI. Korpusa. — U toku 24. ov.mj. **12.** div. vodila borbe na Krndiji. U tim borbama nepr. imao preko 250 mrtvih.[36] Nepr. drži Lipik i komunikaciju Lipik — B.[anova] Jaruga. — K. K. — 26. II. 1945.

Br. 3

Od VI. Korpusa: Neprijatelj je danas ponovno upao u Pakrac sa snagama oko 300 Čerkeza. Neprijatelj drži Filipova'c, Lipik, Poljanu do Kutine sa tri puka i to: 4 Kubanski, drugi Sibirski i 69. kozački puk.[57] U Kutini je štab divizije. Za Zagreb otišlo 2000 Nijemaca. Od Novske preko Banove Jaruge za Zagreb 58 kamiona, 6 auto-taksija sa Nijemcima. Iz Bosne u Jasenovac došlo 6000 civila izbjeglica. Na sektoru Nova Gradiška kod Cernika osjeća se koncentracija domobranskih jedinica. 26. II. 1945.

Br. 5

Od VI. Korpusa: Mi o prebacivanju Bugara nemamo podataka izuzev pokušaja prebacivanja.[58] Opća situacija na teritoriju Slavonije: Neprijatelj ovladao svim komunikacijama i nadirao kroz sve naše gore: Dilja, Krndije, Papuka, Ravne Gore i djelomično Pounja. Drži sve dragove izuzev Daruvara koji je opet u našim rukama i kontrolira gotovo sva sela. Naročito je nepr. uporan na sektoru Dilja i Krndije, te istočnom dijelu Papuka i Požeške Kotline. Naše jedinice već preko 2 mjeseca u svakodnevnim borbama, a zadnjih 20 dana u teškim borbama i naročito teškim uslovima, jer nismo imali gotovo nijednog slobodnog sela. 27. II. 1945.

Br. 9

Od VI. Korpusa: Povlačenjem nepr. snaga zadnja dva dana iz Daruvarske Kotline i kada očistimo komunikaciju Voćin —

[50] Dvanaesta NOU divizija vodila je tada borbe protiv dijelova grupe »Stefan« na pravcu Našice — Gradište (vidi dok. br. 112; Arhiv VII, reg. br. 2—2, k. 883).

[57] Vjerovatno 69. samostalni kozački konjički bataljon (vidi knj. 35, dok. br. 97, objašnjenje br. 164).

[58] Odnosi se na dijelove bugarske 1. armije koji su držali položaje na lijevoj obali Drave. Oni su vršili artiljerijske napade na položaje njemačkih jedinica u donjem toku r. Drave, ali nisu prešli u Slavoniju (vidi dok. br. 39; knj. 37, dok. br. 31 i 34; Arhiv VII, reg. br. 18—1, k. 952: zapovijest Štaba 12. korpusa upućenu štabovima 16, 36. i 51. divizije 17. februara 1945. za smjenu bugarskih jedinica na lijevoj obali Drave).

Kamensko — dobit ćemo ponovno operacijsku osnovicu. Naročite poteškoće zadavali su nam ranjenici. Naši gubitci u toku 20 dana kreću se oko 600 do 700 izbačenih iz stroja. 27. II. 1945

Br. 9

Od VI; Korpusa: Vodimo borbu na komunikaciji Voćin — Kamensko.[59] Jutros su Čerkezi iz Banove Jaruge ponovno ušli u Daruvar. K. K. 28. II. 1945.

Br. 4

[50] U borbama na toj komunikaciji učestvovale su tada jedinice"12. i "40. NOU divizije (opširnije o tome vidi dok. br. 80; Arhiv VII, reg. br. 2—2, k. 883).

BR. 64

PREGLED SOCIJALNOG I NACIONALNOG SASTAVA LJUDSTVA 8. KORPUSA NOVJ OD 28. FEBRUARA 1945. GODINE[1]

JEDINICA		Brojno stanje po spisku	SOCIJALNI SASTAV							
			Radnika	Seljaka	Intelektualaca	Obrtnika i sit. trgovaca	Namještenika i sred.' škol.	Vojnih lica	Policajaca, žandara i financa	
Štab Korpusa sa prištabskim jedinicama	komandni kadar	282	83	105	31	18	31	14		
	boraca	1485	721	461	28	189	67	17	2	
IX. Udarna Divizija	komandni kadar	1082	307	539	60	65	65	25	21	
	boraca	6716	1624	4219	156	398	264	30	25	
XIX. Udarna Divizija	komandni kadar	1509	218	1100	41	35	80	20	15	
	boraca	8565	1085	7061	55	140	133	47	44	
XX. Udarna Divizija	komandni kadar	1499	428	685	82	156	94	28	7	19
	boraca	9607	2298	6030	128	750	299	13	35	54
XXVI. Udarna Divizija	komandni kadar	896	267	388	71	65	82	13	10	
	boraca	9772	2940	5496	183	543	423	29	158	
I. Tenkovska Brigada	komandni kadar	61	15	11	15	8	5	7		
	boraca	763	351	276	68	27	39	2		
Artiljerijska Brigada	komandni kadar	195	50	62	43	12	18	5	3	2
	boraca	794	268	387	22	59	34	1	5	18
Dopunski Bataljon -	komandni kadar	56	22	19	4	2	5	3	1	
	boraca	2243	628	1187	17	172	209	8	22	
Svega	komandni kadar	5580	1390	2909	347	361	380	115	57	21
	boraca	39945	9915	25117	657	2278	1462	147	291	72
SVEUKUPNO		45525	11305	28026	1004	2639	1842	262	348	93

Politkomesar: SMRT FAŠIZMU —

[1] Kopija originala (tabela štampana, nazivi jedinica i brojevi upisani mastilom) u Arhivu VII, reg. br. 19—3, k. bzo.

NACIONALNI SASTAV														
	Hrvata	Slovenaca	Crnogoraca	Muslimana	Talijana	Rusa	Jevreja	Mađara	Čeha	Nijemaca	Poljaka	Austrijanaca		Belgijanaca
47	208	12	2	3	4		4	1	1					
130	1120	36	12	6	104	16	7			54				
139	812	25	60	37	6		3							
205	5473	300	84	- 184	378	23	12	1	7	10	36		3	
755	709	26	13		2	2	2							
2685	5304	196	11	23	219	25	1	1	1	24	54	5	1	15
92	1026	314	7	2	55		1		1	1				
819	6248	1854	7	13	517	17	7		2	74	47		2	
45	655	137	51	2	1		5							
325'	7505	1263	69	78	322	56	7	1	7	53	33	53		
15	17	12	15				1	1						
161	182	285	98	10"	15	3	2			7				
19	115	44	13	1	1	1	1							
72	448	215	28	2	20	1	1		1	4	2			
7	45	1	1	1			1							
366	1780	71		2	15	3	3	1	1		1			
1119	3587	571	162	46	69	3	18	2	2	1				
4763	28060	4220	309	318	1590	144	40	4	19	226	173	58	6	15
5882	31647	4791	471	364	1659	147	58	6	21	227	173	58	6	15

SLOBODA NARODU! Komandant:

BR. 64

IZVJEŠTAJ ŠTABA 7. DIVIZIJE OD 28. FEBRUARA 1945. ŠTABU 4. KORPUSA NOVJ O NAPADU NA PRAČNO I GUŠĆE[1]

ŠTAB
VII. UDARNE DIVIZIJE IV. KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE
Op. 38/45
Dne 28. II 1945.

Operativni izvještaj
o napadu na neprija-
telja u s. Pračmi
12/13 — II — 1945 g.

ŠTABU IV. UDARNOG KORPUSA NOVJ

Selo Pračno nalazi se južno od Siska i Capraga. Zemljište je sa južne strane sela čisto, i pregledno dok sa istočne strane je šumovito. Zemljište je predstavjeno na sekciji Kostajnica **1:100.000.**

Pošto je neprijatelj uspio da ovlada sjevernim dijelom sela Pračno sve do pruge i raskrsnice puteva Pračno — Novo Selo, Pračno — Moščenica,[2] donesena je odluka da napadnemo neprijatelja sa tri bataljona naše I. brigade i na osiguranju. I. bataljon naše .II. brigade.

Neprijateljske snage koje su zaposjele sjeverni dio Pračna bile su ustaše, gestapovci i Schnell abt. (brzi odred), jačine svega oko 600 vojnika.

Mi smo doneli odluku da ne dozvolimo neprijatelju vezivanje otcepljenih garnizona Sisak —. Petrinja i odbaciti ga sa kote 104, koju je zaposjeo i natjerati ih da se povuku na polazne položaje, tj. Caprag i Sisak.

Raspored napada bio je sledeći:

I. bataljon I. brigade, ojačan sa dva*protukolska topa i flakom imao je zadatak da napada niz cestu prema koti 104 i ižme-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 5—2, k. 814.

[2] Njemačka skupina »Šlaher« u sadejstvu sa ustašama i domobranima zauzela je selo Pračno i- Mošćenicu 12/13. februara-1945 (vidi dok. br. 94, 95, 96, 98 i 113; Arhiv VII, reg. br. 1/19—2 i 1/20—2, k. 119/6: depeše Štaba 4. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 13. i 14. februara 1945).

đu ceste i Kupe. II. bataljon I. brigade imao je zadatak.da napadne s istočne strane preko pruge i šume Velika Lasinja između ceste i pruge.

IV. Bataljon imao je zadatak da napadne iz šume Lasinja preko pruge u pravcu kote 104.

I. bataljon II. brigade imao je zadatak osiguravati napad I. br. i zaposjesti položaje na liniji između Capraga i Pračna, što više prema Capragu.

Zapovijest za napad izdata je usmeno.

Borba je počela u 22 časa dana 12/13-II-t.g.

Prilikom podilaženja odmah smo mogli primijetiti da je neprijatelj bio na položajima i odmah je od njegove strane prihvaćena borba, ali jakim pritiskom našeg I i II bataljona morali su se povući sve"do kote 104 i od onog dijela sela koje graniči sa kotom 104. Glavni zadatak koji je imao IV. bataljon nije bio izveden, tj. izbijanje preko komunikacije na kotu 104, iz razloga što I bataljon II. brigade nije uopšte izbio na mjesto osiguranja između Pračna i Capraga.

Prelaženje I. bataljona II. brigade, koji je trebao osiguravati nije izvedeno u tajnosti, tako da je neprijatelj iz pravca Capraga iznenadno otvorio vatru na taj bataljon, koji više nije ni pokušavao da izbije na određeni položaj, a nisu bili tačno orijentisani ni gdje se nalaze neprijateljski novozauzeti položaji.

Na taj način *ostao* je pravac Caprag — Pračno otvoren i neprijateljske snage iz Capraga ugrožavale su bočno naše ostale bataljone i time onemogućili daljnje izvođenje akcije.

Neprijatelj iz Capraga uspio je da se poveže sa posadom iz Pračna i da im pošalje pojačanje.

Poslije ovoga vidjelo se da je uzaludno forsiranje napada jer je neprijatelj pojačao posadu u Pračnu a ujedno ugrožavao sa snagama iz Capraga bočno, te je u 1 sat poslije pola noći dato naređenje za povlačenje.

Postavljeni zadatak nije postignut. ~

Neprijatelj je pretrpio prilično jake gubitke, a prema prikupljenim izvještajima iznose 35 mrtvih i mnogo više ranjenih. ' _ "

. Naši gubitci u ovom napadu bili su 26 ranjenih i 8 poginulih drugova, 1 nestao. Među poginulima nalazi se zastavnik-politdelegat Vilić Rade. Nestao je potporučnik Jednak Jovan.- Među ranjenim nalazi se poruč. komesar Đuro Miloša Grmuša, zastavnik — delegat Suzić Ilija.

-Naši gubitci u oružju: jedan puškomitraljez uništen od bac.[ačke] mine, jedan šmajser i jedan karabin.

Utrošeno je municije 10.460 metaka puščanih -i mitraljeskih, 68 komada mina za mali bacač, 65 komada mina za teški bacač, 38 ručnih bombi.

Razlog neuspjehu jeste što bataljon koji je trebao biti na osiguranju nije uopšte izvršio zadatak, a krivci su pozvani na odgovornost.

Bataljoni koji su napadali držali su se u borbi dobro.

Napad na neprijateljsko
uporište s. Gušće:

Selo Gušće nalazi se na lijevoj obali rijeke Save, jugoistočno od Siska. Selo je dosta veliko i dugačko 4 km. Ispred njega je teren pregledan i mjestimično pomalo pošumljen. Zemljište se vidi i na sekciji Kostajnica 1:100.000.

Od naših jedinica učestvovala je u napadu naša II brigada, i to II bataljon i vod jurišnih pionira su napadali na samo selo Gušće, dok ostali bataljoni bili su na osiguranju prema neprijateljskom uporištu Graduša i Sisak. Neprijateljsku posadu sačinjavala je jedna satnija jedne bojne XIV. pj.[ešačkog] Zdruga, jačine 60 vojnika.

Neprijateljska posada u s. Gušću isturena je u to selo sa zadatkom transportovanja drva rijekom Savom i komunikacijom za Sisak. Naša odluka je bila da napadnemo i uništimo neprijateljsku posadu u tom selu i time onemogućimo transportovanje i sječu drva.

Za napad bila je izdana usmena zapovijest. Raspored napada bio je sledeći:

II. bataljon II. brigade imao je zadatak da likvidira isto uporište, ojačan sa vodom jurišnih pionira i da se osigura sa jednim vodom od pravca Topolovca, s tim da se postavi osiguranje u sjevernom dijelu sela Preloščica na samoj komunikaciji.

IV. bataljon II brigade bio je na osiguranju s desne strane Save na samoj obali, kota 97 Cretovi, i naslonjena uz samu obalu.

I. bataljon zatvarao je pravac od Capraga i to: jugoistočno od Crnca, raskrsnice puteva na koti 98, pa dalje prema pruzi Komarevo — Caprag i šumi Piškornjač.

III. bataljon II. brigade zatvarao je komunikaciju Komarevo — Novo Selo.

Napad na neprijateljsku posadu u selu Gušću izvršen je noću 21/22 u 23 časa.

Prilikom privlačenja ka neprijateljskom uporištu naše jedinice nisu bile primijećene i postigle su potpuno iznenađenje, tako da je neprijatelj zatečen na spavanju i uopšte nije davao otpora. II. bataljon je nesmetano upao u selo i uspio pohvatati neprijateljske stražare, tako da je skoro bez pucanja izvršen ovaj zadatak. Dva neprijateljska vojnika, koja su pokušala bježati, ubijeni su a jedan je ranjen.

Na osiguranje, koje je postavljeno prema Topolovcu naišla je neprijateljska patrola, koja je dočekana od strane naših boraca i tom prilikom ubijen je jedan ustaša.

Postavljeni zadaci u ovoj akciji postignuti su.

Zarobljen je 51 neprijateljski vojnik, dok su 3 ubijena, a jedan ranjen.[3]

- Zaplijenjeno je 20 karabina, jedan pištolj i 3.000 metaka. Među zarobljenim nalazi se jedan oficir — zastavnik i 2 podoficira.

Naši gubitci: jedan nestao.

Utrošeno je 50 metaka mauzerske municije.

U ovoj borbi istakao se je naročito komesar 2. čete II. bataljona drug Durman Dragoljub svojom ličnom hrabrošću, koji je iz pištolja ubio jednog ustašu, dok mu je drugi pobjegao, a zarobio je dva karabina.
Također se je istakao ličnom hrabrošću komandir jurišnih pionira drug Zorić Ljuban.

Iz ove operacije možemo izvući sledeću pouku:

Da je prelaz preko rijeke moguć bez obzira na veličinu rijeke ako ima dobrih plovnih objekata i ako se predvide sve eventualnosti.

Napad na voz 22-11-
1945 g.

Određena prostorija gdje smo napali voz nalazi se na pruzi Sunja — Kostajnica kod sela G. Hrastovac. Zemljište je pregledno i potpuno ravno, a nalazi se na sekciji Kostajnica 1:100.000. Voz je napadnut od strane naše III. brigade, koja je bila ojačana sa jednom brdskom i jednom protukolskom baterijom, i dva bataljona !. brigade.

Zasjeda postavljena na pruzi da bi se dočekao voz sa transportima vojnog materijala iz Sunje prema Kostajnici ili obratno. Naša odluka je bila podminati prugu i izvršiti napad na voz i uništiti ga.

[3] Opširnije o napadu na Gušće -vidi dok. br. 58, 65, 108 i 113.

Neprijateljski voz pratilo je oko 100 neprijateljskih vojnika, od kojih veći dio Nijemaca Land, schütz[1] bataljona i željezničara, a manji dio domobrana.

Zapovijest za akciju izdata.je usmena.

Raspored brigade za napad na voz bo je- sledeći:

I. bataljon III brigade zaposjeo je desno obalu rijeke Sunje, od mlina, koji se nalazi južno od kote 121.

III. bataljon vezao se uz I. bataljon k sjeveru, zaključno do kote 121.

IV. bataljon osiguravao je od Kostajnice, ojačan sa jednom brdskom baterijom, zaposjeo je položaj Krčevo — Bjela Strana.

2 bataljona I. brigade osiguravah su liniju Radonja Luka — Drljača od pravca Sunje.

Jedna četa IV. bataljona nalazila se na vijencu iznad sela G. Hrastovca u šumi Hrastovac, prikrivena, a imala je zadatak da kada otpočne borba, ima izbiti na sam vijenac i da napadne neprijatelja koji bi eventualno bježao iz voza.

Brdska i protukolska baterija i prateća četa III brigade zaposjela je položaj na putu jugozapadno od groblja sela Rakovac.

Brigada je zauzela položaj u 5 čas. u jutro i sve su jedinice bile utvrđene i maskirane.

Borba je vođena 22. o.mj. Voz je naišao u 11,30 čas.

U 6 sati i 30 min. naišla je neprijateljska patrola od s. Graboštana niz prugu prema Sunji. Ista patrola je stigla do samih mina na 100 metara, gdje je stajala oko 15 minuta i produžila dalje prema Sunji. Patrola nije primijetila ništa. Jedna neprijateljska grupa vojnika u jačini od 30 ljudi izišla je na groblje na vijencu iznad sela Graboštana i jedna grupa vojnika je stigla u G. Hrastovac od Sunje, kao i vijencem iznad s. G. Hrastovca istovremeno kada je patrola kretala prugom. Neprijateljski voz kretao se iz pravca. Sunje oko 11,15 čas. i sve su naše jedinice bile pripremljene za napad.

Pri nailasku voza na same mine, mine su eksplodirale i voz je zaustavljen. Istog momenta voz je obasut sa pješadijskom i artiljerijskom vatrom iz svih naših oruđa, koje je trajalo oko 2 minuta, nakon čega bataljoni su izvršili juriš na voz.

- Neprijatelj iz voza nastojao je pobjeći prema s. G. Hrastovcu, ali je vatra našeg flaka i teških bacača prenešena na njih.

[4] Landesšicen bataljoni (jedinice njemačkih oružanih snaga upotrebljavane za obezbjeđivanje komunikacija i drugih objekata).

Istovremeno brdska baterija, koja se nalazila sa četama IV. bataljona u Krčevu, tukla je s. Graboštane i neprijatelj je bio natjeran da drži položaj u Graboštanima i nije mogao poći u pomoć ugroženim snagama oko voza.

Četa IV. bataljona koja se nalazila u šumi Hrastovac iznad s. G. Hrastovca izbila je na sam vijenac, protjerala manje dijelove neprijatelja sa vijenca, a jednim vodom krenula u pravcu groblja između s. G. Hrastovca i Graboštana. Isti vod uspio je nakon kraće borbe izbaciti neprijatelja i protjerati ga u samo selo Graboštane, dok drugi vod se spustio u selo G. Hrastovac i onemogućio bjekstvo neprijatelju iz sela, prihvatio je borbu sa njima kao i sa dijelovima koji su pokušavali bjekstvo iz voza.

Istovremeno četa III. bataljona pošla je prema samom selu i u zajednici sa vodom IV. bataljona uspjeli su neprijatelja uništiti.

Prilikom jurišanja bataljoni su odvojili svaki po jednu četu na osiguranje i to:' I. bataljon prema s. Graboštanima a III. bataljon prema Sunji. Na ista osiguranja neprijatelj nije nailazio. Svaki pokušaj neprijatelja da izađe iz Graboštana kao i iz Sunje bio je efikasno tučen od naše artiljerije. Neprijatelj je tukao oko voza sa bacačima i protukolskim topom na koje je reagirala naša artiljerija.

Poslije djelomične evakuacije plijena iz voza zapaljeni su svi vagoni i dvije lokomotive.

Postavljeni zadaci postignuti su:

Neprijateljski gubitci: 97 mrtvih i 13 zarobljenih vojnika. Među mrtvima nalazi se jedan njemački oficir. U ovoj borbi zarobljeno je: 2 »šarca«, 1 teš. mit., 3 šmajsera, 1. p. m., 27 karabina, 3 pištolja i dosta druge ratne spreme.

Uništene su 2 lokomotive i 35 vagona, a oštećeno 7 vagona.[3]

U ovoj borbi imali smo 6 ranjenih drugova. Među ranjenim nalazi se poručnik Radišić Milan.

U ovoj borbi utrošeno je 6.500 metaka za puške i puškomitraljeze, 500 šmajserske, 80 komada metaka za flak i 23 mine za teški bacač.

Od artiljerijske municije utrošeno je za protukolske topove 76 komada granata, za brdske topove (američke) 76 gra-

[5] Vidi dok. br. 65 i 106 i Arhiv VII, reg. br. 1/23, k. 119/6.

nata i za škodine topove 75 mm. 25 granata. U ovoj borbi istakla se je naročito jurišna četa IV. bataljona i III bataljon III. brigade.

Artiljerija je tukla efikasno sve neprijateljske ciljeve, kako pri pokušaju izlaza iz uporišta, tako i pri napadu na voz.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar potpukovnik
kapetan
Milutin Omazić

Komandant, potpukovnik:
Mil. Pavlović

M. P.

BR. 77

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 13. NOU DIVIZIJE O DEJSTVIMA JEDINICA U FEBRUARU 1945. GODINE[1]

[2]

Raspored, jedinica za 5. II1945. Jutrom: Bez promjene
Mjere izviđanja i obezbeđenja: Davata su lična obezbeđenja. Isturani su izviđački delovi radi prikupljanja podataka o neprijatelju.

Primljeni važniji izveštaji: Nisu.

Primljena važnija naređenja: Nisu.

Izdata važnija naređenja: Nisu.

Podaci o neprijatelju: Dvije satnije Jurišne bojne[3] iz Ličkog Osika prebacile se za Smiljan. Neprijatelj se utvrđuje jačim fortifikacijama na Gradini, u Bilaju i Ličkom Osiku.
Borba: Neprijatelj je u jačini od 80—100 vojnika (skijaša^ vršio nasilna izviđanja iz pravca Vrhovine — Babin Potok — Ramljane, na sektor II. Brigade. Sa svim tim dijelovima vođena je borba i neprijatelj je odbijen u paničnom bijegu. Gubici neprijatelja nepoznati. Naših, gubitaka nije bilo. U ostalim jedinicama vrši se vojna i politička obuka planski po planu.
Moralno i zdravstveno stanje: zadovoljavajuće:
Ishrana: Dobra.
Politkomesar, ppukovnik: Matić Đ.[4] Komandant, ppukovnik M. P.

Raspored jedinica za 6. II 1945. Jutrom: Dva bataljona I. brigade nalaze se u Frkašiću kao i štab brigade, jedan bataljon [u s.] Visuć te jedan bataljon u Debelom Brdu. Ostale jedinice bez promjene.

Primljeni važniji izvještaji: Nisu.

Primljena važnija naređenja: Nisu.

Izdata važnija naređenja: Izdano naređenje I. brigadi da sa jednim bataljonom postavi zasjedu na komunikaciji Donji La-

[1] Original (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 39—2, k. 915.
[2] Tačkicama su označeni izostavljeni dijelovi operacijskog dnevnika za dane kada nije bilo borbenih dejstäva.
[3] Odnosi se na 1. bojnu 4. ustaškog zdruga. Ona je bila raspoređena na području Gospića (vidi dok. br. 115).
[4] Đuro

pac, i naređeno je III. Brigadi da postavi zasjedu sa jednim bataljonom na tom sektoru.

Podaci o neprijatelju: Veće promjene nema osim nasilnih izviđanja od strane neprijatelja.

Borbi: Nije bilo. Vrši se vojna i politička obuka po planu.

Moralno i zdravstveno stanje: Zadovoljavajuće.

Ishrana: Dobra.

Politkomesar, ppukovnik: Matić Đ. Komandant, ppukovnik:

M. P.

Raspored jedinica za 7. II 1945. lutröm: Bez promjene.

Mere izviđanja i obezbeđenja: Kao i 6. II. 1945.

Primljeni važniji izvještaji: Nisu.

Primljena važnija naređenja: Nisu.

Izdata važnija naređenja: Nisu.

Podaci o neprijatelju: Nepromijenjeni.

Borba: Jedan bataljon I. Brigade postavio je zasjedu na komunkaciji Lapac — Bihać kod Lapačkih Korita. Neprijatelj u jačini od 40 vojnika naišao je na istu zasjedu. Nakon poveće borbe neprijatelju su naneseni gubici od 6 mrtvih, 8 ranjenih i 2 ubijena konja. Juriš na cestu nije se mogao izvršiti iz razloga što neprijatelj dobro osigurava istu komunikaciju stalnim obezbeđenjima. Naših gubitaka u toj borbi nije bilo. Neprijatelj je istoga dana izvršio ispad iz Kuka prema Visuću i dočekan od jedne čete I. brigade protjeran u paničnom bijegu u polazni pravac. Neprijatelj koji je izvršio napad na drugi bataljon II. brigade 7. II. imao je sledeće gubitke: 8 mrtvih, 10" ranjenih i jedan uništen »šarac«. Neprijatelj je napadao iz pravca Ramljana te je i u istom pravcu u bijegu i panici protjeran. U toj borbi zaplenjeno je 400 metaka, 6 redenika za »šarac«. Naši gubici su 1 lakše ranjen. Jedan bataljon III. brigade dočekao je neprijatelja u Ribniku te u ogorčenoj borbi naneti su mu gubici od 13 mrtvih, 2 [zarobljena] i 17 ranjenih. Neprijatelj je bio u jačini od 120 vojnika i kretao se u tri kolone u pravcu naše zasjede. Uslijed žilavog otpora nije se uspjelo pobrati plijen sa poginulih ustaša. Te ustaše bile su iz-sastava Lovačke bojne.[5] Istoga dana, 4. bat. III. brigade napao je 6 ustaša jurišne bojne, od kojih je 3 ubio a 3 ranio. Iste ustaše su se .vozili na kolima, te uplašeni konji od-

[5] Na području Ribnik — Bilaj nalazili su se dijelovi 1. i 2. bojne **4.** ustaškog zdruga (vidi dok. br. 115).

veli mrtve i ranjene ustaše u obližnji garnizon. Zaplenjene su 2 puške, 500 metaka,. 2 bacača i 1 par cipela.

Naši gubici:! mrtav i 4 ranjena.

Moralno i zdravstveno stanje: Zadovoljavajuće.

Ishrana: Po tablici.

Politkomesar, ppukovnik: _ Komandant, ppukovnik: Matić Đ.

M. P.

Raspored jedinica za 8. II 1945. Jutrom. Bez promjene.

Mjere izviđanja i obezbeđenja. Davata su lična obezbeđenja.

Primljeni važniji izvještaji: Nisu.

Primljena važnija naređenja: Nisu.

Izdata važnija naređenja: Nisu.

Podaci o neprijatelju: Iz Babina Potoka i Vrhovina povlači neprijatelj teško oružje za Otočac. Prema nepotvrđenim vijestima ustaše[6] stigle u Babin Potok.

Borba: 1. bataljon II Brigade vodio borbu sa neprijateljem kod Sinca, neprijatelj pobjegao. Gubici neprijatelja nepoznati. Naših gubitaka nije bilo.

Moralno i zdravstveno stanje: Zadovoljavajuće.

Ishrana: Dobra.

Politkomesar, ppukovnik: Komandant, ppukovnik: Matić Đ.

M. P.

Raspored jedinica za 9. II1945. Jutrom: Bez promjene.

Mjere izviđanja i obezbeđenja: Isturene su izviđačke patrole u pravcu neprijatelja radi prikupljanja podataka.

Primljeni važniji izvještaji: Nisu.

Primljena važnija naređenja: Nisu.

Izdata važnija naređenja: Nisu.

Podaci o neprijatelju: .Neprijatelj se utvrđuje na sektoru I. Brigade, k. 1083, Gradina.

Borba: 3. bataljon I. Brigade bio u zasjedi kod kote 1083, Gradina, bez rezultata. Bataljon sa dve čete napao Pirovište. Bor-

[0] U Babin Potok je vjerovatno došao 20. ustaški bataljon koji je zajedno sa Izviđačkim odredom njemačke 392. legionarske divizije učestvovao u napadu na jedinice 8. i 35. NOU divizije u rejonu Plitvičkih jezera od 11. do 14. februara 1945 (vidi dok. br. 3, 30, 44, 65, 114 i 115).

ba je trajala 2 sata. Neprijatelj[7] se krenuo u pravcu kota po nama zaposjednutim. Odbijen je uz gubitke od 14 mrtvih i 6 ranjenih. Naši gubici: 1 lakše ranjen. Vrši se vojna i politička obuka po planu.

Moralno i zdravstveno stanje: Zadovoljavajuće.

Ishrana: Po tablici.

Politkomesar, ppukovnik: Komandant, ppukovnik:
Matić Đ.

M. P.

Raspored jedinica za 10. II. 1945. Jutrom: Bez promjene

Mjere izviđanja i obezbeđenja: 2 čete 2. bataljona I. Brigade sa minskim odelenjem upućene na zasjedu i miniranje komunikacije Bihać — Lapac na sektoru kota Drenovača — Gradina.

Primljeni važniji izvještaji: Nisu.

Primljena važnija naređenja; Nisu.

Izdana važnija naređenja: Nisu.

Podaci o neprijatelju: Iz Gospića za Karlobag krenulo 70 vojnika sa dvoje saonica. Pored toga krenula je jedna kolona u jačini 250 vojnika[8] iz Gospića za Karlobag. Prilikom bombardovanja Gospića poginuo i ranjen veći broj vojnika.

Borba: Nije bilo. Vrši se vojna i politička obuka planski po planu. ~

Moralno i zdravstveno stanje: Zadovoljavajuće.

Ishrana: po tablici.

Politkomesar, ppukovnik: Komandant, ppukovnik:
Matić Đ.

M. P.

Raspored jedinica za 11• II -1945. Jutrom. Jedan bat. II Brigade Homoljački klanac, a jedan bataljon u akciji prema Konjskom Brdu, ostale jedinice bez promjene.

Mjere izviđanja i obezbeđenja: Davata su lična obezbeđenja. Isturani izviđački delovi u pravcu neprijatelja radi prikupljanja podataka.

[7] Vjerovatno dijelovi njemačke 373. legionarske divizije.

[8] Vjerovatno dijelovi 3. bojne 4. ustaškog zdruga koji su 11. februara 1945. prebačeni na otok Pag (vidi dok. br. 114).

Primljeni važniji izvještaji: Nisu.
Primljena važnija naređenja: Nisu.
Izdata važnija naređenja: Nisu.
Podaci o neprijatelju: Vidi obrazac borbe.
Borba: Dve čete 2. bataljona I brigade sukobile su se sa neprijateljem i primile borbu nanijevši im gubitke od 9 mrtvih, 6 ranjenih. Naših gubitaka nije bilo. Jedan bataljon III. Brigade vršio napad iz Lulića na neprijatelja u Konjskom Brdu kojeg sačinjavaju domaće ustaše u jačini od 150 vojnika, borba je trajala od 5.30 — 8 sati, nakon čega je naš bataljon otstupio. Bataljon se povukao radi stiglog pojačanja iz Perušića u jačini od 200 vojnika te radi obuhvatnog manevra neprijatelja. Gubici neprijatelja: 7 mrtvih i 1 ranjen. Naši gubici: 1 mrtav, 2 ranjena i 3 nestala. Izgubljen jedan puškomitraljez.
Moralno i zdravstveno stanje: Zadovoljavajuće.
Ishrana: Dobra.

Politkomesar, ppukovnik: Matić Đ. Komandant, ppukovnik:

M. P.

Raspored jedinica za 12. II 1945. Jutrom: I Brigada 1. bataljona Debelo [Brdo] — Bunić, 2 bat. Grabušić. Ostale jedinice kao i jučer.

Mjere izviđanja i obezbeđenja: U cilju izviđanja na liniji Konjsko Brdo — Perušić, jedna izviđačka patrola zarobila jednog ustašu.

Primljeni važniji izvještaji: Nisu.

Primljena važnija naređenja: Nisu.

Izdata važnija naređenja.

Podaci o neprijatelju: Neprijatelj izbio u jačini od 120 vojnika na Ljubovo iz Perušića.[9] Iz Karlobaga za Gospić stiglo 7 saona natovarenih nekom spremom, francuski kamion natovaren spremom i pratnjom. Predstražama 2. bat.[aljona] I. Brigade predalo se 10 vojnika, od toga 2 legionara i 8 Talijana.
Borba: Prilikom borbe kod Kozjana 11 o.mj. poginuo jedan

[0] Prema naređenju Štaba njemačke 392. legionarske divizije, Štab i štapska četa 847. puka sa 2. i 3. bataljonom puka i dijelovi 4. ustaškog zdruga započeli su 12. februara 1945. napad protiv jedinica 13. NOU divizije pravcima: Perušić — Ljubovo — Bunfč — Krbavsko polje i Lički Osik — Široka Kula — Ljubovo (vidi dok. br. 65 i 114; Arhiv VII, reg. br. 1/34—2, 1/35—2, 1/36—2 i 1/37—2, k. 119/10: depeše Štaba 11. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 12, 13, **14. i 15. februara 1945).**

borac 2. bat. II. brigade. 2. bataljon II. brigade vodi borbu sa - grupom nepr. vojnika iz Ramljana.
Saveznički avioni bombardovali Otočac, Drenov Klanac i pravac Lička Jesenica. Neprijateljski gubici: 1 zarobljen. Bataljon III. brigade vodio borbu kod Svračkova Sela. U 17 sati neprijatelj se povukao na polazne položaje. Jačina mu je bila 400 vojnika. Neprijateljski gubici nepoznati, naši gubici: 1 ranjen. Neprijatelj je popalio Bunić i pola Šalamunića.[10]
Moralno i zdravstveno stanje: zadovoljavajuće.
Ishrana: Dobra.

Politkomesar, ppukovnik: Matić©. Komandant, ppukovnik:

M. P.

Raspored jedinica za 13. II. 1945. Jutrom: Pionirski bataljon na starom mjestu. Artiljerijski divizion bez promjene i 2. i 3. bataljon I. brigade te prištapske jedinice u Vrelu. Štab III. Brigade i prištapske jedinice nalaze se u Medku, 1. bataljon u Mogoriću.
Primljena važnija naređenja:
Primljeni važniji izveštaji:
Izdana važnija naređenja:
Podaci o neprijatelju: 2. bataljon 847. regimente preko Ivčevića Kose otišao u Ramljane, a Ramljane je u tom vremenu država II bojna iz Ličkog Novog. 3. satnija 1. ud. bojne privukla se za Perušić, M. Markovićima, Bašiću i Poljani[11] drži milicija Dane Jurkovića i Mile Rukavine.
Borba: 1. bataljon I. brigade vodio borbu na Ljubovu i iznad Buniča, borba je počela u 9 sati. Jačina neprijatelja 600 vojnika. Gubici neprijatelja: 20 mrtvih i 25 ranjenih. Naši gubici: 1 mrtav i 3 ranjena. Spašena su 3 američka avijatičara u Jošanima.[12] Na sektoru II. brigade neprijatelj se probio u jačini od 300 vojnika od pravca Bunića do V. Čanka.[13] Naše jedinice primile borbu. Borba je trajala od 10 — 14 sati. Neprijatelj se povukao u pravcu Ivčević Kose. Neprijatelj ima više mrtvih i ranjenih. Naši gubici: 1 mrtav i 1 ranjen. 2. bataljon III. briga-

[10] Bunic i Šalamunić su 12. februara 1945. zauzeli dijelovi 4. ustaškog zdruga (vidi dok. br. 115).
[11] Na karti 1:100.000: Bašića Duboki i Bašića Poljana; zaseoci 19 km sjeveroistočno od Gospića.
[12] Riječ je o avijatičarima koji su se uslijed kvara ili oštećenja spustili padobranima na oslobođenu teritoriju.
[13] Pravcem Bunić — Čanak povlačili su se dijelovi 4. ustaškog zdruga (vidi dok. br. 65 i 115).

de vodi borbu sa neprijateljem na prostoru Ljubovo — Bunić.. Neprijatelj je uspio da se probije u Bunić u jačini od 400 vojnika sa 50 tovarnih konja.[14]
Neprijateljski gubitci: 7 mrtvih.

Moralno i zdravstveno stanje: zadovoljavajuće. ~

Ishrana: Dobra.

Politkomesar, ppukovnik: ~ Komandant, ppukovnik:
Matić Đ.

M. P.

Raspored jedinica za 14. II 1945. Jutrom. Na sektoru I. brigade bez promjene. Jedinice II. brigade na starim položajima. Štab III. brigade sa prištapskim jedinicama te III. i IV. bat. u Medku. 1. bat. u Mogoriću.

Primljena važnija naređenja:

Primljeni važniji izvještaji:

Izdata važnija naređenja:

Podaci o neprijatelju: U akciji na Ljubovo — Bunić učestvovala Jurišna bojna pod zapovjedništvom Sudar Franje, koji je stigao iz Zagreba 8. II. o.g. sa kolonom kamiona. Neprijatelj drži ko.tu 642 Buzone i kotu 626..

Borba: 1. bat. I. brigade vodio-borbu na sektoru Bunić — Ljubovo. Neprijatelj bio u jačini 600 vojnika. 2. i 3. bataljon vodili borbu na sektoru Čudin klanac. Gubici neprijatelja: 33 mrtva i 40 ranjenih te 1 zarobljen. 4. bat. vodio borbu na Visuću [sa] nepr. jačine 100 vojnika, jedna puška zarobljena. Gubici sa sektora Čudin klanac nepoznati. Naši gubici: 1 ranjen, 1 mrtav. Jedinice II. brigade 14. o.m. napale neprijatelja u Donjem Babinom Potoku, Crnoj Vlasti i Ramljanima.[15] Gubici neprijatelja: 12 mrtvih i 2 zarobljena, te više ranjenih. Naši gubici: 1 mrtav, 1 zarobljen i 1 ranjen, 4. bataljon III.

[14] O borbama u rejonu Buiiića od 12. do 14. februara 1945. zarobljeni njemački oficiri Fridrih Zmoeling i Desiderius Reindl izjavili su, pored ostalog, slijedeće: »Na visovima "pred Bunićem naišlo se na jači neprijateljski otpor koji je bio slomljen. Visovi su u toku noći zauzeti, a slijedećeg dana, pošto je skršen neprijateljski otpor, jedinice su dost'gle Bunić i Divoselo. Komandant 847. puka zaključio' je po jačini artiljerijske vatre da se pred njim nalaze jake neprijateljske snage pa je naredio povlačenje pravcem Bunić — Lički Osik— Gospić« (vidi Arhiv VII, reg. br. 41—3, k. 74).

[15] Da bi olakšao položaj dijelova 8. i 35. NOU divizije na liniji Drežrrik — Grad — Catrnja — Poljanak, Štab 11: korpusa NOVJ naredio je 13. diviziji da u sadejstvu sa 3. brigadom 35. NOU divizije izvrši pritisak na Cudin klanac, Babin Potok i Crnu vlast (vidi dok. br. 30 i 114; Arhiv VII, reg. br. 1/36—2, k. 119/10).

brigade upao u južno predgrađe Gospića, borba trajala pola sata. Gubici neprijatelja: 1 mrtav i 1 zarobljen domobran.[16] Neprijatelj je davao otpor iz kuća a neki su vodili borbu bombama.

Moralno i zdravstveno stanje: Zadovoljavajuće.

Ishrana: Dobra.

Politkomesar, ppukovnik: Komandant? fppukovnik:
. Matić Đuro

M. P.

Raspored jedinica za 15. II 1945. Jutrom: I. Brigada, 1. bataljon Bunić, 2. bataljon Frkašić, 3. bataljon Vrelo, 4. bataljon Visuć. Štab brigade u Klašnici. Jedna četa na zadatku. II. Brigada na starim položajima. III. Brigada: 1. bataljon Mogorić. 2. bataljon Ljubovo, 3. bataljon u Ribniku na zadatku. I. četa 4. bat. i jedna četa 1. bataljona na zadatku. 2. bataljon nalazi se u rezervi kod štaba Brigade u Breziku.

Mjere izviđanja i obezbeđenja: Davana su lična obezbeđenja. Istureni izviđački dijelovi u pravcu neprijatelja radi prikupljanja podataka.

Primljeni važniji izvještaji:

Primljena važnija naređenja: III. Brigada primila naređenje[17] od Štaba XI Korpusa da se izvrše pripreme i stvori plan za napad na Kuk.

Izdata važnija naređenja:

Podaci o neprijatelju: Neprijatelj u jačini patrole izbio na Unjku i Bijele Potoke iznad Frkašića. Prema neprovjerenim još podacima legija iz Ličkog Osika — Mašaluka skrenula u pravcu Gacke doline. 1 satnija Lovačke bojne iz Bilaja došla uRibnik.

Borba: 1. bataljon I. Odreda 14. o.mj. vodio borbu na Vratima, jačina neprijatelja 80 vojnika, borba trajala 3 sata. Neprijatelj je odbijen uz gubitke od 6 mrtvih i 3 ranjena. Naši gubici: 3 mrtva i 2 [sejpredala, koji su došli iz prisilnog rada. Izgubljen 1 puškomitraljez. 1. bataljon I. brigade vodio borbu na sektoru Bunić -r- Ljubovo, neprijatelj bio u jačini od 600 vojnika. 2. i 3. bataljon vodili borbu kod.Čudina klanca. 4. bataljon vodio borbu na Visuću, neprijatelj bio u jačini od 100 vojnika. Gubici neprijatelja: 33 mrtva, 40 ranjenih, 1 zarob-

" Vidi dok. br. 123.

[17] Redakcija nije mogla pronaći to naređenje. Napad na Kuk • (trig. 1172) izvela je 1. brigada 13. NOU divizije (vidi dok. br. 56; Arhiv VII, reg. br. 1/40-2,- k. 119/10).

ljen, zaplijenjena 1 puška. Naši gubici: 1 nestao vojnik, 1 ranjen zam.[jenik] komesara čete. 4. bataljon III brigade zarobio jednog ustašu u Bilajskoj ulici u Gospiću.
Moralno i zdravstveno stanje: Zadovoljavajuće.
Ishrana: Dobra.

Politkomesar, ppukovnik: Komandant, ppukovnik:
Matić Đuro
M. P.

Raspored jedinica za 16. II. 1945. Jutrom. I. Brigada: 1. bataljon Bunić, 2. i 3. bataljon u pokretu kao i štab brigade sa prištapskim jedinicama. II. Brigada na starim položajima. III Bataljon bez promjene.
Mjere izviđanja i obezbeđenja: Izviđački vod II. brigade na zadatku radi prikupljanja podataka o neprijatelju.
Primljeni važniji izvještaji: Nisu.
Primljena važnija naređenja: Nisu.
Izdata važnija naređenja: Nisu.
Podaci o neprijatelju: Delkova ustaška bojna navodno stigla iz Hercegovine u Otočac. 16. II. 14 kamiona i 2 motocikla iz Gospića krenula za Otočac. IV satnija 1. Ud. bojne (Jurišne) otišla iz Brušana u svoj sastav. U Vrhovinama se nalaze 2 voda pionira sa 60 vojnika i kuhinja 3. bitnice[18] sa 30 vojnika. U Babinom Potoku se nalazi 14. satnija 847. regimente sa 250 vojnika, 4 topa, 3 teška bacača, 3. bitnica 392. art. diviziona sa 2 topa 105 m/m i 30.vojnika, 1 vod pionira i 1 vod dojavničara[19] sa 30 vojnika.
Borba: I. četa 4. bataljona I. brigade vratila se sa zadatka, gubici neprijatelja: 10 mrtvih i 15 ranjenih. 3. bat. III. Brigade napao 16. o.mj. Ribnik. Neprijatelj se povukao u mjesto Ribnik,[20] naše jedinice doprle do prvih kuća Bilaja. Neprijateljski gubici nepoznati, naših gubitaka nema. Kod ostalih jedinica vrši se vojna i politička obuka po planu.
Moralno i zdravstveno stanje. Zadovoljavajuće.
Ishrana: Po tablici sledovanja.

Politkomesar, ppukovnik: Komandant, ppukovnik:
Matić Đuro M. P.

[18] Baterija
[19] Vezista
[20] Treća i 4. satnija 1. bojne 4. ustaškog zdruga napustile su tada Ribnik i poviukle se u Bilaj (vidi dok. br. 114; Arhiv VII, reg. br. 1/37—2, k. 119/10).

Raspored jedinica za 17. II 1945. Jutrom: I. brigada na Visuću, 1. bataljon Bunić. Jedinice II. Brigade na starim položajima. Jedinice III. Brigade bez promjene.

Mjere izviđanja i obezbeđenja: 2 čete II. brigade na izviđanju. Jedna četa [prema] s. Babin Potok a druga [prema] s. Ramljane radi prikupljanja podataka. Davata su lična obezbeđenja.

Primljeni važniji izvještaji: Nisu.

Primljena važnija naređenja: Nisu.

Izdata važnija naređenja: Nisu.

Podaci o neprijatelju: Prema neprovjerenim podacima vrši se manja koncentracija na sektoru Gospić — Perušić — Osik. Legionari napustili Ramljane i otišli u pravcu Sinca, u Ramljanima se nalazi 90 ustaša i milicionera iz 2. bojne koja se nalazi u Lešću. 14. o.mj. iz Like za Brinje otišlo 5 tenkova i 6 blindiraca puni legionara, istoga dana produžili za Glibodol. 16. o.mj. povratili se iz pravca Otočca 10 kamiona sa 2 motocikla. 1 jurišna bojna nalazi se u Perušiću. Prema neprovjerenim podacima dva bataljona legije iz Široke Kule i Perušića doputovali za Gospić.

Borba: Jedinice I. Brigade vrše pripreme za napad na Kuk koji će započeti 18. o.mj. u 6 sati. Kod ostalih jedinica vrši se vojna i politička obuka po planu.

Moralno i zdravstveno stanje: Zadovoljavajuće.

Ishrana: Dobra.

Politkomesar, -ppukovnik: Matić Đuro

Komandant, ppukovnik: Dini. Vojvodić

M.

Raspored jedinica za 18. II. 1945. Jutrom: Jedinice I. Brigade na položaju kod Kuka na zadatku. Štab II. Brigade i 2 bataljona nalaze se na starim položajima V. Čanak — Trnovac, 2 bataljona na zadatku. Raspored jedinica III. Brigade, bez promjene. -

Mjere izviđanja i obezbeđenja: Izviđački delovi II. Brigade na izviđanju kod Ramljana — Konjsko Brdo — Crna Vlast. Od 4 druga poslana na vezu Gospić, domobran[21] se vratio a ostale je neprijatelj verovatno zarobio ili pobio.

Primljena važnija naređenja: Nisu.

Izdata važnija naređenja: Nisu.

[21] Riječ je o bivšem domobranu koji je prešao na stranu jedinica NOVJ.

Podaci o neprijatelju:

U Vrhovinama se nalazi 4. Ustaška Bojna i 2. kompanija I. bataljona nepoznate reg.[imente].

Borba: I. brigada bez jednog bataljona napala neprijatelja na sektoru Kuka. 18. II u 6 sati, u 7,40 likvidirane kote: 904, 1172 (Kuk) i 1038 — Stražbenica.[22] Neprijatelj dobio pojačanje iz pravca Oraovca, Lapca i Dnopolja u 10 sati u jačini od 600 vojnika, neprijatelj je protivnapad izvršio u 11 sati. Borba je vođena do 17 sati, naše snage odbačene i povukle se na svoje polazne položaje. Jedan bataljon ostao na Podkuku'[23] na predstraži: Gubici neprijatelja 45 mrtvih, 52 ranjena i 1 zarobljen njemački podoficir i 1 vojnik. Zaplenjene 3 puške, 1 telefon i razne sitne vojničke opreme. Naši gubici: 6 mrtvih, od kojih kom. čete poručnik Pero Ivošević, 6 ranjenih, od kojih pom. [oćnik] komesara čete drugarica Milica Trbović. Danas su 2 čete 3. bataljona III. Brigade zarobile u Velebitu 14 četnika. Zarobljeno 12 pušaka, 1 pištolj, 800 metalca, 30 bombi i ostalog ratnog materijala.

Moralno i zdravstveno stanje: Zadovoljavajuće.

Ishrana: Dobra.

Politkomesar, ppukovnik: Matić Đuro

Komandant, ppukovnik: Dim. Vojvodić

M. P.

Raspored jedinica za 19. II. 1945. Jutrom: I. Brigada, 1. bataljon Vedašić i Klašnica, 2. bataljon Visuć — k. 811, 4. bataljon Kosanovići — k. 918[24] i 1216. Štab brigade Miloševići: II. Brigada 1. i 3. bataljona u zasjedi kod G. i D. Babin Potoka (3. bataljon na sektoru Visuća), 4. bataljon na Bijelom Polju, III. Brigada: jedinice bez promjene.

Mjere izviđanja i obezbeđenja: 1. i 3. bataljon II. brigade na zasjedi kod G. i D. Babin Potoka.

Primljeni važniji izvještaji: Nisu.

Primljena važnija naređenja: Nisu.

Izdata važnija naređenja: Nisu.

Podaci o neprijatelju: U Gospić stigla 2. jurišna bojna i 19. bojna. 1. Jurišna bojna iz Perušića stigla na željezničku stanicu Gospić.

[22] Na. karti 1:100.000: Stružnića (k. 1038) i Stražbenica (k. 1202). Bataljon je tada zauzeo Stražbenicu (vidi dok. br. 56).

[23] Podkuk nije nađen na karti 1:100.000.

[21] Kota 918 nije nađena na karti 1:100.000.

Borba: Brigada sa 3 bataljona vodila borbu sa neprijateljem na sektoru Visuća od 11 sati do 23.30, jačina neprijatelja 600 vojnika legije.'[23] 1. bataljon na položaju Klašnica — Frkašić vodio borbu. Rezultat nepoznat. Neprijateljski gubici na sektoru Visuća: 24 mrtva i 32 ranjena. Naši gubici: 2 mrtva i 2 ranjena, 1 puškomitraljez pao u ruke neprijatelja. 1. i 3. bataljon bili su u zasjedi između G. i D. Babin. Potoka. Borbu je vodio 3. bataljon sa jednom- grupom nepr. vojnika, koja je odmah pobjegla. Neprijatelj imao 1 ranjenog.
Naših gubitaka nije bilo.
Moralno i zdravstveno, stanje: Zadovoljavajuće.
Ishrana: Dobra.

Politkomesar, ppukovnik: . Matić Đuro

Komandant, ppukovnik: Dim. Vojvodić

M. P.

Raspored jedinica za 20. II 1945. Jutrom: I. brigada nalazi se na sektoru Visuća i Udbine. Jedan bataljon nalazi se na sektoru Gorica — Jošane. II. Brigada, štab sa 2 bataljona nalazi se u Trnovac — Čanak, 1. bataljon na položaju Bjelo Polje i Ljubovo. III. Brigada, Štab sa prištapskim jedinicama u Medku. 3. i 4. bataljon u Međku, 1. bataljon u Mo'goriću, 2. bataljon u Svračkovu Selu.
Mjere izviđanja i obezbeđenja: Izviđački dijelovi II. brigade istureni u pravcu neprijatelja radi prikupljanja podataka.
Primljeni važniji izvještaji: Nisu.
Primljena važnija naređenja: Nisu.
Izdata važnija naređenja: Nisu.

Podaci o neprijatelju: 1. bataljon 847. regimente u Ličkom Osiku, 3. bataljon 847. regimente u Perušiću. 2. bataljon 846. regimente u Ramljanima, kolona od 350 vojnika nepoznatog sastava [na maršu] iz Mašaluka za Gospić.
Borba: 19. o.mj. predalo se I. Odredu 5 vojnika zemaljske policije, ranije bili partizani zarobljeni po Njemcima. Jedinice I. Brigade vodile borbu na sektoru Podkuka sa neprijateljem jačine 600—700 vojnika, borba se vodila od *14*—17 sati. Neprijateljski gubici: 6 mrtvih i 5 ranjenih, naših gubitaka nije bilo. I četa 4. bataljona III. brigade vodila borbu sa neprijateljem kod Divosela koji je došao iz Brušana,

[25] Odnosi se na dijelove njemačke 373. legionarske divizije (vidi dok. br. 114).

Borba je trajala od 11—13 sati. Gubici neprijatelja: 2 mrtva i 4 ranjena. Naših gubitaka nije bilo.

Moralno i zdravstveno stanje: Zadovoljavajuće.

Ishrana: Dobra.

Politkomesar, ppukovnik: Matić Đuro

'Komandant, ppukovnik: Dim. Vojvodić

M. P.

Raspored jedinica za 21. II 1945. Jutrom: Artiljerijski divizion sa jedinicama pri Štabu i 2. p.kolska baterija u Pećanima, 1. i 3. u Jošanima. Štab I. brigade sa prištapskim jedinicama u Debelom Brdu, isto tako 1. i 4. bataljon. 2. bataljon u Pećanima, 3. bataljon Grabušić. II. Brigada, 2 bataljona Trnovac — V. Čanak, 1 bataljon u Ljubovu, 1 bataljon Bjelopolje. III. Brigada bez promjene.

Mjere izviđanja i obezbeđenja: Jedinice II. brigade vršile izviđanje u pravcu neprijatelja.

Primljeni važniji izvještaji: Nisu.

Primljena važnija naređenja: Nisu.

Izdana važnija naređenja: Nisu.

Podaci o neprijatelju: Važnijih promjena nema.

Borba: 1. baterija sa položaja Kozjak — kota 876 tukla sa 3 oruđa neprijatelja na položaju k. 970 — Tuk i Lončarić [k. 971] od 12.30 — 13 sati. 2. bataljon sa 1 baterijom I. Brigade vršio pritisak na neprijatelja u Podkuku.

Naši gubici: ranjen komandir'mitr.[aljeske] čete. Na sektoru II. brigade neprijatelj[26] nadirao iz Ramljana, borba počela u 10 sati u Masić Budaku. Neprijatelj se povukao na polazne položaje. Gubici neprijatelja: 1 ranjen, naših gubitaka nije bilo.

Moralno i zdravstveno stanje: Zadovoljavajuće.

Ishrana: Dobra. .

Politkomesar, ppukovnik: Matić Đuro

Komandant, ppukovnik: Dim. Vojvodić

M. P.

Raspored jedinica 22. II. 1945. Jutrom: Artiljerijski divizion bez promjene. I. Brigada na starim položajima, na odmoru i sređivanju. II. Brigada: 3 bataljona Trnovac — Živulja — Ko-

[20] Riječ je o dijelovima 1. bojne 18. zdruga 11. ustaško-domobranske divizije koji su vršili nasilno izviđanje u pravcu Turjanslcog (vidi dok. br. 114).

rito. 1 bataljon nalazi še u Krbavici. III. Brigada bez promjene. _ .

Mjere izviđanja i obezbeđenja: Davana su lična obezbeđenja. Isturani izviđački delovi u pravcu neprijatelja radi prikupljanja podataka.

Primljeni važniji izvještaji: Nisu.

Primljena važnija naređenja: Nisu.

Izdata važnija naređenja: Nisu.

Podaci. o neprijatelju: 1. bataljon 846. regimente na sektoru Karlobag —; Pag kao i 3. bojna, 2. bataljon 847. reg. iz Ramljana za Zalužnicu. 21. II. u 20 sati. 3. bat. 847. reg. iz Zalužnice u Ramljane, pored njih 60—70 milicionera u ustaškim uniformama. U Vrhovinama 4. bojna sa 280 vojnika. Jurišna bojna na željezničkoj stanici Gospić. Lovačka bojna u Bilaju.

Borba: Izviđački vod brigade (II.) koji je bio u zasjedi kod Ramljana — Sinac nije uspio pošto se je neprijatelj neprimjetno prebacio s leđa. Sa kolonom koja [je] osiguravala prevoz sijena naši vodili borbu od 13—14 sati. Naša se zasjeda povukla. Gubici neprijatelja: 4 mrtva i više ranjenih. Naši gubici: 1 nestao, izgubljen 1 puškomitraljez. Kod ostalih jedinica vrši se vojna i politička obuka po planu.

Moralno i zdravstveno stanje: Zadovoljavajuće.-

Ishrana: Po tablici sledovanja.

Politkomesar, ppukovnik:, Matić Đuro

Komandant — ppukovnik, Dim.Vojvodić

M. P.

Raspored jedinica za 23. II. 1945. Jutrom: Pionirski bataljon II. i III. četa nalazi se u drugom dijelu Bunića. Bataljon koji se nalazio kod Krbavice krenuo za Trnovac. Artiljerijski divizion, 1 baterija pridodana korpusnom divizionu. Štab i ostale jedinice u pokretu prema dobivenom zadatku. II. Brigada vrši pripreme za pokret. Krenula iz Debelog Brda za Trnovac radi izvođenja dobivenog zadatka.[27] II. Brigada na starim položajima. 1. bataljon krenuo za Trnovac. III. Brigada: 4. bataljon na zadatku na želj. st. Bilaj, Ribnik i Rosulje a III. četa 3. bataljona u zasjedi Brušane. Ostalo bez promjene.

[27] i[20] Jedinice 13. i 35. divizije dobile su zadatak od Štaba 11. korpusa NOVJ da 24. februara 1945. napadnu Cud'n klanac (trig. 828) i Babin Potok (vidi dok. br. 55, 65 i 114; Arhiv VII, reg. br..3—1, k. 915: zapovijest Štaba 13. NOU divizije od 24. februara 1945).

Mjere izviđanja i obezbeđenja: Jedinice II. brigade vršile su izviđanja u pravcu neprijatelja.
Primljeni važniji izvještaji: Nisu.
Primljena važnija naređenja: Nisu.
Izdata važnija naređenja: (Nisu). Štab art. diviziona i nekoje jedinice dobile nalog za pokret u Trnovac. Jedna četa Pion. bataljona po naređenju krenula za Trnovac. I. Brigada po naređenju izvršila pokret iz Debelog Brda za Trnovac.
Podaci o neprijatelju: Nema.
Borba: III. Brigada vodila borbu u Medku. U 3 sata 1. ustaška bojna napala između Međka i Mogorića i Bogunice.[28] Naše jedinice uslijed iznenađenja povukle se u borbi na jugozapadnu stranu rijeke Like. U 5 säti neprijatelj se povukao na polazne položaje. Neprijatelj je zapalio 20 kuća i slagalište naše bojne komore sa 36.000 metaka, 1 tal. p. mitraljez te 4 neispravne puške. Gubitci neprijatelja: 12 mrtvih i 16 ranjenih.
Naši gubici: 3 mrtva i 10 zarobljenih.
Moralno i zdravstveno stanje: Zadovoljavajuće.
Ishrana: Po tablici sledovanja.

Politkomesar: ppukovnik Matić Đuro — Komandant — ppukovnik: Dim. Vojvodić

M. P.

Raspored jedinica za 24. II. Jutrom: I. Brigada u Korpusnoj rezervi sa 2 bataljona na Živulji a 2 bataljona u Sječivici. II. Brigada bila u pokretu za akciju na Crnu Vlast i Vrhovine. III. Brigada, štab sa jedinicama osim 3. bataljona u pokretu prema zadatku.
Mjere izviđanja i obezbeđenja: 2. bataljon III. Brigade imao zadatak da aktivira napad na Ramljane.
Primljeni važniji izvještaji: Nisu.
Primljena važnija naređenja: Nisu.
Primljeni važniji izvještaji: Nisu.
Primljena važnija naređenja: Naređenje za napad na Babin Potok — Crna Vlast.
Izdata važnija naređenja: Izdato naređenje?[9] brigadama za napad na komunikaciju Babin Potok — Crna Vlast.
Podaci o neprijatelju: Nema; vidi obrazac borbe.

[28] Navedenim pravcem napadala je 1. bojna ojačana dijelovima 4. bojne 4. ustaškog zdruga (vidi dok. br. 114).

Borba: II. Brigada sa 3 bataljona đapala Crnu Vlast i Vrhovine. Borba je počela. 15 sati, u 16 sati zaposjeli k. 827, V. Oblaj.[30] U 21 sat 2 bataljona došli do crkve u Crnoj Vlasti. U 21.30 naše jedinice pod pritiskom neprijateljske motorizacije iz Vrhovina povukle na prihvatne položaje odakle smo vodili borbu do 7 sati.[31] Utrošeno municije 11.356 metaka raznog kalibra, 76 bombi; 115 mina 81 mm. Neprijateljski gubici: 20 mrtvih i 15 ranjenih. Naši gubici: 3 mrtva i 14 ranjenih. III Brigada imala zadatak da napadne na Ramljane. 2. bataljon zaposjeo Lisimi kod Ramljana, pošto ga je nepr. napustio i povukao se u selo Jerbiće. Jedinice III. brigade nisu vodile borbu.
Moralno i zdravstveno stanje: Zadovoljavajuće.
Ishrana: Dobra.

• Politkomesar: ppukovnik: Matić Đuro — Komandant, ppukovnik Dim. Vojvodić

M. P.

Raspored jedinica za 25. II. Jutrom 1945. Štab sa I, II. i III četom Pionirskog bataljona nalazi se u drugom dijelu Buhića. I. Brigada. 2. i 4. bataljon i Prat.[eća] četa na Sječivici i 3. bataljon na položaju Živulja. II. brigada dobila naređenje za povlačenja sa 'mjesta borbe. Jedinice III. Brigade bez promjene.

Mjere izviđanja i obezbeđenja: Vršila se lična obezbeđenja.

Primljeni važniji izvještaji: Nisu.

Primljena važnija naređenja: Nisu.

Izdata važnija naređenja: Izdano naređenje II. brigadi za naređenje za povlačenje sa mjesta borbe.

Podatci o neprijatelju: Nema.

Borba: l Brigada povukla se na sektor Krbavice, i to: 1 bataljon Bunić, 2. bataljon Krbavica, 3. bataljon Baljkuša, 4. bataljon Vujnove Glave, štab brigade sa prištapskim jedinicama u Krbavici. Grupa koja je 24. o.mj. otišla na zadatak u 2 sata postavila je 12 nagaznih mina na komunikaciju Zalužnica — Vrhovine. Rezultat nepoznat.

Pri povratku sukobila se sa neprijateljem na levom krilu II. brigade u šumi. Vodila je borbu zajedno sa II. Brigadom, protjeran neprijatelj. Nepr. gubici nepoznati, naši gubici: 1 vodnik komande mesta Otočac poginuo. II. Brigada dobila nare-

[30] Natpis V. Oblaj nije nađen na karti 1:100.000.

[31] O toku i rezultatima napada na Čudin klanac. Babin Potok i Crnu Vlast dok. br. 69, 119, 121 i 123; Arhiv VII, reg. br. 1/43—2 i 1/44—2, £ 119/10.

đenje zä povlačenje, pri povlačenju 2. bataljon, I. i II. četa 4. bataljona vodili borbu sa neprijateljem na kotama zapadno od kote Jurišina Metla. I. Bataljon vodio borbu na k. 1164, 3. bataljon na k. 759 (Klanac). Naši gubici: 7 poginulih, 25 ranjenih. i 8 nestalih. Izgubljeno 4 km kabla, 2 bacača 81 mm, 1 postolje i podloga bacača 81 mm, 3 p. mitraljeza i 25 mina za bacač. Gubici neprijatelja: 39 poginulih, 52 ranjena i 1 zarobljen. Utrošeno mtinicije: 24770 metaka raznog kalibra, 112 bombi, 53 mina 81 mm, 4 nagazne mine, 18 mina za »Piat«, 14 metaka za p.k. pušku. 2. bataljon III brigade vodio borbu sa neprijateljem koji je napustio Ramljane. Naše jedinice imale su položaj na Lisini. Neprijatelj je odbacio naše snage sa Lisine sa snagama 150 vojnika iz Ivčevića Kose. Borba je vođena od 9—16 sati, nakon toga su naše snage odstupile na'Oštri Vrh. Gubici neprijatelja nepoznati. Naših gubitaka nema.
Moralno i zdravstveno stanje: Zadovoljavajuće.
Ishrana: Dobra.

Politkomesar — ppukovnik: Matić Đuro
Komandant — ppukovnik: Dim. Vojvodić

M. P.

Raspored jedinica za dan 26. II. 1945. Jutrom: Art. Divizion, Štab i prištapske jedinice i 2 baterije u Pećanima, 3. i p.k. [baterija] Debelo Brdo. 2. baterija 24. II na položaju Turjanski grad (k. 815).[32] Primorski bataljon, 1, 2. i 3. četa u Debelom Brdu. I. brigada bez promjene. I bat. Ljubovo, 2. bat. Bunić, 3. bat. Korita — Čanak, 4. bat. Živulja. Štab brigade i prištapske jedinice Bunić. II. Brigada, 1. i 4. bataljon Vujnove Glave. 2. bataljon Divoselo, Štab Brigade i jedinice oko štaba u Krbavici. 3. bataljon u Krbavici. III. Brigada, Štab i prištapske jedinice u Papuči, 1. bataljon. u Mogoriću, 2. bataljon na putu za Medak, 3. bataljon u Medku, 4. bataljon u Krušću.
Mjere izviđanja i obezbeđenja: Vršena su lična obezbeđenja.
Primljeni važniji izvještaji: Nisu.
Primljena važnija naređenja: Nisu.
Izdana važnija naređenja: Nisu.
Izdana važnija naređenja: 2. baterija Art. Diviziona dobila zadatak 25. II u 8 sati da napusti položaj. I. Brigada po naređenju vršila pokret iz Krbavice na određene položaje.
Podaci o neprijatelju: U Bilaju nalazi se Jurišna bojna i 3 satnije Lovačke bojne.

[32] Turjanski grad (k. 815) nije nađen na karti 1:100.000. Vjerovatno se misli na Gradinu (k. 915), 2 km sjeverno od sela Turjanskog.

Borba: 2. baterija 24. II sa položaja Turjanski grad (k. 815) tukla nepr. položaj Oblaj — Crna Vlast — Perašić (k. 765). Jedinice Pionirskog bataljona vršile čišćenje snijega.

Ostale Jedinice nisu vodile borbu.

Moralno i zdravstveno stanje: Zadovoljavajuće.

Ishrana: Dobra.

Politkomesar — ppukovnik Matić Đ.

Komandant, ppukovnik Dim. Vojvodić

M. P.

Raspored jedinica za 27. II. 1945. Jutrom: Raspored I. brigade bez promjene. Jedinice II brigade na starim položajima. III. brigada, Štab sa prištapskim jedinicama u Papuči; južno od Medka. 1. bataljon u Mogoriću, a 4. bataljon u selu Kruškovac. Artiljerijski divizion bez promjene.

Mjere izviđanja i obezbeđenja: Vrše se lična obezbeđenja.

Primljeni važniji izvještaji: Nisu.

Primljena važnija naređenja: Nisü.

Izdana važnija naređenja: Nisii.

Podaci o neprijatelju: Nema..

Borba: Jedinice I. brigade vrše čišćenje minirane ceste od neprijatelja na sektoru Jošane — Debelo Brdo. 2 čete 1. bataljona otišle u toku noći da postave zasjedu na Konjskom Brdu, 1 četa 3. bataljona otišla na zadatak sjeveroistočno od Ramljana. Grupa koja je otišla dobila je zadatak da postavi nagazne mine na komunikaciji Vrhovine —Otočac. Uništen 1 kamion sa municijom, i 10—15 vojnika. (Neprijatelj se povukao prema Kamenskoni, bataljon ga goni u. povlačenju). Ostale jedinice vrše vojnu i političku obuku po planu.

Moralno i zdravstveno stanje: Zadovoljavajuće.

Ishrana: Dobra.

Politkomesar — ppukovnik Matić Đ.

Komandant—• ppukovnik Dim. Vojvodić

M. P.

Raspored jedinica za 28. II 1945. Jutrom: Raspored I brigade bez promjene. Jedinice II. Brigade na starim položajima.

Raspored jedinica III. brigade kao i juče.

Mjere izviđanja i obezbeđenja: Izviđački vod I. brigade osiguravao topove art. diviziona.

Primljeni važniji izvještaji: Nisu.

Primljena važnija naređenja: Nisu.

Izdana važnija naređenja: Nisu;

Podaci o neprijatelju: Neprijatelj minirao komunikaciju na sektoru Jošane— Debelo Brdo.

Borba: Neprijatelj u jačini 200 vojnika izbio na Goricu, u borbi učestvovala- 2 bataljona; neprijatelj se povukao prema Kamenskom, II. Brigada: 2. bataljon vodio borbu sa neprijateljem kod Pećana. Nepr. gubici: 3 zarobljena. Zaplijenjeno: 2 puške, 1 t. bacač i nekoliko ranaca. Naših gubitaka nema. Pionirski bataljon vrši čišćenje komunikacije Jošane — Bjelo Polje, pronađeno 25 mina, od toga 5 spaljenih, donesena 21, i to 10 od 9 kg tenkovske i 11 od 3 kg pješadijske/Artiljerijski divizion krenuo prema k. 941 (D. Brdo). Patrole se susrele sa neprijateljem u 7.30 sati.na koti 941, Vršan. U 8 sati topovi otvorili vatru i uspjeli odbaciti neprijatelja sa zapađno-južnih padina. Borba je trajala do 14 sati. Neprijatelj je odbijen. Rezultat borbe nepoznat.

Moralno i zdravstveno stanje. Zadovoljavajuće.

Ishrana: Dobra.

Politkomesar — ppukovnik Matić D.

Komandant ppukovnik: Dim. Vojvodić

M. P.

BR. 78

IZVJEŠTAJ ŠTABA 20. DIVIZIJE OD 28. FEBRUARA 1945. ŠTABU 8. KORPUSA NOVJ O DEJSTVIMA U FEBRUARU[1]

ŠTAB
XX. UDARNE DIVIZIJE NOVJ
Pov. op. broj .24 .
28. II 1945. godine

Dostavlja se operativni izvještaj za razdoblje
od 31. do 28. II 45. g.

ŠTABU VIII UDARNOG KORPUSA

Operativni otsjek

Sekcija Knin — Bihać — Gospić — Zadar 1 : 100.000

Dostavlja se operativni izvještaj za razdoblje, od 31. I. do 28. II 1945 godine, zaključno:

OPIS ZEMLJIŠTA — ZEMLJIŠNE PROSTORIJE:

Zemljišna prostorija obuhvata: Udbina — Lapac, Mazin — Doljane — Neteka, sa naslonom desnog krila na rijeku Unu; Kninsko Polje — Obrovac — Zadar — Nin.

Zemljište, je niskoplaninskog karaktera, kamenito, ispresijecano dubokim-jarugama, komunikativno, van komunikacije prolaznost ograničena na loše puteve, konjske i pješačke staze, koje su mjestimično pokrivene snježnim nanosima i neupotrebive za kretanje. Topografski vrlo jako. Stambene i ekonomske prilike vrlo loše, jer je neprijatelj u svojim ranijim operacijama a i u sadanjim povremenim ispadima narod opljačkao, sela popalio i poništio.[2]

SITUACIJA: IZMEĐU 31. I. I I. II.

a) kod neprijatelja:

Neprijatelj je posjeo uporišta i dobro organizovao za odbranu: G. Lapac — D. Lapac i položaj duž komunikacija izme-

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 10—3, k. 1029 I.
[2] Vidi dok. br. 59.

đu ovih mjesta, posjedajući otporne tačke koje nude povoljno odbranu, ističući ih što više napred ispred komunikacije u našem pravcu.

b) kod naših jedinica:

VIII. Udarna brigada u Drnišu, osim 2 bataljona koji su na pretstraži: Doljani — Dobro Selo — Neteka, sa pretstražarskom linijom: Vršine — Bakrač — Lisac (k. 998) —- Priseka i Mandina Glavica.

IX. Udarna brigada u Gračacu, sem jednog bataljona koji je na pretstraži tx Mazinu na liniji: Mandina Glavica isključno, Lumbardenik (k. 1101) •— Logorište i Stražbenica, k. 1106.[3]

X. Udarna brigada u Sinju.

Štab Divizije u Kninu.

DJELIMIČNE BORBE I DISLOKACIJA JEDINICA U TOKU O. MJ.

1. II. VIII. Udarna brigada sa 3 bataljona izvršila je pokret iz Drniša na prostoriju Zadar — Nin i tu se smjestila.

IX. Udarna brigada sa 3 bataljona i štabom brigade u pokretu za Obrovac iz Gračaca, a jedan bataljon ostao je na pretstraži u Mazinu.

X. Udarna brigada u Sinju.

V. prekomorska brigada postojećim naređenjem štaba VIII. Udarnog korpusa ušla je u. sastav ove divizije.[4] Nalazila se je na prostoriji Zadra, s tim da je jedan bataljon obezbjeđivao sam grad Zadar u pogledu unutrašnjeg reda.

2. II. VIII. udarna brigada izvršila je pokret sa 3 bataljona iz prostorije Zadar — Nin, na prostoriju Kninsko Polje, a dva bataljona na pretstraži Doljane — Neteka.

IX. udarna brigada sa 3 bataljona i štabom brigade izvršila je pokret za Obrovac, gdje je stigla ovog dana u 18 sati, a jedan bataljon ostao je na pretstraži u Mazinu.

. X. udarna brigada u Sinju.

V. prekomorska prema naređenju ovog štaba izvršila" je pokret sa prostorije Zadra na prostoriju Stankovci.

Štab divizije, sa svim svojim dijelovima izvršio je pokret u Zadar.

„Na sektorima pretstraže VIII. i IX. udarne brigade, samo patrolna djelatnost.

[3] Vjerovatno se misli na Suleševicu (k. 1106), 5 km južno od Donjeg Lapca. Stražbenica (k. 679) nalazi se 19. km jugoistočno od Donjeg Lapca.

[4] Vidi Arhiv VII, reg. br. 1—2, k. 119/8: depeše 8. korpusa upućene Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske 1. i 26. februara 1945. godine.

3. II. — VIII. udarna brigada na gore pomenutoj prostoriji Kninsko Polje, sa 3 bataljona, a dva bataljona na pretstraži Doljane —: Neteka.

IX. Udarna brigada, bez promjene.

X. Udarna brigada, bez promjene.

V. prekomorska brigada, bez promjene.

•Na sektoru pretstraže VIII. Udarne brigade patrolna djelatnost.

Na sektoru pretstraže IX. Udarne brigade neprijatelj u jačini od 200 vojnika napao je pretstražu I. bataljona ali je poslije kraće borbe odbiven na svoj polazni položaj u G. Lapac.

4. II. Kod svih jedinica ove divizije bez promjene.

Na pretstražarskim sektorima VIII. I IX. Udarne brigade, patrolna dejlatnost i uznemiravanje neprijatelja.

5. II. Kod VIII., IX. i V. prekomorske brigade bez promjene.

X. Udarna brigada, prema naređenju ovog štaba, prebačena je željeznicom iz Sinja u Split, gdje su ovog dana zanoćile, u cilju izvršenja konačnog pokreta za Zadar.

Na pretstražarskom sektoru VIII. Udarne brigade neprijatelj je nešto aktivniji i sa jačim dijelovima uspio je potisnuti naše pretstražarske dijelove sa Priseke i ovu zauzeti.

Na pretstražarskom sektoru IX. Udarne brigade patrolna aktivnost.

7. II. — Kod svih jedinica bez promjene.

Na sektoru VIII. Udarne brigade neprijatelj je sa jačom snagom napao pretstražarske dijelove III. bataljona i uspio je ovladati Mandinom Glavicom.

Na sektoru IX. Udarne brigade patrolna aktivnost.'

8. ti. — Kod VIII. i IX. udarne brigade bez,promjene.

X. Udarna brigada sa svim svojim dijelovima stigla je morskim putem u Zadar, s tim što je u noći 7/8. II na putu iz Splita zanoćila u Šibeniku.

V. prekomorska brigada izvršila je pokret sa prostorije Stankovci na prostoriju Zadar i sa dva bataljona i — štabom brigade smjestila se u Polešnik a 2 bataljona na pretstražu — jedan u s. Radovin a drugi u Poljici.

9. II. — Kod jedinica bez promjene.

Na pretstražarskom sektoru VIII. Udarne brigade patrolna aktivnost, a poslije ove, pošto su prikupljeni potrebni podaci o neprijateljskoj jačini i rasporedu, III. bataljon sa jednom i po četom I. bataljona IX. Udarne brigade izvršio je napad na Mandinu Glavu i uspio je neprijatelja odbaciti, položaj

zauzeti nanijevši neprijatelju znatne gubitke. Padom Mandine Glave pala je u naše ruke i Priseka.

Na sektoru IX. udarne brigade patrolna djelatnost, sem jedne i po čete, koja je sadejstvovala sa III. bataljonom VIII. Udarne brigade u povraćanju Mandine Glavice.

10.11.—= Kod jedinica bez promjene. ,

. Na pretstražarskim sektorima VIII. i IX. Udarne brigade patrolna aktivnost.

11. II. — Kod jedinica bez promjene.

Na pretstražarskom sektoru VIII. Udarne brigade patrolna djelatnost.

Na pretstražarskom sektoru IX. Udarne brigade, neprijatelj u jačini oko 900 vojnika napao je pretstražarske dijelove I. bataljona koji su se pod pritiskom jače neprijateljske snage povukli na k. 1064 i k. 819 prema Mazinu. Polovina neprijateljske snage od ove kolone izdvojila se i krenula je preko Mazinske planine, k. 1011 i k. 1245, izbivši u selo Škoriće, sa zadatkom da napadne s leđa glavninu pretstraže u Mazinu. Glavna pretstraža stupila je u borbu, ali pod jakim neprijateljskim pritiskom bila je prinuđena povući se u. selo Babići i Tulići, gdje se utvrdila i davala neprijatelju žestok otpor spriječivši mu daljnje napredovanje. .Borba je vođena preko cijelog dana. Manevrom jednog voda preko Mazinskog polja na Gradinu (k. 888), koji je udario neprijatelja bočno, kao i cijelim bataljonom, uspjelo se neprijatelja odbaciti od Mazina, natjerati u povlačenje i naneseni su mu osjetni gubici. Izgubljeni položaj povraćen je a neprijatelj se zadržao na svojim polaznim položajima u G. Lapcu.

12. II. — Kod jedinica bez promjene.

Na pretstražarskim sektorima VIII. i IX. U. brigade aktivna patrolna djelatnost. , .

13. II". — Kod. jedinica bez promjene.

Na pretstražarskom sektora VIII. Udarne brigade IV. bataljon izvršio je nasilno izviđanje prema neprijateljskom položaju G. Lapca, u svrhu konstatacije neprijateljske jačine, rasporeda i namjera. Pogodnim rasporedom i aktivnim dejstvom uspio je zadatak izvršiti i bez gubitaka se vratiti na svoj polazni položaj. Ovde je sadejstvovala jedna č. I. b. IX. U. Br.[5]

Na sektoru pretstraže IX. Udarne brigade patrolna aktivnost, s tim. da je jedna četa I. bataljona sadejstvovala u nasilnom izviđanju sa IV. bataljonom VIII. Udarne brigade.

[5] četa 1. bataljona 9. udarne brigade.

14. — 17. II. Kod jedinica.bez promjene.

Na sektora pretstraže VIII. Udarne brigade, kao i na sektoru IX. Udarne brigade, jača patrolna dejlatnost.

16. II. jedna četa III. bataljona VIII. Udarne brigade napala je neprijatelja na Radakuši koji je ovde postavio zasjedu našoj pretstraži i izviđačkim organima. Poslije kratke, ali žešće borbe neprijatelj je potisnut i položaj Radakuše je zauzet.

18. II. — Kod jedinica bez promjene..

Na predstražarskom sektora VIII. Udarne brigade aktivna patrolna djelatnost.

Na pretstražarskom sektoru IX. Udarne brigade jedna četa I. bataljona između 22 i 24 sata vršila je napad na neprijateljski položaj G. Lapac sa zadatkom ispitivanja neprijateljskili noćnih mjera opreza. Neprijatelj je blagovremeno osjetio naše privlačenje i otvorio je jaku vatru, ali bez ubitačnog dejstva po naše borce. Po izvršenom zadatku četa se povukla na svoj polazni položaj.

19. — 20. II. Kod jedinica bez promjene.

Na pretstražarskom sektora VII i IX. Udarne brigade patrolna aktivnost.

21. — 22. II. Kod jedinica bez promjene.

Na pretstražarskim sektorima VIII. i IX. Udarne brigade patrolna aktivnost. ,"

23. II. Kod VIII., X. udarne i V. prekomorske brigade bez promjene. ,

Prema naređenju ovog štaba jedan bataljpn IX. Udarne brigade izvršio je pokret iz Obrovca na prostoriju D. Lapac — Udbina sä zadatkom da zatvori ovu komunikaciju ü slučaju neprijateljskog izvlačenja iz D. Lapca prema Udbini.

Sa 2 bataljona i štab brigade u Obrovcu, a četvrti bataljon na pretstraži u Mazinu.

24. II. 1945. — Kod jedinica VIII, IX. brigade i V. prekomorske bez promjene.:

II. bataljon: X. Udarne brigade izvršio je pokret iz Zadra i smjestio se u selo Zaton kod Nina sa zadatkom da posluži kao glavna rezerva u operacijama koje je izvodio štab II pomorsko-obalskog sektora sa svojim jedinicama na otok Pag.

Na pretstražarskim sektorima VIII. i IX. Udarne brigade jača patrolna djelatnost, sa obiju strana.

25. II. Kod jedinica VIII, X. i V. prekomorske brigade na kantonmanskoj prostoriji bez promjene.

U toku noći 24725. oko 1 sat neprijatelj je napao pretstražu III. i IV. bataljona VIII. Udarne, brigade na položaju

Doljani — Vršak, sa jačom snagom potpomognut jakom artiljerijskom vatrom i. velikim brojem teškog automatskog oruđa, pa pošto je uspio iznenaditi IV. bataljon, to je ubrzo ovladao njihovim položajem i izvršio dubok prodor, tako da se III. i IV. bataljon uspio zadržati tek na Međeđaku (k. 639) i Stražbenici (k. 679) i organizirati se za odbranu. Neprijatelj je izbio. sa svojim prednjim dijelovima u selo Brotnju.[6]

Našim bataljonima uspjelo se prikupiti, organizirati za odbranu i izvršiti pripremu za odlučni povratni napad sa zadatkom da se neprijatelj odbaci na svoj polazni položaj i sve zauzete pozicije povrate u naše ruke.

U vezi gornjeg štab divizije odmah je naredio da se još u toku 25 o. mjeseca preduzme povratni napad,[7] u kome da sudjeluje i jedan bataljon IX. Udarne brigade, koji da se prebaci sa kamionima u toku noći 24/25. o. mj. u Gračac pa po mogućstvu i u Bruvno, ako to snijeg na komunikaciji dozvoli, a zatim da stupi u vezu sa bataljonom koji je na pretstraži u Mazinu i da napadne neprijatelja u desni bok te na taj način da ubrza njegovo povlačenje sa zauzetih pozicija: Doljane — Brotnja.

Povratni napad otpočeo je. 25. II. po podne. Energičnim napadom i zalaganjem svih boraca i rukovodioca i pored neprijateljske upornosti i njegove jake artiljerijske i bacačke vatre, bio je prinuđen na povlačenje ostavivši za sobom na bojištu veliki broj mrtvih i ranjenih i veću količinu ubojnog i ostalog materijala.

Neprijatelj je uspio iznenaditi naš IV. bataljon VIII. Udarne brigade i tom posljedicom pretrpljeni su osjteni gubici kod tog bataljona u ljudstvu i materijalu.

Odgovorni rukovodioci za ovo što je neprijatelj iznenadio i nanio nam nepotrebne gubitke pozvani su na odgovornost i s njima će se najstrožije postupiti, o čemu će taj štab biti svojevremeno obaviješten.

25. — 26. II. Kod jedinica bez promjene.

Na sektorima VIII. i IX. Udarne brigade održava se kontakt sa neprijateljem na pretstraži.

27. II. Prema naređenju štaba VIII. U. Korpusa, IX. Udarna brigada dislocirala se sa sadanje prostorije na prostoriju [Prav.] Jasenica, sa štabom brigade i 2 bataljona.

Kod ostalih jedinica bez promjene.

Na pretstražarskim sektorima patrolna djelatnost.

[6] Vidi dok. br. 100. .
[7] Vidi dok. br. 59.

28. II. Kod jedinica bez promjene.

Na pretstražarskim sektorima VIII. i IX. Udarne brigade patrolna djelatnost.

Štab divizije i pristapski dijelovi i kursevi dislocirali se iz Zadra u Novigrad.

Zaključak:

Pretstraža VIII. i IX. Udarne brigade izvršila je svoj zadatak i zatvorila komunikaciju G. Lapac — Srb, D. Lapac — Udbina.

Sa neprijateljem se održava kontakt na pretstražarskoj liniji: Vršine —. Debeljača — Priseka.— Mandina Glavica — Ilica k. (kota 1229)[8] — Vagan (k. 780). Bataljon koji zatvara komunikaciju D. Lapac — Udbina također je zauzeo odgovarajući taktički položaj u cilju izvršenja postavljenog mu zadatka.

Neprijatelj se nalazi na liniji: komunikacije G. Lapac — D. Lapac, D. Lapac — Udbina, sa pretstražarskim dijelovima postavljenim napred neposredno duž ove komunikacije.

GUBICI

a) kod neprijatelja:

U **ljudstvu:** 53 mrtva, 77 ranjenih, 3 zarobljena.
U **materijalu:** 1 »šarac« zaplijenjen.

b) sopstveni:

U **ljudstvu:** 20 mrtvih, 27 ranjenih, 11 nestalih, 12 zarobljenih.

U **materijalu:** 2 puškomitraljeza, 3 »šarca«, 19 pušaka, 2 laka bacača, 3 brena, 3 strojnice, 3 pištolja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
p.pukovnik:
si. otsutan

Komandant
p.pukovnik:
B. Pecotić

M. P.

- [8] Na karti 1:100.000: Ilica k. (k. 1229).

BR. 79

IZVJEŠTAJ ŠTABA 32. DIVIZIJE OD 28. FEBRUARA 1945. ŠTABU 10. KORPUSA NOVJ O OPERATIVNOJ SITUACIJI I OPŠTEM STANJU U JEDINICAMA[1]

ŠTAB XXXII. DIVIZIJE
NARODNO OSLOBODILAČKE VOJSKE
JUGOSLAVIJE
Op. Broj: 73/ 1945. g.
28. II. 1945.. g.

Predmet: Opći vojno-organizacioni izvještaj za razdoblje od 20. L do 20. II. 1945 g.

ŠTABU X. KORPUSA »ZAGREBAČKOG NOVJ

1.) OPERATIVNA SITUACIJA:

Kroz cijelo ovo razdoblje Divizija je djelovala u sastavu X. Korpusa zatvarajući pojedine taktičke nastupne pravce neprijatelju u okviru obranbenih operacija za obranu mostobrana kod Virovitice[2] do 9. II., a proteklo vrijeme provela braneći prilaze Daruvaru.[3]

Pred Viroviticom Divizija je djelovala na liniji isključivo: D. Rašenica — Grubišno Polje — V. Barna — M. Grđevac — Zrinska — Bubanj — Turski grobovi zaključno, rokirajući se povremeno već prema situaciji i djelovanju susjednih jedinica (XXXIII. i LX. Divizije NOVJ) s kojima je postojala za cijelo vrijeme tijesna suradnja.[4] Na tim položajima vođene su borbe protiv snaga I. HU Divizije, I. pukovnije PTS-a, dva neidentificirana bataljona iz sastava V. Ustaškog stajaćeg zdruga, koji su nadirali sa pravca Ribnjačke — V. Pisanice i V.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br'. 47—3, k. 557.

[2] O borbama'32. NO divizije za virovitički mostobran od 12. decembra 1944. do 9. februara 1945. vidi dok. br. 57, 60, i 80; knj. 36. dok. br. 63, 65, 68, 69, 79, 86, 111, 117, 126; knj. 37, dok. br. 2, 17, 27, 38, 60, 61, 67, 96, 97, 100 i 109; Arhiv VII, reg. br. *9—i,* k. 557: izvještaj Štaba 10. korpusa od 27. januara 1945. pisan Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske i Štabu 3. armije NOVJ.

[3] Diviz'ja je istovremeno napadala neprijateljske položaje i saobraćaj na komunikaciji Garešnica — Grubišno Polje — Bastaji — Su•hopolje (vidi dok. br. 57, 60 i 63).

[4] O sadejstvu 32. NO Divizije sa' jedinicama 33. divizije 10. korpusa i 40. div'zije 6. korpusa NOVJ vidi dok. br. 51, 52 i 80; kni. 36, dok. br. 111, 117, 126; knj. 37, dok. br. 17, 56, 63, 95, 103, 105 i 129.

Grđevca, te snaga II. Brigade I. Kozačke Divizije, koje su nastupale pravcem V. Zdenci — Grubišno Polje razvijajući se. u lijevo preko Pavlovca sve do V. Grđevca.[5]

Braneći Daruvar[6] Divizija je držala liniju zapadna ivica Ribnjaka — Čikošev salaš — k. 194 — Borova kosa — D. Vrijeska — ž. st. Bastaji — Škodinovac — Kik (k. 571), a s pravca Bastaji — Ivanovo Selo i Rašenica nastupale su snage I. HU Divizije, pošto su si prethodno, prije nego što su položaj zaposjele naše snage, osigurale povoljne pozicije s Južne strane Ilove na k. 202, Sv. Ana.

Sve tokom ovog mjeseca izvođene borbe nose pretežno defanzlvno obilježje sa povremenim ispadima za poboljšanje vlastitog položaja ili ometanja neprijateljskih ofanzivnih priprema. Takav karakter borbi diktirao je odnos snaga, koji je na našem otsjeku bio uvijek povoljniji za neprijatelja. Unatoč tome neprijatelju nije uspjelo pred Viroviticom osvojiti niti jedan naš glavni položaj sve do 9. II. kad je uslijed prodora jakih njemačkih pješadiskih i oklopnih snaga pravcem Našice — Podravska Slatina u pozadinu naših rasporeda naređeno opće povlačenje.[7] Prilikom povlačenja Divizija je bila prisiljena voditi zaštitničke borbe na desnom boku (Velika i M. Dapčevica), ali je uz manje poteškoće ipak izvršila povlačenje uredno za Daruvar, odakle je nakon kraćeg odmora upućena na položaj za odbranu Daruvara, kako je napred naznačeno. Taj položaj držan je sve do 18. II., kad je neprijatelj na naš front vršio snažan pritisak[8] a istovremeno sa snagama jednog kozačkog puka prodro nebranjenim pravcem Gareš-nica — G. Daruvar — Daruvar i time ozbiljno ugrozio naš raspored' s leđa. Pod borbom zaštitnica izvršeno je povlačenje Divizije na prostoriju Bijela — Pakrani, a idućih dana preko Vranog Kamena i Bilogore u pravcu Moslavine.

9

[3] O sastavu, jačini i pravcima nastupanja neprijatelj evih jedinica vidi dok. br. 12, 29, 31, 37, 38, 39, 72 i 80; knj. 36, dok. br. 63, 65, 68, 69, 79, 86, 111, 117 i 126; knj. 37, dok. br. 98, 103, 119 i 129.

[6] U borbama za Daruvar učestvovala je i 33. NO divizija (vidi dok. br. 51 i 52).

[7] Nastupanje njemačkih, divizija navedenim pravcem otpočelo je 6. februara 1945 (vidi dok. br. 12, 29. 31, 38, 39 i 72).

Naređenje da se napusti virovitički mostobran izdao je Štab 3. armije NOVJ 8/9. februara 1945 (vidi dok. br. 39).

[8] Vidi dok. br. 42, 51, 52 i 60.

[0] Izostavljeni tekst se odnosi na personalna pitanja.

3.) FORMACIJSKO STANJE JEDINICA I NJIHOVA POPUNA:

'. Divizija u svom sastavu ima četiri brigade:
I. udarnu brigadu
II. brigadu
III. brigadu
IV. brigadu ud.
Inžinjerijski bataljon
Četu za vezu
Izviđačku četu
- Bolničku četu
Prateću četu
Podoficirsku školu

Svaka brigada u svom sastavu ima po tri bataljona, osim IV. ud. brigade, koja ima četiri'bataljona, prateći vod, izviđački vod, bolnički vod i vod za vezu. Formacijsko stanje naše Divizije promijenilo se u tome, što je u sastav divizije ušla IV. ud. brigada, koja je proglašena udarnom.[10] Drugih promjena u prošlom periodu u formacijskom pogledu nije'bilo.

BROJNO STANJE I NAORUŽANJE:

Brojno stanje naše Divizije[11] popravilo se u toliko, što je u sastav Divizije ušla IV. ud. brigada, međutim brojno stanje jedinica nije se ništa popravilo, naprotiv ono se je i smanjilo. Opadanje brojnog stanja dolazi radi toga, što je Divizija u prošlom periodu imala nekoliko veoma teških borbi u.kojima je imala veći broj izbačenih iz stroja, a popuna ljudstvom bila je minimalna ili gotovo nikakova.

Stanje oružja također se pogoršalo. U pomenutim borbama dosta je oružja uništeno, oštećeno i izgubljeno, tako da se sada osjeća oskudica u automatskom oružju.

NACIONALNI I SOCIJALNI SASTAV:

Nacionalni i socijalni sastav u našoj Diviziji ostao je nepromijenjen.[12]

[10] Riječ je o 1. zagorskoj brigadi. Naziv »Udarna« dobila je 14. februara 1945 (vidi Arhiv VII, reg. br. 7—1, k. 295: depešu Štaba 3. armije NOVJ upućenu Štabu 10. korpusa 14. februara 1945).

[11] O brojnom stanju i naoružanju Divizije u januaru i februaru 1945. vidi dok. br. 9.

[12] Izvještaje Štaba 32. NO divizije o nacionalnom i socijalnom sastavu ljudstva u januaru i februaru 1945. redakcija nije pronašla. O nacionalnom i socijalnom sastavu ljudstva 32. NO divizije u decembru 1944. vidi knj. 36, dok. br. 119.

NASTAVA U JEDINICAMA:

Radi čestih borbi i napornih marševa, kojima je bila izložena naša Divizija, nastava u našim jedinicama nije se mogla odvijati po planu tako da se u jedinicama gotovo nije ni izvodila. Osjećaju se krupni nedostatci u stručnom vojničkom znanju, u rukovanju sa oružjem, naročito sa automatskim oružjem, ipak se stanje u tom pogledu u prošlom periodu znatno poboljšalo kao posljedica većeg iskustva. Što se tiče utvrđivanja ono potpuno zadovoljava. I rukovodioci i borci stekli su u tome dovoljno prakse i osjećaju potrebu za utvrđivanjem.

Radi slabog rukovanja automatskim oružjem i-nišanjenja pri Štabu Divizije održan, je 8 dnevni puškomitraljeski kurs. Uspjeh je bio vrlo dobar. U koliko prilike dozvole nastaviće se sa tim.

Pri Štabu" divizije redovno se održava 30 dnevni podoficirski kurs na kome se nastava izvodi po planu. Uslijed čestih pokreta rad u podoficirskoj školi bio je znatno otežan, ali i pored.svega uspjeh je bio zadovoljavajući.

Pri Štabu Divizije takođe se održavao 15 dnevni bolničarski kurs, koji je također pokazao dobre rezultate.

SPECIJALNE JEDINICE I SLUŽBE:

Izviđačka služba u našoj Diviziji nije se znatno popravila. I pored svih nastojanja, da se izviđačka služba podigne na viši stepen u tome. se nije uspjelo. I pored toga što su izviđačke čete poiipnjene sa boljim rukovodiocima i borcima, ipak one ne izvršavaju svoje zadatke u potpunosti. Podaci koje šalju izviđačke čete općeniti su i nedovoljno konkretni. Obavještajna služba nešto se je popravila, ali ni ona do sada nije zadovoljila.

Inžinjerijske jedinice:

Inžinjerijski bataljon potpuno zadovoljava, ali do sada nije imao veće praktične primjene. U glavnom sve zadatke koji su postavljeni potpuno je izvršavao.

Jedinice za vežu:

Jedinice za vezu u našoj Diviziji u dosadanjim borbama pokazale su mnogo požrtvovanosti i staranja za funkcionisanje veze. Borci iz četa za vezu za vrijeme najžešćih borbi nastojali su da osiguraju konstantnu vezu. Veza je uvijek funkcionisala. Stanje materijala za vezu u ovom periodu nešto se je popravilo, ali još uvijek ne zadovoljava potrebama.

Sanitetska služba:

Sanitetska služba u našim jedinicama je vrlo dobra. Organizacija saniteta je na dostojnoj visini. I ako su pred sanitet

u čestim i žestokim borbama postavljeni veoma teški zadaci, oni su uvijek najsavjesnije izvršavam. Početkom mjeseca pojavila se opasnost od pjegavca te su odmah preduzete sve mjere za suzbijanje. Izvršeno je šišanje svih boraca, a i šurenje se redovno obavlja čim za to prilike dopuste. *

Intendantura:

Intendantska služba zadovoljava. Organizacija snabdijevanja'vojske hrariom i drugim potpuno je izvršena. I ako se Divizija često puta kretala kroz krajeve koji su ekonomski uništeni, ipak je snabdijevanje vojske potrebnim artiklima uspješno vršeno. Ranije se kod pojedinih intendantskih rukovodilaca osjećalo nedovoljno odgovornosti, ali se to popravilo..

MORAL, BORBENOST, ISHRANA, OPREMA, ZDRAVSTVENO STANJE JEDINICA I RAZNI PROBLEMI KOJI SE POSTAVLJAJU:

I pored velikih napora, kojima su bili izloženi borci naše Divizije, moral u našim jedinicama je dobar. Borci i rukovodioci kroz borbe su očvrsnuli i prekalili se, te su u stanju savlađivati najveće napore i podnositi najteže žrtve. Pojava dezerterstva skoro je potpuno iščezla iz naših jedinica.

Borbenost u našim jedinicama također je dobra. Naše jedinice, iako brojno male, u stanju su da obračunaju sa neprijateljem bilo u kom vidu borbe, a naročito u odbrani, gdje se ispoljava velika izdržljivost i žilavost.

Ishrana boraca dosta je dobra. Količina hrane je dovoljna, ali kvalitet nije dobar uslijed pomanjkanja soli, na kojoj se u ovom mjesecu dosta oskudijevalo. Pored toga hrana je dosta jednolična. Ranije organizacija ishrane slabije je funkcionisala, tako da je bio čest slučaj da borci ostaju bez hrane, međutim stanje se u tome znatno popravilo i borcima se redovno dotura hrana, pa i za vrijeme borbe.

Oprema naših boraca znatno se je popravila, naročito drugom polovinom ovog mjeseca. Skoro svi borci snabdjeveni su sa engleskim uniformama, ä skoro polovina ima i šinjele. Obuća također zadovoljava. Međutim stanje rublja se nije popravilo mnogo. Još uvijek ima dosta boraca sa po jednim parom veša, naime veoma je mali broj uoraca, koji imaju dva para veša, većinom imaju samo po jedan, a ima dosta slučajeva da borci nemaju nijednih gaća.

Zdravstveno stanje naših jedinica jeste dobro. Zaraznih bolesti gotovo i nema. Za čitavo vrijeme bila su svega dva slučaja pjegavca. Dosta je boraca uslijed slabe odjeće oboljevalo od prehlade, ali kako se to stanje popravilo i taj procenat se smanjio.

Osnovni problemi koji se postavljaju pred rukovodioce i borce naše Divizije jesu: sticanje pravilnog razumijevanja frontalnog vida borbe, veća postojanost u obrani, a više umješnosti i inicijative u manevru. Shvaćanje uloge svake pojedine jedinice u sklopu veće jedinice i uklanjanje pojave samovoljnog napuštanja položaja, što je do sada bio slučaj.

Obzirom na novi oblik borbe postavlja se kao najhitnije vojna teoretska izobrazba starješinskog kadra i intenzivnija obuka ljudstva u glavnim borbenim radnjama (borbena obuka, nastava gađanja i utvrđivanje). Ovo pitanje dosta je teško provesti pošto nedostaje kadra dovoljno sposobnog da izvede tu.nastavu.

Poveden je kurs za čuvanje oružja, kog je naša Divizija u dosadanjim borbama u velikom broju gubila. Kao dopunu ovoj tački prilažemo naš akt[13] op. broj 69/45. upućen svim našim. jedinicama, koji raspravlja glavne probleme naših jedinica ispoljene tokom posljednjih, borbi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pomoćnik politkomesara — major **Majer Boris**

Komandant — major: **Bulat** M. **Rade**

M. P.

« Vidi dok. br. 60.

BR. 80

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA 40. NOU DIVIZIJE O DEJSTVIMA U FEBRUARU 1945. GODINE[1]

Datum [4]	vremeifa	Sta je rađeno i promjene koje su se desile.
1. II	lijepo	Štab divizije u s. Grubišno Polje. - Štab 18 brigade sa 3 bataljona u s. Pavlovac, a 1 bataljon u s. V. Jasenovača. Manje neprijateljske snage[2] nalaze se sjeverno od s. Pavlovac u s. Česma te su dolaskom brigade napustile s. Česma. Štab Virovitičke brigade sa 3 bataljona u s. Velika Barna. Štab Omladinske brigade u s. Mali Zdenci sa 3 bataljona, 1 bataljon u š. Grbavac. Baterija 40. divizije iz s. Vrijeska stigla ü Grubišno Polje, a također i baterija 36. divizije koja se privremeno nalazi pod našom komandom.[3] Na čitavom sektoru zatišje, s naše strane izviđačka djelatnost. Poslije podne Virovitička brigada u G. Kovačici vodila borbu i nanela neprijatelju gubitke 50 mrtvih i 70 ranjenih, zaplenila 50 mina za t. bacač i 30 za 1. bacač.[4] Poslije podne. 18 brigada sjeverno od s. Pavlovac vodila borbu pokušavajući da ne da neprijatelju posesti sjeverozapadni deo s. Pavlovac. U tome nije uspela.

Politkomesar potpukovnik — V.d. komandanta major:

[1] Originär (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 25—2, k. 1293.

[2] Vjerovatno dijelovi njemačkog 15. SS kozačkog korpusa.

[3] O razmještaju ostalih jedinica 36. vojvođanske NOU divizije vidi dok. br. 37.

[4] Prema operativnom izvještaju (tabelarni pregled) Štaba 40. NOU divizije o dejstvima od 28. januara do 9. februara 1945, dva bataljona Virovitičke brigade napala su neprijateljsku kolonu koja js upala u Gornju Kovačicu. Napad nije uspio jer je neprijatelju stiglo pojačanje. Virovitička brigada je imala slijedeće gubitke: 8 mrtvih, 27 ranjenih i 9 nestalih, a od oružja je izgubila 19 pušaka, 2 puškomitraljeza, 3 automata i 1 pištolj (vidi Arhiv VII, reg. br. 11—2, k. 1293).

Datum	Stanje vremena	Šta je rađeno i promjene koje su se desile.
2. II	-	' Neprijateljska divizija[5] putuje sa pravca Banova Jaruga — Garešnica za Bjelovar. Prolazi kroz Hercegovac, Trnavu, s. Pavlovac. Da bi si obezbedio prolaz, neprijatelj ostavlja u s. Hercegovac, Tmava, sjeverozapadni dio s. Pavlovac 3 puka Čerkeza, 1 Donski, 2 Sibirski, 4 Kubanski. Neprijatelj sa 1 pukom Čerkeza zauzima sjeverozapadni dio s. Pavlovac, dok ostale dijelove sela čvrsto drži 18 brigada.[6] Virovitička brigada u s. Velika Barna, gde kantonuje. Omladinska brigada kantonuje u s. Mali Zdenci. Štab. divizije u s. Grubišno Polje. Politkomesar potpukovnik — V.d. komandanta major: Savo Miljanović
3. II	;	Štab divizije u s. Grubišno Polje. Komunikacijom Garešnica — Hercegovac — Pavlovac (sjeverozapadni dio sela) putuje neprijatelj u kolonama. Čerkezi koji ga osiguravaju'vode artiljerijski dvoboj sa našim jedinicama. Cijelog dana bacačka vatra. Štab divizije u s. Grubišno Polje. 18 brigada u s. Pavlovac, gde se ukopala i organizovala za odbranu. Virovitička brigada u s. Velika Barna. Omladinska u s. Mali Zdenci. Brigade se pripremaju da neprijatelja u noći napadnu i po mogućnosti potisnu sa

[5] Odnosi se .na njemačku 2. kozačku konjičku diviziju. U njenom sastavu bili su pukovi: 5. donski, 3. kubanski i 6. tjerski (vidi knj. 37, dok br. 17, objašnjenje br. 4).

[0] O borbama za Pavlovac od l.-do 4. februara 1945. vidi dok. br. 72, 87 i 88; Arhiv VII, reg. br. 11—2, k. 1293.

Datum vimena ^ta je rađeno i promjene koje su se desile.

komunikacije, a naročito sa sjeverozapadnog dijela s. Pavlovac, jer kroz njega i s. Česma kreće za Bjelovar.

Politkomesar potpukovnik

V.d. komandanta .major: Savo Miljanović

4. II

Štab divizije u s. Mali Zdenci. U noći 3 na 4 II udarna brigada vodila u.s. Pavlovac borbu sa Čerkezima sa zadatkom da neprijatelja izbaci iz sela: Neprijatelj imao 50 poginulih, ranjenih 85. Brigadni gubici: 2 poginula, 34 ranjena. Brigada nije uspjela da izvrši zadatak.

Virovitička brigada, da bi olakšala rad 18 brigade, imala je zadatak u noći 3 na 4 II držati zasjedu između s. Pavlovac i s. Veliki Grđevac, što je i učinila.

Omladinska brigada držala zasjedu da odijeli Hercegovac od Trnave. • Poslije podne u 15 sati neprijatelj u jačini 450 vojnika iz Hercegovca krenuo za Trnavu. Brigada sa 2 bataljona napala ga d razbila.[7]

Komandant major: Savo Miljanović

5. II

Štab divizije u s. Mali Zdenci. U noći 4 na 5 II. Virovitička brigada vodila u s. Pavlovac borbu sa neprijateljem sa ciljem da ga iz sela izbaci. U tome nije uspjela. Brigada imala 10 poginulih i 36 ranjenih. Neprijateljski gubici: 40 poginulo, 85 ranjeno.

[7] Opširnije o tome vidi dok. br. 90; Arhiv VII, reg. br. 11—2, k: 1293.

Datum	vreir,ena	Stä je rađeno i promjene koje su se desile.
		du. Njoj pridat 1 bataljon Omladinske brigade. Brigada se smestila u s. Rašenica. Neprijatelj ušao u s. Grubišno Polje. Politkomesar potpukovnik ~ V.d. komandanta majora: Savo Miljanović
,8. II	oblačno	Štab divizije u s. Trojeglava. Da bi se popunila praznina koja je nastala odlaskom Omladinske brigade, to je 12. brigada iz s. Rašenica uputila 1 bataljon da zatvori liniju V. Zdenci preko Končanice — Daruvar. Budući da se neprijatelj nalazi u s. Grubišno Polje i u s. Poljani — to mu se dala mogućnost da napadne s. Rašenica. 12 brigada izgubila Rašenicu i povukla se u Trojeglavu.[12] Virovitička i 18 brigada zadržale svoje položaje ne dajući neprijatelju da prodre u Peratovicu i Dapčevicu. Štab divizije prešao u s. Vel. Dapčevicu, kod crkve. Posle podne neprijatelj iz Rašenice stigao u s. Ivanovo Selo i u s. Rastovac.[13] Sva naša uzimanja naših položaja izvođena su u redu. Politkomesar potpukovnik V.d. komandanta majora: Savo Miljanović-

[12] Iznenadnim napadom iz pozadine, dijelovi 3. donskog puka napali su 12. proletersku-brigadu kod Rašenice i nanijeli joj teške gubitke. Poginulo je 30, ranjen 51, a nestala su 33 borca i rukovodioca. Od oružja Brigada je izgubila 15 puškomitraljeza, 1 teški mitraljez, 24 puške, 2 automata i arhivu 1. i 4. bataljona (opširnije o tome vidi Arhiv VII, reg. br. 2—2, k. 883: izvještaj Štaba 12. divizije upućen Štabu 6. korpusa NOVJ 14. marta 1945).

[13] O ulasku neprijatelja u Ivanovo Selo i Rastovac vidi dok. br. 94 i 95.

Datum	Stanje vremena	Šta je rađeno i promjene koje su se desile.
9. II .	vedro	Budući da treba zadržati cestu Suhopolje — Daruvar (preko Bastaja), to brigade u ranu zoru izlaze na nove položaje sa kojih neće dati neprijatelju mogućnost da prodire iz s. Ivanovo Selo prema Vrijeski. Jedinice X korpusa neće dozvoliti neprijatelju da preko Peratovice i Dapčevice prodre prema Virovitici. Štab divizije u s. Bastajski Brđani.[14] Virovitička brigada u' rezervi, s„tim da se nalazi u s. Vel. Miletinac i odijeli V. Miletinac od Mirnija. 12. ud. prol. brigada drži liniju 202 — Sv. Ana (2 bataljona Zagrebačke O.Z. Z.Ne[15]) — M. Maslenjača — k. 143 — 198 — Ilova potok. Time brane Vrijesku, Maslenjaču i Bastaje. 18 ud. brigada na liniji: Munije.— k. 198. ukopana prema Rastovcu da brani prilaz V. Dapčevici — Lončarici. Jedinice 33 divizije, Zagorska i »Braće Radić« brigada [32. divizije] nisu uspele održati se nadiranju Čerkeza ka Dapčevici. Neprijatelj iz Rastovca krenuo ka njihovim položajima i probio ih. 18 brigada dejstvovala bočno ali se 33 divizija povukla. Tako je dejstvo u bok bilo bez naročitog rezultata. Neprijatelj uveče ušao u Dapčevicu i Lončaricu.[16] Time je ulaz ka Virovitici otvoren. Politkomesar potpukovnik V.d. komandanta major: Savo Miljanović

[14] Na karti 1:100.000: Grđani Bastajski.

[15] Odnosi se na bataljone 3. brigade 1. divizije Korpusa narodne odbrane.

[10] Detaljnije o ulasku neprijateljevih jedinica u navedena mjesta vidi dok. br. 104 i 105; Arhiv VII, reg. br. 4—2, k. 557: izvještaj (tabelarni pregled) Štaba 32. divizije o dejstvima od 31. januara do 20. februara 1945. pisan Štabu 10. korpusa NOVJ 1. marta 1945.

Datum vremerfa ®ta je rađeno i promjene koje su se desile.

10. II lijepo . Vojvođanske jedinice napustile odbranu Virovitičkog mostobrana da bi se preko Mađarske upotrebile u borbama u Sremu.[17] Neprijatelj ušao u Orahoviču i Suhopolje,[18] oko Pitomače nema naših snaga,[18] time je put u Viroviticu otvoren. Iz tih razloga naša divizija nema zadatak čuvati bok mostobrana Virovitičkoga sa pravca Grubišno Polje — Peratovica — " Dapčevica.

Jedinice 33 divizije i jedinice naše divizije kreću sa dosadanjeg sektora prema Daruvaru.

Brigade se u kantonmanima odmatrebno čišćenje i kupanja nakon velikih napora u trajanju od IV2 — mjesec.[20]

Štab divizije u s. Badljevina, 18 brigada u s. Sređani, Virovitička u s. Golubinjak, Omladinska u s. Podbor. Doljani.

Brigade se u kantonmanima odmaraju i sređuju.

Politkomesar potpukovnik

V.d. komandanta majora: Savo Miljanović

11. II Štab divizije u s. Badljevina. Štab Omladinske brigade u s. Podbor. Doljani sa bataljonima koji su na odmaranju. Brigadi svečano predana zastavica (pre-

[17] Jedinice 12. korpusa NOVJ su prebačene na lijevu obalu Drave kod Barča 9/10. februara 1945. U drugoj polovini februara one su organizovale odbramr od ušća Drave u Dunav do s. Torjanci (vidi dok. br. 12, 29, 31, 37, 38 i 39; Arhiv VII, reg.'br. 18—1 i 18—2, k. 952: zapovijesti Štaba 12. korpusa NOVJ upućene potčinjenim jedinicama 17. i 22. februara 1945). . - - " . .

[16] Jedinice njemačke 297. pješadijske divizije ušle su u Orahoviču 6. a u Suhopolje 9. februara 1945 (vidi dok. br. 12, 29, 31, 37, 38 i 39).

[19] Pravac Pitomača — Virovit ca je zatvarala 36. NOU divizija. O njenom povlačenju na lijevu obalu Drave vidi dok. br. 29, 37. i 39.

[20] Divizija je početkom januara 1945. prebačena iz istočne Slavonije u rejon Virovitice, gdje je vodila ogorčene borbe (vidi dok. br. 5, 39 i 72; knj. 37, dok. br. 27, 56, 60, 63, 95, 103, 105 i 121).

Datum vremerfa ®ta je rađeno i promjene koje su se desile.

lažna zastava u pobjedničkom međubrigadnom natjecanju).

18 brigada slavi 2 godišnjicu svog postojanja.[21] Primila čestitku putem depeše od štaba 6 korpusa.

Virovitička brigada na položaju južno od Ivanovog Sela: k. 134 =— Borova Kosa, [trig.] 221 — k. 227 — Škodinovac prema Kipu. Sa zadatkom da kontroliše cestu Grubišno Polje — Maslenjača — Bastaji, kojom verovatno saobraćaju neprijateljske kolone i da u isti mah štiti prilaz Daruvaru.

Politkomesar potpukovnik

V.d. komandanta major: Savo Miljanović

12. II

Štab divizije u D. Daruvaru.

Omladinska brigada u s. Podbor. Doljani na odmora.

18 brigada u Podbor. Batinjani na odmoru.

Virovitička brigada na istom položaju kao jučer.

Politkomesar potpukovnik:

V.d. komandanta major: Savo Miljanović

13. II

Štab divizije u Pakracu.

18 brigada iz Podbor. Batinjana stigla u Lipik, gde kantonuje.

Virovitička brigada sa 3 bataljona prešla u s. Badljevinu na odmor. Jedan bataljon još ostao na položaju jer nije smenjen po jedinicama X korpusa.

Omladinska brigada stigla u s. G. Obrež da kantonuje.

[21] O formiranju 18. NOU brigade vidi knj. 12, dok. br. 5.

Datum vremerfa ®[ta] je rađeno i promjene koje su se desile.

Uvečer 18 brigada kreće železnicom iz Lipika prema Bučju da se zajedno sa 1 bataljonom Omladinske brigade stavi Štabu 6 korpusa na raspolaganje. Radi se 0 zatvaranju pravca od Orljavca i Voćina.

Politkomesar potpukovnik: V.d. komandanta major: Savo Miljanović

14. II lijepo

Štab divizije u Pakracu.

Neprijatelj iz Voćina prodire prema Bučko Kamensko.[22] Ide planinom Papuk 1 cestom Voćin — Zvečevo — Striježevica.[23]

Neprijatelj uzima sela: Zvečevo, Mrkopalj, Vučjak,[24] Striježevica.

Po dobivenim podacima neprijatelj su četnici, ustaše i nešto Nijemaca — svi obučeni u razne uniforme. Uglavnom nemaju teškog oružja.

Iz ovih. razloga naše brigade prekidaju odmor.

Politkomesar potpukovnik V.d. komandanta major: Savo Miljanović

5. II

Štab divizije u V. Budići.

Naše. brigade posedaju položaje zapadno od ceste Voćin — Bučko Kamensko.

Omladinska, brigada od Zabrdski Tisovac do podnožja Ravne gore.

Virovitička brigada na Ravnoj gori.

~ Riječ je o selu Bučje, 8 km sjeverozapadno od sela Kamenska.

[23] Navedenim pravcima prodirali su dijelovi njemačke 7. SS divizije »Princ Eugen« (vidi dok. br. 72, 99, 100, 101, 102 i 103).

[24] Na karti 1:100.000: Vučjak Kamenski

Datum	Cfpri |p vremena	Šta je rađeno i promjene koje su se desile.
		18 brigada sjeverno od Ravne gore držeći i Lutoč. Ona kontroliše pravac Zvečevo (Zaile, Borci) — Daruvar.
		Politkomesar potpukovnik — V.d. komandanta major: Savo Miljanović
16. II		Štab divizije u V. Budići. Brigade na istom sektoru. Sukobi sa neprijateljskim patrolama kod svih brigada. Omladinska brigada: Trojaci, Glavica [— trig.] 506, k. 502, k. 531.-Ona dejstvuje na neprijatelja koji je u s. Mijači, Sažije i Striježevica. Virovitička brigada: k. 754, [trig.] 856, k. 787 pridržavajući za sebe Ravnu goru i dejstvujući na Mihajlije i Mrkoplje. 18 brigada: Balačko brdo (k. 683—608) te Zvečevske livade u težnji da dejstvuje prema Zvečevu pošto posedne Sovjak [trig.] (605) (Zvečevo St.). Neprijatelj dolazi sa pravca Voćina, pali N. Zvečevo dok[25] su se nalazile ustanove štaba 6 korpusa, korpusne Vojne oblasti te razne naše vojne radionice.
		' Politkomesar potpukovnik — V.d. komandanta major: Savo Miljanović
17. II	lijepo	Štab divizije u V. Budići. Naše brigade na istom sektoru. Omladinska brigada vratila neprijatelja koji je iz s. Mijači hteo prema Trojaci. Također iz s. Sažije prema s. Grđevici odbijeni pokušaji prodora iz zbacivanja brigade sa Glavice (506). .

[25] Umjesto »dok« treba: gdje.'

Datum vremerfa ®ta je rađeno i promjene koje su se desile.

Virovitička brigada dejstvovala na Mrkoplje. Jedan komandant bataljona sa 20 drugova kod Vučjaka izašao na cestu i utvrdio da neprijatelj imade na cesti mnogobrojna stočna vozila.

18 brigada uzela i čvrsto drži Sovjak, trig. 605 (St. Zvečevo), odakle će pokušati napad na N. Zvečevo gde se nalazi preko 300 Nijemaca.

U Voćinu 300 ustaša. Također primljena vest da je u s. Batinjani (sjev. istoč. od Daruvara) stigao neprijatelj sa sjeveroistoka.[26]

Politkomesar potpukovnik

V.d. komandanta major: Savo Miljanović

18. II mutno

Neprijatelj potpuno vlada bilom Papuka, a očekuje se njegovo duže zadržavanje nä Papuku i Bilo Gori. Očekuje se gubitak Daruvara, Pakraca i Lipika.[27]

Boreći se dosada sa neprijateljem sa po više brigada zajedno i frontalno — naše su brigade imale znatne gubitke u ljudstvu i oružju. Virovitička brigada danas vodila borbu i bila odbačena te imala znatne gubitke u oružju.

Iz gornjih razloga doneta odluka: ne držati više brigada zajedno nego na Psunju držati Virovitičku, a na Papuku 18 i Omladinsku brigadu.

[20] Njemačke i ustaško-domobranske jedinice ušle su u Podborske Batinjane pošto su prethodno savladale otpor dijelova 32; i 33. divizije 10. korpusa NOVJ u rejonu Ivanovo Selo — Bastaji (vidi dok. br. 42, 51 i 60).

[2T] U Daruvar, Pakrac i Lipik ušli su dijelovi njemačkog 15. SS kozačkog korpusa i 1. ustaško-domobranske divizije (vidi dok. br. 72, 103, 104, 105 i 108).

Datum	Stanje vremena	Šta je rađeno i promjene koje su se desile.
		Uvečer izvršen pokret. Sobom poveli 800 drugova koji su pokretni ranjenici sa psunjske bolnice. Štab divizije kreće preko Dragoviea i Sirača u Borke. Politkomesar potpukovnik — V.d. komandanta major: Savo Miljanović
19. II	mutno	Štab divizije u šumi Gubavo brdo (između Borci i Vrani Kamen). Virovitička brigada prešla na Psunj, štab u G. Šumetlica. Brigada ima zadatak: zadržati se i održati se na Psunju i obraniti našu vojnu bolnicu na Psunju. Neprijatelj ušao. u Lipik i Pakrac i u Kamensko. Operativni oficir divizije nalazi se sa brigadom, stavio 2 bataljona Posavskog odreda privremeno pod komandu brigada. Jedinicama na Psunju dao ovaj raspored: *I grupa* Brezovo polje do na Javorovica [trig.] (911). Kontrolira pravce Strmac, Petkovica, Tisovac, Kamenska. *II grupa* centar Muški bunar,[28] Gradina, Konjska glava. Kontrolira pravce Strmac i Šumetlica. *III grupa* centar Glavica (321), Čaprginci. Brani prilaz na Psunj sa pravca Okučani — Cage. Silazi na drum Okučani — Medari u akcije. *IV grupa* centar Skenderovci, dio snaga u Brusniku. Kontrolira Pakrac i Dragović. Takvim rasporedom osigurano je održanje naših snaga na Psunju i očuvanje bolnica.

[28] Nije nađen na karti 1:100.000.

Datum	Ctqri -lp vremena	®ta -ierа^eno i promjene koje su se desile.
		Omladinska brig. bila na položaju iznad Bijele — Pakrana. Neprijatelj[29] iz Daruvara došao u Bijelu i Pakrane i jakom art. i bac. vatrom potisnuo brigadu sa položaja. 18 brigada na Ljutoču. 400 jutros dovezenih, pokretnih ranjenika i drugove iz Korp. Voj. obi.[30] prebacuje na Papuk, tj. Točak. Politkomesar potpukovnik — V.d. komandanta majora: Savo Miljanović
20. II	lijepo	Štab divizije sa Omladinskom brig. na jučeranjem položaju, posto je brigada odbacila neprijatelja iz s. Borci natrag u Pakrane i Bijelu. 18 brigada na Točak — Ljutoč — Kneževa Voda — Lom sa zadatkom da uznemirava neprijatelja koji je u Voćinu, Zvečevu i Kamenskoj, Drenovcü. Virovitička brigada na istim položajima: Sa 3 čete odbacila neprijatelja (100 vojnika Hrvatske divizije[31]) sa Jävorovice, 911. Brigade se prilagodile novoj situaciji: zakonspirisale kola, teško oružje i sve nepotrebno — da bi bile na planini što pokretljivije. Osnovno: brigadu podeliti na bataljone, bataljonima dati sektor dejstvovanja i samoinicijativu. Brigade se dobro snašle u novoj situaciji. Politkomesar potpukovnik — V.d: komandanta majora: Savo Miljanović

[20] Vjerovatno dijelovi 1. ustaško-domobranske divizije koji su prodirali pravcem Daruvar — Sirač (vidi dok. br. 105).'

[30] Korpusne vojne oblasti

[31] Odnosi se na 7. ustaško-domobransku diviziju (vidi dok. br. 72, 105 i 106).

Datum vremerfa ®ta je rađeno i promjene koje su se desile.

21. II lijepo

Štab divizije na Vranom Kamenu sa Omladinskom brigadom. U s. Pakrani, Bijela neprijatelj jučer i prekjučer pronašao bunkere sa našim brašnom.[32] U s. G. Borci jučer zapalio nekoliko kuća.

Kod Virovitičke brigade nema borbe. Neprijatelj u Kamenskoj, Snjegoviću, Orljavcu. Zatim u Lipiku 300 Čerkeza,-a između Pakraca i Lipika u Filipovcu 1 baterija haubica. Po dolasku neprijatelja u Daruvar, Pakrac i Lipik znatan broj neprijateljski raspoloženih familija otišao sa neprijateljem u pravcu Banove Jaruge.

18 brigada" na istim položajima kao jučer. Nema promena.

Neprijatelj koji prolazi Slavonijom jesu Nijemci divizije »Princ Eugen«, zatim domobrani skupine Marković koja pripada I Hrv. ud. diviziji, zatim ustaše i nešto četnika.[33]

Politkomesar potpukovnik

V.d. komandanta major: Savo Miljanović

22. II lijepo

Štab divizije između sela Kuzma i s. Lisičine u šumi »Vel. Brežnica« a oko nje Omladinska brigada zatvarajući pravac prema Voćinu.

18 brigada na istim položajima kao jučer.

Virovitička brigada na Psunju. Vrši izviđanje pomoću jačih patrola u raznim

[32] Opširnije o tome vidi dok. br. 72.

[33] O neprijateljevim jedinicama koje su učestvovale u borbama na. Papuku, Ravnoj gori, Psunju i Krndiji vidi dok. br. 72, objašnjenje br. 37.

Datum	Stanje vremena	Šta je rađeno i promjene koje su se desile.
		pravcima. U Pakracu i Lipiku jake čerkeske snage. Neprijatelj ne izlazi na Psunj. Politkomesar potpukovnik — V.d. komandanta major: Savo Miljanović
23. II		Štab divizije i Omladinska brigada na istim položajima. 18 brigada na istim položajima. Virovitička brigada na istim položajima. Politkomesar potpukovnik — V.d. komandanta major: Savo Miljanović
24. II		Štab divizije u s. Đulovac[34] jer na * cesti Daruvar — Suhopolje nije bilo neprijatelja. Neprijatelj se nalazio na cesti Virovitica — Slatina. Ispred sebe divizija imala Omladinsku brigadu, a 1 bataljon te brigade oko Daruvara. 18 brigada na istim položajima kao jučer. Virovitička brigada na Psunju na istim položajima. Nema promjena. Značajno je ovo: neprijatelj ne ide u progon naših jedinica. Prolazi kroz naše gradove, zadrži se u gradu 1 do 2 dana, potom kreće dalje. Jedino u Lipiku drži stalno 300 — 400 Čerkeza. Politkomesar potpukovnik — V.d. komandanta • major: Savo Miljanović

[34] Sada: Miokovićevo.

Datum, stanje vremena i mesto	Sadržaj
25/11 1945. - lijepo "	Štab divizije u s. Đulovac. Omladinska brigada imala u s. Pivnice *i* bataljon, 100 Čerkeza pokušalo upad u selo ali bili odbijeni. 2 bataljona u Klisi i Humskoj Varoši, a 1 bataljon u Daruvaru. 18. brigada ima 2 bataljona na Točku i Lomu, 1 bataljon i zasjeda na liniji Hum — Voćin a 1 bataljon na liniji Voćin — Zvečevo sa zadatkom da zasjedama uspori neprijatelju prolaz. Virovitička brigada, sa jednim bataljonom od pravca Čaprginaca noću pokušala zaci na drum Novska — N. Gradiška da napada neprijateljske kolone, ali neprijatelj izbacio bočno jake ustaške zasjede tako da bataljon te brigade nije mogao saći. U kratkom sukobu' ubijeno nekoliko ustaša. Politkomesar potpukovnik — V.d. komandanta major: Savo Miljanović
26/II oblačno.	Štab divizije u s. Zaile. Virovitička brigada odlazi sa "Psunja na Papuk da bi se upotrebila za uništenje i protjerivanje neprijatelja sa linije Voćin — Zvečevo — Kamensko. Omladinska brigada na Ravnoj gori. 18. brigada štab u s. Kometniku sa 1 bataljonom. Ostali u zasjedi prema Humu i Drenovcu, a 1 na Točku. Politkomesar potpukovnik . — V.d. komandanta major: Savo Miljanović
27. II lijepo	Štab divizije u s. Zaile. Virovitička brigada na položaju Popovci, Koturić, Striježevica da zatvara pravac Kamensko — Zvečevo, održava vežu sa jedinicama 12 divizije.

Datum, stanje vremena i mesto	Sadržaj
	18 brigada istočno od Zvečeva, tj. Lom — Točak i na drumu Zvečevo — Voćin da načini zamjetke i onesposobi cestu za promet. Omladinska brigada u St. Zvečevu, Lipovoj Kosi,[33] k. 571, spremna da uđe u borbu i napadne neprijatelja u N. Zvečevu. Uvečer u 23 sata napale neprijatelja na liniji Vučjak — Korlati — Zvečevo. Virovitička i Omladinska brigada. Virovitička brigada razdvojila neprijateljske snage i 1 neprijateljsku četu natjerala na jedinice 12. divizije koje su je i razoružale.[30] Omladinska brigada delom snaga ušla u selo Zvečevo, ali je neprijatelj sa okolnih čuka istjerao ih iz sela, pa i posjeo Lipov vrh. Politkomesar potpukovnik — V.d. komandanta major: Savo Miljanović
28 .II lijepo	v — Borba traje ceo dan. Štab divizije na položaju zapadno od N. Zvečeva (Vila[37]).

[35] Lipova -kosa nije-nađena. Vjerovatno Lipov vrh, 11 km južno od Voćina.

[36] Jedinice 40. NOU divizije su napale neprijatelja na odsjeku Korlati — Zvečevo. Istovremeno su dijelovi 12. NOU divizije u Vučjaku Kamenskom napali i razbili oko 200 vojnika iz sastava borbene grupe »Stefan«. Neprijatelj se u panici povukao u pravcu Zvečeva. Prema izvještaju. Štaba 12. divizije pisanom Štabu 6. korpusa NOVJ 14. marta 1945. gubici neprijatelja u borbi za Vučjak ICamenski bili su: 49 imt--vih, 37 ranjenih i 3 zarobljena, a od oružja zaplijenjeno je 5 teških mitraljeza, 6 puškomitraljeza, 33 puške, 3 laka bacača, 2 šmajsera, 1 protivtenkovska puška, 1 tromblon, 50 noževa za puške. 70.000 metaka, 494 mine za minobacače, 930 tromblonskih mina, 30 kola sa konjima i razni drugi materijal. Jedinice 12. NOU divizije iniale su 2 mrtva, S ranjenih i 2 nestala (vidi Arhiv VII, reg. br. 2—2, k.-883).

[37] Vila, kuća na južnoj ivici Novog Zvečeva.

Datum, stanje vremena i mesto

Sadržaj

U N. Zvečevu neprijatelj jak
1 njemačka pukovnija i
1 bataljon Gestapo-a.[38]

Neprijatelj videći da je opkoljen prelazi posle podne u kontranapad zapadno od N. Zvečeva i uspeva potisnuti Omi. [adinsku] brig.[adu]. Koristi mrak i povlači se prema Voćinu..

Jedinice, se daju u gonjenje ali 18. brigada nije onesposobila cestu prema Voćinu te neprijatelj uspeva da stigne do s. Voćina, gde se i zadržao.

Politkomesar potpukovnik

V.d. komandanta' major:
Savo Miljanović

[38] Riječ je o policijskim jedinicama *iz* borbene grupe »Stefan« (vidi dok. br.-78, objašnjenje br. 5).

BR. 81

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA 51. NOU DIVIZIJE OD 28. FEBRUARA 1945. GODINE[1]

Redni broj	Jedinica	Na licu			Oružje						
		drugova	drugarica	ukupno	pušaka		mitraljeta (pikavaca)	puškomitraljeza	teških mitraljeza	protivavionskih mitraljeza	bacača
1	Štab 51 NOU divizije sa zaštitnicom i kuririma	241	14	255	54		124	13			
2	VII. U. Brigada	1295	14	1309	831	8	237	80	17		31
3	VIII U. Brigada	864	49	913	548	18	200	80	15	2	31
4	XII. U. Brigada	1163	46	1209	619	9	262	72	10		26
5	XIV. U. Brigada	1556	18	1574	884	15	65	90	17	1	37
6	Art.[iljerijska] brigada	657	1	658	206	7	54	5			12
7	Divizijska artilerija i art. jedinice u sasta-, vu pješad.	951	13	964	337	2	83	16		2	
8	Sve jedinice i ljudstvo za vezu	405	19	424	183		47				
9	Inžinjerija (pioniri i mineri)	171	12	183	72		22	6		1	
10	Sanitet, lekari bolničari, bolesnici i ra[1] njeni.	424	223	547	89		15				
11	Intendantura, intendanti, ekonomi, kuvari komora i magacini	1612	81	1693	846	5	152	22'	4	1	
	SVEGA	9339	490	9829[2]	4669	64	1216	384	63	7	137

[1] Dokumenat (obrazac pisan mastilom, latinicom, cifre olovkom) u Arhivu VII, reg. br. 23—3, k. 1396.

[2] Treba: 9729.

		Konja			Kola			Motornih						Kuhija		Primedba"
								automobila		motorcikla						
topova	pištolja	jahaćih	teglećih	tovarnih	fijakera	dvoosovnih	jednoosovnih	putničkik	teretnih	bez prikolice	sa prikoi,	traktora	biciklova	poljskih	brdsldh	
	33	15	18			9		2		1						
	82	20		54	1			1		5			2			
	91	23	30		*4*	11			1	•3			1	3		
	113	20	121			55	1	1		1				4		
	55	16	143	2	*2*	70										
19	16	53	288		3	88		1		1			1			
45	19	42	410	12	3	126		1						1		
	17	6	47		1	22				1			2	1		
	15		16		1	7										
	22	4	207			102							1	1		
	76	27	975		6	459	1	1	2			2	3	1		
64	539.	226	2255	68	21	949	2	7	3	12		2	10	11		naoruž.pmb] 2757

K. Op. Br. 206/45

BR. 77

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA GRUPE DIVERZANTSKIH ODREDA NOVJ O IZVEDENIM DIVERZIJAMA U FEBRUARU 1945. GODINE[1]

...[2]

623.) 5. II: 45. Na cesti između Rastovca i Garešnice dignut je u vazduh drveni most dug 10 m.

624.) 6. TI. 45. Na cesti u selu Poljani dignut je u vazduh betonski most dug 6 m, a u selu Antunovcu arm. bet. most dug 7 m. Ujedno su postavljene mine na cesti između Poljane i Međurića.

624.) 7. II. 45. Na pruzi Zagreb — Beograd između Nove Subocke i Brestače, bačen je u vazduh vlak. Detaljnih podataka nemamo.[3]

625.) 7. II. 45. Na pruzi Zagreb — Beograd, između Krivaje i Banove Jaruge, omela je, neprijateljska nasjeda izvršenje akcije. Na povratku sa pruge između Jamarice i Krivaje postavljene su na putu 3 tenk-mine.

626.) 7. II. 45. Na pruzi Zagreb — Beograd između Gor. i Donjih Rajića omela je neprijateljska zasjeda izvršenje akcije. Na povratku sa pruge postavljene su na cesti kod Gor. Rajića 2 tenkovske mine.

627.) 9. II. 45. Na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd ispred sela Mašića neprijateljska zasjeda omela je izvršenje akcije.

628.) 9. II. 45. Na glavnoj cesti kod sela Smrtića nije se moglo izvršiti rušenje mosta zbog neprijateljske zasjede.

629.) 10. II. 45. Na glavnoj cesti Zagreb — Beograd u selu Borovac dignut je u vazduh drveni

[1] Original (pisan mastilom, latinicom) u ArMvu VII, reg. br. 2—4, k. 121.

[2] Prethodni dio operacijskog dnevnika štaba Grupe diverzantskih odreda, kao i izvještaji štabova diverzantskih odreda o izvedenim diverzijama u januaru 1945. objavljeni su u knj. 37, dok. br. 37, 106, 111, 121 i 136.

[3] Vidi dok. br. 92.

most dug 8 m. Ujedno su postavljene 4 protutenk. mine.

630.) 10. II. 45. Na pruzi Zagreb — Beograd kod Boro.vca, neprijateljska zasjeda omela je izvršenje akcije. Na povratku iz akcije u selu Borovcu postavljena je mina na most, koja se je iz nepoznatih razloga zapalila i izgorila.

632.) 10. II. 45. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod Borovca, neprijateljska zasjeda omela je izvršenje akcije.

633.) 10. II. 45. Na cesti Zagreb — Beograd u selu Borovcu, dignut je u vazduh drveni most 10 met.

634.) 12. II. 45. Na pruzi Zagreb — Beograd, između Nove Subocke i Brestače, neprijateljska zasjeda omela je izvršenje akcije.

635.) 12. II. 45. ' Na šumskoj pruzi kod Novske postavljena je mina, a na mjestu gdje se tovare drva postavljeno je 5 mina sa rastereće-nim aparatom, o učinku istih nemamo podataka.

636.) 12. II. 45. Na cesti Zagreb — Beograd, kod Borovca dignut je u vazduh drveni most dug 10 met.

637.) 12. II. 45. Na pruzi Zagreb — Beograd, između Rajića i Lađevca, postavljena je mina, na koju je 13. II 45. naišao vlak. O učinku nemamo podataka. Na povratku u Lađevac postavljene su 3 protutenk. mine, o učinku istih nemamo podataka.

638.) ' 13. II. 45. Na cesti Poljanca i Međurić, postavljene su 2 protutenk. mine. O učinku istih nemamo podataka.

639.) 14. II. 45. Na cesti između čačinaca i Orahovice postavljene su 2 mine na koje je 15. II. naleteo neprijateljski kamion i luksuzni auto. Broj žrtava nije poznat.

640.) 14. II. 45. Na pruzi Zagreb — Beograd između Okučana i Nove Gradiške, neprijateljska za-

sjeda omela izvršenje akcije. Na povratku postavljene su na cesti Zagreb — Beograd između Smrtića i Trnave 2 mine, o učinku istih nemamo podataka.

641.) 15.11.45. Na cesti između Drenovca i čačinaca postavljene su 3 mine, o učinku istih nemamo podataka.

642.) 15. II. 45; Na cesti između Feričanaca i Našica postavljene su 2 mine, na koje je 16. II naišao neprijateljski kamion. Broj žrtava nije p'oznat.

643.) 15. II. 45. Na pruzi Zagreb — Beograd, ispred sela Rajići, neprijateljska zasjeda omela je izvršenje akcije. Na povratku iz akcije postavljena je na cesti jedna tenkovska mina i dignüt je u vazduh drveni most dug 9 metara.

644.) 15. II. 45. Na cesti Zagreb — Beograd, kod sela Smrtiči bačen je u vazduh drveni most dug 7 m.

645.) 16. II. 45. Na cesti Orahovica — čačinci, postavljene šu-3 protutenkovske mine, koje su digle u vazduh neprijateljska vojnička kola sa ratnim materijalom. Broj žrtava nije poznat.

646.) 17. II. 45. Na cesti između Poljane i Međurića, postavljene su 4 protutenk. mine. O učinku istih nema podataka.[4]

647.) 17. II. 45. Na glavnoj pruzi kod Lipovljana, bačen je u *vazduh vlak. Uništena su* 2. *vagona.* Broj žrtava i ostali podatci nisu poznati.

648.) 17. II. 45. Na putu između Jamarice i Janja Lipe, postavljene su 3 mine sa rasterećenim upaljačima. O učinku istih nema podataka.

649.) 17. II. 45. Na šumskoj pruzi kod Novske postavljena je mina, o učinku iste nemamo podataka.

O rezultatima dejstava te divizije vidi dok. br. 102.

650.) 17. II. 45. Na pruzi Osijek — Zagreb između čačinaca i Zdenaca postavljena je mina, o učinku iste nema, podataka. Ujedno na cesti Zagreb — Osijek između čačinaca i Zdenaca postavljene su 2 protutenk. mine na koje je naišao tenk, koji je uništen.

651.) 18. II. 45. Na pruzi Podr. Slatina — Osijek, između Mikleuša i Aleksandrovca dignut je u vazduh vlak. Uništena 2 vagona i ubijeno 6 neprijateljskih vojnika. Na cesti Podr. Slatina^— Osijek, između Mikleuša i , Aleksandrovca, postavljene su 2 protutenk. mine, na koje su naišli civili za regrutaciju u Podr. Slatinu. Ranjeno. 6 civila.

652.) 18. II. 45. Na cesti između Drenovca i čačinaca, postavljene sii 2 protutenk. mine i 2 pešadijske mine, a na cesti između Orahovice i čačinaca 2 tenkovske mine. O" učinku istih nemamo podataka.

653.) 18. II. 45. Na putu između Kozarica i Brestače, postavljene su 2 tenkovske mine, o učinku istih nemamo podataka.

654.) 18. II. 45. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, između' Krivaja i Banove Jaruge, neprijateljska zasjeda omela je izvršenje akcije. Na povratku sa pruge postavljene su 2 protutenk. mine između Krivaja i Ban.[ove] Jaruge. O učinku istih nemamo podataka.

655.) 20. II. . 45. Pred selom Radlovci vođena je borba sa neprijateljem. Ubijene su 4 ustaše.

656.) 21. II. 45. ~ II Bataljon bio je na položaju kod sela Radlovci kao osiguranje ranjenicima bolnice u Radlovcima.

657.) 21. II. 45. Na pruzi Zagreb — Beograd, kod sela Lađevci, dignut je u vazduh vlak.[5] Detaljnih podataka nemamo. Na povratku na cesti

[5] Prema dnevnom izvještaju Glavnog stožera Ministarstva oružanih snaga NDH, diverzija je izvedena između Rajića i Novske, a selo Lađevci je 4 km istočno od Rajića (vidi dok. br. 105).

kod Lađevaca postavljena je mina, o učinku iste nemamo podataka.

658.) 21. II. 45. Na poljskom putu između Mikleuša i Kraskovića postavljena je pešadijska mina, na koje su naišli Čerkezi sa konjima. Ubijena su-2 Čerkeza i jedan konj.

659.) 22. II. 45. II. Bataljon bio je na položaju kod sela Radlovca kao osiguranje ranjenicima bolnice u Radlovcu.

660.) 23. II. 45. II. Bataljon bio je na položaju kod sela Radlovca kao.osiguranje ranjenicima bolnice u Radlovcu.

661.) 24. II. 45. Između Dobrovca i Kukunjevca išlo se na miniranje ceste, ali je neprijateljska zasjeda omela izvršenje akcije.

662.) 24. II. 45. Postavljena je zasjeda neprijatelju kod s. Gor.[nja] Pištana, na koju je naišla kolona od 90 vojnika, te je isti rastjeran.

663.) 24. II. 45. Na cesti između Gaja i Kukunjevca postavljeno je 5 tenkovskih mina. Iste su detonirale, ah nam podatci o učinku nižu poznati.

664.) 25. II. 45. II. Bataljon držao je položaj kod Orahovice.

665.) 25. II. 45. Na glavnoj cesti . Zagreb — Beograd u selu Borovcu, dignut je u vazduh drveni most dug 8 m.

666.) 25. II. 45. Na cesti Zagreb — Beograd u Lađevcima bačen je u vazduh drveni most dug 14 m., ujedno su u tom selu postavljene na cesti 3 tenkovske mine. O učinku istih nemamo podataka.

667.) 26. II. 45. Na cesti Zagreb — Beograd u selu Donji Rajiči postavljene su 4 tenkovske mine, o učinku istih, nemamo podataka.

668.) 28. II. 45. U' akciji na glavnu prugu Zagreb — Beograd neprijateljska zasjeda omela je izvršenje akcije.

669.) 28, II. 45. Na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd, kod Nove Subooke omela je neprijateljska zasjeda izvršenje akcije.

670.) 28. II. 45. -Na glavnoj cesti Zagreb — Beograd neprijateljska zasjeda omela je izvršenje akcije.

ti

788.) 2. II. 45. Pruga Bos. Novi — Bihać, kod Čađavice, presječena je na 30 mjesta, tj, uništeno je 60 šina. Promet stoji.

789.) 3. II. 45. Na pruzi Zagreb — Karlovac, između Horvata i Leskovca, bačen je u važduh most dug 15 m.[7]

790.) 3. II. 45. Na pruzi Zagreb — Karlovac, između Stupnika i Leskovca, postavljeno je 6 nagaznih mina. O učinku nema podataka.

791.) 3. II. 45. ,Na pruzi Zagreb — Beograd, između Ostrne i Dugog Sela, bačen je u vazduh vlak.[8] — Uništena lokomotiva, 7 vagona. — Broj žrtava nepoznat.

792.) 3. II. 45. Na cesti Zagreb — Karlovac između Rakovog Potoka i Stupnika postavljeno je 6 nagaz. mina. O učinku nema podataka.

793.) 6. II. 45. Na pruzi Zagreb — Beograd između Ostrne i Prečeca presječena je pruga na 58 mj., tj. uništeno je 116 šina.[3]

794.) 7. II. 45. Na pruzi Zagreb — Sisak, između Vel. Gorice i Odre, postavljeno je 12 pješ. mina. O učinku nema podataka.

795.) 7. II. 45. Pruga Sunja — Dubica kod Staze, presječena je na 14 mj., tj. uništeno 28 šina.

796.) 7. II. 45. Na pruzi Zagreb — Sisak između Velike Gorice i Mraclina, srušena je 1 stražara i bačen u vazduh 1 arm.[irano]-bet.[onski] bunker.

[6] Sve navedene diverzije izveli su dijelovi 1. diverzantskog odreda (vidi Arhiv VII, reg. br. 2—4, k. 121: operacijski dnevnik Štaba Grupe diverzantskih odreda Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske).
[7] Most je porušen na potoku Lomnici (vidi dok. br. 88).
[8] Opširnije o tome vidi dok. br. 87.
[0] Vidi dok. br. 90.

797.) 9. II. 45. Pruga Zagreb — Sisak, između Vel. Gorice i Odre, presječena je na 32 mjesla tj. uništene 64 šine. Akciju je izvršilo 36 drugova.[10]

798.) 13. II. 45. Išlo se je na prugu Zagreb — Beograd, ali je neprij. zasjeda omela izvršenje iste.

799.) 14. II. 45. Na cesti Zagreb — Sisak, između Hrašća i Velike Gorice postavljeno je 6 nagaznih mina, na koje su naišla dvoja civilna kola — i ista su bačena u vazduh. Ostale mine pokušah su vaditi Nijemci, te su iste detonirale i ubile 5, a ranile 3 Nijemca.

800.) 12. II. 45. Na cesti Kostajnica — Petrinja, kod Panjana, postavljena je parola,[11] koja je ubila 3, a ranila 2 ustaše.

801.) 13. II. 45. Pruga Sunja — Kostajnica kod Šaša, presječena je na 46 mj., tj. uništeno je 80 šina i bačen je u vazduh 1 željezni most, dug 8 m.[12]

802.) 15. II. 45. Išlo se je na prugu Zagreb — Beograd, ali je neprij. zasjeda omela akciju.

803.) 15. II. 45. Išlo se je u akciju na prugu Zagreb — Beograd, između Sesveta i Kraljevca, ali zbog velike vode akcija nije izvršena.

804.) 16. II. 45. Kod Karlovca na cesti Turanj — Popović Brdo, postavljene su 4 tenkovske, 4 pješadijske mine i 1 parola. Od jedne mine ubijeno je 6 a ranjene 3 ustaše, ostale mine su detonirale, ali o učinku nemamo podataka.

805.) 17. II. 45. Na pruzi Zagreb — Sisak, između Sv. Klare i Velike Gorice, bačen je u vazduh vojnički vlak. Uništena je lokom. i 3 vagona, a više vagona je oštećeno.

806.) 17. II. 45. Na pruzi Zgb — Sisak između Sv. Klare i Vel. Gorice, postavljena je parola koja je ubila 3, a ranila 2 ustaše.

[10] Vidi dok. br. 94.
[11] Riječ je o antifašističkoj paroli pod koju je stavljena mina.
[12] Vidi dok. br. 98.

807.) , 17. 11. 45. Pruga Zgb — Beograd između Horvata i Kraljevca presječena je na 52 mjesta, tj. uništene su 104 šine.

808.) 17. II. 45. Na pruzi Sunja — Dubica, kod Kostreša, bačena su u vazduh 2 vojna vlaka i 1 propust dug 2 m. Detaljnih podataka nema.[13]

809.) 18. II. 45. Na cesti Kostajnica — Dubica, kod Slabinja, bačen je u vazduh ustaški kamion. Tom prilikom je ubijeno 10, a ranjeno 8 ustaša.

810.) 19. II. 45. Pruga Sunja — Kostajnica presječena je na 40 mj., tj. uništeno je 80 šina.[14]

811.) 20. II. 45. U Zagrebu u »Švapskoj kafani« postavljena je mina. 3 mrtve Švabe, 14 ranjeno. Kafana je razorena.

812.) 23. II. 45. Na pruzi Zagreb — Sisak, između Odre i Velike Gorice, dignut je u vazduh oklopni vlak. Uništena su 2 vagona, a 2 su oštećena.[15] Mrtvih i ranjenih je bilo, ah je broj nepoznat.

.16

17

744.) 3. II. 45. Na priizi Dugo Selo — Bjelovar između Vrbovca i Prikraja uništene su 92 šine.[18] Iste noći ubijen je jedan domobranski vodnik.

745.) 4. II. 45. Na cesti Garešnica — Bjelovar kod Prespe ubijena su 3 domobrana, a ranjene 4 ustaše. Isti su naišli na minu.

746.) 4. II. 45. Ubijeno je 10 a ranjeno 8 neprijateljskih vojnika. Isti sü naišli na mine koje su bile postavljene po cesti kod sela Prespe.

« vidi dok. br. 101.

" Vidi dok. br. 103.

[15] Vidi dok. br. 105.

[16] Navedene diverzije izveli su dijelovi 2. diverzantskog odreda.

[17] Redakcija je izostavila d o operacijskog dnevnika kako se ne bi ponavljala dejstva 3. diverzantskog NO odreda za koja postoji zaseban izvještaj (vidi dok. br. 22).

[18] Opširnije o tome vidi dok. br. 98; Arhiv VII, reg. br. 1/14—2 i 1/15—2, k. 119/9: depeše Štaba 10. korpusa upućene Glavnom štabu NOV .i PO Hrvatske 4. i 7. februara 1945.

747.) 5. Ii. 45. . Na pruzi Dugo Selo — Bjelovar između Rovišta i Crkvene uništene su 64 šine.

748.) 5. II. 45. Na cesti Koprivnica — Varaždin uništen ' jedan neprijateljski kamion. Ubijeno je 17, a ranjeno 8 neprijateljskih vojnika.

749.) 5. II. 45. Na cesti Bjelovar — Prespa ubijeno je 10 ustaša. Isti su naišli na minu.

750.) . 5. II. s 45. Na stazama iz Volodersкog Brda na glavnoj cesti Zagreb —• Banova Jaruga bačena su u vazduh 1 čerkeska kola. Kola- sa konjima su uništena, jedan milicioner, 3 Čerkeza i 2 ustaše su ubijeni.

751.) . 5. II. 45. Na cesti Zagreb — Banova Jaruga bačen je u vazduh jedan kamion. Bilo je 6 mrtvih i 4 ranjena neprijateljska vojnika.

759.) 6. II. 45. Na pruzi Varaždin — Koprivnica postavljena je mina koju je neprijatelj pronašao i odneo u Varaždin na kolodvor i spremište mina. Istog dana je mina detoniräla i uništen jedan dio kolodvora. Ubijena 42 a ranjena 54 njemačka vojnika, ustaše i civila.

760.) 6. II. 45. Na aerodromu Pleso kod Vel. Gorice uništeno 6 aviona »Dornier«

761.) 7. II. 45. Na pruzi Dugo Selo — Bjelovar između Vrbovca i Gradeca uništene su 64 šine.

761.) 8. II. 45. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga između stanica Zagreb — Zagreb br. 66 uništena je lokomotiva i 4 vagona; daljnjih podataka nemamo.

762.) 9. II. 45. U Zagrebu uništena je tvornica akumulatora »Kontakt« i sav uređaj. Bilo je 6 mrtvih njemačkih vojnika.

763.) 9. II. 45. Na pruzi Dugo Selo — Bjelovar između Sv. Ivan Žabno i Brezovljana uništeno je 120 šina i 1 podvožnjak dug 6 m.

764.)' 10.. II. 45. Na pruzi Dugo Selo — Bjelovar, između Crkvene i Rovišta, bačen je u vazduh do-

mobranski vlak. Uništena lokomotiva i 3 vagona. Daljnjih podataka nema.

765.) 10. II. 45. Na pruzi Varaždin — Koprivnica, kod Poljaneca, išlo se u akciju i naišlo na zasjedu. S ustašama je vođena borba. Imali smo 1 teško ranjenog koji je umro i 1 lakše ranjenog druga.

766.) 11. II.-45. Na pruzi Dugo Selo — između Gradeca i. Vrbovca, postavljene su mine za vlak i pješadijske. O učinku nema podataka.

767.) 12. II. 45. Na pruzi Dugo Selo — Bjelovar uništeno 120 šina.

768.) 12. II. 45. Kod uporišta Ludbreg od mina je ubijeno 5 žena koje su išle u uporište.

769.) 12. II. 45. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, između Deanovca i Širinca, uništeno je 60 šina;

770.) 13. II. 45. Na putevima Mala Ludina — Kompator i Ludina — Selište, postavljene su pešadijske mine, o učinku istih nemamo podataka.

771.) 13. II. 45. Na cesti Sesvete — šašinov -ubijeno je 6 milicionera, koje smo dočekali u zasjedi.,

772.) 13. II. 45. Na pruzi na cesti Dugo Selo — Križevac između Vrbovca i Božjakovine dignuta su u vazduh[19] i ubijeno 25 neprijateljskih vojnika.

773.) 13. II. 45. Na pruzi Koprivnica — Varaždin, kod Cvetkovca postavljena je nagazna mina i odnio u Koprivnicu u školu gdje je bilo skladište ratnog materijala. Ista. mina je detonirala 14. II. i uništila školu i oštetila nekoliko kuća. Prema podacima ob-[avještajnog] Centra IX. korpusa bila su 203 mrtva.

774.) 14. II. 45. Na pruzi Koprivnica — Varaždin kod Cvetkovca postavljena je .mina, o učinku iste nemamo podataka.

[19] U originalu ne piše šta je dignuto u vazduh.

775.) 14. II. 45. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga između Deanovca i Ivanić Grada dignut je u vazduh probni vlak. Uništena je lokomotiva i 3 vagona.[20] Promet je stajao 16 sati.

776.) 14. II. 45. Na cesti Dugo Selo — Križevci, kod Luke, dignut je u vazduh drveni most dug 12 m.

777.) 14. II. 45. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod stanice Borongaj uništeno je 12 šina.[21]

778.) 15. II. 45. Na aerodromu Pleso kod Vel. Gorice bačeno je u vazduh 24 — tenk. zapaljivih avionskih bombi.

779.) 15. II. 45. Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga između Deanovca i Širinca uništeno je 176 šina.[22].

780.). 16. II. 45. Na pruzi Dugo Selo — Bjelovar, između Rovišta i Crkvene, dignut je u vazduh domobranski vlak. Detaljnih podataka nema.

781.) 16. II. 45. Na pruzi Dugo Selo — Bjelovar, između Sv. Ivan Žabna i Brezovljana postavljene su mine. Od jedne je nesretnim slučajem poginuo k-dir čete.

782.) 17. II. 45. Na cesti Križevci — Bjelovar, između Hrsova i Crkvene postavljene su pešadijske mine. O učinku istih nema podataka.

783.) 17. II. 45. Na pruzi Varaždin — Koprivnica, kod Cvetkovca, uništeno je 150 šina.[23]

784.) 17. II. 45. Na pruzi Dugo Selo-— Bjelovar, kod Božjakovine, dignut je u vazduh betonski most dug 12 _m.

785.) 17. II. 45/ Između Dugog Sela i Lupoglava — Vrbovca, prekinuta je telef. linija i uništen kabel na više mjesta.

786.) 18. II. 45. Na cesti Koprivnica — Križevci dignut je u vazduh betonski möst. düg 6 m.

[20] Vidi dok. br. 98; Arhiv VII, reg. br. 1/16—2, k. 119/9.
[21] i 22 Vidi dok. br. 100.
Vidi dok. br. 102.

787.) 19. II. 45. **Na pruzi Dugo Selo bačen je u vazduh domobranski vlak. Uništena lokomotiva i 4 vagona — a 3 vagona su oštećena.[24] Mrtav 1 strojovođa.**

788.) 19. II. 45. **Na cesti Zagreb — Banova Jaruga kod Kl. Ivanića bačen je u vazduh kamion. Podataka nema.**

789.) 19. II. 45. **Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga između Ivanić Grada i Prečeca, bačen je u vazduh vlak. Podataka nema.[23]**

790.) 19. II. 45. **U Zagrebu uništena je tvornica i ljevaonica željeza »Sila« sa svim tvorničkim postrojenjima. Ubijeno je 30 njemačkih vojnika i 10 radnika, a broj ranjenih nije nam poznat.[26]**

791.) 19. II. 45: **Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga između Ostrne i Dugog Sela bačen je u vazduh transportni vlak. Uništena je lokomotiva i 3 vagona. Ubijen je strojovođa i ložač, daljnjih podataka nema.**

792.) 20. II.. 45. **Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod stanice Borongaj, bačen je u vazduh transportni vlak.— Detaljnih podataka nema.**

793.) 21. II. 45. **Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga kod Prečeca bačen je u vazduh njemački transportni vlak. Uništena lokomotiva i 8 vagona. Detaljnih podataka nema.**

794.) 22. II. 45. **Na pruzi Zagreb — Banova Jaruga, kod Kutine, uništeno je 80 šina.**

795.) 23. II. 45. **Na pruzi Dugo Selo — Bjelovar, kod Rovišta, bačen je u vazduh oklopni vlak. Izbačena je iz kolosjeka cijela kompozicija. Poginuo 1 ustaša i 1 žena koji su se nalazili pored pruge. Ostalih podataka nema.**

796.) 5. II. 45. **U Zagrebu pred poduzećem »Tapred« u Vodnikovoj ul. uništen 1 oficirski kamion sa 45 sjedala.**

[24] Vidi dok. br. 103.

Vidi dok. br. 105.

[20] Opširnije o tome vidi dok. br. 65.

797.) 5. II. '45. U Zagrebu, ugao Deželićeve i Putnikovog trga, preko puta štaba udarne divizije[27] stavljena je mina u gostioni. Detonacija ubila 11 a ranila 22 Švabe, ustaše i domobrana.

798.) 10. II. 45. U Zagrebu na starom kolodvoru postavljena je mina u parni kotao lokomotive, koja je potpuno uništena.

799.) 12. II. 45. Kod Savske ceste u Zagrebu- uništena lokomotiva.

800.) 13. II. 45. U Zagrebu, u Kustošiji, "uništena je lokomotiva.

801.) 13. II. 45. U Zagrebu, u Kustošiji, svučen je jedan razvodnik, zarobljene su čizme, 2 bluze i 1. kabanica.

802.) 16. II. 45. U Zagrebu, u Kustošiji, ubijen je jedan žandar na straži, a u Frankopanskoj ul.-[ici] 5 udarnika[28] ubijeno a 5 ih je ranjeno.

803.) 27. II. 45. Miniran je ustaški stražar u Zagrebu na Sv. Duhu Isti je ubijen.

804.) 28. II. 45. U Zagrebu na šetalištu Jelenovac, postavljena je paklena mašina na klupu. Bilo je 7 mrtvih i 5 ranjenih udarnika, 2 vodnika i 1 desetnik.

805.) 28. II. 45. U Zagrebu na Savskoj cesti postavljena je mina u ustašku baraku. Ubijeno je 9 a ranjeno 7, jedan zastavnik, 1 radnik i 2 desetnika.

806.) 28. II. 45, U Zagrebu, u Kustošiji, kraj pijace ubijen je ustaški bojnik Slavko Grozdić, emigrant. Zarobljen jedan pištolj.

[27] Odnosi se na 2. ustaško-domobransku diviziju čiji je Štab tada bio u Zagrebu (vidi knj. 36, dok. br. 111, objašnjenje br. 66).

[28] Vjerovatno se misli na ljudstvo iz sastava 2. ustaško-domobranske divizije.